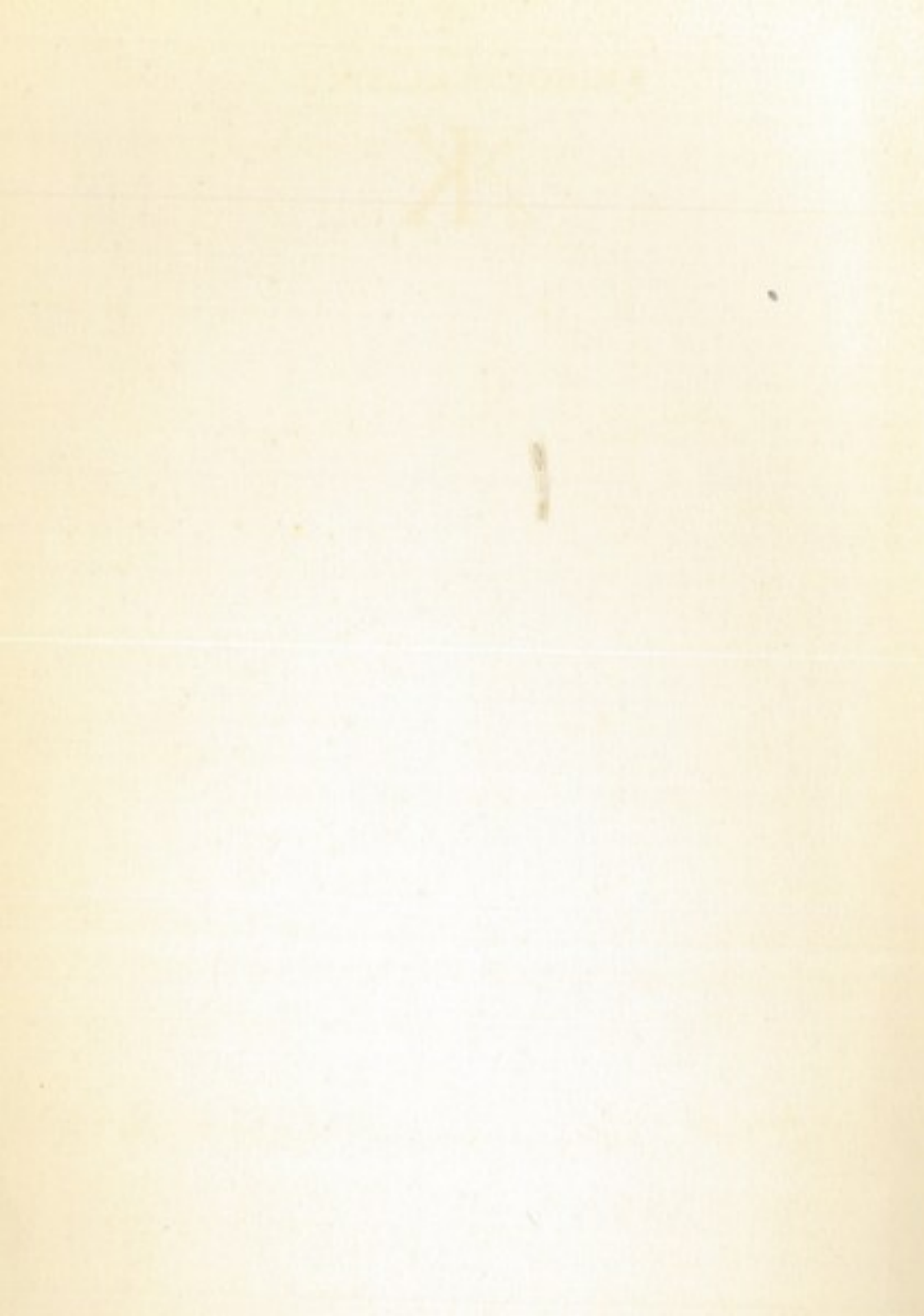

JAN NERUDA
ČESKÁ SPOLEČNOST
IV

KNIHOVNA KLASIKŮ

KNIHOVNA KLASIKŮ

1

SPISY JANA NERUDY

Svazek dvacátý čtvrtý

JAN NERUDA

ČESKÁ SPOLEČNOST

IV

KNIHOVNA KLASIKŮ

Státní nakladatelství krásné literatury a umění

Praha 1964

SPISY JANA NERUDY

Řídí Ústav pro českou literaturu Československé akademie věd

Hlavní redaktor Jan Mukařovský

Redakční rada: Aleš Haman, Miloslav Novotný,

Miloš Pohorský, Rudolf Skřeček, Felix Vodička

Výkonní redaktoři Aleš Haman a Jarmila Višková

Text připravil Břetislav Štorek,

vysvětlivky František Stýblo

Doslov napsal Aleš Haman

Graficky upravil František Muzika

△ V Praze 1. února

Když se roznesla zpráva, že Jeho Eminence pan kníže a arcibiskup pražský ráčil pražským chudým vypověditi veškeré příspěvky, kterýchž jim byl posud uděloval, nastalo prý mezi pražskými chudými pohrdlivé krčení ramen. Nyní as, přečetše sobě, co napsal o Jeho Eminence příjmech a vydáních arcibiskupský rada Št. Pollach do Neue freie Presse, odvolají to krčení rádi — neboť nepochybuju, že každý pražský chudý Neue freie Presse pilně čte. Myslím si, že každá ta chudá vdova, jdoucí sobě do veřejné kuchyně jednou denně za dva krejcarey pro polívku, při vši své bídě bude teď ještě mít spravedlivého soucitu dost a že si zašeptne: „Nereptám! Jakkak musí být teprv panu arcibiskupovi, když má ‚průměrně‘ jen 114 000 zlatých ročně!“ A je velmi snadno možno, že uspořádají pražští chudí mezi sebou sbírku a odevzdají Jeho Eminenci patnáct obědních známek. Kdyby chudý nedal!

Ano, je to velmi hezké od Jeho Eminence. Když jsem jeho spanilomyslné rozhodnutí četl, připomenul jsem si dobu, když u vítězoslávě vešel poprvé do Prahy. Mladý, krásný muž — „jeden z cherubů“, jakž tenkrátě jistý pražský list napsal. Vzpomněl jsem si na ten výrok zase, vskutku — porovnání je velmi dobré, třeba by nepřipadalo zcela. Dle popisu proroků má cherub šest křídel, „dvěma si zastírá tvář, dvěma nohy a dvě rozpíná k letu“ — celý rozdíl je tedy v tom, že náš arcibiskupský cherub posledního páru neuzívá k rozpínání k letu, nýbrž jen k zapínání svých kapes. Tolik se musí říci, že Jeho Eminence snáší svou bídu hrdinně. Kníže Bedřich Schwarzenberg není žádný „stydlivý chudý“, on sobě dal svou průměrnou, 114 000 zlatovou chudobu veřejně dosvědčit, a vysvědčení své chudoby zaslal do rozšířeného žurnálu.

Ostatně je arci možno, že Jeho Eminenci přec by snad nějaká grešle ještě pro chudé zbýti mohla a že by jim mohl vždy ještě udělit něco živnějšího než třikrát do roka to požeňání, když v zlatém voze jede z paláce svého, aby v dómu usedl na zlatý trůn, ale pak ho zajisté určovaly ohledy jiné, vznešené. Snad si myslel, že chudoba bývá dopuštění boží, že by tedy bylo nemístné dopuštění to chtít korigovat. Nebo četl v Písmě, že „bůh jest ochrancem chudých“, a nechtěl v skromnosti své být konkurentem pánaboha. Nebo četl slova filosofova: „Myslíte, že chudým můžete pomoci penězi? Věřte mně, ti nebozí sobě ubližují vždy sami, když mají prostředky k tomu. Nikdo není dětinštější a žádostivější všeho jako ten, kdož nemá praničeho. Peníze jsou co nejnebezpečnější lék a člověk neví nikdy, neublíží-li jimi.“ Snad už vidí každý, že Jeho Eminence činí jen dobré.

Teď také, puzen snahou pro dobro nebohých klášterníků, protřhl nadobro síť staročeské nečinnosti a objevil se pojednou zas na říšské radě, aby zápasil proti zákonu ohrožujícímu kláštery. Statečný partner jeho hrabě Lev Thun mu v tom pomáhá. Není pražádná pochybnost, že jako ve všem najdou také v tom své nadšené následovníky. Vůbec se zdá, že letošní rok bude vyznačen zas jednou vzácnou činností politickou, ovšem tou *moderně českou*. Velké, převýznamné církevní slavnosti budou stíhat jedna druhou. Blahoslavená Anežka Česká bude veřejně prohlášena za svatou a tím se zajisté vyhoví nejdůležitější a nejnalehavější potřebě českého národa. Neboť když vůdcové našeho národa vše možné činí, aby tento jižij z tohoto slzavého údolí přešel na onen lepší svět, bude mu tam protekce vážené krajanky přec rozhodně prospěšna! Věrné podobizny svěťice té už se prodávají a mají „schválení Její Eminence“, kteráž ovšem je u věci podoby té naprosto kompetentní. Vzpomínáme si na to, jak kdysi v letech posledních jednalo se o to, aby síň Staroměstské radnice pražské byla ozdobena podobiznou Jiřího Poděbrada. Ale sešlo z toho, — ne snad, jak zlovolní lidé mysleli, že by to nebylo bývalo klerikálním „spojencům“ našim vhod, nýbrž proto, jak historiograf Palacký pravil, že není žádná ze známých podobizen jeho „dosti

věruhodna". Jiřík ale je o několik set let mladší než Anežka, zachovalo se jeho podobizen více a jsou souhlasny — ostatní nápady bude mít stran obého vtipný čtenář už sám. Druhá slavnost přivede ale národ náš ještě do většího rozechvění. Dne 16. června bude tomu právě třicet let, co byl kardinál Jan Mar. Mastai Feretti povýšen na papeže co Pius IX. Pomyslíme-li sobě, co vše muž ten svými památnými sylaby a dogmaty učinil pro duševní rozvoj českého národa, není pražádné pochybnosti, že procesí dne 16. června bude pokročilého národa našeho důstojné, zejména že v něm nebude scházet ani jediný z těch „pravých“ deklarantů našich, aby zase jednou dosvědčil činem rázným, že „jsme“ a že se „nedáme“.

Ale nemůžem se pořád pohybovat jen v říši velkých ideálů a obírat jen s vyšší politikou českou, sáhnem také k všednímu žurnalistickému chlebu! Kouskem jeho je například nastávající městský park. Překážky jeho skoro již naprosto zmizely, oko těká po prostoře volné. Ale bohužel — přeletí ji až příliš snadno. A teď když si pomyslíme, že dosti značnou část hodlají otcové města ještě odprodat na místa stavební! Možno, že by z toho vplynul dosti pěkný výtěžek do obecní pokladny, ale pořád by to byla jen kapka na horký kámen a celý „obchod“ ten byl by otčímský, ne otcovský. Na všechn způsob jim to ještě sami připomenem.

Také bych si měl ještě vzpomenout na událost, která se sice již dávno očekávala, skutečností svou ale přece nyní silně se tknula veškeré veřejnosti rakouské. Avšak o události té, o úmrtí Františka Deáka, pojednává list náš beztoho obšírně dost. Podotknu jen, že opět jednou se tragika nahodilým cípečkem setkala zde s protivou svou, historická událost že vyvolala lokální epizodu méně tragického rázu. Zpráva o úmrtí vlastence maďarského přišla tedy do Prahy. Zde ale žije jistý divadelní umělec mladý, oblíbený u všech, hezký a životu svému se vesele těší. Ale jednu zvláštnost má: politika, historie ho nezajímají pranic. Stalo se mu, že rok po smrti Napoleona III., při jakés rozpravě v kruhu přátel, zadiven a zcela upřímně se ptal: „Copak Napoleon už umřel?“ Přátelé mu tu jeho politickou bezstarostnost

záviděli, může ale také být, že jim ho bylo trochu líto. Když tedy zpráva výše zmíněná došla, poslal mu každý „přítel“ ihned co nejochotněji korespondenční lístek a na ten napsal: Deák umřel. — Včera odpůldne obdržel adresát v kavárně o půl čtvrté lístek právě jedenadvacátý, dalších prý nemohla pošta pro velký nával posud dodat.

NÁRODNÍ LISTY 2. února 1876

△ V Praze 5. února

Bylo to smutné podívání! Dávali Škroupova Dráteníka a představení bylo zároveň jubilejní — padesát let je právě tomu, co Dráteník, první opera česká, dáván byl poprvé. Ale ta jubilejnost nebyla vidět na obecenstvu, shromážděném jen tak, jak bývá právě o beneficích oblíbenějších našich členů operních. Načpak potřebuje české obecenstvo slavit nějak první svou národní skladbu operní! Načpak potřebuje oslavit památku muže, který v nejtísnějších dobách ulevoval národu dojemnými písněmi! Ať je rád, že není živ, alespoň se mu nevynadá! Máme teď jinaké původní opery české, než je chudinka Dráteník, — stojí někdo o ně? Máme teď Smetanu, skladatele velkého, mistra pravého, — mluví se o něm jinak než s úšklebkem? Národ a umění a géniové jeho — k smíchu!

Co to byly za divné, nepochopitelné časy dříve! „Kde domov můj“ je písnička jednoduchá, je pravda; její slova jsou tak prostičká, její nápěv je prý dokonce mozartovský. Ale s jakým nadšením, s jakým posvátným citem zpívali jsme ji na vycházkách v přírodě, v soukromí přátelské společnosti, v českých, pod „stálou policejní dohlídkou“ se nalézajících hostincích. Když jsme ji začali, bylo nám náhle posvátněji, než kdybychom byli v chrámě pěli „svatý, svatý!“ Prostičká slova její neříkala praničeho, mluvila jen o hučení vod a šumění lesů, ale v nás rozhučelo se vnitro, slyšeli jsme, jak myslí naší šumí peruť nadšení, a náš cit říkal sám všechno, všechno! A pamatujme se na národní schůze žofínské, kdy pod modrým nebem tisícové se sešli, kdy jakmile zvuky písně „Kde domov můj“ začly, vše najednou povstalo jakoby magnetickou silou vyzdviženo, čapky a klobouky rázem slítlý — prostičká slova, ale v očích se třpytily slzy.

Tenkrát byli při těch schůzích také „vůdcové lidu“, potřebovali ještě nadšení toho lidu. Dnes už ho nepotřebují, jsou jim postaveni tam, kam býti chtěli, ano dnes by jim i pravé nadšení lidu bylo nanejvýš škodné, jakmile by lid se doopravdy zase nadchnul, ihned by se octnul někde, kde ho vůdcové ti potřebovat nemohou. Dnes, když je jubileum skladatele hymnu našeho národního, zůstávají doma, nejspíš pro — přílišné pohnutí. Nebo musí odbývat schůzi, v níž se radí o ubíjení svobodomyšlných snah v českém národě. A když ku konci jubilejního večera zaznělo zas „Kde domov můj“, — duši to zamrazilo! Byl nějaký potlesk, byl, ale jako by se styděl, a zněl jako protivná, mizerná lež. Čirá, hnusná omrzlost — „matičko, kam se poděla mladost má!“

Ostatně může být Dráteník ještě rád, že se mu vedlo alespoň tak. Copak je to za kus s tím naivním, prostě českým rozuzlením! Chváří se tam mělničina, proto, že je to víno české. Chváří se tam české dívky, zas jen proto, že jsou Češkami. A jaké předpotopní, hloupoučké věci mluví hlavní hrdina, dráteník. Je na chudáku vidět nedostatek všeho vzdělání, o „vyšší politice“ jmenovitě neví ani zbla. Je unešen vzpomínkou na svou vlast, nic mu nejde ve světě nad domovinu jeho, myslí, touží jen po ní — „naives Volk!“ bručí staročech pohrdlivě a vsází si cylindr na hlavu.

Nechme to. Beztoho může ránu takovou zhojit jen čas. A nedovede to vysvětlit ani největší filosof, neboť filosof praví: „Omrzlost pochází z nadbytku,“ kdypak, propána-boha, byl ale u českého národa nějaký nadbytek!? Nechme to.

Člověku skáčou myšlenky sem tam. Při Škroupově Dráteníku vzpomněl jsem si i na Maďary a na Pester Lloyd a na Heydukovu sbírku Cimbál a husle. Ten dráteník mluví pořád jen o své Slovači, jako by to byla nějaká zem, a pořád říká jen „Já som Slovák,“ ani jedinkrát „Já som Uhor,“ jak je přec po maďarsku předeepsáno. Div divoucí, že Maďaři ještě trpí, aby byl Dráteník zde někde před Litavou provozován. Možno, že o něm nevědí, jako o celé české literatuře ne, která arci vůči obrovité literatuře maďarské

nestojí ani za povšimnutí. O české literatuře dovídají se tam nejkratší cestou přes Anglicko. V anglickém Atheneum byl teď umístěn článek o české literatuře a v tom zmíněno se také o Heydukově nejnovějším plodu. „Nezmínili bychom se o tom,“ praví tak asi Pester Lloyd, „kdyby tam nebyla řeč o severu naší vlasti, o tom, že prý tam Slováci úpí pod jařmem. Doufáme, že sobě všimnou toho lidé u vlády, kteří jsou slovančiny znalí, nikoliv z příčin estetických, nýbrž jiných.“ Tedy policejních. Neříkají, že co praveno o jařmu, není pravda, ale — „Slovák má drzet hubu!“ Možno, že brzy uslyšíme, že maďarská svoboda, která netrpí slovenských škol a matic, také Cimbálu a huslíům zapoví vstup na půdu uňerskou. Jen aby to nešlo dál, aby neřekli Maďaři, že se nanovo s říší vyrovnají jen pod tou výminkou, když budou také všechny české školy, muzea, matice atd. uzavřeny. My bychom se arci rázně bránili, naši národní vůdcové by snad uspořádali i nějaké velké procesí, ale jakpak kdyby pánbůh řekl: „Hm, procesí! Copak nevíte už pranic rozumnějšího?“

Takto se náš český život vine mezi hádkami a šibřinkami, plesy a samovraždami klidně a příjemně pořád dál. Máme právě masopúst, každý se baví dle svého způsobu, nejlíp ale naše statečné spolky „veteránské“. Je známo, že nejmilejší zábavou jich jsou funusy, u každého naroží klopytneš přes nějakého veterána, který spěchá někam na funus. Hlavně jim jde ovšem o neděli, nedělní odpůldne je ztraceno, je-li bez pohřbu. Proto prý, umře-li nějaký veterán například v pondělí, dají ho k ledu, aby dodržel. Každý dle svého. Takž hodlá pan J. Hrudka, krejčí v Rabínské ulici č. 3, zúčastnit se v pondělí v Carréově cirku při těžkém honu na jeleny. Statečný krejčí, bývalý kavalérista, je dopálen, že Carré jaksi vyzval kuráž Pražanů, nabízeje každému, kdož by se sdílel, peněžitou odměnu. Pan Hrudka nějak se mu nelíbil, máť doopravdy kuráž. Jak to stojí psáno v kuse, jenž jest nadepsán Valdštýnův tábor? Myslím, že:

*Jezdec na rychlém oři svém
nahání již mnoho děsu;*

*Carréův cirkus, hle, osvětlen, —
nezván přijíždí k plesu.
Bez dlouhých námluv svůj činí hold,
unáší ouprkem lásky žold.*

„Lásky žold“ obnáší v tomto případě 150 zl r. m., zato bude cirkus nabit, pan Hrudka bude spokojen a pán Carré taky.

NÁRODNÍ LISTY 6. února 1876

△ V Praze 8. dubna

Krásné, teplé dny! Člověku je až do duše teplo — přiznám se, že jsem nemyslel, že s tak povzneseným, čistým citem vstoupíme do svatého téhodne! Koho potkáš, dýchá volně, oči se mu lesknou, tváře hoří nadšením — což může také vzbuzovat nadšení u nás větší, než když budem konečně smířeni se svými německými krajany, když po staletých krvavých a krutých bojích nalezen prostředek, jak najisto Češi s Němci mohou vyjít v nejlepší shodě. A bylo to jen Kolumbovo vejce; člověk se diví, že již prostá mysl praotců našich na ně nepřipadla.

Posud jsme se totiž řídili naivním pravidlem, že „vlastenectví národa má být sobecké“, že národ jako má vždy hledět ku svým *prospěchům*, nedbá-li jich, že jako musí přestat být národem. Ukruťná chyba! Naprosté neporozumění tomu, co vlastenectví vlastně je!

Podnes byli ještě někteří, kteří se mýlili. „Mladočeši“ se jim říká. Ti chtěli ještě nyní na Němcích pro svůj národ některé ty prospěchy. Chtěli, aby z peněz českého národa platilo se nejen na zemské divadlo německé, nýbrž také na národní divadlo české. Pak chtěli, aby národ měl své školy vysoké, neboť bez vyššího vzdělání že musí dnešního dne hynout každý národ. Díky obezřetnosti německých našich krajanů, kteří věděli, jak se zachovat „většině českého národa“, nevyhověno žádosti stran university české. A nad tím, že český národ nebude mít také nadál českých škol, strhl se ihned ukrutný jásos po celém táboře staročeském, časopisy tamější tančily kolo, tleskaly rukama a hvízdaly radostí. Stran Národního divadla nebyli Němci tak obezřetní a dovolili, aby z českých peněz smělo se dáti také na jiné divadlo než na německé. Ale vyvstal přece mezi nimi muž jeden moudrý, muž soubojný, jmenem Heinrich, zvýší

šesti loket a jedné pidi, a ten se pustil do nich a řekl, *nic* že se nemá dát. A byl opět nesmírný jásos mezi staročechy, J. S. Skrejšovský udeřil ve jmenu českého národa do bubnu veselosti, kráčel před Heinrichem a prozpěvoval: „Heinrich je tlumočником našich nejvroucnějších přání, Heinrich je *pravý* vlastenec, tisíckrát *větší* vlastenec než Karel Sladkovský!“ — Teď vědí Němci, co mají dělat, aby *vždy* vyhověli většině českého národa: *nedat nikdy nic*. Když nepřijmou Němci ochotně *tento* způsob narovnání, pak už nevím! — ale oni ho přijmou. My pak budem, pokud vůbec budem, šťastně žítí dál, v milém vědomí, že jsme pro své krajany velmi užitečnými zvířátky, například tak jako bobr. Už Lichtenberg o něm tvrdí, že je to nejlepší zvířátko na božím světě: nekouše, je pracovitě, velmi dobře se rozplozuje, umí všelicos a má výbornou kožešinu. My jsme ovšem *ještě* inteligentnější než bobr obyčejný, stáhnem si ještě sami tu kožešinu přes uši a dáme ji krajanům Němcům i s návodem, jak ji mají vydělávat. Vidíte teď, jak blahodárně přec jen působila u nás politika klerikální? Odvykli jsme všemu nízkému prospěchářství, stali jsme se čistí a mravní! Až nás zas někdo potká a zeptá se nás: „Kde je vaše vlast?“, ukážem prstem zbožně k nebi a řeknem: „Tam!“

Doufám, že krásný příklad staročeský najde následovníků také za hranicemi. Francouzi například mohou mít od Němců zajisté naprosto pokoj, nechají-li jen Němce vždycky volně dělat, co tito chtějí. Ejhle pokyn pro národy všechny, jak již provždy zachovat světový mír! Ba snad si toho povšimne i širá příroda a přestane tou cestou i ten věčný vražedný boj v ní. Neboť není otázky, že *tou* cestou může se srovnat i vrabec s kočkou a jelen s pytlákem. Jen ať vychová vrabec pečlivě děti své a pak kočku na ně upozorní. A jen ať jelen se pěkně vypase a pak jde se představit paní pytlákové.

Krásnějšího daru jsme ani nemohli dostat k svátkům! Až dnes týden Kristus pán z mrtvých vstane a zase po zemi sem tam choditi bude, najde národ šťastný a zaklepá nám na tvář. A najde vše kolem v jarní náladě. Tráva vystrkuje prstíčky své, na stromech naskakují pupence, v zlatém

vzduchu rozzvánějí se písně. Tam venku ve světě prý arci něco se chystá, někteří mocnářové prý strojí válku. Snad považují národy za své šaty a myslí, že šaty se musí občas vyklepávat. Ale nám Čechům už není do ničeho nic. My se převléknem do jarních obleků a půjdeme na procházku. Jenže pro pražské Čechy nastává zvláštní otázka — kam? Městský náš park pro letos ještě nebude parkem, bude jen pražskou Saharou, zásobující nás smetím a prachem. Jen to se o něm ví, že zadaly pražské akáty, jichž je všude už jako much, k městské radě nalehavou žádost, aby alespoň do toho parku nepřišly zas a zas akáty, je prý jich už dost, konkurence zbytečná a kšefty beztoho vůbec mizerny. A do Stromovky snad letos nebudou lidé ani smět. Jakýsi spolek prý si tam zařídil svůj „Springgarten“, v němž se koně učí skákat, a časopisy přinesly zprávu, že prý do toho ohraženého místa nesmí „ovšem“ žádný nečlen a nikdo bez vstupenky. Nemohli by si urození koňové najít pro svůj plezír jiné místo? Veřejná zahrada, zemská, přístupná každému, určená pro obecnost celou, a tu přijde nějaký spolek a ohradí si tam místo velké. Mohl by si vyhradit zrovna tak celou Stromovku a obecnost by tam „ovšem“ vůbec nesmělo. Leda by se, kvůli vstupence, ohlásilo co kuň.

Vše se teď stěhuje a mění a převlíká. Největší stěhování je teď u divadel, také u našeho českého. Každý den se něco z něho po narožích loučí, každý den je nějaká hra na rozloučenou. Posavadní družstvo, pod předsednictvím výtečného dramatického umělce doktora Daška, skládá si svoje věcičky, sedne si někam a bude počítat stržené drobné. Je toho škoda. Když seděli členové jeho navečer ve druhé lóži vlevo — sedělo jich tam obyčejně asi patnáct —, viděl člověk některé tuze příjemné tváře. Zvlášť doktora Daška je škoda. Nabídl prý se sice novému družstvu alespoň místo divadelního poslíčka France, ale nepřijali ho. Tím ovšem může umělecký ansámbl ukrutně trpět. Snad ho dají, pana Daška totiž, na „Kozáčku“, vinici to pana Skrejšovského; bude tam, jak se povídá, za dobrou činži umístěna garderoba posavadního družstva, pan Dašek by ji mohl vyklepávat a tak by přec jen nezahynul jeho divadelní talent. Arénu

přenesou z hradeb prý někam k Volšanům. To je dobrá myšlenka. Volšanům přibývá denně dvacet až třicet obyvatelů, samé hodné obecnstvo, náramně trpělivé, zrovna stvořené pro posavadní správu; věc se musí vyplatit. Snad tam budou také nějaké vhodné síly — Souček tam již čeká. Pan Maier ale se oddá zas zcela dřívějšímu svému zaměstnání: pohlavkování kluků po pražských kúrech. Počítám, že první pohlavek poletí o Boží hod — ten bude mastný! Nějak ale tiše odchází pan Maier z divadelního působiště svého! Vděční divadelní dělníci chtěli prý mu na rozloučenou ustrojit skvostný banket. Ale pan Maier odřekl své spoluúčinkování. Privil, že jejich úmysly nejsou zcela čisty, že chtějí jen „pod jeho vedením se také jednou najíst“.

NÁRODNÍ LISTY 9. dubna 1876

△ *V Praze 22. dubna (— —)*

Nikdy teď nepíšu po titulním datum nedělního fejetonu do závorky „obsah“ a dnes se mně to najednou pořád zdá být nanejvýš nutné. Proč? Z pouhé úskočnosti! Víím totiž, že dnešní šplechtot nebude mít vlastně obsah pražádný, — abych tedy jako ctěného čtenáře oklamal, ošálil, ošidil. Copak se vlastně stalo, co by stálo za popis a za pomluvu? Že přestala velkonocemi jako jindy doba koncertů, do nichž beztoho nikdo nechodil? Že místo zbožných páterů misionářů po kazatelnách káže teď pojednou lidstvu venku v přírodě barevný motýl, bzučivá včela, brčálová větev, bílým květem obalený strom, modré nebe a jiní ještě nevysvěcení, sodomo-gomorální tvorové? Že se náhle otepilo tak, že již i nejchoulostivější starý penzista stydí se za zimník? Že 20. duben, den to, na němž se kdys Mohamed v Mekce narodil, uplynul, aniž by byl velký žoldán dekretoval, že „ode dneška do šesti neděl všichni křesťané vyhubeni budou“? Nic, pranic se nestalo důležitého, ani nadávky na svobodomyšlnou stranu českou nepršely houšť než jindy! To prý se stane teprv příštího téhodne, hned první dny vyleze prý ze staročeských listů nadávek jako mušek, aby se naplnilo české pořekadlo, kteréž praví:

*O svatém Jiří
vylízají z díry
hadi, štíři.*

Alespoň tvrdí zkušený meteorologové čeští, že prý blíží se mrak neobyčejně kalný. Bude tedy zábava — ale ten týden minulý, samá pasivita, co je do toho! Vypravuje se také najisto, že prý leckde po venkově (jmenuje se více míst, může to tedy býti pravda) byli viděni chlapani, kteří otlou-

kali vrbové (jinde prý olšové) hůlky a dělali si písťalky; nemáme prozatím příčiny brát zvláštní zprávu tu v pochybnost, chlapi činili to patrně jen na vypískání fádního téhodne.

Náležel víc němé tváři nežli lidem. Dobrá a užitečná zvířátka měla zábavy své. Na Smíchově si uspořádali končkové zase výroční své běhy o závod. Nastrkali si několik knížat a hrabat do bláznovských kazajek a spodků, vzali je pak na záda, rozjeli se s nimi hodně, a když byli v největším letu, shazovali je dolů přes hlavy. Co už se namluvilo proti tomuto trýznění šlechty! Ale nebylo to dosud pranic platno, neboť jsou zas národní hospodářové, kteří tvrdí, že chov ušlechtilých plemen je těmito dostihy tuze podporován. — Den nato vyhlídli sobě smíchovské rejdiště zas pražští holubi pro zábavu svou. Uspořádali ji vlastně za účelem humánním, ve prospěch chudých. Nechali totiž po sobě o závod střílet; byl-li některý holub zastřelen, věnováno chutné tělo jeho žaludku smíchovské chudiny; poštětilo-li se mu ulítnout, musil neobratný střelec vyplatit jistou peněžitou podporu některému z přítomných zchudlých šlechticů. — Ale největší gaudium ze vši němé tváře naší měli diurnisté vyššího pražského soudu. Je to všeobecně známo a stojí to i v každém přírodopise, že diurnista je vůbec ukrutně chudý, bědný tvor. Z pravidla toho odvěčného nečiní diurnisté vyššího pražského soudu ovšem žádnou výminku, mají sedm hodin denně práce a za to odměny denních sedmdesáti krejcarů, což stačí zrovna tak jednou týdně na brambory. I umínili si, že zadají k milovanému přednostovi svému panu barónu Streitovi o „přídavek“. Pan barón má dobré srdce, on věděl ovšem, že přilepšit diurnistům znamená právě tolik jako prohřešit se proti přírodopisu, ale když žádali o přídavek, nemohl a nemohl jim to naprosto odepřít a přidal jim denně — o hodinu víc práce. Ti dobří, měkčí lidé prý radostí plakali zrovna jako děti.

Jediné, co stálo ten týden za povšimnutí, byly nadávky na české divadlo a kvůli tomu divadlu na Čechy vůbec. Ó, ten J. S. Skrejšovský je ferina! Viděl, že nám Čechům už

německé listy tak nenadávají, snad proto, že si nás už ne-
všímají. Věděl, že dokud nám spíláno, alespoň jsme se my
Češi trochu hýbali, něco činili a podnikali, abychom doká-
zali, že jsme daleko lepší než pomlouvačná pověst naše.
Bál se, že beztoho utuchující život u nás mohl by zakrátko
utuchnout zcela, udeřil tedy do strun své Politik a začal
Čechům a českému divadlu nadávat, že si až hvězdy na
nebi odplivovaly. Dekretoval, že *české divadlo vůbec už
ani není*, — on to může dekretovat, on je teď v Čechách
hlavním pánem, ostatní „vůdcové“ jsou jen navlíknutými
hračkami na prstech jeho. Ani orgán doktora Riegra *Pokrok
nesmí muknout a nesmí říci*, že to české divadlo, jehož
vystavením se doktor Rieger přece tolikrát veřejně chlubil
a kde prý sám byl po více let docela intendantem, posud
je českým divadlem, orgán Riegrův *musí proti Čechům
a českému umění zrovna tak jednat jako všechno ostatní
jizlivé časopisectvo protičeské*. To je velmi dobře jednáno!
České divadlo nepropadne alespoň všeobecné letargii,
české divadlo musí se činit, a v tom je — jen prospěch
národa.

Také se činí. Co předvedeno posud nového, vybráno
pečlivě s vzhledem k produkci domácí a k rozvoji umění
národního. Co předvedeno již známějšího, mělo vesměs
ráz zvláštní, u nás až překvapující pečlivosti a elegance,
mělo nové roucho i nového ducha. Prvnímu témdni ne-
přála štěstěna valně. Troje rozchuravění se zarazilo proud
repertoáru a vedlo jej řečištěm nezamýšleným. Tento týden
bude zajisté šťastnější. Je to týden, do něhož vpadají paměti
dvou největších dramatiků: téhož roku a téhož dne zemřeli
největší dva dramatikové, jež posud měl svět, William
Shakespeare v Stratfordu a Saavedra Miguel de Cervantes
v Madridu, oba dne 23. dubna roku 1616.

NÁRODNÍ LISTY 23. dubna 1876

△ V Praze 29. dubna

Již písem konec dubna a neúrodný rok nevyvedl ještě nic kloudného! Sebemenšího „hada v krávě“ uvítali bychom s nelčenou radostí, ony ale časopisy nedovedou letos posud povídat praničeho, co by zajímalo! Samé zprávy o diplomatech, o politice — já patřím k těm, kterým je veškerá politika velké goethovské „pfuj!“ a kteří denně ráno vzdávají bohu díky, že se nemusí „starat o římskou říš“. Pro slušně vychovaného člověka se politika skutečně ani nehodí! Co vše se přikrývá špinavým jejím pláštěm! Netvrdili již staří Řekové, že veškerá morálka končí tam, kde začíná politika? Neřekl jakýs Kant, filosof kdesi za českými hranicemi narozený, že se ještě nikomu na světě nepovedlo přivést morálku v soulad se zásadami politiky? Nepravil Macaulay, že to, co politik zcela přímo naznačuje jakožto životní zásadu svou, ani nejzatvrzelejší loupežník by nepřiznal tak prostě?

*Durch der Politiker schiefe Brille
ist Moralität ein Possenspiel —*

hřímá Seume. A zastyděla, polepšila se někdy politika, když jí tak přímo do očí řekli podobné pravdy mužové, jichž spisy se už dožily několikera vydání? Nebo když z kněh mužů těch byly proti ní vydány celé „knihy posměšných citátů“?

Jak podivno musí být mezi muži politice sloužícími kolem srdce muži jednotlivému, jenž ctnostně vychován nemůže a nemůže se s zásadami jich nemravnými spřátelit nikdy zcela! Například Bismarckovi. Kdož by byl nebýval hluboce pohnut, když dobrý muž ten, vsázím se, že hlasem bolestně rozechvělým, veřejně si zabědoval v německé radě říšské, že, ach, nižádný politik nemůže se zachovat „čistý

jako dítě". Nebohý, pomilováníhodný Bismarck, co musí čistá jeho duše zkusit, když chce být práva uloženým povinností svým a vydělat si na ten kousek vezdejšího chleba! Být tolik let politikem a zachovat si tolik naivní čistoty! V Praze se právě rozšiřuje filiálka jezovitského římského „*spolku svatého dětinství*". Obrázkový diplomek jeho leží přede mnou, čtu v něm, že „duchovní výhody“ členů přinášejí těmto až šestmécíma mši svatých ročně a že „údem spolkovým může se každé dítě státi, když někdo za ně měsíčně ten malounký dárek dvou krejcarů skládati převezme“. *Převezmu*, ano, Bismarck má se stát členem „*svatého dětinství*“! Ať má jednou radost.

Vypravoval bych dychtivému čtenáři ještě víc o hezounkém jezovitském společku tom, ale za prvé musím počkat, až budu sám něco vědět, za druhé — dnes jsem v drápech politiky. Jen kdybych se z ní konečně už něčemu naučil, nevím ale, co to je, že mne v politice zajímají vždy jen věci takové, kterých si jiní lidé ani nevšimnou. Co vše se teď například namluví zas o Uhřích! O nějakém cedulovém banku, o jakémsi narovnání, o celní prý otázce atd. A všimnul sobě vedle toho všeho někdo věci tak důležité, jakou je ta, že chtěli v Uhrách zavést gilotinu? Chtěli — ale nemohli! Veškerý národ vzepnul se proti ní, on rozpomněl se na zvyky po otcích zděděné, jimž chce zůstat až do smrti věren, gilotina padla, šibenice zůstala. Sám jeden berlínský list musil přiznat, jak je to hezké, že „Uhři na své šibenici visí s takovou láskou“.

Také tu otázku, která právě tolika lidem hlavy plete, bude-li totiž nebo nebude-li válka, netroufám se z politického věhlasu svého rozluštit. Už je tomu přece bezmála dvě stě let, co vynalezl Fahrenheit lidem teploměr, a podnes není tento tak zdokonalen, aby zjara vedle oteplování vzduchu naznačoval také, na kolikátý již stupeň je zároveň mozek lidský i s krví rozohněn. Ovšem se zjara, kvůli molům, vyklepávají kabáty vždycky, a mnozí páni diplomaté považují národy právě jen tak za kabát svůj a zaprošují vždy na jaře kolegy své, aby jim jej vyklepali, — budou ale letos kolegové ochotni? Doufejme! Válka je dnešního

dne už věc ukrutně krásná. Když člověk vidí, jak dva milióny vzdělaných ozbrojených lidí stojí proti sobě, jak za krátkého čtvrt roku čtvrtina jich je pobita, jak nejrůznějšími, geniálně vymyšlenými zbraněmi dovedou se porubávat, a když si vzpomene, jak naivně jsme se prali ještě před tisíciletím, nějakým jen obuškem a šípem, palicí a cepem, nemusí se člověku prsa pýchou rozedmout nad tím zázračným přímo pokrokem, jakého je schopen lidský duch?

S jakou pýchou můžeme hledět například jen na svou domácí válku českou! Co tu během jen několika let vymyšleno pomůcek a prostředků na ublížení Čechů! J. S. Skrejšovský sám jich vymyslel několik set. Že nebyly všechny stejně výdatny, kdož by se tomu divil! Nejhuř se mu arci vede s divadlem. Vymyslel si posléz, že českému národu už není potřebí českého divadla, zapověděl tedy Čechům naprosto návštěvu divadla toho, a aby měli přec nějakou náhradu, navádí je do divadla německého a do Teatro Averino. Nepovedlo se mu české divadlo zničit, on snáší tu zajisté bolestnou pro něho ránu ale na zevnějšek ještě vskutku dosti důstojně. Zkušenost nás učí, že na zevnějšku těla jsme z různých příčin vždy o něco chladnější než uvnitř, — uvnitř J. S. Skrejšovského to asi vaří a hárá, ale na zevnějšku se „z různých příčin“ objeví jen obden lokálka tak kratounká jako bolestnou křečí zadržnutý úsklebeček a nadávek je v té lokálce proti všemu obyčeji nesmírně málo, na čtyrech, ano někdy až na pěti řádkách sotva dvacet. Nejvíce ho ale zabořilo, že i ze staročechů jsou mnozí, kteří si české divadlo zapovědit nenechají. Ondy jsem viděl komickou ilustraci. Nad jednou z „masojedlých“ bylin, o nichž se nedávno Darwin byl rozepsal, stál vegetarián celý ustrnulý. Měl ruce zoufale vzepnuté a podpis zněl asi: „Ježíš, Maria, Josef! Podívejme se, ony i moje byliny jedí maso!“ J. S. Skrejšovský také lomí rukama: „Ježíš, Maria, Josef! Oni i moji staročesi drží se češtiny!“

V Praze 6. května

To bylo vidět, že se něco u nás stane, co nám připomene přímo největší, nejslavnější činy starých Řeků. Dámy se honosily v bálech za minulé zimy řeckými frizúrami. O banketech se rozdávaly takzvané „básně“, v nichž se mluvilo „o Lacedemonských“. Leželo to zrovna ve vzduchu, musilo to přijít, a již to přišlo. „Tři sta jich bylo“, kteří hrdinně sáhli k neobvyklé jim takto zbrani, k péru, a s třemi sty bezohledně nečitelných podpisů předstoupili před staročeský výbor Měšťanské besedy pražské a žádali, aby byly Národní listy vyloučeny, nota bene i se mnou. „Tři sta jich bylo“, kteří se rozložili s bojovným rykem: „Ježíš, Maria, Josef, jen nic číst!“ — „Tři sta jich bylo“, právě tolik jako těch dávných, slavných Lacedemonských, jenže tito mohli na náhrobek dostat nápis, že zde „leží mrtví, jak vlast kázala jim“, a onino by mohli dostat jen nápis, že „leželi“ pořád a vůbec. A staročeský výbor, porozuměv zcela trefně, že přední úkol Měšťanské besedy pražské je míchání se do politiky a rozsévání rozbrojů v občanstvě pražském, také ihned rozhodnul ve smyslu tří set, a řekl: „No tak ne, nemusíte pranic číst.“ A vyloučil Národní listy, nota bene i se mnou. Oni sice nečtli dříve také praničeho — vsázím se směle, že těch tři sta v průběhu desíti let nepřečtli dohromady ani jednu knihu českou —, ale teď mají lenost alespoň výslovně dovolenou. Výbor jednal naproti nim jako rozšafná matka, která, když dítě brečí, že nechce do školy a nechce se ničemu učit, řekne ihned, že dítě má úplně pravdu; ale pak matka to dítě přece zas nějak podskočí, a také výbor besední podskočí těch tři sta dětí, které nechtějí a nechtějí číst, a zaabonuje jim teď o jeden exemplář Neue freie Presse víc.

Arci se mohlo očekávat, že výbor krásným činem svým nezavdělá se všem lidem stejně, a také jsem skutečně slyšel posudky naprosto divné. Jeden například pravil, že má Beseda vlastně 1800 členů, a ne 300, že když výbor chtěl se míchat do politiky, měl si vzít dřív dovolení valné hromady, že ten čin není činem tedy pražské Besedy měšťanské, nýbrž jen činem staročeského výboru. Druhý sprásknul ruce a prál: V takové velké době, kdy všichni národové ve světě hotují se ku činům spásným, je u nás jediná činnost rozšiřování záště; jinde se připravují k bojům největším, u nás se nedělá na zevnějšek nic, pranic, a jediné, co se dělá, je, že běhají agenti J. S. Skrejšovského sem tam a nastrkují lidem kalamáře s ingoustem vyrobeným ze žluče J. S. Skrejšovského. A co říkáte vy sami svému vyloučení z pražské Besedy? Jak vaše jemné nervy znám, vím, že jste se pobavili jak náleží. Ale já jsem vyloučen s vámi a to nepřijmu jen tak! Přemýšlím. Čtu. A dočetl jsem se, že staročeský výbor vás vyloučil proto, že jste působili „nevlastenecky a nenárodně“. Tu to máme! A já měl vždycky tak nějaké tušení! Jenže mně scházela bohužel zralost úsudku. Ale teď *konečně* musíme sobě být přec vědomi, cože jsme tedy činili „nevlasteneckého“ a „nenárodného“! Tolik je pravda, že jsme byli se staročeskými mluvčími v stálých rozepřích, ale proč jen? — proč?

Předně se pamatuju, že jsme se vším možným důrazem pracovali na zdaru národního českého divadla a vzdor nesmírným překážkám přivedli důstojný ten chrám národního umění až k dovršení jeho. To bylo tedy na všecken způsob nenárodní a nevlastenecké. Národní a vlastenecké by bylo bývalo, kdybychom, jak Pokrok a Politik činily, byli stavbě Národního divadla od počátku pořád házeli klacky mezi nohy, výbor podezřívali, chuť ku sbírkám z národa vytloukali, celé věci se posmívali, posléz i loterii ve prospěch národního toho ústavu mařili, — tak, ano jen tak by byl jednal „pravý Čech a vlastenec“!

Dále vím najisto, že jsme stávající již divadlo české pěstovali vždy se vší láskou, že jsme bděli nad jeho zdarem neunavně, hleděli obecnstvo zesílit, že jsme přáli vůbec

rozkvětu jeho, ať byla správa v rukou osobního přítele či nepřítele našeho. To byla ukrutná chyba, každé staročeské dítě nám teď řekne, že bychom byli mnohem vlastenečtější a národněji jednali, kdybychom si byli divadla českého všímali, jen pokud mohlo sloužit osobním prospěchům našim, jindy vždy kdybychom si byli „z něho dělali jen šoufky“, kdybychom byli obecenstvo na české hry vůbec ani nenavýkali, a když si nešťastnou náhodou už jednou navyklo, kdybychom byli svolávali „schůze abonentů“ a přiměli je, aby z českého divadla honem se zase vystěhovali, nejraději hned přímo do německého.

Také vím, že nebylo jediného českého spolku, kterého bychom nebyli podporovali a chránili ze všech sil svých. Jak nevlastenecké a nenárodní! Vlastenecké a národní by bylo například bývalo vnášet do Besed, do Sokolů atd. samé sváry, vyhánět půl výtvarného odboru z Umělecké besedy ven, udělat z Akademického čtenářského spolku rejdiště svých osobních choutek — ano!

Rovněž se pamatuju, že nevyšla ni jediná dobrá kniha česká, abychom jí nebyli hleděli opatřit co možná velké rozšíření po národě, ať byla ta kniha už od kohokoli, že jsme zakládali Matice lidu a vnesli tím do českého lidu již na celý milión exemplárů dobrých spisův českých. Jak nenárodně jednáno! Kdyby byla někde nějaká Matice povstala mimo nás, měli jsme ji ubíjet, měli jsme z lidu vytloukat chuť ku čtení českých kněh, umlčovat i titule českých spisů, to by bylo bývalo vlastenecké — viz Pokrok a Politik!

I to je mně teď jasné, že jsme neměli nikdy psát proti pasívnosti vůči školství českému, nikdy se starat o českou universitu a tomu podobné malichernosti. Nechat české školy a vůbec vše úplně v rukou Němců, posmívat se všem snahám směřujícím k dosažení té university české, to by bylo bývalo vlastenecké a národní — viz Pokrok a Politik!

Ale vzpomínám si najednou, že nejspíš zcela nadarmo mluvím. S hlubokou bolestí se musím přiznat, že vás znám; vy také nadál budete jednat vždy jen poctivě, vždy jen

se vzhledem k prospěchu národa. Budete nadál podporovat vše, co šlechetné a ušlechtilé. Budete stále činni, jak vám to svědomí káže. Budete nadál bránit každou píď české půdy a chránit volnost každé poctivé myšlenky české. Půjdete za přesvědčením svým, a kdyby se to nelíbilo jakýmkoli trantárským „vlastencům“ a „národovcům“. A bojím se, že svedete také mne a že půjdu s sebou. S vámi není řeči.

NÁRODNÍ LISTY 7. května 1876

△ V Praze 10. června

Stojíme pořád na prstech a díváme se, co se děje tam dole. Nechce to tam nějak kupředu. Žízníme po věcech velkých, máme posvícenský apetýt, třeba hned na celou tureckou říš — a oni nám hodí nějakého mrtvého sultána! Co s tím drobtlem? To se rozumí přece samo sebou, že na počátku června musí vždy nějaký pohan bídně vzít zasvé, to je už tak ten určený čas k tomu: dne 1. června 1520 byl popraven Montezuma, král mexický, dne 8. června roku 632 byl v Medině otráven Mohamed, zakladatel islámu, proč by byl nemohl Abdul Aziz dne 4. června 1876 skončit v Stambulu? Dej mu pánbůh věčnou slávu, ať se tam v nebeském království raduje se svým patronem navěky, ať „se obličej jeho leskne a noha jeho neklopýtne přecházejíc přes most Sirath“, ať andělé Monker a Naker naleznou, že „srdce jeho bylo bílé jako sníh“, ať mu Murad V. — nebo jak se ten nový „mamut“ jmenuje — vystaví turbu větší, než je chrám sv. Žofie, — nám do toho není takto nic, náš hlad je stále stejný. A neukojil by se ani, kdyby to dál šlo „od případu ku případu“, jak Andrásy říká, a také ten Murad V. použil ještě prvních dnů červnových a šel mezi „dobrovolníky smrti“.

Stojíme na prstech a díváme se, co se děje tam dole. Nemluvíme o ničem jiném než o Srbsku, Černé Hoře a Turecku. Šoftu od hodžy, ulemu a mollacha od imana dovedem snadněj rozeznat než vlasteneckého našeho ševcovského učedníka od učedníka klempíře. Epirus a Trácii, Macedonii a Thesálii známe nepoměrně líp než Chuchli nebo Roztoky. Slunce i o polednách máme za půlměsíc, a když se podíváme na zelený Petřín, myslíme, že je to rozvinutý zelený prapor prorokův. Stojíme na prstech, díváme se, co se děje tam dole, a přitom je arci přirozeno, že nevidíme, co se

děje u nás. Tolik víme, že toho mnoho není, a co je, to všechno dohromady nestojí za řeč. Svatodušní svátky by mohly být padesátkrát za rok, svatý duch by se mohl obden snést nad hlavy naše, my Čechové zůstanem chvalně zabezdění také nadál. Že prý umřela kdesi ve Francii jakás George Sandová? Byla prý — povídají — nejlepším spisovatelem románů a nejvýtečnějším stylistou naší doby. Nikdo prý nedovedl v románu velké a opravdové otázky naší doby tak probírat a rozlušťovat jako ona. Sandová samotna prý je již „celou literaturou“, její dramata, povídky, romány, studie jsou prý překládány do všech jazyků, ba i do jakéhos českého. Copak je nám do toho! My jsme už dávno odvykli mít interes na něčem duševním, a co se týče těch překladů Sandových děl do češtiny, to se musilo dít někdy as tenkrát, když se u nás ještě něco čtlo. Bylo to — bylo to — kdopak si ale takové maličkosti pamatuje!

Máme prý — povídá svět — co národ vykonat ještě nesmírnou úlohu. „Was lärmst du so und weißt doch, daß ich schlafe?“ Jsme jako „motýl na podzim, jako lilie navečer“. „Umdlenny orel, který má ještě daleko“. Nebo raděj penzista, který už nemyslí praničeho na světě. Kdybychom mysleli vůbec na něco, nemuseli bychom se nyní zastydět, že například ty sbírky, které zařídil spolek Čechů v Sasku žijících na zřízení pomníku pro Herloše, v Čechách samých nenalezly ohlasu *pražádného*? A stydíme se za to? Herloš byl ovšem rodem svým Němec, ale dovedl někdo z romanciérů Čechů posud s takovým nadšením přilnout k velkým dějinným postavám českým jako on a opatřit jim jako on tak velkého uznání v cizině? Neměl Herloš svými spisy nesmírný vliv i na samou mladou generaci českou, budě v ní národní pýchu a nadšení? My ale necháváme krajany své tam venku sbírat a žebrat na pomníček samy, ani se o ně nestaráme. Arci — jsou příklady ještě bližší. Také „český Herloš“, výtečný náš Chocholoušek, spočívá již třináct let v hrobě a na hrobě tom není posud ani kaménku. Rok co rok tvoří se nějaké komité, utvořilo se k tomu také zas před rokem, zvolilo výbor — a „lehlo si k otcům“. Jediný prapor kteréhokoli českého spolku učinit

o polovičku skromnější a méně nákladný, a zbytek by stačil úplně na pěkný pomník. Nemohla by Umělecká beseda učinit alespoň něco a zasadit alespoň v Praze desku na dům, kde Chocholoušek žil? —

Takhle nějaký osobní klep, nějaký rodinný skandálek, to je ještě tak to jediné, co nás trochu zajímá. Praha si právě jeden vypravuje. Bohatý pán, majitel mladoučké, hezoučké paničky, byl v Paříži. Přijel zpět a přivezl každému známému dary. Dlouho vyndával dary ty z vaku, ukazoval a vysvětloval dychtivé své paničce, konečně přišel také na dar platicí jí samé. Elegantní pouzdro.

„Teď si sedni, má drahá,“ pravil a pohrával si přitom ve vizitkách v košíčku nakupených, „musím ti něco říci. Přinesl jsem ti z Paříže, co je tam nejnovějšího. Pařížské dámy jsou teď náhle velmi zbožné. Cítí, že byly posud velkými hříšnicemi, že musí hříšné tělo své kát a mučením na jiné myšlénky přivádět —“

„Počkej,“ pravil teď k ženušce, která, snad proto aby manžel v řeči se nevyrušoval, brala mu košíček z ruky, a pokračoval pak dále tónem vážným, jaký si byl „kvůli žertu“ umyslíl. „Dámy pařížské nosí takzvaný ‚bracelet-pénitence‘, zlatý náramek s ostrými železnými ostny uvnitř —“

Vtom vzal jakous žlutavou vizitku do ruky. Panička, červená jako pivoňka, vstala a vytrhla mu vizitku z ruky. Ale pan manžel měl již druhou v ruce, téhož formátu, rovněž žlutavou. Četl na ní jméno jistého mladého herce, četl na druhé straně nějaká slova —

Pan manžel věděl najednou víc, než původně vědět chtěl.

△ *V Praze 1. července*

Za naší paměti to bylo, když také 2. července — roku 1853 — na jihu vyzrál „casus belli“. Rusové tenkrát vtrhli do dunajských zemí a Anglie a Francie viděly v tom příčinu ku vypovězení války. Jak tenkrát dopadla, víme. Mark Twain, výtečný spisovatel americký, asi praví: „Zůstane věčnou skvrnou Francie i Anglie, že zasadily vojenskou čest svou jen proto, aby nejhnusnější barbarství mohlo kvést dále! Krev nejlepších synů obětovaly, aby nadál udržel se vrch špíny, propast hniloby, drzý přepych surových svěřepců, sprostá, bezúčelná krvežíznivost i aby nadál nemožným zůstal rozkvět nejkrásnějších krajů a mladě bujných, slibných, krásných národů. Tolik doufám, až přijdou Rusové zas, aby zatřáslí kamennými veřejemi Vysoké porty, že nepostaví se více Anglie s Francií proti nim a že obě moci ochotně připustí, aby Rus rozkopla tu hanbu, jež se zove tureckou říší.“ — Je tomu deset let, co tak, po návštěvě skoro všech půlměsíci podřízených zemí, promluvil Amerikán klidný a nepředpojatý, a sotvaže nyní starému, v praničem nezměněnému Turecku znovu začíná být úzko, již stojí mu po boku kramářská Anglie zas. Arci dnes je jinak než tenkrát, dnes je Turecku úzko z vlastního jeho vnitra, přímo od srdce. Oudy „rebelují“, celé tělo je rozklíženo.

Takové rozechvění, jaké je v českém obecenství dnes, nebylo již dávno. Snad od letních dnů roku 1866 ne, kdy přicházely první zprávy od hranic a o Prusácích. Tříkrát denně kdyby vycházely časopisy naše, ještě by toho bylo rozechvělé zvědavosti málo. Všude se debatuje jen o Srbech, Černohorcích a Turcích, jakmile padne první válečný výstřel dole, nebude vůbec předmětu pro rozpravu důležitějšího, bude srdcím volněji — zároveň ale také ještě teskněji.

Jsme naproti bojujícím Jihoslovanům v poměru senzitivní milenky k milenci vojínu — každá si přeje milence hrdinu, ale zas se bojí i sebemenšího poranění, jehož by utrpěti mohl. Čiňme pro ně, co nám láska káže. Přispějme raněným, hladovým a všem, kdož z nich trpí. Přispějme sbírkami opětnými a rychlými — jeť to beztoho jediné, co pro ně učinit můžem. Na sto tisíc utečenců jejich, starců, žen a dětí, skrylo se do zátiší rakouských hranic, sto tisíc hrdel žebře o skývu chleba, poskytněm jim, co můžem. Je to jediná hmotná podpora z naší strany.

Přec je při tom všem zas jedna stránka rozhodně veselá: pohled na žurnalistiku vídenskou a peštskou! Rámus jako v židovské škole! Vřeští udivením, že proti velmocnému Turkovi smějí se postavit Slováňkové tak malí, tak nepatrní. Líčili je posud tak, jako by srbský kníže byl tak nanejvýš nějakým zámožným obchodníkem s obilím a vepřovinou, a černohorský kníže vypadal u nich už docela chudě, tak jako by si vždy kolem dvanáctého musil přivypůjčovat nějakou desítku a jeho žena jako by veškeré potřeby pro domácnost brala u některé kotorské hokynářky na knížku. A teď se najednou Srbsko a Černá Hora pouštějí do „kšeftu“, který žádá miliónů! Honem zašpendlit všechny kapsy rakouských Slovanů, aby nepomáhali! Horvátům a rakouským Srbům už se nahání strach, nás páni Maďaři ještě nechávají na pokoji, nám ještě nehrozí. Ovšem se my Čechové chováme při všem s mírumilovností až vzornou. Ani nejspinavější „trafikový“ Turek pražský nesmí si stěžovat; lhal by, darebák, kdyby řekl, že jsme mu třeba jen na kaftan plivli. Ba i vypasený Turek na pražském mostě má svatý mír a drží si svou hubenou, hrůzou zkamenělou ráju v mrzkém zajetí jako kdykoli dřív.

My se ani nemůžeme hnout, při tom parnu! Jsme rozvařeni. Nebohý sirotek Louisa - Malá! Bylo tak teploučko minulého úterka v místnostech Prozatímního divadla, palma tam mohla klidně růst a kvést, a paní Malá musila se co sirotek zimou chvít a mrazem choulit — jak tohle člověk dovede, je prapodivno! A vzdor krásnému, lidské

srdce ukonejšujícímú počasí byla Frochard-Hynková zlá jako kdykoli jindy, štípala Louisu a tloukla jí a Pierre - Slukov nebyl ani o mák měkčí. A takž mučili Louisu - Malou a Henriettu-Bittnerovou po celé tři hodiny a „pronásledovali nevinnost“ od sedmi až do desíti tak, že konečně i obecnstvu naběhla husí kůže. Ten Dennery je vybraný ukrutník! Už prý napsal na sto padesát kusů pro Ambigu a Saint Martin a ve všech nějaký darebák pronásleduje nějakou nevinnost, provozuje po čtyry hodiny své mizerné zločiny zrovna před očima slavného obecnstva a teprv v posledních pěti minutách vyrve se nevinnost ze železných drápů jeho a galerie si pak může roztlouci ruce mravním nadšením. Půldruhého miliónu prý si vydělal Dennery již samým pronásledováním nevinnosti! Povídá se, že příští zimy spatříme zase as dva z kusů jeho, — „těš se, to se dnes nějak napláčeš!“ říkávají si ženské u divadelní kasy, když se dává něco „takového“. — Není nic platno, my se z podruží francouzského už nedostanem, právě tak jako celá ostatní Evropa. Jmenuje se nám celá řada kusů, které od Sekvany se přestěhují k nám, mezi nimi i velký balet Sylvia. Ten poděsil veškerou Paříž. Vystoupí v něm totiž také sám Amor. To „dítě“, ten „slepejš“, „dábel“ — „anděl“ a jaká ještě jmena dle okolnosti mívá, býval posud v sochařském světovém i pařížském divadelním umění vždy „sans-culotte“ a v Sylvii se prý objevil náhle — v kalhotkách, jak se píše, na hrozné zděšení privilegované „nemravné“ Paříže. — Divadlo a móda — v obém je Evropa otrokyní Paříže. Také z oboru módy píše se odtamtud o novince. Klobouky dámské, které posud hleděly po copovém žebříku vylézt až někam za Jakubem do nebe, sedí prý teď náhle zas na hlavě. To je událost „netušených rozměrů“! —

Zítřka budem přítomni Hálkově oslavě. My oslavíme zároveň památku neocenitelného přítele, nejvěrnějšího, vždy spolehlivého druha svého. Na Závisti postavil Hálkovi pomník národ, jiný pomník mu postaví národ v samé Praze. Avšak zbývá zříditi mu ještě pomník třetí, *důkladné a všestranné ocenění velké jeho literární činnosti*. To se musí

stát, pokud živý jsou ještě dojmy z mnoholetého společného působení s ním, pokud pamětníci ještě zcela jasně zřít cestu, kterou Hádkův překvapující rozvoj kráčel. A o tento pomník se postaráme.

NÁRODNÍ LISTY 2. července 1876

△ V Praze 8. července

Především vřelé díky Vám, pane anonymu J. L., že jste mně po onehdejším mém fejetonu laskavě sdělil, v Praze a v předměstích že se nalezá dohromady 139 „trafikových Turků“. Nevěřím Vám sice, že jste je počítal, ale děkuju Vám přec. Pravíte, že připočte-li se k nim ještě důležitý Turek z Kamenného mostu, je jich pak už 140 (zcela správně počítáno!) a to že je už celá invaze, na kterou my Čechové, co upřímní přátelé jižních Slovanů, musíme pilně hledět. Pane J. L., věc je ještě mnohem závažnější, než Vy si myslíte! O Praze vypravuje turecká pověst národní — čtete Hammra-Purgstalla —, že Turci ji jednou dobudou, že tu koňové jejich dostanou zlatého ovsu a pak že tu bude *ukrutná bitva*. Mezi námi řečeno, tomu s tím „zlatým ovsem“ zrovna nevěřím, známť tak trochu národní bohatství naše, ale tu „ukrutnou bitvu“ neodvážil bych se prohlásit za nemožnost.

Podobá se, že jste sobě ani nevšimnul důležité „karauly“ na Václavském náměstí „u Turků“, o níž ani magistrátu není určitě známo, mnoho-li má obsádky. A počítal jste, kde všude po Praze je „u Turka“, „u 3 Turků“, u „mouřenína“ a u „2 nebo 3 mouřenínů“, u „2 nebo 3 divých mužů“? Všimnul jste sobě toho, jak leckde po Praze jsou poddaní tureckého Majestátu a přátelé jejich rozloženi umem přímo strategickým? Ve Valentinské ulici máme „3 Turky“ (č. p. 94), hned za nimi na Linhartském náměstí jaksi co zálohu „3 Uhry“ (č. 129), v blízké menší Karlově ulici „mouřenína“ (č. 152), v Řetězové ulici co přední stráž „3 divé“ a vzadu u Milosrdných co nejkrásnější ariérgardu „2 divé“. Podobá se, že je v těch končinách tak něco jako hlavní stan, opírající se o čtvrt židovskou, kde obřezaní Turci mají asi dosti přátel. Zcela ošemetně

vrazilo se jim tam do Platnýřské ulice „7 Švábů“, o nichž jak známo ještě se neví, jak se budou v orientální otázce chovat. Spojení hlavního toho stanu s výše zmíněnou „karaulou“ zprostředkují „2 diví muži“ v Kotcích (č. 24), jež podporuje v Železné ulici „Goliáš“ (č. 30). Všimnul jste sobě jiných ještě „Goliášů“ v ulici Spálené (č. 106) a Žitné (č. 257)? Víte o „Betlému“, o „Jeruzalému“, o „babylónské věži“, vesměs to přec pašalicích cařihradského potentáta? Četl jste pražský šematism, který vykazuje sílu „Turků“ po Praze, a to chytráckým způsobem a patrně jen tak naoko zcela nevinnými věcmi se zaměstnávajících? Jeden utrácí čas děláním klobouků, druhý pečením housek, třetí prodejem masa atd. — teď tomu arci rozumíme, čeho vlastně u nás chtějí!

Doufejme, že my pražští Čechové nebudem musit zasáhnout do té válečné hry, že sobě to bratři Jihoslované spraví sami. Také „Kozáků“ vykazuje totiž šematism náš dost, rovněž chytrých, jak ti Turci jsou, jeden je listonošem (výtečný nápad!), druhý sládkem (ještě lepší!), třetí divadelním biletářem (je to prohnanost kozácká!), čtvrtý krejčím atd. Rovněž je „Srbů“ hezký houfec, ba i „Hajduků“ je dost, těchto hlavně v divokém Podskalí, to se rozumí. Ano i svoje pevná, obezděná sídla mají, na Malostranském náměstí je jedno „u Hajduků“, na Újezdě jiné „u Černo-horských“, ještě jedno „u Černo-horských“ je v ulici Ště-pánské, v ulici Ječné pak máme „u Kozáků“ — bůh sám ví, kolik jich tam sedí! Zajisté leckde přišlo také již k malé srážce. Zvlášt na odlehlejších místech. Nalezl jsem „tureckou hlavu“ v ulici Soukenické (č. 1190) a ještě jednu „tureckou hlavu“ v Pětikostelské ulici (č. 164) — merčíme něco? Pane J. L., kupte si honem plán Prahy a zapíchejte si na patřičná místa špendlíky s papírovými praporečky, hezky různě barvenými — jednoho dne se může strhnout u nás orientální mela, že vídeňským listům až uši zalehnou!

Nebohé vídeňské listy — ty mají teď zlé časy! Jsou celé zkoprnělé tím, že Srbové a Černohorci nedali se ani nejzuerživějším jich nadáváním od vojny zvrátit. Zato jim prorokovaly ale hned, že za tři dny budou vehnáni do

Dunaje. Nejdřív se posmívali Milanovi, že „podrobil celou svou armádu přehlídce“, a Nikitovi, že pronesl své: „Armádo, budiž pozdravena!“ To prý připomíná anekdotu z Fliegende Blätter: „Představení musilo být na čtvrt-hodinku přerušeno, poněvadž publikum šel ven, aby si vypil sklenici piva.“ Nejspíš, prály dále, budeme prý číst telegramy: „Kníže Milan stisknul před bitvou celé své armádě ruku,“ nebo: „Spojená armáda musila ustát v pochodu, protože jí praskla kšanda.“ Kněžna srbská má prý mnohem víc naděje, že rozmnoží srbský národ, než Milan. Slovanské časopisy budou prý přinášet telegramy as následující: „Spojené armády srbská a černohorská zničily v bitvě u X celou armádu nepřátelskou, dobyly 500 děl, 688 957 volů a 88 koňských ohonů, načež odešly do Z nazpět, ponechavše místo X, nemající pro ně žádné důležitosti více, na hlavu poraženému nepříteli.“ A tumáš, bouch bác! letí najednou všechny ty hračky do kouta a místo nás slovanských listů přinese najednou sám Pester Lloyd telegram: „že prý sice Turci zvítězili, ale že *nechtěli vítězství svého využítkovat*“!

Však oni se vzpamatujou a budou lhát nanovo s plnou zas chutí! Snad se dočkáme nějaké veselé komedie à la Ch. D. Grabbe:

Tobiáš: „Co dělá politika, pane kantore? Co je nejnovějšího v listech? Vyhrál náš Turek? Jsou Slovankové ubiti?“

Kantor: „Není věru zle. Neue freie už zase potloukla 25 000 Srbů a Fremdenblatt odvádí černohorské dívky napořád do tureckých harémů. Také se dle nejspolehlivějších pramenů šepce, že rozprášená armáda Omera pašete dne 25. příštího měsíce dobyla skvělého vítězství nad Čerňajevem.“

Tobiáš (rozvírá nozdry i hubu): „25. příštího —?“

Kantor: „Nedivte se, Tobiášku! Zlepšené poštovní spojení, zlepšené poštovní spojení!“ —

Teď mají vídeňské žurnály ukrutnou radost z toho, že z Egypta a Tunisu táhnou do Cařihradu pluky mouřenínů na pomoc. Nu ano, kultura vítá kulturu! Ostatně jsou mouřenínové přece as nepoměrně vzdělanější, než my

posud myslíme. Jistá firma pražská uveřejnila včera inzert: „*Muiet el Nebi (voda prorokova) proti pihám!* Vodičku tu, jež se v celé Africe s nejlepším výsledkem proti pihám užívá, dostati lze —“ atd. Kdo by si to byl pomyslíl, že mouřenínové jsou tak choulostivi a užívají i vodičky proti pihám!

NÁRODNÍ LISTY 9. července 1876

△ V Praze 15. července

Poněkud jinak to jde, než jsme očekávali. Je pravda, bratři Srbové bijí se výborně, celou řadu hrdin, a to hrdin v pravém slova smyslu, vykázali nám dnové poslední, na jmena Vlajkovič, Čolak-Antič a Lešjanin, Alimpič a Čerňajev více nezapomenem, také v poměru k nečetným silám svým dobyli už Srbové úspěch na úspěch, to je všechno svatá pravda, ale my si to mysleli přece trochu ještě jinak — pánbůh ví, jak jsme si to vlastně mysleli!

Snad asi takhle: Alimpič vyrazí přes Drinu, zrovna 1. července v pět hodin ráno, a v šest hodin navečer — pobiv k snídani 5000, „na vidličku“ 5000 a k obědu 10 000 Turků — vezme malý Zvornik, aby měl přec trochu slušné místo pro svůj nocleh. Den nato vezme Zvorník velký, načež obrátí se hlavní silou k Sarajevu, vyslav na opanování severní Bosny armádu menší. Řekněm, že potřebuje tři dny na pochod a dva dny na poražení jádra tureckého vojska, dne 8. července, na den sv. Kiliána, už můžem mít v Praze na všechen způsob telegram, že Sarajevo je naše a Alimpičovy sbory že se spojily již se sborem černoorským, který byl mezitím rozprášil opevněný tábor u Gacka, dobyl Mostaru a vyčistil celou Hercegovinu. Bosna a Hercegovina je tedy nejděle do 10. července zcela naše, my v Praze tančíme po hlavě a telegrafujeme do redakcí vídeňských listů perfidní dotaz: „Haben's kan Türken g'sehn?“ — Alimpič a kníže Nikita spěchají nyní za Čerňajevem, ale nemohou ho dohonit. Byl Čerňajev mezitím už vzal Srědec — ovšem po velké bitvě —, insurgoval Bulharsko a pronikl Branou Trajanskou. U Plovdiva konečně na ně počká, jeť kolegiální a je mu konečně přec nějaká posila příjemná, třeba ne právě nutná. Dva dny odpočinek, radovánky, pozdravující telegramy od generála

Zacha, který obsadil už půl Macedonie. Nato den co den bitva, neboť Turci nechtějí a nechtějí z Evropy, ta banda! Ale každá bitva je vítězná, přes statisíce asiatských mrtvol jdem neuprosně dál — už máme Drinopol — už jsme pronikli skoro celou Trácií — a teď — dech se v nás tají — vidíme zlaté půlměsíce vysokých štíhlých minaretů a jeden kolemjdoucí vandrovník nám praví, že máme před sebou Cařihrad. Jsme tedy už zde a je teprv 10. srpna! Mohli bychom ovšem vzít Cařihrad hned den nato, ale je dobře činit velké věci vždycky ve dny památné, počkáme tedy ty dva dny a dobudem Cařihradu zrovna dne 14. srpna, tedy v onen den nad jiné památný, kdy Ignác Loyola založil před několika věky řád jezovitů. Sveřepý Turek válí se v Bosporu dole pod námi — Evropa odvírá hubu — hehe, to si myslíme!

Tak asi jsme si to malovali my stratégové v Praze a nikdo neupře, že by to bylo dosti pěkné. Plán je jasný, jednoduchý a má zajisté ledacos příjemného do sebe. Ale zdá se, že bratři Jihoslované nejsou v strategii tak pokročilí jako my. Nechci jim ublížit, ale podobá se věru, že jim citelně překážejí některé maličkosti, kterých my co „nejpokročilejší kmen slovanský“ si ani nevšímáme, například klackovitá rozsáhlost turecké říše, pak poněkud arci zbytečně a neodůvodněně velký počet tureckého vojska a jakási hloupá, vzdorovitá neustupnost jeho. Bratři Srbové pokračují tedy značně pomaleji kupředu, než sobě přejem my v Praze, ale lhali bychom, kdybychom se tvářili, že nemáme z každého, i sebemenšího pokroku jejich přec jen ukrutnou radost. V každé domácnosti české už je mapa bojiště a vypadá s našpendlíkovanými pestrými praporečky svými jako hedvábnými pentlemi vyšňořená „dcera Kateřina“ z české národní písně „Oklamaný Turek“. Znáte přec národní baladu naši?

*Měl jest zeman dceru,
jmenem Kateřinu;
ach bože můj milý, rozmilý,
jmenem Kateřinu.*

*Zvěděl o ní, zvěděl
ten turecký žoldán —*

a ihned ji chtěl mít za svoji. Ale Kačenka byla — jak už ty Kačenky jsou — tuze chytrá a dostala ho z domu brzy ven. Vzalo to smutný, ale spravedlivý konec:

*Turek jede v poli,
turbánkem zatočil,
ach bože přebože,
hořem se rozskočil.*

Máme jen jednu jedinou národní píseň, která jedná o Tůrkovi, ale Turek v ní nepochodí. Důkaz sympatií všeobecných pro Srby. Ty sympatie jsou někdy účinné. Znam jednoho pána a ten sleduje válečné pohyby dole s rozechvěním až zimničným. Pokaždé nežli si v noci ulehne, přikročí ještě ku stěně, na níž mapa visí, a postrčí srbské praporečky na všechny strany honem o několik mil dále kupředu. Má tajnou naději, že do rána bude z těch míst už čist telegramy, a dodává tím Srbům zároveň kuráže. Což o kuráž, té mají bratři Srbové věru dost — dej jim jen pánbůh zasloužené štěstí k tomu! —

Mezi tím vším — neděláme my Čechové doma pořad nic. Ledaže jistí pánové dostali se už šťastně tam, že símě rozbrojů zanášejí také na Moravu. Počinání to je sprovázeno rozličnými divnými úkazy vzduchovými. Tak například byl tyto dny po vlastech českomoravských rozšířen zápach zrovna jako z vonné ambry, nesmírně příjemný. Vyvinul se z toho, že J. S. Skrejšovský zas jednou sama sebe trochu chválil. Je známo, jak on to čtverák umí; vždy je to pěkné, ale vždy, ať se podpíše pod to celým vlastním jmenem svým nebo jen co „Václav Tříštka“. Nikdo neumí sám sobě ruku tak vřele tisknout jako on, nikdo se tak lichotivě batolit kolem vlastních kolenou svých, vlézt sám sobě tak láskyplně na klín a vmlasknout si na vlastní kyprá ústa hubičku tak upřímou. Chválili ho zároveň arci také jiní, „Český klub“, „důvěrníci“ ajj. Na-

máhali se svým říkáním dost, je pravda, ale — neumějí to. Ani jednou v tom jejich říkání nestálo o něm například: „Co svět světem stojí, nebylo podobného“, nebo: „větší než nejsmělejší boží myšlenka“, nebo něco třeba ještě hezčího!

NÁRODNÍ LISTY 16. července 1876

△ V Praze 11. listopadu

Řeknu-li, že kdo nečte, ničeho se nedoví a také ničemu se nenaučí, podotkne snad mnohý, že výrok ten není zvláště duchaplný. Ale řeknu-li, že se nemůže ani mravně stát lepším — aha! Přiznám se, že jsem mravně trnul, když jsem četl posledního Budiwoje. „Od Vráže z Písecka“ píše se mu vonná zpráva, že „nejjasnější kníže Jiří z Lobkovic dal ve vrážeckém lese blíže svého tamního zámku malou kuchyni vystavěti, kdež se jeho dcerušky v kuchaření, jak se samo sebou rozumí malém a hravě, cvičí. Předešlou neděli ustrojily malé tyto kuchařky pro čtyři hochy a devět děvčat hostinu, záležející z polívky, masa s knedlíky a z kaše rejžové... Knedlíky dělali pomáhal také malý šestiletý princ... Bylo tklivé podívání na knížecí děti... Tato tklivá dobročinnost se již lonského roku najevo dala, ačkoli nebyla knížecím dceruškám kuchyně vystavěna; nyní, když kuchyně stojí, lze doufati, že se budoucně toto překrásné divadlo opakovati bude... Takto učí šlechtný Čech a křesťan, slavný kníže Jiří Lobkovic, děti svoje lidskosti a ctnostem. Který demokratický a liberální šosák by nařídil, aby děti jeho sloužily dětem chudých domkářů a podruhů? Ano, naši velkohubí demokraté mají lásku k lidu jen v ústech a v perech, křesťanská šlechta ji koná skutkem a učí děti své podobně.“ — Tolik řízný dopisovatel Budiwoje.

Ach ano — musilo to být *překrásné* divadlo! Máte trochu fantazie? Vysoko se klene šedivé nebe, níž se klene šedivý les, ještě níž se klene šedivá kuchyň. Vzduch naplněn libou vůní stoletých smrků a hovězí polívky. Malé princezny, maličké jako v pohádkách, s knížecími korunami na cůpcích, kasají si hermelínové své pláštíčky, aby se nepobryndaly. Malý šestiletý princ, s knížecím znakem na

kalhotkách, strká prsty do těsta a nejjasnější jeho tvář jeví radost, že se mu to na prstech tak táhne. Jeden kníže a tři kněžny přihlížejí a mají také radost. Opodál přihlíží dvaadvacet služebných a mají ještě větší radost. A zcela vzadu, v dálce už takřka mlhavé, stojí houf demokratů s velkou hubou a špoulí rty, aby tu velikost nebylo tak vidět. Máte fantazii? — Ano — to je „něco!“ Marně přemýšlím. Dal jsem už někdy někde v lese vystavět kuchyni? Nedal. Dal jsem své dcerušky učit vařit? Nedal. Pomáhal můj šestiletý princ dělat knedlíky? Nechci ničeho vytáčet, jen ven se svatou pravdou — nepomáhal! Jak ničemná, třebaby pravdivá, byla by výmluva, že nemám vůbec žádných dětí, že je tedy nemohu také učit lidskosti a ctnosti! To by mohl říci každý mládenec, i ten nejstarší. Ale nechci zůstat demokratickým a liberálním šosákem, chci se polepšit, pokud možná. Polívka, maso s knedlíky a kaše rejžová je zcela lidumilnou, ctnostnou stravou — chce-li jít některá ta princezka ke mně za kuchařku, dobrá, vezmu ji, byť byla ještě menší než ty princezky z pohádek. Bude mít na můj život oddemokratizující, neliberální vliv — „dobrá čeleď je požehnáním božím“ — a já se stanu ještě člověkem jaksepatřím.

Bojím se, že „naši velkohubí demokraté“ nebudou všichni smýšlet podobně. Řeknou snad, že mnohý z nich učinil často už mnohem víc, aniž by to přišlo do novin. Že je to hloupoučké, z mísy knedlíků vytloukat až politický kapitál. Že v té formě, jakouž vše učiněno, není ani pravého vychovatelského rozumu. Chudých dětí že použito jen ku zábavné hře a pozváno hned i několik kněžen, aby ráz „divadla“ byl ještě vyslovenější. Místo lidumilnosti že se panské děti dostaly tím ku kastovnímu vědomí, místo ctnosti že se učily pýše. — Nechme je mluvit!

Nejnovější tato zpráva o politické činnosti naší šlechty svědčí zajisté, že není u nás tak zle, jak se rádo tvrdí. Také české studentstvo zase se hýbe. Nejenže se smíme již teď kochat oprávněnou nadějí, že také v blížícím se masopustě bude alespoň šest zas studentských plesů, ale akademikové naši vzmožli se i na čin politický, na dlouhou

odpověď maďarským studentům. Nechci ten spis kritizovat, vypadal mně trochu příliš opatrný, ostýchavý, ale přiznám se, že krátké „pereat!“, které do Pešti zalítlo od studentů berlínských, líbilo se mně mnohem víc. Zvučela v něm rozhodnost, znělo po celé Evropě. — Všude se jeví česká činnost, i v cizině. Z daleké končiny ruské přišla tyto dny zpráva, že usedlí tam Čechové v svorném působení vzmožili se i na ochotnické představení divadelní! Dávali kus Ludrácký trojlístek. Člověk si to může myslit, jak české srdce musí bušit při — takové vzpomínce na vlast, jak každý bezdechý naslouchá, jak zrakem svým se vpíjí v ty mohutně kreslené obrazy ze života — Nestroyova krejčího a ševce.

Ano v cizině — jak divně se chová Čech v cizině! Četl jsem tyto dny dobré pojednání o starém tématu, jakže který národ cestuje. Význačné vlastnosti cestujícího Angličana, Francouze, Němce, Rusa, ba i Maďara byly tam velmi trefně malovány, jen o Čechu ani zmínky. Nemá cestující Čech žádných vlastností význačných? I má — bohužel že má! Především tu, jakmile vyjede za hranice, že už není Čechem. Potkáš-li ho, jak se vede se svou žínkou po chodníku cizího města, vsaď se, že mluví spolu německy, a to okázale co možná. Najdeš-li jeho jméno zanešeno v hostinské knize, češ: „*Johann Wetzko aus Prag in Oesterreich*“. Začne-li se před ním mluvit náhodou o Češích, zapálí se jako dítě, koktá a usmívá se protivně kysele. Vede-li ho najatý průvodce v peštské resursi k obrazu, na němž český rytíř Holub podléhá maďarskému rytíři, — chválí malbu. Vede-li ho na mnichovském náměstí k soše postavené na památku bitvy na Bílé hoře, řekne: „*Ja — das ist interessant!*“ Naštěstí jich necestuje mnoho, ale i ti by mohli zůstat doma, v Praze se to mluví — také dobře německy.

Už si i slavní úřadové vymýšlejí na nás satiry. Policejní strážníci obsadili i letos dne 8. listopadu Bílou horu, aby prý „*nestala se nějaká demonstrace*“. Hehe, dobrý nápad — ale bolí!

△ V Praze 25. listopadu

Pamětní večer Purkyňův — pamětní deska na rodný dům Vítězslava Háška v Dolínku — schůze komise pro pomník Fügnerův ve velkém parku — schůze komise pro pomník Jungmannův — něco podobného čtem teď den co den. A za několik dní budem číst: pamětní den Mikovcův v divadle, a za několik neděl: 200leté jubileum slavného ryjce Václava Hollara, uspořádaně Uměleckou besedou, a takž to půjde dál. Rozumí se samo sebou, že nemluvím *proti* oslavování tomu. Právě při mužích jmenovaných nemůže být prázdné pochybnosti, že paměti zasluhují, a to velmi vděčné. Kdesi v Německu jednalo se o více pomníků najednou, platících vesměs mužům teprv „včera“ zemřelým. Jistý literát byl otázan po mínění svém a odpověděl: „Ptejte se mne až za tři sta let!“ Hollar ale sobě odbyl už staletý svůj očištěc, a co se týče ostatních: pokud se bude český hlahol ozývat, bude se velebit jmeno Jungmannovo, pokud české srdce bude poetické kráse přístupno, bude znám Hášek, a pokud se bude ctít občanská ctnost, bude ctěn Fügner. Nemluvím *proti*, nýbrž *pro*. Dle mého náhledu je toho všeho posud ještě velmi *málo*, a má toho být nepoměrně *víc*. Mimo Uměleckou besedu, mimo Svatobor a Sokol nedělá nikdo nic.

Velcí nebožtíci *pro sebe* ovšem nemají pomníků potřebí. Zvláště ne ti, kteří se zvěčnili nehynoucími plody svého ducha. Když vyšlo roku 1623 první úplné sebrání děl Shakespearových, zapěl Leonard Digges hrdě:

*Až i Tvůj pomník rozpadne se v prach,
Ty zůstaneš nám živ.*

Naši výtečníci — skoro o všech se to může říci — byli

nadto mužové vzorně skromní. Jejich heslo bylo prosté: „Sloužím!“, přemnohé jich služby kryly se pláštěm neviditelnosti, jejich zásluhy byly pravými zásluhami: „činili dobré tiše jako bůh“. Na výslužbu nemyslíl z nich nikdo. Z dobré nové knihy české měli by Jungmann i Hálek nepoměrně větší radost než z desíti pomníků, a rovněž by Fügner rád dal všechny své pomníky za jediný nový obětovný skutek, vykonaný kýmkoli na prospěch českého národa. Ale *my sami* máme potřebí pomníků jich i jiných.

Není pražádné pochybnosti, že Praha, ač ryze česká, nazevnějšek nemá dosti českého rázu. Není pochybnosti, že dobude-li rázu češtějšího, bude to mít na veškerý národní život náš vliv nesmírný. A není pochybnosti, že dotčenými pomníky by rázu toho dobyla. O pomníky vůbec na veřejných místech není v Praze přílišná nouze, sv. Janů a sv. Václavů máme hojně, ale ty všechny, třeba představovaly svaté Čechy, k národnímu rázu nepřispívají. Sebekrásnější Sv. Václav, byť byl dílem mistra Levého, není tím, čím by byl například Komenský, byť vypadal zbědovaněji než nejmučenější Ecce homo. Náš národ potřebuje pomníků, jež mu na mysl uvádějí ty, kteří šli směrem právě *národním*. Potřebuje jich k poučení, k dalšímu popudu. Pomník oslavující rozhodného vlastence je působivý nesmírně. Snad zůstane pomník Jungmannův na Františkánském náměstí mnohemu kolemjdoucímu Čechu v jistém ohledu také ničím a mnohý nadál nebude „vidět“, co ten Jungmann „vlastně pracoval“. Podobných odstínů vzdělanosti je u všech národů a teprv tyto dny čtli jsme nářky časopisů vídeňských, které u příležitosti tamějšího odhalení Schillerova pomníku bědovaly, že mnohý „zámožný“ Vídeňák se ptal: „Kdo byl ten Schiller?“ Ale každý, sebenevzdělanější Čech bude mít u Jungmannova pomníku vzrušující vědomí, že tu oslaven *Čech vlastenec*. Knihy nestačí na vše, i Řekové, mající literaturu velkou a lidu dobře známou, použili — a to co nejvýdatněji — mluvy pomníkové. Nebyli k velikánům svým „spravedliví“, jak se u nás často tak nepěkně říká, byli *vděční*. Vděčnost o sobě již národ

šlechtí, a ctíme-li lesklou zásluhu, částka toho lesku ozáří i nás samy, stáváme se lepšími. A nejen o českých výtečnicích mají k nám mluvit pomníky, také o českých dějích: Praha a vúkolí pražské má mnohá místa, která jsou zaznamenána v dějinách světových. Chodíme kolem nevšimavě, bez myšlének, kdyby tam stál pomník sebeckudší, roj myšlének se vzbudí v nás, myšlének úrodných. Kdyby byla Praha ozdobena pomníky českých velikánů a historická její místa taktéž monumentálně vyznačena, Praha by nám byla poučnější než Kniha přísloví, než Kazatel, než Kniha moudrosti, než Jesus Sirach, než Žalmy.

Snad nám mnohý Němec řekne, že v tom všem je politická tendence. Nu ano, *pročpak ne?!* Když vy jste v těžších dobách svých světili pomníky Guttenbergovy, nemínili jste tajně vlastně *svobodu tisku*? Když Hermanovy, nemínili jste německou jednotu? Snad řekne jistý německý list pražský, jako již jednou řekl: „Proč slavíte toho onoho, když jste byli svého času i proti oslavě světového Schillera?“ Rozuměl by nám zajisté dobře, kdybychom mu odpověděli jen: „Ale *Shakespeara* jsme slavili!“ Odpovídáme mu však prostě citátem: „V Spartě nestavili pomníku žádnému Atéňanu, v Aténách žádnému Spartanu“ — dělejme si *doma* každý co chcem — zbytečně hádky, konečně bychom se ale mohli přec zcela dobře hádat i o tom, nebyl-li například Komenský světu *ještě* víc platen než Schiller! A snad by nám konečně řekl německý poeta Ferdinand Kürnberger, který právě nyní píše i proti Schillerovu pomníku ve Vídni: „Jak jste ještě malí a nízcí — já už píšu i *proti* pomníkům největších heroů našich!“ My bychom mu ale řekli: „Inu — jak chcete!“ a vzpomněli bychom sobě na jiná jeho slova. Kde mluví o tom, že tak jako k rozhodnému boji mezi národem německým a francouzským přišlo, musí přijít také k rozhodnému boji mezi Němci a Slovany, a kde se těší, že pak ze všech těch bronzových pomníků mohou být zcela pěkná děla, všichni ti Schillerové že budou dobrý „*Kanonenfutter*“. Nuže vidíte, pane, — řekli bychom — my máme také účel válečný. My si myslíme, že by Praha tak českého rázu, jak

jsme naznačili, byla naší národnosti lepší ochranou než celý, stem děl opatřený „čtverhran pevnostní“!

„Není peněz!“ Není? Snad jich není na pomníky statisícové, ale na desítitisícové je jich dost. Předně musí přec *konečně* něco v tom směru učinit Praha sama. Neučinila posud praničeho, ledaže městské naše zastupitelstvo kdysi návrh, aby radnice byla vyzdobena podobiznou Jiřího Poděbrada, — odmítlo! A národní sbírky jsou u nás beztoho stále a jedna víc sežene a udrží se lehce — jen když přispívatelé uvidí, že se neotálí, že pomník skutečně roste. „Staří Řekové na své pomníky nesbírali!“ Snad ne, snad ano, kdopak to ví tak jistě. My už jsme jednou v poměrech takových, že nač si neseberem sami, nějaká vyšší „instance“ nám zajisté nedá.

Poukázáno tu jen k *jedné* stránce činnosti národní. Jiných nám zbývá arci ještě dost, a nesmíme žádnou pustit ze zřetele. Němec Gutzkow kdesi děl: „Čím horší naše nová literatura se stává, tím více stává se pomníků spisovatelům starším“ — a výrok ten mohl by se případně a obdobně přenést také k nám. Upřímně řečeno, za mnoho právě nyní nestojíme! Ale vždyť ta nepopíratelná letargie nynější nemůže přec býti věčná! Kamenem a kovem nám připomínané příklady velkých otců *musí* v prsou českých vzbudit novou chuť a nového ducha! A pak mu zajisté pomníky předků nebudou paskvily na nás potomky.

NÁRODNÍ LISTY 26. listopadu 1876

△

„Když růže zdobí samu sebe, zdobí také sad“ — myslím, že jen na ozdobu celé Prahy posazují si naši posluhové ty své krásné červené čepice! Různost jako na keři v přírodě, jeden má čepici do špičata, druhý do kulata, třetí do placata — přec jen samá růže!

Takto ovšem nemají mnoho dekorativního na sobě. Šat prostý, často hůř než prostý. Tvář ustaraná. Noha těžká a ruka — o té by se mohlo také s Goethem říci, že „v neděli tě nejlíp pohladí“. Ovšem kdybys o to „pohlazení“ stál a takhle například v hospodě se jí stal nepříjemný. „Všechny mastě Arábie nemohou tuto malou ručku učinit libě vonnou,“ jakož pan Shakespeare do Macbetha napsal. Také není ani jejím účelem, aby byla libě vonna.

Tamhle stojí jeden exemplář číslovaný opřen o kandelábr — „every inch a king“, chci říci: každý coul posluhal Červená čapka na hlavě křičí přes celé Příkopy a přes celé Svatováclavské náměstí: „Já sloužím!“ Ústa cumlají dýmku, ruce vězí pohodlně v kapse, celá postava zdá se být ke kandelábru přilita, takže sobě jisté kandelábry pražské nedovedu ani pomyslit bez přilípnutého na ně posluhy. Ale nemysli si, že je to muž snad pohodlný! Jeho heslo je heslo Lutherovo: „Rast' ich, so rost' ich“, a on věru nestojí o to, aby narostl na něm mech. Vypadá, jako by sobě ničeho nevšímal, ale potřebuješ-li posla nebo pomocníka nebo nosiče a blížíš se kandelábrovému skupení, na čtyřicet kroků už vítají tě tázavé oči, posluha se od kandelábru ulomí, poskočí si, dýmka zmizí v hluboké kapse, čepice je v hrsti —: „Víte, kde je —?“ — „Prosím, vím!“ — „Tam bydlí v čísle —.“ — „Pan L., ano, ráčil jste mne už vloni tam jednou poslat.“ Jsi upokojen a pyšen, člověku ta něžná pozornost zalichotí, člověk se cítí.

Kdo má pozorovatelský talent, pozoruje mezi pražskými posluhy přec jen dva různé druhy. Jedni mají na lesknoucí se mosazné čelence nápis „Express“, druzí rovnoprávně „Posluha — Dienstmann“. Prvější jsou z ústavu soukromého podnikatele Rosenzweiga (tedy skutečně „růže“), tito pak jsou členové spolku Přemysl. Dohromady je jich as půltřetího sta, mají svá určitá, různá stanoviště a na nádražích je jich stále po desíti z každého tábora, a dnes smějí se po přihrčení vlaku do popředí postavit ti a zejtra zas oni. Nevím určitě, kterého roku byli v Praze zavedeni, myslím, že roku 1860, ale během těch let vydobyli si pověst dobrou, jsou skromní, spolehliví a velmi zřídka slyší se o nějaké výtržnosti. Ano, jeden z nich došel již i poetické oslavy, a to lyrou samého Františka Haisze! Jmenoval se Václav Hora, byl voják, myslivec, a roku 1866 se vyznamenal. Jednalo se o podpálení mostu u Podola. Hora se vrhl za noci do Jizery a vykonal čin ten. Když most se vzňal, stříleli Prusové po smělém plavci, tento však přece dosáhl zas břehu a zde upadl v mdlobu.

*Na kopce sena si odpočíval,
děsně pohlížel na vše strany,
bloudil cestou, až prapor svůj shledal,
byl pak vojin čtvrté setniny.*

U Jičína byl raněn, padl do zajetí a zemřel v saské nemocnici. Jeho rodiče přivezli mrtvolu do Prahy, v Bubnech byl slavný pohřeb a „pražští posluhové deset světel okolo rakve jeho nesli“. Načež pak ho dal náš František Haisz do překrásných veršů a „vydal je na žádost pražských posluhů a jeho otce na světlo“.

Jsou posluhové, kteří slouží svému pánu — královské Praze — již úctyhodnou řadu let. Mám tu čest znát jistého, jenž slouží již od roku 1862, — „když byla ta velká voda“, jak říká. Po celou tu dobu krásí totéž nároží nebo hned vedle stojící kandelábr. Takový „starý“ posluha má již pevnou půdu pod sebou. Jeho tvář je známa, důvěra k němu je všeobecná, on má svůj kruh v obecenstvu, „své

pány". Mladým je hůř, ba často zle. To je tak: Co posluha vydělá, je jeho. Jenže musí do spolkové kasy nebo svému podnikateli odvést týdně něco přes zlatku. Za to má své číslo, jednou za dvě leta novou čepici, po jednom páru letních a zimních spodků, modrou lehkou blůzu a příruční pořádný vozík. Zpočátku musí složit kauci tří zlatek. Zlatka týdně není mnoho, ale když se má ještě k ostatnímu životu přivydělat, může jí být někdy přece bolestně dost. Zvlášť když se pomyslí, že za krátkou posílku je taxa jen šesták. Mladý posluha nemá ještě osobní přízně, nevydělá ničeho, nemá pak té zlatky, strhne se mu z kauce — jednou, dvakrát — pak „se mu vezme číslo“. A sotvaže vypučel v ozdobnou růži, už ho zvadlého zas rozfoukly větry.

Nejlepší dobou pro posluhu je stěhování a on se zlobí zcela upřímně, že lidé stěhují se jen čtyrykrát za rok. Takto panuje náhoda. Jen „Express“ má příjem ještě jeden: české i německé divadlo. Když bylo zapovězeno brát pro velkou komparserii na jevišti vojáky za statisty, sáhnuo k posluhům. Při zkouškách dostávají 10 krejcarů za hodinu, při provedení 25 za celý večer. Co bývalí vojáci mají „krok“ a mají „štelunk“ a jsou učeliví. Posud ještě arci ze žádného nevyvinul se Hamlet nebo salónní milovník, ale konečně je vše ještě možno. Jenže se bojím, že ne tak brzy. Pozoroval jsem často posluhy statisty a lituju, že musím říci, hříšný mamon že jim patrně jde nad vznešené umění. Hledí na děj úplně lhostejně, bez srdce, beze všeho lepšího hnutí. Je jim jedno, dělají-li hrdinného českého rytíře nebo jsou-li plátnem obalenou zadní nohou papírového slona. Oni s krutou lhostejností potlačují co Gesslerovi žoldněři švýcarský lid a co „Švédové v Praze“ napadají české vlastence, jako by jim do nich nebylo ale pranic. Viděl jsem je co husitské vojíny, pod jichž nohou chvěl se celý svět, — čestným, krásným tím zaměstnáním nebyli nadšeni ani dost málo! Když nebohou Aoudu v kuse Cesta kolem světa kladou na hranici, tváří se oni přitom tak, jako by někomu nesli vak na nádraží, a když v Sardouově Vlasti slavným průvodem vedou celou řadu křesťanských mučedníků k smrti, ještě jim to přejou, neboť to je akt

poslední a teď přijde inspicient s 25 krejcary. Před dvěma neb třemi roky dával jakýs Bavor v Konviktském sále „pašijové hry“. Sám „dělal“ Krista Pána a pražští posluhové dělali apoštolu. Zajisté vznešený úkol! Když ale neměl peněz, udali Krista Pána na policii.

Krásnými časy, které se as více nevrátí, byly pro ně ty nejprvnější, když byl ústav teprv do Prahy zaveden. Novost vábila, každý po posluhovi něco někam poslal. Brali je k ledačemu, i za svědky při svatbě. A nebyla to tak zlá špekulace, šli na faru, šli k oddávkám, a dostali za to všeho všudy dvě zlatky. Laciněji sobě nelze oba svědky dohromady ani pomyslit. Také za kmotry byli od nároží bráni — 50 krejcarů. Ale pražské obecenstvo je jako každé jiné: interes ochabnul. A teď přišel krach a cítí ho i posluha. Donášení vaků na nádraží je teď jejich hlavním příjmem. Člověk by myslil, že v tak velkém městě, jako je Praha, je alespoň dost lidí zamilovaných, že posílají pannám a paničkám psaníčka a posluha že má výdělek. Ptal jsem se.

Posluha si přihladil smutně vlasy a prál: „Bylo — ale už není. Mně se zdá, že ti lidé už ani nemilují!“

NÁRODNÍ LISTY 12. ledna 1877

△ V Praze 3. března

Že prý je nás Čechů *sedm miliónů*. Vypočítal tak pan profesor Šembera, jenž před svými sedmdesátými narozeninami nejspíš přec chtěl zvědět, pro kolikže lidí po padesáte let svého neunavně činného života byl pracoval. Teď to tedy ví, ciferně to ví, jinak by toho nebyl doznal nikdy, neboť: „nás Čechů je ve světě moc — a jsme tuze moc málo v něm“. Ať dokáže cos podobného jiný národ po nás, sedět v samém středu Evropy a počítat se na *sedm miliónů* a být tak moc málo!

Nejsme posud ničím a příčinou toho bude as známý „nedostatek národního uvědomění“, o kterém se vždy v novinách čítá. Teď ovšem uvědomění snad přece přijde, jakpak by nepřišlo! Víme, jak jsme velcí, a můžem svou velikost měřit na velikosti jiných. *Sedm miliónů*. Toť je nás tedy zrovna tolik, mnoho-li je Dánů, Švédů a Norů dohromady. To jsou ale národové, z nichž každý je „něčím“ a každý „něco“ má. A to my, jakmile jsme uvědoměli, musíme mít tedy také. Mají například dohromady čtyry university s hvězdárnami, sto a pět gymnasií a reálek, dvacet jeden seminář učitelský, tři velké společnosti věd, sedm velkých muzeí, pět velkých divadel stálých a jednácte dobrých sezónních (tyto vždy také s operami) atd. Vcelku ale není tam lid tak vzdělaný, jako je náš, země je chudší, přírodní pomůcky sporejší — budem tedy až neslušně skromni, budem-li nyní mít také jen čtyry university české, sto a pět gymnasií atd. Hned to arci nebude, dejme tomu, že budem potřebovat padesát let. Ale v té době najisto už bude veškeré vychování, nižší až nejvyšší, naprosto české. V té době už český Thorwaldsen dobude nejvyšších vavřínů výtvarným svým uměním a český Oehlenschlaeger, Holberg, Ewald, Beskow, Bjoernson za-

loží nám bohaté národní drama. Český Andersen, Bergsoe, „selské novely“ našeho Bjoernsona budou překládány do všech jazyků světa, náš Oersted obohatí rozum lidský směle psaným Duchem v přírodě, náš Tegnér stvoří velké národní epos a náš Almquist a Wetterbergh, Bremerová, Knorringová, Carlénová a Schwarzová odstraní nadobro nynější nedostatek románů a budem těchto mít víc a lepší než Němci. Atd.

Ale je arci také snadno možno, že nebudem mít pořádnic. Neboť my jsme obdivuhodní safienti — jsme-li jednou zaníceni snahou *nemít nic*, nedovede žádná moc na světě nás jen na píď odvrátit od šlechetné té snahy. My dovedli po deset let kopat do veškerého českého umění a z české literatury nedělat si ani zbla, a dovedem toho také po padesáte let. Budou ovšem slabší jednotlivci, kteří při vzpomínce, co těch sedm miliónů duševně plodí, se budou sedmmiliónkrát stydět. Ale my, celek, budem radostně sledovat svůj vzrůst, budem počítat osm, devět, deset miliónů a mít pyšné vědomí, že jsme ve světě skoro tak důležití jako králíci, jichž maso je živné a kůže v handlu velmi hledána.

Nebylo by však přec jen dobře národní organizaci naši trochu poopravit? Zvláště teď, kdy se reorganizuje na všech stranách a ve všem všudy? Podívejme se jen, co například naše dobrá rakouská armáda prodělala během několika let reorganizac! A pořád jí nastávají nové a každý okamžik dozraje nějaký návrh zas naprosto nový. Právě teď dozrál zase jeden. Ale o tom musím začít jinak.

Tedy: Každému je známo, že vzájemné oslovení děje se mezi lidmi způsobem různým. Zvláště *my Čechové máme mnoho způsobů*. Pražským flamendrům říkáme „voni“. Lidem, s kterými zacházíme co se svými hračkami, říkáme „on“, „ona“. Lidem, kteří jsou nám trochu cizejší, jichž sobě ale vážiti dlužno, říkáme „vy“. Pak je ještě slůvko „ty“ a to patří příbuzným, přátelům, milence, pánubohu, panence Marii, všem svatým, přírodě, kráse, bratru sokolu, Tobě, „milý čtenáři“, a Tobě, „spanilomyslná čtenářko“. Každé to slůvko má dobré své místo. Nikoho nenapadne,

aby básnil „ó noci svatá, sešlete dřímotu očím mým!“ nebo aby se modlil: „Svatá Ludmilo, orodovala přec trošku za nás!“ Nejkrásnější je ovšem slůvko „ty“. Je to slůvko důvěry, dětské upřímnosti, lásky. Ale jedno je „ty“ naprosto zvláštní, které květe jen v Rakousku, takzvané „armádní ty“. „Das Armeedü“ nazývá je setník Streitenfels v polemizující brošure své. Užívají ho důstojníci stejných šarží mezi sebou, někdy i šarží dosti rozdílných. Povstalo v Itálii, přebujelo po roku 1866, má prý teď přestat. Že prý jen škodí. Na takové případy neklade spisovatel setník ovšem zvláštní váhy, že se například stalo, že jednoduchý důstojník řekl princovi v lajtnantskou uniformu oblečenému také „ty“, nebo že zatykal plukovník plukovníkovi a pozděj se ukázalo, že tentě je vlastně vysoký generál a jen náhodou v uniformu na jeho jméno připsaného pluku oblečen. Rozumně psaná brošura pana setníka uvádí vážnější důvody, a snad jsou ty důvody naprosto dobré, já to nevím. Ale — propánaboha! — copak má mladý pan lajtnant přijít o svou největší radost, svižný kadetfeldvébl o nejkrásnější, nejsmělejší své sny? Měsíce a měsíce se na to těšil, na kynoucím mu lajtnantském nebi zářily zlaté hvězdy, skvělo se zlaté portepé, ale nadevše luzně svítala stálice, krásné to důstojnické „ty“. Když poprvé oděl se v pyšné roucho lajtnantské a vyšel sobě ven, zhasnul mu doutník každý okamžik, jen proto, aby mohl zastaven být naprosto neznámý soudruh: — „Du, Kamerad!“

„Srdce, jehož svět ještě nepokazil, jehož trpkými zkušenostmi svými ještě nepobodal, tak rádo lne k cizím, měkkým srdcím!“ A nepokazeným, nepobodaným srdcem je zajisté srdce mladolajtnantské!

A to „ty“ mu bylo „čarovným zvukem vábícího slavíka, číší rozkoše“, z níž blaženě popíjel čistý a cudný jeho ret.

Ach — neutrhujte mu číš tu od prahnoucích rtů!

Vždyť — —

Ale vždyť mně do toho vlastně pranic není!

△ V Praze 31. března

Rád bych věděl, co jedí vegetariáni, když jsou „velké posty“ jako tento týden. Totiž jsou-li ti vegetariáni praví křesťané a ukládají sobě dle předpisů církve tedy újmu v obvyklém svém jídle. Nejspíš že se vzdají nábožně vší kapusty, trhaných krupek, nastrouhané mrkve a jiných k bujnosti svádějících pochoutek a sáhnou k vepřové a srnčí kýtě, nadívanému jehněčímu a masnému brunšvickému cervelátu. Měl jsem pro minulý týden věru už tisíc chutí stát se ze stanoviska toho rozhodným vegetariánem. Z pouhé spořivosti totiž.

Nu ano, copak má našinec masožravec jíst, když nastane náhle velký půst a naprosté vzdání se „obvyklých“ jídel? Přec ne žitnou a ovesnou kaši jako nejstarší Římané! Nebo ovesnou kaši, planá jabka a kyselé mléko, jakož Tacitus o starých Němcích ku věčné jich hanbě zaznamenal. Nebo krajtlovou polívku, nemastný špenát a nemastné nudle a pít k tomu odvar z ajbiše jako naše babičky. Pokročil jsem ve vzdělanosti a bylo by hanba, kdybych to nejevil ve všem. Dobrá, sestavme si tedy vzdělaný oběd postní.

Řekněm tedy dvě polívky, slušnost žádá dvě. První hlemejzdí — hlemejzdí je tuze dobrá, kdo jí ještě nejedl, doporučuju mu ji. Druhá želví — želva je po své smrti rovněž užitečné, jak poetické zvíře; už bůh Apollo klepnul želvu prstem pochvalně na hlavičku a řek: „Po své smrti budeš zpívat!“ Třetí slušná polívka postní je z cukrové vody, mlíka a pomněnek, ale naše kuchařky ji neumějí ještě vařit.

Pak tedy tucet ústřic a na ty tucet nadívaných mušlí.

Dále: dvě nebo tři sluky s mladounkým, na zcela čerstvém oleji smaženým chřestem.

Pstruha spařeného s omáčkou à la Kašpar Hauser.

Sfolii smaženou item na čerstvém oleji, se salátem z mladých pupat datlové palmy.

Omletu ze dvou pštrosích vajec nebo z šesti krokodýlních.

Co dezert čerstvé broskve — lze dostati teď z manilských ostrovů — namáčené v starém malaga.

K tomu, to se rozumí, trochu slušného vína. Na počátek, kvůli vzbuzení chutě, půl lahvičky dobrého rýnského, takhle Raumentaler Berg 1868. Pak bílé Orvietto. Nato červené Château grillé, ale staré. Ku konci kanárský sekt z Tenerify. A šáleček turecké černé kávy.

Ale za pětáctičet krejcarů člověk oběd ten v pražském hostinci nedostane, a víc než pětáctičet krejcarů nemůže si na oběd v nynějších časech věnovat ani barón! Je zrovna bolestným posměchem, když nás církev vyzve: „Tento týden se posttel!“ Milá, drahá církev, copak se nepostíme po celý rok?

Snášejme svou bídu trpělivě. S onou vzornou trpělivostí, jakou jsem pozoroval včera v dominikánském kostele na krucifixu. Ležel vedle božího hrobu — černé dřevo, na něm postava vskutku umučená, celá skoro obnažená. Celé houfy umouněných bab přicházely, klekaly a líbaly krucifix — a krucifix snášel to klidně. Krásný, obdivuhodný příklad — já bych toho nedoved.

Hrabme si kořínky, odívejme se v nevydělané kůže a stavme si domy z papíru, jak v Americe již činí. Ale dobře, že ty slavnostní dny pašijové jsou už pryč, že jsme najisto vpluli už v novou dobu roční. Ať se příroda kroutí, jak chce, jakmile přijdou velkonoce, musí být jaro zde — v Rakousku je už to tak zavedeno. Vojsko odloží pláště, v úřadech se nesmí topit — kdyby se někdo opovážil zatřepetat se zimou, může mu to škodit v kariéře.

Mohl by nastalého lepšího počasí použít snad také nějaký český Schliemann, aby trochu kopal po českých vlastech. Je toho po Čechách pro — kopání v každém ohledu dost. A pro kopání v tom jistém ohledu našel by český Schliemann v starých písemných památkách dosti pokynů cenných. Například v Kralodvorském rukopise hned na počátku: „sě v črn les tamo, kam sě vладыky sněchu“, dále

„z črna lesa vystupuje skála“, „ach vy lesi, tmaví lesi, lesi miletější“ a podobná zcela určitá data. Myslím si zcela dobře, co by as obsahoval první list toho českého Schliemanna.

Po dlouhém a klopotném hledání poštěstilo se mně konečně... U přítomnosti c. kr. notáře a vůkolního kněžstva odevřeli jsme kobku, do níž po věky skládali předkové nejdražší poklady své... A našli jsme věci ceny nesmírné, z nichž prozatím uvádím zejména jen:

a) *Pruty Svatoplukovy*. Přechastými zkouškami, „je-li to pravda“, jsou rozdrobeny na tak drobné kousky, že by si jimi kluci pomocí plumzoku mohli hrát „na krále“. (Pošlu nějakou částku českým redakcím na ukázkou.)

b) *Korunu svatováclavskou*. Vypadá zcela jinak, než jak posud byla vždy kreslena; je velice podobna koruně trnité.

c) *Žižkův meč*. Zůstal na místě. Dle notariálního dosvědčení nemohli jim veškeří přítomní Čechové dohromady ani pohnout.

d) *Popelníčku s popelem Husovým*. Je nějak divný, upřímně řečeno. Dle notariálního dosvědčení kroutili nad ním přítomní čeští kněží hlavou a nemohli ho pochopit.

e) *Dvě desky pravdodátne*, patrně z Libušina soudu. Velmi otřelé.

f) *Pytel staročeské poctivosti*. Zůstal na místě. Rozpadá se, jakmile přijde na vzduch.

g) *Bedničky s nápisem: Česká práva*. Když jsme je odevřeli, našli jsme je prázdné. Patrně tu v kobce musily být cizí ruce už před námi.

h) *Komenskéhoho Labyrint světa a ráj srdce*. První polovice úplně zachována, ráj srdce ulomen.

Atd. — *Václav Šlimůnek* nebo tak nějak. —

Copak nám as to nové jaro vskutku přinese!? — Nový ruch politický? — Leda nadávky! — Nový ruch v literatuře a umění? — Grácie přišly kdysi také k nám do Čech, je pravda, jenže se tu bohužel nadobro počestily. Usnuly totiž. A měrný chrapot třepetá se vzduchem.

*Vám, kteříž dbáte naší potřeby
a k pohodlí též pomáháte nám,
bůh žehnej vám, bůh žehnej vám!*

I

Totíž aby jako pánbůh požehnal krejčím a ševcům. Napřed krejčím, poněvadž mají Slamník už dnes, a pak teprv ševcům, kteří mohou počkat do zítřka. Dobrý ten krejčí, který už od čtyř neděl proročným inzertem hlásá v pražských časopisech: „Vždyť jaro přece přijít musí!“, může si dnes hrdě vestu rozepnout, zaklepat na prsa a hlavou hodit: „No — neřekl jsem to?“ — Ano, Slamník je zde! Směšné hádky, jakéhože původu historického je Slamník a Fidlovačka. Jsou to jednoduše radovánky, jaro je zde, lidstvo potřebuje nové obuvi, nového roucha, lidstvo chtíc nechtíc musí otevřít tobolku, a proto jubilují naši milí ševci a naši drazí, ach až příliš drazí krejčí.

Slamník a Fidlovačka jsou slavnosti základně od sebe rozdílné. Stromovka je místem aristokratickým, nuselské údolí místem demokratickým, a tak se různí také obě na těch místech odbývané slavnosti. Bývaly obě demokratickými. Nechtě táhli v úterý krejčí za slamníkem nebo ve středu ševci za fidlovačkou na bidle pověšenou, vždy táhlo „řemeslo“, a rozdíl byl tak malý, že také ševcům říkalo se druhdy také „krejčí“ (kráječi, rozuměj kůže). Dnes je při slavnostech součinná celá Praha, do Nuslí jedou nižší a střední třídy v omnibusech, do Stromovky střední a vyšší třídy v ekypážích. Ale krejčí by nepotřebovali pomoci tříd ostatních, jeť jich v Praze již o sobě dost. Čítáme tu *samo-
statných* krejčí 1260, což, má-li pravdu německá věda, která určuje váhu každého krejčího na 7 liber, dělá dohromady 78 centů a 20 liber — pardon, malá mýlka, kouřimské pořekadlo tvrdí, že „český váží o lot víc“.

Už by nebylo takové čistě krejčovské podívání, kdyby táhlo všech dvanáct set pohromadě. Čistě krejčovských postav ubývá. Štj trochu kupředu nahnutá a nehybná, hřbet nehybný, nožky slabounké, ale hybné, levice klidná, pravice v stálém šermu, obličej sangvinicky živý, lehýnký kabátek, jehož šůsky se nejraděj drží feš kupředu pod ramenem, — ten ráz vymírá. Dřív byly jen dva druhy krejčí, jedni šili jen nové, druzí směli konat jen správký; dnes je druhů mnoho a zevnějšek se dle toho zrůznil. Jeden je „předsedou“ velkého závodu a vypadá jako sládek, druhý má bohatě zásobený krám a zevnějšek jeho je kupecký, třetí šije jen uniformy důstojnické a úřednické, a když jde po ulici, vypadá jako na liniál navlečený setník v penzi. Také původní povaha utrpěla tím závažné rány. Před vynálezem šicího stroje nepůsobilo krejčování pražádného hluku, krejčí se mohli při práci rozpovídat, hádat — krejčí byl člověk zábavný, hovorný, svěží, rád mluvil do všeho, obíral se i veřejnými záležitostmi a při hospodských hádkách křičel nejvíc. Velké dítě, hned v zlosti, hned zas udobřené. Pro svou čilost býval u ženských velmi oblíben — české děvče, kterému „dávali zahradníka“, prozpěvuje si zcela upřímně: „A já radši krejčího, to je něco lepšího!“ Jenže už nejlehčí vánek krejčíka od děvčete odfouk, motýl byl mžikem u jiné růže — hanebnou pověst měli krejčí co do věrnosti! Vždyť byl leydenský krejčí a reformátor Jan Bockelson první, který mezi křesťany zavedl harémy, — sám měl v harému svém šedesáte kusů! Ale vzdor všeobecně známé náchylnosti k nevěře dovedl hbitý jazyk krejčího přec vždy zas všechno „omluvit“ a mámil ženskou ctnost podnikavě dál.

Jak je tomu se ženskými dnešního dne, nevím zcela určitě. Ale to vím, že výše zmíněná chuť k hádkám a k mísení se do politiky je podnes u krejčí velmi výdatná, často i velmi úrodná, — vzpomeňme si jen na krejčího Lincolna, jenž se stal předsedou americké republiky, nebo na německého komunistu krejčího Weitlinga! Inklinace českých krejčí k politice od roku 1848 neochabla ani dost málo a památného roku toho byli krejčí vskutku největšími na-

dšenci. Houfně šli s průvodem tenkrát k hraběti Stadionu, a když nepřehledný zástup nadšeně zvolal: „Chcem svobodul!“, zařval v popředí stojící krejčík srdnatě: „A macher-lohn!“

Tenór nynější krejčoviny je zcela jiný, než býval. Dříve mistrovství těžce, často jen přiřazením k vdově nebo dceři dědičně nabývané — dnes volnost úplná. Dříve čekání na vůli zákazníkova — dnes bohaté krámy, v nichž najde kupec vše, bez dlouhé zakázky. Jaké to byly dříve doby divné! Člověk si koupil sám u soukeníka sukno a donesl si je k postřihači. Pak si člověk zavolal krejčího do domu a člověk, žena, služka a pět dětí koukalo se panu mistrovi na prsty, aby neodnesl ani kus šlaku na bačkory. Neboť krejčí měl tenkrát kormoutlivě špatnou pověst. Český krejčí sdílel svízele s českým mlynářem, jemuž mleči se také koukali za rukáv. Byloť až příliš známo, že krejčí rád pětinuku sukna odstříhne a že si z odstříhnutého dělá obyčejně kalhoty a vestu, nikdy ale svědomí. A byli krejčí, kteří si dovoľovali až mnoho. Pražský mistr Eberhand přímo proslul. Kdysi přišel zákazník a ptal se, mnoho-li by měl si přinést sukna na plášť. Eberhand řekl tolik a tolik. „Ale vždyť tamhle krejčí N. řekl o celé tři lokte míň!“ — „Jo — já mám odrostlejší děti!“ A anekdota dostala se až do vídeňských časopisů a po Praze se vypravovalo, že se i kníže Metternich smál.

Dnes už vyváz krejčí z pomluvy i z posměchu. Dnes už nenapadne ani ševcovskému učedníku, aby na krejčího, který nese nové šaty přes ruku, vesele si zamečel. Nikdo netvrdí, že krejčí tančí na špičce jehly, že pije z náprstku a nosí cihličku v kapse. Už vyšly i poloposměšné deklamace z módy, jako ta, která začínala:

*Ehret die Schneider, sie nähren und schaffen
himmlische Kleider für irdische Laffen.*

Dnes je krejčí všeobecně vážen a říká se mu „kníže módy“, „tvůrce mužského štěstí“, „tajný rada krasochuti“. Dnes je krejčí už celým umělcem a slavným jako Canova, Thor-

waldsen a Michelangelo. Přijímá své zákazníky v elegantním salónu, baví je duchaplně, mezitímco „první pomocník“ míru béře, nalije jim nejlepšího šampaňského, dá nejdražších doutníků — a jakoby nic vpije se zrak jeho v přednosti a vady navštěvovatelova těla a výsledek je „jak by ulil“.

Jenže já mám malér. Nenašel jsem posud ani jediného toho krejčího s doutníky a šampaňským.

II

Švec má do sebe cosi monumentálního. Snad už si to myslil mnohý o něm, jenže nenalezl pravého slova. Kdyby táhlo všech dvanácte set pražských ševců na Fidlovačku pohromadě — ano, to by byl dojem! Švec sobě zachoval skoro úplně dávný svůj typ — dvanáct set starobyle ševcovských typů!

Zevnější parády bychom tu ovšem na jedné hromadě mnoho neviděli, švec, jehož mysl je obrácena k věcem opravdovějším, parády nedbá. Při své práci je oděn jen košilí, podvlčkačkami a zástěrou, v tomtéž vzorně jednoduchém rouše staví se za večera s dýmkou v ústech před dům, a když musí kvůli vycházce přece obléci kabát a spodky, je obé skromné a zastaralé. A zcela nahoře na temeni sem tam přejíždí pak klobouk, zvláště schmoulaný a se střechem vždy do výše otočenou. Ale mravní dojem by byl velký. Švecova tvář má charakter svůj: přemýšlení, hluboká náruživost vryla v ni své runy, dumavá melancholie obestírá ji jako závoj.

Podávám anatomicko-fyziologický obraz ševce, jak mně jej napsal jistý sociální fotograf: „Švec sedá obyčejně s tělem kupředu nahnutým a opírá kopyto pevně o dolejší část prsní. Tím se prsní kost omačkává, ačkoli hořejší část hrudi následkem stálého roztahování rukou při šití se rozšiřuje. Tímto šitím vyvinují se také ramena a lopatky u veliké míře a vyhraní se do mohutných pravých úhlů. Při chůzi je ševcův hřbet neohebný jako krejčího, ale ruce pohybují se v chůzi obě hbitě, neohýbajíce loktů. Na dlani

vyvinují se zvláštní mozole, jež někdy bývají tak tvrdy a velky, že švec nemůže dlaň zavřít. Ševci, kteří se více přikrajováním kůže zanášejí, mají hladký a široký palec.“ —

Švec „tvoří“ základ lidské společnosti, a tvář jeho praví, že on je sobě toho plně vědom. Melancholická mysl jeho kloní se ale nejvíc k dumání o věcech náboženských. Anglický švec Jiří Fox založil náboženskou sektu kvakerskou, při jejíž pobožných schůzích smí rozkládat a kázat člen každý. Německý švec Jakub Boehme byl jeden z nejslavnějších duchovců. A náš český švec, náruživě pilný čtenář české historie, miluje z ní nejvíce dobu reformace. Dlouhé vlasy a plná brada jsou jeho zálibou, a mnohý vypadá jako Komenský nebo biskup Augusta. Český švec je vlastenec od kosti a nebylo zajisté pouhou náhodou, že píseň „Kde domov můj“ z Tylovy Fidlovačky stala se naší hymnou národní. Věru že památce Karla IV., „otce vlasti“, nemohla se stát lepší a případnější pocta, než že bývalá ulice Ševcovská (od Zlaté štiky až k paláci Clamovu) nazvána ulicí Karlovou.

Přetvarná síla přírody je zázračna. Když vidíme krásného motýla a vedle jeho ponravu, ošklivého červa, zůstává nám rozum stát. A když vidíme dokonalého ševce a vedle jeho ponravu, chundelatého ševcovského učedníka, zůstane nám rovněž rozum stát. Taková vyzrálost z takového červa! Ševcovský učedník je nejšpinavější ze všech, nejrozpustilejší ze všech, hvízdá nejpronikavěji, dělá po jedné noze skoky nejodvážnější. Jen dobré, měkké srdce má ševcovský učedník. Sedí u oběda před talířem, na němž je drobounký kousíček masa, a pláče. „Copak bečíš, Francku, stýská se ti zas po matce?“ — „I ne, ale pláču nad tím volem, že musil ztratit svůj život pro tak malý ždíbek masa.“ — A to dobré, měkké srdce podrží, když i dorostl, a každý švec jí za kovářů tré.

Na ševce je příhan a přezdívek víc než na krejčího. Má-li krejčí jen jehlu, náprstek a cihličku pro posměch, má švec šídlo, knejp, dratev, kopyto, potěh, škopíček. Ale filosofická jeho duše nedbá podobných malicherností, a když švec potká ševce, houkne si sám na něho: „Hade!“ Zato

když se jeho zlost jednou rozvlní, je pravá bouř — jediná Fidlovačka neuplyne bez rvačky krvavé. Striky jsou vynálezem čistě ševcovským, historie nám z dřívějších věků vypravuje o nesčetném počtu revolt řemeslnických — dvě třetiny z nich spáchali tovaryši ševcovští.

Jako každá náruživost u ševce zasáhne hloub, takž také láska. Beže ji doopravdy za svobodna, a je-li ženat, stane se své manželce sotva tři- neb čtyrykrát nevěren. Výminkou jsou prý někdy ženšti ševci, ale to by se vysvětlilo svůdným jich zaměstnáním. Švec je své manželce paní naprosto oddán, a vidíme-li někde na posměšném obraze scénu, jak žena svého muže bije, je to jistě švec. V Kremži byl zvláštní spolek podpantofelníků čili „šiemandlů“ a na jeho diplomech čtem paragraf čtvrtý: „Každý člen bratrstva je povinen cítiti denně šaty své ženy. Když paní odchází, nesmí se jí nikdy ptát, kam jde. Kdykoli ale paní nějakou milou návštěvu má nebo s někým tajně porozprávěti hodlá, má muž na pouhé pokynutí vzdálit se okamžitě a neobjevit dřív, dokud se příjemný společník neporoučel.“

Jako krejčí také švec zdokonalil zaměstnání své. Obuvnictví titěrně ozdobné přestalo, nastalo obuvnictví zdravotní a umělecké. Švec musí znát jako medik anatomii lidské nohy, musí nepravdělnostem vyhovovat jako nejjobratnější chirurg a musí mít přitom zručnost umělce výtvarného. Věda na něho doráží a věda je mořem a moře je nevyčerpatelné. Brzy ale nastane už hádka, je-li ševcovství vědou nebo uměním. A do učení se budou brát jen lidé talentovaní, opatření vědeckou průpravou.

Jen jednu chybičku má švec. Náruživě rád slaví modrý pondělek. Daleká většina zmíněných revolt vyšla pro modrý pondělek, i naše Fidlovačka vzala prý původ z ní. Národní píseň naše se sice pro modrý pondělek na ševce hněvá a hřmí:

Proč nás pánbůh tresce?

Pro ty kleté ševce:

že v neděli šijou

a v pondělí pijou,

proto pršet nechce —

ale my chladně rozmyslní nemůžem pro jedinou chybičku spustit hned takový rámus. Smíme od ševce žádat dokonalost všeobecnou?

Kdyby lilie zpívala také ještě jako slavík, nebylo by to slastí na světě ani lze vydržet.

NÁRODNÍ LISTY 3. a 4. dubna 1877

△ V Praze 14. dubna

Pomozme si! Kdyby se člověk opíral rukama nohama, politika ho zatáhne do víru svého a člověk tone. Říkají, že je politika věc naprosto nezdravá, píseň politická píseň ošklivá, rozprava politická rozprava hnusná, — ať říkají a kážou hluchým uším! Jaro svými poupaty, skřivánky, teplým vzduchem a „sladkobolnou mukou“ zcela zbytečně se letos blamuje, ani nejmizernější básniček nesáhne letos k pomněnkám a růžím a bublávým potůčkům, a „ruceprudce“, „kozáci-jonáci“ jsou teď jedinými rýmy, které mu napadají. Rovněž se blamuje život obyčejný, nikdo se nestará o vyskakující burzovní kursy a obilí do cen rostoucí, nejkrásnější „vražda a samovražda“ chutná teď čtenáři jako fádni panádl, a když dnes český občan ráno z postele vstává, je první otázka: „Vyšel už carův manifest?“ Bátuška car ani neví, jakou by nám způsobil radost, kdyby nám ten svůj manifestek chtěl takhle několik dní napřed do Čech poslat. Na naši mlčelivost by se mohl spolehnout. My bychom si manifestek pěkně opsali, rozšířili bychom jej mezi sebou zcela tajně asi v pěti miliónech opisů, zaslali jej jen tak asi v dvaceti miliónech exemplářů mezi ostatní Slovanstvo, a takto — svatojanský jazyk! Na nějakou řádnou diškreci by nám také nepřišlo — české redakce honorují řádku dvěma krejcarey a výš. Nenalehám na bátušku, každý spisovatel může plod svého ducha dát, kam chce, ale bylo by to hezké.

Když všichni lidé zanášejí se s politikou, může někdo nevinnému fejetonistovi zazlít, že právě on nedovede se z politiky vymanit? Kdožpak by *chtěl* se nyní vymanit! Snad není Slovana, který by necítil až do nejjemnějšího nervu, že nebylo v světové historii ještě děje, který by byl tak velkolepý, tak pro Slovanstvo důležitý jako děj nyní

připravovaný. Válka, velká, strašná začne v několika hodinách a my hledíme bez děsu jí vstříc, ano se zájmem takměř příjemně rozechvělým. Když začla válka mezi Pruskem a Francouzskem, filosofovali jsme, naříkali na zaslepenost lidstva, které se pořád ještě nemůže povznést nad občasné prolévání krve a založit si věčný mír; když teď kyne válka Ruska s Tureckem, vidí se nám pojednou občasné to prolévání krve býti věcí naprosto nutnou — „válka je mezi národy právě tak přirozena jako v přírodě a jako v srdci člověka“. Pojednou je nám válka „sílicí lázní železitou“, kterou jedině lidstvo může se uzdravit. A máme dnes právě tak pravdu, jako jsme měli tenkrát. *Motivy* jsou dnes jiné. Otrocká bída jižních Slovanů nesmí déle potrvát, sami sobě nemohou pomoci a nastává hromové vtělení Geiblových krásných slov:

*Und wenn die Not nicht Eisen bricht,
das Eisen bricht die Not.*

A až padnou první rány, ozvěna jich zalehne až do našich hor a naslouchat budem s dechem zatajeným. Nebylo války, jejíž snad různé příhody by nám mohly být rovně zajímavé. Budem padat s každým tam padajícím a s každým tam krvácejícím budem krvácet s sebou.

Ale ten řecký kalendář, o dvanáct dnů proti našemu se opozdující! Bude to motanice! Kdyby zejtra, dne 15. dubna, vyšel carův po řecku datovaný manifest, budem odvírat ústa nad zabeđeností evropské diplomacie, která neví ani muk o něčem, co se stalo skoro již před čtrnácti dny. A kdyby nás zpravil pozejtří telegraf o první bitvě, budem si mnout radostí ruce, že víme o ní dřív, než Rusové vlastně ji svedli, a až budou už zrovna u Šumenu a chystat se k oblehání jeho, budem se jim smát, že chudáci si myslí, že jsou teprv někde v Rumunsku za Dunajem.

Vše ostatní nemá vůči blížící se válce pro nás zájmu ale pražádného. Bismarck tedy přece neodstoupil a vídeňské listy své nejtrpčí úvodní články vyronily pro něho zcela zbytečně — kdo se ale dnes o to u nás stará! Upřímně

řečeno, Bismarck není pro nás přec tak zcela neinteresantní, jak se tváříme. Bismarck nechce připustit, aby „Německo se *germanizovalo*“, — a my jsme přec také proti každé germanizaci, že ano? A náš vlastenecký pan kardinál mluví proti národnosti, té hříšné „modle nového věku“, a zas se o to nikdo u nás nestará. Že prý chystají nesmírnou adresu českých dětí k svatému otci. Ten bude mít pěkného čtení! A zmíněná adresa prý bude mít politickou tendenci namířenou proti sjednocení Itálie. Jak chytře navlečeno! Od dorostlých by bylo cos podobného pouhou arogancí, ale dítěti je arogance vrozena, ba líbí se nám u něho — kdopak by se mohl tedy na ty drobné Vašíčky zlobit, zvlášť čtem-li, že jen ty děti budou k podpisu připuštěny, které to činí „z přesvědčení“. Jednomu místu v řeči vlasteneckého pana kardinála jsem ale neporozuměl. Tomu, kde praví, že papež je nucen nevycházet z Vatikánu, a sice proto, aby nebyl „tupen, útočně přepadán“ nebo „úctou urážen“. Jakto? Já nemám o papeži tak dětinský pojem. Připomínalo by to známou anekdotu o bolestně škytajícím Pepíčkovi. „Pepíčku, pročpak tak bolestně škytáš? Bolí tě něco?“ — „Ne.“ — „Stýská se ti po mamince?“ — „Ne.“ — „Chceš něco jíst?“ — „Ne.“ — „Tak copak chceš?“ — „Škytat chci.“ —

Ba i panu doktoru Riegrovi, jenž pronesl velké slovo, že ta pražská úmrtnost je švindl, prospěla válečná situace: nikdo už o jeho slově nemluví. Také právem. Nám živým do jeho výroku nic není, nás pan doktor svým nařknutím švindlu neurazil, týká se to jen těch mrtvých na Volšanech a ti ať si svou čest hájí sami. Také musí být každému pochopitelné, že politik nemiluje vždy pamětníků politické své činnosti a úspěchů z ní plynoucích, a že skutečně nynější generace vymírá panu doktorovi třeba tedy trochu pomalu.

Ale jedna je věc, která mne vzdor válce zajímá přec a dojíká hluboce. Jenže bolestně. Mním usnešení vysokého ministerstva, jež vyslovuje neplatnost směnek důstojníkův. Když už bylo jednou ministerstvo v tom, nemohlo jít o kousek dál a vyslovit alespoň také neplatnost směnek žurnalistů?

△ V Praze 5. května

„Starý Dunaji! Slovanská řekol!“ — Co na tobě a pro tebe již svedeno bojů zázračně hrdinných! Co do vln tvých již vylito rubínové, horké krve! Kolika zemím a kolika národům sloužíš! A přece nedoznals nikdy a nikde lásky a básník volá: „Hanba tobě! Hanba slunci, že tebe i tuto zemi zahřívá; hanba luně, že na vás svítí!“ — Starý Dunaji, řeko k smrti smutná!

Znám Dunaj skoro na každém kroku jeho a neznám řeky abych tak řekl opravdovější. Jeho proud se mně podobal opravdovému proudu lidských dějin. Dějiny lidstva vyšly z mladistvých, dětinsky bublavých potůčků, spojily pak několik říček, valí se dál, vnímajíce jednotlivé proudy národů, ponosou se již brzy veletokem spojeného, veškerého lidstva a zahynou — to víme nyní již — konečně tokem již pomalejším, rozptýleným na ramena bezmocná, bahnitá, v bezedném lůně — Černého moře. Není řeky v Evropě historicky důležitější nad Dunaj. Labe má hrdé Krkonoše za kolébku svou, bohaté země po březích svých a na jeho ústí je jeden z největších přístavů celého světa. Rýn má krásné Švýcarsko za kolébku, jeho břehy jsou řídké poetické a bohatý Holand vroubí jeho ústí. Dunaj má kolébku nepatrnou, břehy většinou smutné a jeho ústím je bahnitá poušť, nad jejímž vlajícím rákosím vznášejí se hejna jestřábů, vyplašených stády divokých bůvolů a smečkami hladových vlků. Dunaj má delší proud než Labe a Rýn dohromady, protéká půl Evropy a k ústí svému snáší — kal poloviny evropské země i lidstva. Na rozích z bahna slepené Suliny čteš úřední rozkaz: „Nikdo nesmí chodit neozbrojen. Každý nechť se zde proti lotrům zbraní opatří sám.“

Teď tam dole na Dunaji, blíže konce jeho, zahučí hrom válečný, aby vyčistil vzduch a vodu a lid. A záchvěv běží

od konce až k počátku, otrásá již zeměmi a národy, otrásá národy všude, nechť již je tam Dunaj slovansko-rumunským, slovansko-maďarským, ryze slovanským nebo německým. Německá je kolébka jeho, na horách vysokých Černých lesů. Proudí se pak hornatými krajinami, kde stojí Walhalla a jiné chrámy slávy a kde bydlí lid, jenž nedávno teprv po velkých bojích dobyl sobě národní jednoty a jenž nyní naslouchá zvěstům o nových velkých bojích, kteréž se svedou za bytí národů slávských. Tam ještě je Dunaj poeticky krásný, nejkrásnější je pak, přijmuv Inn, mezi Lincem a Vídní, a připomíná měnivým hornatým obzorem, jej jako by v samá jezera oddělujícím, břehem zeleným a krásnými hrady zdobeným a hravými peřejemi i šumivými proudy krásy Rýna. Avšak Rýn měl na březích svých „půltisíciletí míru a skoro neporušeně se rozvíjejícího se pokroku“, břehy Dunaje pak byly stále stíhány nájezdy Tatarů a Maďarů, Kumánů a Turků, jejich dějiny nepřály rozvoji, jsou smutně opravdovy, často smutný je také břehů těch přírodní ráz. A právě tam, kde začíná ráz ten opravdový, začíná Dunaj být také slovanským. Krás přírodních jest tu po něm již málo, jen ještě u Břetislavi a kus za ní v nadí nás výběžky Malých Karpat, pak jsou jednotlivými body srbský Bělehrad, Železná vrata a pak je nuda.

U Břetislavi je Dunaj již jen asi 400 stop nad hladinou mořskou, a další běh je tedy líný a spád malý. Záhy vidíme tu jen ještě Bakoňské výšiny na břehu pravém, břeh levý je již donedohledna plochý, písčina, hnědá step, pusta bez stromu, bařina. Zde metá „kavas“ sekerku svou do jistého cíle a „čikoš“ lano své po divokém oři. Zde provádí klamná fata morgána své codenní reje a líčí nám města a hrady, kde je jen chudá čarda a obrovité nestvůry a obrovitý lid, kde zblízka poznáváme jen pasoucí se brav a zdivočilého jeho honce — přírodní odlesk maďarské velikosti. Zde, v dlouhých mezerách, spatřujem jednotlivé maďarské dědiny, založené do široka, vedené rovně a prosekané rovnými, širokými šňůrami, a je nám, jako by domky ty byly jen stany kočujícího lidu a „lid každé chvíle připraven stany strhnout, vsednout na kůň a vybojovat si někde novou vlast“. Ale

Maďar nehodlá strhnout stan svůj, zarazil pevně nohu do země a hodlá setrvat a růst, třeba na útraty jiných. Nynější boj slovanský roztrfásá každou čivu jeho až do zimnice, neboť každý možný úspěch Slovanstva je hřeb pro něho.

Plujem k jihu, vlevo maďarskou pláň, vpravo výběžky slovanského Krasu. A Dunaj zahýbá k jihovýchodu a vpravo tu strmí, ošplíchán Dunajem a Sávou, vznešený Bělehrad. „Darol džihad“ nazývají jej Turci — dům náboženské války. Vloni z toho domu vyšlehla znovu válka náboženská — válka národní, náboženstvím našich dnů je také národnost. Křesťan proti mohamedánu, Srb proti podmaniteli Osmanu. Známe je konec hrdinných bojů — nikde po širém světě slovanském nebijí teď srdce as tak teskně a bolestně jako zde, na tom povzneseném, skalném břehu Dunaje! — Skalnatý, zubatý, svěží zelení porostlý je dále za Bělehradem celý břeh pravý, srbský, kdežto břeh levý, rakouský, je nízký jako dřív. Jenže na levém břehu zmizela už dávno step a je úrodná země, ráj rolníků i pastevců. Nyní as je po břehu tom voda rozlita ještě daleko, jen vyšší patro strážných domků vyčnívá nad hladinou, člun jezdí po polích a pasoucí se kůň jen s namáháním dostává se z jednotlivého táhlého jazyku sušší země na druhý. Avšak zakrátko opadnou vody již nadobro, širá pláň se mžikem roz zelená a v druhém okamžiku bude tu donekonečna rozlehlý koberec hustých květů. A pak se místo květnatého koberce rozvlí obilí v nepřehledných ladech a brzy bude sklizeň a širá pláň zas hnědá, pustě smutná.

U Ršavy jsou již oba břehy vysoké a skalnaté, po pravé straně jdou výběžky slovanského Balkánu, po levé Sedmihradských Alp, silnice ze Srbska do Bulharska a z Uher do Moldavy je pracně a hluboko vtesána do skal — zbytky římské. Skály se tu hrozivě sestupují v Železná vrata a 3600 stop široký Dunaj zúží se náhle na 30 stop. Brzy se pak zas rozlije, u Kalafatu je poslední zcela nepatrný výběžek horský, pak je levý břeh zas zcela nízký: malé Valašsko, mastná přeúrodná půda, černá prst na sáhy hluboká, opět ráj rolníků. Dunaj je napořád široký, mohutný, činí dojem velkolepý, ale málo poetický. Levý břeh prostá a ni-

zoukná čára, pravý břeh ale profilovaný, skalný, často nepřístupný až daleko za Derster. Ty strmé skály za širokým, někde jako jezero rozlitém, jen málo ostrovy posetým Dunajem jsou hnízdem tureckých vojáků a osazeny děly — pozice k neuvěření pevná. Shlížejí vyčkávavě na druhou stranu, kdy přijdou voje ruské či rumunské. Rumunské nepřijdou. Roku 1849, za doby národního hnutí, rozkvětla sice hrdost Rumunů, vzpomínali pyšně, že jsou potomky světovládného Říma, psali na prapory své i staré S.P.Q.R. (senát a národ římský), ale — bojovným rumunský lid více není. — Teprv u Galace mění se ráz dunajských břehů, levý je povznesený, pravý plochý a brzy pak rozštěpuje se Dunaj v bahnitě „dunajské delta“.

Tam, poblíž delta, houkají již děla. Tam starý Dunaj znovu „zakypí až na dno a vystřikne až do oblaků“, jak Čajkovského Kirdžali chce. Ale nezalije „potopou zemi“ bulharskou, země vydechne svobodně a Bulhar přestane být „Kirdžalim“, tj. vývrhelem lidstva, tulákem bez rodiny. Kupodivu, Čajkovský přeje si potopy Dunajem za to, že „Srb i Bulhar závojem ovinoujou slovanské skráně, na znamení, že vpřáhli svobodné šíje v jařmo poroby; ano i syn Lechycký, divoký jinoch ze Záporoží, hodiv do očí mocným carům moskevským i jejich sliby, i jejich dary, opustiv břehy siného Dněpru a úrodná pole Ukrajiny, ač svoboden a bez pána, k hanbě kozáckému jmenu kontuš Sahajdačného pestří barvami otomanskými“ — a též Čajkovský učinil pak totéž se Sahajdačného kontušem! A nyní slyšíme, že Poláci opět se houfně staví v řady nepřátel Slovanstva. Čajkovský odpykal a napravil zase hřích svůj. Také bratři Poláci pášou nyní as poslední svůj hřích proti Slovanstvu — poslední hřích, a rozkvět slovanských národů je překoná a vrátí nám provždy!

△ V Praze 9. května

Jen kdyby řeka už alespoň zamrzla! Takhle neužijem žádných pravých radostí zimních, krev se mrazem neosvěží, krajina bez sněhového roucha nás nepotěší a — co nejhoršího — nemůžem se ani obléknout řádně a pochlubit se na Příkopech bohatstvím svých kožešin. Všeobecné zklamání, bruslařský spolek pražský, který počítal na spolehlivost českého máje, je v zoufalství, a v poslední schůzi usnešeno čekat už jen doprostřed června, pak ale na žádný způsob už nečekat dál. Hostinští, sangviničtí jako vždy, chtějí ale čekat o čtrnáct dní ještě dýl a říkají: „Uvidíte, my naložíme ledu ještě dost!“ Dejž to nebeský pánbůh!

Mnohem potěšitelnější je běh věcí politických. Papež požehnal tureckým zbraním, a Rusové vyhrají tedy najisto. Rusy papež proklel a pánbůh nemůže být v pražádných rozpacích. Papež dost často dává nebi tímto způsobem pokyn přímo neklamný. Vzpomeňme si na rok 1870, kdy — právě za neomylného prohlášen — rozhodně požehnal zbraním francouzským. Někdy si ale udělá papež žert a nebe neví pak kudy kam. Vzpomeňme si zas na rok 1866. Tenkrát dostalo požehnání Rakousko a Itálie taky. Co mělo nebe dělat? Ještě dost obratně vymotalo se z kličky, Itálie byla poražena u Custozzy a my u Králové Hradce — požehnání se naplnilo. Jenže ovšem nevěřící duch naší doby hledal příčinu jinde a naši vojáci dostali zadovky, modré kabáty a denně o dva loty masa víc — kletba Říma by se při budoucí válce osvědčila líp než milióny zadovek!

Kde tam dole na Dunaji zahučí as první bitval? Žurnalistika ví sice všechno, všechno na světě, při této otázce ale krčí svými tisícerými rameny a myslí si: „Dieses muß ich schon ungelogen sein lassen!“ Neboť bůh egyptské tmy vzal žurnalistické reportry pod svá křídla a nedopřává jim

ani nejmenšího kahánku. Pohyby ruských vojsk trvají už čtrnácte dní a my neznáme posud ani cípek válečného plánu, což — mírně řečeno — je od Rusů zajisté čirá neochotnost. Nač to tajnůstkářství! „Není ve světě tajemství mimo tajemství lásky,“ stojí psáno, „o tajemství války“ nestojí napsáno nic. Zvláště reportři listů vídeňských nadávají od plic a mají pravdu. Oni jsou zvyklí být všude náležitě ctěni, dostanou vždycky lóži nebo alespoň nárožní sedadlo a za kulisy mohou jít, kdy se jim zlíbí.

Rusové hrají „suspendu“, šli ve své bezohlednosti tak daleko, že poblíž válečného jeviště nezřídili ani žádných číslovaných sedadel, a posud se neslyšelo ani o jednom recenzentu, že by byl býval pozván k velkoknížecímu řediteli na oběd, — naopak slyšelo se o několika, kteří byli vyhozeni. Co má pak chudák válečný recenzent dělat? Nejlip je, když vídeňský reporter jeda na jih do romantického Mürzzuschlagu, kde je dobrá kuchyně, učiní si tu známost se soudním auskultantem, platí za kaprály denně po žejdlíku vína, chodí se dívat na execírku zemské obrany, a pak může směle psát: „mluvil jsem s jistou úřední osobou“, „naschvál vyhledávám osobnosti vojenské“, „mohu říci, že vojenské pohyby dějí se přímo exaktně“, „my zde na jihu, kteří jsme válečným událostem blíží než vy“, a podobně. Míním to zcela upřímně, neboť já, kdybych šel „na bojiště“, šel bych také do Mürzzuschlagu. Což sděluju z pouhé dobroty srdce, aby dychtiví moji čtenáři, kdybych jednou začal slovy: „my, kteří jsme válečným událostem atd.“, měli plnou důvěru, že — se mně nestane pranic. Že prý je největší slávou na světě smrt na bojišti. Myslím, že nejsem tak velké slávy ani hoden.

Už jsem měl tyto dny vsutku pero v ruce, abych vylíčil hrůzy bojiště. Co jsem tu viděl zmařených existencí, jichž nebohé rodiny — milovaných jedináčků svých — neoželi, nezapomenou as nikdy! Srdcelomné bylo podívání na stárnoucí matky, jež s lomícíma rukama patřiti musely, jak podpora jich života nelitostnou ranou náhle skácena! Co děsných pohrom, co jizev, co zmrzačených údů, co zpřerážených noh! Ani srdce otužilých vojínů nemohlo se ubránit

záchvěvu. Viděl jsem to na Smíchově. Náhle bác! hrrr!
a z vozu, na němž se nalezal nábytek nějakého „o čase“ se
stěhujícího ženatého důstojníka, válela se dobrá polovice
na zemi. Co platno, že prádelník se složil na zem pěkně
jako skládací harmonika, že hrnek svou labutí píseň zaklo-
kotal do F a že zrcadlo se rozletělo zrovna na dvě vlnitým
krajem vroubené půle, — asi dvanáct vojnů (jeden z nich
byl ozbrojen škopkem) zde stálo a tváře jejich byly strnulé.
— Upřímně řečeno, stěhování by se mělo zapovědit už pro
nepoetičnost svou! Jak šófl vypadá i salón nejelegantnější,
když vnitřnosti jeho se vezou přes ulici! Ty fotografie pro-
fánním zrakům všanc dané, ty měkké peřiny a hedvábné
přikrývky, po nichž se válí zrak i nejnečistšího uličníka!

Ale něco veselého! Z malého města. Lokální tamější
lístek přinesl anekdotu z hostince, že prý se tam jistý pán
vsadil o půllitr piva s každým, hodí-li kdo syrovým vejcem
do tabule v okně ve vzdálenosti třeba jen tří kroků, že tabuli
nerozbije. Vyhrál prý šedesát půllitrů. Nikdo, ale nikdo
v celém městě tomu ovšem nevěřil, jsouť tam opatrní,
chytří lidé. Každý byl přesvědčen, že redaktor chce obcen-
stvo napálit. Ale — zkusil to už někdo? — možnost, zcela
maličká možnost přece byla zde. Lákavé je moci se vysmát
redaktorovi co muž fyzikálně osvícený přímo do očí — — —?
A do večera téhož dne bylo v městě několik set rozbitých
oken a tolikéž mimořádně roztlučených vajec. Co žurnalista
lituju, že musím podotknout: také toto faktum sdělil redak-
tor obecnstvu, a sice hned v nejbližším čísle svém.

NÁRODNÍ LISTY ro. května 1877

△ V Praze 19. května

Nadšení se nedá vynutit, a my Čechové — myslím — nejsme nadšení už ani schopní. Darma jsem se dnes rozhlížel Prahou a díval se, dmou-li se prsa, jiskří-li se zrak a tiskne-li se někde mimovolná, vřelá slza z oka. Konstatuju naprostý nedostatek všeho dmutí a pohnutí! A přec je dnes navečer v Sedlčanech velké čepobití s hudbou a zejtra tamtéž „svěcení praporu spolku vojenských veteránů“! Opět tedy zavlaje o jeden prapor víc nad českou vlastí — buší ti srdce, ó vlasti milená?! Přiznám se, že miluju spolky veteránské. Naplňují mne toutéž úctou jako v českém muzeu sbírka bronzových lamp a hlíněných stěpů. Ale svěcení spolkového veteránského praporu jsem ještě neviděl, musí to být krása, zvláště pro ty, kteří mají stáří v patričné úctě! Jen se tak všeobecně domnívám, že „matka praporu“ musí mít tak něco přes sto let, nejmladší družička sedmdesát — či víc? Má-li spolek dvacet členů, sahá součet jich let nejspíš až někam k založení Ninive — či dál? Jako každý „šedý věk“ jsou také spolky veteránské zahaleny mlhavou jakous rouškou. Nikdo neví, k čemu vlastně jsou. Jedni tvrdí, že prý je to šikovně tajená zbrojná protiváha maďarským honvédům, — to by byla ovšem věc nadmíru záslužná. Druzí, že prý jsou pouhou hrou zdětinštělých starců, kteří si hrají jako děti na vojáčky, — tito druzí zapomínají, že nezdětinští *nikdo na světě*, „stáří nás nalezá jen pořád ještě co děti“. Třetí tvrdí, že prý jsou, při německém velení svém, chytře založeny jen na kazení němčiny. Ale mám před sebou litografovaný český „pořádek“ slavnosti sedlčanské a musím se radostně přiznat, že jsem špatnější češtiny nečetl už dávno. Podobá se tedy, že veteránské spolky jsou založeny na kazení *obou* zemských jazyků — tendence naprosto nová, nezměrně důležitá a přímo ideální!

Nechám proto veteránské spolky vždy ochotně na pokoji. Přišel by někdo a řekl, že jsem „frivolní“, že si nevážím toho, co je šedé. Beztoho mně ten někdo vytknul teprv tyto dny, že prý sobě tropím žerty „i z praotce Čecha“, ba že prý vůbec ještě nikdy jsem nejevil zvláštní úcty „k šedým dobám českým“. Chlapík mne prohlíd! Ale copak víme o těch praotcích, kteří patří do našich věků šedých, že by to vymáhalo úcty tak naprosto zvláštní? Praotec Čech vylezl prý na nějaký vrch — to je toho! Praotec Sám vyhnal německého panovníka i s Němci přes Domažlice z Čech — mohl to také radš učinit o nějaké tisíciletí později! Praotec Krok byl muž neobyčejně moudrý a šlechtný, ba přímo dokonalý; ale muže dokonalého nelze trhat, a ten nemá tedy pro cituplného fejetonistu pražádně ceny — co je po něm! Přemysl nosil dřevěnky — fidonc! Libuše si za muže vzala pouhého oráče — alespoň nějakého bohatého fabrikanta kdyby si byla vzala! Kaša Bivoje — kvůli kanci. Teta vyučovala národ, „jaké povahy jsou jeho bohové“; vyučovala jej tedy něčemu, co nevěděla sama. O praotcích Nezamyslu, Mnatě, Vojenu, Vnislavu, Křesomyslu, Neklanu a Hostivítu víme málo víc než jejich jména — byli bychom as ukrutně nešťastní, kdybychom nevěděli ani těch! Bořivoj zavedl křesťanství v Čechách, a je tedy úhlavní příčinou, že se tu teď podpisují adresy papežovi. — Vzpomínám si ale, že přece jeden z praotců těch má cenu jistou. Míním Kroka, jenž prý v Budči vyučoval lid písnu. Po něm má národ tedy přece drahou a takměř neocenitelnou památku: národ může číst české noviny a jeho budoucnost je pojištěna.

Dočte se například, že jsem vydal nějaký nový spis, a vykřikne: „Ježíš, Maria, Josef!“ Malé to leknutí mu ale neškodí, obyčejně bývá uveden také titul knihy, a národ tedy ví, čemu se vyhnout. Dále se dočte, že kaceřovaná česká šlechta, kteráž stále musí slyšeti výčitky, že není dost obětava, právě založila v Hiezingu u Vídně penzionát pro psy, a ústa jeho šepců: „Tedy přeci!“ A právě teď se dočítá, že „katolický kapitál se musí soustředit a podniknout boj s kapitálem nekatolickým“, že „ve Francii stal se státní

obrat ve prospěch ultramontanismu“ a že bude proti Rusku najisto koalice všech mocí čistě katolických, jakýmiž jsou Francie, Rakousko, Španělsko, Anglie a Turecko. No — af je ta věc jaká chce, krásná ta vojna bude na všechn způsob! Ještě vlastně ani nezačala a už jsou v ni zapleteny Evropa, Asie a Afrika — mnoho-li pak je zapotřebí a vzplanou také Austrálie a Amerika, a proroctví astronomů se naplní, že naše planeta začne ještě jednou hořet. Kdyby nebylo našich hloupých oblaků, bylo by takhle na Měsíci teď pro „zvláštní dopisovatele“ ukrutně výhodné místo. Jsou to teď politické kombinace v novinách! A skoro při každé té kombinaci mně napadá moudrost německého profesora: „Diese Annahme ist sehr schwierig, wird aber erleichtert, wenn man sie fallen läßt.“

Co je nám ale nejkrásnější vojna platna, když vedle ní neužijem žádných radostí domácích, když nám do Čech nechce a nechce jaro přijít! Co jsou nám pak platny stržené bašty, co Proutkové aleje* na Svatováclavském náměstí, co skalnatě nahé Hlubočepy a co ještě nažší Šárka! Ano, kdyby bylo jen trochu hezky! Šotvaže slunko několikrát vyskočilo, a Svatováclavské náměstí bylo ihned jediný, dusný oblak prachu, způsobily jej vlečky pomalu se procházejících dam. Všemohoucí bohyně tuberkulí! aby takhle najednou odněkud vyskočila německá myš a ty vlečky se daly do kalupu! Je velmi zajímavé podívání na ty naše dámy, jak chodí po ulici, totiž na jejich způsob při tom. Zcela zvláštní je, jak dáma pozdravena se děkuje. Bojím se to říci, ale myslím si, že pražské dámy vlastně ani neumějí se děkovat. Viděl jsem také jinde se děkovat pyšně, ale — — Musím o tom sepsat nějaký spis.

NÁRODNÍ LISTY 20. května 1877

* Odporuji Pražanům název „Proutkové aleje“. Je přitrefný, krátký a nestojí ani třetinu tolik času jako „Aleje na Svatováclavském náměstí“.

△ *V Praze 26. května*

Dnes dopoledne svítlo slunce skoro celé tři minuty — propánaboha, to byla krása! — jakživ jsem něco podobného neviděl! Vskutku, díval jsem se na ně vlastníma očima! Stálo zrovna nad klášterem voršilek. Lesklo se vám jako zlato, že až oči přecházely. Nebe bylo přitom modré, vzduch mnohem žlutější než obyčejný vzduch český, po ulicích bylo takové světlo, že se vídělo z dláždění až na střechu, a po některé straně ulice byly zcela zvláštní temné pruhy; lidé si na ně ukazovali a říkali, že je to „stín“. A člověku bylo tak nějak teplo, tak divně, že to nemohl přičítat ani svému tlustému zimníku, ani právě zažité snídani, — zcela tak, jak to popisují staří pamětníci. Podobně vzácný přírodní úkaz nespátříme v Čechách as zas tak brzy, a proto jej zde věrně zaznamenávám. Po oněch třech minutách mělo nebe zas svou starou, šedivě oslí barvu.

Teď být takhle v Římě! Ne snad že bych chtěl rozmnožovat kruh nábožných, náboženství má lidstvo už dost mnoho, kypít zášť pro ně mezi národy už dosti bujně. Také ne snad že bych chtěl slyšet, jak papež proklíná, nebo vidět, jak Jiřík Lobkovic rozsvěcuje voskové svíčky, aby jimi osvětil zabeďněný náš mozek český, jak „přední český politický vůdce“ kardinál Schwarzenberg se umlouvá, kterak vyrostlou českou nohu dostat zas do dětských pantoflíčků, nebo jak sbor kardinálů smlouvá se s vyslanci MacMahonovými, kterak čisté světlo Ježíšem nám dané rozfoukat by se mohlo opět jednou ve velký, krvavý plamen, jenž by oblíznul celý svět. Ale jedno diktum Koubkovo, jenž dí:

*pan Satanáš — dřív špatný krist —
se obrátil, je pietist —*

mne svádí. Myslím si, že pan Satanáš co pietista je na všechen způsob teď také v Římě. A jsem novinář, to vysvětluje vše. Rád bych se představil panu Satanáši („interview“-oval bych ho, jak žurnalistický výraz dí) a pozeptal se ho, kde teď možno nalézt prvního jeho ministra, v diplomatickém světě tak chvalně známého Mefista. Týž ministr má dle hodnověrných zpráv pod správou svou široký a před důležitý odbor politický, totiž „departement lží“, ano lichotí se mu i názvem, že on je „bohem lží“, a je tedy pro nás novináře v nynějších válečných zápletcích osobou nadmíru důležitou. Myslím, že právě teď sídlí v Cařihradě. Přijímá tam patrně depeše z Asie a odprodává je za laciný peníz ostatnímu světu. Už došly ty depeše zcela dobré pověsti, v Praze zdomácnělo docela už nové pořekadlo: „Lže jako z Asie!“ Bylo by velmi dobré vejít s Mefistem v důvěrnější spojení — co přítel by mne snad přece neklamal?

Jak Turkům v Asii je, to víme: nanic. A jak jim na Dunaji je, víme taky: taky nanic. Ach, co by za to dali, vědět jen o málo dní dřív, kde Rus hodlá přejít! Turkovi je tam jako urozenému strýci baróna Strudelwitze, jenž trpí na zastaralou dnu, a když její příchod cítí, vždycky jí na zcela nepravém místě očekává. Čihá na ni u lopatky a ona ho porazí za palec u nohy. Nebo přísáhá, že koleno oteče, a náhle leží jako plavec na bříše, protože kruté to zlo ani nejurozenějšího zadku nerespektuje. „Konečně je to jedno, kde bude Turek zpráskán“ — míní barónův synovec — „zdali u oustí Dunaje nebo ve vlasti Čerkesek. Mezi Čerkeskami by mu to bylo snad přece milejší, je tam všechno mnohem krásnější než u špinavého dunajského ústí — jen ta jména krajin a míst, naprostá nemožnost pro vzdělaný západní jazyk! Všechna znějí jako „Grillparzer“ nebo možná-li ještě hůř. Má pravdu pan synovec, jsou to děsná jména! Člověk si čte ráno ku kávě noviny a přikusuje k novinám kyprý rohlík, náhle — „Karadaghu“ — „Zarabkhana“ — „Chrmadžil“ — a je po klidu a kuckání trvá až do poledne. Vzít mapu Kavkazu do ruky, toho se může odvážit jen zcela zdravý člověk, jenž má lékařské vysvědčení pro některou asekuraci v kapse.

Je pohnutlivo, s jakou bezohlednou hrdinností chápe se český náš lid map, na nichž je bojiště zobrazeno. Ale musím říci, že není s nimi valně spokojen. Ondy hledal jistý holič — naši holičové jsou homines rerum politicarum experientissimi — na takové mapě Petrohrad — myslíte, že jej našel? — „a je to přec hlavní město!“ bručel nespokojeně. Nedá se mu pranic říci, Petrohrad je skutečně hlavní město. A kuchařka p. D. jezdila taktéž po mapě prstem a hledala — Chlumec — „odtamtud jsem“. Nedalo se opět nic říci, ona je skutečně odtamtud. Sděluju vám ty dvě události kvůli tomu, abyste si dali pozor, až sdělíte čtenářům zase novou mapu — „hlas lidu!“ — Či byla v té prosté kuchařské duši divinace? Předvídala bohem nadaná prostnost, že by bojiště mohla být rozličná? Beztoho praví pověst turecká, že přijde čas, kdy turečtí koni zařehtají před branami zlaté Prahy a zde že dostanou nejzlatějšího ovsu! Nejspíš „u Charouzů“. — Ale ať je jak chce, ať třeba se zapletem do války — peněz na ni budem mít dost a dost. Už je vypracován v ministerstvu návrh, aby prý všem rakouským úředníkům strhlo se řádně z jich platu. „To se bude pěkně krást,“ mlaskne as mnohý, který se dnes těší hříšně značnému platu celých 400 zl ročně. — „Mám ženu a tři děti — času mají dost, mohou chodit žebrot,“ řekne druhý. — „Ach, jak krásné umřít hladu pro vlast!“ zvolá třetí a zblázní se radostí.

Žádný týden ale — bez Proutkových alejí! Především musím samolibě konstatovat, že návrh můj, aby se alejím na Svatováclavském náměstí říkalo krátce „Proutkové aleje“, dochází všeobecné podpory. I němečtí naši krajané byli unešeni skvělostí myšlenky mé a říkají procházce těmi alejemi: „Spießbrutenlaufen“. Zjev tento mne obzvláště těší — tvrdil jsem vždycky, že se najisto najde ještě „půda“, na níž se s krajany Němci dorozumíme úplně! Pak sděluju, že jsem na Proutkových alejích objevil již zase jednu vlastnost pěknou. Míním obdélné košíky kolem stromků. O sobě není žádný z nich „krásný“, aby se řeklo, také se perspektivně už v dosti malé vzdálenosti seřaďují v uzavřenou zeď a vadí oku. Ale právě tato vlastnost má výhodu

neocenitelnou: člověk se může nepříjemnému věřiteli s úplným bezpečím vyhnout! Už zkušeno a osvědčeno. Jen kdyby pražští pejskové neměli na košíky tak zkřesáno! Hubí a zneuctívají je strašně. Nejsem věru pro to, aby se zvyšovala trýzeň němé tváře, a prosím pražské pejsky, aby to vzali u vědomost. Ale vůči těm košíkům bych dotýčný náš zákoník přec rozmnožil o paragraf ještě jeden.

§ 1. Žádný pejsek nesmí na ulici bez marky na krku.

§ 2. Žádný pejsek nesmí na ulici bez košíku na hubě.

§ 3. (nový) Žádný pejsek nesmí na ulici bez provázku na obojku, a na tom provázku musí si vést nějakého člověka.

NÁRODNÍ LISTY 27. května 1877

△ V Praze 2. června

V tom se lidská tvář hlavně liší od němé tváře, že nemá tvář nemá prázdných slavností a svátků a lidská tvář že si udělá slavnost, kdy chce. Vznešené, obdivuhodné lidstvo!

Pius IX. už zase slaví něco. Co vlastně právě teď slaví, nevím — snad jsem četl a věděl, ale zapomněl. Nezáleží na tom; co papíčka pamatuju, slaví pořád něco. A to se mně na něm líbí. Připomínáť mně vždycky jistého milého mého přítele, který zpívá krásně baryton a také pořád něco slaví. Ten má průměrně dvě rodinná a životní jubilea týdně, výroční, desítiletá, dvacetiletá, všeho druhu. Pio Nono má jak známo také krásný baryton, snad mají všichni krásní barytonové náklonnost k jubileím.

Má dnes papíček asi radost! On vidí tak rád, když lidé se mu klaní, a čím nadšenější jsou, tím líp, papíček klaní se sobě pak třeba s sebou. Když byl roku 1846 nastolen a liberálně sobě počínal, byl římský lid u vytržení, hromové „evviva!“ otřásalo vzduchem tak nadšeně, že Pio, stržen tím nadšením, odstoupil rychle z balkónu do pokoje, radostí vyskakoval, čepičku svou k stropu metal a upřímně z plna hrdla volal: „Evviva Pio Nono!“* On je tak dobrý člověk! Nic, ale pranic nepokládá oslavovatelům za zlé, deputaci francouzských dam například, která před dvěma lety se k „vatikánskému vězni“ dostavila a vzhledem k nynějším jeho poměrům přirovnávala Vatikán — ke Kalvárii, papíčka — ke Kristu na kříži a sebe — k svatě ženě pod křížem,** ani se nevysmál, nýbrž jí odpověděl „laskavými slovy“. On je tak dobrý!

To se tam teď asi sype darů, peněz a skvostů! Pio Nono má svou zálibu v nich. Ne snad z lakotnosti, Pio není věru

* * * * * Historické faktum.

lakotný, on podporuje rád, kdekoli o bídě zví, a kdyby hraběnka Giulia, nejbližší jeho příbuzná, nedostávala od italské vlády chudičkou penzičku, umřela by hladu.* On je tak dobrý! Dary odměňuje skoro vždy zase dary. Sotva mu byla královna Isabela darem poslala dvacátý milión, poslal jí hned darem skvostnou zlatou růži v ceně čtyř stovek — plné noviny toho byly. Ovšem — velmi mnohé jeho prokázané dobrodiní nepřijde ani do novin, nebo až pozdě. Velmi pozdě se dověděl stát, že Antonelli uzavíral s bandity smlouvy, aby bojovali pro „trůn a oltář“, a vyplácel jim — penze; pak ovšem svět žasnul.

Dnes arci není papež již tím, čím býval. Monarchou duší je, monarchou pozemským ale už není, světská moc je mu, ach, vzata. A on byl panovníkem tak dobrým! Měl jen malé území, co ale vše pro ně učinil! Roku 1850 bylo v papežských žalářích 10 436 politických vězňů, roku 1854 docela 13 006! A koncem roku 1855 potloukalo se mimoto 19 000 utečenců z papežského území cizinou. To se rozumí, že papež netrpěl, aby s politickými vězni nakládalo se snad nelidsky. Ovšem že byla do žalářů zavedena zase středověká tortura, vězeň sázen s těžkým závažím na obou nohou na důmyslně vynalezené „cavaletto“, dřevěný to, nahoru do velmi ostré hrany vybíhající přístroj**, ale to se týkalo jen osobně jeho, vězně, — rodina vězněva netrpěla při tom pranic. Ano, když vězeň byl utrápen, nedověděla se rodina o jeho smrti ani muk, a dobromyslní kněží žalárnici přijímali outřpně také nadál jídla, dary a peníze, které příbuzní přinášeli. Smrt byla jen na nejtěžší provinění. Takž zastřelen k rozkazu kněží Ugo Bassi, že byl — polním kaplanem u garibaldiánů. A stalo se to s největší šetrností k duchovnímu jeho stavu: před popravou mu sedřeli kůži s rukou a temene, aby ho „odsvětli“. Romolo Salvatori odpraven ve Frosinone, že byl „obdivovatelem Garibaldiho“. Věru, není lze něco vytknout — dne 7. srpna 1851 předložen francouzskému národnímu shromáždění autentický výtah

* Historické faktum.

** Zavedený tam dne 30. července 1855 — poznámka pro červenec, pro nějaké jubileum.

z domácího rejstříku římského žaláře „Carcere novi“, dle kterého byli také lidé „nejdůstojnějšími jenerálkvizitory odsouzeni na pět let do galejí „pro neznámé zločiny“ — Spravedlnost ani nemůže už být opatrnější!

To je to — papířkovým vznešeným snahám nerozumělo se vždy dobře! Je pravda, on zavedl znovu inkvizici, dal špehovat rodiny služkami, postí-li se, chodí-li do kostela atd., dal vydávat edikty velkokvizitorské, v nichž se obšírně vypisuje, jak se mají stíhat „čarodějové, kouzelníci, masojedi“ atd., — ale kterýpak panovník nedopustil se alespoň nějaké chybičky! Zato se nesmí zapomenout, že on už roku 1850 dal přivést z Paříže zcela novou, pěknou gilotinu, — ať někdo tedy tvrdí, že papežství se nehledí smířit „s ideami revolučními“.

Je to slávy! Ve dne as předstupují před něho řady za řadami vděčných poutníků. A v noci, v hodině duchů, předstupují as před něho řady za řadami vděčných duchů těch, jimž dal odlehčit gilotinou, olovem, mučidlem nebo provazem.

Slavný den! Ze střech klášterů voršilek panen a šedivých panen vlají běložluté prapory. Jsem šťasten, že jsem mohl k oslavě přispět alespoň několika řádky.

A v Praze se na oslavu stal „vpředvečer“ skutečný, neslýchaný *zázrak!* Proutkové aleje zelenají se a vyrážejí *zdola!* Nahoře nemají ale ještě nic.

△ V Praze 9. června

Je pravda, vysoce ctěná a snad i vysoce krásná slečno anonymko, o letošních dámských módách jsem skoro ještě ani nepsal. Ale příčina je: hlavní rána, která nás mužské nejspíš neuprosně zdrtí, ještě nepadla, připravujem se teprv, abychom odolali alespoň prvnímu nárazu jejím, — bude strašná, ohromující, pařížští meteorologové ji už věstí. V Paříži nosí dámy — zlaté klobouky. Klobouky ty jsou vlastně ze slámy, ale prosáklé jakous lučebninou, která je pozlacuje. Nahoru se dá rajske ptáče nebo drdol květin, dole kolem lehýnký obláček tylu — pod takovým kloboukem vypadá hlavička jako obklopena zlatou září. Samá glorie po ulicích — i největší hřišnice budou vypadat jako světice v oblacích! Ó zlato, zlato — tys samo hříchem, jsi lží, jsi „koupelí, v níž se všechna vina smývá, takže před světem zjevuje se co lesknavá nevinnost“. Před tebou má i peklo úctu, neboť „potřebuje tě na zakupování duší“ — kolik, ach kolik nevinných, bělounkých duší mužských spolkne takový klobouk nový!

Takto se posud pozoruje na toaletách jen neobyčejné bohatství květin. S temene klobouku splývá celý květopád. Ve výstřižku na nadrech květe celý růžový keř. Listnatá růže sedí dámě na rameně. Na ruční šnůrce slunečníku houpe se kytice. Na pasu, po řízách, všude květy. „Od té doby, co manželé pro drahotu šatstva svých žen nechodí více po růžích, mohou si jimi ženy zdobit alespoň šaty. „Bůh nás potěš!“ vzdychnul si jistý manžel a pohlédl smutně na drahou choť svou, která se nad chodníkem vznášela jako visutá zahrada.

Ale ty všechny ozdoby už po nějaký čas můj zrak na ulici nevábí. Studuju jinou okrasu pražských dam, konám studii o „matce na ulici“. Ne o matce s dorostlými dcerami

a syny, ale s dětskou drobotinou, s poupaty lidstva. To je podívání rozkošné! Ovšem každá se nemůže na procházku svou ozdobit takovou živou kyticí, někdy není lze kyticí tu ani za peníze dostat, ale která jí má, užije jí plně. Chodím za těmi šťastnými maminkami, chci-li kdy vidět tvář zářící, — i povahu celou můžeš poznat, pozoruješ-li takovou šťastnou matku! I nejmladší maminku rozeznáš velmi dobře například od dorostlé sestry, malého bratříčka nebo sestřičku svou sprovázející. Nejsnáž je rozeznáš, když dítě spustí hezky do hlasitého pláče, — sestra se vždycky stydí a spěchá, matka se zlobí, hubujíc se zastavuje. A jak různá je velikost lidských těch kyticek, je také různá radost a pýcha jich maminek.

Chůva nese sněhově bílými peřinkami obalené dětátko. Za ní kráčí elegantně oděná matka, pyšně jako Juliina kojná za Petrem s vějířem, a na broši šat pod krkem spínající má drobnou fotografii mužské hlavy. Kdo by hlavu tu srovnal s hlavičkou dítěte, musil by galantně říci: „Nesmírná podoba!“ — sic by byla maminka nesmírně uražena. Ale maminka se nedívá, srovnává-li někdo, ona jde za chůvou a nespustí zraku z hlavičky, která chůvě vyčuhuje přes rameno. Každý pohled, každé mrknutí dítěte jí zajímá, a když dítě obrátí hlavičku k ní, úsměv, stále ke skoku připravený, rozběhne se mžikem po celé maminčině tváři. Mrká na dítě, špoulí na ně ústa — „počkej, cukrlátko, ty se koukáš? no počkej!“ A když se dětátko konečně rozesměje, tu není už pomoci — „koukni se, ona se směje!“ a chůva se musí zastavit a kouknout — ty nevšímačné chůvy! Svět pražský, život pouliční maminku nezajímá, jen když povoz někde zahrčí, chytne maminka chůvu křečovitě hned za rameno.

Dítě povyroستlo, chůva odpadla, maminka si vede dětátko sama za ruku. Tvář její je teď už mnohem klidnější, místo hravosti sídlí na něm společenská důstojnost. Dítě zdvihá neuměle nožky k loudavým krokům, v druhé, volné své ruce nese koláč nebo kyticí, dívá se sem tam, vnímajíc dumavě dojmy velkého města. Náhle se matka sehne a políbí dítě na aksamitovou tvářičku — nevíte, proč tak na-

jednou? Zas jde dál. Někdo cizí se zastavil a pronesl polohlasitě: „To je krásné dítě!“ — tvář matčina zůstává přitom nehybná, ale je slunečně jasná, jen oko kmitne živěji a ústa si nemohou pomoci a musí k dítěti pronést slůvko, ať už jakékoli. Teď do dítěte vjel vzdor a nechce se vést, baží po samostatnosti — matka pustí ruku, řídí svůj krok podle krůčků nebo zastavování se dítěte, stále držíc ruku k dítěti nataženu, kdyby se drobnému veličenstvu zdálo zase se zachytit. Také tvář je stále k dítěti při volném pochodu obrácena — pomalý, krásný tanec, jako když při elegantním mazuru tanečník stále hledí do očí své tanečnice — jde kolem, pozdrav, mluv, tančící matka nevidí a neslyší. V tomto období mateřských radostí musí dítě vypadat „jako z cukru“, sebeelegantnější dáma má dítě ještě elegantěji oblečeno než sebe samu. Znám, že existuje na ulici zcela zvláštní mezidámské právo: s nevšimavou pýchou šumí dvě dámy kolem sebe, pak se náhle jako na komando obrátí a jedna si zkumně prohlídne šaty druhé. Když se potkají dvě maminky a každá vede dítě, také se obrátí, ale — prohlížejí si zevnějšek druhého dítěte. Letos je panující barvou pro dětské šaty modrá a malé děti vypadají jako andílkové v modrých oblacích.

Žena pracovní třídy nese za mužem oběd. Musila k odpočinku usednout do stínu některé sochy, neboť je umdlena. Vzala si dvouletou svou dcerku s sebou — dcerka cestou usnula a nesoucí ji matce přibýlo značné tíže. Sedí, dívá se na spící dcerku — matka je prostovlasa, dítě má klobouček, prostičký arci, laciný, ale ozdobený širokou růžovou stuhou a kytičkou — „proč by ta moje mrška nebyla parádnice!“ Dívá se na spící dcerku, pojednou se nahne a políbí dítě na kypící tvářičku — nevíte, proč tak pojednou? Nemohu si pomoci — každá ta matka připadá mně krásná, hlava je i bez moderního klobouku v zlaté záři — namalujte madonám výraz ten, a nepotřebujete přimalovávat glorioly. Teď se matka zas sebrala a šeptá: „Ty moje zlato!“ Vzala dítě s sebou, aby se roběti doma nic nestalo? Nebo aby chudý oběd chutnal otcí jako hostina královská? Kvečeru zase přinese dítě až ku továrně, a až otec vyjde z vrat,

podá mu je a otec si je vezme a zemdlená ruka, která po celý den se trmácela těžkým kolem nebo kladivem, cítí najednou osvěžení a sílu.

A jde žena z třídy nejchudší, z té, která je nejtěžší žalobou na necitné, sobecké lidstvo, která ztratila už naději na život a víru v spravedlnost. Oko je smutně, unaveně chladné, přec ale v něm leží něco, co připomíná bolný zrak šileného melancholika; tělo je vychrtlé, chorobné, jako po těžké nemoci; šat je přepraný troud, chvějící se jako pavučina. Děťátko ženy spí jí na ruce; také kolem něho je ovinut troud, ale — byť jen o poznáníčko — přec má dítě obal lepší než matka. Žena při chůzi často pohlédne na dítě, okem nešlehne ni jediná jiskra — konečně se přec také nahne, políbí dítě v bledou líc, ale rty si nešeptnou ničeho, v tváři ne úsměv, ne povzdech. Vznešenější než madona Rafaelova — madona bídy!

NÁRODNÍ LISTY 10. června 1877

△ *V Praze 23. června*

Hej, šenkýři, teď víno sem — což nevidíš, že růží čas? — Dobré víno, šenkýři, — ale — ale jen ne drahé — takhle půllitr za třicet nových — nebo je nějaká ještě lacinější sorta? — Je pravda, že je teď růží a vína čas, — když ale nejsou podle toho „časy“! Ó, šťastný jsi, Háfise, pěvče růží, že nežiješ dnes a v Čechách, — na půllitr plzeňského bys si nevyzpíval! Ó Háfise, u nás bys mimo přijmí „krále pěvců“ a „učitele slaviků“ potřeboval zcela jiné „příjmy“, abys mohl poručit si aspoň sklenici vína! Špatný vtip jsem spáchal touto hříčkou slov, tuze špatný, Háfise, ale ničivou jsem pronesl pravdu!

Co platno, ať je ostatní už jakékoli, — těšme se alespoň z těch květoucích růží! Má taková růže sloh! Kratčeji, krásněji a pochopitelněji není ani lze vyslovit veškeren půvab léta, než jak to činí růže. Mám jich plné okno, růže plané, které kvetou vonně a krátce jako prý „první láska“, stolisté, které jsou prý „obrazem planoucího slunce“, bílé, které prý jsou „obrazem jemného, klidného měsíce“. Desetkrát za den stojím u nich, hledím na ně a věřím všemu tomu, co básníci o nich bájí, třeba bych věděl, že všechno to je pouhou lží. Jak fádni by byla příroda a celý život náš, kdybychom si do něho nenanesli trochu poetických lží! Krásné panuje léto! Stráň samá růže, sad samý záhon růžový, u každého nároží plno růží, a potkáš-li dámu, růže se třese v ručce její a každý okamžik se vznáší k ústům — dech splývá s dechem. Dáma dovede pomocí růže mluvit právě tak dobře jako pomocí mateřštiny. Zrak její setkav se se zrakem muže sklopí se stoudně k růži, ulamuje jakoby hravě trn — neboť trn znamená odpor a ulomený trn znamená: „Já se vzdávám!“

Hrajme si s růžemi, sic bychom musili fadesou zhy-

nout. Dole ze slovanského bojiště, kde jsme mysleli, že dávno již celý kraj se zarudne růžemi z lidské krve vyprýskými, jdou na naši žízeň zprávy až příliš skrovné. A které přicházejí, jsou málo potěšitelné. Není a také v dějinách nebylo větších hrdinů nad junáky černo-horské, a vidíme je v boji zoufalém klesat a hynout — Spartány slovanských Termopyl. Nerozumíme, co se děje, — vloni zakrvácel se srbský národ, teď se zakrvácí národ černo-horský. Věříme, že jinak věci nejdou, ale nerozumíme tomu. Věříme, že tato válka je naprosto rozdílná od válek jiných, jinak připravených a za zcela jiných poměrů započatých, ale pomozte si, když nás dějiny posledních právě let navykly na průběh zcela zvláštní! Viděli jsme války skončené v osmi dnech, čtli jsme o vítězných bitvách, při nichž padlo čtyřicet tisíc mrtvých a raněných, o jiných, při nichž zajata armáda dvou set tisíc mužů, a myslíme si, že to v „moderních“ válkách ani už jinak nejde. Co je nám nějaký do povětří vyhozený monitor! Zvykli jsme válečnému „obchodu ve velkém“, a když čtem o asijské bitvě u Zejdekanu a že při ní padlo — šest set Turků, připadá nám to jen jako válečné hokynářství.

Válečnictví nám vjelo do všech údů. I kněží naši, „poslové míru“, řinčí ostruhami a redakce Čecha oznamuje, že spořádala si dva moderně vyzbrojené vojenské sbory, jeden „revolverový“ a druhý „torpédový“. A pak prý nekoluje v žilách českého kněžstva ještě stará husitská krev a husitská rvavost! Válečná naše chuť má vůbec ráz čistě český, item také muzikální, a myslím, že ti, kteří posuzují kočičinu za letní noci před redakcí Čecha odbyvanou jinak, měli by náhled svůj dotýčně zkorigovat.

Ale veliká rána stihla za posledních dnů národ náš, velká a velice — zábavná! V tlačenici dějův ztratila se nám pojednou *česká šlechta*. Nadobro je pryč! Máme my to jux s tou „českou šlechtou“; „česká šlechta“ je vskutku zábavným, až fraškovitě zábavným momentem v dějinách českých — „člověk myslí, že ji už má a — už ji nemá!“ Ctihodně staré, na své stáří pyšné rody! — kdyby dnes se hlásila nějaká vnučka Poděbradova o místo v „damen-

štiftu“, ukázaly by jí dvěře! Ctihodné, vlastenecké rody, o nichž ani nejstarší historické zápisky nesmějí tvrdit, že by se byly kdy dopustily něčeho, co bylo vlasti na prospěch! Ba, musí být už prastary, ty naše české rodiny šlechtické, neboť klesnout člen za členem až na *nynější* jejich vlasteneckou nicotu, k tomu je potřebí už nějakých věků! Naše šlechta je ale vzdor tomu skromna, ani se nikdy netlačí do popředí. Někdy jen, jednou dvakrát v století, rozvinou před námi své dlouhánské pergameny, že „se prach z nich vysoko vznese“ do českého vzduchu; když si ale zanedlouho prach lehne, je „česká“ šlechta už zase pryč. Po roku šedesátém říkalo se nám také pojednou, že prý máme „českou šlechtu“, a už dnes nám nepotřebuje pranikdo říci, že to byl zas jen pouhopouhý „prach do očí“!

Bedřich Velký také někdy psával a — kupodivu! psával velmi rozumně. A Bedřich Velký prá: „Šlechtictví není ničím jiným než vyšším stupněm vzdělanosti a *vlastenectví*, jež ovšem můžeme vždy předpokládat u těch, kteří pocházejí z dbalých rodin a měli pečlivějšího vychování než lidé jiní; nenalezáme-li ale u nich vzdělanosti a vlastenectví takového, není šlechta ničím, pranicím, je bez vší ceny — pouhým *bejlím*.“ Jak praveno, Bedřich Velký psával velmi rozumně!

NÁRODNÍ LISTY 24. června 1877

△ V Praze 30. června

Já a pan páter Nykles jsme naprosto proti tomu, aby v pražských školách dělo se vyučování zdarma. Čert nás může vzít, mne a pátera Nyklesa, když si pomyslíme, že jiní lidé mají děti a na vychování těch dětí že máme přispívat my!

V Praze bude tedy teď zavedeno placení školného. Kdo jasně myslí, kdo zná nynější peněžité poměry našeho lidu, musí vyznat, že ani nemohla být zvolena doba příhodnější! Samá hloupost, ten křik proto vůkol! Je pravda, příliš mnoho peněz není teď mezi lidem, ba lze na základě důkladného zkoumání skoro říci, že u nás „mají peníze jen lidé bohatí“, — copak ale nemají páni exekutoři poplatků přísné a lidumilné nařízení, aby v případech, kde peněz není, spokojili se také nějakou peřinou, nějakým předposledním kabátem a podobnými maličkostmi, a nemusí se srdce rodičů zrovna slunečně rozesmát, že takovou maličkostí přispívají pro budoucnost svých dětí?

Ostatně — o důležitosti škol nadělá se až přespříliš hluchého lomu! Vůbec s celým „vychováním“. Kdybych se byl o deset let narodil dřív nebo později, než jak se mně právě ulíbilo, byl bych obdržel zajisté „vychování“ zcela jiné — je to tedy věc naprosto relativní. A nejsou právě největší myslitelé zcela sjednoceni v tom, že naše školy vypěstují jen ovoce zákrslícké? „Nejlepší, co víš, nesmíš těm klukům přece říci“ — co tedy s tou ostatní prázdnou slamou? Školami se ubližuje dětem, neboť se jim beže čas, kterého by zajisté zcela jinak a nepoměrně příjemněji využítovati mohly; a školami se ubližuje rodičům, ubírá se jim nenahraditelných radostí rodinných, neboť „největší radost je z dítěte v době té, dokud nechodí do školy“. Školami se ubližuje celému lidstvu, ač má-li

Michelet pravdu, když mluvě o výchování kluků praví: „L'education du garçon c'est d'organiser une force, de créer un créateur“ — vychovat kluka je tolik co vychovat sílu, dělníka — tedy nádeníka, a nádeník přec nepotřebuje šesti škol? Beze škol by bylo blaho na světě. Jako kníže ví: Z mého syna bude kníže a za ženu si vezme dceru knížecí, jako milionář ví: Z mého syna bude milionář a za ženu si vezme dceru milionářovu, věděl by „ostatní“ otec: Z mého syna bude nádeník a za ženu si vezme dceru nádeníkovu, a byl by o budoucnost synovu bez starosti.

Školné jsme zase zavedli, my můžem, ba musíme ale postoupit ještě o krok dál. Načpak obec učitelům platí, he? Nebylo by spravedlivěji, kdyby učitelé platili nám, obci? Dávno uznaným pravidlem je, že „docendo discimus“, — vyučováním jiných že se učíme sami — čili, jak to můj přítel Seneka svého času řekl: „Homines, dum docent, discunt“ — lidé vyučující učí se. Když ale musí malý žák za to, že se ve škole učí, platit, má učitel, který se také ve škole učí, mít to zadarmo? Takový velký, dorostlý člověk, který si může poctivou prací vydělat přec, mnoho-li chce! Já a páter Nykles navrhujem: Pražským učitelům budiž za návštěvu školy uloženo, aby platili školné, a sice každý ve výši posavadní své gáže, s kvinkvenálními přírážkami. — Já a páter Nykles, kdybychom se dnes stali místo svatého Petra nebeským vrátným, zavedem tam ihned hausmistrovský šesták. Ale je ještě mnoho lidí, kteří mně a páteru Nyklesovi nerozumějí. A byli lidé malicherného ducha, kteří kázali po celý život svůj: Vychovávejte lid! — lidé jako Penn, Washington a podobní trpaslíci.

Unešen nadšením pro platy na pražských školách skoro bych zapomínal ostatního světa. A ostatní svět stojí konečně přec jen také za povšimnutí, děje se v něm mnoho a mnoho závažného. Na prvním místě sluší ovšem vzpomenouti, že budem mít nejspíš opět o jednoho svatého víc, čímž by se ovšem vyhovělo nalehavé a už dávno cítěné potřebě. Má se jím stát blahoslavený Neapolitán Gerard Majella, narozený roku 1726 dne 6. dubna (uvádím den kvůli tomu, aby si jej zanesli pilní doplňovatelé Kalendáříku

lidstva). Týž byl krejčím, vstoupil ale pak do řádu jezovitův a spáchal několik zázraků.

Teprv na druhém místě sluší se dotknouti událostí politických. Byl to týden bohatý! Bojím se ovšem, že leckterému čtenáři nesdělím nic nového, řeknu-li: Rusové jsou už za Dunajem, — když ale mám radost z toho! Co tomu as říká kejvavý půlměsíc — „*der Demimond*“, jak se teď Němci smějí? A co by byl dobrý Tureček za to dal, kdyby byl jen o den napřed věděl, kde do Dunaje udeří ruský Mojžíš holí svou! U Svištova, Turečku, u Svištova! A obejmě tě vřele — vždyť vzdáleností roste láska, a on tě už tak dávno neměl v náruči své!

Ale záchvěv nejvyšší otřásl námi po Čechách dne 28. června. Černá Hora, k níž pohlížíme co k nejdražšímu miláčkovu svému, nadobro vybavena ze železného objetí tureckých vojáků! V úřadech se nepsalo, v dílnách se nepracovalo — co as vyhrklo mimovolných slz z rozechvělých očí českých! Posud, kdekoli zasedá česká společnost, hřmí nadšené „sláva“, — ale z Černé Hory docházejí mezitím zvěsti žalné, o tisících raněných a chorých, o hladu a nevýslovné bídě, o nedostatku všeho takměř na světě. Mluvíme, jásáme, slavíme — nemohli bychom pro ty raněné hrdiny také něco činit? Nemohly by předně naše dámy přispět sterou maličkostí, která by byla právě teď pro Černohorce dražší nad zlato?

△ V Praze 21. července

Cože je poezie? —

Vracím vám otázku a ptám se: nezavlhlo vám oko, když jste tyto dny čtli o bulharských zvonech? Tu krátkou, báječně krásnou zvěst z Trnova?!

Když padlo carstvo bulharské a národ bulharský padl v porobu pohanů, kteří mu urvali i boha jeho a modlitbu zahnali do slují horských a do šepotných lesů, přefízl Bulhar provazy kostelní, sňal zvony svěcené a zakopal je hluboko pod povrch země krví potřísněné. Čtyři sta let tam ležely. Zvěst šla o nich z pokolení na pokolení, zvěst tajná, neproniknutelná, střežená nejvěrnější láskou. Také my jsme slyšali a čítali zvěst tu, ale pokládali ji za poetickou báj, z kruhu oněch bájí, jež všude obletávají hroby a bývají jedinou, balzámovou ukolébavkou mořeného národa. A tu přišel osvoboditel — náhle stržena tajemná rouška z čtyřstaleté zvěsti, strážní duchové odstoupili od pokladu, třesoucí ruce Bulharovy chopily se svatých zvonů, vyhouply je do koruny chrámové — a poprvé, *po čtyřech letech poprvé* zpívaly zas bulharské zvony, zpívaly hymnu blížícímu se spasiteli! Jak bylo srdci zvonů těch, když udeřilo zas poprvé? A jak bylo při tom srdci Bulhara?

Ej — kde je poezie nad poezií tuto?! Od počátku lidstva sprovází nás poezie svatá, nikdy úplně neutuchla, nikdy se nás nadlouho nevzdálila, dnes jako před tisíciletími hučí Ganges a Eufkrat, květe slunce a perlí se lidská krev — podobně poeticky úchvatného momentu ale neznáme. Růžové oblaky vznesly se pojednou nad sarkofágy bulharské, růžová vůně jich nese se chladným světem, a celý svět je náhle pozlacen září té poezie netušené. Slovanskému národu bylo popřáno, aby světu daroval tu krásnou, báječně krásnou Píseň o zvonu. Pravdu má básník, že „poezie

je zlato“ a dosti malý drobet ušlechtilého toho kovu že „stačí na pozlacení celých světů“, — ale Bulhar má ryzého toho zlata náhle mohutnou horu.

Že prý se poezii nedaří v omamujícím hluku světském. Že prý usídlí se jen tam, kde kolébatí se může po tichém modrém nebi, koupati se v bílém světle a sníti v měkkém klidu. Tam pod Balkánem se ale vzduch černá oblaky bitevními a třese hřímavým řevem — a přece Bulhar hledí do výše teď s úsměvným zrakem, plným dětenčí lásky, „nebe je mu modré, palmy jeho ducha pnou se k němu, květy jeho srdce vinou se k němu vzhůru a jasný éter je proň plný báječné hudby“.

My Slované žijem v divoucí době. Byli jsme obrovskou Eolovou harfou, ale s různě podvázanými strunami, a vanoucí duch časův vyluzoval z nás jen zvuky zmatené. Ale pojednou zalehl sem a tam, a světem znějí akordy síly, krásy netušené. České srdce se choulí při akordech těch. Ze strmé Hory Černé nese se k nám píseň hrdinná, že mohutnější, úchvatnější ještě nebylo. Od Balkánu nese se k nám píseň lyrická, jejíž každé slovo mariánská perla. Kdož by nám mohl zazlít — a také žádný spravedlivý nám nezazlívá —, že cítíme pýchu bratří černoehorských s sebou a že slzíme s plačícími radostí bratry bulharskými! Že přejem Černoehorcům, aby požili ovoce krve své, a Bulharům, aby v poetické té náladě šťastni setrvati mohli až do svého nového mužného věku. Poezie je kolébkou všech národů — ty růžové oblaky pod Balkánem jsou růžovou kolébkou budoucnosti národa, jenž vytrpěl mnoho, ach tak mnoho!

Ty naše city české! Milenec toužný, když šťasten a slastí zmámen drží si v náručí milenku svou, cítí kdes v koutečku srdce svého lehkou, lehýnkou obavu, a jasavou myslí přelítne co šedivý mráček myšlenka na možnou ztrátu lásky. Matka, když hladí kadeřavou hlavičku dítěte, náhle se zachvěje vzpomínkou na možnou smrt dítěte svého. Básník slavný, když je právě slaven nejvýše, myslí již na dobu, kdy bude zase lidstvem zapomenut. Rovněž cit nás Čechů je smíšený: pijeme plným douškem z poháru nadšení —

a k tomu připjíme si skoro zároveň z kalichu trpkosti. Různé možnosti, různé obavy mísí svůj pelyněk do vlnící se duše, je nám, jako bychom pokleknouti měli a modliti se za odvrácení vši nebezpečí od těch, kteréž milujem.

Tolik doufati lze přec najisto, že ze započatého zápasu vyjdou bratří naši alespoň šťastnější, než potud byli. Nezapomeňme ale, že přejíce zdaru slovanských bratří, nechť tito žijí a květou již kdekoli, musíme — právě na zdar Slovanstva — přátí také samým sobě a všímati si samých sebe. Naše cesta je jasna, náš cíl je znám. *Všestranný, mohutný rozkvět českého ducha* je cílem tím. Láskyplně ulevujem raněným jižním bratřím — a z kolika mravních, hlubokých ran, jež jsme sami sobě, a to v době teprv včera uběhlé, zasadili, krvácíme my sami — ošetřujme, pomáhejme sobě, „slovanským raněným“! Přejeme bratřím, aby jich budoucnost byla zabezpečena, aby duševní rozvoj jejich nebyl ničím ničen, ničím ani zastavován? Výborně — ale přejme toho také sobě, nesáhejme těžkou rukou na duševní rozvoj český, neničme jej v zaslepené náruživosti, nemařme, nezastavujme! Přísáhejme si při krvi černo-horské, při kolébce bulharské, že pro všechny věky *budem my Čechové také českému národu věnovat plnou slovanskou lásku!*

NÁRODNÍ LISTY 22. července 1877

△ V Praze 6. října

Pio Nono má malér. Jak známo, nemá lidstvo o všelijaké papeže, dalajlámy atd. žádnou nouzi, ale rovněž je známo, že žádnému z nich nevede se v posledních letech tak zle jako Piovi. Teď měl příležitost, aby ze svých malérů vyvázl. Dva papežové se za všeobecné napnutosti teď zároveň připravovali na odchod do nebe, on a Brigham Young, papež mormónů, a ejhle — Brigham Young už je tam a Pius je pořád ještě zde a musí svůj život nuzně fretovat dál, pomocí nějakého sta miliónu bídných „halířů“ ročně. Ještě dobře, že té své nouzi už navykl, že tráví dobře a nějaký milión že mu nedělá ani žádných zvláštních obtíží.

Brighama Younga už tedy není více. Stal se dle mormónské víry bohem, jakož se jím stal také Josef Smith a jakož se stanou všichni věrní údové církve mormónské. Ti bohové mormónští to mají dobře, neboť když jsou hodni a chovají se na nebi dobře, avanzují. Také se tam mohou oženit a mít žen a souložnic co chtějí — Brigham Young může tedy co bůh ještě dohnat, nač mu vezdejší život nestačil. Bylť Brigham Young příliš krátce zde živ, takže předčasnou jeho smrt oplakává jen dvacet žen a osmdesáte sirobných dětí. Může se zatím těšit vědomím, že jiní posvěcenci, například kardinál Antonelli, měli ještě méně.

Vyměřenou mu píď života využítkoval činně. Vyhovělť předúležitě potřebě, dada pevné kořeny novému náboženství. Poněvadž v Ohio lid vznešeného mormónství nepochopoval a přívržence jeho kolomazí namazával a pak vařící vodou zas čistotně oprařoval, rozzlobili se mormóni a šli pod vůdcovstvím Brighama Younga jinam. Ten je vedl do pusté krajiny u Solného jezera a zde založili si květoucí novou vlast. Snadno to nebylo — ach jak často zavlhlo Youngovi as oko, když pohlédl na obklopující je

poušť; ale Young zápasil hrdinně, a kdykoli hrozila se pustota dostat až dovnitř srdce jeho, šel Young a — přibral si novou ženu. Mormóni byli střídmi, pracoviti a milovali se vespolek, Young jim ve všem byl dobrým příkladem, byl střídmější než všichni, pracovitý nad jiné, a kdykoli potkal ženu milovaného bližního, která byla hezká, zavolal ji k sobě. Zato půjčoval své ženy zas ochotně jiným a obec vzrůstala v lásce. Mormónství, tolik musí každý přiznat, má na sobě veškeré příznaky pravého náboženství, totiž takového, jež může lidstvo skutečně oblažiti. Za prvé zakládá se na „zjevení“, kteréž se nazývá „Slovem moudrosti“ a jež bohu Josefu Smithovi učinil nejvyšší bůh Elohim. Velmi důkladný bůh, ten Elohim, poručil i kapustu jíst a zapověděl tabák žvekat. A za druhé vykazují dějiny mormónství, ač posud nedlouhé, přece již mnohou stránku krvavou. Mormóni mají i svou velmi činnou inkvizici, „řád danitů“ oběsí každého, kdo není „pevné víry“, a v ostatním třeba jen poukázat na velké krveprolití u Mountain Meadow, pro něž byl nedávno popraven John D. Lee. Snad by se pro tutéž aféru byl stal i Young teď mučedníkem, kdyby byl neumřel, neboť i nejpřísnější životopisec jeho doznává, že „je dokázáno, že Young spáchal mnoho darebáctví, podvodů a zlodějství“. Ostatně — přec po něm zůstává nám památka velká. Z pouště učinil úrodnou zemi, na půl cestě mezi oběma okeány vykouznil vzdělané území a jedině tím umožnil stavbu velké dráhy tichomořské. O každém papeži nemůže se cos podobně pěkného říci.

Brigham Young je mrtev a vyslovují se obavy, že by s jeho osobou mohlo vůbec „papežství mnohoženství“ vzítí za své. Co už zhynulo rozličných papežství! Němec Lichtenberg kdys napsal: „Poněvadž *politický* papež už padl a *duchovní* brzy padne po něm, nastává snad otázka, zdali by se neměl pak zvolit nějaký *medicínský*.“ Lichtenberg tím mínil papeže, který by dovedl hojit veškeré tělesné choroby pouhým slovem, například nějakým „Jsem hospodin, váš lékař!“ nebo tak něčím. Nebohý Lichtenberg — my už potřebujem pomoci na věci zcela jiné! Například někoho, který by zahojil naše choroby finanční, nějakého

papeže *finančního* — he, to by bylo? Nečiním v tom ohledu žádný určitý návrh, myslím to jen tak, jakož vůbec myslívám jen tak. Člověku se přihazují věci divné, prapodivné, které k přemýšlení neúprosně nutí. Sotvaže tyto dny stálo v novinách, že kolují po Praze padělané čtyrkrejčary, už jsem dostal jeden do ruky. A někdy se v novinách píše po půl roku o padělaných stovkách a tisícovkách, a nedostanu do ruky ani jednu. Jsou věci, kteréž takřka ani není možno si vysvětlit.

Pardon! — snad se chce někdo zeptat, proč jsem sáhl dnes až do Ameriky, proč jsem psal o Brighamůvi Youngovi, a ne o něčem bližším. To se stalo jen ze zdvořilé ochoty. Ne k mormónům, ale k našemu milému Tagesbotovi. Kdybych dnes psal o věcech českých, pražských, o čem by psal Tagesbote v pondělí? Vskutku jsem již často přemýšlel, o čem by Tagesbote psal, kdyby nebylo nás Čechů. Tváří se, jako by nás umlčoval, ale celé články fejetonní a často veškeré lokálky jsou věnovány jen nám. Rozvinuje přitom důkladnost až ouzkostlivou. Tyto dny přinesl i o tom dlouhou zprávu, že venku v Bezovce hrají Valdštýnův tábor a na divadelní ceduli že neudali jméno autora. Ubezpečuju Tagesbota, že v Čechách ví ale každý, kdo vůbec do divadla chodí, od koho je Valdštýnův tábor. V Německu to neví každý? Všeobecně ctěný ten list je však do českých věcí zabrán tak, že zanedbává i věci vlastních. O buršech z Ostrovní ulice například se ani nezmínil, a přec to byla událost naprosto radostná. Buršové jsou totiž už zase v Praze — odevzdali svou vizitku do oken sousedů Ostrovní ulice a nelitovali ani namahání, že náhodou zavřená okna musili dříve rozbít. Buršáctví tedy květe v Praze dál a rozkládá se dle celé své úlohy kulturní. Kdyby čeští studující někde rozbili okno dnes, zejtra by bylo rozpuštěno několik spolků a vídeňské časopisy by přinejmenším radily k zavedení stavu výmínečného. A protož se těšme upřímně, že buršové jsou Němci, — kdyby byli Čechy, už zejtra nás na ulici nepotěší ani jediná barevná čepička!

△ V Praze 13. října

Člověk věru neví, kam teď hlavu obrátit. K Jantře? K Sekvaně? — „géníus našich dnů“ škube nás za růžové naše ouško na obě ty strany najednou. V dřívějších dobách býval géníus dějin skromnější, zaměstnával se vždy jen na jednom místě, pak teprv na druhém a lidstvo vědělo, kam koukat; dnes už i ten géníus zvýšil svou plodnost. Nejraději bychom takhle nedívali se nikam a k tomu si ještě zacpali uši — co také uvidíme? Na Sekvaně snad již zejtra spustí sólista MacMahon svou „Allons, enfants de la batt'rie!“ co předzpěv nové napoleonovské tragédie. A na Jantře — komu by se srdce neutrhlo při pohledu na nebohé, maličké, v duševní sirobě bloudící ruské generály! Ti neboží trpí věru nevinně. Nejnověji přinášejí časopisy zprávu, že známý ruský generál Kotzebue nebyl a není pro válku s Tureckem. A Schilder-Schuldner, Zotov, Lewicki, Krüdener et tutti quanti dokázali už prakticky, že také nejsou pro válku, — proč je tedy trápit!

Co platno, bolestna je arci ta nynější zkušenost pro ruský národ, ale čtem-li časopisy ruské, vidíme, že faktům hledí tam chladně a mužně v tvář, že sobě pravdu nezahálují jakoukoli krásnou rouškou lží, že sobě pravdu hudou, třeba by bolela. Že Rusům tu pravdu hudou i časopisy zahraničné, rozumí se samo sebou. Hudou ji skřípavě, někdy ale i rozmarně. Berlínský jistý list přinesl tyto dny následující dojemnou historii budoucnosti, nadepsanou *Generálové doma zůstavení*:

„Když roku 188? propukla nejnovější rusko-turecká válka, vzpomněli sobě na Rusi, jaké jim služby ve válce roku 1877 prokázali jich velitelové, a usnesli se, že tentokráte nechají veškeré generály a všechny nejvyšší velitele i s jich štáby doma. — Z nádraží petrohradského odvážel

vlak za vlakem pluky gardové. Ženy, matky, nevěsty a generálové stáli na perónu, lomili rukama a nemohli opanovat žal svůj při loučení se se svými udatnými manžely, ženichy, syny a podřízenými. Vskutku veledojemné bylo loučení se zůstaveného Nepokojčického, jemuž ze všech podřízených ponechán jen kočí. Avšak ministr vyučování — neboť tento měl nejvyšší řízení války — necítil žádného slitování, a starému válečníku nezbývalo tedy, leč aby za odjíždějícími mával svým kapesním, slzami promoklým šátkem. — Dvě velkoknížata, která už za minulé války velice vyznamenána byla, držela se dvou tamborů a chtěla mermomocí s sebou. Nesmyslnému požadavku tomu nemohlo se ovšem vyhovět; konečně je oklamali známým úskokem, že je posadili do vagonu posledního, a zrovna když měl vlak odjíždět, vagon odepjali. — Chování se odjíždějících vojsk bylo výtečné. Každý muž byl nešen nadějí, že náhoda ho přece někdy postaví na místo pravé, kdežto kdyby velitelové byli šli s sebou, cos podobného arci bylo naprosto nemožno. Atd.“ — Bolestná satira, ale Rusové ji snesou.

Vždyť ale nemusíme se dívat ani na Jantru ani na Sekvanu, vždyť máme teď zábavu doma! V pravém smyslu „doma“. Blíží se nám zas jeden z oněch krásných dnů, jichž je bohužel do roka skoro tak málo jako Božích hodů. Myslím, že vyslovuju radostné city všech, vítám-li blízcí se den 16. října co nejvřeleji. Kteréhožpak pořádného nájemníka by nerozechvěla myšlenka, že jižjiž je tu svatý Havel, činže! S bušícím nedočkavostí srdečkem tulí se zlatka k zlatce, pětka k pětce, po ulicích je čilý život, zvýšený spěch, soused se dívá sousedu s hlubokým porozuměním do planoucího oka, a když se potkají dva známí, začnou oba najednou: „Ty, poslouvej, nemohl bys mi půjčit na činži stovku — jen do prvního!“ To se rozumí, že ihned oba vyhoví a splní přání jeden druhého. Je pravda, nový zimník stál peníze. Uhlí a dříví stálo také peníze. Sto jiných potřeb zimních stálo item peníze. Na všechno to dáváme peníze rádi, ale činži, domnívám se, všichni platíme nejraděj. Vždyť je příležitost k tomu jen čtyřkráte

do roka, a nebýt činže, my bychom zámožností zrovna zpejchli. Píšete, že prý nám novou daní „z příjmů“ bude poskytnuta ještě další příležitost, abychom ochotu svou osvědčili. Ale pak prosím dost! — snad by nám přece „došly“. Daň z příjmů je hezká věc, tuze hezká věc. Když si tak vzpomenu, jak nebezpečna by byla takhle například „daň z hlavy“. Ze špatné hlavy by se ovšem platila bagatelka, ale zato z dobré, nebo docela výtečné hlavy! Jsem skromný, jak známo, až moc skromný, ale propánaboha — kdepak bych sebral tolik peněz!

Myslím, že onen pán, který si tyto dny dal v Praze najednou vytrhat třináct zubů (lokální kronika zaznamenává, že operace ta trvala tři hodiny), nechtěl nic jiného než právě jen se připravit na příjemnost placení činže. Ach, máme do dne 16. října přece ještě dlouhé tři dny a ještě delší, při naší nedočkavosti ukrutně nepokojné tři noci. Vždyť píšem teprv 13. října, den svatého Kolomana, patrona pana ministra Kolomana Tiszy. Zajisté že Maďari, kteří vtrhli do Rumunska, učinili to naschvál v předvečer jmenin svého pana ministra, jehož vyjádření se o sedmihradské rebelii bylo v sněmovně peštské „přijato se všeobecnou pochvalou“. Láska se jevívá všelijak.

Přejme hrdinům těm, aby se jim dařilo, jak náleží. Aby se jim za jich hrdinnost dostalo téhož štěstí, jakého dožil se svatý Colomannus, aby jako on stali se mučedníky. A pak svatými — dva tisíce svatých Maďarů, to už by vydalo! Svatý Colomannus skonal roku 1012. Pocházel z Irska a byl na cestě do Orientu v rakouské Štokeraově oběšen.

△ V Praze 20. října

„Je ku podivu, jak velkého stylistického dojmu docílil spisovatel vhodným několikerým opakováním prostých slov: „A podzimně šelestí listí“ —!“ Totiž německý spisovatel a stálo to v německé úvaze a prostá, kouzelná slova ta zněla tedy: „Und herbstlich säuseln die Blätter.“ Stálo to tištěno, a je to tedy skutečně ku podivu — mělo by ale české znění tentýž „velký“ stylistický dojem?

Věru se nehodí citát ten pro žádné dny tak dobře jako právě pro nynější, pro dny podzimku *pozdního*. Cítíme pozdní podzim i uvnitř Prahy, na ulicích a po náměstích. Svatováclavské náměstí například vypadá už zcela omrzele, dláždění jeho má rýmu a také hlína v jeho alejích je lepkavě vlhka. Chladný vítr rve z mladých stromků lístek po lístku a hlásá vesele si ještě poskakujícím, tučným vrabcům blížící se dny trpké bídy. A urvané ty lístky se ženou alejemi dál a dál, až přijdou někde pod malou, lehýnkou nožku vznášející se krasavice, a malá, lehýnká nožka zašlápne je do vlhké hlíny hluboko, jako by na ně dopadla kládová stoupa. As polovička mladých stromků nasadila přes leto přece listy, každý skoro tucet — půl tuctu už je dole, půl tuctu ještě nahoře —

und herbstlich säuseln die Blätter.

O podzimních a zimních módách je již rozhodnuto. Pánové jsou v zimních svých oblecích zrovna k líbání. V letě nosili kratičké, dole kvekrovsky zakulacené kabátky, nyní nosí kabáty dlouhé až na zem, každý šos pokrývka pro celou rodinu. Když je pán oblečen, vypadá jako kočí, a když se svlékne, vypadá jako lokaj. Myslím, že vynalezl kroj ten někdo, kdo měl hodně křivé nohy, ale hodně!

Dámy jsou také k líbání, to se rozumí! Všimněte si prosím, jak výtečně napodobuje nynější móda dámská veškerý ráz a barvu podzimu. Péra na klobouku, stuhy na něm, šátečky na krku, okrasy na šatech samá vybledlá, nemocná zeleň a rmutná žluť, nikde vesele kvetoucí barvy, jako by dámu posypal pohnědlým listím a zežloutlým mechem. Také látka na šaty vyznačuje se velmi šťastně tím hřbitovním tónem. „La Bourette“ nazývá se překrásná látka ta a vypadá tak, jako by byl krejčí loňský plášť paniččin obrátil prostě narub. Z čehož si ale nemusí pan manžel pranic dělat, metr té ošumělosti stojí přece 5 zl 50 kr —

und herbstlich säuseln die Blätter.

Také politika rakouská má svůj podzimní ráz, výroční pračka mezi Cis a Trans už začla. O co se právě letos perou, nevím zcela dobře, ale kdykoliv pohlédnu na rvoucí se Cis a Trans, vždycky si vzpomenu na naše pohádky a trnu. V těch pohádkách je vždycky nějaký hrdina, a ten se něčím vyznamená, a pak je král, který mu dá za to „půl říše“. Abych takhle já byl přes noc pojednou pohádkovým hrdinou, vyznamenal se a měl volit, chci-li panovat nad Cis nebo nad Trans! „Ne, pane králi,“ řekl bych, „propánaboha ne! Toho má hlava nedovede!“ — My Čechové činíme zcela dobře, že se do panování nemícháme. Žijeme alespoň život podzimně klidný — kamkoli se kouknem, všude nejkrásnější podzim. Přední spolky pražské, Akademický spolek, Merkur, Řemeslnická beseda, už se z krásných dřívějších místností svých na hlavních třídách vystěhovaly a vyhledaly si „podzimní byty“ v uličkách zapadlých. Také na venkově rozhostil se nejutěšenější klid, jičínská záložna například odmítla i prodej losů na Národní divadlo. Hubují nebohou proto — myslím, že nespravedlivě. Vždyť téměř jičínským lidem, když upisovali *proti* Národnímu divadlu, když vyhazovali Matici lidu a rozšiřovali místo ní knihy katolických spolků, horlivě se aplaudovalo! Dnes tak, zítra jinak? — toť by se mohli Jičíňští zrovna zbláznit! Ale komické je, že jsou ve světě lidé,

kteří se domnívají, že bychom se přece mohli z toho milého klidu svého vzpřímit! Teprv tyto dny litaly zvěsti, že prý se u nás jednalo, máme-li budoucně být činni nebo nadál nečinni. Dostali však zvěstovatelé ti! Řeklo se jim z místa naprosto kompetentního, že o těch věcech „u nás se už mnoho měsíců ani nemluvílo“ —

und herbstlich säuseln die Blätter.

A rovněž divadlo je v podzimním svém proudu. Po-hostinské hry se střídají. Nové hry se dávají a připravují. Obecenstvo se množí. Referáty divadelní zase zajímají. Ale na našeho divadelního referenta se herci hněvají, myslím, že právem. Žádal od nich, aby mluvili správně česky! Žádat od pianisty, aby uměl hrát na piano, — nu ano! Žádat od sochaře, aby uměl modelovat v hlíně, také ano! Ale žádat od herce, aby znal jazyk, kterým deklamuje, — komické! Také provedena už nová původní opera česká Závěš z Falkenštejna. Znamenité libreto! Dovedl-li skladatel těm slovům dodat *pravého* hudebního výrazu, musí být jeho opera dobra.

*Ač mi v právo syna zbyl tvůj levý bok,
přece krevný ve mně proudí otce tok,*

nebo:

*Neopouštěj mne, ó sílo,
zmlkej chťiče mého řeč;
poslední tu srdci svému
službu proukazuj leč!*

To je poezie, to to skáče —

und herbstlich scheu—

pardon!

und herbstlich säuseln die Blätter.

No — co „šestící listí“? Dojem?

„Aman ekmek!“ — Milost rozsívajte!

Poslední boj u Plevna dobojován. Hrdina Osman klesnul, statečné jeho voje se vzdaly, na půl sta tisíc zbědovaných lidí nastavuje chvějící se prázdnou dlaň a umořeným hlasem šepce: Milost rozsívajte! A dobyté Plevno působí bratřím ruským první velkou starost a telegram ji vypráví s vítězstvím zároveň, starost tu totiž, jak *odpomoci* bídě té veškeré. Výborně, hoši! to je čin, to je srdce, to stojí za obejmutí náruživé, až slza z oka vypryskne! —

Je tomu několik neděl ode dne 12. září a byla tenkrát také truchlivá noc z úterka na středu. Ale smutek ležel na bratřích Rusech. Byli poraženi. Nadarmo prosili, aby jim bylo dovoleno pochovat alespoň mrtvé a obvázat raněné, byli oslyšáni. Ba hůř! Na vlastní oči musili zřít, jak divocí bašibozuci vrhají se na opuštěné bojiště, jak hanobí mrtvoly a mučí a pobíjejí raněné. Stenot bolestný nesl se nocí, znenáhla usínal, až vítr již jen jednotlivé vzdechy nesl k ruskému táboru, — a než byl bílý den, domřely i ty. Dnes — jaký to obraz jiný! Den hrdinné odplaty, odplaty velkodušné. Vítěz odvírá zlaté brány duše své prosbám — aman ekmek!

Obvažte rány, ovlažte mrznoucí, zaplašte bídu, a pak dále, dále kupředu — *milost rozsívajte!* Rozlijte se mořem po širém kraji zoufalých Bulharův, dejte jim zlatou, rajskou svobodu, již postrádali po půl tisíciletí! Podejte ruky Srbům hrdinným a odměňte je za krev, kterou prolili na zdar Slovanstva! Zalet, orle ruský, k sokolům černohorským, k té pýše našeho srdce, a ověňč je démanty a zlatem!

Dále, dále přes Balkán! V záchvatných proudech neste se ze strmých výšin jeho dolů do těch krajin žirných, krásných, po nichž rozseto tisíce tisícův mohyl, nikým ještě

neprozeptovaných, kryjících kosti národů pravěkých. Rozsijte novou, velkou budoucnost po širých krajích těch, kyprý, nezdolný život, osvoboďte otroka, kde jej najdete, obsypte dobrodiním nepřítele — aman ekmek! Dále k sedmipahrbkovému Plovdivu, do jehož pahorku nejmenšího pověst bulharská pochovala Marka krále! A dále ku břehům chladné Rady a Tundzy, k staroslavnému Drinopolu, koruně země krásy úchvatné!

A dále pak, rychle dále k městu miliónovému, světo-slavnému, báječně půvabnému. Zabušíte pěstí svou na jeho osmécítma bran. Poboříte nohou jeho valy a věže. Vtrhnete „branou děl“, kde 29. května 1453 padl poslední Paleolog, strhnuv s sebou kříž hluboko pod půlměsíc. A jakož tenkrát stal se dědic chalífův dědicem císařův, stane se nyní bílý car dědicem chalífův a císařův zároveň.

Naplněna bude cařihradská zvěst, že přijde od severu světlý panovník, jenž urve Cařihrad a s ním panství nad středem Starého světa. Osmanci nevěřili nikdy v trvalé usídlení své na levém břehu Bosporu, kdo umřel zde dosti bohat, dal se převézt na břeh asijský, jemu světější, zdánlivě bezpečnější, a pochovat na cypřišovém hřbitově skutar-ském, jehož objem čítá míle.

Veselí koníci kozáčtí proháněti se budou kolem obelisků Atmeidanu, a z kaiků po Sladkých vodách a Zlatém rohu se houpajících vznášeti se budou za zelených, hvězdami posetých nocí dumy slovanské. Bulhaři a jiní Slované jižní klesali zde v oné osudné noci květnové, kdy hvězdy vojům Mahmudovým přály, houfně po boji zoufalém; Slované se zde projdou teď v houfech jasavých a jasot jich bude skřívánčí zpěv lesklého jarního jitra.

Aman ekmek všem přemoženým, všem lidem dobré vůle! Kde rozkládá se stinný boston, kde vypíná se turba, zachováte mír, jaký hrobům patří. Kde je modlitebna Osmanem založená, budete ctít svatyni národa. Avšak slovanskému kříži vrátíte, co mu bylo odňato. Poznáte ty chrámy dříve křesťanské, i kdyby o nich nebylo v kronikách psáno. Jako oblá šavle turecká zasadila hyzdící jizvu Slovanstvu, zasadil ji islám také dobytým chrámům. Kiblah

— směr k Mekce — přesekl směr harmonický, toužící k Východu. A nejprv vrátíte zas nedostíženou Aju Sofiu. Aja Sofia je z trojice nejslavnějších našich chrámů křesťanských. Když byla kuple stavěna, založeno tu za každou dvanáctou cihlou po svatém ostatku. Na vnitřní šperk ale, jakož i na stavbu celou vynaloženo bohatství neslýchané; cihly rhodické, bílý mramor frygický, zelený lakonský, modrý lybický, černý keltický, žíhaný bosporský, porfýrové sloupy bálbecké, nesmírné náklady zlata, bedny perel a karbunkulí byly hmotou stavební. Z bohatství toho uzmuťo skorem vše. Nad klenbou chrámu září obrovský půlměsíc Murada III., padesát loket měřící, jehož zlatý lesk viděti lze až z Olympu bithynského. — Teď uží Olymp zářící kříž. —

Na Cařihradu splní se výrok, že povolán jest býti středem obchodu, středem vzdělanosti pro okruh nezměrný. Cařihrad bude tím, čím býti má: dobrodiním lidstva — aman ekmek!

Aman ekmek! Také do našeho ztýraného, s vámi hluboce cítícího srdce padá radostný paprslek z mečů vašich vítězných. Jsme šťastni, když jsou bratři šťastni. —

Duch můj zalétá do dnů minulých. Vidím šumící vlny Bosporu, tam, kde se vyhrnují z Černého moře. Tam stojí na břehu asijském „Vrch obrů“ a na jeho temeni je „hrob Josuův“. Josua ale sám byl obrem tak velkým, že když usedl na temeni vrchu, nohy jeho sáhaly do vod Bosporu.

Svatá vojna se skončí a na téměř vrchu zasedne obr Slovan a vlny Bosporu budou líbat nohy jeho.

Sjeli se včera tedy zase, jako každoročně o Silvestru, a seděli tu pohromadě: Sibyla římská, Slepý mládenec český, ovčák Tomáš pomohanský a J. Trojan, filosof a prorok německý. Bylo děsné podívání na ně, jak tu seděli a vytřeštěně se dívali, neboť zrak jejich hleděl do budoucnosti. A věděli všechno, všechno, co se stane v celém nastávajícím roku, v 365 dnech napořád po sobě zběhlých. Prorokovali střídavě, Trojan zapisoval, Sibyla vařila punč a Slepý mládenec občas drknul harfou a pěl: „Jo, in Beneschau, do ist der Himmel blau.“ Dojem velebný!

Pod okny seděl náš zvláštní zpravodaj a naslouchal. Bylo mu nějak divně. Chorá křídla budoucnosti šuměla kolem nebohých uší jeho a hluboká studna moudrosti otevřela se někdy před ním tak náhle, že ho pojala závrat. Byl by rád utekl, ale nemohl, nesměl — „zvláštní zpravodaj“ nesmí utéci nikdy, už kvůli hanbě. V třesoucí se ruce držel noticní knížku a zapisoval si. Nedoslechl ovšem všeho, ba slyšel jen drobty, ale drobty ty jsou samé perly. Závažné příští udalosti nesmírného dosahu, čarodějná pořekadla, neocenitelné rady. Vyvázl zpod okna přece pak zdráv a navlékl ulovené perly na skvostnou šnůru. Zdobíme klenotem tím bělostný krk prvního ledna — zobni sobě každý z něho, co chceš!

„Ještě nebylo takového roku, jakým bude 1878,“ — zapsal Trojan. „Počasí bude v něm někdy jasné a líbezné, někdy zas tak hanebné, že se člověku po půlnoci nebude chtít z hospody na ulici. Pozděj do leta nebude se chtít z hospody ani za dne; nastane nevidaný boj mezi žízni a zlatkou, boj úmorný, v němž zahynou strany obě. Tepla bude směrem k červenci a srpnu přibývat, až nastane vedro takové, že umožní veselost a čilost tvorů všech, vyjma

mouchy a berní exekutory, kteří neunaví se ani pak. Kolem svatého Jana Křtitele objeví se v pásmě našem prapodivný děsivý úkaz. Vyskytne se totiž pojednou síla lidí, zvláště malých, kteří budou po povrchu zemském běhat s černo-modrýma hubama. Původ toho budou mnozí učenci hledat v jakýchsi drobných černých jahodách. Ale jakmile bude po jahodách, budou huby zase v pořádku. Celý rok bude velice nebezpečno pít na dluh; staneť se někdy, že se přitom člověk moc zlobí.“

„Jen ten vyjde po celý rok dobře, kdož pečlivě dbáti bude významuplných znamení nebeských. V lednu sbírat housenky není naprosto slušno, item ne jíst nezralé švestky. V únoru bude velmi příhodno trochu si na Žofíně poskočit; dne 29. a 30. února vystříhej se každý platit směnky, mohlo by se stát, že by mu nestačil ani čas. V dubnu je dobře sázet brambory; peníze do spořitelny vkládat může se ale po celý rok 1878, jeť ten rok nad jiné k tomu příhodný. Dá-li někdo člověku v březnu nějaký pěkný a vzácný dar, nesluší se, aby mu člověk za to snad vynadal nebo se zapomněl a ze dveří ho vyhodil.“

„Květen 1878 bude měsíc nejdůležitější. Nebeská znamení sice učí, že by bylo velmi dobré, aby každý, kdož se k čemu zavázal slovem svým, v tom měsíci slovu také dostál; poněvadž ale slovu svému dostát není věc moderní a naprosto se přfčí všem nynějším návykům, půjde to as ztěžka. Snáz se povede v květnu přemoci se a mluvit o některých známých svých trochu slušně, zvláště o těch, kteří mohou člověka na několik měsíců vzít k sobě zdarma na letní byt. Nejsnáz ale povede se mužským v květnu zamilovat se do hezkého děvčete; sedět jí pak mohou nechat v kterémkoli měsíci. V květnu bude také pršet, následkem čehož porostou fizele a jiné rostliny. Proto ten, komu hlava olýsala dřív, než on sobě přál, učiní dobře, když v májovém deštičku projde se nějakou hodinku s obnaženou hlavou; neprospěje to sice nic, ale je to o 1 zl 20 kr lacinější než lahvička Reichardova oleje, která také nic nepomůže. Vysvědčení může májovému deštičku do novin přec také dát a objednat si v něm hned ještě dva deštičky

dobírkou. Pro milence samovrahy je příští květen měsíc převýhodný; funusy budou v tom měsíci nejkrásnější.“

„Srpen bude velice výhodný pro kasíry, kteří zamýšlejí do Ameriky utéct; jeť moře v dobu tu jen málokdy bouřlivé. Kdo ale posud žádný svazek básní nevydal, ať toho nechá v srpnu a všech následujících měsících raděj už být. Čechové se mohou v příštím srpnu výtečně bavit vzpomínkami, jakéže před málo lety v dobu tu mívali krásné národní slavnosti. V září se může o některých známých (viz květen) zase mluvit špatně, je to už jedno. V říjnu je dobře vyhrát důležitý nějaký proces, v listopadu je dobře navečer pojídat stehno studené husy a dlouhé večery *prosincové* nemohou se krásněji a vydatněji vyplnit než pečením jablek.“

„Velkých společenských a politických událostí bude náramná síla a můžem některé z nich určit na den. Krádeže například, vraždy a jiná darebáctví budou se každodenně splítat ve věnec rozkošný a pestřit nejen život sám, nýbrž i sloupce časopisů. V únoru poruší v Praze 221 manželek slib věrnosti, a aby hlas svědomí utišily, budou to v březnu opakovat. Ve světě se učiní několik předůležitých nových vynálezů, o nichž ze šetrnosti k jich vynálezčům, kteří si nejspíš vezmou na ně privilej, nestůžž zde nic podrobnějšího. Papež a Turek budou v roce tom potřebovat náramně mnoho peněz. Na jihu budou velké bitvy, o nichž každé dojde obširný telegram. Z dvanácti set dosavadních českých čtenářů ubudou dvě stě; a stane se roku tohoto, že jeden z nakladatelů českých vysměje se třem spisovatelům, držícím rukopisy v rukou, do očí — všem třem najednou! České divadlo obdrží definitivního ředitele. Český národ se zprostí tím největší starosti své a nepotřebuje se pak už o pranic na světě starat. A také nebude.“

„Bude to krásný rok, ten rok 1878. Pravý rok spásy.“

△ *V Praze 9. února*

Jsme v rozpacích. V jedné z desíti tisíců jizeb obrovitého paláce tam dole za Tiberou leží mrtvola, o níž se mluvit musí a o níž se dle jezovitské zásady „de mortuis“ přec bez vší nenávisti mluvit má. Nenáviděli jsme ho nikoli co papeže, nýbrž co muže velemocného, jenž velké své moci vůbec zneužil na neštěstí tisíců a tisíců.

Leží již balzamován a oblečen v roucho kryptové. Volali ho dle obřadů třikráte jmenem, ale neozval se více, zaklepli stříbrným kladivem třikráte na starou jeho lebku, ale nezachvěla sebou. Bezvládná je ruka, která miliónům žehnala, strnulý jazyk, který miliónům klnul. Kletba i žehnání — pouhá slova, odvanula! Ale vykonal dosti také skutků — Pius IX. nekráčí lehce v neznámé kraje za hrobem.

Pius IX. dožil se vysokého stáří. Jemu popřál osud dosti času, aby povahu svou rozvinul široce a úplně. Stará pinie, jejíž koruna rozložila se zcela dle svého a dosáhla úplně individuálního rázu. Hledí-li oko historikovo také na postavy dějinné okem tvarozkumným a posuzuje-li větší či menší malebnost jejich, postava Piova zajisté náleží k nejmalebnějším. Pevný, tvrdý kmen, větve vzdorovitě se pnoucí, květ krvavý, ovoce pichlavé, kořeny zarývající se do skály blesky rozervané, bouřemi ovětralé, stafáže kolem velkolepá, skládající se z úžasně velkých dějin našeho věku. Nechť se ty dějiny odehrávaly v kraji kterémkoli, na obzoru jich strměla vždy vysoká pinie Pius IX. Nebylo myšlenkového a nebylo politického proudu za našich dnů, aby se v něm nebyl zrcadlil její stín. Činem i slovem zasahoval Pius IX. do všeho, hleděl řídit vše a velet „orbi et urbi“.

Štěstím lidstva bylo, že panování Piovo padlo až do století devatenáctého. Co by byl činil as v krvavém středověku, když v úplné polovici věku devatenáctého co světský

panovník malé země dal popravovat, věznit a z vlasti vypovídat své poddané po desítitisících! Co by byl činil v oněch dobách duševní temnoty muž, který v osvěceném věku našem známými svými dogmaty vždy znovu lidský rozum přibíjel na kříž! Co v oněch dobách zápalných hranic a inkvizičních muk člověk, který krvežíznivého, zuřivého Arbueza prohlásil svatým! Co tenkrát, kdy bezohlednost byla životním pravidlem, muž, jenž v době humanity vyslovil heslo: „Necítím s nikým!“ Co v dobách nevolnictví opět muž, který byl ve věku devatenáctém s to žehnat zbraním otrokářů amerických a včera zbraním Turků vrážejících křesťany na kůl!

Nad kaplí v levé lodi římské baziliky Svatopeterské nalezá se mramorový sarkofág, v němž čeká balzamovaný Řehoř XVI., až jej vystřídá balzamovaný Pius IX. „Může ještě dlouho čekat!“ pronesl se Pius za posledního koncilu, a Řehoř čekal ještě několik let, konečně se přece dočkal. Ze sarkofágu odstěhuje se pak svého času Pius do onoho kostelíka, kde si dal dávno před smrtí již postavit pomník, portrétní klečící postavu svou, modlíci se — za odpustky.

Na zvonici starobylého Kapitolu rozhlučel se letos již potřetí zvon, jenž se nesmí zahoupnout jindy, než když masopust začíná nebo když papež umře; letos vyzváněl také, když umřel první italský král. Římané, chtiví velkolepých průvodů a skvělé ceremonielnosti, mají letos kyprou pastvu pro své žárné oči.

Zvon zazvonil prvnímu králi, ale ne poslednímu papeži. Hezky daleko za městem vznáší se krásná bazilika svatého Pavla. Tam je, vysoko nad arkádami, růženec podobizen papežských, medailóny všech papežů posavadních. Ale růženec není uzavřen, asi třicet prázdných míst je tam ponecháno pro papeže příští. Bude jich ještě třicet, nebo tři sta, nebo snad jen tři? — *chi lo sa!* Rádi bychom nestáli v šiku proti papeži třeba již nejbližší příštím. Rádi bychom ho nazvali také my „otcem“ — otcem člověčenstva. Což je opravdu nemožno, aby přední zástupce myšlenky křesťanské, té nejvznešenější, nejlidštější a nejpokročilejší v jádru svém, snesl se s pokrokem lidstva, byl přední ochranou

cho? „Marné volání“ asi. Za málo dní již uslyšíme, zdaž se volilo křesťansky, či jezovitsky — očekáváme poslední.

Bát se ovšem lidstvo více nemusí, naštěstí! Ale divně se trmácíme kupředu přec. Aby tak bylo možno, co se rádo vypravuje v pohádkách, aby se například náhle něco stalo jako v pohádce „o zkamenělé říši“. Dejme tomu, že by dnes zkameněla některá z říší evropských, rázem, bez přípravy. A za sto let aby přišel rytíř, který by ji odčaroval, a všichni ti lidé by začali zas myslet a konat vše jako dnes, a ostatní, o sto let pokročilé lidstvo by se na ně zadívalo!

Humoru bez konce by v tom bylo.

A aby se jako v pohádkách dělo také v jiném. Včera přišla zpráva, že „Rusové jsou už v Cařihradu“. Rusové o tom arci sami nevěděli ničeho, ale čaroděj Angličan je tam velkomyslně přenesl. Slovanské pohádky vyznamenávají se zvláštní spravedlností svou, kdo se v nich vyznamená ryzou dobrotou a velkomyslností, bývá také řádně odměněn. A zrovna to je jedna ruská pohádka, která vypravuje o caru, jemuž posloužil zámořský čaroděj. Car byl vděčen a poručil, aby čaroděj byl pohostěn a dostal tolik, „až mu bude nanic“.

Dejž to nebeský pánbůh!

NARODNÍ LISTY 10. února 1878

△ V Praze 16. února

Římané jsou skrz naskrz nevděčný národ! Takové krásné funusy, že by se všem babičkám na světě radostným pohnutím až brady třásly, a sotvaže mají dva nebo tři, už jsou otrlí. Sotva pět až šest lidí, když se papež pochovává! A když papežský camerlengo po skončeném pohřbu obrátil se k přítomným a tak asi pravil: „Pánové a dámy, Jeho Svatost zesnulý pan papež dává vám za prokázanou mu poslední čest nejupřímnější své díky vzkázat,“ — zaleskla prý se mu bohatá slza v oku nad nečetným tím houfcem.

Jedna otázka mně teď plete hlavu. Vyrostla z prastaré, že prý historické anekdoty. Jistý papež prý ukazoval mnichu poklady své a prohodil přitom: „Nemohu sobě ovšem naříkat jako svatý Pavel: Nemám zlata ni stříbra.“ Na to prý odpověděl mnich: „Vaše Svatost ale nemůže také jako on říci: Vstaň a chod!“ — Otázka: Kdyby papežové měli tu svatopavelskou moc, řekl by ten, který teď bude zvolen, k Piovi: „Vstaň a chod!“ —? A přistavil by mu k sarkofágu žebřík? Bojím se, že by se rozmýšlel trochu dlouho, tak asi až k smrti své! A Pius byl přec tak hodný k němu! Zůstavil mu v šuplíku zapečetěný balíček, v němž mu sděluje ještě celou řadu rozkošných nových dogmat, a vedle toho několik miliónů, aby moh úřad svůj nastoupit hned v patřičné chudobě. Některé časopisy přinesly zprávu, že prý bude za nebohého „vatikánského vězně“ zvolen můj přítel kardinál Schwarzenberg. Přál bych mu to z plné duše své. My dva jsme tuzí přátelé odedávna, už od těch dob, kdy jsem ještě ministroval a ze samé úcty mu jednou v sakristii cípek od šosu ustřih. Ale — nemám v životě štěstí, myslím si, že oni mně ho nezvolí. Ta radost, že by o velkonocích vstoupil na pověstnou porfyrovou dlaždičku v Svatopeterské bazilice a zvučným svým hlasem proklel

všechny neposlušné národy tohoto světa, mezi nimi předně nás Čechy! Druhý Eneáš Silvius, který co kardinál byl k Čechům také ještě „taktak“ a co Pius II. pak by je byl nejraděj usmažil. Srdce by se nám mohlo radostí utrhnout! —

Snad pronáším větu nepříliš duchaplnou, ba snad docela všední, pravím-li, že žijem v době vskutku zajímavé. Tak zajímavé tím, že vše se děje „venku“, že pro samý Bospor a Tiberu domácích maličkostí si už ani nevšimnem. Neděje se ale u nás doma také nic, pranic zvláštního. Šest lidí otráveno na Smíchově kávou, vlastně prý mlékem — ale byli to jen lidé takzvané „nižší třídy“. A to je hned rámusu pro špatný prý dohled, pro nedostatečnou prý zdravotní policii a bůhví proč ještě! Copak by se slušelo, aby například policejní strážník chodil s galaktometrem od mlíkařky k mlíkařce a okoušel mléka jako nějaká kuchařka? — i jejeje, to by byla přec hanba! A dejme tomu, že by na takové otravování přece měl být nějaký přísnější dohled, copak to jde tak rychle? Pamatujme se přec jen několik let zpátky a vzpomeňme si na příkop za Strahovskou branou! Nad tím příkopem bývalo pevné kládové zábradlí. To zábradlí časem zpuchřelo a rozpadlo se — nikdo spravedlivý se tomu nebude divit. A rovněž se nikdo nebude tomu divit, že ponevadž tam ještě k tomu nesvítala nikdy žádná lampa, z kolemjdoucích tam za noci padal, kdo chtěl. Padaly tam hokynářky i s nůši svou, z práce se vracející otcové pěti a šesti dítek, zkrátka také samý jen lid „nižší třídy“. Hned druhého rána každého tam spadlého zcela správně našli, odnesli ho lidumilně do nemocnice, kdež umřel nebo neumřel, a časopisy měly každý týden dobrou lokálku svou. Co to ale bylo pořád za hubování ve veřejnosti, že se tam nad příkop nedá a nedá zábradlí nové! Zcela zbytečné hubování, povídám, netrvalo to ani pět let — a už tam zábradlí stálo!

U nás ale aby všechno šlo hned hrr! Co jen naše samosprávné městské úřady sekatury doznávají! Tu prý je dlážďění špatné, onde prý je nečistota, tamhle prý zas ani plynové svítilny nehoří atd. Je mně líto mučeného úřadu a dovoluju sobě návrh, aby páni měšťanostové pražští zcela krátce věc tu ukončili. Je to v jejich moci, jak si myslím.

Pozoroval jsem totiž některé z dřívějších pražských měšťanostů velmi bedlivě — nynějšího pana měšťanostu nepozoruju, on mi to odpustí, bydlí mně trochu z ruky. A tu jsem vypožoroval, že ulice, ve které měšťanosta bydlel, byla téměř mžikem vydlážděna vzorně, že panovala tam čistota až úzkostlivá a z hořících tam plamenů že v noci nebyl zhasen ani jediný dřív, dokud se pan měšťanosta z hospůdky nedostal domů. Kdyby si tedy každý pan měšťanosta oblíbil se jen každé čtyry neděle stěhovat jinam, tak — — ale ne, já to nedořeknu, najednou mně připadá hloupé, co tu říkám!

Jsou to beztoho jen samé maličkosti, ty naše záležitosti domáci. Jenže se bojím, že nastane brzy čas, kdy „venku“ bude ticho a my budem donuceni s těmi lapáliemi se zanášet přec. Hrozí nám mír. Ba ještě hůř: po uzavření míru toho není ale prázdná naděje na nějakou válku novou, ani mezi Němci a Francouzi ne! Němci klesají úžasně, teď například ujal se německý spisovatel Hermann Sallmayer veškerého francouzského ženského národa proti francouzským dramatikům! Že prý dramatikové ti provozují spíš jen umělecký průmysl než umění. Žena věrná prý je jim výjimka, žena nevěrná daleko milejší než žena věrná, kvůli tantiémám. Že prý už více hřešili na ženě svého národa, než tato kdy sama hřešit mohla. Tak — teď se už Němci sami budou ujímat francouzského národa!

My ovšem podobných věcí, jaké se v těch dramatech líčí, neznáme. U nás je všechno v nejpěknějším, bělostném pořádku. Teprv ondyno jdu po ulici — vlastně jakpak to chci honem vypravovat? Nu ano, jdu po ulici a tu kývá na mne z průjezdu pán. Znamý pán, a povídá: „Prosím vás, máte-li jen trochu času, postavte se zde do průjezdu, aby mne nebylo vidět.“

„A proč?“

„Mám svou ženu v podezření, že tamhle bude mít rendezvous.“

„Copak je vám nevěrna?“

„No víte — v masopůstě to vždycky tak nějak na ni přijde. Takto je mně po celý rok skoro pořád věrna.“

TATO CEDULKA NÁLEŽÍ PÁNU
A PANU JÁCHYMOVI, TOHO ČASU LVU XIII.
V RÍMĚ VE VATIKÁNU V POVĚDOMOSTI*

△ V Praze 23. února

Můj milý Lvičku!

Děkuju Ti za Tvůj přátelský list a laskavé v něm ohlášení, že jsi se stal papežem. Máš větší štěstí než já, já — bojím se — nestanu se v našem farním okršku ani kostelníkem, kdežto Ty — nu ale nezávidím Ti. Prosíš mne o mé požehnání. Tu je máš!

Teď už Tě ale v listech svých nebudu smít více nazývat „můj milý Špéci“, viď že? Vidíš však, jak pouhá náhoda, někdy pramalá náhoda, může mít následky dosti velké. Tituloval jsem Tě v přátelských listech svých vždy jen co svého „Špéci“, oni mé listy zachytávali, čtli v nevzdělanosti své místo „Špéci“ vždy „Pecci“, měli Tě za Italiána a bylo to. Kdyby to s tím „Špécim“ a „Peccim“ stálo v nějakém fejetonu co vtip, byl by to dle mého náhledu jen vtip hloupý; co pravda je to ale dosti pozoruhodné. Co domnělý syn krásné Itálie, která má na papeže výhradní privilej, byls tedy zvolen. Dej si však pozor, teď je na české falzifikáty doba nějak zlá! Jsou štouralové, lidé zlí, kteří zobracují každý papírek a nevěří ničemu. Kdyby dnes nanovo povstal onen ctihodný muž, který v bývalých Pražských novinách tvrdil, že nebožtík maršál Pelissier jmenoval se vlastně Pelíšek, do očí se mu vysmějou, věř mi! Očekávám beztoho den co den, že někdo vystane a bude dokazovat, že je vlastně celý český národ padělán; tím by se pak vysvětlil ovšem mnohý zjev českého života, kterému dnes nemůžem a nemůžem porozumět. Tedy — pozor! Itálie je konečně také krásná zem, plodí chutné makarónky a výtečné briganty, narodil se tam Michelangelo, zcela slušný sochař,

* Poctivě zachycený dopis.

Dante, dosti dobrý básník — dej pánbůh nám Čechům „takových jen bataillon“! — nemusíš se tedy dát snad zachvátit jakýms nepravým studem.

Šlo to rychle, co? Ještě jsme nesetřeli slzu žalu pro Pia IX. a už se nám v oku leskne slza radosti nad Lvem XIII. Ještě jsme nečtli z Říma v novinách ani děkovací inzert „truchlících pozůstalých“ a už čtem telegram o dokonané nové volbě. Včera ještě byl „Vaterland“ samá tlustá černá obruba a dnes už se červená jako míšeňské jablíčko. Mezi námi řečeno, opět zvyk slovanský: z pohřbu se jde zrovna k tanci. Přičemž mně ale pořád něco vrtá mozkiem. Přiznám se Ti — já si myslím, že je na tvrzení o „stěhování se duší“ přece něco, a tu bych ukrutně rád věděl, čím je teď asi Pius IX. Prosím Tě, tam u vás ve Vatikánu musíte to beztoho všechno mít, dej přec vyhledat ten fascikul, kde je zaznamenáno, čím který papež se po své smrti stal, a zašli mi to — to bude fejeton! (Honorujem také pouhý, ale dobrý materiál). Ale — napadá mně — nechytá se Tě trochu závrat při myšlénce, jak rychle, jak snadno sklouzne tiára z hlavy na hlavu? Vydej zákon, že má být papežem muž vždy ještě mladší, jemuž srdce ještě nezkamenělo, cit pro lidstvo nevyhasnul, mozek na tvrdošlínost neztvrdnul, a zruš celibát! Rozumíš? — bude-li otec papež hodný, budem přát tiáru třeba i jeho synovi. A jaký jux budeš mít, až ze všech zemí budou přicházet celá procesí nejhezčích děvčat a děkovat se Ti a hladit Tě za to, žes zrušil ten celibát nerozumný. Být paní kanovníkovou je například daleko lepší zaopatření než být telegrafistkou.

To je jedna z těch rad, o které mne ve svém listu tak ouzkostlivě prosíš. Ostatní rady mé nechají se snadno sebrat v jedno: buď papežem *velkým*! Už byl před Tebou jeden Lev Velký, buď Ty *Lev Největší*! Jde to, máš velkou moc, větší popřípadě, než by se mohl domyslit i papež nejdomyšlivější. Zahod sylabus, svlékni neomylnost, obleč se v sluneční roucho lidského rozumu a křesťanské lásky. Kaž aristarchům a hierarchům o rovnosti lidské, a kde který národ trpí, pomáhej mu k svobodě. Uč vznešené lidi křesťanské pokoře a bázlivou chudinu pravé lidské pýše. Zapuzuj

jasným slovem říší temnoty a zlatou růží odměňuj duševní pokroky lidstva. Proklínej zlobné násilí a žehnej lásce mezi lidmi. A my všichni, přísáhám, budem katolíci fanatičtí a celý svět bude chtít být katolíkem!

Dokud ale nebudeš takovým Lvem Největším, — prosím, nežehnej českému národu nikdy! Ani dost málo, ani ještě málo. Nebylo by nám to beztoho nic platno. A mně dotud, prosím úsilovně, neposilej ani jediný ze svých řádů, ne svatojirský, ne svatosilvestrovský a ne řád božího hrobu. Nemohl bych jej přijmout, člověk musí mít ohledy. —

Teď ale zajisté Tě bude zajímat, povím-li Ti, co se u nás v Čechách doma děje. Povím Ti to velmi rád, ač je v tom stylizace velmi obtížná. Přemýšlím-li chvíli, docházím vlastně náhledu, že se neděje nic. „Staří“ se už s „mladými“ neperou, což je potěšitelné. Zato se perou „staří“ mezi sebou, což je opět potěšitelné. Jedni z nich jsou už pro činnost, druhí z nich jsou ještě pro nečinnost — hlavní rozdíl je mezi nimi ten, že oba nečiní nic. Denní náš rozhovor se otáčí kolem toho, proč nejsou Rusové už v Cařihradu, a kolem toho, že Ty jsi zvolen papežem. Ale nemysli si, můj milý Lvičku, že je v tom jen dost málo závisti nebo nenávisti k Tobě. Obyčejně se slyší otázka, jaké máš asi příjmy, mnoho-li platíš daní vůbec a mnoho-li živnostenské daně zvláště. My totiž nemluvíme teď o ničem jiném než o daních, o dani z kávy, z petroleje, nevím z čeho ještě. Kávu budem mít teď hodně dražší, a některé časopisy české radí, abychom my teď nechali pít kávy vůbec být a vařili si praženku. Praženka je zcela dobrá věc, zvláště v zimě a při jistých případech, — ale nebylo by líp přihnout si doušku ohnivého vína jako Maďaři? Ta věčná praženka české pokory klade se už na jazyk jako hlína!

Ale nechci Tě, můj milý, dále zdržovat. Víím, máš mnoho práce. Snad přepočítáváš miliónky, které Ti Pius zůstavil, — hehehé! — zdali Tě snad přece nějak neohnul? Nu, já bych mu nevěřil, nevěř nikomu!

Prosím Tě, požehnej našim nepřátelům!

Ostatně, kdybys chtěl náhodou se zas teď podívat do

Prahy, ode dneška za týden jsou sokolské šibřinky. Příklad
oblečen co „dobrý pastýř“, nikdo v tom nepozná papeže!
Pusu pantofli! Srdečný pozdrav!

NÁRODNÍ LISTY 24. února 1878

△ V Praze 16. března

Mír tam dole je už uzavřen — teď bychom se mohli zas trochu doma prát, ne? Ba, pánbůh rozsil po Čechách tolik krásných lidí, s překrásnými hřbety, s luzně kynoucima ušima, a my zahálíme a nepoužíváme božích darů! Však my se polepšíme, česká nátura netrpí hniloby, česká nátura vždy zas se znovu vzpomatuje, a když člověk si zoufá, že je už nejhůř, — jsme si najednou zas ve vlasech a všeobecná pranice vlní se náhle po Čechách, že člověku až radosti srdce usedá. Ticho tedy, srdce, tvůj den zase přijde!

Balkán nás už nezajímá. Ledaže jsme trochu žádostivi, kdože bude tím novým bulharským knížetem. Nebo že jsme ještě žádostivější, jakou as vypíše první daň. Všimáme si teď zase pilněji událostí jinde zběhlých. Mluvíme o ministru Crispim, jenž se dopustil bigamie, a divíme se co pořádní křesťané, že mu svět má tu maličkost za zlé. Velký Šalomoun měl padesát — ne, myslím, že měl docela sto žen, a přec nám jej Písmo klade za vzor a svět jej nazývá „mudrcem“! Mluvíme také zas pilněji o událostech domácích, vážíme si slušně každé pěkné vraždy nebo samovraždy, a časopisecká notice, že nejmenovaný „silný švec“ v nejmenované hospodě vyhodil nejmenovaných dvacet lidí, přivádí nás v nadšení. Také máme již dosti času, abychom se obdivovali vtipu pražských kuchařek, které místo hovézího kupují pánům svým koňské maso. Ach ano, pro koňské maso měly naše Vlasty vždycky cit vřelý! „Z toho času dívky okročně na koních jezdíce“, to je velmi starý citát. Ostatně věru nepochopuju, pročže je u nás posud tak velké degout proti masu koňskému. Okusil jsem ho již sám, arcíže ve formě uzenek, a jsem přece posud „zdráv jako kůň“ — račte odpustit! Item máme též již dosti času, abychom sobě všímali jarní přírody, ať už se jeví na modra-

jícím se nebi, na konečcích stromů nebo v klecích ptáčníků. Co se teď již zase v klecích těch třepá nebohých slavíků, skřívánků a jiných opeřených chudáků! Nikdo jich nevidí, ani samo oko zákona ne, míním toho zákona, který byl také u nás vydán na ochranu zpěvného ptactva. Měl by se založit zvláštní nalezinec pro takové nebohé zákony, které byly sice vrženy do světa, ale neznají otce a matky a jsou tu jen pro nemilosrdný ústrk lidský. Němec říká o takových zákonech, že „zůstaly v inkoustu vězet“, Ital, že „v kalamáři“, Španěl, že „v novinách“, my bychom si o nich měli také nějaké hezké pořekadlo zřídít.

Takto jde všechen život v Čechách a zvláště v Praze dále, jako by čas ani nepokračoval a kalendář byl tak asi nejzbytečnější věcí na světě. Co je nám platno, že masopůst skončil, když půst je zas jen jakoby masopůst! Nejkrásnější a nejduchaplňější vdova ve světě, jejíž duch je samá skvostná perla a zlato a šum — míním p. t. velectěnou *Veuve Cliquot* —, kraluje dál, jako by Popeleční středa *memento* své letos ani nebyla lidstvu na čelo napsala, a plesová hudba zní k tomu ze všech sálů. Ples se honí za plesem, dozrálá děvčátka, která letos doufala se dostat již pod čepec, nemusí si posud tedy zoufat, a přezrálí jinoši mohou dále obracet listy *Knihy moudrosti* a vybírat si z ní zlaté pravdy, jako například: „*Je velmi dobře býti člověku samotnu — s hezkou ženuškou*“ — nebo:

„Chceš-li se oženit, nekoukej se ani tak na stáří jako na mladost“ — nebo:

„Člověk nemá býti hrdým. Kdyby ti tedy náhodou nabízel třeba bratří *Rothschildové* dceru svou, vezmi ty si ji přec.“

Tanečníci pražští jsou neunavní, to se jim musí spravedlivě dosvědčit, ale Praha, totiž ta platící Praha, je — upřímně řečeno — už velmi mrzuta. Dveře nestačí zvoucím výborům, prsty bolí od vyndávání pěttek! Jsme jak známo ukrutně požeňnání všelikými spolky, opravdovými i zábavnými, vyššími i nižšími, a každý ten spolek musí mít v zimě svůj ples, a kdyby spolek měl za výhradní účel „měření spodních vod“ nebo „prozkoumání knihy *Genesis*“, spolek

tančí! Ale nedost na tom, mnohý spolek má také ještě celou řadu odborů i se zvláštními stanovami, a takový odbor také každý tančí! Ať by si tančil, že ne? jen kdyby si ten tanec spolek také zaplatil; ale on to myslí spolek zcela jinak, a aby také něčím osvědčil vlasteneckou svou činnost, odhodlá se obětovně, že bude tančit na útraty jiných.

Vidím, že jest velmi krásné být výborem, nebo snad docela předsedou výboru plesového. Rozhodovat o dámách, které se zváti mají. Protežovat známé rodiny. Bystřít si svůj vtip na obsahu a formě tanečních pořádků. Jezdit dvě tři hodiny denně fiakrem, což je i pravidelnému trávení dle úsudku všech předních lékařů velmi prospěšné. Roztrhat denně pár dva páry glazovaných rukaviček. Konečně předtančit s hezounkou holčičkou. Ale — platící Praha bručí už, slyším ji bručet ze všech stran. Ba platící Praha dostoupla už dál a přemýšlí o obraně. Arci je ta obrana posud bráněním se neobratného dítěte.

Manžel nebo otec obchodník řekne ku svým: „Jakmile kolem polední zaharaší kočár u domu, zapřete mne!“ — Hehe! — výbor na to vychytrá za jediný den! Kočár nezaharaší u domu, kočár se zastavil o čtyry domy dál — pětka!

Manžel nebo otec advokát řekne ku svým koncipientům: „Přijdou-li dva v světlých rukavičkách, nejsem doma, rozumíte?“ — K smíchu, ukrutně k smíchu! Advokát vystoupí ze svého sanctorium do předního pokoje, kloní se dvěma pánům, z nichž má jeden šedivé spodky, druhý kostkované, jeden jedinou rukavičku černou, druhý pražádnou, zve „novou stranu“ do pokoje k sobě — už ho mají!

Líp, líp se braňte! Již proto, aby se neublížilo spolkům těm, které se těší sympatiím veškerého českého obecnstva!

„Jedem do Itálie. Řekni nám o některých zvláště krásných krajinách,“ pravil přítel před několika měsíci.

„San Marino především! Totiž dotknete-li se Rimini.“
„Krásné?“

„Nu ano. Ne tak jako Sorrento nebo Monako, ale krásné. Hlavní věc je ta, že republika sanmarinská razí jen jediný druh peněz, totiž měděné pěticentesimy, a ten druh že v mé sbírce naprosto schází. Kdybys mně takhle nějaký přines!“

Nevím, co si tenkrát přítel o mé krajinářské krasochuti myslel, ale dost na tom, že k nevýslovné radosti mého měděchtivého srdce — výš se moje srdce neosměluje — přivezl mně hned tři ty sanmariňáky a že sebe rozhodně pokládám teď za úplnějšího člověka než dřív. Právě republikáni, nesoucí na čele znak své svobody: tři ze skalních temen vyčnívající věže — obraz to tří vrcholů sanmarinské hory Titano — a pod tím nápis „Libertas“ (svoboda).

Že však každá radost lidská záhy se zase pokalí, musil právě teď vyjít spisek dánského rady *Jonasa* „Národ skutečně volný“, kterýmž nadpisem mní se ne jiný než národ sanmarinský, a ve spisku tom musil pan rada podotknout, že San Marino má také — desíticentesimy a zakrátko že bude mít i padesáticentesimy, ba i celé líry! Není nic platno, musím zas znovu hledat nějakého přítele, který cestuje do Itálie a miluje krajiny.

Zajímavý spisek a o zajímavém zrnku země! Je jen šestnáct italských čtverečních mil velké, ale Napoleon I. mu lichotil, Napoleon III. uzavíral s ním smlouvy a slavný sochař Canova právě tak jako neméně slavný lučebník Lavoisier pyšnili se tím, že jsou „čestnými občany“ San Marina. Ano i slavných vlastních synů má San Marino celou řadu, velkého vojenského stavitele Bellucciho, obratného politika a biskupa Valeria Maccioniho, výmluvného státníka hraběte

Onofria, známého starožitníka hraběte Borghese a m. j. San Marino si všech těch „dobrodinců“ svých váží, klade jim v dómu svém pomníky a staví jich mramorová poprsí do zasedací síně svého „consiglio“. I Napoleon I., tyran světa hltící, stojí mezi „dobrodinci“ malé republiky. Snad mu ladil a měkčil mysl sám patrón republiky, svatý Marino.

Svatý Marino byl divný svatý. Naši sympatii má ostatně vzdor svému podivínství již proto, že byl Slovan, Dalmatinc. „Jednoho dne“ přišel přes moře a pomáhal ihned co prostý zedník budovat rozbořené Rimini. Měl osla a toho dovedl modlitbou svou posilnit tak, že trpělivé zvířátko přinášelo největší balvany jakoby nic. Ale najednou svatý Marin zmizel, a sice do jedné z četných slují hory Titano. Byl slyšel, že dalmatským korábem připlula žena tak krásná, že všechno oslňovala. Ale to byla jeho vlastní žena a on byl právě pro tu její přílišnou krásu co dobrý křesťan od ní utekl. Žena vyslídila ho na hoře, klekla před sluj, prosila, lomila rukama — svatý Marin nic. Žena konečně dne padesátého hladem zemřela a tu teprv svatý Marin vyšel a pochoval ji. Nebi se to musilo patrně líbit, že svatý Marin ženu tak pěkně utrápil, neboť nadalo ho všelikými vlastnostmi, například i takovou silou, že rval medvědy.

Podivínství patrónovo přešlo na veškeré Sanmarinesy. Politikové sanmarinští měli například vždycky ten prapodivný náhled, že štěstí obyvatelstva je věc přední, věci ale nejposlednější že jest, aby vlastní jich osoby skvěly se jakous politickou slávou. Ještě podivnější je pak, že náhled ten prováděli vždy s důsledností železnou. Mají svou starou šlechtu, ale ještě se během všech věků nestalo ani jednou, aby byl z řad její vyvstal nějaký tyran, který by byl vlády se chtěl zmocnit pro osobu svou! Teď je počet těch, kteří se „principi“ (zeměpánové) zovou, šedesát, po dvaceti totiž ze stavu šlechtického, městského a selského, a z těch nastupují každého půl roku co „capitani regenti“ dva jiní vládu. Právě teď, dne prvního dubna, bude zase taková změna. A všichni posavadní capitani mysleli jen a jen na blaho obce, a jedině tím udrželo si San Marino samostatnost svou. Nájezdů bylo od okolních vévod dost a dost,

nejvíc nástrah kladli republice papežové; ale vždy dovedli Sanmarinesi ubránit se buď chytrostí, buď osobní statečností svou, a když podlehli přec, bylo to jen na kratičký čas a brzy zas dosáhli svobody dřívější. Přitom měli jejich „principi“ také tu zvláštnost, že ani nestáli o to, aby nějaký sice přežilý, ale zvykem posvěcený řád byl stůj co stůj udržen; kdykoli chtěl lid opravy, dobře, opravovalo se. A San Marino zrodilo během všech věků jen jednou jedinkrát nějaké zrádce, denuncianty. Když byla hraběti Onofriu v Římě sdělena dokumenta s jmeny denunciantů těch, spálil je, aby památku zrady *zničil provždy!*

Rozumí se samo sebou, že při takovém stavu věcí neboží Sanmarinesové nemají ani zdání o pravých „poddanských rozkošech“. Školy, nemocnice, vše podobné je zdarma. Mají, jak jsem již pravil, sice své samostatné měďáky, ale poštovních mark například nemají dosud naprosto. Bylo sice již v radě usnešeno, že se budou tisknout, ale pak zase z toho sešlo: je prý to drahé — a zbytečné! Ba ani oficiálního časopisu nemají žádného, co chce rada zvěstovat, nalepí po rozích všech obcí. Donedávna neměli ani vlastní tiskárny své, z politické chytrosti. Že prý by revolucionáři italští užili svobody sanmarinské a tiskli zde ty jisté brožury své, jimiž by pro San Marino mohly povstat jen zápletky.

Nemilují právních rozepří a procesů je v celém San Marině do roka nanejvýš deset. O nějakém zločinu se tu vůbec ani neslyší a trest za spáchaný přestupek nechávali soudcové každého odsedět si vždy doma.

Státního monopolu na sůl a na tabák zde není. Vůbec se dbá velmi málo zvýšení státních příjmů. Před nějakým časem chtěli nějakí podnikaví muži v San Marině zařídit herny a nabízeli republice velké sumy za to. Republika chtěla prostě muže ty zavřít — pro podplácení, je to naivnost! I daně jsou směšně nízké, ač se nákladných veřejných staveb podniká mnoho. Poplatek všechen obnáší jen — jediný procent z veškerých příjmů!

Takové poměry může snést ovšem jen ten, kdo od maličkosti nenavykl ničemu lepšímu.

△ V Praze 4. května

Pražané už začínají zase okna otvírat. Už je dnes totiž třetí den po prvním máji a děsné ty, divoké bandy, které v den ten Prahu výročně přepadají, od domu k domu vandrují, a ozbrojeny píšťalami jak dýka ostrými, troubami nad tažený kanón nebezpečnějšími a polkami přímo vražednými, klidné lidstvo výročně k zoufalství přivádějí, už zase se znenáhla ztrácejí. Přicházejí, nikdo neví odkud, jako když chroust teď ze země vylézá. A mizí, nikdo neví kam, jako by je slunce vypilo. Ale jsou neomylnou známkou, že máj je už zde, jsou v té velké jarní harmonii, v kterou teď příroda propukává, oním disharmonickým akordem, jakého lidstvu je skoro ve všem třeba. Odvíráme zase okna, blahý pocit nové jistoty prochvívá naše prsa — teď teprv je jaro krásné!

Vlívá se nám do žil jaro to, napíná naše svaly, budí novou radost ze života a žene nás k práci. Tak nás k té práci žene, že se nám až hlava třese. Na některých bodech Prahy se člověka chytá přímo závrať, když pozoruje tu vířivou, kypící práci. Například v městském parku. Zde se obrazy věru až mňhají. Tu stojí sluncem osmahlý zahradník a přivazuje proutek přírody k silnému kůlu. Jen o několik set kroků dál pohybuje se už zase jeden a nese na ruce kus zeleného drnu, skoro pět čtvercových coulů velký. O nepatrný jen kousek dál a v zajímavé, ale poněkud pusté nížině „tvoří“ kouřící dělník, sedící na obráceném kolečku, stafáží dumně poetickou. Ba místy bývají až tři i čtyři zimničně pracující dělníci pohromadě. A Pražané mají radost, chodí se houfně dívat, a poprvé v životě má konečně každý z nás jasný pojem, jak krásně by se musila vyjímat poušť Sahara, kdyby byla pěkná mříž kolem. Jsou jednotliví lidé, kteří tvrdí, že to zde bude „zakrátko“ vypadat už tak krásně jako

v sadech na Karlově náměstí nebo u bývalé Poříčské brány, ale ostatní lidé jim chválabohu nevěří. Rovněž živo je na staveništi Národního divadla. Tam to od rána do večera vřeští a haraší, vrže a skřípe, sviští a hučí, duní a zvoní, že až hlava brní. Pravý oul, dělníci lezou po žebřících nahoru dolů, trámy lítají jako pířka, řetězy jsou v neustálém pohybu, vnitřní železná kostra vůčihledě roste, a zvukné hlasy dohlížitelů nesou se nad chaosem tím s velitelskou mohutností. Také je přirozeno, že se tak spěchá, peněz je teď s dostatek, stavební komitét v mladistvě bujně činnosti, a každý rozumný nahlíží, že je velice žádoucí, aby vynaložené již kapitály dlouho nezahálely a vnitřek divadla aby byl co možná brzy upraven už tak, bychom budovy mohli konečně užít prakticky. Zvenčí ovšem není teď lze mnoho z té čilé práce a té vřavy pozorovat, zato uvnitř. Znímám jednoho pána, který se tam odvážil, každý kout prolezl, ano i v tu namáhavou práci se uvázal, že spočítal hemžící se všude dělníky. Tvrdil, že jich bylo docela jedenáct, — to mu ale snad některý podběhl dvakrát!

Jsme národ rozhodně poetický. Kdyby nebožtík básník Lenau jel náhodou kolem, měl by z nás radost, jak jeden si hraje, druhý si klidně kouří a třetí leží na břiše a spí. Lenau — ano, to byl básník, ten měl pro podobné věci přec pravý smysl — žádný jiný básník na světě by se nám tak nehodil jako Lenau! Jsme zajisté naprosto ochotni se nechat obdivovat celým světem, ba třeba i opěvovat, jen bychom prosili, — ať nás to nestojí žádné namáhání! Ta vzácná ochota je se vzornou jednomyslností rozšířena po celém národě. Každý okamžik člověk slyší důmyslnou frázi jako například: „Ta Vídeň — ten babylón! Všimají si nás tam jen dost málo? Ani o nás nehlesnou, banda!“ nebo: „To je vidět tu německou spravedlnost! Od desíti let nenalezám nikde v německých listech, že by o nás psali!“ nebo konečně: „Francouzi nestojí také za nic! Jako bychom pro ně ani nebyli!“ Praošklivé od těch Němců, Francouzů, Angličanů atd., že se trochu nenamáhají si nás všímat! Snad by nežádali, abychom se činili a namáhali napřed trochu my sami? Nevědí, že máme „slavnou minulost“? Že mezi

našimi praotci a otci bylo už dosti mužů výtečných? Že právě teď se chystáme „oslavovat“ Jungmanna, pravý ten vzor neunavného pracovníka? Máme snad pracovat — sami? — a snad docela pořád? — ne, ten nesmysl bije přec do očí každému, alespoň z nás!

Ostatní svět ovšem ještě nedostoupil té výše jako my. Právě teď znějí na Sekvaně fanfáry, duní děla, hlučí provolávání slávy ze statisíců hrdel a nese se odtamtud takový rámus, že kdybychom nebyli už tak vyprubovaní, alespoň bychom se převalili z břicha na znak, naslouchat trochu. Dětinské lidstvo si tam uspořádalo zas jednou světovou výstavu. Největší prý ze všech posavadních. Nejkrásnější, nejpoučnější. Vskutku prý tam celý svět již pohromadě, největší národové zápasí spolu zbraněmi duševními, národové ještě polobarbarští snaží se tam podat obraz celého svého kulturního života, země na konci světa ležící pospíšily podat obšírnou o sobě zvěst, pramalé zemičky, jak nehet velké San Marino nebo Monako, dostavily se, aby svět zvěděl o jich bytosti, o jich zvláštnostech. Teď jsou tam už všichni ti národové pohromadě — myslím, že mají as ukrutný vztek, že právě my, národ nejdůležitější, tam nejsme! To je ale naše revanš za to jejich nevšímání. Citelná, trpká, ale spravedlivá!

Mohli jsme, mohli se tam nějak dostat, aby přec zas svět jednou zvěděl, že žijou vskutku ještě Češi. Nějaké namáhání by to bylo ovšem stálo, také snad něco peněz, ale bylo by to šlo. My však odolali pokušení mnohem bližšímu, roku 1873, jakžpak teď! Mezi vystavovateli je v Paříži arci přec něco Čechů, ale že jsou Čechy, o tom se hloupý svět as nedozví! Domnívám se, že každý z Čechů uspokojil se poznámkou svého pařížského komisionáře Němce, když mu tento dal zprávu, že na výstavní skřini může být jen nápis francouzský a — německý, a sice pro nedostatek místa. Nerozumný Maďar by ovšem komisionáři hodil takovou zprávu prostě na hlavu a prosadil by si svou vůli. Paříž už je vskutku zase plna řečí o Maďarech. Při zahájení výstavy hrála jejich hudba. Ve výstavě mají pro sebe velké místo, ač nemají, co by do něho dali. Obrovitá socha Hun-

garie povznesla se na svůj podstavec před výstavou ještě dřív než sama socha Austrie. Svět bude teď dychtivě hledat sochu Bohemie — hehe, ten se nahledá! Revanš!

To je povyku ve francouzských listech! Že prý dokázal národ francouzský, že republika zmůže nyní ještě víc než kdys monarchie. Že Paříž je jediným městem na zeměkouli, v němž může celý svět být hostem. Že vzdor roku 1871 národ nesmírně pokročil, úžasně zbohatl atd. République française volá: „Ejhle, toť výsledek naší práce! Pojdte, národové, a učte se práci od nás!“

Na nás si může dlouho volat! Takové poučování je přímo protivné! Když jsem byl ještě maličkým hošíčkem, měl jsem starou obrázkovou knihu, Komenského Orbis pictus. Tam byl na prvním obrázku vymalován sedící kmet, jak zdvihá prst a kývá na hošíka: „Pojď sem, hochu, a uč se moudrým býti!“ Mohu říci s oprávněnou pýchou, že mně ten kmet byl už co drobnému hošíkovi nesmírně směšný. Patrně se to ve mně ozývalo už tenkrát pravé české vědomí.

NÁRODNÍ LISTY 5. května 1878

△ V Praze 11. května

Čeští žurnalisté mají tento týden, zrovna o polednách v památný den svatého Jana z Nepomuku, svou velkolepou —

Pardon, tohleto bylo trochu nešikovné. S takovým hřmotem do dveří padnout! Chtěl jsem, je pravda, učinit dnes trochu reklamy naší svatojanské akademii žurnalistické — vždyť my nebozí, macechou přírodou bez tenóru a bez basu, bez houslí i klarinetu do světa postavení žurnalisté nemůžem pro akademii svou učinit ani nic jiného než trochu té reklamy! — ale obratněji mohl jsem to vyvést na všechny způsoby. Mohl jsem začít například: „České časopisy, tato chloubka národa (redaktor bručí: „No, no!“) přinesly nám zprávu o jubileu paní Malé.“ Nebo: „Slavnost Jungmannova — milí hlasatelé naši, české časopisy, to píší — svolá zas jednou všechny věrné Čechy do matičky Prahy.“ Nebo: „Jak české časopisy, tito neunavní bojovníci za právo a pravdu, tvrdí, bude letos obrovský jux: brouk kolorádový nám sežere všechny brambory.“ A pak jsem mohl všelijak z toho zatočit k té akademii — ale už je pozdě, škoda!

Ne — není škoda! Cožpak je například pravda, že paní Malá vystoupila v květnu před patnácti lety poprvé v Praze, a sice na českém jevišti co Panna orleánská? Pamatuji se na to zcela dobře, paní Malá, tenkrát ještě slečna, vystoupila v Praze již o několik měsíců dřív a zcela jinde. Bylo to zkrátka v sále konviktském. O České besedě, kde se jen tančilo. Památný, veliký den! Génius českých dějin musí zlatým písmem zaznamenat, že v den ten se v Konviktě poprvé před zrakoma shromážděného světa veřejně tančila právě vynalezená Beseda (připomínám géniovi tomu, že duševním otcem Besedy byl jsem já sám a že čekám podnes marně na dotýčnou národní odměnu). A mezi tancem se roznesla najednou zvěst, že slečna Malá je zde. Nikdo by

neuvěřil, jakou sociální revoluci kratičká ta zpráva způsobila. Osobně znal slečnu ovšem málokdo. Ale z Vídně byly o ní přišly již zvěsti mnohé a nadšené. „Nejkrásnější, nejvzdělanější a nejvlastenečtější Češka z celé Vídně“ — jinak se o ní neslyšelo. Za čtvrt hodiny bylo v Konviktě kolik mužských, tolik obdivovatelů krásné Vídeňanky. Jen já jsem sobě byl umínil, že se mně nebude a nebude líbit, just ne! Nemám lidi rád, jež předchází lichotivá pověst. Slečna Malá zůstala tenkrát už nadobro v Praze a mohu s oprávněnou chloubou říci, že jsem zápasil hrdinně a že jsem dovedl jí se neobdivovati skoro po celých čtrnácte dní. Pak — nu pak jsem byl se svým justamentem hotov. Myslím ale, že není hanbou přiznat se k porážce své — braň se, červe, proti mocnostem vyšším!

A bude pravda, že slavnost Jungmannova svolá všechny věrné Čechy do matičky Prahy? Přál bych, aby jich přišlo moc, hodně moc. Řekněm sto tisíc. Ne, řekněm raději dvě stě tisíc. Ale pak bych rád, aby se mohlo říci, že „věrných Čechů“ zůstalo ještě 4,800.000 venku. Zcela dobrý vtip mají nejnovější Humory. Po svatém Janu, který nás učil mlčet, bude se prý od nynějška dne 16. května slavit Josef Jungmann, jenž nás učil mluvit. Všechna úcta k Jungmannovi, velebím ho. Ale přeju si přec, aby brzy, hodně brzy ustoupiti musil ještě novějšímu svatému. Nějakému, který by národ vedl „od slova k činu“. Aby národ z plných plic a hezky od srdce si zajásal: „A slovo tělem učiněno jest!“

A bude konečně pravdou — to s tím broukem kolorádovým? To by byl ovšem obrovský jux. Kdyby nám kolorádovci sežrali všechny brambory, musily by kuchařky přemýšlet, co nám dávat k pečením, jeden den hrachovou kaši, druhý den kypré nůčky, třetí houbičky, každý den něco jiného, a my bychom se měli šest měsíců dobře. Ovšem jsou prý — člověk by tomu ani nevěřil — ve světě skutečně lidé, kteří nemají ani na dvě pečeně denně, „chudina“ se jim říká nebo tak nějak. To je od nich velmi hloupé a nikdo rozumný jim nebude takovou nuzotu schvalovat — říkávalo se: „člověk začíná od baróna“, jsme teď už rovnoprávnější, říkejme: „člověk začíná od pečeně“. Ostatně — copak to

není zábavou, když já mám dostat co jíst a dívám se na lidi, kteří mrou hlady? Když s párátkem v zubech „studuju“ bledé tváře, klidně hledím do hasnoucích očí, když se dívím, jak může živé lidské tělo vyschnout až na kostru a nasloučám úpění a kvílení, ozývajícímu se ve všech hlasových odstínech? (Je-li ten kvikot už příliš silný, je dobré dát si trochu bavlnky do uší.) Což není „studování lidské bídy ve všech její fázích“ svatou povinností pro každého pravého lidumila? A ty krásné řeči v říšské radě a na zemském sněmě, že se „honemhonem“ pomoci musí, řeči trvajících zase plných šest měsíců, ty četné komise, vynášející pěkné diety, ty přčetné a laciné příležitosti vydělat si nějaký řád a konečně ta závratně kvapící peněžitá výpomoc, která jen proto není nic platná, že mezitím došla úřední zpráva: „Už je zas všechno v pořádku“ — totiž: už mezitím hlady pomřeli.

Ale nechme toho — to je rozprava zimní, a ne jarní. Také by se mohlo stát, že by mně někdo nerozuměl a bral všechno dopravdy. Vždyť byli i lidé, kteří po onehdejších slovech mých o novém parku určitě tvrdili, že se mně ten park dosud nelíbí. Já a mně se ten park nelíbit — copak jsem barbar? Těším se opravdově z vysázených už stromků, které jsou se vzornou pravidelností rozestaveny jako svíčky na oltáři. Prohlížím si rybník a „malebné“ jeho vùkolí a jsem, přiznám se, krásou unešen. Vodopád je impozantní — vylej plný džbánek z druhého nebo třeba až z třetího patra, impozantnějšího dojmu nedocílíš! Nakupené skalní „balvany“ dodávají celku velice romantického rázu a jsou tak obratně sestaveny, že z dálky činí poetický dojem židovského hřbitova; teprv když člověk přistoupí zcela blízko a chce dle vyobrazení na náhrobcích vidět, leží-li tu někdo z kmene Árón nebo Levi, zpozoruje, že byl příjemně klamán — „umění má klamat“. Ale nejhezčí je dole ta „jeskyně“. Pražané, na jeskyně vůbec trochu málo zvyklí, lámou si hlavu a nevědí, co s tím výklenečkem. Snad nejednám beztaktně, prozradím-li již dnes, že je to vlastně kaplička a že tam již tyto dny přijde socha svatého Jana.

△ V Praze 15. května

Dořečněno, dozpíváno, je po slavnosti — o čtyřmécítma hodin dřív než jiná leta. Hosté naši nás ale neopustí, zůstanou alespoň do zejtřejšího večera. To nám stačí. Máme hostí na tisíce, a tisícůkráté čtyřmécítma hodin dělá celý jeden život — užijem-li toho dne vespolek řádně, zakličí myšlénkovou výměnou, citovým střetnutím se po všech českých krajích zas život celý.

Mnoho hostí letos v Praze nemáme, přibylo jich značně méně, než dříve obyčejem bylo. Má to ovšem přirozené důvody své jako vše ve světě. Vlnobití života, jednou hřeben vlny, podruhé úpatí její. Jedním z důvodů těch je sám ráz letošní slavnosti: odhalení *hotového* pomníku Jungmannova — věc dokonaná, nežádající žádné další podpory národa. Když jsme slavili *základ* pomníku toho, nebo ještě dřív *základ* Národního divadla, byl přívál lidu přirozeně větší. Ostatní důvody jsou časové. Některé z nich odstranit není ani v naší moci. Když před třemi lety, přec po té velké, řídké vítězoslávě nad francouzskými voji, Němci měli slavnost odhalení pomníku Hermannova, bylo u nich všeobecné a hlasité divení se, že přívál lidu byl až nápadně malý. Imponderabilie národního života. A některé z důvodů lze zas odstranit a vybízejí nás k stálé bdělosti a neunavné činnosti. Přec ale máme hostů značný počet. Jeť také velice důležité, aby jarně výroční dny ty byly rok co rok besedou českého národa. „Poutě vlastenecké,“ praví Jahn, který tolik přičinil k oživení svého národa, „jsou nutny, neboť rozšiřují vědomosti lidí, aniž by tito byli vlasti odcizováni. Národ musí se učit sebe poznávat, sic odumírá. Členové rozšířené rodiny, kteří se neznají osobně, kteří jsou od sebe vzdáleni, žijí, jako by ani nebyli rodinou. Jakž blahodárně působí i nejkratší návštěvy! Putování, hromadné putování budí dřímající ctnosti, soucit, sdílnost, společen-

ského ducha a lásku.“ — „Žehnán buď každý, kdo hoří, pro co jsem zahořel já; žehnán buď každý, koho potkám na dráze, kterou jsem nastoupil já!“

Hosté naši — nechme již všeho číselného i jiného porovnávání, neboť porovnávání je vši radosti smrt — hosté naši najdou i letos v Praze přehlednou příležitost k duševnímu vzpružení se. Předně se odbývá zejtra o polednách akademie českých žurnalistův. Jakož je *spolek českých žurnalistův* vůbec pravým svědectvím, že národní život náš vstupuje nyní do zcela nové fáze, takž je první akademie jich pravým a bohatým výkvětem nejnovějšího i nejdávnějšího českého umění. Akademie velkolepá, jaké nebylo alespoň již po patnácte let. Pyšný trojlíst výtečných českých skladatelů vystupuje tu nejvýznamnějšími svými děly. Nesmrtelný Smetana předehrou k Libuši, kterouž sám naznačil co vrchol umělecké činnosti své. Opera Libuše poukazuje již k blížícímu se, tak dlouho kýženému otevření velkého Národního divadla, jeť určena k zahájení jeho. Bendl mohutnými Černohorci, nad něž není opera teď pro nás časovější. Dvořák skladbou, která spojuje národního ducha s nejmodernějším směrem uměleckým. Mimoto jednou zas obrovské smíšené sbory zpěvné a poprvé veřejná deklamace nejkrásnější české básně Záboj, sprovázená krásnými živými obrazy. Ku konci pak hudební pozdrav ze Slovenska, zasláný geniálním Bellou.

Dále jsou tu četné výstavy. Některé z nich, poučné a zábavné zároveň, odbývají se letos co pokračování z let předešlých. Výstava umělecká nemá sice letos mnoho vztahu k výtvarné produkci české, ale snad aspoň tou negativností svou ukáže, kteráže stránka duševního našeho života je posud nejosífelejší, a povzbudí ku podpoře. Vždyť právě nyní odhalení pomníku Jungmannova, velkého díla výtvarného, dokazuje co nejvýmluvněji, jak lze krásnit Prahu, kapitól náš, jak lze jí dodat rázu českého a učinit ji školou i chrámem českým.

Novinkou je letos výstava živého ptactva. Rozkošná výstava, v níž se potěší každý. Samý tu nebohý otrok, je pravda, přivezený z daleka, z brazilských pralesů na břehu Amazony i z horských výšin peruánských, z bezestinných

lesů australských i bájuplných, zalehlých krajů širého Hindostanu, — ale ve steré kráse skvějí se otrůčkové ti pestří a krása jejich zapřádá nás do snů o jejich vzdálených vlastech.

Rovněž novinkou je výstava českých kněhkupců. Nemohlo být šťastnější myšlénky než v den, kdy postaven pomník patriarchovi české literatury, dokázat také zřejmě pokrok literatury té. Pouhá ta událost, že je již celý pluk pravých, skutečných obchodníků v oboru tom, je dosahu přímo neocenitelného. Jak daleko jsme od těch let Jungmannových, kdy knihkupectví bylo pouhým kramářstvím. Kdy spisovatel, i nejlepší, musil být vděčen, byla-li kniha jeho vůbec jen vytištěna. Kdy v kruzích vlasteneckých vítali nový spis co událost pro národ přímo spasitelnou a druh druhu ji podával chvějící se rukou a se zaroseným okem.

Stoupáme výš a výše. Jsme národem živoucím a nad námi se klene nebe slibné. Ne více toliko ve snu, již v samé bdělé skutečnosti vidíme se pnouti ten biblický žebřík k nebesům, a není více na něm poustevnický osaměle, jak bývalo, stoupajít po něm nahoru a dolů vyvolených celé řady.

Středem pozornosti zůstane ovšem nám i hostům našim pomník Jungmannův. Hrdě se vypíná ten kovový obraz českého pracovníka. Hlava jeho je schýlena, leželat na ní tíha celé budoucnosti naší.

Kdy postavíme pomník Čecha hrdě, radostně vzpřímeného?

Doba vyčkávání, doba národní měkkosti už minula. To cítí každý, že nastala nám doba tuhé práce, tuhého zápasu. Bez práce, bez zápasu neuchováme života. Jsouť ještě národové vespolek chaosem, jen ten zůstane, jen ten vynikne, kdo se osvědčí tvrdším ostatních.

Pryč se vši měkkosti! Pryč se smutnou měkkostí tou, kterou by nám svět tak rád přisoudil co význačnou naši „vlastnost národní“. Vždyť nebyvala při nás — nebudiž při nás! Jsme částí přírody a v přírodě je samý boj — buď jsi sám drakem, nebo jsi pouhým pokrmem draka.

„Serpens si non serpente comederit, non fit draco!“ — Had hada-li nepozře, drakem se nestane!

△ V Praze 18. května

Pokládám za svou povinnost nenechat české obecenstvo v další trapné nejistotě: my žurnalisté jsme s výsledkem své svatojanské akademie spokojeni, pravím. Divadlo nabito, kasa nabita, všechno v pořádku. Jsme nesmírně skromní, my žurnalisté, to je světově známo, a proto nás ani ve snu nenapadá, abychom přičítali skvělý ráz akademie a celý příval obecenstva snad sobě, — ne, nikdy! My bychom arci mohli říci: je to jen uznání našich nesmírných (skromně řečeno) zásluh o národ — my to neříkáme. My bychom mohli rozepnout vestu a ukázat svá prsa, v boji za národ „rozjizvená“, my bychom mohli vyhrnout rukáv a ukázat stopy vězenských pout — ale my vestu nerozepínáme a rukáv nevyhrnujeme. My bychom mohli říci, že jsme pracovali za celý národ, že jsme se rvali za celý národ, ano že jsme si i nadávali za celý národ, tak nadávali, že kdyby v Čechách po celé století nekápla teď nadávka ani jediná, nemůže a nemůže v tom ohledu nastat pražádná nouze, — ale ne, pryč s pýchou! Ano, my bychom mohli si samolibě pohladit bradu a říci, že se nám Smetanova ouvertura k Libuši povedla mistrně, že luzná naše Pivodova skladba národní nemůže být ani lahodnější, naše skladba k Bendlovým Černo-horcům a naše ouvertura Belova ani výrazuplnější, naše Kolárovy obrazy k Záboji ani dokonalejší a naše Dvořákovy Slovanské tance ani kouzelnější, — ale my svou bradu necháváme na pokoji a přiznáváme tuto veřejně, že Dvořák, Smetana, Bendl, Kolár, Pivoda mají o své skladby konečně také nějaké zásluhy. Myslím, že národ nad naší skromností přímo koprní, — ať koprní! My jsme už spokojeni, že jsme co „mravní osoba“ vydělali tolik a tolik, neboť tím je dokázáno, že „mravní osobou“ jsme.

Jakpak jsou asi spokojeni ostatní „podnikatelé“ svato-

janští? Ptáčníci jsou, to víme. Jejich zvířátka se líbila líp, než by se byla líbila například nějaká výstava pěkně rostlých lidí. Návštěvu měli přehojnou. Co bylo na prodej, prodávalo prý se dobře. Zvláště dámy si pilně kupovaly ta drátová, pěknou podšívku opatřená hnízda ptačí, hodí prý se jim výborně co košíčky na punčochy. Méně spokojeni jsou knihkupci s posavadní návštěvou výstavy své. Nebyla dosud tak valná, jak se právem očekávalo, ani v sám den sv. Jana ne. Knihkupci říkají: „Vloni vybrali na výstavě ševcovské v den sv. Jana 286 zl, my letos v týž den 34 zl“ a bručí. Ať nebručí! Co je to platno, podšev je přec jen celého člověka základ a nikdo neupře, že bez bot nechodí se volně, kdežto bez myšlének — ach jak příjemně! Však ono se budoucně zdaří i knihkupcům; jen trpělivost! Mohou čekat. Včera měli čeští knihkupci a nakladatelé u Meningra banket. Zaznamenávám s oprávněnou chloubou, že jsem měl dost srdnatosti a bez dlouhého rozmýšlení se jsem sestoupil do té lví jámy. Dlouhý stůl. Kolem stolu moc nakladatelů. A všichni ti nakladatelé ještě mladí, někteří velmi mladí. Lze z toho soudit na mocný rozkvět české literatury. Neboť když jsou ti páni tak mladí, budou chtít patrně být ještě dlouho živi, a když budou chtít být dlouho živi, musí patrně dlouho české knihy prodávat. Slunečně jasné!

A jakž byli spokojeni naši hosté z venkova? Jednu věc si chválili všichni: ty nové kovové tabulčičky na nárožích ulic, nesoucí seznam firem v té oné ulici. To prý je velmi příjemné, říkali, vědět hned u rohu ulice, kteří obchodníci zde sobě přejou, aby k nim šlo české obecenstvo, a kteří o české obecenstvo ani nestojí. Je pravda, to je velmi příjemné. Ale zdalipak sobě také hosté všimli, o mnoho-li letos proti loňsku v Praze přibylo cylindrů a o mnoho-li ubylo čamar? Značně oněch přibylo, značně. To je to, že jsou zlé časy, slušný nízký klobouk stojí alespoň tři zlaté a zcela pěkný cylindr stojí v Židech zlatku a má uvnitř ještě k tomu vlepenu cedulku s nápisem „Chapelier de Paris“. A čamary vysychají jako studna v parném letě. Jakýs anonymní dopisovatel mne upozorňuje, že by bylo dobře

vložit teď do toho nějaký kapitál a skupovat odložené čarmy. Že prý jistě přijde zas doba, kdy budou hledány, a pak by se dalo něco vydělat. Nemám kapitálu ani obchodnického ducha — s bolestí přenechávám slibný ten kšeftík kterémukoliv jinému a podnikavějšímu spoluvlastenci.

Nejhůř asi dařilo se a daří hostu, který k nám zavítal z končiny nejuvdálenější, doktoru Feistmantlovi. Ani za milión bych nechtěl teď být doktorem Feistmantlem! Totiž v Praze. Co as otázek prší za den na ubohou jeho hlavu! Vidím takový, denně se padesátkrát opakující obraz živě v duchu. Doktora potká nějaký dávný známý. Radost, to se rozumí. A hned nato otázka: „No, jak je tedy tam?“ A dávný známý nastaví ucho a čeká, že mu doktor ale ihned do něho nasype obsah několikavazkové encyklopedie o Hindostanu, obšírné pojednání zeměpisné a historické, nejdůležitější pokyny přírodopisné, meteorologické a astronomické, důkladný nástin poměrů Angličanů k tuzemcům, trochu podrobnější a především jasný rozbor poměrů společenských, a při rozchodu že mu doktor dá ještě hrst hezky velkých černých perlí na památku. Ale nesmírnou radost způsobil doktor Feistmantel celé Praze tím, že se svým v Indii narozeným synáčkem přivezl také hned hindostanskou chůvu s sebou. Pravou, nezfalšovanou chůvu hindostanskou, s turbanem na hlavě, bílým kuchařským šatem na těle, s černou pletí, s černými vousy na bradě, bez ramen a bez boků — indického muhamedána. Mužská ta chůva koná své povinnosti prý vzorně, jen vděčný a tak krásný úřad kojné nechce prý zastávat, ne a ne — snad jí to ale zapovídá náboženství muhamedánské. Pražané jsou u vytržení — odedávna jsou Pražané milovníky hezkých chův.

△ V Praze 15. června

Tak je mně nějak smutno. Poslanec Istoczy učinil na uherském sněmě návrh, aby „po Evropě roztříštěný židovský lid sobě byl navrácen a účasten se stal dobrodiní vlastní národní vlády a národní ústavy ve středu příbuzných jemu kmenů semitských“. Čili zcela neučeně řečeno, aby v Palestině nově založena byla židovská říš a židé celého světa aby si složili svou špínu i své milióny a vrátili se, odkud byli přišli. Když si člověk pomyslí, že se Maďarům daří všechno, ale všechno, čehokoli sobě umiňují, neubráníme se úzkostlivě předtuše, že snad již záhy, ach, nebude ani jediného žida mezi námi.

Jsem Čech, syn potlačeného národa, a přeju tedy všem potlačeným národům, aby byli „sobě navráceni“. Ani nemohu být tak nespravedliv, abych tedy židům nedopřál dobrodiní všeobecného vyhazovu, a kdyby štěstí jejich viselo jen na mém hlase, řekl bych zajisté — byť srdce přítom pukalo —: „Dobrá, vyhoďme je!“ Ale — bolet nás bude loučení přec.

*Když se dvě srdce lúčí,
jež tak se milovala,
jeť bolest to nejkrutší,
již nebesa nám dala.*

*A slza pryskne bezděky —
„Buď sbohem, sbohem navěky!“
Když se dvě srdce lúčí,
jež tak se milovala.*

Tak totiž jako my Češi a židé mezi námi bydlící. Štěstí i neštěstí jsme snášeli společně po věky; když se nám

dařilo někdy dobře, brali oni ihned ochotně procenta z toho, a když se nám dařilo mizerně, hned jsme cítili pomocnou ruku jejich — zajisté nebyl ani jediný český křesťan fan-tován a ani jedinému se neprodávala „poslední peřina pod tělem“, aby bratrská ruka židova nebyla přitom pomáhala — buďme spravedliví! A rovněž svědomitě pomáhali při všech otázkách politických, byly-li nám nepřív-nivy.

Bude to spěch, až židé budou smít zas do své vlasti zpět! Z celého světa se sběhnou, ze všech končin a zemí, neboť „rozptýlení byli v pohanění, podle všech nepravostí otců svých“, jichž bylo mnoho a mnoho, těch nepravostí totiž. Ve spěchu zapomenou na veškeré inkaso směnek, cesta k moři bude poseta potracenými klobouky, botami a milióny, hlava se jim bude kalupem tetelit. A ta radost nebohé, siré Palestiny — „kameny ve zdech budou radostí řvát, hambalky na střeších budou jim odpovídat hlasem vzlykavým“, zcela tak jak je to v Písmě psáno. A brzy bude po pusté nyní Palestině veselo a živo jako v židovské škole. Život bude tam arci zpočátku chudý, jeť Svatá země nyní více holý kámen než kyprá hrouda; ale židé umějí slušně žít i v arabské poušti, horké nebe musí jim dát many k najedení a tvrdá skála vody k napití. Po Evropě a „ostatním“ světě ale bude smutno a truchlivo, němá tesknota rozloží se po krajinách dříve veselých a sad i luh zaroste česnekem nikým nepožíraným.

Jakpak to bude v Palestině pak asi s prací! Do orby, do řemesel se jim nebude asi chtít, ve vyhnanecké „bídě“ své se práci nenaučili. Nejspíš ale že si vezmou několik miliónů křesťanských otroků s sebou. Počítám, takhle čtyry milióny že by stačily. Zrovna tolik, mnoho-li je Maďarů. Ať si je vezmou — když nás Istoczy připravil o židy, tak ať nemáme už pražádnou radost ve světě víc!

Trošku, trošičku útěchy ve smutku našem poskytují nám zas poněkud se oživující naše domácí poměry. Loterie ve prospěch Národního divadla bude do čtrnácti dnů skončena, a kdo může, spěchá, aby zachytl ještě nějaký zbývající los. Pak se popožene snad zase konečná úprava divadla,

z přímo nepochopitelných příčin stále vážnoucí.* A vzduchem víří zase zvěstné hlasy nových polemik a oznamní brošury vandrují z ruky do ruky. Jedna vyšla dnes, o druhé se vypráví, že vyjde v několika dnech. Tu dnešní napsal Skrejšovský o Skrejšovském. Ujímá se ho s patrnou láskou a musím přiznat, že se snaží být k němu co možná spravedliv. Té pletenici prapodivných, nekalých poměrů, kterou brošura líčí, vděčně ani nerozumím; zato rozumím jizlivě chladnému tónu, jakým je psána. A spravedliv je v ní Skrejšovský nejen ke Skrejšovskému, nýbrž i k jiným.

Hraběte Clama-Martinice uznává co vynikajícího diplomata. Vypravujeť o jistém politickém osvědčení *staročeských důvěrníků* následující: „*Důvěrníci osvědčení toho ani nespatriili, bylo naopak v tajnosti drženo, poněvadž hrabě Clam-Martinic (jeho spisovatel) do osvědčení zrovna opak toho vložil, čeho zemští poslanci žádali.*“

Na dr. Riegrovi sobě S. trpce stěžuje. Ale ihned vítězí zas přirozeně dobré jeho srdce a sám ho zas omlouvá následujícími pohnutlivými slovy: „Tento způsob boje musí se dr. Riegrovi odpustit, vždyť on se nikdy nezúčastnil v útrapách české žurnalistiky a domýšlel se snad, že to, co agitace a vydávání novin stojí, samo z nebe přší.“

A mravní síle celé té strany dává svědectví co nejkrásnější. Vypravuje o násilnictví, jehož zakusil, a dodává: „Spočívá v tom příznak, jak by celá strana, kdyby k moci došla, chovala se proti těm ve vlastním táboře, kteří mají mínění jiné.“

A další ještě útěchy poskytuje nám sirotkům kongres diplomatů v Berlíně. Jak ti pánové tam vydatně, výtečně a často jedí a pijí, je věru potěšitelné. Sotva vstali od první

* Dobrý jakýs občan nás upozorňuje, že model trigy na Národním divadle stojící již se rozpadává, že vypadá jako podebraný a hadry, skutečné, plátěné hadry že z něho vlají na všechny strany. Míní, že model již vykonal úkol svůj a že by se mohla s některou větší pražskou hadrářskou firmou učinit smlouva a peníz z prodeje utržený že by se mohl věnovat zas ve prospěch divadla. Nač ten spěch? Snad spadne model některému bohatšímu občanu na hlavu, zabije ho do tří čtvrtin a občan učiní před svou smrtí ještě nějaký divadelní legát.

společné snídaně, již zasedají v jiném paláci k společné snídani druhé, načež po společné snídani třetí spěchají s obětovnou neunavností k celé odpůldne trvajícím obědu, aby pak téměř bez dechu věnovali se společné večeři. Aby jim to neuškodilo, také žaludek diplomatův má své meze! Ostatně je pravda — načpak jsou Karlovy Vary poblíž?

Karlovarské zastupitelstvo rozeslalo tyto dny pozvání týkající se tamějších lázní. Pozvání chválí za prvé působivost karlovarských vřidel a za druhé sděluje potěšitelnou zprávu, že ve vůkolí Karlových Varů je jenom německé obyvatelstvo. Karlovy Vary mají tedy účinek purgativní i vomitivní. Nepomůže-li čištění střev pomocí vřidel, je tu obyvatelstvo německé a nemocnému se obrátí žaludek.

NÁRODNÍ LISTY 16. června 1878

△ V Praze 22. června

Jedno — dvě — tři jubilea různých spolků máme během nejbližšíh přístich osmi dnů. Jedna — dvě — tři oslavy spolků a osob dějí se u nás během každých osmi dnů. Člověk by si musil myslit: to je národ plný vzorné činnosti, ty spolky mají nesmírné zásluhy o rozvoj národního života, a kolik oslavenců, tolik *velkých* popudů vrženo v život čilého, chápavého národa. Zatím ale, kam se ohlídněš, je pusto a mrtvo. Zatím v poslední týden, kdy již dostaví se tah loterie pro velké Národní divadlo, musíme žebrat u krajanů svých, aby výsledek konečný nebyl totožný se zahanbením. Zatím se strachem, s výročním strachem vidíme se blížít červencový Husův den, přesvědčení, že ani v den ten nesestoupí anděl páně, aby pohnul vodami spícího našeho jezera. Největší naši mužové jako by byli nám ani nežili, velké činy jako by pro nás ani nebyly potřebou, a přece slavíme *pořád* něco — „divný, chudý lid, který maličkostem staví čestné sloupy!“

Nebo — který velké věci malicherně chápe a zato té malichernosti své dodává nátěru velkoleposti! Na vyšehradském hřbitově dřímá řada českých srdcí, mezi nimi některá rubínová; máme tam některé z nejpřednějších lidí svých — s kloboukem v ruce má Čech vstoupit na ten vzosný, sluncem zlacený, šumnými větry ovívaný hřbitůvek vyšehradský. Mužové jsou tu, kteří si svou nesmrtelnost dali sami, kterýmž dáme-li pomník, naznačujem jen, že jsme jim alespoň porozuměli. Teď tam budou prý postaveny nějaké arkády, v nichž mužové ti dostanou místo své. To je zajisté pěkné — nazývají-li ale české časopisy skromné ty arkády ihned pyšným jmenem *Nekropolis*, neubrání se jemnocitnější člověk pocitu naprosto nepřijemného. A jakoby mimovolnou satirou dodávají

časopisy zprávu, že v té příští Nekropoli je osm míst již zadáno a že se začne stavět ihned, jakmile — jich bude dvanáct. Toť aby sobě honem ještě čtyři pospíšili umřít!

Snad spíš roztrpčím slovem svým než přispěju poněkud k nápravě. Ale nechtěl bych říci slovo nepravdy, byť mne množství za to na rukou nosilo. A zdá se mně, že nadešla zas jednou u nás doba, kdy pravda se snese. Svěží vzduch, jako když nový den se blíží, vane teď českým krajem. Lid je zase čilejší a hledí k obzoru, kde mají vystřelit paprsky světlé pravdy. Není to ovšem ten jasavý ranní pocit, jaký byl na počátku let šedesátých, kdy národ s mladě svěžím pocitem ideálního jinocha vykročil do nového života. Nebohé ideály, jakž byly pocuchány, nebohá pravda, jakž byla loupána, oud po oudu nepravdou nahražována, až zbyla chorobná jen fráze, úmorná lež! Strojili nám pravdu do nejrozmanitějších pláštíků, vatovali ji od plec až po chodidla, dali jí smaltové zuby a skleněné oči, až vypadala jako moderní dáma, při níž se neví, což jejího jest, a která je jen pro ulici, ne pro domov, až se konečně i procházečům na ulici zhnusí. Génus národa dostal své uniformní kalhoty, kdežto přec nesnese „montury jiné mimo dvě mohutná křídla, opířená láskou a nadšením, jimiž může se povznést vzhůru k výšinám a plným douškem pít ranní světlo jasné“.

Jsme teď, jako bychom byli po nemoci vstali. „Mdlá srna toužící po pramenu, zbloudilé dítě toužící po matce“ — národ toužící po pravdě. A právě do této doby, do těchto dnů padá oslava Čecha, který, ač synem desítiletí posledních a myšlének nejmodernějších, byl v té době domácích zmatků nejzapomenutějším z mužů, kteří vynikli. Vidím v tom více než „významnou náhodu“, vidím v tom svědectví, že rozhlížíme se konečně po pravdě, po mužích celých, pevných, v přesvědčení svém neústupných, kladem-li právě teď pamětní desku na hrob *Augustina Smetany*. Desku, na níž skvějí se hluboká, skromná, a v té skromnosti přec zas tak hrdá slova:

„Stál jsem pevně, vždyť jsem stál v přesvědčení svém!“

Celé čtvrtstoletí uplynulo, než jsme si na něho vzpo-

mněli. Byl zimavý den, kdy tenkrát téměř celá Praha valila se průvodem za rakví chudého mnicha. Železný, úmorný absolutism byl tenkrát ovládnul Rakouskem a velkolepý pohřební průvod byl velkolepou demonstrací národa toužícího po svobodě. Svoboda pak zase zasvitla, oddychli jsme volně — na svobody bojovníka jsme zapomněli.

Nebohý mnich, a otřásl tenkrát celou zemí! Ta pravda, která slabého činí silným, nevýmluvného výmluvným, prostého vznešeným, ta jej učinila hrdinou. Bezmocný mnich, a nejmocnější tyranové naší hierarchie se před ním chvěli. Zalhat mohli pravdu jeho, „přec pronikla jich prsa žhavou bolestí“. A tou pravdou bylo — čisté, opravdové Smetanovo *přesvědčení*. Byla-li pravdou absolutní, což na tom záleží, pro něho byla pravdou a on za ni trpěl a v ní skončil. Nebyl to u něho těžký zimniční sen, bylo to přesvědčení klidné a jasné.

Konečně vzpomínáme sobě na Augustina Smetanu. Vcházíme tím do nové doby, vzpomínámeť na muže *nezlomného přesvědčení*. A přiznáváme se tím ke kultu pravdy. Trvám, že není jediného poctivého muže mezi námi, který by, syt všech možných lží a prázdných, byť sebelesklejších frází, netoužil po tom, aby národem zavládla všude a ve všem již pravda. Jsme-li v něčem choří, řekněm si to upřímně, jeť to jistý krok k uzdravení. Jsme-li v něčem slabí a nedochůdní, přiznejme se k tomu, již tím přiznáním nabýváme síly k mohutnějšímu. Vůdcové střežte se klamat lid lží sebemenší a třeba „dobře“ myšlenou, neboť lid je jako dítě: ztratí důvěru celou, jakmile seznal lež první. Bohdá že nebude lid náš nadál více oslavovat těch, kteří nejednali vždy dle plného přesvědčení svého a nehostili jej vždy pravdou. A národ s klidným rozmyslem uvažuj klam i pravdu, ať může o sobě říci slovy Písma: „Jsem ústa pravdy, a srdce mé, můj duch a zápal a každá kapka krve jsou pro pravdu.“

Národ pravdou ocelovaný překoná věky, jeho nezdrtní rána žádná. Nežijem sice právě nyní v době nějak pro nás skvělé, také se však nenalezáme na žádné vyprahlé poušti

a nepokrývají nás vlny bijícího okeánu. Vždyť konečně
ale „i z pouště vyrůstá palma se skvostným ovocem svým
a bijící okeán nezabrání, aby pilná korala nevzrostla nad
povrch jeho co ostrov oživený bohatě“.

NÁRODNÍ LISTY 23. června 1878

△ V Praze 17. srpna

Jak asi muselo si včera radostně poskočit srdce onoho pruského faráře, který minulého téhodne korunnímu německému princovi byl věnoval historické péro po Bedřichu Velkém, aby princ jím podepsal ortel smrti pro Nobilinga! Hödel byl konečně popraven. Nikoli katem berlínským, nýbrž katem Krantsem, povoláním z Poznaně, kamž Prusové jak známo dávají nejlepší katy své. Uspokojení je v Německu všeobecné. Při pádu Hödlově je to zajisté pochopitelné; ale lze říci, že by v Německu, jaké tam mínění panuje dnes, nebyli ani proti tomu, kdyby byli také všichni ti popraveni, kteří jsou tam nyní vězněni pro „urážku veličenstva“ a jiné viny podobné. Ostatně — kdoví, co se tam stane! Snad dojdou tak daleko, bude-li se nynější zimničné udavačství — „Preußenseuche“ jmenujou nemoc tu — ještě vzrůstat dál. Snad tam bude brzy zas jako za krásných dob Jean Paulových, jenž psal: „Cestuju-li po Německu, mám pokaždé radost, když spatřím šibenici; vím dle toho zcela určitě, že je blízko nějaké slušné město.“ A on ten „pruský mor“ má dnes již prapodivné věci za následek. Vždyť přinášejí německé listy již zprávu, že roku 1878, téhož roku, kdy historie zaznamenává důležité faktum, že Bismarck váží dvě stě čtyřicet tři libry, prohlížejí se německé školské čítanky a vyhazují se z nich — Schillerovy básně! Že prý „kvůli kněžstvu“.

To je naše kněžstvo jiný chlapík! Náš klerikální Čech má směr co možná liberální, ba snad už příliš. Před nějakým časem — patrně na učiněný dotaz — sděloval svým velebným čtenářům obšírný výtah z taxy v pražské porodnici platné, co se platí na které třídě, co za jednička, co za dvojčata a co za trojčata a když má dotýčný „dobrodinec“ právo žádat svých peněz zpět. A tento týden — zajisté

zase na dotaz — sdělil jim zase tituly celé řady skluzkých německých spisů. Jak známo, je těch spisů velká již sbírka. A Čech dodává k tomu, nejspíš co předběžné literární oznámení: „My tuto sbírku časem ještě rozmnožíme.“ Na všechn způsob vyplní tím Čech velkou mezeru v české literatuře, a lze jen přát, aby nástupce po panu Dederovi nebyl snad příliš přísný.

Ano, „pan rada Deder“, „náš pan Deder“ — poslední název četl a citoval sám nejraději — je už mezi nebožtíky. Dnes ráno se odebral na věčnost a zajisté že si tam hned dal předložit nejnovější číslo nebeských Národních, není-li v něm nic závadného. No — budou tam teď andělíčkové čuprnět, až budou chtít odbývat nějaký tábor nebo jít na výlet s trubkou a spolkovým praporem! Ani uvnitř nebe se nebudou smít k tomu výletu shromáždit, až za branou! Už se dávno na ně připravoval, bylo to vidět. Vysoká jeho postava zhubeněla a sotva se vlekla, oko bylo vyhaslé, červené kdys tváře byly jako žluté varhánky. Praha je o jednu význačnou osobnost zas chudší. Jednu měl nebožtík při úřadování svém vlastnost rozhodně dobrou: byl zdvořilý. „Dalo se s ním mluvit,“ jak se říká. Byl-li někdo už nucen k té nepříjemné návštěvě v oddělení páně Dederově, o příčině návštěvy byla řeč jen co možná krátce, pak začal sám vyprávět hned něco zábavného. Ani rozpravě o politice se přitom nevyhýbal. „Víte, já jsem také vlastenec, ale stojím nad stranama,“ říkal, mluvil-li s nějakým „mlado“; „ale to musím říci, že ti ‚staro‘ nestojí všichni dohromady za nic!“ Rozumí se, že když mluvil s nějakým „staro“, zas ti „mlado“ nestáli všichni dohromady za nic. Zdál se vždy pln ochoty — ovšem ale nepovolil přece nic. Ostatně znal přec každý, že mluví s přednostou cenzurního a spolkového oddělení, a především znal každý „našeho pana Dederu“. Summa summarum: my s ním měli velký svůj kříž — on ale měl rovněž zcela pěkný kříž s námi!

„Náš pan Deder“ sprovázel kroky českého národa co „nejvěrněji“. Už známého roku onoho, kdy za noční doby „věrně“ stál u lože Havlíčkova a přinutil ho, aby jel s ním do Brixenu. A pak v době nejhorší, v letech šedesátých,

kdy nás „věrně“ konfiskoval skoro den co den, kdy „věrně“ střežil každý krok českých spolků, kdy „věrně“ byl přítomen každému táboru v pražském okolí a co „nejvěrněji“ cenzuroval české divadelní kusy, takže z nich pro přílišnou jeho otcovskou péči nezbývalo někdy pranic. Přišel-li si herec beneficiant proto k němu stěžovat, říkal „náš pan Dedera“: „Víte, pravá poezie nemá takových přívěsků potřebí; kus je ve svém jádru taky takhle dobrý, budete mít pěknou benefici, já vám gratuluju!“ Komická byla jeho líčená nevědomost ve všech takových případech, on nevěděl o žádném zákazu, o ničem — „ajaj, toť se musím poptat!“ Ostatně cítil arci sám dobře nesrovnalost, do jaké divadelní cenzura s naší pokročilou dobou přichází. Alespoň dovedl o tom mluvit s humórem. Není tomu tak dávno, co se sešel v jisté plzeňské pivnici s hercem S., členem českého divadla. Neznajíce se dali se do rozpravy, která záhy stala se ohnivou. Pan S. s plným ohněm mladé své duše pustil se do divadelní cenzury, Dedera mu přikyvoval. „Rád bych toho Dederu, toho... (název ukrutně málo lichotivý), znal!“ — „Ale my se tu spolu dobře bavíme a já nemám ani tu čest —?“ otázal se Dedera. — „Herec S.“ — „Nu a já jsem ten Dedera! Mluvme jen dál, kamaráde, o divadelní cenzuře se dá dobře mluvit.“

Byl by se ale velice mylil, kdož by byl myslil, že „náš pan Dedera“ byl necitelným naproti poznámkám o jeho osobě. Sledoval je velmi ostražitě a alespoň se tvářil, že ho bolí. Pamatuju se na dotýčnou scénu z roku 1862. Blížila se slavnost borovská a já byl převzal redakci dosti objemné slavnostní brošury; čas již kvapil a v poslední době, tuším že již jen dva dni před slavností, měla se ještě překonat předepsaná třídní cenzura. V brošuře stál také životopis Havlíčkův, sepsaný přítelem Tonnerem, a tam „našeho pana Dedery“ bylo vzpomenuť slovy nepřiliš laskavými. Vše záleželo na ochotě tehdejšího policejního rady Weimanna, k němuž byl Dedera přidělen co vrchní tuším komisař. Donesl jsem tedy povinný exemplář sám na úřad a chtěl mluvit s radou. „Spí teď,“ pravil Dedera, „ale nemějte pražádných starostí, vymohu vám to. Přijďte zas

za hodinu.“ Přišel jsem mnohem dřív než za hodinu, chtěl jsem zamezit tím, aby Dedera slova o sobě četl. A Dedera tu sedí a před ním brošura rozložená — zrovna arci na té osudné stránce. „Pan rada nedovolil,“ pravil Dedera odměřeně s nevýslovným výrazem bolesti ve své tváři, „musíte vyčkat tři dny.“ — „Prosím, ohlaste mne tedy u pana rady.“ Dedera nechtěl, otálel, konečně řekl: „No, odešlete si to tedy. Ale“ — a okázal prstem do brošury — „tohleto by vám můj přítel Havlíček jakživ nebyl odpustil!“

Uměl se také bránit — ale tajně. Napsal český, německý, francouzský nebo latinský epigram na dotýčnou osobu a oustně jej všude kolportoval; epigramy vynikaly svou masívností. „Náš pan Dedera“ znal skoro všechny spisovatele a žurnalisty české osobně, a potkal-li některého, ihned ho zastavil. Rozprava začla pak věčně takto:

„Budete platit botu!* Nevíte, že se nemá klobouk smekkat? To přec víte, že jsem založil spolek — stanovy už jsou potvrzeny — proti smekání při pozdravování! Ale poslouvejte,“ a chytl osloveného za knoflík, „znáte už tohle ode mne?“ A už vrazil oslovenému epigram do žeber. Psal epigramy i na své vlastní zaměstnání, vůbec na všechno. Snad jeden z posledních byl na sochu Jungmannovu, která tak dlouho se nedostavovala. Tvrdil v něm, že farář od františkánů protestuje ve všech instancích proti té soše, neboť „by mu až do jeho smrti ukazovala“ — záda. Ještě trochu masívněji to řekl „náš pan Dedera“.

Ale to českému lidu neodpustí „náš pan Dedera“ snad ani na onom světě, že o krvavém pankráckém táboře justifikoval mu zamilovaného jeho psíka. Chytl mu ho, oběsil a pak utopil. „A takového něco jsou Češi s to vyvést mně — vlastencovi!“

* Pražská ideální míra piva.

△ V Praze 24. srpna

České matičky, sestřičky, ženušky, milenky a jiné ještě české dušičky ženské mohou být zase upokojenější. Hlavní rána už tam dole padla, největší kámen závady odvalen. Ale vypadalo to už divně po Čechách při nynější všeobecné povinnosti branné! Již ta píseň neplatí, která tvrdila, že jediná vojáková ženuška „je po boku šavlička“, — dost ženušek skutečných pláče po zemi, jimž mužové odešli dolů na Turka, a skoro se již zdálo při proskakujících zprávách o velké mobilizaci, že stane se pravdivou ta druhá vojenská píseň česká o „koních ve dvoře, nimiž žádnej nevoře“. Teprv při takové příležitosti člověk sobě všimne, jakou my máme bohatost národních písní vojenských! Český hoch si zpívá: „Ještě mě v kolíbce kolíbali — už jsou mi o vojné povídali,“ a věru že se ten český hoch v dýmu bitev osvědčuje pak všude. Nově se to ukázalo dole v Bosně, kde zápasil s bojovnicí hrdinnosti až zoufalé. A co při tom hoši zkusili! Marna je tam rada, jakou matka v písničce dává, „nespi, synku, pod širým tam nebem“, — perným kusem chleba je ten chleb vojákův, vlhké a tvrdé je lože v bažinách bosenských a po skalách hercegovských.

Také doma ale ztrácíme tak mnohou drahou hlavu českou. Zdá se, že teď smrt položila prst na písmenu D. Minulý týden pan Dederer, tento týden pan Daněk. Pan Daněk zemřel na „přílišnou dobročinnost“. Moderní nemoc, které ještě málo lidí u nás rozumí, a proto se na něho shrnuli. Já nemohu s ostatními, rozumím mu — on to myslil tak dobře! On, pan Daněk, chtěl patrně teď provozovat dobročinnost „ve velkém“, a aby co začátečník nějakou neobratností neublížil snad vlastní krvi české, začal se cvičit na Němcích. Bohužel ho hned při prvním kroku na krásné, nadějeplné dráze zasáhla nelítostná smrt.

Nevím, jak stojí „daňkovky“ na pražské burze dnes, — pan Daněk ale sám v českém národě klesl až „na motyku“.

Alespoň že zaživa učinil jedno tedy dobrodiní velké, a právě tam, kde toho bylo nejvíc zapotřebí! Vždyť jsou ti nebozí utlačovaní Němci zrovna jako sirotkové mezi námi, žádný se jich neujímá, žádný jim ničeho nedá. A přitom jsou tak ostýchaví, vskutku pravzor „stydlavých chudých“, a když chtějí v sebečestější obci zahrnout nějakou školu německou, netroufají se chudáci nikdy přímo se o to zasadit a musí „se strčit“ třeba za nejošumějšího žida.

Pan Daněk zajisté neměl při daru svém na mysli prázdňného vedlejšího cíle, žádného výdělku, on chtěl jen, aby se mu těch 25 000 zl zúrokovalo *láskou*, — a jsem zplnomocněn ubezpečit ho, že sobě lásky Němcův *plně* dobyt. To mu budiž při předčasné jeho smrti milou úlevou!

Zima je v Čechách, zima! Všude nářek, že není vřelosti pro českou věc, že nastala ledová lhostejnost, česká srdce že jsou pokryta šedivým jíním. Po venkovských městech že v rodinách i mimo ně němčouří všechno, mužští i ženské. Rovněž tak v Praze. Jdeš-li po ulicích, že sopránové hlásky štěbetají němčinu s oním přízvukem a s onou nápadností, jak to činívají „dámičky“, když na sebe chtějí upoutat pozornost kolemjdoucích mužských. Potkáš-li mužské, že slyšíš tytéž příjemné zvuky, takže nedůvěřivě vzhlížíš k těm telegrafickým drátům, které přebíhají již přes všechny pražské ulice, a mimovolně se ptáš, zda ty dráty snad neopřádají obrovské židovské město. Vezmeš-li nějaký „českým zájmům sloužící“ časopis do ruky, že tam najdeš třeba i přímou obranu těch, kteří od české věci přecházejí k německé. Ano, je zima, ale nezatopí nám žádné rokování a žádné psaní článků, jen plná, nová práce *ve všech* oborech českého života je s to nás znovu zahřát, znovu zas rozproudit českou krev do vřelosti. Teď vidí snad již ti, kteří odsoudili český národ na tolik let k nečinnosti, že nesmí se ani na okamžik zahrávat s osudem národa.

Zima je, a naši tažní ptáci vracejí se zase k nám. Letos šel let skoro všech do Paříže a je zajímavo, co v tom lesklém bodu vzdělanosti viděli a jak o tom mluví. Jeden je nebesky

nadšen a nadává pekelně všemu, co je u nás doma. Druhému se nejvíce ze všeho líbí „francouzská národní hrdost“ a rozpráví o ní nadšeně — po německu. Třetí — měšťan, který v Praze nejde do divadla za rok ani jednou — vypráví samolibě, že v Paříži zaplatil v divadle za dobré sedadlo *sedmdesát* franků. Čtvrtý zdá se že neměl v Paříži jiné starosti než pozorovat, co dělají tam příbylí Češi. „Myslíte, že výstava je tam jejich hlavním zřetelem? — i toto, hospody, kavárny!“ A dodává zvýšeným hlasem, jen aby to slyšeli i ti tam přes ulici: „Aby takhle věděly paničky, co jejich mužové tam dělají!“ Já být jeho paničkou, ihned bych se v Paříži poptal telegraficky, co on sám tam dělal!

Zima je — pardon, vlastně podzim, ale velmi zimavý podzim. Vlašťovky se proletují městem všemi ulicemi a zcela nizounce nad dlážděním, jako by byly posud zanedbaly se seznámit se všemi znamenitostmi Prahy a chtěly to ještě v poslední chvíli nahradit. Po celé leto rozhrabané ulice pražské jsou již až do příštího jara dodlážděny — znamení ještě neomylnější než vlašťovky. Když se blíží jaro, sedne si naše městská rada ihned na zem, dlabe pěkně jamky, hraje si nevinně s dlaždičkami na drábky — a když se blíží podzim, vstane a jde domů.

A za všemi „bývalými“ branami vznášejí se velké i malé papírové draky. Po stech se kolíbají nahoře v modré výši a nahrazují nám orly a sokoly jihu. Rád se dívám na ty opravdové tváře hrajících si s nimi dětí a pouštím se někdy s některým „držitelem“ takového draka nebo s některým jeho přičumujícím kolegou, jehož tvář mne láká, do přátelského hovoru.

„Copak ty nemáš žádného draka?“ ptám se včera jedné takové osobnosti význačné.

„Já nepotřebuju.“

„Nehraješ si snad rád s drakem?“

„To ne, ale když chci nějakého mít, vezmu ho některému klukovi!“

Pohládl jsem ho po tváři. Myslím, že my Češi máme přec jen budoucnost!

△ V Praze 30. listopadu

Slabnu. Myslím skutečně, že slabnu. Tento týden se ženil jeden z nejdávnejších přátel mých a já mu při té příležitosti nevyved žádnou špatnost — to je povážlivé znamení! Je pravda, chuť jsem k tomu měl a mozek líhnul perfidní nápady jako jindy. A napadlo mně, že bych mohl do novin dát „Veřejné díkůvzdání“ například co „truchlící pozůstalý“! Promluvit tam takhle několik vřele cítěných slov k oběma svědkům, kteří mému příteli prokázali poslední službu. Zvláště se poděkovat velebnému duchovenstvu za vykonání církevních obřadů. A pak, kvůli samolibosti vlastní osoby, ubezpečit, že jedině „všeobecná soustrast“, jaká mně při té příležitosti ze všech stran byla najevo dáována co věčnému starému mládenci, byla s to, aby poněkud umírnila nevýslovnou bolest mou. Chuť byla, nápad byl, ale nebylo síly. Slabnu.

Baže slabnu. Když mnou nehnula už ani oslava Karla IV.! Nadšení bylo „takřka“ všeobecné, hodnostáři pražští se dostavili téměř všichni, stráž bezpečnosti se zúčastnila v plné parádě a plném počtu, obecenstva přišlo také trochu a povídá se, že jednotlivé hlasy volaly dva- či třikrát docela i „slávu“ —, nic platno, zůstal jsem jako kámen. Ach, ani na toho německého studenta, který přinesl Karlovi věnec co „zakladateli první university německé“, nedovedu se zlobit! Nedovést se ale zlobit na někoho, kdo má pravdu, to je už povážlivý důkaz slabosti.

Že prý byl Karel IV. „otcem vlasti“. Nevídáno! My už jich naměli a naslavili, těch „otců vlasti“, a přece co „synové vlasti“ pořád ještě nestojíme za nic. Důkaz, že ti otcové špatně vychovávali. Teď se ale s otci roztrh zrovna pytel! Doktor Kalousek napsal slavnostní spis „Karel IV.“ a dokázal v dedikaci, že prý „slavná městská

rada“ naší Prahy je nejzasloužilejší pokračovatelkou po Karlovi IV. Celá městská rada = asi tedy 120 „otců vlasti“. V pondělí byly volby a městská ta rada je zase trochu ofrišována. Zvolili jsme tam JUDr. Karla IV. rytíře Klaudyho, JUDr. Karla IV. Seelinga, domácího pána Karla IV. Kleinberga a ještě osmadvacet jiných Karlů IV. Ještě jsem jaktěživ neměl toho potěšení, abych viděl zasedat naši městskou radu. Ale před vnitřním zrakem mým jeví se mně každý z nich přísně dle obrazu Petra Meixnera co Gambri — pardon, co Karel IV., a před tím vnitřním zrakem mým sedí všichni v jedné, velebně dlouhé řadě, každý s korunou na kadeřavé hlavě, s purpurovým pláštěm na ramenou, s žezlem v pravé a jabkem v levé ruce. Obraz úchvatný.

A přece žádné nadšení! Otakar Zeithammer učinil prý všechny ty nejnovější otce vlasti sám. Otakar Zeithammer je tedy „praotcem vlasti“. A že vlast naše je srdcem Evropy, je Zeithammer praotcem Evropy. A že Evropa je srdcem celé zeměkoule, je Zeithammer praotcem celé zeměkoule. Mocný, velice mocný pán! Napadá mně tu kratičká italská písnička a překládám ji slovem prostým a neumělým:

„Ó jinochu, vzezření přepodivně milého, ve tvůj prospěch pronesl osud tuto sentenci.“

„Slunce ráno nevstaň dříve, dokud ty mu k tomu nedáš svou licenci.“

„Vystupujž pak po nebi vysoko, hodně vysoko, aby tím hloub mohlo zase klesnout dolů, k nohám tvým, a prokázat ti svou reverenci.“

„A zeptáš-li se ho: ‚Hej, kdepak dnes zajdeš?‘, má s poklonou odušit: ‚Kdekoli je libo Vaší Excelenci.‘“

Zázračná providence lidského ducha! Bujná fantazie italského lidu si ten skvělý obraz vymyslí — a v Čechách dojde svého vtělení. Ach na koho jiného šla by ta přítrefná slova: „Jinochu vzezření přepodivně milého!“ Kdokoliv ho viděl jednou, jedinkrátě kráčet „do rady“ krokem mohutně zeměkouli odstrkujícím — ne, nebudu horovat dál, podotknu jen ještě s hlubokým bolem, že jsou lidé u nás, kteří se vůli takového praotce ještě vzpírají! Kteří při

těchhle volbách nechtěli volit, jak sám praotec chtěl! Mám jim do duši zahřmít slova Písma, že „vůle otcova je právem dětí“ a „poslušenství že synovou je ctí“? Mám zahřmít Šalamounovo přísloví, 13, 1: „Syn moudrý přijímá cvičení otcovo: ale když jest posměvač, neslyší, když se mu domlouvá“?

Ne — nezahřmím. Jsem na hřmění slab. Také se hřmění už ani nehodí do nynější zimní doby. Pěkná ostatně zima, také slabá! Slabostí se až potí a vzduch je samý pot dusivý, samá žíravá mlha. Praha vypadá, jako by stála v Americe, kde se topí města parou. Jsme celí rozvařeni mlhou tou. Churavíme, nic nás netěší, nic nezajímá. Čtem například důležitou zprávu, že pivo se teď bude prodávat na váhu, a místo abychom se vehloubali celou silou ducha do události té, měřili její dosah a veškeré následky, pokrčíme nedbale rameny a pomyslíme si nanejvýš: „Důležité snad pro domácnost; hospodyně si koupí velké decimální váhy, a když přijde muž v noci domů, zvaží si ho!“ Ostatně je také pravda, že časopisy přinášejí teď celkem pramálo důležitého. Je nejvyšší čas, aby se někde něco ve světě zase dělo! Sic budem číst co nejdříve zas zajímavou zprávu, že Karlíček Bum — ještě neumřel.

Nebojte se ale proto, že slábnu. Já tak brzy ještě neumru. Dal jsem si na to slovo při pohřbu přítele Ruffra, když jsem viděl průvod kráčející za rakví. Přijemné obličej! A tihleti lidé by mohli být naposled tak hodní a poctít svou přítomností také můj pohřeb! Ne! Jsem gurmán. Počkám raděj tu chvíli, až se uvaří generace čerstvá.

△ V Praze 31. prosince

At jak chci napravo šífe hledím a nalevo zrak bystře otáčím, — rok končí šófl! Totiž pro ostatní lidstvo — já bych ani nebyl pořádný fejetonista, kdybych neměl upřímnou radost ze zakaboněnosti svých drahých bližních. Byl to pěkný rok: klopýtal se přes dvanáct celých měsíců s poodevřenou hubou, s vytřeštěným okem a s vlasy hluboko do čela svislými — frizúrou blbců.

Je v koncích. Už to zvěstují i pražské krámy. Z výkladů jich zmizely jakoby rázem všechny ty titěrky „vánoční“, všechny dárky a věci pouze luxovní, a ustoupily věcem praktickým, nutným a potřebným: bálovým věncům, bálovým vějířům, bálovým rukavičkám atd. Masopust je zde s celou opravdovostí svou — chudinky naše holčičky, ty se zase nadrou! V porovnání s prací jejich je všechna masopostní práce mužská pravou hříčkou. Nehledě ani k tomu, že výsledkem celého toho namáhání bývá pro děvče jen manželské otroctví, kdežto muž si vypracuje pravý poklad: ženu. Pachtění se za poklady — nejen dvounohými — je ostatně znakem nynější doby: Ital Banzoni hledá velký poklad Jugurtův, Němec Schliemann hledá v Malé Asii poklady starořecké, a hosté pražského hostince pana K. hledají v „třicáté jitrnici“ dukát. Největších pokladů nabude nyní ale nově založené městské muzeum plzeňské: obec pražská kolegiálně přislíbila, že tam dodá všechny letošní silvestrovské opice. Zvláštní komise znalců už je sestavena, která ohledá každou opici jednotlivou, aby zjistila čistý a nepochybný její plzeňský původ.

Brzy ale by mne byl rok 1878 mohl zarmoutit na samém konci svém. Spolek českých žurnalistů měl včera benefici svou a zvolil k tomu Shakespearovo drama Timon aténský. Čeští žurnalisté mají značné a patrné chyby své, jež při

známé bystrosti českého zraku neujdou u nás téměř nikomu; přesto mají ale také tu onu zcela pěknou vlastnost, ba mají řadu i nepopíratelných takzvaných zásluh, a nebezpečí bylo tedy dosti hrozné, že bude chtít obecenstvo dokázat uznání a takt svůj a že se snad naposled dostaví v počtu zcela slušném. Také bylo na pováženu to, že Timon aténský v Praze do včerejška vůbec ani nebyl nikdy dáván a že pochází od Shakespeara, spisovatele to poněkud talentovaného, obecenstvo že tedy bude nejen zvědavé, nýbrž bude chtít osvědčit i vzdělanost svou a touhu po zábavě skutečně nové. K smíchu spolek žurnalistů! Ještě víc k smíchu Shakespeare! Zdravé jádro obecenstva odolalo všem těm malicherným dráždidlům a zůstalo co zcela rozumné obecenstvo hezky doma. Snad je mu Shakespeare také příliš málo „slovanský“ — v té věci je naše obecenstvo skutečně jako ze železa! Ruce nohy si může přetlout, aby vidělo komediantství meiningské nebo aby za drahý peníz slyšelo nějakou přestárlou přednášku Brehmovu, — ale přijde-li mu někdo s něčím *neslovanským*, ten si dá!

Že prý zmíněný Shakespeare je už mrtev — to je škoda! Posadit ho včera do lóže, aby viděl pikantní tu návštěvu! Ten by se byl ohmatával! „To jsem já — William Shakespeare —, o němž říkají, že jsem ‚bohem mezi lidmi‘? Já ‚labuť avonská‘? Já ‚nesmrtelník stratfordský‘? Já, jemuž po světě věnováno tisíce pomníků? O jehož dílech v každé literatuře povstala zas celá literatura zvláštní? Překlad jehož spisů je prý ‚chloubou literatury české‘? Jehož staletá oslava přednedávnem děla se v Praze způsobem tak okázalým?“ — A byl by honem garderoběří dal šesták a utekl někam do nejzapomenutější hospůdky na Hradčanech, jen aby se nesetkal se žádným živoucím člověkem! — Nejsem škodolibý, ale Shakespeareovi bych přál, aby byl takhle českým spisovatelem. Třeba českým spisovatelem dramatickým. V Anglii, a to v době, když národ anglický byl ještě nevzdělaný, vydělal si Shakespeare dosti brzy tolik, že mohl žít pak co „zámožný soukromník“. U nás — ale počkejme, teď mně něco napadá — je to pravda, že jistý pražský krejčovský mistr vynalezl pro české dramatické

spisovatele zcela zvláštní druh kabátů, takzvané „tantiémní“, s dvojnásobnými koženými kapsami? —

V politickém ohledu dařilo se nám letos zrovna tak mizerně jako leta předešlá — chvála pánu bohu! My bychom jinak ukrutně zbujněli! My, kdyby se nám dobře vedlo, našli bychom naposled ve světě i nějaké přátele — a zač přátelé stojí, učí Timon aténský. Ostatně neškodí trochu politických malérů — týž Timon tvrdí: „Žádná doba není tak špatná, aby člověk v ní nemohl být poctivým!“ Chraňme si tedy tu nynější dobu špatnou, která nám dává příležitost tak skvělou k poctivosti! Nehleďme ji zlepšit, nespíchejme! Poslouchejme slova vůdcovská, která tvrdí, že to tak rychle nejde, že stojí mocné síly proti nám. Je-li těžko prorazit, tedy honem raděj ještě několik let nečinné politiky!

To radím národu s onou upřímností, která je tak pěknou ozdobou mou. Třeba by mne byl národ tak trochu teď na sklonku roku zanedbal. Také mně mohl poslat několik těch pochvalných dekretů, jako učinil například Poslu z Prahy. — „Blahodárná činnost“, „nezištné působení“, „věrný rádce“, „pravý dobrodinec národa“ — myslím, že by mne to bylo lechtalo.

A mohu-li něco také pánu bohu radit pro rok 1879, radím mu, aby nás nezasypával dary. Hlavně ale, aby se z darů svých až nevydal. Pak by si ho všímal teprv málokdo!

NÁRODNÍ LISTY 1. ledna 1879

V Praze 15. ledna

Dvě věci, ovšem vedlejší, poutají dodnes pozornost žurnálů k popravě Španěla Olivy Moncasiho, ačkoli se děla „již před několika dny“ — takto strašně už dlouhou dobou pro každý pořádný žurnál. Předně pikantní notice, že kat, který Moncasiho garottou popravil, býval druhdy — lyrickým tenórem, a za druhé v jiném směru zas pikantní notice, jak lid rval se o kousek „rubáše Moncasiho“ a dával čísti mši za jeho duši.

Zajímavě bude snad čtenářům našim, že „dušičky popravených“ těší se na mnohých místech zcela zvláštnímu kultu. Šibenice a popraviště ovšem všude přičinily dosti mnoho k pověrám lidu; avšak nikde se popraveným nepodkládá taková váha jako v Sicílii, kraji „palem a bájek“.*

„Armi di li corpi decullati“, dušičky statých těl, rozeznávají se sice od vlastních „armi santi“, dušiček svatých či očištěných, často se s nimi ale zas smíchávají, ba někdy se i tak ctějí jako světci církevní. Muži i ženy, staří mladí, mají-li prosbu nebo přání nějaké, obracují se k těmto tajným ochrancům, kteří vždy jsou ochotni buď pomoci okamžitě, buď roušku z budoucnosti odestřít.

Kde se ty dušičky zdržují, neví se dobře. Lítají ale na ochranu lidem všude po světě, a lze je tedy nalézt kdekoli. V městech procházejí se ulicemi, na venkově milují zvláště řeky a poříčí, a na moři lze hlas jejich slyšet uprostřed největší bouře, jižto utišují. Zkoumatel Giuseppe Pitré vydal o nich zvláštní učenou monografii. Palermo je dle něho hlavním sídlem podivného toho kultu, poněvadž popravy, zvláště v minulých věcích na Sicílii hojné, nejvíce se v hlavním tom městě děly. Již roku 1541 povstal tam

* Citovaný již spis manželů Düringsfeldů.

„Spolek bílých“, jichž úkolem bylo těšiti odsouzené před jich smrtí. Roku 1630 založena „Církev umírajících“, modlící se za duše těch, kteří smrtí byli zločin svůj odpýkali. A později vystaven tam proslulý chrám „Duší ståtých“, podnes hlavní sídlo celého kultu.

Také v jiných městech sicilských jsou chrámy podobné, v Trapani, Marsale, Paceco, Noto a jinde. Ano Paceco závodí se samým Palermem. Tam doznává největší pocty duše jakéhos rolníka Franceska Frusteriho, jenž proti vůli ženy své byl vlastní matku zabil. K jeho obrazu — líčícímu Frusteriho vystupujícího na popraviště — putují lidé z daleka. Před jeho náhrobkem v kostele S. Francesco di Paola visí věčné světlo, tabulka v kostelní zeď zasazená zvěčňuje den jeho úmrtí, 5. listopad 1817, a prstonárodní veršovaná legenda „li parti di Frusteri“, chválící jeho zbožnou smrt a vypočítávající zázraky, jež po své smrti učinil, prodává se tištěna.

„Chrám ståtých“ v Palermě, stojící uprostřed cypřišů a oleandrů na březích Oreta, byl posléz roku 1865 restaurován a okrášlen. Před chrámem nalézá se popravených hrob, na němž věřící po vykonané pobožnosti růženec obětují a mezi posledními slovy modlitby své odpovědím dušiček naslouchají. Po obou stranách vchodu visí na sta obrázků votivních, zázraky znázorňujících, a obrázky starší musí ustupovat vždy novým. Mnohé jsou z roku 1860, obrazíci boje s vojskem bourbonským. Národní vzbouření platilo ovšem za věc svatou, a pomoc dušiček musila se tedy dostavovat. S trikolórami na čepicích, s puškou v ruce, s „bunakou“ (národní torbou) na plecích stojí tu bojovníci v národním selském kroji svém proti vojákům; krvácejí sice, ale stojí jako zeď. Bouře mořská pohlcuje parníky plny garibaldiánů, ale „dušičky ståtých“ lodím pomáhají. Nejvíce zázraků děje se však na cestujících přepadených od loupežníků. Za života svého neměli „ti svatí“ sice sami žádného milosrdenství s blížními svými, po smrti ujímají se ale vždy slabšího. Někdy mají takový spěch, aby přišli včas, že vybíhají z hrobů co pouzí jen kostlivci.

Pomáhají ale také téměř ve všem jiném. Beznadějně

nemocnému vracejí zdraví, uvězněného osvobozují, upadlého vytahují zpod kol, zachraňují dělníka v továrně, roztrhnul-li se kotel. Není pak divu, že oslava jich tak vzrůstá, že z pouhých obětních peněz za leta 1858—1865 vzrostl kapitál až na čtyry mše denně. A kdežto po ostatní Sicílii jen pondělek dušičkám statých obětován, jsou jim v Pa-lermě obětovány dny dva, pondělek a pátek. V den ten jdou věřící od brány Garibaldiho bosí až k chrámu statých a odříkávají velkou řadu otčenášů a zdrávasů, mezi něž se vturuje „mystérie“.

*Dušičky moje staté,
devět je vás a po devíti se spojujete,
vystupte před otce všemohoucího,
vypravujte mu o bídě mé
a modlete se za mne dlouho tak,
až milostí svou mne obsype.*

Slůvko „devět“ vztahuje se k pověře, že se spojují vždy tři duše oběšených, tři statých a tři utopených ve spolek jeden, aby pomáhaly živým. Hlavní modlitba se děje před oltářem sv. Jana Křtitele, jenž sám byl stat a je patronem všech statých. Pak jde poutník ven k hrobu popravených, skloní se ke kamenu hrob zavírajícímu a naslouchá, slyší-li lehýnké zvonění. Stane-li se tak, zajiskří oči jeho a celý obličej září štěstím.

Nemůže-li ale někdo putovat do města, stačí také devítidenní pobožnost domácí. Prosebník rozsvítí za tiché noci svíci před obrazem dušiček, pootevře okno nebo dvěře domovní, pomodlí se celý růženec, přednese pak svou prosbu, určitě vyjádřenou — neboť pověra dí, že s dušičkami těmi musí se mluvit co nejurčitěji —, a připojí podobnou zas „mystérii“, konče však slovy:

*Dostanete růženec ten, ne však dřívě,
dokud nesplníte, oč vás žádám.*

Co vše ale mají ty dušičky vyplnit! Muž chce, aby obilí

platilo. Matka, aby syn z ciziny se vrátil. Děvče, které se s milovníkem svým pohádalo, chce, aby dušičky šly k němu a natloukly mu. Ouzkostlivě se naslouchá „ozvěně“ („li leccu“), zvěštující vyslyšení nebo nezdar. Co znamená dobré platí kokrhání kohouta, štěkot psa, hvízdot, zvuk kytary, pěkná, zvláště milostná píseň, hra zvonková, klepání na dveře domovní, rychlé zavření okna někde, rychlá jízda vozu kolem. Zlým znamením je mňoukání kočky (zvláště jsou-li příbuzní někde na cestách), hýkání osla, hádka, nárek, pláč, především ale chlemstot, jež působí voda do cesty vychrlená, snad proto, že připomíná prolité slzy.

Nejpříhodnější dobou pro modlitby ty je leto, jeť tišší, bouřemi nezneklidněné, a ozvěnu lže slyšet snáz. Myslí-li někdo, že ozvěně snad dobře porozuměl, dává pozor, co kolemjdoucí lidé mluví. „Je pravda“, „to se mně líbí“ jsou fráze příznivě potakující; „ne, nel“, „kdopak by na to myslel“, „to nemůž být!“ jsou nepřívznivé.

Dušičky chodívají za nocí v postavách lidských krajem. Někdy se také objevují v bílém rouchu na březích Oreta nebo přede dveřmi chrámu svého. V očích lidu přibírají tedy vždy víc a více příznaků pravých svatých na sebe. A na otázku, jak možno, že duše lidí, kteří mívali život sami co nejzločinnější, mohou se pak ctít co praví vyvolenci nebe, lze odpovědět jen, že lid je přirovnává k mučedníkům, kteří hříchy své smrtí jaksi odpykali, a tedy jsou očištěni a s bohem smířeni.

NÁRODNÍ LÍSTY 16. ledna 1879

△ V Praze 1. února

Těším se už na zejtfřejší noviny. Čtenář totiž snad už pozoroval se mnou, že nedělní čísla všech druhů novin jsou sice obyčejně největší, že v nich ale jaktěživo nového a zajímavého není ani za nehet. Zrovna tak jako by tři dny před nedělí se schválně nic nedělo a tři dny po nedělí se ani nic státi nemohlo. A to je tuže příjemné.

Člověk má alespoň čas oddat se pak v nedělní odpůldne zbožnému rozjímání a přitom pořádně si promyslit, čeho všeho se dočetl v novinách za minulých dnů. Člověk četl, že v Praze narodil se tyto dny skutečný Číňan, a kroutí hlavou nad tak zjevným důkazem, jak málo se dbá u nás veřejné bezpečnosti. Člověk četl, že papež Lev XIII. nemá peněz, sáhne si do své vlastní kapsy, a čím hloub ruka jede, tím více cítí, že papež Lev XIII. je člověk jako my, že má s námi Čechy ledacos společného a že se s nynější hlavou církve můžem nějak dorozumět i my, kteří se počítáme k straně svobodomyšlné a pokročilé. Četl, že budoucí Národní divadlo bude mít v parteru tolik a tolik míst k stání, vzpomene si na původní plán, dle kterého měla „veškerá místa v celém divadle být jen sedací“, a velebí architekta Zítka, že nám Čechům alespoň trochu pomohl na nohy. Četl, že v uherské Kaniži zástupce městského hejtmana dohodil dvě děvčata do „veřejného domu“, a myslí si: ano, když úřad sám se toho ujímá, musí být otázka veřejné prostituce brzy kloudně a řádně rozluštěna! Četl o celé řadě pěkných vražd a krádeží a těší se neúporné podnikavosti lidské. Četl, že lázeňská správa Karlových Varů a Teplic chce zapovědít polským židům příchod do lázní těch, a — vzdychne si — ne, tenhleten zákaz se musí odvolat!

Že prý jsou ti polští židé *přiliš nečisti!* — Jsem spravedliv

připouštím lázeňským těm správám, že polští židé tedy bývají skutečně trošičku nečisti. Ba — vezmem-li to přísně — oni jsou obyčejně tak nečisti, že by nestačil celý vařící se okeán, neřku-li nějaké vřídélko nebo pramínek, aby je umyl. Ale copak tam přicházejí za malicherným účelem, aby se umyli? Viděl jsem mnoho polských židů, když do těch lázní přicházeli, i když z nich odcházeli, a tolik mohu říci na své dobré svědomí, že odcházeli zrovna tak špinaví, jak byli přišli. Snad je vary vyčistily uvnitř, možná — zevnitř to ale najisto nebylo vidět. Špína je jejich radost, jejich pýcha, špína je národní obálkou, v níž nám tajuplný Východ zasílá tyto kudrnaté své syny. Vždyť je nemusíme rozbalovat! Bez špíny by pozbyli spokojenosti své, a přední podmínkou zdárného léčení je: spokojenost. Že prý nemívají ani košili na těle! K smíchu, Sokrates také nenosil košil a každé lázeňské místo by získalo přitažlivosti o sto procent, kdyby stálo v novinách, že je tam Sokrates. Že prý se jich ostatní elegantní svět lázeňský štítí! Copak navštěvují tihleti židé tamější bály? Ostatně je to s tím štítěním se věc naprosto zvláštní. Viděl jsem takového starého žida v Karlových Varech, jak kráčel dle předpisu v řadě ostatních. Kdykoli jeho dlouhý, flandající se kaftan zavadil o souseda křesťana, sehnul se žid pokaždé a utřel jej mastným svým rukávem. — Ba bez těch polských židů bylo by děsně hlucho a smutno v těch našich místech lázeňských! Ráno, když ostatní rozespalí hosté v řadách jen zívají, oni tak příjemně brebencují. V poledne, když u karlovarského vřídla bylo by zcela prázdno, oni si v něm vaří natvrdo vejce, oběd svůj, a tvoří kolem co nejmalebnější žánrové skupiny. Navečer, když hosté rozcházejí se po lesních procházkách, sedí oni už dávno na nejlepších místech a upozorňují tím, kdeže je to pěkné. A co tu už bylo uzavřeno židovských svateb! U karlovarského vřídla našla už mnohá židovka, jako Rebeka u studny, svého Jakuba. Ve Františkových vodách našla už mnohá, jako dcera faraónova ve vodách Nilu, malinkého Mojžíška. Chceme snad, aby židé vymřeli? Nikdy!

Vždyť jsme národ tak dobrý, tak holubičí, tak smířlivý!

My ani například nechcem, aby Němci v Čechách museli se učit česky. My nechcem, aby se nám dostalo všech práv dle většiny naší. My rádi se vzdáme toho a onoho a německy se budem učit raděj sami. Pranic bych se nedivil, kdyby povstávající nyní literární spolky začly za nějaký rok odebírat Westermanns Monatshefte, Ausland a Deutsche Revue, jen když to dostanou o nějaké procento laciněji! Krásný příklad národní naší měkkosti zvěstují teď noviny z Jičína. Tam je i „německé kasino“ a předsedou jeho je, to se rozumí, Čech, úředník Kazbunda. A to se usneslo, že vyloučí ze svých místností teď Neue freie Presse, protože tato začíná psát — o smíření s Čechy! — Mají pravdu — nač smířování s námi! Já jsem také spíše pro to, abychom se na setkání pohlavkovali.

Ach bože — jak je ta germánská ráce daleko nad námi! Ve všem! Byl už některý Slovan kdy tak opilý jako tenhle Angličan Wren, jehož jméno sdělují teď všechny časopisy světa s úctou nelíčenou? V Londýně se opil, odnesli ho na loď, převezli přes okeán do Ameriky, zavezli do Clevelandu a teprv po sedmi nedělích přišel k sobě a první slovo statečného muže bylo: „Kořalku!“ Sedmínedlní kocour! Zbožný praotec Noe měl také kocoura, prvního ve světě, a měl jich za těch 349 let, které po potopě ještě žil, as hezky mnoho, ale to byla podle bible samá pouhá kořata proti kocouru Wrenovu!

Jak známo, léčí si člověk kocoura obyčejně zas opičkou novou — jaká by to byla ale musila být opice, již by si byl musil Wren opatřiti hned na vyléčení té první! Ba, věda bude musit Wrenova kocoura ohledat všestranně a zabývat se tu s otázkami co nejdůležitějšími!

Básník si položí otázku, stačí-li zde výraz „hlava jako škopek“, či musí-li se sáhnout teď k výrazu *ještě* poetičtějšímu.

Národní hospodář se zeptá, zdali by se tak obrovité záhy nemohlo snad užít k účelům praktickým, například na vytápění měst.

Matematik musí nalézt formuli, když se při obyčejném kocouru čtyřiadvacetihodinovém zivne každých pět minut

jednou, kolikrát se při kocouru sedmidedlním zivne za sekundu. Čehož národní hospodář užije hned zas co hybné síly.

A lékař musí cestou empirie zkoumat, kolik je zde na zahrání kocoura potřebí slanečků, jak horká musí být polívka a zdali by nebylo líp poradit hned skleničku vitriolu?

NÁRODNÍ LISTY 2. února 1879

Se zvláštním zalíbením sleduju v časopisech jisté povídačky. Například tu děsnou mlynářskou o nešťastném synu a ještě nešťastnějších jeho rodičích — „případ tragiky přímo zdrcující“, jak časopisy pak řkají. Případ ten je tedy následující, abych zbytečně neobcházel.

Byl otec, matka a měli jediného syna, který šel do ciziny. Byl dlouho pryč, konečně se vrátil a měl peníze. Jak už synové jsou, „nedal se poznat“ a prosil jen o nocleh; peníze svoje ukázal a žádal, „aby mu je do rána schovali“. Zbožná matka mlynářka vyjde za šlechtným otcem mlynářem z jizby ven a povídá mu: „Poslouchej, muži, tohoto člověka bychom mohli zabít.“ — „Třeba,“ dí šlechtný otec a jde do hospody, neboť podobné maličkosti přenechává své ženě. V hospodě přistoupí k němu ale soused: „Ajaj, vy v hospodě, když po létech syn se vám vrátil domů?“ — „Syn? Copak ten cizinec je můj syn?“ — „Ovšem, vždyť jsem ho poznal.“ A otec běží, aby syna obejmul; ale před vrata přijde mu žena jeho vstříc a zvěstuje: „Už jsem ho zapíchla.“

Když jsem byl zcela malý hošík, prodávali o tom písničku a stalo se to „na bavorských hranicích“. Osoby: mlynář, mlynářka, syn, soused. Roku 1849 bylo to v novinách a stalo se to na ostrově Sardinii; osoby: rybář, rybářka, syn, soused. Po šlesvické válce stalo se to v Jutsku; osoby: fořt, fořtka, syn, soused. Po válce francouzsko-německé stalo se to během osmi dnů docela dvakráte, a sice (dle časopisů německých) v Normandii a (dle francouzských) ve Frísku; v obou případech osoby: mlynář (tentokrát větrný), mlynářka, syn, soused. A dnes čtu, že se to stalo už zase, a sice v Rusku; osoby: žid, židovka, syn (vracející se z vojny), soused. Otec žid byl „ve mlýně“ co mleč, matka židovka tam běžela se s ním radit, ostatek — „případ tragiky přímo zdrcující“.

Nepochybuj, že čtenář, má-li jen špetku dobrého srdce ve svých prsou, cítí tu tragiku plně, že mu po zádech běží mráz, vlasy že se mu ježí na hlavě a že pocítí vůbec všechny příznaky hrůzy, — čtenáři se zachvějou tak rádi! Kdo je ale snad až obzvláštním milovníkem tak děsných věcí, tomu radím, aby si vzal kteroukoli sbírku staroindických povídek a přečetl si tam, že „se to stalo“ před šesti tisíci lety už také v Lahore! Nešťastný syn, ještě nešťastnější rodiče! Po šest tisíc let musí matka pořád mordovat, syn se pořád vracet z vandru domů a otec pořád chodit do hospody na skleničku kořalky! Nepochybuj, že ho to tam za nějakých pět šest let požene už zas, — a prosím čtenáře hned nyní snažně, aby neopomenul pak se mnou se pomodlit za něho nějaký otčenáš a zdrávas.

Jakož také za všechny ty, kteří teď bídně zhynou co oběti trubčenského svatebního moru. Poukázal jsem sám k nebezpečí; vyzýval na tomto místě zřejmě vládu, aby učinila nutných opatření, — toto, český hlas, a být ve Vídni slyšán! A dnes je svatební mor už v Rakousku, až v Pešti už, sotva šedesát mil od nás! Tam musí být nákaza už velice povážlivá! Sestoupil se v Pešti celý spolek, že prý „dobročinný“, a dobročinnost jeho cílí k tomu: opatřit děvčatům „nešťastného Segedina“ — ženichy. Dvě stě jinochů už se dalo mezi ženichy zapsat — všechen respekt před hrdinností maďarskou! — Tolik je jisto, Maďar si neváží života ani osobní svobody, když se jedná o společnou věc. Maďar dovede — ale nechme toho — jakpak to as jen udělají s tou ženitbou? Nechají si přivést všechny nevěsty ze Segedina do Pešti? Či pojedou všichni ženichové z Pešti do Segedina? Nebo tam pošlou několik zplnomocněných znalců? A jak budou ti těm pozůstalým toužícím popisovat nevěsty? Segedin — město orby, bohatých pastvin, krásného chovu koní, výtečného vína — takové město a takový kraj mívá své zcela zvláštní poetické obrazy — pro Segedin by ale snad byly nejpřípadnější ty obrazy známé ze Šalomounovy písně. „Černá je, ale krásná, jako stanové kedaršti a jako čalouny Šalomounovy,“ bude znít znalecký přepis k ženichu č. 1. — „Její vlasy jsou jako stádo koz, kteréž

se pasou na hoře Gilead," k ženichovi č. 2. — „Její zuby jsou jako brav ovcí před stříhem, když vycházejí ze splavu," k č. 3. — „Vzrůst její podobá se palmě a ňadra její vinným hroznům", — „uzavřená zahrada", — „zapečetěná studna", — „oř před vozem faraónovým", „balzám, víno, med, mlíko" — byl jsem krásou obrazů věru vždycky unešen, kdykoliv jsem četl tu píseň písní! Jen jednomu obrazu jsem nerozuměl nikdy a nikdy. Je prý také krásna „jako hromada pšenice, do níž jsou kolkolem nastrkány lilie". Můžete si pomyslit ženu krásnou „jako hromada pšenice"?

Strhnou Maďaři ostatní svět k následování? Nebylo by to tak špatné, kdyby se čtlo mezi příspěvky: „Královna anglická věnovala nešťastnému Segedinu 1000 liber šterlinků, 200 centů rejže a 30 Irčanů" — „Sesterská Francie posílá 75 000 franků a půl kumpanie vincennských myslivců" — „V Berlíně bylo během prvních hned dvou dnů upsáno 30 000 marků, 9 beden šatů a 11 ženichů". A magistrát segedinský — jako se stalo při zásilce chleba — aby za několik dní rozeslal světem telegramy: „Už žádné ženichy, prosíme. Největší nouzi vyhověno — zkazili by se nám."

Pravdu má Beaumarchais, že „ze všech opravdových věcí na světě je ženitba ještě nejveselejší".

Ale divíme se Maďarům, že *dovedou* teď svět tak zvláště strhnout za sebou? Za prvé ukázali se hned sami co vzorně obětivi. A za druhé mají ještě řadu jiných vlastností, pro kteréž má svět před nimi respekt. My máme také „jiné" vlastnosti. Že prý budou videnští Češi tyto dny aranžovat akademii ve prospěch Segedinských. A že prý v tétéž místnosti měli Maďaři právě tyto dny také jakous zábavu a její korunou prý byl posměšný kuplet na Čechy.

To je to, že stojí psáno:

*Moudrým buď, když kamením a klackem
začnou na Tě házet nepřátelé,
buď jak strom ovocný, který za to
ovoce své do klínu jim stele.*

△ V Praze 5. dubna

Jsou teď dvě strany, jedna pro pana dr. Ellenbergra, presidenta jičínského krajského soudu, a druhá proti němu.

Jak známo, ráčil pan president jičínským porotcům — také už v Jičíně jsou porotci, člověk by neřek, kam až se ta moderní zkaženost vztahuje! — jasně a určitě naznačit, že jsou mu jak náleží protivni. Že prý jich nedbá, že prý o ně nestojí a oni prý, místo aby se řídili dle návrhu pana státního návladního, poslouchají raději prolhaných fantazií právních zástupců. Rovněž nemilostivě ráčil se vysloviti o jičínských advokátech co o zástupcích obžalovaného před soudem. Že prý líčení pře jenom protahují, zbytečně slavný soud předvoláváním svědků obtěžují a vysokému eráru jen škody způsobují. Také prý nejen plácáním svým porotce pletou, nýbrž lid i přímo demoralizují, nabádajíce obžalovaného, aby nemluvil pravdy. Vůbec jsou prý advokáti, poněvadž slavný soud sám má všechen spravedlivý ohled na okolnosti polehčující a soudce vině líp rozumí než každý advokát, tak něčím jako nejzbytečnější věci na světě. A proto ráčil pan president, aby se mu úředníci soudu jeho, z nichž vedením jeho také něco může být, naposled nezkazili, co nejpřísněji jim zakázati všechno obcování s dotýčnými advokáty i jejich koncipienty. Porotci se opovážili pana presidenta žalovat za to u ministerstva a advokáti zas u své advokátní komory.

A teď jsou v Čechách dvě strany. Strana takzvaných „svobodomyslných“ a „vzdělanců“, která je známa tím, že lid má u ní vždycky pravdu a že si ani pánů presidentů hrubě neváží, — ta je ovšem proti panu dr. Ellenbergrovi. Jenže je jí to naštěstí málo platno, nás „dobře smýšlejících“ je pořád ještě potěšitelně víc, a my jsme pro něho. My

nejsme tak pošetilí, abychom věřili, že zdravý lidský rozum může mít kdokoli, tedy například i porotce, a jsme dosti dobře vychovaní, abychom měli před pány napořád rešpekt ten, který jim patří dle dietní třídy. My jsme přesvědčeni, že jičínští porotci a advokáti budou odfleknuti jak náleží a panu prezidentovi že se dostane satisfakce přímo skvělé. Přesvědčení to nás těší a sílí.

Ale — vzdor tomu nejsme beze vší sklíčenosti. Vždyt víme, ach, že novověké náhledy bohužel nabývají vždy více a více půdy a „inteligence“ že se vžírá do širších vždy kruhů jako vitriol. My — upřímně řečeno — neočekáváme, že ústav porotního soudu bude teď v Jičíně krátce a dobře zrušen, jakkoli by to, když se porota panu prezidentovi Ellenbergrovi nelíbí, bylo zajisté jen spravedlivé. My bychom rovněž arci rádi viděli, kdyby advokátům se naznačilo, že nemají ode dneška u soudu pranic více co dělat, a četný ten stav kdyby byl donucen věnovat se řemeslům, obchodu a jinému prospěšnému zaměstnání a byl takto lidské společnosti navrácen zas co člen užitečný. My bychom také zajisté jen vítali, kdyby pře nebyla protahována, slavný soud jičínský předvoláváním svědků nebyl obtěžován a vysoký erár do škod uváděn a kdyby kvůli tomu pro veškerá přelíčení byly určeny as dva neb tři dny ročně a vše svěřeno panu prezidentovi Ellenbergrovi, který by to už nějak odflak. Ale naše naděje nejdou tak daleko — bolestně cítíme, že se těm „svobodomyšlným“ dnešního dne přec jen musí učinit nějaké koncese — a naše modlitba vztahuje se jen k tomu, aby se jednalo opatrně a nešlo se daleko příliš. Přemýšlejme! Nedalo by se podle starého pravidla „v říši jiné právo a doma jiné právo“ udělat také pro Jičín „jiné“ právo?

Ať si je v Jičíně tedy například soud s porotou, s obhájci atd.! Ale ať jsou porotci i obhájci pod přísahu vzati na jisté instrukce a každé při ať je vyměřen určitý čas, pro vraždu například půl hodiny, pro ostatní věci míň. Uspoří-li se ještě něco z toho času, ať za to mají porotci prémii, za minutu šesták. Chce-li obhájce mermomocí, aby byl vyslýchán nějaký „zbytečný“ svědek, ať svědek ten zaplatí

za to řádnou taxu ve prospěch vysokého eráru. Za to jsou mu povoleny tři odpovědi, žádná ale nesmí znít jinak než „ano“ nebo „ne“. Dle toho děj se krátce také vše ostatní. Přednáška obžaloby — 1 minuta. Otázka k delikventovi: „Vinen?“ Odpověď: „Ne.“ Porotci se smějou — 1 minuta. Sestavení nejnütnějších svědků do řady — ano? ne? — 5 minut, řekněm 6. Nato řeč obhájce, stojícího u dveří, — 2 minuty. Práví-li, že rád vyčká, až co pan státní návladní tento, je dobře; mluví-li ale ihned pro nevinu obžalovaného, mají porotci na znamení páně presidentovo povinnost se smát tak nahlas, až komický advokát umlkne. Není-li ani po uplynutí 4. minuty ještě tich, vstane vrchní porotce a vyvede ho ze dveří ven — 1 minuta. Nato rozhodnutí se pana státního návladního a zároveň rozhodnutí se poroty; není přitom potřebí teprv slov: dá-li pan státní návladní palec pravé ruky do výše, je delikvent nevinen, obrátí-li pěst palcem k zemi, je vinen, porota se pokloní a aplauduje mu. Obhájce má právo poklonit se a aplaudovat s sebou. Hlavní věcí je ovšem, aby obhájce neměl na porotu vlivu ani nejmenšího. Především arci musí u občanstva jičínského pozbyt tedy veškeré vážnosti. Už jeho výše naznačené postavení u samých dveří přispěje k tomu nemálo, a vše další učiní přísné provedení známých již nařízení pana presidenta Ellenbergra. Pozdraví-li nějaký advokát soudního úředníka na ulici, hodí úředník jen tak hlavou. Jičínské advokáty a jich koncipienti smějí jen do hostinců nižší třídy, v hostincích lepších zřídí se pro ně zvláštní „formanka“. Další sekatury se přidají dle okolností.

Ach — v Jičíně se teď lidstvo baví! A my v Praze? — my se víc dívíme než bavíme. Divíme se na ulicích, proč někteří páni — ti páni prý půjčují peníze — pojednou tak náramně zdvořile na všechny strany pozdravují. Divíme se u Renze miss Lurlyně, když tak dlouho pod vodou vydrží, proč se tam raděj nepřestěhuje už se vším všudy. Divíme se Národnímu divadlu, že za tu dlouhou dobu, co se staví, nedostalo už několikrát mladé. A dívíme se pořád ještě té střední silnici v městském parku. Vloni se nám řeklo, že

se posází, „jen až přijde příští jaro“. A teď je doba na „posázení“ téměř už pryč a ono pořád nic. Měla by se silnice ta za nynějšího moru dát zvěrolékařsky ohledat, neboť — „aj slyš, Pane, ona bučí!“

NÁRODNÍ LISTY 6. dubna 1879

„Řádná rodina přijme jednoho nebo dva malé studenty na byt“ — „solidní rodina“ — „spořádaná rodina“ — „velmi spořádaná rodina“ — zrovna ráj musí být teď v Praze, co je tu spořádaných rodin! Přijď s důvěrou k nám do Prahy, studentíku venkovský, a ubytuj se důvěrně, kde chceš, — kdybys dal milión, nenajdeš v časopiseckých inzertech ani *jedinou* rodinu nepořádnou!

Vyber si. Chceš „s výhlídkou na ulici?“, chceš „s výhlídkou do zahrady?“ Miluješ-li domácí stravu, — dobře: „spořádaná rodina přijímá do bytu a do stravy“. Miluješ společnost? — dobře: „rodina mající sama také synka studentíka“. Umíš jedním prstem vytukat „Nepůjdu domů“? — dobře: „piano je k dispozici“. Cítíš snad sám, že jsi tak trochu, jak se říká, lehký? — dobře: „o přísný dohled je postaráno“. Jsi snad pro neobeslání říšské rady? — — pardon, neopatrná otázka — tak daleko my Češi nejsme! Ale Němci jsou tak daleko, ti jsou chlapíci.

„Rodina úřednická, bezdětná, čistě německého smýšlení, přijme malého studenta do bytu a do stravy.“ (Prager Abendblatt) —

Je třetí hodina odpolední. Otec a syn přibyli ráno do Prahy, vyptali se v administraci na dotýčnou adresu a stoupají teď v udaném jim domě po schodech do druhého patra. Osmiletý Ferdinandek má na hlavě čepičku buršáckého střihu, jeho respektivní otec má na sobě kabát šosáckého střihu. „Tady je to,“ ukazuje Ferdinandek na tabulku a vystupuje na prsty. „Zazvoň ty,“ velí pak, když vidí, že nemůže dosáhnout.

Vejdou. Jsou uvítáni pánem a paní. Otec hned podává pánovi ruku — starší lidé hned se kamarádí, to je známo — a vykládá účel příchodu. Ferdinandek jde mlčky a důstojně

kupředu. Projdou prvním pokojem; na stěně visí podobizna Bismarckova. Druhým; podobizna Moltkeho. Třetím, určeným k pronájmu; podobizna „Turnvatera“ Jahna. Vracejí se zpět do prvního, Ferdinandek přistupuje k španělské stěně, polepené obrázky. Vidí tu českého lva s obráceným rendlíkem na hlavě, asi sto karikatur na Čechy z Figara, Kikeriki atd., lehýnký úsměv přelítnul po Ferdinandkově tváři. Pán a paní, kteří byli úzkostlivě pozorovali obličej Ferdinandkův, zachvějou se teď spokojeností a nutí navštěvovatele, aby usedli.

„Příjemné tváře,“ šeptá otec a dodává: „čistě německé.“

„Nikoli obličej, smýšlení dělá člověka!“ šeptá Ferdinandek káravě zpět. „Vy jste tedy rodina německá?“ táže se pak nahlas domácích a leze na křeslo, pokynuv otci na sedadlo vedle.

„Ba ovšem,“ tvrdí pán, „Němec rodem a k tomu ještě úředník.“

„Ó, rakouští úředníci — ti jsou vždycky —,“ chce otec něco říci.

„Pst!“ okřikuje ho Ferdinandek, „chovej se před lidmi přec slušně! Já se nikdy nikoho neptám, čím je. My Němci máme už tu nectnost, že jsme ve společnosti vždycky jeden profesorem, druhý advokátem, třetí úředníkem, a nikdo člověkem — chtěl jsem říci Němcem. Co říkáte té schůzi v Linci?“

Domácí pán se rozpačitě začervenal. „Pěkná schůze — ta se našim povedla —“

„Povedla, povedla — pranic se nepovedlo,“ vpadl mu Ferdinandek do řeči a dodal pak hlasem bolestně prochvělým: „My klesáme, já vám to povídám! Ať si mluvil doktor Gross o „četném účastenství“ — 94 poslanci, k smíchu! Jsme zatlačeni... je nás málo... vážné obavy, tuze vážné... doktor Russ mně mluvil ze srdce. Avšak my se nedáme,“ a Ferdinandek odhodlaně rozhrnul vestu a bylo na jeho prsou vidět německou trikolóru, „my jim ukážeme hněvivou tvář svou — obličej Germánův jsou hrozivý ještě po smrti, jak Suetonius praví.“

Obličej přítomných bezděky se stávají hrozivými.

„Uspokojení národních přání!“ horlí Ferdinandek dále. „Jápak je to možná?“

„No, v mezích ústavy —“ podotkl otec.

„Boj na život a na smrt!“ přerušil mu Ferdinandek rázným svým sopránem další poznámky. „Pročpak nás nechťejí nechat panovat jako posud, he? Ještě nebylo jaktěživo ani jediného Němce, aby byl netvrdil, že německý národ je nejspravedlivějším národem na světě! Nic platno, my nepopustíme. My Čechy poněmčíme, my jim popřejem ‚dobrodiní německého jazyka‘, jak Bismarck řekl, hehehe!“

„Hehehe!“ znělo to v kruhu kolem.

„Jakpak, jsou tu nějaké české děti v domě?“ ptal se Ferdinandek dále.

„Dole domovník má dva kluky. Jednoho šestiletého a ten je neduživý —“

„Toho budu považovat jako za Slezsko — tomu natluku jednou týdně,“ rozhodl se rychle Ferdinandek.

„A druhého osmiletého a ten je jako buk.“

„No — já nebudu tlouci ani toho menšího,“ změnil Ferdinandek rovněž rychle úmysl svůj. „Germánové jsou velicí tělem, ještě větší ale srdcem svým, jak Tacitus praví. — Ale pozoruju, že mluvíte dialektem rakouským. Nemohu ho cítit, já sám užívám dialektu severoněmeckého — bylo by mně příjemno, kdybyste si ho navykali.“

Pán a paní se kloní.

Ferdinandek se sešouplnul z křesla a postavil vedle piana k nízkému stojanu notovému. Probírá se v notách.

„Wagner — Wagner — Brahms — ‚Deux Furians par Dvořák‘, ‚Rêves par Smetana‘ — no, nemám nic proti tomu, cvičíte-li se na tom,“ dodal Ferdinandek galantně vida, že domácí paní je v rozpacích, „jen bych prosil, abyste to nehrála, když jsem doma. — Teď ale abychom si to už odbyli, otče!“

Otec rychle vyndává objemnou tobolku. „Já tedy zaplatím hned na pět měsíců napřed —“ šeptá.

Silná pravice Ferdinandkova ho zadrží. „Ty nebudeš mít nikdy rozum! Jen na jeden! Je to konečně úředník a já takovým lidem nikdy zcela nevěřím.“

△ V Praze 27. září

Bylo to minulou středu, o třetí hodině a čtyřicáté čtvrté minutě odpoledne, když jsem co nově zvolený důvěrník svobodomyšlné strany poprvé zasáhnul „do kola lidských dějin“. Zasahal jsem do něho až do hodiny šesté. Lidstvo bude musit od nynějška ke dni „24. září“ a k slavným jeho vzpomínkám, jako že se narodil „24. září“ velký vojevůdce Taylor, že Anglie uznala nezávislost Severní Ameriky a že zemřel nezapomenutelný Theofrastus Paracelsus Bombastus de Hohenheim, sobě tedy také pamatovat: „△ ujal se lidstva.“

Podotýkám to proto, že je vždycky ještě možno, že lidstvo minulé středy vlastně ani ničeho nepozorovalo. Vinu by ovšem měla buď neohrabanost dotýčného kola dějin, nebo nedozrálость zmíněného lidstva, nedovedoucího a nezajícího ocenit abych tak řekl práci jemnější a filigránní. Je pravda, já pracoval víc dovnitř. Po dvě hodiny a šestnácte minut jsem vlastně jen významně mlčel. Ale uvnitř to pracovalo a bušilo — no! Uvnitř tvrdlo krásné předsevzetí v skálu, uvnitř zvonila stříbrem hrdinná přísaha: „Ujmeš se lidstva, národa, pokroku, svobody, *všeho!*“ A také se ujmu — lidstvo, národ, pokrok, svoboda, *všechno* může teď klidně spát, já, toho času povoláný zástance pravdy a práva, bdím a hledím! — Měl jsem za svou povinnost, abych potěšitelné to faktum sdělil veřejnosti.

Pro dnešek se ale ujímám jen pražských holubů. Za prvé, s něčím musím učinit začátek. Za druhé, žádným jiným pozemským tvorům nehrozí této chvíle nebezpečí tak bezprostřední jako jim. Za třetí, chci se na nich cvičit. A za čtvrté, my přec nemůžem trpět, aby pražský magistrát měl někdy v něčem pravdu? Nikdy!

Ovšem dotýčná zpráva, jak ji noviny sdělily, je posud

ještě nejasna. Řeklo se prostě, že magistrátem usnešeno, aby byli holubi ze všech veřejných budov, v nichž hnízdí, „odstraněni“. Jak to? Mají pražské ulice přijít o svou pěknou holubí stafáž, o ty po zemi se tetelící hlavičky, o ta vzduchem šumící křídla? Chce magistrát vypovědit holuby z obecního svazku? Chce je vyhostit do obce jiné? Chce cestou expropriace vzít jim věže, báně a jiná dosavadní sídla jejich? Chce je snad docela — pobít? — Jen ta nejasnost dotýčné zprávy zdržuje mne věru, abych ihned dnes nepral do magistrátu s bezohledností nejneuprosnější. Nechci ukřivdit na světě nikomu, ani magistrátu. Nechci se přenáhlit, chci předpokládat nedorozumění, snad nedostatečný rozmysl, a zcela stručně jen a s jemnou elegancí upozornit tedy pro dnešek na *nezákonnost* zamýšleného aktu a na možné smutné následky jeho.

Pánové! Tolik se domnívám najisto, že v Rakousku není pražádný extrazákoník, který by se vztahoval snad jen k holubům. A co praví *všeobecně* platný náš zákon ze dne 5. března 1862 (č. 18 říš. zák.)? „*Každý občan státní měj v některé obci právo domovské.*“ A hned článek následující praví: *Žádná obec* nemůže někomu přesporněmu odepřít pobytu, pokud týž „se svými domácími lidmi vede život bezúhonný“. Chtěl by snad někdo tvrdit, že holubi a holubice, tato „jehňata mezi božími tvory“, dopouštějí se jakékoli úhony? Že provozují nedovolené živnosti? Že ohrožují bezpečnost majetku a osoby? Že má k nim tedy vztah zákon ze dne 27. července o vyhoštění z obce a hnanectví (č. 88 ř. z.)? A *kampak* byste je chtěli vlastně vyhostit a hnát, pánové, — he?

Povídám, pražští holubi nejsou v Praze hostem, oni zde jsou občanem, mají zde *občanské právo*, má-li je vůbec někdo na světě! Připouštím, že ani oni, ani jich otcové nebo praotcové se nikdy o to právo neprosili. Věřím, že ani jediný z nich nezaplatil dva dukáty ve zlatě za přijetí do svazku obecního. Domnívám se i, že nejsou ani řádně konskribováni a že naše pražské matriky pramálo vědí o jich porodech a úmrtích, ale je to vina jejich — nebo nedbalého magistrátu? Dejme však tomu, že by *do dneška*

neměli v Praze práva občanského! Pak jsou tedy „bezdomovci“, jak zákon mluví, a musí se teprv přikázat obci některé. Které? Zase jen obci pražské! Odstavec druhý paragrafu 19 říšského zákona ze dne třetího prosince 1863 praví: „Bezdomovci přikazováni budtež k obci, v které se prve, než činiti bylo o jejich právo domovské, nejdéle, aspoň ale *půl roku nepřetrženě a samochtě zdržovali*“; a odstavec třetí: „*obci, v níž byli zrozeni anebo nalezeni*“. Pražské občanství jejich je tedy povznešeno nade všechnu pochybnost a — „Právo domovské v obci přináší s sebou právo, že ten, kdo je má, může se *nepřerušně* v ní zdržovati,“ dí hned paragraf první citovaného již zákona — a jinde se praví: „Vyhánání a vyhoštění z obce, kam je kdo příslušen, *místa nemá*.“ — Ten proces Praha musí tedy prohrát.

Co se ale týče věci druhé, toho, že magistrát chce pražským holubům uzmut věže, báně a jiné budovy jejich — pánové, nechci se dopustit denunciantství, ale tolik musím říci, že se divím, že státní návladnictvo samo neujímá se majetníků pravých! Vždyť dotýčné věže dávno už ani nepatří obci pražské, vždyť jsou zcela nepopíratelně majetkem a vlastnictvím našich milých holubů! Nechci se ještě nadále skvíť svou bohatou znalostí rakouských zákonů, poukazuju jen — kvůli možnému dalšímu a zase již prohranému procesu — na paragrafy 1452 až 1501 našeho výborného občanského zákona „o *vydržení*“. Zajisté má každá věž „schopnost“ být majetkem někoho. A zajisté má zas každý na světě „schopnost“ být majetníkem věže. Holubi jsou ale v „skutečném držení“. Snad nikdo na světě nebude tvrdit, že se uvázali v držení to „tajně“, nebo „*lstí*“, nebo snad docela „*násilím*“. Holoubátko zdědilo věže po holubu a praholubu, oni drží věže již přes 40 let, jak to zákon vyžaduje, a kdyby došlo k žalobě, mohou uvést nás ne 10 nebo 20, nýbrž hned 200 000 „*pamětníků*“! —

Končím. Předešel jsem velkému bezpráví, zachránil jsem tisícům tisícův život a majetek a tisíce příštích pokolení mně budou za to žehnat. Vím to, těším se tomu, třeba bych, přísahám, na dík byl nepočítal. Chtěl jsem jen

zahájit svou veřejnou, politickou činnost, učinit krok první, a povedl se mi.

Ovšem zde bylo lidí povolanějších. Mohly se holubů ujmout například Humóry nebo jiný list vědecký, ale Humóry jsou patrně zanešeny přípravami na říšskou radu, o níž rok co rok si posud získaly zásluh věru neocenitelných.

Bude to asi slávy! Když teď dobří, pro právo a pravdu vždy nadšení Vídeňáci tak skvěle, s tak řvavým „hoch!“ uvítali Bismarcka, jenž Rakousku teprv roku 1866 uspořádal Sadovou a o Benátky je připravil, jak as budou vítat teď naše poslance, zástupce národa, který tenkrát pro Rakousko tolik krvácel a trpěl! Půjdu se na to také podívat. Byl jsem ve Vídni roku 1861, když „naši“ poprvé tam přišli, musím vidět také jich počátky nynější a přispět jim radou a zkušeností svou. Ta neobeznalá, nezkušená mládež naše mohla by mně tam sice něco vyvést.

Vidím už v duchu ten průvod kočárů, jak se těmi jásajícími houfy bude prodírat od Severního nádraží.

Já sám budu sedět v kočáru prvním, podle slov svatého Marka: „Aj, já posílám anděla svého před tebou, kterýž připraví cestu tvou.“

A budu kývat rukou ven a volat: „Už jedem! Už jsme tu!“ — a lid bude kývajícím, bránícím se ruku mou líbat a slzami kropit — a nadejde okamžik, kdy já sám budu pohnut.

NÁRODNÍ LISTY 28. září 1879

△ Ve Vidni 7. října
(Na říšské radě)

Začíná se deváté sese schůze první.

A sněmovna je ještě v stavu nevinnosti a vzduch je čist, a cokoli přijde, přijde teprv pozděj.

Je tam dole dveří asi šestero a velmi pomalu se jimi trousí ti „páni babičky“, kteříž mají rakouskému blahu pomoci k životu. Jedni si sedají vlevo a zovou se ústaváci, jiní vpravo a zovou se federalisté a ještě jiní do středu. Ale všichni se dívají na Čechy, o kterýchž se domýšleli, že přijdou houfně, s muzikou a praporem. A Češi se zase dívají, to se rozumí, na ně. Je nesmírně mnoho upřímné lásky v těch vzájemných pohledech.

No — nechme prozatím vzájemných výčitek. Šestnáct let uplynulo a za tu dobu jsme my nespasili Čechy a oni nespasili Cislajtánii, naopak! — jsme kvit, chceme-li. Chcete-li ale vy říci nám, že jsme svou absistencí daleko tak nepochodili jako Maďaři, odpovíme my prostě: „Maďaru je hej! Kdyby byl pstruh místo v živé bystřině v nějakém stojatém rybníce, také by se sotva plížil!“

Ba, už je tomu šestnáct let, co nás Jeho Excellence pan předseda Hein ze sněmovny vyzvonil až domů do Čech. Šestnáct let, dlouhá doba! Tenkráté byli leckteří z našich, kteří tu sedí, mladí a svižní a ohniví. Měli pro „novou éru“ a pro všechno, co s ní spojeno, vřelé srdce, ba měli vřelé srdce vůbec, a seděla-li v bufetu říšské rady krásná dáma, měli upřímný cit a obdiv i pro ni.

Mladost a svižnost nepomohla, naši odešli. Chcete-li, můžete se teď na ně dívat jako na lva, který uprchnuv vrátil se zas do klece. Ale vrátil se *dobrovolně*, nezapomeňte! Přišel s poctivou vůlí, nezkalte ji.

Šestnáct let. Doba Kurand a Tintiû, Figulyû a Kotz von

Dobrzů. „Dobou řečnickou“ by se mohla ta doba nazvat: jen za jedinou sesi mluvil Wolfrum 365krát, Kronawetter 265krát, Brestl 258krát, Beer 216krát atd. Mluvili skoro napořád jen o svobodě — svoboda, svoboda, svoboda! znělo to v každé větě. A máme ji? Achich ta vídeňská svoboda! Zrovna jako naše pražské šunky: jsou samý sanytr a člověku je po nich nanic. Pražské šunky už pozbyly svého renomé a vídeňská svoboda ho ještě nenabyla. Kdyby byl každý poslanec zde na říšské radě, kdykoli slovo „svoboda“ vyslovil, dal za to trojník, mohlo být už po státním dluhu. A kdyby byl každý za tu desítku diet vypracoval denně svobody v ceně jen za 50 kr, měli bychom už svobodu velkou, velikánskou, záviděníhodnou a celým stem pancéřových věží chráněnou. Jsou, jsou lidé o svobodu skutečně zasloužilí, ale ti tu nesedí. Například Gyulay, Benedek; vyprohrali nám každý nějaký kousek svobody, ale my potřebujem kousků ještě moc!

Eh — račte odpustit! Když ale se tam dole nic neděje. Pouhé utrácení času — už je tři čtvrtě na dvanáct a jen samé šukání, pozdravování, návštěvy vlevo a vpravo. Galerie jsou jak by je nabil; zvláště na levé straně, odkud lze vidět Čechy. Z diplomatické lóže kloní se krásné hlavičky a natahují se bělostné krčky pramladičkových diplomatek, také aby viděly Čechy. A dole na levici vystupuje rovněž kvůli Čechům tak mnohý na prsty a jede rukou občas k hlavě, jako by si chtěl trochu vykrákat, — bohužel ale už nemůže. Ano, ano, jen si nás važte! Nebudete-li, nebudem také! Vždyť máme svou národní písničku: „dám si uzel na uzel — to že jsem tě, má panenka, — tak brzičko omrzel,“ a cestu zpátky do Čech už známe: vede Figarem, Kikerikim a Táborskou linií.

Je to tam dole přebíhání sem tam, svinování a zas rozvíjení se skupin, úsměvů a tleskání na ramena! Zvláště když se někdo může přitočit k některému ministrovi — takové excelenční stisknutí ruky musí být něco nesmírně sladkého! Tadyhle jemný Ziemiakowski, jehož inteligentní tvář hledí tak klidně a pozorlivě. Náš doktor Pražák, sedící v ministerském křesle tak jistě, jako by tam již po nějaké

decennium seděl, a rozhlížející se přívětivě, otevřeně. A tamhle živý pan hrabě Taaffe.

Znám ho už celou řadu let. Tenkrát jsem já už byl fejetonistou velkých Národních listů a on byl ještě zcela maličkým ministříčkem, ba abych tak řekl učil se teprv ministrování od Beusta a Giskry. A dnes už je on ministrem velkým a přednostou ostatních, a já jsem ještě pořád fejetonistou. Nedívím se tomu — kdybych si hlavu rozlomil, já nemám žádných zásluh o Rakousko, pražádných. Ale bylo by to přece hezké, kdyby v Reichsratsalmanachu stálo: „J. N., syn otce Antonína a matky Barbory, nar. r. 1834 v Praze. Už co mladík... atd.“ Mohlo by tam třeba také stát, že jsem co zasloužilý „Staatsgreis“ už v penzi. Nebo že beru třeba jen penzi co nějaká zasloužilá „vdova po ministrování“.

Ale pane hrabě, slovíčko! Hrabě Hohenwart ponechal celý a úplný aparát úřednický v činnosti a...

Zvonek. Velké utišení a tlačení se do lavic. Hrabě Taaffe oznamuje, že monsignore Negrelli bude za to, že je stár, dnes presidentem.

A za chvíli už předčítá dr. Fandrlík zvučným hlasem české znění poslaneckého slibu a vyvolává veškeré poslance dle jmen. A kdykoli se ozve hlasné české „Slibuju!“, natáhnou se všechny krky nahoře a všechny krky dole a zazní šepot, že celou řadu „gelobe“ není ani slyšet.

Nedívím se. Sám jsem si zajel sem, abych se podíval na ně. Chtěl jsem je tu vidět, dokud jsou „čerství“. Dokud si myslí na ohnivě plnění svých povinností, na své řeči, na aplaus od Vltavy.

A pak už byl konec. Tak krátce, jak to stojí v bibli — „stal se večer a jitro, den první.“

Dozvíte-li se, že tu dole bylo dnes přece něco zajímavého, pište mně. Bude mne to těšit.

△ *Ve Vídni 8. října*
(*Panská sněmovna*)

Jen několik minut schází do počátku schůze a v sále je ještě prázdko a ticho. Nevelký sál, dosti dlouhý, ale úzký. Strop lámaný a plný fresk. Lavice pěkně vyřezávané jako v chóru nějakých kanovníků a mimovolně hledí divák na protější místo předsedovo, není-li před ním pult a na něm velká kniha, z níž čísti se má „legenda připadající na den tento“. Připomínat celý sál, bývalá, to zemská sněmovna rakouská, refektáře bohatých opatství. Jen ty fresky odporují.

Vtom se mihla ve dveřích na jednom konci postavička ve fialové čepičce a fialovém taláru. Zase zmizela.

Skoro v tomtéž okamžiku objevila se a zas zmizela postavička zcela podobná ve dveřích na druhém konci sálu.

A teď se objevily znovu a kráčeji sobě vstříc do středu sálu. Jdou pěkným krokem jako dvě panenky, usmívají se na sebe, tisknou si ruce. Jsou si náramně podobní — nebo se mně alespoň tak zdálo — pan arcibiskup Kutschker a pan arcibiskup Wierzchlejski. Plné, ale starobné tváře, silné nosy, přívětivé oči.

Třetí za nimi je tu už pan hrabě Taaffe. Pospíšil sem ze sněmovny poslanců — dnes září spokojeností, usmívá se. Češi tam za Skotskou branou zasedli, pan hrabě je šťasten.

A jako by jen byli čekali, až sál bude posvěcen přítomností kněžských hodností, hrnou se teď páni: členové panské sněmovny doživotní, členové vysokou svou hodností církevní. Málo je zcela mladých mezi nimi, většinou mají už hlavy sněhobílé, nebo alespoň prozedlé. Vstupují generálové pevným krokem, s třírohým kloboukem pod páždím a podávají kněžím ruce. Vstupuje prelát za prelátem, nejnapadnější mezi nimi je dlouhý, suchý Sembratowicz, arcibiskup řeckokatolický, klonící se vždy tak, jak by tělo měl

v pružných, cvakavých perech. Přicházejí hrabata, knížata, člověk slyší jména stará, stověká — zde jsou samí pánové, kteří — dle Beaumarchaisa — „vzali si tu práci, že se narodili“, ale tak, aby to už za to stálo. Vidíme samé *velké* pány, vždyť jsme v panské sněmovně.

Dva oře má náš státní vůz: sněmovnu poslanců, sněmovnu pánů. Onen alespoň někdy, byť jen naoko, hryže ve svou úzdu, tento nikdy. Zde jsou samí mužové, kteří jsou proto konstituční, že jim tak bylo poručeno. Mužové tak konzervativní, že je jim protivno, když měsíc přechází v novou čtvrt. Mužové, kteří — třeba by ukrutně rádi žili dobře v nynějšku — přec v myšlénkách svých tráví nejraději v minulosti — tenkrát bylo tak příjemno, tak plno výhod, a žádná, prazádná konkurence s talentem někoho neurozeného! Ale musí mít mnoho, velmi mnoho zásluh — řádů je na nich navěšeno plno. Dnes jsou tu ty řády jen v miniatuře, v příhodném, abychom tak řekli kapesním vydání; ale zejtra, při slavnostní schůzi na hradě, bude na pánech zlata a démantů v ceně za několik Zbirovů. — Některé jsou tu pěkné tváře, krásně modelované hlavy. Ale v sněmovně poslanců je krásných hlav a výrazuplných tváří vskutku a značně víc!

Páni se vespolek živě baví. Zde je rychlejší tvoření a měnění skupin, než bylo před hodinou v sněmovně poslanecké. Zde sobě podávají všichni vzájemně ruce, znají se a podobá se, že „se mají rádi“. Vidíme tu naše přátele. Bývalého předsedu pana Heina, s tím obličejem urputným a s hlavou jako kostka. Knížete Adolfa Auersperga, stírajícího sobě pot jako po nesmírném, šťastně odbytém namáhání. Dále ministr Stremayer s Kutschkerem v rozhovoru tak sladkém jako dva milenci. A celá řada bývalých ministrů, mezi nimi malý Rechberg s bílou hlavou, zapadlými ústy, vyčnívajícím dopředu bradou. Jako dobrácký kantůrek saský. Kupodivu, pan hrabě Rechberg tu přechází, a bez roztaženého paraple! A já si pana hraběte ani nedovedu jinak myslit než s tím historickým roztaženým paraplem, pod kterým se v Emži procházel kdys s Bismarckem a rozhodl o Šlesviku a Holštýnu. Mám osud s mnohými

ministry, nedovedu si je ani jinak pomyslit než v představách věčně stejných. Giskru s rukou za vestou, s dlouhou cedulkou v ústech a na ní vytištěno: Tschechischer Dreschflegelstyl — vlastní jeho slova, jichž užil o promemoriu českých poslanců. Plenera, jak vždycky sklouzne z ministerského křesla dolů a vždycky se zas dětinsky škrábe na ně, s tou tlustou bradou napřed. Herbsta s ukrutnými, vyšmaňanými botami. Schmerlinga opřeného zády o zeď — „Wir können warten“. Banhanse, jak chodí zamyšlen po jetelišti a hledá čtyrlupen. Beusta, jak mne drží za krk, jak tlačí mne „ke zdi“ s takovým namáháním, že sotva dechu popadá, a jak se mu směju.

Teď zazněl zvonek. Členové sněmovny, jako by šňůrou trh, jsou na svých místech. Úplná disciplína. Po sněmovně vládne ticho.

Hrabě Taaffe představuje sněmovně nově jmenovaného předsedu a oba nové místopředsedy. Jedním z těchto je kníže Czartoryjski. Vysoká, elegantní postava, duchaplná tvář, známá Pražanům od pohřbu našeho Jaroslava Čermáka. Nám je kníže dvojnásob sympatický, co Slovanům a co žurnalistům. Bylť kníže Czartoryjski dlouho i v časopisectvu činným, výborný, znalý recenzent ve věcech uměleckých. Takých povolaných mecenášů, jakým je kníže Czartoryjski, má umění málo.

Předseda hrabě Trautmansdorff má programní svou řeč. Členové sněmovny poslouchají a hledí na předsedu. Jen hrabě Lev Thun stojí mezi lavicemi, odvrácen od řečnické, a cloní si dlaní levé ucho, aby slyšel líp. Jeho skutečně demonická tvář je ještě zamračenější než jindy a temné oko jeho sálá. Hledí tou programní řečí do budoucnosti? Myslí do minulosti zpět?

V jeho minulosti je jeden pěkný čin, jeden slavný den, jak mu nebožtík J. J. Krasnik kdys řekl. Den 20. října 1860. Tenkrát pan hrabě složil ze sebe úřad ministerský.

△ *Ve Vídni v žurnalistické lóži
na prkýnku č. 29*

Také se tomu říká „bankl“ nebo „lád!“ My žurnalisté tu máme totiž každý před sebou svoje prkýnko, na půl pídě široké, $1\frac{1}{2}$ pídě dlouhé a za zády na lavici svoje číslo. Jakmile začnou Národní listy vycházet s ilustracemi, pošlu vám situační plán sněmovny a její galerie, a ihned uvidíte, kde sedím a odkud se dívám, jak se to našim poslancům chodí „po půdě ústavy“.

Trochu divně. Nějak se jim stýská; ještě nenavykli Vídni a neodvykli svému dennímu pořádku, jaký měli doma v Čechách. Přirozeným během věcí není parlament se svou činností ještě v proudu, teprve se bojí sochory v písek formálností a příprav, lodička se teprv rozkolbává a pomalu hrotem otáčí k řece. Parlament vyžaduje dosud ještě málo poslaneckého času, a z našich pánů myslí jeden na svou kancelář, kde plynul čas jako šipka, druhý na svou domácnost, kde znali už každý jeho dech, kvečeru se rozpomíná na své pražské přátele a za dne se mu nelíbí ani ta vídeňská ulice — mluví se na ní málo ještě česky. Přece jsou místa, kde je teď i Čechu zde dosti podomácku a kde čeština zvoní na všech stranách. Takž známá restaurace U Ježka, kde už roku 1848 sedávali naši poslanci říšští, italská restaurace U kotvy, velkolepá kavárna „centrální“ atd.

Prozatímní rezultát: trochu dlouhá chvíle, je-li pravda, pánové? Věřím, věřím, kdyby se slušelo, sám bych se rozžíval na slavnou sněmovnu. Jsem zde, abych sledoval první kroky parlamentární, ale těch prvních kroků ještě není. Pak, abych sledoval naše pány poslance. Obtížno sledovat! Jednoho vidím, jak si právě prohlíží kolemjdoucí pyšnou dámu (podotýkám to poctivě kvůli jich nebohým ženuškám, které obětovně zůstaly doma, — snad se mně tím podaří rozšíř alespoň trochu semene nesvornosti!), — nu a toho

nemohu přec vytrhovat? Druhého, jak si před květinářským krámem prohlíží skutečně elegantní bukety (domů jich jistě nepošle!). Třetího, jak při obědě labužnicky pojídá polívky, masa, ano i „ještě něčeho“, kdežto jeho sirotky děti tráví doma a nemají snad ani tolik cukrového, mnoho-li by potřebovaly na —

Jen si zvoňte tam dole — mne neumlčíte!

Ale za rozhlídnutí se to tu dnes přece zase stojí. Galerie opět jako by je nabil; daleká většina ovšem tu mužských, hlavně mladých, také ale dámy ozbrojené brejlemi a divadelními lorňony, a ty zase hlavně staré. Lóže diplomatické a pro členy panské sněmovny rovněž plny. A dole jako v oulu. Takový četný a na tak malé místo směstnaný parlament as hned tak nebyl. Zdá se, že poměr stran je kordiální, živé přecházení ze strany na stranu, pravá beseda hlavně na střední prostoře kolem stenografů. Nejživější ze všech je opět hrabě Taaffe. Zná patrně půl sněmovny osobně a hned rozpráví s tím, hned s oním. Začal u levého středu, teď jde mezi lavicemi vzhůru, zdá se, že se levičáků ani nebojí. Vedle něho nejživější je hrabě Hohenwart. Jindy žulová jeho tvář je teď zrcadlem činného ducha — vše ho zajímá, všemu napnutě naslouchá. Teď se smluvili s doktorem Pražákem a dlouho spolu rokují, opírajíce se o nároží ministerské lavice. Ta „lavice“ je dnes napořád prázdná, ačkoli ministři jsou tu zase všichni. Pořád jsou páni ministři mezi lidem, totiž mezi jeho zástupci.

Nejčastěji tvoří se však dole větší skupení kolem poslanců starších, hlavně kolem těch, kteří jsou známi už z roku 1848, kolem Trojana, Riegera, Braunera. Ti „z roku 1848“ jsou teď nějak v módě, zde i v časopisech. Vždyť i o barónu Haymerle časopisy vypráví, že je „mužem z roku 1848“; ano že byl tenkrát Windischgrätzem i k smrti odsouzen a jen náhodou že ho zachránil Hübner.

Cože teď řekl staričký Negrelli? Slabý jeho hlas dobře neproniká, ale mluví o „osvědčení Čechů, podaném presidiu sněmovny“ hned v první schůzi. — Ano, ano, jací my už jsme sakyventi, přispíšili jsme si! A teď už předcítá dr. Fandrlík osvědčení sonórně a pevně.

Hluboké ticho. A hluboké ticho po přečtení. Naslouchám co možná bystře, ale neslyším, že by šlehla odněkud poznámka jízlivá. Nařídím honem lorňon k levici — ledaže se tam soused k sousedu trochu nahne a něco zašeptne, s tváří neúsměvnou, neúspěšnou.

Nu — tohleto ani není už pěkné, to člověku ani už krev nerozvaří! Kde je Giskra, aby vzkřikl „Dreschflegelstyl“! Kde je ten bodrý Moravec, jemuž česká koruna byla „mystickým vynálezem nového věku“, „šiboletem vymyšleným k fanatizování nepředložených mladých lidí“, titulem jen jako „král jeruzalémský“! Kde Berger, aby o Čechách zas duchaplně promluvil co o „rytířích smutné postavy“. Kde ostatní, kteří jim volali „bravo, bravo!“

Byly by se přece časy trochu změnil, s nimi trochu i lidé? Vezme-li člověk ráno ku kávě zdejší časopisy, čte články třeba ne správné, ne přátelské, přece ale aspoň do jisté míry s umírněností psané. Dříve měly ihned svá posměšná hesla — „belcretinismus“, „hohenwartičkování“, dnes nevyzývá ještě žádné heslo k posměchu. Snad to přijde, snad dosti brzy už budem číst v časopisech aspoň mezi řádkami a v parlamentu vyslouchat mezi slovy. Porozuměli bychom jim velmi rychle, jsme zkušení a obratní. Nemusíme si vzít ani „herbam, cuius nomen ignotum est“ — tu „neznámou bylinu“, o níž Primus Sobotka učí, že dáš-li ji do úst, porozumíš, co ptáci zpívají, kohouti pějí a —

Dole se pořád zvoní a vždy hned je zas nová vřava. Tvoří se tam „devět skupin“, přidělují se volební akta. Ani neposlouchám, také by bylo marno. Dívám se jen po oknech a po stropě, nespátřím-li toho „génia Rakouska“, o kterém se zde namluvilo už tolik, a nepoznám-li na jeho tváři, usmívá-li se, a na jeho oku, hledí-li aspoň trochu vesele do příštích dějů.

Nevím, může-li někdo teď už něco říci. Vždyť i sám pánbůh dovolil sobě říci teprv dne třetího, že „je to dobré“.

△ Ve Vídni 14. října
(v parlamentu)

Napopád ještě kniha Genesis, kapitola I.

Chaos. Samý ještě neforemný balvan, zmítaný sem tam, že by se neznalému oku zdálo, to zde že jsou bezúčelné masy hnané jakýms vědecky ještě neustanoveným zákonem slepé hravosti. Ale zatím jimi vládne jako vším na světě ten kosmický, všude a všude platný „zákon slepé mechaniky“, nazvaný zde „jedinacím řádem sněmovny poslanecké“, a žene tu knihu Genesis od verše k verši.

Právě jsme dnes došli k verši: „A učinil bůh světla veliká: světlo větší, aby panovalo nade dnem,“ — a dvě světla menší, aby panovala, když dle § 7 dotýčného jednacého řádu to světlo větší zrovna někdy nemůže. Sněmovna poslanců má ode dneška své slunce čili předsedu a dva vicepředsedy čili měsíčky, a my vidíme, „že je to dobré“.

Sněmovně poslanců nastává doba opravdová, jaká zde ještě nebyla. Lze to vidět již z toho, v jaké úplnosti poslanci se dostavují ke schůzi každé. Neuplyne ani pět minut po hodině co počátek určené, a dům je kompletní. Ovšem se poslanci hledí trochu aspoň zdržet na snídani v bufetu nebo na táčkách v koridorech, ale již president zasedá na stolci svém a parlamentární sluha stojí v koutku a tahá za provaz. Zní to divně, jako hrčivá pumpa spojená se zvoncem. Ale již jsou poslanci z koridorů až do posledního vypumpování a počíná schůze.

Dnes bylo první měření se stran. Každý bojovník stál na svém místě. Nikdo nescházel a z 341 mužů jen tři zahodili hlasy své a odevzdali bílé lístky. Hlasování dělo se jmenovitě a každý poslanec musil kolem předsedova stolce a odevzdat do osudí cedulku. Bylo to vskutku podívání zajímavé. Nejen galerie a lóže byly plny nasazených divadelních kukátek, také poslanci sami byli dychtívi poznat jed-

notlivce, jichž jmena třeba dávno už znali, a nastavili se hodně blízko.

A odříkávala se v abecedním pořádku jmena a šli jich nositelé. Jakoby průvod duchů. Mužové tak mladí, že bys jim dle pohledu sotva přisoudil zákonitého stáří, a zas mužové sotva se plížící, stářím a chorobou zlomení, že jich poslanectví je skutečná oběť. Mužové v politickém ohledu zcela „noví“ a zas jiní, jichž jmena se po dvacet let mlela den co den. Mužové, jichž život je vzorem železné konsekvence, a zas tak mnohý jiný, který pět let byl tuhým centralistou, pět let tuhým dualistou atd. atd. „Vůdcové lidu z roku 1848“ (těch ale již málo), mužové z Bachovy školy, vlastenci „rakouského čísla“ ze všech dob, ohniví zas národovci, pak preláti, knížata, sedláci, advokáti — nesmírná, velepestrá mozaika — 341 různých individualit, různých vůlí, různých směrů, jakápak bude z nich as „linie rezultující“! Na všechn způsob nějaká „křivka“ vysoce zajímavá.

Ale první hlas, který vydali, byl souzvukný. President, pan hrabě Coronini, zvolen jednohlasně. Již vystoupil na stolec svůj. Poslanci volají: „Plätze! Plätze!“ (na svá místa!) a sněmovnou vládne ticho.

Pěkná postava pro mužské oko, a nejspíš i pro ženské. Vysoký, pěkného držení — člověk mu věří, že byl kyrysníkem. Je teprv 46 let stár. Dlouhý, temný a plný vous lemuje přibledlou tvář a černé vlasy jeho jsou abych tak řekl měštansky přičísnuj. Oko je výmluvné, lesklé. Hlas je bez příkrosti, právě hlas takový, který nemá nic osobně urážlivého do sebe, i když by snad předseda užil přísnosti jednacího řádu. Když mluví, sprovází se mimovolnou akcí, což svědčí o živé povaze. Poněkud kazatelský tón dojmu tomu nevadí.

A jako onehdy president sněmovny panské mluví také dnes president sněmovny poslanecké řeč programní. Že prý nastává doba závažná. Že zde, ve sněmovně poslanců, co nejdřív nastanou horké zápasy, z nichž bohdá výsledkem bude „zlatá pravda“. On vítá Čechy, národ „vysoce inteligentní, v státu všeobecně platný, hrdinný atd.“ Pak vyslo-

vuje naději, že ústavní práva a obyčej je zůstanou nedotknuta.

Volba Coroniniho přijata celou sněmovnou s hřímavým „bravo!“ Také řeč jeho sprovázena voláním tím. Jen když chválil Čechy, bylo to „bravo“ trochu slabé — Němci nějak nesouhlasili. A když mluvil o nastávajících horkých zápasích, bylo ticho. Měl přec jen pravdu. Za deset let bude moci nějaký český Schiller už sepsat historii té „třicetileté války“, kterou my Češi vedem s drahými nám, tuze drahými krajany německými. — „Co musí člověk především učinit, když chce dosáhnout odpuštění hříchů svých?“ tázal se kdys učitel ve škole. — „Především musí člověk hřešit,“ odpověděl žáček. Páni Němci už „především“ hřešili, už hřeší po dvacet let — sotva as chtějí teď dosáhnout už odpuštění! Pokud je nyní už vidět, neměl Thiers pravdu, když řekl, že „strany potřebují se jen osobně spatřit, aby se snadno už pak dorozuměly“. Dnes —

Zase zvonek a zase táhnou poslanci v abecedním pořádku, jako když cestující jesličkář u jeslí klikou zatočí. Divně si zahrává ten abecední pořádek. Dr. Gréger a páter Greuter — Kuranda a dr. Kusý — pak najednou celé zvláštní skupení: Liebieg, Liechtenstein Alfred, Liechtenstein Alois, Lienbacher, Lobkovic. — Kuranda je již seschlý jako list v zimě, hlava jeho je jako sníh, jen oko je orientálně živé a tvář pořád tak „krásna“, jak ji „jedním tahem“ kreslí vždycky Klíč. Však už je Kuranda také blížek šedesátce. Skoro půl století je tomu, co se mu nepovedla jeho tragédie Die letzte weiße Rose. Třicet let, co se mu nepovedlo dostat Čechy do Frankfurtu a co se zpívaly písničky o něm po ulicích pražských. A den co den může slavit nějaké jubileum, že se mu nepovedlo to a ono, hlavně ale to, aby o něm mluvil někdo opravdově. Bohatý život!

A ještě jednou vandrují poslanci muž za mužem a skruti-nium dosvědčuje, že zvítězila se svými kandidáty pro stolce místopresidentské strana autonomistická. Zvolen dr. František Smolka, muž u nás v Čechách ze všech Poláků nejpopulárnější, nejčastěji a vždy s láskou jmenovaný. Také Smolka už je šedesátník. Bílé, sporé vlasy, bílá, dříve

dlouhá, nyní krátce přistřižená brada, pověstně mohutné, žlutavé kníry. Postava jako ze žuly, obraz žulového ducha a železné důslednosti. — Druhý místopředseda, svobodný pán Gödel-Lannoy, je muž vysoké, elegantní postavy, pěkného, tmavého vousu. Slovanští jeho krajané vysoce sobě ho cení, budiž tedy vítán.

Tedy: „Naši vyhráli.“ — Na jak dlouho? Dle jednacního řádu na jednu sesi, tentokrát tedy asi do vánoc. — A pak? — „Naši“ praotcové byli jak známo v ráji tak dlouho, „pokud jablka neuzrála“. Němci ale myslí, že jabka zrajou již zase jen pro ně a s vánočního stromku že si je setřesou. Což, jakož je vidět, záleží teď na těch, kteří rakouským národům stromky strojí.

NÁRODNÍ LISTY 16. října 1879

△ *Ve Vidni 15. října*

Lhal bych, kdybych řekl, že mne to zde v parlamentu dosud baví. Zvláště dnes! „Kdo je pro to, ať vstane!“ — Dobře, vstanou tedy. — „Kdo je pro to, ať vyzdvihne ruce!“ — Dobře, zdvihají ruce. Rád bych věděl, jak je tuhletohle může těšit. K tomu je tak těžko rozumět, o čem vlastně jednájí. Rozuměl jsem z celého dnešního „Einlaufu“ jen, že český poslanec jeden si přeje, aby záložny nebyly prý stíženy takovými poplatky. Nemám to rád, tohle stále mluvení o velkých daních, velkých platech atd. Pořád se tváříme, jako bychom neměli být z čeho živi, a — zatím jsme plni dluhů.

Pořád a pořád hlasují a já pořád nevím o čem. Snad to tam dole mnohý neví sám. Počkejme, zkusme to, zahrajme si trochu.

Já (nahore v lóži): „Pánové, kdo chce přijít jednou do nebe, ať vyzdvihne ruce!“

Vyzdvihují ruce skoro všichni. No to mne těší.

Já: „Pánové, kdo souhlasí, abych si už koupil nový zimník, nechť vstane!“

President (dole): „Návrh jednohlasně přijat.“

Já: „Nechť vstane, kdo souhlasí, abych za ten zimník zůstal dlužen.“

Přijato. Ale jen as dvěma třetinami hlasů. Ach — to věčné stranicství — bojím se, že jím utrpí i záměry nejšlechetnější!

Tak, tak, hrajme si — „proč bychom veselí nebyli, když nám pánbůh přeje,“ říká česká píseň, a on nám pánbůh zde prozatím přeje. „Už není pochyby, naši při volbě do adresního výboru vyhrajou,“ zní to teď zrovna vedle mne česky. Ohlédnu se, ani mluvícího neznám. Je nás tu v žurnalistické lóži Čechů, jako by napršelo. A v první řadě, zrovna nad

hlavami českých poslanců, vznáší se — chci říci sedí přítel Skrejšovský.

Už zase zvonek. A zase čte zapisovatel jméno za jménem a muž za mužem kráčí kolem kovového osudí a hází tam cedulku svou. Nebozí zapisovatelé, ti zde vynamáhají svých plic! Zde musí podobné úřady zastávat sami poslanci, v sněmovně panské mají své úředníky. A přec je zde v sněmovně poslanecké také síla šlechticů. Ti nebozí! Člověka zrovna slzy polijou, když si vzpomene, že teď právě je nejkrásnější čas pro honby a že tak vzácní pánové, místo aby se doma na svých statcích bavili dle urozenosti své, musí zde sedět nebo maširovat v abecedě. Ať pak ještě někdo řekne, že nepřináší „lidu obět“.

Alespoň kdyby ten abecední marš byl dnes zase „poprvé“. Podruhé už ty tváře tak nebaví, zrovna tak jako známá už cesta. Málo je mezi nimi tlustých, tedy dle zvláštního dramaturgického náhledu málo talentu ku komice, málo naděje na veselou budoucnost. A pak — co mám z pouhého pohledu na tváře! Vidím například pověstného urgermána nebo item pověstného liberalistu „z nejkaldnější vody“ — ale on nemluví. Ach, kdyby už mluvili! — Hehe, teď jdou za sebou Skéne a Skopalík! Skéne červené kalhoty vyrábí a Skopalík červené kalhoty nosí. Mají kříž se Skopalíkem ty vídeňské listy! Rády by o něm, o moravském sedláčkovi, strojily vtipy, ale on prý studoval a nosí své zlaté brejle tak sebevědomě, a vtipy nejdou.

Ba už ani křesla slavné vlády, která má „dr. Pražáka v lůně svém“, nepoutají pozornost tak, jak poutala v den prvý. Chci-li vidět pana Stremayera, podívám se, kdeže tam dole stojí nějaký pan páter; obyčejně stojí pan Stremayer před ním a potřásá mu ruku. Chci-li vidět pana hraběte Taaffeho, podívám se, kdeže se kupí trochu větší hlouček rozmlouvajících poslanců; obyčejně rozmlouvá pan hrabě s nimi a ohnivé oko jeho šlehá po sněmovně přes jich hlavy. Škoda, že zde nemá místa pan baron Haymerle, rád bych ho seznal. Časopisy chválí, že prý pan baron mluví německy, francouzsky, anglicky, italsky, turecky, persky, arabsky, novořecky, dánsky a trochu sanskrit. Což může Čechy,

Poláky, Malorusy, Slovince, Dalmatince zajisté těšit, neboť umějí-li jen trochu novořecky nebo arabsky, mohou se s ním smluvit. —

Konec marše. Že prý bude přestávka na čtvrt hodiny. Ale z té čtvrtky bude půlka a tři čtvrtky — co teď dělat? Dívám se ke stropu — nic. Měřím zrakem prostoru po délce, od okna k oknu — alespoň kvůli mně mohl by se teď náhle zjevit Blondin s bidlem nebo Weinrata, který běhá bez bidla a ve fraku. Nic.

Sednu na pokraj lóže a hledím dolů na „naše“. Většina jich užila odpočinku k malé procházce do koridorů a lavice jsou skoro prázdné. Jeden ze zbylých dělá tužkou vlnové čáry po papíru odhora dolů; snad pracuje na kýženém rozšíření paroplavby z Litoměřic do Prahy. K jinému právě přistupuje listonoš. Poslanec odevřel list. Nasadím lorňon. Zdá se, že to ženská ruka v listu, nejspíš list z Čech, od paní manželky. Jen kdybych mu viděl do tváře, kdo to je, — snad bych si něco na něho vymyslel!

Půjdu dolů do koridorů.

Aha, dva páni v důležitém patrně rozhovoru. Abych takhle něco politického zachytil! Poslouchám. Jeden pán tvrdí, že posýpat psaný list posýpátkem je urážkou pro adresáta. Druhý pán míní, že čekat, až papír oschne, znamená adresátovi tolik jako: „Můj cit k tobě tak nekvapí, abych —“ Jdu dál, ale honem.

„Prosím tě, kdy jedeš zas zpátky do Prahy?“ ptá se mne přítel poslanec.

„Rád bych za dva za tři dny.“

„Buď tedy tak laskav a vezmi mně něco s sebou. Pošlu svým dětem hračky.“

„Nebude se tomu podkládat politický význam, když z říšské rady povezu do Čech hračky pro —“

„Wieder um zwanzig Stimmen! Da können wir ja gar nicht mehr mitmachen!“ bručí tu náhle sonórní bas.

„Oho!“ odpovídá druhý. „Wir haben die Pflicht der Abwehr!“

△ V Praze 25. října

Když chce člověk vidět dnes ještě kousek přírody, musí už jen na Ovocný trh. Ovocný trh přešel ze znamení švestky dnes už do znamení révy, hrušky, jablka a ořechu.

Naším dětem je to jedno a my velcí, moudří lidé dovedem přemýšlet všude, i na trhu. V hrozni vidíme dle Siracha obraz moudrosti. Jablko v nás budí celou řadu představ: Píseň písní, kde milenka se opojuje dechem milencovým „jakoby vůní jablek“, — pak jablko, z kteréhož pomocí praotce Adama nám vzrostl ten milý, rozkošný náš „dědičný hřích“, — dále jablko Parisovo, z něhož vzrostla válka a Homér, — pak zas jablko Tellovo, z něhož vzešla svoboda, — konečně jablko Newtonovo, z něhož vyšlehla osvěta. „A co nám přináší jablko říšské?“ ptá se Jean Paul. Inu — co chce! Velký hřích nebo trojanskou válku, také ale osvětu a svobodu — někdy.

„Úsměvný“ hrozen, „úsměvná“ hruška, „úsměvné“ jablko, „úsměvný“ — ne, poetové ve své stylistické hatmatilce neřekli ještě ani jednou o hnědem, vráskovaném ořechu, že je „úsměvným“. Co je nám ale platna všechna ta úsměvnost po ošatkách Ovocného trhu, když země pod nimi už je černá a blátivá, a nebe nad nimi sychravé a šedé! Ano, podzimek už je zde, ba již i zima se všemi příznaky svými. Baby chodí po domech s mechem. Fanfárové služky, nenavyklé ještě časnému soumraku, vráží do sebe s takovou chutí, že dláždění je denně poseto džbánkovými střepy. Dámy stojí před krámskými výlohami a obdivují se nevidaným neslýchaným formám letošních zimních klobouků. A „za nevidět“ už bude každý rád, když nebude musit ani na ulici ven a u domácího krbu bude moci ohřívát tělo i duši.

To prý je velmi pěkná věc, takový domácí krb! „Krásna

je kometa, meteór a severní záře," praví básník Hamerling, „krásný je kmitot hvězd, červánky ranního a večerního nebe, krásna jsou města radostně iluminovaná, vrchy slavnostními ohni poseté, ohňostroje od země k nebi sršící — ale nejkrásnějším, nejsvětějším, nejjvznešenějším a nejmilejším plamenem je prý ten plamen na domácím krbu.“ Možno — vždyť toho můžem zkusit! Sáh březového dříví stojí jen 15 zl, trvá celých 14 dní a při krátké jedenáctiměsíkové zimě, jaké se těšíme my v Čechách, činí to na nejvýš vydaj 330 zlatých. Jiným než březovým dřívím topit není beztoho ani elegantní — ta bílá kůra má do sebe — kus noblesy a vyjímá se vedle vlašských, umělecky z bílého mramoru vyvedených kamen, jaké obyčejně nalazáme v českých našich domácnostech, velmi pěkně. A věru že si může i nejchudší literát český dovolit toho vydání březového, zvláště když beztoho veškeré ostatní potřeby jsou dnes přímo až komicky levné — divadelní lóže pro zimní sezónu například jen 350 zl, stálý fiakr měsíčně jen 160 zl atd.

Popřejme si tedy my čeští literáti alespoň „radostí domácího krbu“! Beztoho bude pro nás letošní zima as namáhava, namáhavější než každá z předešlých. Máme teď četnou českou šlechtu svou, kteráž demonstrativně ve Vídni pronášela po česku své „Slibuj!“ a doma dle dávných zvyků svých bude chtít vlastenectví své osvědčit teď tím okázaleji. Nebude to vždy a zcela příjemné — ale nebude také as žádného uhnutí! Copak mám dělat, když mně ráno galonovaný lokaj nebo zlatem okovaný panský myslivec přinese lístek: „Velectěný příteli! Doufám, že snažné prosby mé neoslyšíte a dostavíte se dnes k dýchánku v paláci mém, ku kterémuž jsem sobě dovolil sezvat květ literatury naší a našeho umění. Račtež jen mému poslovi říci, přejete-li si, aby kočár můj Vás očekával u divadla, nebo zajel k Vašemu domu. Spolehaje na osvědčenou laskavost Vaši, jsem Váš věrný hrabě A.“ a dole bude ženskou rukou připsáno: „Zaspívám Vám zamilované Vaše číslo z Dalibora. Hraběnka A.“ — co? Mohu se vymlouvat, že kníže B. si přispíšil a pozval mne o 24 hodin dřív, když

vím, že hrabě A. a kníže B. si všechno povědí? Mám hledat jiných lží? Zvláště když jsem skutečný milovník Dalibora a hraběnka vskutku s citem a chutí Smetanovy skladby zpívá!

Arci, je to privilejem šlechty ve všech zemích a u všech národů, že se stýká a hledí obklopovat vždy „květem“ národa svého. Šlechticové vynikají rodem svým a chtějí dokázat, že vynikají i duchem. Dostalo se jim od prvního dětství vychování co nejpečlivějšího, oni pak zcela přirozeně hledají společnosti těch, kteří vynikají vědou nebo uměním. Šlechtic, jsa dle rodu mezi předními ve vlasti, hledí postavení své odůvodnit také vyšším stupněm vlastenectví, především tedy tím, že sobě váží všeho, co vlast jeho má „krásného“. — To je všechno velmi pěkné a nedá se ani vykládat za zlé — když jsou ale ti naši čeští šlechticové tak divocí a odedávna neznali ve vlastenectví skoro žádnou míru! Pak to ovšem odnesem my, kteří jsme „květem“ a kteří „vynikáme“ ve vědě a tento. Škubou se zrovna o nás — a to věru není příjemné, ať říká kdo chce co chce!

Zvláště letos, kdy se bude v zimních dýcháncích napořád as politizovat. O říšské radě a těch ohromných koncesích, jakých se dostane Čechům. O tom, jak se má upravit „Pluslajtanie“, jakž teď nazývají Bosnu a Hercegovinu. O alianci mezi Rakouskem a Německem a jak tou aliancí zabezpečen „světový mír“. Také že je najisto zabezpečen, ten mír světový! Zvláště teď, když se k Německu a Rakousku do třetice hlásí také ještě Itálie! Právě tam dole byla rekrutýrka a časopisy vypravují, že prý vypadla skvěle: rekrutů dost a dobrých. Jeden z nich prý měřil celý metr a vážil plných dvacet kilo. Taková armáda se arci nesmí podceňovat, hlavně pro zázračnou hybnost svou. Vždyť jde pět vojáků na cent, celá kumpanie zaujme nanejvýš prostoru jednoho krychlového sáhu a zcela obyčejný železniční vláček stačí na bleskorychlou dopravu celého armádního sboru!

NÁRODNÍ LISTY 26. října 1879

△ *Ve Vídni 29. října*

Bůh ví, nejsem neskromný, ale že budu moci z adresní debaty každého dne alespoň tucet slušných řečnických hromů poslat do Prahy, doufal jsem přec. Přinejmenším jsem doufal, že hned zprávu o první schůzi zahájím například slovy: „Zvěstuju vám pověst veleslavnú o velikých pótkách, lutých bojech“ a že v myšlénkách svých budu se kochat představou, jak vy tam v Praze vystupujete honem na prsty, v bláhovém domnění, že uslyšíte ale ihned líp. A zatím jde debata klidně jako přátelská rozprava, místo hromů trochu šelestění podzimního listí, místo divokých vodopádů samé klidně se vinoucí říčky, z nichž žádná neurve ani kousek levého nebo pravého břehu a honem se ráda uhne, když vidí, že by narazila snad mimovolně.

Jsou tu „dvě strany“ a „obě straně stojí protiv sobě bez hnutia, na zasazenú patú, na pevnú lýtkú“. Ať se mluví co chce, žádné lýtko se nezachvěje, žádná pata necouvne ani o vlas. Kdyby řečníci mluvili krásně, tak krásně, jak zpívali ti tři bibličtí v peci, „na druhé straně“ nepohnou nikým. Co na této straně je „chvalné“, na druhé straně je naprosto „nechvalné“, a nikdo to nevymluví. Vidíme sice, že řečnické zápasiště dole je plno, slyšíme, jak ti okřídlení démonkové, jež lidé nazývají „slova“, sviští a bzučí prostorou, ale všechna slova jsou jako kočičky na velkonočních metlách, hladké a beze vší ostrosti. Řečníci oplývají „spravedlností“, jak každý z nich praví, a když přec některý slova ostřejšího užítí chce, napřed protivníka trochu pohladí. Vždyť i nás Čechy ten onen teď zde hladí — a to je dost! Rozumí se samo sebou, že by věc ta byla naprosto v pořádku. Jen že jsme navykli slyšet zvuky drsnější z té sněmovny za Skotskou branou a zvláště že nemůžem jinak než myslet zpět na první leta šedesátá, kdy tu také seděli „naši“. S námi as stejného náhledu je

obecenstvo. Galerie, diplomatické, panské lóže jsou plny. Jak kde dole řečník vystoupí, hrne se obecenstvo sem a hrne se tam a po všech galerijních lavicích stojí a vrší se lidé. A pak si s povzdechem zase sednou.

„Zápas“ děje se s akademickou přísností jako zápasy starořecké. Vždycky jeden řečník levice, pak pravice — sotvaže jeden snažil se roznítit svůj ohníček, už je tu druhý, aby jej sfoukl. Žádný nemluví příliš dlouze. Myslílo se, že vůbec bude řečníků málo. Z pravice se jich pro počátek vůbec přihlásilo jen šest. Zajisté málo, zvláště ale málo na nás Čechy, kteří toho tolik máme co říci. Máme tak mnoho svých myšlének, o něž se bojíme, že nám ztuchnou, když nebudou moci na světlo a vzduch. Ale snad je to politické, mlčet včas. Zato Němci hned „dluhým tahem tahú“. Na našich šest přihlásilo se jich šestnáct, a mezi debatou dalších devět — „die Lust zu reden kommt zu rechter Stunde“.

Prvním řečníkem byl dr. Eduard Süß. „Almanach říšské rady“ jmenuje ho „parlamentárním řečníkem první rady“. Možno, my jeho řeči „první rady“ neslyšeli, jeť dr. Süß teprv od roku 1873 v radě říšské; řeč dnešní neučinila toho překonávajícího dojmu. Zdálo se mně, jako bych viděl před sebou suchého muže v těžkém pluviálu. Orgán nepodobá se být výdatný, řečník jej musí každý okamžik ovlažovat vodou — užívá ovoce své činnosti, jeť dr. Süß hlavním původcem toho, že má Vídeň teď dobrou vodu, a v tom ohledu bychom přáli také Praze, aby měla nějakého dr. Süße. Pakli jsem mu dobře rozuměl, chválil ve své řeči trochu Němce. Co už jsme slyšeli a čtli upřímné, horoucí chvály Němců — ale vždy jen zas od Němců. Myslím, že by i je samotné to překvapilo, kdyby je chválil stejnou měrou také někdo jiný. Jedno místo řeči jeho — „tschechisch — böhmisch“ — vyvolalo na pravici hlučný odpor; perutě ducha Davida Kuha, vynálezce toho „tschechisch“, zavanula v tom okamžiku sněmovnou. A pak řekl směrem k pravici: „My sobě zůstanem vždycky cizí.“ Inu — „snad tomu chce sama příroda,“ jak Raupachův Tasso praví! — Vcelku měl pan doktor s malými prostředky dosti dlouhou řeč.

Druhý řečník levice byl Rusín, *Kowalski*. Mluví živě — ale člověk lituje, že řečník nemůže zůstat anonymem jako spisovatel a že řeč nedá se odložit jako kniha. Byl bych *Kowalského* řeč vděčně odložil, jakmile začal o Polácích mluvit. V tom okamžiku švihnul sněmovnou bolestný vzkřek té nesvornosti, která dělí v lidstvu národ od národa, v Slovanstvu ještě kmen od kmenu, ba dělila nás někdy Čechy i od Moravanů. Tomu přec jen „příroda nechce“! — A pak přišli *Scharschmid* a *Lustkandl*, naši „krajané“, poslední čtenářům českých novin hlavně tím znám, že s ním svého času obšírně polemizoval František Deák. Nevím, co to je: namáhám se, když opoziční řečník mluví, cituju si Goethova slova: „Obyčejně domnívá se člověk, jakmile slyší slova, že sobě při nich také něco myslit musí,“ — ale ono to nejde, slyším jen věci, které jsem z německých úst již tisíckrát slyšel, vše činí dojem hluchých frází a člověk se dívá na řečníka jako na nějaký malý státek, u kterého jsou v oběhu jen peníze cizí a který, „aby se neřeklo“, rází si nejvíc něco peněz drobných. Jakmile začal *Lustkandl* mluvit, zdvihly se lóže a galerie a obecenstvo putovalo domů. To může řečníka pýchou naplnit.

Z pravice mluvili *Dunajewski*, řečník obratný, do všech důležitějších debat zasahující, dále *Clam-Martinić*, jehož řeč rozhodně nad všechny ostatní vynikla, a kníže *Adolf Liechtenstein*. Vesměs čelili k nejvyšší umírněnosti slovně i věcně — však čtenář již obsah jich řečí zná. *Liechtenstein* měl tu as svou řeč panenskou. Mluvil volně, stylizoval okrouhle, třeba by posluchači byla co do věci zdála se řeč poněkud mozaikovou. Několikrát dovedl opravdivou náladu sněmovny provanout rozmarem. Zvláště když osvědčoval, že „německý sedlák naprosto nesouhlasí s tím, čeho dovedla říšská rada posud“, — „a jak o vás smýšlí sedlák slovanský, to přec, pánové, víte!“

Každý řečník slyšel „bravo!“ své strany, mnohému se tleskalo, a každému se po řeči gratulovalo, hlavně od sousedů. „Strana“ — „soused“. A obě strany stojí proti sobě bez hnutí — na zasazené patě.

△ Ve Vídni 31. října

Ne, příjemno zde člověku není. Ne a) co žurnalistovi a ne b) co Čechu.

Život zde může člověk nechat v té takzvané „žurnalistické lóži“ poslanecké sněmovny! Rád bych věděl, proč se jí říká a) „lóže“, b) „žurnalistická“. Není věru ani možná, abych vám podal o ní pravé ponětí. Kdybych řekl, že je ještě desetkrát horší než žurnalistická lóže pražská, není ten výraz ničím, poněvadž si přece ani nedovedete pomyslit nic horšího, než je pražská lóže ta. Ještě nejspíš byste sobě dovedli učinit obraz, byli-li jste někdy v zastavárně na licitaci, když bylo licitantů, až stáli ze dveří ven. Žurnalistů je tu menšina, to se rozumí. Většinu tvoří „hosté“, nezvaní, nejrůznějšího stáří, starci i hoši, lidé ve fraku i v kalmuku, ano i dámy. Hledáš-li své číslované místo, sedí na něm alespoň už dva hezky tlustí lidé, na jejich zádech stojí a klečí tři jiní. Musíš zůstat stát v tlačenici, s tužkou a notickou v ruce, tísňen a strkán — každý okamžik ti vylítne tužka nebo knížka z ruky. Za pět minut jsi mokřý jako myš. Co platno: „Není potřebí, abych žil, je ale potřebí, abych se — potil,“ řekl Pompejus. A sněmovní sluha říká, že prý „to jinak nejde“.

Skoro rovněž plno je po ostatních lóžích a po galeriích. Roste to ode dne ke dni, a kdyby trvala adresní debata ještě dva dny, puknou stěny. Některé dámy vydrží tu sedět od rána do noci — vzácný smysl pro politiku! Škoda, že nemohou také dolů. Mohly by při hlasování sbírat hlasy jako „súdné děvy“ v Libušině soudu. Snad by už z galantnosti nenavrhoval pak poslanec Bareuther „hlasování dle jmen“. Vlastně se jim musí člověk divit, že na těch galeriích vydrží. Vějíře pracují a šustí, krajkované šátečky otírají čela a skoro před každou dámou leží rubínová fióla s nějakou voňavkou. Je tu vpravdě děsný vzduch!

Poslanec Friedmann, ten černovousý, hezký, vynalezl prý „čistění vzduchu ve velkých městech“ — mohl by svého projektu napřed zkusit zde, v malém. Mám ho rád, toho černovouseho, hezkého Friedmanna. Mluvil sice pro adresu menšiny, ale řekl, že prý „předpokládá, že na pravici sedí celá řada geniálních lidí“. To dělá člověku dobře — počítám se jaksí k pravici.

S debatou roste chuť k mluvení. Řečník za řečníkem přináší „svému bohu“ ovoce svých rtů a už je toho načesaného ovoce jako na podzim v sadě. Při řečnění drží skoro každý „zvuchou tužku“ v ruce a šermuje jí ve vzduchu. Jeden mluví zmrzle, jako když mrzutá žena svému muži odpovídá, jiný spustí hotový katarakt, jako by celá jeho bytost byla sesazená ze samých jen slov. Ale debata je teď po řeči Riegrově rozhodně živější. Vskutku se už „rozohnichu zraky protiv sobě strašivo“, „nebeská létadla“ jsou všechna poplašena a už tak leckterý vzezvučel tu skřek hrůzonosný. Řeči sviští jako dvousečné meče, slyšíš sice sladká slova, ale vzpomínáš si přitom na sladké ovoce fíkových stromů, jichž pně jsou prý jedovaté. Dnes vysvětloval předseda, pročže nevolal včera dr. Riegrovi k pořádku. Nu — byl blízek tomu, viděl jsem, jak ruka jeho cukala a sahala už po zvonci.

Také šedý náš přítel Herbst už mluvil. Řečnil vesele, se živou akcí. Není ale nic platno, je přece jen vidět, že není už Herbstem bývalým, že dnes je už Herbstem dosti opuštěným. Ty dny mu minuly, kdy byl nejmocnější z mocných, kdy „jakmile vstoupil do shromáždění, kmetové vstávali a kladli ruce na ústa svá a knížatům se jazyk přilípl k dásním“. Neukazuje toho na sobě, vskutku by ale asi zvolal s Jobem: „Kéž jsem zase jako ve dnech minulých, kdy bůh mne ochraňoval... kdy byl jsem v podzimku dnů svých!“ — Slyšel jsem přednedávnem najisto tvrdit, že prý ještě otec Herbstův jmenoval se Podzimek, byl z jižních Čech, odněkud ze schwarzenberských statků, a odtud se přestěhoval do Uher, kdež se poněmčil. Sděluj to ovšem jen co kuriosum, možno konečně je to, rekrutují se naši přátelé jak známo z blízka i z daleka.

Mimo Martinice a Riegra nepromluví z našich tentokrátě nikdo. Vůbec se naši nespustí as tak brzy do řečnického proudu. Jeť tak těžko „v cizině zpívat písně ze Siónu“, zvláště když není lze zpívat je mateřštinou. Člověk v té cizí řeči tíž myslí, pomaleji se propracuje k původnosti, a pověstné jazykové katarakty německých řečníků přímo zastrašují. Jeť prozatím třeba opatrnosti, ti pánové jsou ve všech parlamentárních zvycích dobře vyškoleni a ve svém smýšlení k nám nesmířitelní. Psané slovo je ve své působivosti hotový chudáček naproti slovu mluvenému. Řekneš slůvko, a už působí jako horčičné zrníčko na lidi, byť jich bylo do tisíců, proneseš slůvko, a letí jako raketa do střechy doškové, promluvíš je — a čtyřma koňma už je nedohoníš.

Nesmířitelnost bylo hlavně vidět včera, při schůzi večerní, když byla řeč Riegrova už mysle rozvlnila. První to „noční schůze nové éry“. Kdosi pravil jednou, že by se nemělo počítat jen „12 svatých nocí do roka“, nýbrž celých 365, každá noc je prý svata. Nu, tu včerejší by byl asi vyškrt. Myslím, že starý, bledý měsíček nemá vůbec as příliš lichotivého ponětí o naší strakaté zemi — včera si svítil tak jasně na ni a na ten flíček její za Skotskou branou, a mínění jeho se as taky nezlepšilo. Místo slavíků tloukli lidé, ale do sebe, a místo posvátné písně ponocného harašila basová klapačka vzdoru.

Je po všem. Minul den a minul den vterý, levice se vymluvila a posléz zbyl na řečnicku jen zpravodaj většiny, hrabě Hohenwart. Napnutí bylo všeobecné. Pravice ovšem měla „v útrokách statnú vieru“, a také se neklamala — řeč Hohenwartova byla pravý vzor důmyslu a elegance.

Hlasování, to první velké, je odbyto. „Mudrci jsou vždycky v menšině,“ pravil jeden z levých.

△ V Praze 6. prosince

Prosím snažně, aby žádné přihlášky rodin, které chtějí pozvat chudé k sobě na Štědrý večer, nebyly více na mne adresovány. Veškerí chudí pražského obvodu jsou již zadáni na večeře a stromky, také i na obědy a večeře božihodové, a nemohl bych tedy žádnému dotýčnému přání více vyhovět.

V Praze dne 20. prosince 1879. — A. P., pražský otec chudých.

— — — — —
Z naší útulny pražské. Minulého svatého téhodne nenoclehoval v útulně nikdo — První „denní zpráva“ v č. 310 Národních listů ze dne 30. prosince 1879.

— — — — —
Pěkný inzerátek a pěkná lokálka! Jenže nebude stát ani v Národních listech, ani někde jinde. A že stála jen kdesi v listu německém, berlínském, také — co zbožné přání. Bylo by to tak pěkné! Ale nebude to tak pěkné! „Musíme se velice obmezit, nesmíme si sami ničeho zvláštního dopřát — máme sice ještě dobrý kabát na sobě, ale dluhy začínají hned u prvního knoflíku pod límcem!“ slyšíš na všech stranách. No — něco je na tom pravdy. Třeba je dosti mnoho na tom pravdy. Ale přece je to víc fráze opatrnosti, jakási asekurace „při nynějších nejistých poměrech“, a těch, kterým nezačínají dluhy ani ještě pod límcem — vzadu, je přece jen dosud valná část. Můžem-li armádě vojáků dát miliardu zlatých, můžem snad armádě svých chudých dát alespoň zlatku jednotlivou. Vždyť je to také skutečná armáda, oděná uniformní kytlicí bez zlata a hedvábu a opatřená armaturou moderní — bídy.

Je těch chudáků zimou se tetelících a hladem schoulených jako mlhavých mračen. Útulna je denně přeplněna. U dveří našich bytů zacinká každou chvíli zvonek, a když

otevřem, stojí tu postava němá, jen se tak plaše dívající — to ostýchavé cinknutí zvonku už řeklo beztoho vše. A zaběduje-li na chodbě přece hlas prosebný, je vzdor mrazu tak horký — tak horký! Pálí z něho stud, šlehá zimnice nejistoty, dýchá žhavý popel strachu.

Pravidlem není věru třeba nabádat teprv zvláště náš lid k dobročinnosti. Vždyť je to lid slovanský, hostinný, dobrý. Kdož jiný má pro bídné žebráctvo tak dojemných slov jako Slovan! „Moji milí rodičové!“ osloví Rus žebráky, — „Tumáte, tatíčku náš!“ řekne Čech. Snad je v tom tajné srovnání, že nemůže být nic skvostnějšího, než když dítěti popřáno, aby se stalo dobrodincem rodičům svým. Jen zkuste, jak dobrodiní blaží! Pozvete chudého k svátečnímu svému stolu, a uvidíte, co takový chudý vám za to může dát! Nevybírejte, vezměte kteréhokoli, vždyť každý z nich opuštěnou sirotou, bez příbuzných. Byl-li odevždy chud, ani se mu příbuzní nikdy nenarodili, a zchudnul-li teprv, ihned mu pomřeli.

Ovšem každý „nestoluje“ panský, ani o velkých svátcích ne. A mnohý by, pozvav si hosta, třeba v té kytlici, učinil pro stůl pak něco víc, než jeho poměry vlastně dovolují. Ale vždyť je tu pro dobrou vůli letos pomoc — ta naše útulna! Tam bude prostřeno a ustláno o Štědrý večer, před i po něm. Tam se přijímají — a všude se zajisté přijmou pro ni — i dárky malé, nejmenší a každý přispěje k úlevě bídy. Útulna povstala šťastnou myšlenkou společensky vznešené Pražanky. Myšlenky se chopily kruhy zámožné, s takým ohněm, že myšlenka v době velmi krátké došla svého uskutečnění. Jakkoli je ovšem přední povinností kruhů těch, aby přispěly ze svého nadbytku, ukazuje se přece skutečná bída větší než posavadní ochota, útulna vidí se býti malou, a je patrně nutno, aby se dobročinné té myšlenky ujaly kruhy všechny a trvale. Ale kupodivu — právě naše střední a nižší kruhy, jindy ihned radostně ochotné, tentokráte se zdržují. Je v tom *ostych*, nic jiného. „Páni“ to začali, „lid“ se zdržuje. Ale velmi nemístně — sebemenší příspěvek je vítán a každý může „vánočním dárkem“ zde potěšit jiné — i sebe. —

To jsem vlastně napsal lechtivé slovo a vyslovil choulstivou věc — „vánoční dárek“. Dotknul jsem se mžikem tisícerych nadějí — a sterých starostí. No — mohu já za to? — pročpak to na mne volá ze všech novin a ze všech krámů. „Vánoční dárky — vánoční dárky!“ Všechno je najednou „zajisté“ zas „nejvhodnějším“ vánočním dárkem. „Houně na koně“, k nimž potřebí si přikoupit jen pár pěkných koní, „nové saně“, k nimž potřebí si jen přiříditi nějaké hospodářstvíčko, „věžní hodiny“, k nimž potřebí jen přistavět věž a dvoupatrový zámek, „mladý, hodný manžel“, jehož si může opatřit každá, která má například jen 40 000 zl jmění. — „Zajisté je nejvhodnějším vánočním dárkem hlavní trefa,“ hlásá směnárni závod, proniknutý hlubokou pravdou svých slov, a nabízí los, jenž musí „alespoň“ 20 zl vyhrát, třebaž v nejnešťastnějším případě až roku 1940, kdy ta loterie dobíhá. — „Zajisté je zdraví darem nejvzácnějším“, a lékárník nabízí škatulku krev čistících pilulek, pomáhajících hlavně „proti zácpě“. — „Zajisté je cestování nejlepším prostředkem vzdělavatelským, a nejvhodnějším vánočním dárkem bude tedy zajisté pro každého — lístek paroplavební společnosti dopravující do Ameriky přes Hamburk.“ — „Zajisté bude nejvítanějším dárkem zajištěná budoucnost“ — a člověk by se už pranic nedivil, kdyby za tím stály — „rakve všech velikostí, dřevěné i kovové a“ — eh, je to teď honba, je to vzácná ochota prodávat, pomáhat těm nebohým lidem, kteří si nevědí a nevědí rady!

Však je také člověku zrovna vrozena ta chuť darovat, obšťastnit někoho! Viděl jsem sám tyto dny případ krásný, mohu říci, že pohnutlivý. Proč bych jej nesdělil? — o každý vskutku šlechetný čin je škoda, nevejde-li v obecnou známost.

Mladý pán, jemuž dobrota z očí koukala, šel do divadla. Měl v kapse dvě svobodné vstupenky do parteru a nikoho, komu by byl jedné z nich popřál. I kývnul, rychle se rozhodnuv, za náročím na číslovaného sluhu. Snad se mu zželelo muže v mrazu nepokojně přecházejícího, snad v něm květla také myšlénka vzdělavat lid a pozdvihnout jej k sobě.

„Pojďte,“ řekl mladý pán, a muž šel. Mladý pán mu vtisknul vstupenku do ruky a velmi ochotně bděl, aby muž nezbloudil. Mladý pán postavil se až do popředí parteru, muž k pilíři dál vzadu, s číslovanou čepicí v ruce. A když mladý pán poprvé aplaudoval, ohlídl se, líbí-li se to také muži. Ale viděl, že muž stojí nepohnutě, ustrnut netušenou krásou. A když mladý pán ohlédl se podruhé, viděl už, že šťastný muž, překonán porozuměním, aplauduje celou šířkou poctivých svých rukou. Nikdy se mladému pánu ještě tak nelíbila divadelní produkce, nikdy netančila taktovka v orchestru před jeho očima tak vesele, nikdy — — až — —

Však já se nebudu blamovat naproti vtipnému čtenáři, abych vypravoval konec, v jistém ohledu smutný a dotýkající se otázky čtyř šestáků! — Jen to chci ještě podotknout, že jsem je viděl po hře oba na nábřeží, stojící pod svítilnou. Muž měl číslovanou čepici nějak v týlu. A mladému pánu, trochu rozpačitě se ohlížejícímu, se skvěla slza v oku. Nevím, byl-li to poslední výprask uměleckého nadšení, nebo účinek mrazu, či snad svědek bolu nad velkým zklamáním.

NÁRODNÍ LISTY 7. prosince 1879

△ V Praze 20. prosince

Takováhle suchá zima je zvláště příjemna ve městech; ale ta města musí být aspoň tak velká jako Praha. Mlha se spojí pak s oblaky prachu, rozsvrbuje oči, rozdrhne hrdlo, a když mluvíme, zní to, hudebně vzato, jako chrapot umírajícího. Alespoň se tím připravujem na tu prý již velmi blízkou dobu, kdy všichni umřem hladu. Ano, ano, vskutku prý usnesl se pánbůh ve svrchované milosti své, že nás teď nechá hladu pomřít. Půl Evropy prý již hladoví, my druhá půlka půjdem za první půlkou.

Bude to jux! Místo na ledě dáme si se svou milou rendezvous na dvoře v Petzoldově restauraci a při milostném šveholu budem hledat bramborové slupky. Boháč se ve své stravě stane skromným jako nádeník, a nádeník — ten nechá jídla vůbec být. Nebude lidí urozených ani neurozených, bohatých ani chudých, chytrých ani hloupých — budou jen samí hladoví. Lidé se stanou hodní, poslušní, tiší. I revolucionář hladem zkrotne jako pardál v menažérii. A papež, „nedostane-li šest dní nic jíst“, odvolá sylabus. Náramný jux to bude! Když není pěkná válka — ostatně jsme se už i nejpěknějších válek nějak přejedli —, bude alespoň krásný hlad.

Nemusel být, je pravda. Kdyby se bylo s veřejnými penězi šetřilo, nevydávalo jich tolik na školství a podobné ničemnosti, mohlo by se teď za ty miliónky koupit obilí, dříví a třeba i trochu omastku. A konečně, kdo zrovna nechce, nemusí ani teď hladem se dát hned umořit. Je proti němu prostředek. Náš Rubeš aspoň tvrdí, že „kdo spí, nemá hlad — leda by hladu *nemoh* spát“. Nač ale vyhledávat prostředků! Dle profesora Görnera, neumřem-li hladu, umřem beztoho znenáhlym otrávením. Naše potraviny jsou prý už samá faleš, samý jed. To ale přijde myslím na náhled...

Paní Irena Vačlerová, choť pana rady a doktora Amadea Vačlera, běže mléko pro domácnost svou z městského mlékařského závodu pana Laktancia Floriánka. Všichni členové rodiny páně radovy jsou stejného náhledu, že mléko páně Floriánkovo je mocmoc modravé a rozhodně vodnaté. Pan rada chodil po prvním vždy sám k mlékaři zapravit měsíční oučet, a předsevzal si, že při nejbližší takové příležitosti o věci promluví. Šel tedy a zastal pana Floriánka právě na dvoře pumpu spravujícího. I prohodí pan rada žertovně, že mlékařství as nedaří se dobře, když pumpa není v pořádku, načež pan Laktancius Floriánek, s kladivem v ruce, se vzpřimil a prál:

„Aj, aj, můj znejmilejší — co mi tu povídáte! No to mně můžete doslova věřit, že mně ani ve snách nenapadne zapírat, že přilívám do mléka vody. Ale kdyby si pan rada proto myslil, že to dělám z vředkářství, to by se ukrutně mýlil, nehledě ani k tomu, že by přímo urazil počestný obchod náš. Ne, můj znejmilejší, vodu dáváme do mléka jenom a jenom kvůli lidem, kteří je pijou. Musím vám říci, pane rado, že jsem přítelem lidstva a netrpím, aby lidstvo bralo zkázu. Dejme například tomu, že kráva má nějakou nemoc, — může být mléko z ní zdravé? Šprknu-li ale jednou dvakrát vody do něho, je mléko zas takové, jaké má být! Ach voda — nejde nic nad vodu! Nebo dejme tomu, že kráva sežere nějaké jedovaté bejlí; mám snad z pouhé lenosti, abych neměl trochu té práce s pumpou, nevinné lidi nechat pojit? Panebože, to by bylo pěkné! Ne, ne, můj znejmilejší, raděj přileju tři i čtyry mázečky vody do mléka, jen aby bylo tak zdravé a blahodárné, jak právem ze závodu Laktancia Floriánka očekávají se může.

A teď poslyšte dále, můj dobrý pane rado! Každé mléko, a kdyby bylo z nejlepší krávy na světě, každé mléko je lidskému žaludku škodlivé. Jeť příliš mnoho sýrové látky v něm. To už dokázali Šafařík a Štolba a jiní. Milióny mužských i ženských — napsali ti učenci někde — zhyne do roka následkem smutné své nevědomosti tím, že slabý žaloudek svůj přecpou látkou sýrovou. Látko ta se vsaje

do všech cév a člověk umře vnitřním zadušením. Svrchovaný bože, když si tak vzpomenu, jaká zodpovědnost leží na dvou mých očích! Věřte mně, pane rado, že se často zadívám na tu pumpu zde a nemohu a nemohu pochopit, proč lidé nepřicházejí, aby ji zulíbalí!

A teď poslyšte dál, můj dobrý pane rado! Vy přece víte, že lékaři do každého mléka pro děti přilévají vody. Proč to dělají? Protože vědí, děti že by pohynuly, kdyby pily mléko bez vody. Pane rado, je-li vůbec nějaká dobrá učitelka na světě, je to příroda, věřte mně. Pročpak pijou krávy tolik vody? Jen z přirozeného pudu, pane rado! Vnitřní hlas jim praví: připumpujte si vody do svého mléka, sic vás sýrová látka umoří. Co záleží tedy na tom, pumpuju-li já, nebo pumpuje-li kráva? Kráva je také konečně jen němá, nerozumná tvář, a pije někdy snad příliš málo. Pomohu-li ale svým lidským rozumem a doleju-li scházející vodu, je mlíko jak býti má.

A teď poslyšte dál, můj dobrý pane rado! Vy přece víte, co je křída? Výtečná věc, pane rado! Kráva ji ovšem nežere, protože neví ničeho o lučbě; žere jen štovík a věci podobné, které se dostanou do mléka a člověku přinejmenším způsobí alespoň bolení. Co ale povídá věda? Křída ničí kyseliny. Dám tedy křídy do mlíka a zachovám své odběratele při zdraví, aniž by je to stálo jen jediný šesták. Můžete mně věřit, pane rado, já dávám křídu zrovna zdarma!

Ale ještě to musím vám říci, pane rado, pro mne at si lidé mluví, co chtějí! Vy jste moudrý pán, máte náhled a moje svědomí je čisté. Já znám velmi dobře svatou povinnost svou a budu ji konat, byť by mne měli proto i upálit. Ty moje nebe, copak mně na tom záleží, stojí-li mne ta pumpa zde do roka pár zlatek, když vím, že je dobrodiním pro celé město? Co mně záleží na tom, zač je libra křídy, když vím, že na zlepšení mléka musí být? Však ono se to přece uzná, však spravedlivost zvítězí, — to vám povídám já Lactancius Floriánek! ...

Podotýkám výslovně, že uvedená zde zajímavá rozmluva je — opsána z jakéhos Mönchhausena *amerického*.

Zajisté že si mnohý myslil: tohleto se týká Prahy. Je řeč
o pražském mléku. O pražském Floriánkovi. Hehe — ten se
napálil!

NÁRODNÍ LISTY 21. prosince 1879

△ V Praze 24. ledna

Abych vám řekl, milí kolegové redakční, že je to ukrutně k smíchu, dáváte-li do svých novin poznámky: „Rukopisy se nevracejí“, nebo „Kritiky ochotnických představení nepřijímáme“ atp. — „No ano,“ pomyslí si mladý podučitel Lžička v Doulově, jenž byl právě — a jak sám uznat musí — vskutku výborně zahrál doktora Robina, „to má redakce zcela pravdu. Ale od nás! A pak — jak já to napíšu!“ Vždyť přec musí ta nebohá, myšlének prázdná redakce radostí se až zachvít, když dostane jednou něco pořádného. Pan Lžička vidí ty redaktory zrovna před sebou, jak čtou už jeho dopis s rostoucí stále zálibou, jak honem pak běží do sazárny: „Pánové, dobře pozor na tuhle sazbu, ať není tam chyb, — máme naději, že nám ten pán ještě častěji pak bude psát!“

Kdyby ale bylo přec ještě potřebí nějakého popudu, dobře, pan Lžička připiše: „Prosím, dejte to v pondělí, nejdýl v úterý,“ a skládá vítězně papír. Než však zalepil obálku, zmocní se ho nedůvěra ještě jednou. — „Přibude vám u nás abonentů,“ dodá honem ještě a teď už je najisto dobře. — Nevděku světský! v pondělí nic, v úterý nic, a v sobotu zcela vzadu, v listárně: „Pan Lž... v Doulově: Kritiky ochotnických atd.“

Zrovna skoro tak se to má s rukopisy článků, fejetonů atd. Deset jich přijde průměrně denně, pěkných to několik tisíc do roka! Redaktor čte hodinu dvě, aby se dověděl, že ze všeho toho nemůže obyčejně potřebovat ani řádky. Ale už za dva dny přijde korespondenční lístek: „Již před třemi dny zaslal jsem“ atd. A o několik dní později dopis: „Vím sice, že se rukopisy nevracejí, ale doufám, že...“ nebo: „Nehodí-li se vám, odevzdejte rukopis dle úsudku vlastního některé jiné redakci.“ Tedy běhej, redaktore, po

redakcích, založ si velkou registraturu, protokol, „numera exhib.“ atd., beztoho nemáš takto ale pranic jiného na práci!

Vy si zajisté myslíte, že doufám těmito řádkami docílit nějaké nápravy? A že užívám počátku roku, abych to spravil pro rok celý? Pánbůh zachraň! bude napořád, jak bylo od počátku, to vím. Mne k tomu přimělo jen to, že teď právě zrovna prší popisy a dopisy bálové. Kde který výbor namáhal se o zdar plesu, zplnomocňuje někoho ze svých členů, aby o tom dal zprávu veškeré vlasti české. Kde kdo je zamilován do nějaké Márinky, hledí jí zalichotit a napíše: „Královnou plesu byla...“ A každý připíše: „Prosím, dejte *hned* v úterý!“

Ach ano, já vím, že ples a tanec je věcí rozhodně důležitou! Že to není pouhá zábava, nýbrž „obřad lásky“, a o důležitosti lásky netřeba nám přec ani mluvit! Tanec je v celé přírodě, proč by nebyl u člověka! Snad se mu člověk naučil sám od jiných láskyplných tvorů. Holub tančí kolem své holubičky pyšný rond, a mladík člověk se rovněž kolem své holubičky točí. Skalní slípka docela staví celé taneční sály, z malých větviček splete podlahu, z větších stěny a strop — a člověk splete podlahu z parket, zdi a strop z cihel a udělá si Žofinský sál. Trochu malý, poněvadž je ve všem nešika, — ale vždyť člověk svou chybu s tím Žofinským sálem cítí trpce sám, nečiňme mu tedy proto bolestných výčitek. A jakož ondy časopisy přinášely popisy o „lvích námluvách“ a vyprávěly, že námluvy ty dějí se vždy v lednu, také lion člověk položil do ledna tanec a s ním hlavní námluvní dobu svou. Jen v jedné věci nepodobají se naše lvice těm tam v Africe. Africká lvice, třeba zcela mladounká, lne vždycky láskou ke lvu staršímu; česká mladá lvice nechá ale nás staré kocoury klidně stranou a lne zas jen ku mladým.

Když to přísně uvážím, nemám jim to za zlé. Ba necítím téměř ani žádné trpkosti, žení-li a vdává-li se hodně mnoho mladých lidí. Svoluju zcela velkomyslně k tomu, aby teď tančili a pak v stav svatého manželství vstupovali, mnoho-li jen chtějí! Ale jedna věc mne bolí. Z 34 dnes

do naší redakce došlých popisů bálových je 5 podepsáno jménem Novák, 4 Novotný, 7 Čermák, 8 Veselý, 6 Růžička a 4 Sýkora. A budou-li se ti všichni ženit, bude z nich pánbůhvíco Sýkor, Čermáků, Veselých atd. Copak mají ostatní vzácní rodové čeští vymřít? Pánbůh zajisté nechtěl mít samé jen Nováky a Novotné a Růžičky v Čechách! — Už to začíná být zlé. Je pravda, nejsme ještě jako Němci, o nichž jistý Francouz napsal: „Němci jsou národ, který se jmenuje Müller.“ Nemáme ještě tolik Nováků, mnoho-li oni Müllerů, — tam je jich prý přes 710 000 a každý 35. člověk se jmenuje Müller. Ale už brzy budem moci zcela *tytéž* lamentace spustit, které oni. Je to nějaká pohodlnost, jmenovat se Novák! Dejme například tomu, že je mně nějaký Jan Novák dlužen hodně mnoho peněz — on sice náhodou mně dlužen není, ale sám se divím, že není. Kde ho pak budu po Praze hledat, když v každém domě jsou Novákové třeba čtyři a dobrá polovička se jmenuje Jan! Nebo že stojí na „Jana Nováka“ v novinách nějaký posměšný inzerát. Dotčený Novák může zcela směle se tomu v kavárně nahlas smát a říci: „Hehe — tuze dobrý nápad, tadyten inzerát na „nějakého“ Jana Nováka!“ — Kdo se jmenuje Novák, je od hlavy k patě obrněn a chráněn proti všem a všem nehodám. Podle neúprosné nauky Darwinovy jsou ale ti rodové, kteří mají více vlastností je chránících, života daleko schopnější než rodové jiní; tito zaniknou zcela, onino opanují svět. V Čechách budou tedy sami Nováci a Čermáci, a my ostatní, zajisté stejně ušlechtilí rodové, zaniknem.

Do toho už se *musí* nějaká vyšší mocnost vložit. Například říšská rada. Nežádám, aby *naprosto* nesměl se ženit žádný Novák nebo jiný držitel některého z uvedených již jmen, — náhlý takový zákon by byl pro ženské obyvatelstvo naše přímo děsný. Ale upozornil bych slavnou říšskou radu ochotně alespoň na jiné dva rody, možná-li ještě nebezpečnější. Mním rody Svobodů a Čechů. Snad zaniknou i Nováci a Čermáci, ale Svobodové a Čechové, nevmísí-li se do toho nějaký výdatný, blahodárný zákon, nezaniknou nikdy. Jsou to rodové silní, nanejvýš podnikaví

a k neuvěření nebezpeční. Prohlídněte seznamy členské kteréhokoli spolku, do každého se dostal nějaký Svoboda. Vezměte kterýkoli rakouský pluk, zajistě se tam skrývá v každé kumpanii zas alespoň jeden Svoboda. Jsou profesory, kněžimi, úředníky, řediteli, důstojníky, vším možným. Snad ještě hůř je to ale s rodem Čechů. Není jediného řemesla, aby tam nebyl Čech. Dostali se už i do literatury. Panují ve světě divadelním. Mají své tiskárny, své časopisy, všechno už mají!

Nevnucuju věru skromnou svou radu tak velkým pánům, jakými jsou páni říšští radové. Bojím se ale, aby pouhým nějakým nedopatřením nebyl snad mnohý jiný dobrý a šlechtný úmysl slavné říšské rady zmařen! Doufáme například arci všichni pevně, že „české memorandum“ bude slavnou říšskou radou jak se sluší a patří důkladně pochováno. Ale co platno zašlapat třeba deset českých memorandum! Svobod bude přece plno a Čechů všude jak by nasil!

NÁRODNÍ LISTY 25. ledna 1880

△ V Praze 31. ledna

Už je zde, ten zmetek únor! Bůh ví, že беру časy oddaně tak, jak nám je právě nebe posílá ráčí, ale když přijde ten zmetek únor, přec jen se krev ve mně rozvaří. Zvláště letos. Uvádí se tak oulisně, hned dvěma červeně v kalendáři vyznačenými dny za sebou, slibuje tedy sváteční veselí, nedělní pohodlí, ale — hned ten druhý červený den jsou Hromnice. Bůh ví, že se nehorším snad proto, teď že se bude platit zas činže — chtěl bych vidět člověka, který neplatí rád činži —, ale ta faleš únorová mě mrzí. Zmetek! Drobeček mezi měsíci, ale na jeho vůli visí, je-li rok přestupný nebo není. Rozpustilec zahalený v kukli a s bláznovskou plácačkou v ruce, jehož návodem bývají svedeny i nejhodnější třicetileté děti k pošetilostem zrovna až masopostním. Kuplíř, který z dvou, obyčejně zcela nevinných lidí učiní párek manželský a pak jim náhle s posměchem na čelo namaluje popelec, takže nezbyvá jim věru nic jiného, než aby jej „jeden druhému zas slíbal s čela“. Jezovita do půlnoci divoce veselý a od první minuty s půlnoci náhle zkroušený, zničený, zázračně hodný.

Doufám ale, že nejsem nad únorem hluboce indignován jen já sám, že veškeré obecnostvo je co nejloub indignováno se mnou. Mohu se bezpečit zdravým smyslem našeho lidu. Není měsíce, na nějž by lid český měl tak svrchu jako na únor. Jeť celý růženec pořekadel o něm a proti němu. „Netrkne-li rohem (počátkem), šlehne ocasem (koncem mrazným).“ — „Únor — úmor: kdyby mohl, umořil by v kobyle hříbě.“ — „Na Hromnice půl krajíce.“ — „Svatá Agáta na sněh bohatá.“ — „Svatý Petr za stolem nechává na holém.“ — „Svatý Matěj mosty boří.“ Ba na jediný ten den 24. února, co den svatého Matěje, má Čech asi tucet pořekadel. Nějak tomu svatému Matěji náš lid nevěří a já

se mu nedivím. Byl ten svatý jak známo losem zvolen na apoštolské místo uprázdněné po Jidáši Iškariotském — kdoví, kdoví!

Zvláště letos mluví se o únoru mnoho — zlé znamení. Má prý pět neděl a to se mu přihodí jednou za sto let. Jeho poslední neděle je docela třetí už postní a to je rovněž řídké. Vůbec se na něm nalezají letos nejdivnější známky a lidé z nich předpovídají mnoho zlého. Co se mne týče, já na takové předpovídání mnoho nedám. Ne snad že bych v prorocký dar vůbec nevěřil, ale že nemám každého hned za proroka, alespoň dotud ne, dokud není vyprubován. Starý ovčák Tomáš, ano, to je prorok, tomu věřím! Tomáš není žádný prorocký fanfár, nepřekvapí se, dá si rozvážně na čas a stalo se už, že proroctví jeho pro běžící rok vyšlo až někdy koncem listopadu, takže skutečně každé slovo jeho bylo přístupno kontrole co nejpřísnější. Letos přišel s předpovídáním svým výminečně ale už v lednu, čímž ovšem věrohodnost jeho pranic netratí. My mu věříme, praví-li: „Letos — a to jen následkem let minulých — zemře velmi mnoho starých lidí.“ Nebo zvěstuje-li: „Není pražádné pochyby, že vláda ženských nad mužskými dosáhne nynějším časem posily nové a netušené.“ Už věru dosahuje! Právě přikročují v Berlíně k zařízení celé — ženské university! A to se rozumí, že za nevidět přijde pak taková ženská universita také k nám — německá, ovšem, o české nemůže být přec ani řeči. Dámy vystudují, vstoupí do praktického života a založí především celou řadu nových spolků, to se rozumí. „Zprávy spolkové“ v našich časopisech vzrostou denně na celý sloupec. Bude Jednota českých matematicek, Spolek českých medicek, Klub historiček, Klub filologiček, Ženský spolek literárně řečnický, Spolek českých akademiček židovek atd. A to se rovněž rozumí, že například na nemalou radost obecnstva každý ten spolek bude mít také svůj bál. Žofín nestačí pak ani při nejděším masopustě, a bude-li masopúst jen o něco kratší, budou dva bály denně: do půlnoci budou tančit medikové a od půlnoci inženýrky, do půlnoci matematikové, pak se obecnstvo vyhodí a přijdou řečnice — atd.!

O politice neříká strejček Tomáš nic přímého. Jen zcela neurčitý, ale dosti závažný pokyn nalezáme ve slovech: „Není věru jisto, že letošek odejde bez vojny.“ Ach věru že není jisto! Letošní rok je sice na „jubilea“ pětadvaceti-letá, stoletá atd. dosti chud, ale má přece dvě významná, a to hned teď v únoru. Dne 2. února 880 byli Němci od Normanů bití — jubileum tisícileté. A dne 17. února 1855 byli Rusové u Eupatorie bití — jubileum pětadvacetileté. Jubilea mají ale zcela záhadnou, kouzelnou svou moc — kdoví, co udělají Němci a Rusové letos.

O české politice strejček Tomáš se ani nezmiňuje. Leda bychom k ní vztahovali slova: „A také letos budou záby v louži kuňkat.“ My můžeme být zcela klidni, naše česká politika nás neunaví, my můžeme směle doufat, že zůstane vše jak náleží při starém. Někteří blouznílkové ovšem doufali, že za pakatýlek nějaké miliardy peněz a nějakého miliónu mladých lidí pohnou pověstnou bohyni spravedlnosti přece k tomu, aby jednala konečně dle názoru svého. Ale zdá se, že bohyně místo zavázaných očí má zavázány ruce a mermomocí nemůže tu českou liberku dostat do svých vázek. Aspoň tedy na to české chudičké memorandum kladli mnozí nějakou naděj svou. Dívali se na ně jako na obláček nebeský, sice malý, ale slibující, že přece někde v kraji sprchne. Avšak „tam nahoře“ zdá se že panuje nějaký divný vítr. Znáte tu anekdotu o malé holčičce a obláčích? Holčička se dívá na ubíhající do dálky oblaka a praví: „Maminko, podívej, nebe nám utíká pryč!“ Bože můj, jaké ty děti mívají divné a trefné nápady, zrovna k líbání!

Německá spravedlnost! Tuhle vydal jakýs Weckenstedt velký spis o lužických pověstech. Mluví v předmluvě své „o téměř vyhynulých“ Srbech lužických s nadšením, klaní se jich duchaplnosti, jich hlubokým názorům. A jistý německý kritik napsal za to zas o něm: „Nový důkaz známé německé spravedlnosti.“ Ach ano! Napřed někoho zabijou, pak mu jdou na funus a pak se postaví před zrcadlo a klaní se sami sobě, že mu na funuse ještě nevynadali.

Včera dával se na pražském divadle nějaký kus, nazvaný Žižkova smrt. Líčí se v něm jacíci „Čechové“, — to musil

být divný národ! Srdnatý, velkodušný, vlastenecký. Pro myšlénku svou dovedl obětovat tisíce životů a podniknout boj se světem celým. Jen jednu chybu měl krásný národ ten. Věřil odnárodnělé šlechtě, a ta ho zašlápla vždycky zas znovu.

Či bylo provedení toho kusu jakous „časovou satirou“? Satirou, že ani známá naše cenzura tentokráte proti jeho provedení ničeho neměla? Satirou ten aplaus obecnstva, kde se mluvilo o „české statečnosti“? Že prý, praví se tam, „Češi zas jen Čechy mohou přemoženi býti“. Hm — dnes už také nějaký Němec z Chomútova na to stačí!

NÁRODNÍ LISTY 1. února 1880

△ V Praze 7. února

Lidstvo se teď dělí ve dvě poloviny: jedna, ta mladší, si tančí, druhá, ta starší, sedí „ve vedlejším pokoji“ a hraje si. S prapodivnými věcmi si ti starší hrajou. Teď například vyšlo čtvero spisů najednou, které vesměs jednají o lidském stáří, o tom, kterého stavu lidé žijí dýl a kterého nejdýl. A vesměs došly výsledku jednolitého: stav svobodný že je lidskému životu nejprůměrnější. Mezi lidmi, kteří dožili se stáří celého sta let, je starých mládenců a starých panen daleká většina, vdov a vdovců také hezky mnoho, ženatých a vdaných zrovna až odstrašujíc málo. To jsme ale věděli i bez učenců, protože jsme vždycky věděli, že milost boží spočívá na těch, kteří jí právě nejvíce potřebují.

Starému mláďenci, staré panně daruje bůh kousek toho věku, protože jich obou po časně jich smrti neočekává zkrátka nic dobrého. Samé jen dření. A v každém kraji jiné. Pražan ví, že stará panna musí po své smrti denně „zámecké schody drhnout“, starý mláďenec pak „na Petříně mlhy sušit“. Ve východních Čechách musí staré panny drhnout pardubickou věž „odhora dolů“ a staří mláďenci každého večera hvězdy vyvádět z nebeských maštálí ven a každého rána je zas zpátky sehnat. V zimě ale mají po celých Čechách úkoly jiné: mláďenci válí bílé oblaky, panny ty oblaky rozškubávají na sníh a mláďenci tento zas ve velkých řešatech přepodsívají. Na podzim dělají mláďenci z mlhy po lukách kůpky, panny zas měří mechové stráně na pídě; mláďenci jezdí na polenech, panny svazují písek do otýpek nebo rovnají lněné semínko do sáhů atd. atd. V každém kraji je těm ubohým uloženo něco jiného. Z čehož ovšem velké bědování: mláďenci vyjou po hřebenech skalních jako vlci a panny dole po lukách kuňkají jako žáby. A to všechno až do soudného dne, ó hrůza! — ale známá hrůza, známá také bez roztahující se vědy!

Jiní lidé zas si teď hrajou se spiritismem, magnetismem atd. Prapodivné vědy! Všichni duchové, jež posud spiritistickým profesorům povedlo se citovat, objevili se co dokonalí sprostáci, mluvili nesmysly a vzpomínky na vezdejší kořalku byly tak asi nejoblíbenějším obsahem jejich nadpozemských rozprav. Budeme-li jednou všichni takoví, je spiritismus vědou rozhodně slibnou. Co pak se týče magnetismu, provádí jím právě nyní dánský doktor Hansen ve Vídni zajímavé experimenty své. Je tomu právě sto let, co tamtéž prováděl magnetizér Mesmer produkce podobné a byl od vědeckého vídeňského obecnstva za ně vyhozen. Krátkých sto let — člověk až trne, jaké pokroky učinila magnetická věda a k jakým praktickým výsledkům došla za tu nepatrnou píď času! Dnes dá Hansen jednomu magnetizovanému brambor a týž myslí, že jí hrušku, jiného posadí na sedadlo a ten zas myslí, že sedí na oři, — přímo velebné! Také špendlíky píchá lidem do svalů, vlastně mezi svaly, zrovna tak, jak jsme si hrávali už co děti ve školách, obdivujíce se, že nevypryskne ani kapka krve. Budou-li zkušenosti páně Hansenovy převedeny na praktický život, jsou následky věru rozměrné. Otec rodiny zmagnetizuje v neděli před obědem své děti, dá jim pak talíř surových bramborů a bude jim vyprávět celou hostinu i s dezertem. Ministr války dá do rozpočtu pro kavalerii pár set zlatých na dřevěné židle. Předseda ministerstva udělá magnetickými svými prsty na neposlušnou sněmovnu jenom takhle, a sněmovna půjde za ním. Odmítnutý milenec přinutí pyšné děvče, aby ho milovalo přímo šíleně. Lutristka si zmagnetizuje numera táhnoucího „sirotka“ a má každých čtrnáct dní své terno jisté. Ba i páni zlodějové si svoji práci zjednoduší: přejedou prsty svými na Příkopch komukoliv přes obličej, klidně si ho pak oberou a do-
týčný zůstane strnulý stát, až ho nejbližší strážník zase odmagnetizuje.

A naši „starší“ v Praze hrajou si teď také s něčím — s vodou. Dřív nás „vodní“ otázka pražská zajímala všechny zcela doopravdy. Dokud jsme si totiž mysleli, že dostanem krásný, obrovský vodovod, vystavený odněkud až od Jizery,

vysoko přes Labe, a sloužící českému kraji za ozdobu jako staré vodovody kampaně římské. Ale teď prý se jedná o zlepšení pražských studní, jen zcela prostě o dobrou vodu — to nás má zajímat? Načpak potřebujem propána-boha v Praze dobrou vodu? Snad ne k pití? A na to, aby v naší obci „jedna ruka druhou myla“, měli jsme dobré vody přece vždycky dost!

Jenom v politice české nemají „hry“ místa pražádného. V politickém ovzduší našem panuje železná opravdovost, upřímné přemýšlení, neunavná práce. Jen cestou tou mohli jsme se ovšem domoci krásného výsledku, který nás teď všechny tak blaží. Jsme rozechvěni, s radostnou slzou v oku voláme: „Konečně!“ Byly to zlé doby, tuze zlé! Tak mnohý vřelý národovec as bral za tichých nocí horkou svou hlavu do obou dlaní, přemýšlel do únavy, modlil se: „Sešli mi myšlenku skutečně pro národ spásonosnou, myšlenku jedinou, ale tu pravou!“ A tu si vyšel pan hrabě Clam-Martinič do Vídně a mužně a odhodlaně před tváří světa pronesl první a hlavní požadavek národa: „Dejte páterům redemptoristům na Svaté Hoře přídavek!“ — Strnul jsem, když telegraf přinesl zprávu o tom hraběcím rozluštění národní otázky naší, tak jednoduchém a tak překvapujícím! Mohu říci, že jsem byl poněkud pokořen. Také já jsem byl na Svaté Hoře, viděl vlastníma očima svýma velebné postavy páterů redemptoristů a namáhal se spočítat laloušky pod jejich bradou — ale že by spasná myšlenka pro národ náš klíčila zde, tak zázračně blízko, — to, přiznávám se, prostému občanskému rozumu mému nena-padlo ani ve snách.

Národ ale patrně není tak vděčný a uznalý jako já. Ani jediná adresa díků pro pana hraběte! Ba zdá se skoro, že národ si myslí: tihleti pánové, to už vidím, mně nepomohou — budu přec jen nějak musit si pomoci sám. A jako v těch krásných letech šedesátých, kdy nadšení šlehalo až k nebesům, kdy v každém oku byl živý oheň a v každé ruce vřelý záchvěv, chápe se národ sám zas svého díla.

Byli jsme již věru přestali věřit v nadšení, ba skoro v každé živější české vědomí. Tento týden ale ukázal, že

mdloba byla jen dočasná, nechuť jen okamžitá — a že bylo třeba jen popudu, aby se národ vzpamatoval. Buď veleben takový týden!

Toho „starého vlastence“ ale, který hnul zas národem, — ne do zlatek, toho zafasujeme *do zlata!*

△ V Praze 14. února

Zima, ta věrná, ba nejvěrnější družka naše, hrozí, že nás již opustí. Jsme smutni — jakpak dovedem žít bez ní! My nestojíme o divoké vedro letní a teplé paprsky sluneční, vždyť za mizernou padesátku měsíčně dovedem si svou jizbu vytopit dle teploměru, jak nám libo. My nedbáme skřivánčích hrdel, vždyť vlastní hrdlo naše je dlouhou zimou už jako nejhudebnější struhadlo a od bručivě basových do nejvyšš pištících máme v něm teď sami více tónů než celé skřivánčí pokolení dohromady. My nestojíme o hravé vlnky bublavého potoku, nám, obdařeným chrapotem, rýmou a jedenadvaceti druhy příjemných katarů, je žloutek s cukrem, punč, čaj, grog arakový nebo koňakový milejší natisíckrát. A ona zvlášť ta letošní zima byla ach tak krásná! Suchá, samý nejjemnější, člověka od hlavy až k patě elegantní vrstvou pokrývající prach. Nebo zas mlha, šedivá, žlutá, černá, zelená — překrásná!

Avšak vzdor smutku svému musíme přiznat, že zima odchází „hladce“ a „měkce“. Předevčirem například to náledí! Pražské dláždění jako zrcadlo. Člověk se ani neodvážil na ulici, nešlo-li dvanáct bíle oděných panen před ním a nesypalo popel. A každá vycházka byla skončena rychle a téměř beze vší ztráty času. Člověk vyšel před dům, podíval se na nebe, roztáh paraple, natáh se na zem — a už byl zase u kamen a u domácích kartáčů svých.

Se zimou skoro zároveň dozněly masopustní trouby. Ať dozněly, neumíme beztoho toho krásného, pánembohem nám darovaného masopustu nijak užít! Je pravda, bálů bylo dost, odborných i všeobecných, s rozumným účelem i bez rozumu, a zvláště za posledních masopustních dnů byly vozové cesty plny drncících fiakrů a chodníky plny škrobeně šustících ženských šatů, ale co je to všechno? —

šablóna, prastará věc, statisfcůkráte opakovaná, fádni. V té naší milé sousední říši „bohabojnosti a dobrých mravů“, jejíž obyvatelům říkáme, že jsou pedanti, lidé zakysalí, kteří ani neumějí žít, žije se masopůst přece jen stokrát veselejší než u nás. Tam se alespoň přemýšlí, co „letos zas provést nového“. V Darmštadtu pořádaly dámy bál, na nějž nesměl — žádný mužský. V Brunšviku pořádali zas mužští bál pro „staré panny“ — nesměla tam žádná svobodnice, která nebyla alespoň přes třicet. V Düsseldorfě řídili výtvarní umělci celou řadu „uměleckých věnečků“, plných bujné zábavy a nejrozmanitějšího překvapování. V Kolíně nad Rýnem, v Bonnu maškarní velkolepé bály, s maškarními průvody po městě.

Hlavu do dlaně — dovedem si myslit maškaru na pražské ulici? Řekněm, že by se některá odvážila. Naši páni kluci, výtečné pověsti, by ji roztrhali. Smích dorostlých by ji hnal ulicí jako podzimní bouř zvadlý lístek stromořadím. A konečně by se jí ujala starostlivá policie a vzala ji na nějakých „24 hodin“ do láskyplné náruče své. Nejsme na veselost zvyklí. Snad by nám, „chladným severanům“, pouliční bujnost také ani neslušela. Avšak „něco“ by se přec i u nás mohlo stát. Naši umělci si společenského života ani nevšímají — snad proto, že společenský náš život si také nevšímá jich. Nechává je hladovět, bídu dřít, a bída je ovšem prazvláštní popud k veselosti.

Naše divadlo aranžuje sice každoročně zvláštní divadelní bál, do něhož ale „od divadla“ — nikdo nejde. Naše Beseda umělecká je spolek veskrz naskrz opravdový a zaranžuje prý pro púst „starobylý koncert“ s překrásně prý plesnivými starobylými skladbami. Nepravím, že by Beseda měla konkurovat se šibřinkami sokolskými, nepravím také, že by měla *výročně* něco vymyslet a uspořádat — naše politické poměry ukládají nám polosmutek skoro rok co rok a dovolují jen radost „mírnou“ —, ale někdy — někdy alespoň něco! *Všude* stojí umělci v čele veselého ruchu a dávají popud, u nás sedí pospolu za stolkem a hubují „na poměry“. Mají pravdu, že hubují, když ale — — A naši akademikové? Poslední jich vpravdě masopostně bujný

nápad padá až do prvních let padesátých zpátky. Aranžovali tenkrát „na ostatky“ převeselé, každému přístupné „akademické zabíjení“. Akademickou řeč úvodní měl nebožtík Štrauch, obětní zvířátko bylo odchováno dle nejprísnějších „vědeckých“ pravidel u nebožtíka Slavíka, jenž sdělil pohnutlivý životopis, a zabíjení i nabíjení, s příslušným akademickým výkladem, konala autorita, nebožtík Lapol. Hostů bylo plno, humor vystřeloval celý ohňostroj — ale už je ten akademický humor také mezi nebožtíky!

Zbývají ty sokolské šibřinky, ovšem věčně mladé, rok co rok vítané. Letos měly zvláštní dekorativní nápad. Po všech stěnách samé postavy dětské, děti vedle dětí. Snad to nebyla politická narážka na česká „říšská nemluvnata“ naše? Nebo to byl mimovolný výplyv pocitu, že v českém životě zas trochu mladnem, že začínáme zas od počátků?

Vskutku je cosi jarního ve vzduchu našem. Nějak se svaly pruží, krev rudne, myšlenky probuzují. „Vynálezy“ kmitají se vzduchem. Sotvaže potkáš známého, chytne tě pod páždím: „Poslouchej, mne tak napadlo, kdyby se —“ a teď přijde nějaký „vynález“, jak Národnímu divadlu pomoci. Dle duchaplné definice Goethovy je „vynález koncem hledání“. Máme už ten *konec*? Dej pánbůh, že učiněn už ten vynález pravý. Výborná je, jak se ukazuje, ta zlatková sbírka. Výborné může být to reorganizování „sboru pro vystavení“. Výborný je Vrchlického Panteon. Výborná je myšlenka vydat k sv. Janu český časopis à la Paris-Murcia. To vše i jiné je výborné, je ale jen částicí *vynálezu hlavního*, toho pravého „konce našeho hledání“: *lásky k národní věci*.

Už starý poctivý Herder praví, že „lásky je původcem vynálezů všech“. — „Děva kreslila obrys svého milence a omalovala jej pak žárem Amorovy pochodně. — Z lásky se změnil sochaři Pygmalionu kámen v krásnou ženu. — Lásky vynašla tanec a obejmutí. — Zpěv, hudbu a básnictví.“ — „Lásko, ty nejbožštější rozumie lidský, kteráž vítězně překonáváš bouř neštěstí, kteráž v neštěstí pevněji srdce k srdci tiskneš, *poj teď duši k duši, ruku do ruky vlož!*“

Pakli jsme našli už ji, tu pravou lásku k české věci, učinili jsme vynález *jenerální*, vše překonávající! Pak je vyhráno nejen s Národním divadlem, nýbrž ve všem.

NÁRODNÍ LISTY 15. února 1880

△ V Praze 21. února

Napsal jsem před osmi dny na konci svého fejetonu: „nýbrž ve všem“, udělal puntík a honem jsem utek. Cítil jsem: jen o dvě slova ještě víc, a začnu politizovat! Já vím, že zbabělec je člověk nad žebráka chudý, politování hodný, neskonale směšný, já si pořád říkám: „Koukej, neboj se té české politiky, vždyť nepoškodila ještě nikoho — naopak!“, ale jak ji vidím jen zdaleka kolem rohu, už jsem pryč. Pánbůhví, já za to nemohu! Musí to být nějak v tělesném ústrojí. Srdnatost prý „rodí se z ctnosti“ — patrně se tedy moje ústrojí pro ctnost nějak nehodí!

Nerad chodím teď po Praze. Ano, když se české věci jen trochu dobře daří, tu se to chodí Prahou vesele, hybce, dláždění je tak nějak pružné, a člověk, potká-li některého z těch pověstných pražských Němců, vbodne se mu zrakem svým do tváře už zdaleka. Ale teď — co platno, že se dívám pryč, na druhou stranu, když vím, že teď jeho zrak bodá do tváře mé a kolem jeho úst že si zahrává ten nejškodolibější „memorandský“ úšklebek! Ba mně je i, jako bych ho slyšel šeptat to nejnovější vídeňské: „O, du Medium, du!“ — Hanebník, uhodnout tak moje nejtajnější myšlenky! — Ne — ať se bráním jak chci, mé chorobné fantazii podobá se pořád, že jsme jen takové strnulé médium, které Hansen položil mezi dvě židle a teď po něm šlape. Co je mně platno, že svět o Hansenovi soudí všelijak, že ho nazývá tak a tak, — faktum je, že Hansen po médium šlape!

Jsme strnulí, ležíme mezi dvěma židlemi nataženi, a na jedné z nich je napsáno „klerikálci“ a na druhé „feudálci“. Není to poprvé — dvě třetiny naší historie jsou samé jen „mezi židlemi“. Otázka „Copak my Čechové jsme jediný národ, který ze své historie se nenaučí pranicemu?“ patří ale mezi to sto otázek, které my kladem, píšem a se zkrou-

cenýma očima slavně svoláváme pořad — jako by nám odněkud z hvězd měl někdo na ně odpovědět! Odstrčme židle a je odpověď hned. Snad bouchnem trochu citelně do podlahy, ale aspoň se vzpamatujem. Snad by to ostatně šlo i bez bouchnutí. Tadyhle byla v novinách hezounká povídačka z Francie. Jistý mladík, ušlechtilého původu, měl nevěstu rodu prapraaristokratického. Ale ušlechtilého mladíka prapraaristokratická nevěsta přece konečně omrzela. „Víte, co učinil?“ tázal by se kterýkoli v slohu vynikající český novelista, a já, drže se vzorů dobrých křečovitě, tážu se s ním. Inu, šel k rodině na návštěvu, sedl si k pianu a zahrál před budoucím tchánem a tchyní co nejohnivěji — Marseillaisu. Hned bylo po všem. — Což nejsme my muzikanti? Jen si zahrajme nějakou *ryze českou*, hned bude po všem!

Teď tedy se vrátí naši zas z Vídně, z prvního válečného tažení. S prázdnýma rukama, prázdnými kapsami a s prázdným rancem, do kterého jsme jim byli nandali tolik a tak mastných českých buchet. Přece jsem pro to, abychom jim vystavěli vítací brány s přiměřenými nápisy a složili na ně několik písniček. Jsem příliš rozšafný, než abych jim z neúspěchu vykládal nějakou vinu. Dejme například tomu, že by si někdo dal pokažené hodinky ke mně do správký. Vzal bych je, porýpal bych se v nich, „aby se neřeklo“ (heslo české politiky), a pokazil bych je, to se rozumí, ještě víc, — mohl bych ale za to *já*, nebo *on*, když ví, že to neumím? A což teprv kdyby vzdor tomu mně je dal podruhé, potřetí? Proto také — jen vždy spravedlivě! — nevykládám ani Excelenc-Jirečkovi za zlé, že nemáme pořad ještě tu českou universitu. Excelenc-Jireček je muž důsledný, on i když sám co ministr měl věc tu v ruce, nedal nám universitu, jen „aby se neřeklo“, a on také dnes musí hledět především, „aby se neřeklo“. Ne, v mých očích je on čistý a nevinný jako sněhobílý, kudrnatý beránek.

Inu, politika je věc těžká. Abych to řekl slovem jediným, obsažným a význačným: politika je věc „safraportská“. Jí a hodinkám a logaritmům nebudu už rozumět až do smrti své. Proto přece ale a vzdor neúspěchům posavadním ne-

souhlasím ani s těmi, kteří navrhují: „Dejme ji některému židovi do pachtu — ten z ní vytluče přece něco!“, — ani s těmi, kteří radí: „Podmažme něčím své protivníky!“ My právě vypořebovali mazu už na deset let napřed a nemáme myslím žádné zásoby další. Mimoto se takový manévř vždycky nepovede. Tadyhle chtěl jistý průmyslník pražský získat si jakous obec venkovskou. „Dvanáct otců — dvanáct stříbrných piksel,“ myslil si, a koupil dvanáct stejných. — „Dobře,“ myslil si zas otec každý, maje se samotného za obdarovaného, a byl průmyslníku v srdci nakloněn. Ale když se sešli a každý vyndal pikslu svou... Aby se takhle pak naši protivníci podobně sešli někde ve vídeňské restauraci, při placení každý vytáh z portmonky darovaný mu námi milión a teď viděli, že je jeden milión vlastně jako druhý a že...

Já si myslím: básníků, dramatiků máme dosud velmi málo, ale my Čechové máme talent a *budem* je mít! A zrovna tak si myslím: politiků máme dosud velmi málo, ale my máme talent a *budem* je mít. Žádný nespád učený z nebe: cvičit se a učit se, povídám! Čehopak je konečně mimo geniálnost tak náramně velkého k tomu potřebí!

Jistý věhlasivec praví: „Dobrý politik musí být jako skála a stát pevně proti proudu nejdívějšímu — a musí zas být jako třtina a sehnout se i před větříčkem nejslabším.“

Jednu z těch dvou vlastností, tu druhou, už máme.

NÁRODNÍ LISTY 22. února 1880

△ V Praze 6. března

Co mám psát o Sladkovském!? Mohu napsat, jak se mně ruka chvěje? Jak oko tlačí a pálí? Jak chvílemi náhle se hrdlo stáhne, když ustrašené, poplašené srdce do výše skočí, jako by se utrhnutí chtělo? Mohu zde napsat dvacetiletou lásku k němu?

Či snad slovem okreslit význam jeho, Sladkovského, jenž byl mým ideálem?

Je mrtev. Vršitě mu byl život dal bolesti duševních, nezměrně mnoho přetrpěl Sladkovský bolesti tělesných, konečně přišla smrt, zapsala vzdechy jeho poslední a kniha utrpení je zavřena. Nás ale jímá pocit neskonale samoty, je nám, jako by dobrý anděl náš byl nás opustil a zmizel někde ve hvězdách. Díváme se, nasloucháme — vzduch je mohutně rozvlněn, slyšíme vanot obrovitých perutí, je nám do modlitby, štkavé, horoucí: Génie lidstva, pro svatého toho mučedníka pomoz týrané lidskosti, šlapané svobodě ku konečnému vítězství! Chraň národ náš! — —

Divný muž! Musíval as často míti nevýslovně teskný pocit osamotnělosti a opuštěnosti! Ne snad že by byl našel hlav, které mu rozuměly, srdcí, která by stejně byla vířila a horovala, ale proto, že právě nejvznešenější myšlenky jeho padaly jako do ornice ztrouchlé, že současně jeho bylo jako hluchá skála a pro nejobsažnější slova jeho nemívalo ani ozvěny. Velký, že o něm lze teď již jen mluvit slovy biblickými, byl považován od mnohých přec za ducha pouze výstředního. Jeho ideálům se smáli. Jeho poctivosti ani nerozuměli. Ba — byla ta jeho poctivost také zvláštní! Sladkovský zas politické nepoctivosti prostě ani nerozuměl! On věděl ovšem, že politická nepoctivost ve světě jest, znal ji z dějin, znal ji bohužel i z těch četných případů, kdy byl sám v důvěře své oklamán, ale jak to

přijde, že lidé *mohou* být nepoctiví, toho nechápal. Jeho ryze demokratické smýšlení bylo známo. On chránil právo individuálnosti *každé*, on vymyslel nadšenou teorii „zastoupení menšin“, a on domníval se, že tak jako on *musí* myslet každý, — vždyť jeho pojem o cti neklíčil snad jen v srdci, nýbrž byl mu požadavkem zdravého rozumu, lidského práva, svaté volnosti. Sladkovský proto s opravdovým udivením díval se na nespravedlivosti páchané na národě našem, proto zkoušel vždy znovu a znovu zas přesvědčit naše protivníky a domníval se, že jistě je přesvědčí, jakmile jen jim to konečně řekne *zcela* srozumitelně a jasně. Ale když ve známé schůzi lidu byl mluvil tom, že Němcům náleží v pražském zastupitelstvu více hlasů, a někteří naši se domýšleli, že tak činí jen, abý od Němců za to získal koncesí jiných, díval se také na ně s udivením stejným, že mu nerozumějí, že se domnívají, on že hledá něco jiného než *spravedlivost vůbec*.

My lidé užíváme mnozí slova téhož, ale podkládáme mu význam různý, užíváme stejného významu, ale dáváme mu rozměr rozdílný. Mluvíme stejně o „lúně“ potůčku jako o „lúně“ okeánu. A Sladkovského pojem o cti byl pojem okeánu, jemu slulo ctí jen to, co vždy, všude, v každém okamžiku u celého lidstva ctí sluje.

Ten pojem byl jeho podstatou nejvniternější, a právě proto nebyl Sladkovský nikdy ctižádostiv v běžném slova smyslu, neběhalat čest jeho po věcech zevnějších. A rovněž proto vše, k čemu on se hlásil, mělo, muselo mít už tím samým ráz opravdové poctivosti. Železný ten muž byl průhledný jako křišťál, neklamný jako dítě. Nebylo teprv třeba ptát se ho, jak o některé věci smýšlí. Pouhý pohled jeho, lehké stisknutí ruky bylo bezpečným stvrzením. Ale kdybychom byli bývali od Sladkovského i vzdáleni přes konce světa, věděli jsme přece vždy zcela určitě, jak o které věci Sladkovský smýšlí.

Sladkovský zemřel, aniž by v životě svém byl zažil jakéhokoli „vyznamenání“, jinými ovšem hledaného, u něho naprosto nemístného, zemřel co „pouhý“ český žurnalista a bez krejcaru peněz. Byl-li žurnalistou, musil on být

ovšem žurnalistou českým. Vzдор svým náhledům všeobecně lidským nebyl Sladkovský snad kosmopolitou ve smyslu mnohých lidí našich. Ach ne! Viděl jsem, když po husinecké slavnosti vypravoval o nadšení českého lidu, jak se zalilo to jeho pověstně „chladné oko“, a když jsme stáli roku 1861 při prvních volbách sněmovních na Staroměstském náměstí, uprostřed jásavé, nadšené vřavy lidu, jak běžely bohaté slzy po jeho bledé tváři. Víte, co to, když pláče muž? Železný muž? A co se týče peněz — Sladkovský nesnesl vůbec žádnou tyranii, tedy také ne tyranii peněz. Jemu bylo jedinou životní potřebou *pracovat pro národ* — jiných potřeb přísambůh neměl. „Jakou starost o budoucnost!“ říkal. „Můj švagr mně dá vždycky nocleh a za šesták chleba mám denně dost.“ — Tak mluvil muž, jehož schopnosti sáhaly na nejvyšší důstojenstva lidská. — — — — —

Odložil jsem péro. Zamyslíl se do minulosti a do té drahé, bledé tváře svatého muže.

Viděl jsem ho dvě hodiny po tom, když mu byli přečtli ortel smrti a on, uprostřed vojenské eskorty, procházel se vlhkým dolíkem Jeleních příkopů. Zelené stíny vysokých stromů činily beztoho bledou líc jeho téměř zsinálou, ale líc byla oblá, oko klidně zářivé, krok mladistvě pružný. Viděl jsem ho, když jsme před dvaceti lety na Střeleckém ostrově sepisovali program Času. Žalář dlouhý byl jeho tvář vyhubil, tělo vychudl a ruka jeho se třásla. Viděl jsem ho roku 1867, když měl v kočáře před sebou korunní klenoty svatováclavské. Oknem vyhlédala tvář jeho několikadenním nevyspáním až smrtná — a vzpomněl jsem si zpět na velezrádce z Jeleních příkopů. Vídal jsem ho po dvacet let v tétéž jizbě, u společného nám redakčního stolku — a pozoroval jsem, jak chřadne, jak mizí. A vidím ho uloženého v truhlu. Není svalů, není žilky na něm a kostra prosvítá kůží. Jistěže už nebylo ani jediné krůpěje krve, která by byla mohla ještě ztuhnout, — a on pracoval do okamžiku posledního! — ten člověk dal národu i poslední ještě krůpěj svou! — — — — —

Byla zlá leta u nás v Čechách, ta nedávno minulá! Přímé

slovo nemělo místa. Poctivost brána v posměch. Nejčistší povaha šlapána v bláto. Mravnost zdála se vymizelá. Přiznám se, že jsem si někdy zoufal, — jak jen možno národu obstát v tom úmrtném, děsném boji bez opory mravní?

Ale pohlédl jsem na Sladkovského. Ne — ten národ, který plodí tak vznešené, tak mravně čisté syny, ten nemůže zahnout! —

Líbám tvou ruku, svatý muži, a umývám ji slzami nadšené úcty a vděčnosti neskonalé!

NÁRODNÍ LISTY 7. března 1880

△ V Praze 14. března

Týden tam už leží. Ale není s ním jako s tím oblázkem z pořekadla: oblázek padne vodou na dno, voda zavíří, kruhy se šíří, slabnou, mizí, ještě jedno zachvění lehýnké a plocha je zas zrcadelna, klidna, něma, — ó ne! Zde padla skála do proudu našeho života a bude strmět z něho přes věky dějin českých, a kdykoliv zdivočilý proud člunem naším zatočí, až veslo se nám trhne z ruky, o tu skálu budem se moci zachytit i v okamžiku ještě posledním! —

Sladkovský umřel, a rázem porozuměl významu velkého člověka i ten, kdož takto právě velikosti pramálo rozumívá. Psalo se o něm mnoho, ale nenapsala se ani jediná hluchá fráze. Sto tisíc lidí vyšlo na jeho pohřeb, ale po tom moři lidstva bylo po celé hodiny rozestřeno ticho chrámové.

Přítel nepřítel skládal s obnaženou hlavou věnce na podstavec rakve jeho. Vídenské časopisy, mající po více než dvacet let pro vše české jen slova spílavá, psaly hymny. Němci politikové, nejrozhodnější odpůrci naši, snášeli vavříny. Bylo tak jako mezi dvěma vojenskými tábory, když děje se pohřeb hrdiny, jehož stejně si váží ti, které byl vedl, jako ti, proti kterýmž byl řídil pochod svůj. Střelba rázem zmlkla; u rakve z jedné strany my, z druhé strany nepřátelé naši s kordem skloněným. —

Ohlásili se Němci, dávní přátelé Sladkovského, přátelé do roku 1848, a uveřejňovali vzpomínky na dobu svého i jeho mládí. Zabývali se vzpomínkami svými — to bylo patrné — s velikou rozkoší. Tak něco z roku 1848 chvělo se zas vzduchem, z toho krásného, teplého, zázračného roku, kdy co člověk, to bratr a nadšení pro svobodu, pro vše lidské bylo horoucí. Jako by se byl poslední bílý paprslek toho slavného březnového slunce vzduchem třás! — Ano — pročpak honem ti mužové vzpomínali? Proč jejich slova

zněla tak elegicky? Litovali těch zašlých, ideálně krásných dob? Proč jen není už tedy těch Hartmannů, kteří se nadchli velkou českou minulostí? Kterýmž „husitská píseň“ byla „širou, zázračnou, neskonale krásnou říší duchů“? Proč nevolá dnes více Meißner o nás ku bratřím svým německým:

*Jen to vždy poznej, že co my nejvýš ctíme,
zde z toho lidu nesmrtelně přešlo v nás!*

Propadla se náhle ta celá slavná naše minulost, jsou rázem zapomenuty ty neskonale, neslýchané oběti, které náš národ přinesl celému lidstvu? — My vám tak věřili, vy pěvci krajanští! Když pěvci naši čeští nesměli ani hlesnout o slávě minulé, o útrapě přítomné, když „sami si kladli ruku na ústa, jen aby nepronesli skleslost matky vlasti“, mohli vy jste zpívat již směle a zpívali jste, ta čest vám budiž, s mužným nadšením. My vás poslouchali v neskonalém roztoužení, my vám důvěřovali — ale v prvním okamžiku, kdy jsme vám podati mohli ruku stejně silnou, kdy jsme se nabízeli tedy ku společenskému boji za svatá lidská práva, byli jsme si náhle cizí, a byli jste se odvrátili vy, ne my! My vám tu ruku podáváme opět a opět, přímě, opravdově. Myslíte, že nebije také v našich prsou srdce schopné velkého nadšení i velké bolesti? Totéž srdce, které bilo v prsou Sladkovského, zanícené, čisté? Což nebyl Sladkovský předním reprezentantem českých vlastností, strážcem českých myšlének, vojvodou českých snah, a nevelebíte ho? Téhož Sladkovského, který smýšlel roku 1848 s vámi stejně — své přesvědčení ale *zachoval* až na smrtelné lože své! — —

Proud života jde dále. Na nás jest, abychom v něm neutonuli, abychom se osvědčili v případě každém. Dnes, při smutečních obřadech, rozloučíme se naposled se Sladkovským, totiž s trouchní jeho — ne s jeho památkou, ne s jeho duchem a ne s jeho snahami. Sta věnců položili jsme na rakev jeho — ještě tam musíme položit věnec jeden: věnec činů.

Nová důvěra probíhá české žíly. Zas cítíme, že slunko hřeje, že jarní míza stoupá, noha se pruží a ruka pocituje sílu v svalech svých. Otevřeli jsme oči a druh volá na druha: *K práci! K práci v každém směru, k práci neunavné!*

Nejprv tedy to naše divadlo! Dokončení jeho stalo se záležitostí naší cti: jeho dovršení je životní naší potřebou, opětná ochablost byla by důkazem bezcennosti naší. Nebojíme se ale již ochablosti té, není více možna. Dech opravdovosti ovanul širý český kraj, ze všech stran se ozývají zvučné, zdravé hlasy, bez frází, bez strojenosti hlásí se každý na místo své, zámožný nezámožný přichází s radostně otevřenou dlaní, příspěvky prší — houšť! houšť! ať se země napije, aby vláha přetrvala suchopar letní, aby se dílo zelenalo, květlo, zráló, až do bohatých žní, na nichž všichni budem mít svůj podíl stejný!

Dole pod pyšnými oudy Národního divadla je komůrka malá, temná, navštívena lidskou nohou snad nejvýš jednou do roka a téměř zapomenuta. Tam jsou seřaděny a vezděny ty základní balvany, které roku 1868, k velkému onomu dni národnímu, byly za jáсотu lidu a ve slavných průvodech sveženy ze všech končin vlasti, z posvátného Řipu, od mohyly Žižkovy, z milé Moravy, odevšad. — Co v té památné, temné komůrce dole musí teď as býti šepotu! —

Přede mnou leží dopisy dvou drahých mých přátel. Dvou mužů různých věkem, prarůzných životním povoláním svým i všemi životními osudy, — ale mužů stejně celých, vzorných.

První dopis datován 12. březnem b. r. Nevelká osmerka oblíbeného nyní listovního formátu, leskle bílý, hladký papír a na něm velké, pevné písmeny, mezi nimiž některé připomínající školu prastarých krasořisců. Ten dopis pochází od kmeta. Muž, který jej psal, básnil již s Máchou zároveň — tedy dřív, než jsme se kdokoli z nás nyní verše kujících jen narodili — a hrál v nejprvnějších hned českých hrách ochotnických po boku Tyla a před parterem „literárních králů“, před Preslem, Klicperou a Kollárem, pěvcem Slávy dcery. Nejstarší herec, nejstarší básník mezi žijícími. Kněz toho nejstaršího, démantového řádu, jenž po několik desetiletí již sídlem mimo vlast nosí ji v srdci svém a cítí s ní a s námi všemi stejně silně každý záchvěv český. Kmet plný síly, vysoký, nenachýlený, svěže upřímného zraku, zvučně přímého slova, plný života, ač přežil sám již život pokolení dvou.

Také k němu zalétly zprávy nejnovější. Smrt Sladkovského zachvěla až hlubinou jeho duše, toho Sladkovského, jenž byl mladíkem studentíkem, když on byl již soudný, zralý muž, pozorující ideální snahy mladíka toho a sledující pak ideálnost jeho nezměněnou v letech všech pozdějších, až po samo zápraží hrobu. Kmet básník nemohl jinak než sáhnout při zprávě té ku lýře, ku své těšitelce.

I sděluju zde krátkou, cituplnou báseň jeho:

Ty, jenž spíš v té kostnici
 i znáš trýzně v trestnici,
 jenžs byl hotov za svou vlast
 v každé chvíli život klást —
 kdo tak pravdu miloval,
 kdo tak za ni bojoval,
 kdo tak hořel jako ty,
 kdo tak trpěl jako ty
 pro čest svého národu
 i tu zlatou svobodu?
 Kdo tak v slzách pochován?...
 Ach, snad jenom — mistr Jan!

Bol. Jablonský

Druhý dopis, psaný různým ingoustem, na němž lze pozorovat i rozředování vodou, je starý, během let zežloutlý, až hnědý. Podobá se spíše explikacím svědomitého universitního studenta, psaným na obyčejném papíře, ve kvartovém formátě — na devíti púlarších stránku za stránkou těsně popsanych. A začíná: „*Moji nejmilejší! Popíšu vám nyní krátce cestu, která vede ze Sirkové ulice na Hradčany a z Hradčan do holomúckých kazamat; dříve však také něco o piklech, jakýmiž si člověk tuto cestu klestit a připravovat může...*“ Dopis našeho Sladkovského, ježž psal své rodině z vězení v Olomúci.

Patrně to první přepis obšírnější, ježž po osudném intermezzu hradčanském rodina od něho obdržela. Je neoceniitelný, nejen pro příštího životopisce Sladkovského, nýbrž pro historii naši vůbec. Nemůžem jej ještě nyní otisknout doslova, jsouť tam kresleny i osoby dosud živé, kresleny mužem stejně neuprositelným k sobě jak k jiným, a třeba mnoho se týkalo osob v řadě národních našich protivníků stojících, Sladkovský, dokud živ, sám jim to zřejměji nevyřkl, my pak nad jeho hrobem vyhnem se polemice osoby jeho se týkající, dokud můžem.

Tak všestranně zajímavých rukopisů, jakým je tento, je as vůbec málo. Studuju jej již po několikáté a studuju jej teď co nejpodrobněji zase znovu. Každá stránka je obsahu centového, každá čárka nanejvýš poutava. Již o sobě to písmo, ta ruka pevná, věžeňským utrpením, mnoholetou zimnicí ještě nerozechvělá. Není to písmo krásné, je prosto vši „smyslnosti“, jak tomu krasopisci říkají, prosto každíčké okrasy, je skromné, jednoduché, klidné. Je v něm vidět Sladkovského povahu jako v zrcadle, věrně a jasně. Dále pak ten otevřený způsob vypravovací! Čteš o těžkých osudech, o nesmírných duševních bojích, vypravuje ti je zápasitel sám, ale cítíš, zde že není ani atom strojenosti, žádná klička, ne jediné slovo přikryvkové. Vypravovatel chce plné pravdě, jak ji ví a cítí sám, a proto je každé slovo úplně přilehavé, tvar událostí vystupuje jím plně jako nejjemnějším trikotem. K tomu je dopis psán v době, kdy duch Sladkovského vznášel se již *nad* událostmi třeba nedávnými, přece překonanými. On kreslí ten reliéf nedávné minulosti z bezpečné mravní výše a péro jeho jde se stejnou svědomitostí po ostrých konturách tam, kde se nalézají poklesky a chyby jiných, jako tam, kde se nalézají chyby a omyly jeho vlastní. Nikde kyselost, nikde hněvná výčitka, všude jen slovo prosté. I humóru je zde dost, onoho humóru, který vyrůstá z věcí překonaných a na němž je i vidět, že utrpené odpouští.

Sladkovský začíná vypravování své slovy: „Pamatujete se snad ještě, že jsem na několik měsíců před tou osudnou návštěvou pana policejního komisara s panem poručíkem po půlnoci se všemožně vynasnažil, bych jim tu radost zkazil.“ Věděl, že svatodušní svátky roku 1848 nejsou zapomenuty a že první vhodná příležitost bude pro něho osudna, a chtěl do Paříže a odtud, ze středu všech svobodomyšlných kruhů, pracovat na čas dále. Nemohl si však nijak pomoci k penězům — „škole, kteráž na mne čekala, jsem nemohl nikterak ujít“. Náhle mu byla totiž cesta zatrasena i z jiné strany. Přišel přítel, sdělil mu jisté nové plány soudruhů svých. „*Od té chvíle by to byla z mé strany bývala podlost odejiti kamkoliv z Prahy.*“

Uvěznili ho. Nejprv do robotárny, až prý bude „ameublement u Sv. Jiří pro něho slušně zařízeno“. Rozkošným humórem popisuje Sladkovský pobyt několikanedělní v robotárně a pak to „skvostné ameublement“, jež na něho čekalo u Sv. Jiří. Zde byl v úplně zabeđené jizbičce, téměř bez světla.

Nemohu zde, také nechci, sledovat vypravování podrobněji. Jak se bavil s jakýms sousem klepáním na zeď. Jak několikrát churavěl. Jak trpěl pak dlouhou samovazbou. Jak doufal, že výslechy, mezi nimiž leželo vždy několik měsíců, přec jen obrátí se v jeho prospěch. Jaké myšlenky různé ho v ten čas zajímaly.

Jen jedno místo zde kladu, kratičké:

„Snadno si pomyslíte, jakými myšlenkami jsem se mimo to, když jsem s někým klepal, povždy zanášel. K čemu jsem venku od počátku leta 1848 pro stálou rozčilenost neměl nikdy docela chladné krve a dosti pokojné mysle, k tomu jsem měl nyní času dost, jmenovitě co jsem přišel, jako na ostrov, do čísla 6. Rozmýšlel jsem se všestranně, co byl vlastně cíl mého celého jednání od roku 1848, byl-li rozumný, a v čem asi má základ všecka ta vášnivá protivnost, která se ze strany odporné proti nám nasazovala. Bylo to zrovna po Novém roce 1850, když jsem, ve dne v noci v takové rozjímání pohroužen, okolo sebe nic jiného neviděl a neslyšel, než co se týkalo těchto myšlének. Tu se ve mně, co dříve jen v temném jakéms citu mou povahou vládlo, objasnilo a rozžhalo v světlý obraz rozumu a důsledného náhledu. Neznámá mně posud plynnot myšlének a důkazů se ve mně probudila, sada se vyvíjela ze sady, a celá velkolepá budova té pravdy, pro kterou jsem trpěl, se vznášela před blaženým mým zrakem. *Nejblaženější to byly dny celého mého života, ačkoliv ve vězení...*“

A hned nato podrobný popis těžké choroby a neskonalých tělesných i duševních útrap z ní! — Četl jsem mnoho popisů básnických, jež chtěly líčit náladu podobnou té, v jaké se tenkrát nalezal Sladkovský. Přiznám se, že jsem nečetl nic tak úchvatného, nic tak velkolepého, jako je prosté, ostré líčení olomúckého vězně. Kladu zde slovo

„velkolepý“ s dobrým rozmyslem. Dopis Sladkovského dočká se otištění, podrobuju výraz svůj již napřed kritice každé. —

Osm púlarchů naplněno celým vypravováním. Stěsnaný výtah z foliových svazků několikaletého utrpení. Devátý věnován rodině. Patrně spadl Sladkovskému těžký kámen ze srdce, životopisnou svou zповědí byl vykonal těžkou k rodině povinnost svou.

A nyní je prosí, aby splnili úmysl svůj a navštívili ho v Olomúci. Slibuje jim, co vše on, vězeň, pro ně tam učiní a jak jim jich návštěvu zpříjemní. Přísná zповěď, jižto sám sobě před soudem rodinným byl uložil, je skončena, srdce si skočilo — mluví bratr a syn. A teď se stává Sladkovský měkký jako dítě!

NÁRODNÍ LISTY 16. března 1880

△ V Praze 24. března

Už zase z některé věže venku zvoní! Jsme zrovna zasypáni ceremoniemi tento týden. Nemám praničeho proti nim — pročpak také — ale kdesi kdosi pravil: „Ceremonie jsou brankou, kterou máme z viditelného přejít do neviditelného. Je-li jich ale příliš mnoho, zůstane člověk v brance stát a neví pak, kam vlastně chtěl.“ — Pánbůhví, já už stojím a věru nevím, kam jsem tento týden vlastně chtěl. Mám jen tak zhola všeobecné tušení, že někam k pobožnosti, k duševní nápravě nebo k něčemu podobnému.

Neubrání se tomu člověk, ne a ne! Až do snu se dostávají ceremonie ty. Tak například na dnešek. Ležel jsem, byl jsem tak v polosnu, a už mne to mělo. Nalezal jsem se pojednou někde v kostele, patrně v pravoslavném — bylť celý náš národ tajně a nenápadně najednou přestoupil k pravoslaví. Svíce zářily, zpěv chvěl budovou — bylo slavné vzkříšení. Právě žehnal nás pop křížem — a teď to začlo. Soused líbal souseda. Lidé se objímali, ať se znali nebo ne. Nastavovali čela, líce, ústa.

Už předtím byl jsem pozoroval po zbožném shromáždění zcela zvláštní ruch. Jednotlivci se protlačovali sem tam množstvím, patrně aby se dostali kamsi na příhodná místa. Mladý kníže A., lajtnant u dragounů, stál pojednou vedle pověstně krásné guvernanky židovské rodiny B. Technik C. octl se vedle buclaté paní Č., jejíž dítka vyučuje. Pan D. byl zcela těsně u paní E.; on je jejím domácím přítelem. — Copak je do toho, z toho člověk neztloustne — rychle ven, moh bych tu také něco utržit! I zakryju si rukama mládenecký svůj obličej a tlačím se dveřmi ven. Už jsem šťastně přes práh. Vtom —

„Ach, pane △! Co jedli bohové?“ Stará F.! Vlastně ne stará, tak něco přes čtyřicet, ale to je také už dost.

„Co jedli? Ambrosii.“

„A co pili?“

„Nektar.“

„A co dělali?“

„Samé hlouposti.“

„I toto: hubičkovali se — no?“ a nastrkuje svá zvadlá ústa.

Svrchované nebe! Co ale dělat — tu máš jednu, jako by ji z octa vytáhl!

„Jen jednu? To by byla urážka, pane Δ , — ještě jednu!“ — Zamhouřil jsem oči. Teď ale už honem pryč!

A už lezu nahoru na kozlík. Chytrý, jak i ve snu jsem, byl jsem si totiž objednal sem drožku. Usedl jsem vedle kočího — „Ne, nikam, zůstaňte jen stát!“ Chtěl jsem totiž tu hubičkovou vřavu přehlídnout dobře z povýšeného místa, v úplném osobním bezpečí.

Bylo to jako někde na Příkopech. Lidé se tlačili po chodníku sem tam, pomalu, velmi pomalu. Byla-li některá dáma hezka, zastavovali ji všichni mužští; byla-li oškliva, objímala zase ona všechny mužské, a tak to nešlo nijak kupředu. Lze z toho vidět, že by neobmezená „svoboda tisku“ pramálo tedy prospěla pokroku lidstva.

Vyndal jsem notiční knihu svou, abych si vše pozorované zapsal. Arci to nešlo zcela pohodlně, neboť bystrý kůň měl to mlaskání kolem pořád za pobídku pána, aby se dal už kupředu. Ale co platno — měl jsem pro nějakou učenou encyklopedii napsat článek o hubičkách — kdypak bych sebral tolik materiálu jako dnes!

Pozoroval jsem a zapisoval. Obchod v hubičkách rozkvétal kolem vždy bujněji. Prastarý způsob obchodní — jeť známo, že první obchodníci zboží své prostě jen vyměňovali. A dodnes se v tom, pokud se hubiček týče, nic nezměnilo. Dosud myslím vůbec se v hubičkování nejeví pokrok žádný. Už starý Ovid a jiní ještě starší psali celé návody, ale bez účinku. Jak vidím, neumějí mnozí dodnes ani pořádně ústa špulit, oči přimhuřovat — je to smutné!

Nejprv jsem si rozdělil hubičky dle pozorovaného na činné a na trpné. Poslednější, to jsou ty, při nichž je člověku

ukrutně egálně — květ bez barvy, „hrom bez blesku“. Činné pak ty, které padají dolů až někam do srdce.

Pak jsem rozvrh změnil a třídil je dle chutě. Které chutnají „jako kus šťavnatého hovězího masa“. Které jako sladká crème na podložce pikantní šípkové příchutě. Které jako nemaštěný špenát.

Ah — hezounká slečna G.! Vskutku hezká, třeba měla trochu velká ústa — zahradní velký keř, mnoho „hubičkových růží!“ na něm — skočme si pro jednu. Hup! — A už jsem zase nahoře. Nezdálo se, že měla zvláštní radost! —

Pan H. špulí na mne zdola ústa. Je mně dlužen padesát zlatých dvacet krejcarů a myslí si, že to takhle lacině odbude. To tak — tvářím se, jako bych ho neviděl.

Krásná paní Ch. — honem zas dolů!

„Já nevím, milostivá paní, — vždycky když vás vidím, je mně, jako bych měl něco zrovna na rtech, ale nemohu vám to nikdy sdělit...“

Pousmála se... To byla hubička — činná, rozhodně činná!

„Ale nenavykat si to!“ hrozila prstíčkem. Vždyť je dobře — cítil jsem, jak mně ruku stiskla.

Honem ale zas nahoru! — Pan J. Tomu jsem zase já něco dlužen, pět set, nebo tak něco — já si takové věci nepamatuju. Kývám na něho — chlap dělá, jako by mě neviděl, — no počkej, ty si počkáš!

Paní K. — musím honem něco zapisovat.

Krásná slečna L., nejkrásnější Pražanka. Do té jsem zamilován, myslím. Ale je to také zjev! Obličej jako malovaný... ta kyprá ňadra... ty oblé boky... Honem! Do toho se vložíme celou duší...

Přitiskl jsem ji k sobě, ač se bránila. Políbil jsem ji v ústa, políbil ji pak ohnivě na tvář, když se odvracela, ještě jednou na tvář — tumáš!... na mých ústech flandá se nějaký kus růžové kůžičky z její tváře... její ňadra (firma Pick) jsou sešoupnuty někam až pod páži... její boky (firma Wagner) jsou zcela stočeny...

Ohromný hluk, děsná vřava... „Vykouzl jí kus krásy z tváře!“ — „On ji zmrzačil!“ — „Chyťte ho, uhubičkujte ho...“ hlučelo to ze všech stran.

Dal jsem se do běhu... Pracoval jsem lokty vpravo vlevo... Lidí se kolem kupilo... už mne mají v koutě! Tisíc úst se na mne špulí, dva tisíce rukou se po mně vztahuje... já je vidím všechny, Dotzauer už se chvěje nedočkavostí, J. S. Skrejšovský vyhrnuje si rukávy, probošt Štulc si fialovou rukavičkou utírá ústa, Jakub Malý si přistavuje žebřík, aby na mne vylez...

Buď bohu chvála, že jsem se v tom okamžiku probudil! Buď bohu chvála dvojnásobná, že jsem se v tom okamžiku našel v posteli a v bezpečném lůně katolické církve! Byl jsem sice zpocen — ale oddechl jsem si!

Úmorný sen! — Ne, já nejsem proti hubičkování — všechny oudy lidského těla mají se cvičit, tedy zajisté i důležité svaly retní —, že by ale k tomu bylo třeba teprv „vzkřísení“?

Člověk k tomu má věru po celý rok času dost a najde, je-li jen trochu dbalý, vždycky příležitost — je-li pravda, „hubičkující čtenářko“?

NÁRODNÍ LISTY 26. března 1880

△ V Praze 24. dubna

Letošní jaro začíná jako moderní manželství — samým hromobitím. Jediná to ostatně zajímavá vlastnost na něm — takto nemám jaro rád. — Je mně příliš strakaté. Je hotový vagabund a toulá se beze všeho jasného účele z jižní polokoule na severní a z jedné země do druhé. Nerešpektuje naši samosprávy a chytá zpěvné ptáky na větvičky, ačkoliv je to zákonem zemského českého sněmu jasně zapovězeno. Vyrábí saláty a kapusty, aniž by z toho platilo daň a přispělo na potřeby státu, — ano posmívá se ještě a hází c. k. berním poslům desátek z květů svých přímo na hlavu. A kazí zdraví našich básníků, takže upadají až v politováníhodnou „hyperstrofi“.

Že nám přivádí vlaštovky pod české střechy a slavné hosty do českého divadla? Copak stojíme my o slavné hosty ve svém divadle? Copak jsme si sami už někdy některého přivolali? Arci, když přijde, my víme, čeho žádá slovanská pohostinnost! My ho necháme zajisté zpívat tak krásně, jak sám chce. My, dovedl-li si host někde jinde peněz vydělat, nemáme praničeho proti tomu, aby je u nás utratil. Za své peníze může mít u nás věru, co chce, i věnce. Ano my mu i *ze svého* poskytnem rádi nějakého občerstvení a necháváme divadlo tak prázdné, že si v něm může oddechnout co nejvolněji. Ale abychom se pro něho nějak bláznili, o překot do divadla lítali, lístky vstupní si z rukou rvali, jak prý to činí takzvaní vzdělaní národové, — ne, k tomu nás věru nedostane!

Jen — jak jsem už řekl — to hromobití, to je jediná věc, která se mně na letošním jaru líbí. Jediný den neujde, aby si „svatý Petr nezahrál v kuželky“.

Sedím a přemýšlím: není to nebeské znamení?

A pojednou teď šlehla mozkem mým myšlénka velká, geniální!

Ano — národe můj milý, o nějž se starám ve dne v noci s péčí zimničnou, jehož sleduju krok každý, jehož dech životní střežím jako matka dech svého dítěte, a utuchá-li život v něčem, ihned přemýšlím a s něčím novým přicházím, radím a pomáhám, — národe můj drahý: *hraj letos v kuželky!* Vždyť bys věru ani nevěděl, co s tím celým, dlouhým letem si začít, — hraj kuželky! Beztoho tě už všechno ostatní omrzelo, spolky tvoje zpěvácké usnuly, spolky sokolské byly příliš namáhající, spolky cechovní, vysvětlivše si prapor a zahravše matce praporu štandrlu, vyplnily veškerý účel svůj, k politické činnosti *nejsi* — hraj kuželky! A pozvi si k tomu své pány říšské rady, oni se těší sice dobrému zdraví, žijou pořád vskutku „diétně“, ale trochu vyrušujícího pohybu jim po tak dlouhém sedění také nebude škodit.

Máš sice ovšem teď sbírky na Národní, máš některé spolky na zakupování knih, ale to všechno nevydá, to stojí ještě k tomu peníze — kuželky stojí sice také peníze, ale aspoň je to *něco!* Sestav se již mužně a odhodlaně v kuželnářské čtyry, stav si pěkné valouny — kryté, abys mohl koulet, i když prší —, zadej si třeba i stanovy k úřednímu schválení — a zakrátko bude v krásné vlasti naší zase živý proudící se ruch, ohnivé oči, planoucí tváře, a staroslavná země husitů bude se zase zachvívat hlomozem nadšeným, duněním mužných zápasů, vřavou bojů, jakých nevidáno! A já budu stát skromně opodál, s radostnou slzou v oku, bohatě odměněn a z rozvlněných prsou mých — ach já to vím! — ponese se horoucí vzdech k modré výši: „Bože na nebesích — díky, díky tobě — můj národ zporáží všecko!“

Doufám, že moje nadšení strhne vše s sebou. Zejtra dne 25. dubna v tuto dobu, o půl páté odpoledne, nebude po celé širé vlasti nikoho, kdo by se nechvěl se mnou. Ale kdyby snad přece bylo potřebí popudu ještě nějakého, — dobrá, zde jest!

Hra v kuželky je, pravím, velice starobylá, a tedy již proto úctyhodná. Nevěřím sice, jak někteří badatelé tomu chtějí, že ji vynalezl sám praotec Noe, vypiv na posedění devět lahví vína a sestaviv si pak vyprázdňené na zem ku veselé hře, ale jisto jest, že se v kuželky už před Homérem

hrálo a boj 108 ženichů „o Penelopu“, jak o něm Odyssea vypravuje, že nebyl ničím jiným než právě hrou v kuželky. Také házení „diskem“, zdá se, bylo číms podobným. U Němců pak oslavovali hrou tou svého boha Wuotana. Nastavěli kosti z obětovaných mu koní a lidí po zemi a házeli po nich, snad klacky nebo velkým kolem, jak podnes se v Anglii děje. Z Německa as přišla výtečná ta hra konečně k nám, čemuž nasvědčuje již to, že u některých kmenů slovanských, například u Rusů, je dodnes skoro zcela neznáma. Dále svědčí tomu někteří výrazové naši čeští, jako „pudl“, „krýgspartý“, „ole-najne“ ap., kteříž podobají se míti rozhodný ráz jazykův germánských na sobě. Za takového něco se ale věru nemusíme stydět! Národ může vždy od národa jiného přebírat, přijde jen na to, dovede-li z přebraného vlastní životní silou svou vyvést pak zas něco zvláštního, nového. A my Čechové dosti brzy jsme toho dovedli, z Čech vyšly zase zcela nové kuželkové popudy a zúrodňovaly navzájem kuželkářské kruhy německé. V Glinsku, v Erfurtsku a jinde znají například hru „Stirry“ — naše „čtyry“! Dmeš se při té zprávě pýchou, vlastenecké srdce české? A kdoví k jak skvělým výsledkům, při talentech svých, dostanem se *teď*, učiníme-li z kuželkářství opravdovou záležitost národní!

A nepromluví k srdci našemu, že byla hra v kuželky i zuřivě pronásledována? Že doznala svých tyranů, ale také svých svatých mučedníků? Ano, ano, i se zlořádnými kostkami a s ošemetnou hrou v karty byla srovnávána! Ale brzy zvítězila zas jako každá dobrá, svatá věc, a netrvalo dlouho, a hra v kuželky byla vpočtěna i mezi svobodná, mezi dvorská umění. Tak byla povznešena, že i nejněžnější dámy nalezaly v ní zálibu svou. Vezměte jen krále básníků, Shakespeara, odevřete jeho Richarda II. v aktu třetího výjevu čtvrtém a čtete:

Královna:

*Jakou mám vymyslet kratochvíl
v té zahradě zde, bychom tíživá
starosti zapudily myšlení?*

Zde máme tedy její mravní význam: ona zapuzuje starosti, ulevuje těžké mysli, budí radost. Ach ano, je mnoho radostí ve světě: první „ano“ milenky, dobré zaopatření všech dětí, potřeb drahé manželky — ale může-li být vskutku radost taková ještě jedna, jakou citlivé duši činí „ole-najne“? Člověk najednou vyrostl nad celé své vůkolí, ústa si výsknou, kluk dole u kuželek staví se na hlavu, přátelé gratulují a nepřátelé se závistí zajikají — překrásné! — Hra v kuželky je výborným duševním cvikem, nutí k pozorlivosti, k bystrému měření. Ona budí výmluvnost, obratnou vymyšlivost — „kule mně vyklouzla z ruky“, „tu malou vždycky zahodím“, „musí tam být někde nějaký hřebík“, „když se mně mluví vždycky do toho“ — vždycky něco jiného a jiného, když „to nejde“. Hra v kuželky je hra budoucnosti, v ní je už provedena ta příští, ta horoucně kýžená všeobecná rovnost lidská, president a fiakr jsou si rovni, žádný rozdíl stavu, stáří, peněz, člověk jako člověk, a jen „packář“ je v opovržení spravedlivém. — Hra v kuželky podporuje i cit náboženský co nejvýdatněji; prochvělý výkřik nešťastného hráče: „Panebože, copak nemáš žádnou flintu?“ musí prorážet přímo nebesa! — Hra v kuželky prospívá konečně nejen tělesnému zdraví, ona vyvolává i eleganci, ušlechtilý pohyb — jen se podívejte na tlustého pana radu, když si sedá na bobek, nebo na dlouhého, suchého ševce, jindy prázdného všeho půvabu, když s kulí v ruce scvakne najednou jako perořízek!

A když se chce trefně vyjádřit štěstí rodinné, neříká se: „mají děti jako kuželek“?

Devět — svatý počet! *Devět* — zrovna tolik co *Múz!*

Hálek, jehož letos oslavíme, když poprvé se zúčastnil dramatické konkurence, napsal na zaslané své drama heslo:

*Osm kuželiček, devátý je král,
poprvé jsem hodil, nuže, jak jsem hrál?*

a první ten hod byl *Alexej* a slavná zkušební komise stávéla se radostí na hlavu a křičela, řičela: „Ole-najne!“

Pěstujme hru v kuželky a věřte, že dosud chudá naše dramatická Múza bude mít najednou špejchar přeplněný! Vypudlujem si frašku, vyrantlujem veselohru a v opravdovém dramatu půjde honér za honérem. Já ukrutně nerad lhu!

NÁRODNÍ LISTY 25. dubna 1880

△ V Praze 1. května

Rád bych se dnes zeptal přítele Dotzauera, vrchního akcionáře Občanské plovárny, budou-li také letos na plovárně té napořád ještě dovoleny pruhované kalhotky červenobílé. Rovněž rád bych vyzval dnes obecnost k dobrovolným, ale výdatným sbírkám peněžním, jichž pomocí bych se teď mohl vydat do Paříže, k licitaci „korunních klenotů“, a popsat průběh licitace tě pranové pak perem obratným. Item rád bych se rytířsky ujal drobné naší mužské mládeže a její policejně zapovězených „špačků“ a „káč“. Rád bych se vyšklib Edisonovi, že se mu přec jen nepovedla ta jeho svítilna elektrická. Rád bych vůči tomu, že vrah Vondra z Kartouz už po několikanedělním vězení napsal „Jsem polepšen“, poukázal zde žalobně k tomu, že všechny ty Kartouzy, Řepy ap. až úžasně teď přispívají ku rychlému kažení mravů. Rád bych všem těm inzerentům, kteří, podléhající jarním zákonům přírody, teď v novinách vyznávají lásku, hledají manžely, manželky nebo aspoň „mladé hospodyně“, vyslovil co vděčný žurnalista upřímné svoje blahopřání. Ale ne — ne — já dnes nemohu!

Jsem rozechvěn, radostí. Je to ona tichá, ona upřímná, ona posvátná radost, která nám stříbrem zní v prsou, a když vystoupí na ret, letí k nebesům co píseň. Která hraje v oku, a když z něho se jiskrou vykmitne, obléhá nás co zlatý, duhový motýl. Sedím-li doma, mám ruce spokojeně sepjaty a usmívám se na kalamář a na sirky a na všechno postolní zrovna jakoby zamilován. A jdu-li Václavským náměstím, pořád si říkám: „Poslouchej, byla by to hanba!“, sic bych si náhle poskočil a tančil náměstím po jedné noze.

Těší mne ta navržená nyní *taxa za ušetřenou daň z krve!* Ty můj bože — *kohopak* by netěšila! Ovšem — neplesej, srdce, předčasně, nejásej, rte, příliš hlasitě, abys snad ne-

probudil moci závistivé, kazivé! — ještě není ta taxa přijata, ještě není zabezpečena zákonem, ba ještě nebylo vlastně o ní ani rokováno, — ale ona bude, bude, vždyť myšlenka její je příliš krásna! Mají ji už v Prusku, a co tam mají dobrého, přijde dřív neb později jistě vždy také k nám (právě teď čekáme také na ty ředkvičky, které se tam načerveno barví, — vynález to naprosto nový!) A jako tam zpíval jistý berlínský kolega té taxe své nadšené hosanna, zpívám také já. A se mnou ve velebném chóru všichni, jichž se ta krásná taxa dotkne, tedy všichni nedorostlí, slabí, neduživí, zmrzačení, kteří měli na světě radosti dosud tak málo. Ach, Shakespeare, velký, nesmrtelný! A ty Janku Falstaffe, vypáslý, báchornatý! Již bys neřikal své: „Namíste sto a padesáti mužův sebral jsem tři sta a několik liber šterlinků,“ jakoby kajícínou nějakou zpověď, nýbrž pronesl bys slova ta chlubně a pyšně, u vědomí svědomitě splněné povinnosti!

To je přec jednou něco! Daň to „naprosto přirozená“, pravím, neboť když „příroda například někoho trestala chromou nohou, jedná lidská společnost zajisté jen rovněž přirozeně, když ho za tu nohu trestá také taxou“. Dále daň velice pro nás všechny lichotivá, neboť „předpokládá, že i ten, kdo pranic nemá, má alespoň peníze“, každý tkadlec v Krkonoších že je má. A konečně daň, která velice, ba rozhodně přispěje k nápravě křivých společenských náhledů. Dodnes to považovaly rodiny, hlavně ale hlavy rodin, zrovna za hotové neštěstí, když měly samé jen dcerky; ode dneška budou za ně velebit boha. Čímž nová daň naše přispěje platně také ještě ku zvýšení všeobecné pobožnosti.

Jasný princip: za to, že nemůžeš dát daň z krve, dáš daň. Princip rozhodně nový: negativní. Hned na první, nej-povrchnější pohled princip, který musí převrátit dosavadní soustavu daňkovou narub a přivést daně téměř až k vrcholu dokonalosti. Člověku se při té myšlence prsa šíří — kdo z nás by vroucně nemiloval daní! Daně nám už přešly v krev, vzhlížíme k nim s úctou neobmezenou, jsou nám pravým „darem nebes“. Humór naproti nim, jako naproti všemu vpravdě vznešenému, oněmuje — podívej se do kteréhokoli

humoristického slovníku na slovo „daň“ — ani jediný vtip; ne jediná jen veselá anekdota! A ti lidé, kteří na daně psali satiry, jako Havlíček u nás, Někrasov u Rusů, Seume u Němců, Martial u Římanů — vždyť je známo, jací to lidé!

Zrovna rozkoš, když si pomyslím do budoucnosti! Bude-li ten princip negativnosti proveden jen trochu důsledně — a mám pevnou naději, že bude —, mohu za dvě tři leta zrovna se koupat v samých taxách. Budu smět platit „pozemkovou taxu“ za to, že *nemám* žádný statek, a neplatím tedy žádnou pozemkovou daň. „Domovní taxu“ za to, že *nemám* žádný dům. Celou řadu „důchodkových tax“ za to, že *nemám* bání ani hutí, že *nejsem* „akciovou společností výdělkovou“, „soukromou společností železniční“ atd. atd. Z daní „nepřímých“ ale doufám, že mně vzkvete ještě rovněž mnohé potěšení další. Slavně úřady berní chválí upřímné „přiznání“ co vrchol občanské ctnosti — dobrá, já se přiznávám: Nejezdím v kočáře, a nepřispívám tedy k „říšským mýtům“ — snad bych měl tedy právo aspoň na nějakou taxu „ekypážní“. Také nesázím do lutrie a nevedu procesů, takže nepřispívám ani slavné kolektuře, ani k výnosu „z poplatků za jednání právní“. Jen bych prosil — ne hned zpočátku příliš mnoho najednou, nezvyklá rozkoš také škodí! A co podporu ponížené té své prosby uvádím, že rád hodně solím polívku a přispívám tím k výnosu z monopolu solního, že ukládám nadbytečné své šestáky obyčejně ve viržinkách (monopol tabákový), že piju denně 1½ litru piva (daň potravní) a hraju každý večer preferanc nebo šístku (kartami kolkovanými).

Prosím, neřkejte, že jsem egoista! Přeju vám z celé duše: mějte si toho všichni dost! Vždyť je beztoho až hrůzoucí hrůza, co lidí bloudí světem jako učinění sirotkové, nemající ani pojmu o tom, jakým dobrodiním jsou daně!

Chudinky ženské například neplatí téměř *žádných*! Žena je dle všech filosofů „polem plným lstí a úskoků“ — slyšeli jsme ale už někdy, že by byla za to platila nějakou pozemkovou daň? Je prý „pokladem zlomyslnosti“ — platí ale z kapitálu svého nějakou daň důchodkovou? Mnohé z nich jsou přímo velkoobchodnice se srdcem, provozují obchod ten 30—40

let, — neplatí po celý ten čas ani krejcaru! Jiné mají kvetoucí obchod košíkářský, neplatí zase nic! Ještě jiné hledají život svůj ve vyvařování „jazykové polévky“, neplatí také nic!

Chodí k asentýrce? Dávají daň z krve? Čirá nespravedlivost, nedostane-li se také jim dobrodini „vojenské taxy“! Už proto, že vyhovují plně i podmínce přírodní, hned zpočátku uvedené — „Žena je bytost *křehká*“ (Marie Stuartka, akt II, scéna 3), a tedy k vojně neschopná.

Snad by se mohla také zavést daň pro ty, které jsou krásny, a vedle ní hned zas negativní taxa pro ty, které nejsou krásny. Daň pro ty, které jsou ctnostny, a hned zas taxa — ale pardon, pozor, kam až by mohla člověka zavést občanská horlivost, i ta nejčistější!

NÁRODNÍ LISTY z. května 1880

△ *V Praze 5. května*

Fuj, jaro, koukej se, vždyť se ti lidé smějou! Být tak choulostivým! Je pravda, řekl jsem před čtrnácti dny, že tě nemám rád, že jsi vagabund, že nešetříš ani slavnou říšskou radou daných zákonů, vždyť se k tomu přiznávám, člověku tak někdy nějaké slůvko vyklouzne — ale proto si hned strčit palec do huby a čtrnáct dní se škaredit a ve dne v noci bečet, i fuj! Jako by člověk ani nesměl nikdy nic říci! Takové velké jaro! No mlč, nevrň, neplač, buď už hezké, víš, takové hezounké zelené, úsměvně jasné, hraj si s kyticemi, vystrč svoje bezové prstíčky —

*Vařím, vařím kašičku
na tom malým rendlíčku:
ten vaří —
ten smaží — —*

Je to kříž teď s těmi dětmi! Už dávno nejsou takovy, jaky bývaly, příjemny, každému ku potěše, ba ani už to jaro nemá jen čtvrtiny těch příjemností, jež mívalo. Bývalo, ach bývalo krásné!

Celá zeměkoule, pravím, celá příroda, veškeré lidstvo a všechny stavy lidské měly by se co nejdůkladněji, přímo ze základů znovu vychovat! Každý krok ve směru tom musíme pozdravit věru s nadšením, a proto vítám na tomto vhodném k tomu místě s nelíčenou upřímností myšlenku právě vzniklou v Pomořansku — „Hinterpommern“ jmenuje se ta krásná země —, aby byly zřízeny ústavy, v nichž by šlechta byla vychovávána v starých šlechtických ctnostech a odvykána jistým moderním nešvarům, jimž se v nynějším světě naučila.

Výborná myšlénka, už dávno mělo cos podobného být! Copak se dělo pro šlechtu dosud! Šlechtic se narodil, dostal kojnou, která se neostýchala urozená jeho ústa kojit nejobčanštějším mlékem zrovna jako nějakého podruha, pak dostal guvernanku, která se třeba odvážíla neurozenou rukou svou někdy mu i vyflákat, a pak vychovatele — jakého? Nějakého kandidáta profesury, doktorátu nebo tak něčeho, tedy opět zcela obyčejného prostého občana — mohl ten ho odchovat v nějakých *šlechtických* ctnostech?

Ovšem ve většině případů pomohla si příroda později zas sama, buď bohu chvála! Mohu s potěšením říci, že sám znám celou řadu případů podobně šťastných. Dali šlechticovi například vychovatelem mladého muže, takzvaného vlastence. A co učinil nesvědomitý muž ten? Snažil se svěřeného mu urozeného mladíka strhnout a snížit také až na vlastence, udělat z něho Čecha! Možno, že by se byl hanebný ten úmysl naposled povedl, — ale urození mladíci odrostli konečně přec svým vychovatelům, dostali se do kruhu mladíků stejně urozených, dřímající dosud šlechtická přirozenost se probudila a dnes jsou ti pánové už zcela slušnými nepřáteli českého národa, zrovna jako proslulí jich otcové. Ano, ta zázračná moc šlechtictví — nejen fyziognomie se dědí, nýbrž i jiné tento!

Arci — opatrnosti nikdy nezbyvá, jakož jsem už řekl, a z jehňátka může se odchovat jak beran, tak skopec. A že si nikdo ve světě nepřeje, aby šlechta snad vůbec přestala, o tom přec nemůže být ani řeči, nejméně ale na tomto, vždy jen opravdovému rozjímání věnovaném místě. Také příroda má své stupně, ve zvířectvu jsou stupně stasisceré, od malých plebejských králíků, jichž maso je chutné, kůže užitečna, srst na klobouky dobrá a také i kosti na vaření klišu velice příležitostné, až po velké slony, kteří potřebují každý pro sebe mocmoc místa, mocmoc jedí a jichž velkým zubům se už po tisíciletí obdivujuj. A kdyby nám šlechticové náhle vymřeli, museli bychom si udělat ihned jiné, pro každý okršlek aspoň jednoho, jako včely pro každý svůj oul novou královnu, když jim dřívější umře. A jak si ji dělají, ty včely? Vezmou kteroukoli včelu pra-

covní, dají jí velikou buňku, jakýs tedy velkostatek, ona nedělá pranic, jí ukrutně moc, a zakrátko už je na ní vidět, že je něčím lepším než ty ostatní.

Závratná myšlenka! Z nás obyčejných lidí mohl by se tedy z každého stát šlechtic. Skutečně závratná myšlenka! Kdybych se takhle najednou stal knížetem! Já vím, že se jím nestanu — vskutku se domnívám, že se jím nestanu —, ale myslím si, že by mně bylo pak jako člověku, který poprvé vylezl na vysokou věž: dostal bych závrať a považoval bych tamty lidi pode mnou za trpaslíky. A plival bych dolů na ně.

Výtečná myšlenka, ty ústavy pro šlechtu! Už bylo věru s ní dosti zle. Přibírala už na sebe ty jisté nepřijemné, takzvané občanské „ctnosti“, stávala se „lidštější“, jak jí mnozí úkladní a lstní lichotili. Nuž možná, že lidštější, že rostla jaksi co člověk, ale co šlechta nerostla najisto, co šlechta už byla jako ta mrtvola, které už rostou jen vlasy a nehty. Šlechta má být ale jako ryba a jako had, kteřížto vzácní tvorové rostou, pořád rostou, dokud jsou vůbec živi, — z pána se stane „rytíř“, z rytíře „baron“ atd. atd. A co bylo vinou zjevného již toho úpadku? Jen ti občanští vychovatelé, opakují ještě jednou (abych získal pro sazeče řádku, neboť mám naspěch, svatojanská akademie, „Národ sobě“, ukrutně moc práce!), ti je vychovávali naprosto povrchně a vyučovali věcem téměř směšným, geografii, historii, astronomii a podobnému. Někdo se může třeba domnívati, že je Bukovina ostrovem někde v Tichém oceánu poblíž Papuasie ležícím, a být přitom přece zcela pořádným baronem; může si myslet, že Žižka byl otcem Jiřího Poděbrada, a přitom přec být hrabětem jen což — ne?

Tedy předně pozor na vychovatele v ústavě tom. Vybrat jen takové, kteří vědí a povědí dovedou, jakou byla šlechta za doby své slávy a jaké měla skutečně šlechtické ctnosti. Když pomáhala při dragonádách a statky zavražděných zabrala pak pro sebe. Když ze svých hradů cíhala na hloupé kupce a vzala jim, co měli. Když nechala sedláka robotovat, mrskat, když dupala po jeho osení, brala jeho sklizeň a s jeho dcerami nakládala dle „iure primae noctis“.

Když byla stále na dobrodružných potulkách a v čerstvou
košili převlékala se jednou za půl roku.

A vyvine se zdárná generace nová, a šlechticové dokážou
novými činy, že lnou k dávným ctnostem praotců svých!

NÁRODNÍ LISTY 6. května 1880

△ *V Praze 29. května*

Byla by z toho celá „malostranská povídka“, kdybych zde chtěl vypravovat o paní Sarachové, bývalé sousedce naší před nějakými skoro už čtyřiceti lety. Hodná paní, tuze hodná, tichá, s nikým do hádek, správná a spravedlivá. Ale často se stěhovala, to kvůli svému muži. Ne snad že by on byl býval rabiát a souseď špatný; bylť možná-li ještě o něco dobrosrdečnější než ta kulatá, červenolící žínka jeho. A také ne že by manželé byli bývali mezi sebou v sváru — ó ne, žínka svého muže milovala, ošetřovala a byla mu nejspíš i věrna.

Ale bylo v tom něco jiného. Dejme tomu, že se paní Sarachová stěhovala o sv. Jiří, — ano, například o sv. Jiří. Den tohoto velkého mučedníka padá na konec dubna, stěhování se děje o čtrnáct dní později, někdy kolem 10. května, znala tedy paní Sarachová v novém bytu již všechny sousedky své. Nu a netrvalo dlouho a paní Sarachová vstoupila do bytu některé té sousedky a měla oči nějak červené. Muž prý jí churaví. Sousedka se ptá, co mu schází, a paní Sarachová praví, že vlastně neví. Sousedka ji těší, že nebude zle; paní Sarachová si zavzdychne, že prý doktor povážlivě tento a že prý to může přijít najednou. Co prý by pro svrchované nebe dělala ovdovělá, bez pomoci, opuštěná v širém světě, nemá nikoho, kdo by se s ní ujal. Pláče, vzlyká a štká. Sousedka ji těší. Konečně jí pláč i vřelý soucit ulevují, obejmou se, paní Sarachová si umyje oči a odkvapí. A o půl hodiny později jde její muž, zdráv jako buk a s dýmku v ústech, přes pavlač do Renthauzu na své čtyry džbánky piva, a paní Sarachová vaří kávu — ona vaří výtečnou kávu — a roznáší pak po sousedkách libě páchnoucí hrníčky a kusy čerstvé buchty.

Paní Sarachová měla zkrátka mánií svou. Musila být

občas těžkými obavami znepokojována, nešťastna v obavách těch, vidět a slyšet soucit. Sic by ji byl život ani netěšil. Ale prosím, kolikrát pak mohlo se cos podobného v jednom domě opakovat? I nejlepší susedka, nekouká-li nakonec z toho nějaká pohřební marka na jízdu ve fiakru, znenáhla otupí a soucit její nemá pak víc žádné síly. Může ale paní Sarachové někdo mít duševní chorobu za zlé? vůbec někomu chorobu nějakou?

Volám věčné nebe za svědka, že ani dost málo nehorším se na německé naše krajany pro jejich delírium nynější. Připomínají mně dobrou naši paní Sarachovou. Ne snad pro tu správnost a spravedlivost. Také ne pro to, že pořád se chtějí z Čech někam odstěhovat jinam. Ale pro jejich chorobnost. Kdopak by se mohl také vůbec na ně horšit! Jsou věru takto jako ty hrdličky, samý vrkot a láska. Jako ti králíčkové, s hedbávně měkkou bílou srstí a tak příjemnýma červenýma očičkama. Jako vzácná kořata, zbarvená do trikolóry. Mohou za to, že jsou, jak my říkáme, „kvartální“?

Právě teď mají zas kvartál a jsou „hluboce znepokojeni“. Že prý doktor Herbst povážlivě tento, a že prý to může přijít najednou. Co prý by pak dělali, bez pomoci, opuštění, osiřelí, nemajíť nikoho na světě, kdo by se jich ujal! Znepokojenost jejich jeví se ve schůzích, v adresách, v novinách, ve všem; nedivím se věru velkému udivení jednoho z plzeňských listů, proč prý Němci v Čechách nenosí teď „znepokojovačné kravaty“, nekouří ze „znepokojovačných špiček“ atd. Honí se za klidem a pokojem, celou smečku honební vyvolali za ním jako za jelenem, snad se jim to povede a oni pokoj v Čechách konečně přece uštvou. Jsou patrně v tom „znepokojování“ se rozhodně šťastni, ale — neublíží jim to konečně přece jen na zdraví? Neroztřeše jim to znenáhla jednou celou soustavu nervovou? Myslím si je teď už v rozčilení děsném. Sousto jim roste v ústech. Puls letí. Srdce buší v prsou jako červ v prkenné stěně. V noci sebou házejí na loži, počítají každou hodinu z věže a slyší, jak „sejček hvízdá“. Děsné! Ach bože na nebesích, dáš-li něco na prosby věrného svého služebníka Δ, vy-

dobyl-li jsem si vůbec nějakých zásluh v životě tomto, prosím, prosím, daruj jim už — pokoj věčný!

Jak asi musí ti nebozí závidět nám a našemu klidu! My jíme svou praženou krupicovou kaši a svůj vykynutý knedlík a nám chutná. Náš puls jde, že jej sotva cítíme, a naše srdce, nemýlím-li se, ani ohnivěji nezabuší. My spíme jako zabiti, neslyšíme ani jediný krok času a prospali bychom věčnost. My také můžeme spát, naši vůdcové bdějí za nás a nedovolí, aby nám cokoli rušilo spánek. Za to je milujem, jsme s nimi jak náleží spokojeni, máme v ně důvěru. My očekávali pevně, že nám na říšské radě nedobudou praničeho, nezklamali jsme se a smíme teď očekávat, že na blížícím se sněmě budou v tom statně pokračovat. My byli spokojeni se zvýšením říšského budžetu a smíme teď doufat, že na sněmě se nám za odměnu dobudou nějaké nové daně nebo alespoň slušné přírázky k nim. Ach ty nové daně, ta moderní rozkoš! Dnešní daně vaří se jako dnešní pivo: pivo na spodní kvasnice, daně na spodní lid.

Mají dobře, němečtí naši páni krajané, že se hledí nějak bavit teď v té době letní, kyselé, bezčinné, fádní. Vždyť se neděje nikde nic, co by stálo jen za povšimnutí. Jediné povšimnutihodné faktum je, že jaro konečně přece přišlo, a návrh, aby se tiskly noviny zeleně, tak aby letos bylo aspoň několik „zelených listů“, že se stal tedy bezvýznamným. Ano, jaro je zde, stromy a keře kvetou již i v městském parku a městské zastupitelstvo dalo tam na každý strom pěknou tabulku se jmenem: česky, německy a latinsky, pro poučení živých i mrtvých. Zemský náš výbor poučuje ve Stromovce jen mrtvé a „polomrtvé“, tam jsou nápisy jen dva: latinský a německý.

Pranic se neděje. Leda nové pronásledování křesťanů tam dole na Balkáně. Několik tisíc pronásledovaných křesťanů — hm, o ty se svět nestará! Svět počká, až bude někde pronásledováno půl — zní to líp, když řeknu půl „izraelity“?

NÁRODNÍ LISTY 30. května 1880

△ V Praze 3. července

Povzdech v letním parnu: „Copak je mně nejkrásnější, nejhladší, nejprostornější „lístek korespondenční“ platen, když musím teprv na něj psát!“ —

Vy se ale mýlíte, pane dr. K. v P., že bych chtěl snad nějaký poslat s odpovědí vám. Vám zde říkám zcela veřejně: Já nebudu psát *proti* omezenému počtu advokátů, jež nazýváte „*numerus clausus*“, nebudu psát *pro* advokátův počet neomezený, *ne a ne!* Ba já *zde* nebudu psát o advokátech *vůbec!*

Za prvé je toto místo — pravím to s pýchou, věnováno od let jen cudnosti nejzrcadelnější, a já bych se věru čer-venal, mluvit zde veřejně o mužích, kteří dle všeobecného tvrzení svlékají prý lidi — *do naha.*

Za druhé nám spisovatelům do té celé záležitosti právnické vlastně ani nic není. Myslím, že „pramen spravedlnosti“ už je znečištěn dost jinými věcmi a že věru není potřebí, abychom do něho lili také ještě svůj ingoust.

Za třetí — načpak potřebuje být právě advokátů „neomezeně“ mnoho? Já si myslím, že je už těch nynějších neomezeně dost! Prosím vás, vždyť už teď, ať vejdu do průjezdu kteréhokoli z pražských domů, nenajdu pro samé advokátské tabulky ani tu, na které stojí „Domovník“! A pak prý jeden druhého hledí už překonávat i láci — a je to snad slušná věc, když se spravedlnost, zjev ten nebeský, svatý a tak neskonale řídký, dává lacino?

Za čtvrté řídlím já celý život svůj dle jediného jen pravidla: kněžím mé *činy*, lékařům mé *tělo*, advokátům *jmění* mé! Kdyby ale bylo těch advokátů jen o něco ještě víc — teď stačím, stačil bych ale také pak ještě vydělávat na ně? Či mám se udřít?

A za páté — víte co, pane dr. K. v P.? — mně dělá

obmezený člověk stokrát větší jux než sebechytřejší a duchaplnější, a já budu vždy a vždy tedy pro advokáty obmezené! —

Také ale proto *nezačal* jsem dnes s tím parným povzdechem a se řečí o lístcích korešpondenčních, že bych těchto snad právě vkládal objemnější balíček do cestovního vaku a chystal se už na pravidelný letní odskok svůj. Lituju, že ne. Když se člověk dívá jen oknem ven, jak dopoledne je vždy parno + 36° R a odpůldne až do večera den co den zas bouř a liják, a pomyslí si, že by tedy například zítra už mohl tak krásně dopoledne se smažit ve vagónu a odpůldne zívát někde ve venkovském hotelu, — je člověku věru až teskno! Ale nejsem dosud s přípravami hotov, to je to. Nemám ještě příšitých všech 31 kapes, které Karel Grün předpisuje ve svém Leitfaden für Reisende (15 u vesty, 12 na kabátě, 2 ve spodcích a 2 na každé košili). A nejsem ještě hotov s nakupováním všech věcí, které dle inzerátů v novinách jsou pro cestovatele „naprosto nepostrádatelný“. Koupil jsem si dosud teprv „pléd, jehož možno zároveň užít co visutého lože — pro výletníky nepostrádatelné!“, dále „hůl, kterouž lze dle potřeby změnit v sesli, zouvák, deštník nebo dalekohled“, pak „hodiny budíčkové, obsahující zároveň nejnnutnější stolní náčiní, jako talířek, ubrousek, lžiči, nůž, vidličku, koflík na kávu, kalamár“ a některé jiné ještě nutné věci — a hledám po Praze pořád ještě ten zvláštní, „naprosto nepostrádatelný vak na potřeby toaletní“ a ten druhý „naprosto nepostrádatelný vak na klobouky a různé cestovní čepice“. Pak, no pak budu moci snad přece už s jakýms takýms uspokojením, že je alespoň o nejnnutnější postaráno, někam ven z Prahy. Vždyť z dřívějších cest mám také ještě několik vaků, škatul a jiných osvědčených věcí, které připomohou! —

Také ale ani *proto* jsem nepronesl povzdech svůj, že bych měl právě teď snad korešpondenci příliš živou. Ovšem — v takovém případě by ani nemohlo být nic pak na světě příjemnějšího než lístky korešpondenční, které by na druhé straně měly už *všechno vytištěno*, co komu chci říci! Mimochodem řečeno, upozorňuju naše podni-

kavé poštovní ředitelstvo na myšlénku tu skvělou a nepochybují také ani dost málo, že slavné to ředitelstvo se jí chopí a rychlým jí uskutečněním nás přímo překvapí (vždyť například na uvedení rovnoprávných korespondenčních lístků jsme nečekali ani úplných dvanáct let!). Slavné ředitelstvo potřebuje vzít jen Vočadlova Domáciho sekretáře, dát dle něho natisknout pro naše různé zájmy společenské na druhou stranu lístků různé řádky, a ku zvýšení praktičnosti dát na adresní straně — jako tam teď stojí duchaplně „(Böhm)“ — přitisknout řádku „(Krejčímu)“ nebo „(Příteli, který se žení)“ nebo „(Příteli, který se chce od nás dlužit peníze)“ atd. a dát to pak do obchodu. Vejdu do krámu, řeknu „Krejčímu“ a — připsav adresu — jen se už podepíšu. A krejčí zas, po zcela krátké praxi, spatřiv podpis můj, hodí lístek bez vší ztráty času ihned pod stůl. Vždyť bude beztoho vědět už z paměti, že tam stojí:

Velectěný a mně zvláště milý pane!

Ráčil jste mně připsat svým dáti na srozuměnou, že nehodláte mně déle čekat, že vymáhat budete požadavek svůj advokátem. Nechci ovšem osobní Vaši svobodu v usnášení se pranicím obmezovat, aniž sobě smím dovolit jakéhokoli vlivu na kroky a činy Vaše soukromé, avšak dovoluji sobě přece vysloviti přátelskou obavu, že Vás, velectěný a mně zvláště milý pane, krok dotýčný nepovede asi k žádoucímu cíli. Nemámť peněz: také jich ani tohoto roku více už mít nebudu. Buďte ubezpečen, že sdílím nad tím upřímně bolest Vaši, a je-li bolest ta u Vás snad spojena s hněvem, pravím: Hněv spravedlivý. — Naprosto souhlasím ale s Vaším tvrzením, že „jsou zlé časy“ a že „těžko dnes poctivému řemeslníku dostáti veškerým svým povinnostem“. Ach ano, *velmi* těžko! Ale nezoufejme si — prosím, jen to ne! Jediný příznivý rok, ba jediný příznivý okamžik může nahradit vše! — Žádaje Vás snažně, abyste mne nijak neztrácel z paměti své i abyste velectěné choti své sdělil výraz neobmezené mé úcty, jsem Váš věrně oddaný...

Náramné zjednodušení všech kšeftů lidských! —

„Nýbrž ale“ proto jsem si v tom parnu tak povzdechl,

že jsem měl úmysl napsat teď veškerým časopisům, které přinášejí referáty z českého sněmu, vřelé poděkovací listky. Když je ale těch časopisů tak mnoho!

Ony totiž, časopisy ty, co nejsvědomitěji uvádějí, kdo z řečníků mluví česky a kdo německy. A tu se dovídáme, že skutečně všichni čeští poslanci dodnes na českém sněmě mluví česky! To ale musí každého spravedlivého člověka naplnit takovou radostí, takovou hrdostí, takovou...

Ach bože, bože, kdyby se už neblížila sedmá a v divadle se nedávala lákavá novinka Napoleonův *svátek*, jak krásný by se dal teď „táhnout štrudl“!

NÁRODNÍ LISTY 4. července 1880

△ V Praze 10. července

Nesmějte se mi, že chodím od čtyř dnů s bílou plnou hluboko do čela, se sklopeností v oku a planoucími růžemi na tvářích, — mohu za to, že jsem tak stydlivý? Nebo za to, že dosud v naší literatuře nevyšli žádní Historičtí příkladové o chování se stydlivých lidí a žádný „Stručný návod, jak se slušný, po ulici jdoucí člověk v rozličných případech životních stydětí má“, a že tedy obmezuju se podnes na ty pomůcky prastaré, obyčejné, na tu plenu, sklopenost, růže atd.?

Ano, již čtyři dny je tomu, co ve schůzi obecních starších pražských, těch ctihodných otců našich, mluvilo se o Národních listech, totiž o redakci jejich, a povolána jim tam „Hanba!“... Prosím vás, co mám teď dělat?... Nechodit ze světnice své ani ven?... Hledět lidem vyzývavě do očí?...

Ach, neříkejte: Nehlas se k tomu, buď tich, nech to těm ostatním z Národních! Nemluvte ani slůvka dál — prosím za to! Na takový úskok jsem kolega příliš dobrý! Člověk příliš měkký! Nehledě ani k tomu, že „růže studu jinochům překrásně sluší“, a že bych byl tedy zrovna blázen, kdybych na zvýšení své obyčejné krásy neužil příležitosti tak laciné. Ó ne — ne — já už se stydlivosti nespustím — a poněvadž je „stydlivost matkou všech ctností“, je věru velmi snadno možno, že se naposled chytím ctností také ještě jiných...

Ale tolik musím říci, že to Národním listům patří. Nechci se našich otců města zastat ve všem a ve všem. Neříkám také, že jsou snad zrovna vzory všech „otců“. Vždyť praví Širach, zrovna na verši 30. kapitoly 11: „Neboť po synech svých poznán bývá muž“ — nu a jakoupak tak ukrutnou cenu mohou mít muži, kteří mají syny, *jakými*

jsme my? Také neříkám, že neučinili podnes ti otcové naši skutečně některé vážné chyby. Kdyby byli například po zboření bašt celé místo ihned na stavenišťe rozprodali, bylo po zbytečných řečech a nebyl by mohl leckterý fejtonista mluvit o „pěšince pro slony“ a užívat jiných ještě naprosto neslušných výrazů. Kdyby byli v pravý čas každého, kdo do Prahy nepřísluší, dali odvést šupem do domova jeho, stačila by ta voda, kterou už máme, a nebylo by pro hloupou vodu pořád tolik rámusu; klesla by také ta věčně vytýkaná „úmrtnost“ hned o tolik a tolik procent — atd. atd.!

Jenže povídám vzdor tomu: ať už je otec jaký chce, a kdyby třeba nestál za nic, — zdárný syn má mít úctu k němu vždycky! Tím více úcty má mít ale zdárný syn k šedesáti otcům — totiž nemýlím-li se a vzala-li si matička Praha na nás skutečně celých pět tuctů otců. A ne, jakmile některý pražský pantáta něco vyvede, vyběhnout hned ze dveří ven a spustit plný radosti: „He, Sémel! — pst, Jafete! — hehehehehé! to je k popukání — pojdte honem se podívat na tátu — hanba jeho je obnažena, honem!“ Takového něco neodpustí ani nejlepší otec, a byť byl také 350 let ještě „po povodni živ“, jako Noé!

Vidíme — Noé byl najisto dobrý chlap. Ba on se rovnal téměř našim otcům pražským: jen jednou jedinkrát šla mu vodní záležitost „až po krk“ a on už pak nenáviděl dobrou a zdravou vodu až po sám konec vzorného svého života. Ale co učinil i tento dobrý, příkladný muž? Sotvaže ze své biblické opice se prospal, požehnal Sémovi, poprosil pánaboha, aby „rozšířil“ Jafeta, prokrel ale Chanaána, syna Chámova, a určil, aby potomci jeho sloužili potomkům Sémovým a Jafetovým. Ano, to učinil Noé!

My ale Čechové, my máme krev Chámovu. „He, Sémel! — pst, Jafete!“ tak to zní od století k století...

Chlubím se, že jsem obzvláště šťasten ve vynalezání „nových teorií“. V každém oboru, třeba i v medicíně, o níž vím přec ukrutně málo. — Teprv ondyno například rozvinul jsem před doktorem Thomayerem řadu teorií medicínských — doufám, že podnes nad nimi trne. Já se s velkými myšlénkami svými netajím — také bych neměl ani

času vypracovat sám každou až dopodrobna, já takovou myšlénku jen hodím — seber si ji!

Tak také se netajím ani s touto teorií svou nejnovější, obsahu historického. Napadla mně zrovna ve tři čtvrtě na čtyry — nevážuf se v té věci na žádnou čtvrt hodinu určitou. Ano, *praotcem nás Čechů byl najisto Chám!* Nebyl synem Chámovým Chus (*Hus*)? Nezplodil týž Chus dle Mojžíše Nemroda, jenž byl „muž silný před Hospodinem“ (patrně *Žižka* — sám pánbůh ale ví, jak Nemrod v Čechách zrovna k tomuhle jmenu přišel!)? A nebyl Chám dokázaně praotcem Egyptanů, národa nejpyramidálnějších nesmyslů, stejně vysokých a kompaktních, jako jsou národní nesmysly naše vlastní? Jak jsme se dostali z vlasti mumií na Nilu sem, do vlasti mumií na Vltavě, to — přiznám se — ovšem nevím, ačkoli je teď už čtvrt na pět. Ale to snad přece neupře nikdo, že těch známých devět „egyptských ran“ nalezá se v Čechách v kvalitě co nejvybranější a nejzachovalejší! Ukrutně moc „štěnic bodlavých“, a „much obtížných“, a „vředů“ společenských, a „kobylek“ vše české obžirajících, a pak ta rána devátá, ta „přehrozná tma“ v lebkách českých! Jenom rána hned první se u nás nějak zvrátila. V Egyptě se proměnila voda v krev. U nás krev se... ale nechme vodu být vodou a neplácejme pořád o Egyptu a podobných věcech předhistorických!

Tadyhle jsem přišel o půlnoční hodině domů. Sotva jsem vešel do světnice své, slyším odněkud zdola provolání sborové — znělo to jako „sláva!“ — a *zcela současně* outěk, znějící, jako když nějaký lidský houf je mužně odhodlán nenechat se chytit.

O dva dny později jsem četl, že prý na Betlémském náměstí provolali mladí lidé slávu Husovi (vlasy mně nad tou smělostí v Čechách vstávaly), že ale ihned prchli (vlasy si zase lehly).

— — — — —
Ano — copak jsem ale vlastně chtěl? — ach ano! Prosím vás, máme my v českém znaku ještě *lva*? Buďte tak hodni, až půjdete někde kolem jeho klece, podívejte se mně na něho! — Ten je asi už bídný, co?

Už ani neřve. A kdybys po způsobu afrických honců házel celý den po něm kamením, abys ho vyštval, on se ani nehne. Sám jsem to viděl už několikrát, a kamení přec jen přšelo. Jen aby nám nescíp! Jednou jsem viděl v muzeu kostru lva — fuj, ta je oškliva! — stojí tak nějak ustrašeně, se sraženým zadkem, jako psík, když se třese zimou.

Krmit, dobře krmit! Starý lev žere dle přírodopisu už jen polní myši a kobyly. Například na německé myši už nemá síly. A naši dobrosrdeční poslanci, místo aby neplodným vztekem zahřměli například nad tím, že Čech už v Čechách nemá smít ani všude u soudu podat si záležitost svou po česku, starají se tedy raději o furáž pro našeho chudáčka starého lva a dělají zákony o polních myších a kobylykách. Pánbůh jim to rač stotisíckrát zaplatit!

NÁRODNÍ LISTY 11. července 1880

Prosím, nemluvte mně už proti diurnistům — prosím!
 Vidíte, neřeknu pranic, když mluvíte například o „nutné“
 opozici proti Taaffemu, — o něčem se konečně musí mluvit.
 A mluvíte si zcela směle též dál o německých kopytech —
 chci říci o německých razítkách českých pošt mistrů. Žádejte
 třeba i na telegrafu — tedy na elektřině — tedy i na bohorovné
 přírodě samé, aby psala správným českým pravopisem —
 ačkoliv se věru bojím, že vám to budou vídeňské listy
 ne bez oprávnění vykládat za neskromnost. Ba vypukněte
 bujným humórem třeba i v úvodní článek: „Zachraňme
 Slezsko!“ — my — hehehehé-é! — Ale proti diurnistům
 mně nemluvte!

Ano, já vás i přímo vyzývám, abyste mluvili teď *vůbec* a
 hodně, hodně se vymluvili, a chci vám věrně pomáhat v tom,
 seč jen mé řečnické síly jsou. Vždyť beztoho ani nevíme,
 jak dlouho nám toho bude ještě přáno! Stane se jednou —
 brrr! —, že v sobotu půjdu k psacímu stolku, abych se
 dle práva svého vymluvil za celých sedm dnů, — u psacího
 stolku ale bude sedět už nějaký „...fon“, s pěkně učesanou
 klikou, a bude mlít kovovou svou hubou, a já nepřijdu,
 nepřijdu k slovu a se slzou v oku půjdu do koutka, umlčen,
 zničen. Ano, ano, moji draží! Už mluví „telefon“, mluví
 „mikrofon“, mluví „fotofon“, a jakpak to bude dlouho
 trvat a stroje se začnou už taky pářit, a budou mít — jak
 už stroje jsou — za rok miliardu mladých, a ta mláďata
 budou mluvit všechna, a náš lidský jazyk strne — zdřevění
 — zhyne. Bude sice ještě vidět, jak odvíráme ústa a hýbáme
 rtoma, ale slyšet nás už nebude ani na vzdálenost petitové
 inzertní řádky. Můžem například konkurovat s „fotofonem“,
 který mluví s rychlostí slunečního světla? Nebo můžem
 vědět dnes, že slunce nechytne se samo strojku

toho, jednou už vynalezeného, a nepustí se jím nejdřív do nás Čechů, na něž má dle klimatických zkušeností posledních let tak z kopce? Je sice pravda, my se umíme jazykem bránit, my umíme — díky památce přítele J. S. Skrejšovského! — nadávat jak málokdo; ale slunce je 300 000krát větší než my, jeho nadávky budou 300 000krát...

V Písniích kosmických (cena 60 kr) stojí, když už prý má naše malá země poety tak velké, jak obrovští prý asi poetové budou teprv jednou na tom velikánském slunci, a spisovatel že by „za cenu života“ chtěl slyšet jednu takovou „sluneční píseň“. No — to je osobní gusto. Já zas mohu říci: slyšet takhle nadávat nějakého „slunečního“ Skrejšovského — — Laudone, byla by to rozkoš! —

Ale prosím ještě jednou — nemlůvte už proti diurnistům! Nechte jim to, co naše ústava nechává prý všem rakouským národům, nechte jim jejich „Eigenart“! Neberte jim to *jediné*, co posud měli: jejich krásný hlad! Ten hlad tak vyvinutý, důsledný, dokonalý, tak význačný — na sto kroků poznám diurnistu podle něho, jako bohatce podle vlastní ekypáže, generála podle červených kalhot. Ach — překrásný hlad! Již hlad o sobě je poetický (viz tragédii Ugolino, kde otec vlastní své děti po aktech jí), je bohumilý, je zrovna tak neodolatelný jako láska — jakpak teprv takový exkvizitní diurnistický hlad!

Vždyť ani to není časové, mluvit zrovna teď o jejich hladu, hned po dobrých žních, úsměvných obžinkách, při veselém štěbetání cepů, mezi mastnými posvíceními. Naposled řeknou pak lidé, že jim závidíte, že byste sami rádi pojídali „chléb z otrub měsíčních“ a zapíjeli jej „štamprlí zelené naděje“ — vy mlsní! Ano, ano, takový hladový diurnista, ten má nějaký život! *Všechno* je mu pochoutkou. On se těší osobní jistotě naprosté. Nikdo nečeká na dědictví po něm, a kdo ho miluje, miluje ho naprosto nezištně. On se nenamáhá skoro pranic, při psaní sedí a na cesty do ciziny nechodí nikdy — vždyť je i doma pořád jakoby v cizině. Že prý si udělali diurnisté teď také spolek. To snad takový, jaký pařížští lékaři, Société d' autopsie — kdo z nich dřív umře, je pitván ostatními členy spolku? No

takový spolek by věru posloužil vědě, jen *drobnohled* například došel by jím rozvoje netušeného myslím.

Jak takový člověk užije života! Vezmém čtení novin. Čtem v nich, že ten onen americký bohatec dal své nevěstě „ranního daru“ osm miliónů dolarů. Už my zámožní a penězi víc než s dostatek obmyšlení lidé čtem takovou zprávu s jistou napnutostí, vyprávíme si o ní, přemítáme ji ve své fantazii — ale můžem se jen z povzdálí do toho vmyslit, jak zpráva ta působí ve fantazii chudého diurnisty, jak obrovsky jí užije on, ten šťastný? Ba on, věřte, čte i inzeráty s naprosto jinou rozkoší než my. On ví, že nedostane „200 zlatých odměny“ za to, že mladému člověku opatří „pevné a výnosné místo“, on také ví po přečtení inzerátu „500 zl tomu, komu po užití mé ústní vodičky by atd.“, že nedostane ani těchto 500 zl, vždyť jeho zuby ničím se neobrnoují, na nic nevyvstávají, a v ústech jeho je čistota přímo blankytná. Ale s jakým horoucím, zaníceným pohledem dívá se přece jen na ty nuly!

Také nikomu ve světě, věřte i to, nepřihazují se avantury tak rozhodně zábavné jako tomu, kdo nemá nic. Viděl jsem sám skvělý případ. V čase, kdy jsem ještě nemusil při chůzi nosit si skládací sedátko s sebou — jako španělský kat, jemuž nikdo sesle nepodá —, byl jsem několikráte ve vlášských Benátkách. Seznal jsem tam kdysi před kavárnou na náměstí mladého zchudlého šlechtice. Musíte vědět, že před kavárnou benátskou není o šlechtice vlastně žádná nouze, je jich před každou aspoň deset, zrovna tolik, mnoho-li v české venkovské hospodě asekuračních agentů. Ale zvláštností jeho byla náramná veselost. Seděl před kavárnou jen zabrán v noviny, nikdy si nedal ničeho k snídani, ale veselou písničku zazpíval každý okamžik. Měl pěkný tenórek, všechny operní Alfonsy by byl mohl zpívat.*

Kdysi po vykonané své ranní pobožnosti v kostele sv. Marka — dle italského pořekadla je tam „nejvyležeřejší

* Spisovatel tu způsobem vskutku nadmíru jemným prozrazuje svou hlubokou vzdělanost hudební. On ví patrně, že je Alfons v Němém z Portici, Alfons v Zampě, Alfons v Lukrecii Borgii, ba snad ještě někde. — Red. fej.

svěcená voda“ — jdu zas ku kavárně. Vidím tam houf čemelicích se lidí. Slyším vřavu. A když přistoupím, vidím, že vše se točí kolem mého šlechtice. Tisknou mu ruce, objímají ho — on se brání.

Byloť si nebe na něho vzpomnělo a dotknulo se ho velkým štěstím. Včera byl tah tureckých lósů a hlavní výhra — 600 000 franků, padla na lós, jenž byl majetkem jeho už jediným!

Ovšem byl při tom také malý malér. Úroky z lósů se už po dvě léta nevyplácely, rovněž žádná výhra, a — lós neměl pražádné ceny. Sic by jej byl šlechtic už dávno prodal.

Ale to bylo právě to, co tak mocně pohnulo gratulanty jeho. Mnohý přišel desetkrát a podal mu ruku. A obešel pilíř a přišel zas a přitisk si šťastníka co nejvšeleji k prsoum.

Konečně už to oslavenec, který držel lós jako roztaženou plachtu v ruce, nemohl déle snést. Vyskočil na nízkou pletenou sesličku a praštil lósem o zem.

A tu povstane od stolku dlouhý, dlouhý Angličan, přiblíží se a praví: „Co vám dám za tu výhru?“

„No co?“

„Dám sto franků.“

„Dejte šest set, abych měl za každý tisíc aspoň jeden!“

„Sto franků!“

„Ale honem!“

A Angličan položil zlatý stofrank na stůl, složil lós a vstrčil jej do zevnější kapsy u kabátu. Procházel se pak náměstím mezi tisícím lidem, polovice lósu mu visela z kapsy ven — dobrých 300 000 franků (!) —, ale nikdo mu na ně ani nesáh.

NÁRODNÍ LISTY 24. října 1880

△ V Praze 13. listopadu

Vím, srdnatost je pěkná věc. Už se stalo, že člověk srdnatý byl vyznamenán i medalií a bral na ni denně padesát krejcarů. Ano že i básníci srdnatost co zcela pěknou věc opěvovali — jinde ovšem, ne u nás. Ale to je s ní jako s každým pravým darem božím: když ji člověk má, nemá jí *nadužívat*, tak je to! A proto myslím, abychom už přestali například s tím honosením, co všechno uděláme, až teď zase přijdem na říšskou radu! S tím „pan ministr bohdá se přesvědčí“, nebo „ani trpělivá česká delegace nebude k tomu mlčeti“ a jinými ještě, ovšem heroickými, snad ale až příliš vojensky drsnými řečmi. Vždyť tam ve Vídni musí být teď už strachu z nás —!

Neříkejte, že chcem jen tak trochu nahnat toho strachu, doopravdy ale že jim neuděláme ničeho. Neomlouvejte se, že bychom konečně snad ještě v posledním okamžiku, kdybychom viděli, že strach před námi roste *příliš* vysoko, mohli to učinit, jak dobrý Klubko v Snu svatojanské noci radí: „Napišme tak nějaká slova pro řečníka, a ten řečník ať napoví, že my svými meči *nikomu nic neuděláme*“... „Pro větší pak jistotu ať jim ještě poví, že Pyramus *není* vlastně Pyramus, nýbrž jen Klubko, tkadlec“... Ale kdopak mi stojí za to, že naši delegáti stálým tím hrozením se nerozdráždí přece jen doopravdy? Že nevrází koncem listopadu do budovy říšské rady hromadně a se zuřivým: „Hr na Němce — hr na vraha — vede nás Praha —“? Že nebude musit deset silných mužů držet Excelenc-Jirečka mezi dveřmi — „Excelence, Excellence, — vzpamatujte se přec — rozpomeňte se na svou slavnou minulost, tak klidnou, tak tichou —!“ — ale Excellence zabouří hlasem zvonovým: „Ne — pusťte mne — já je zabiju...!“ Bože, bože, jen takovou scénu mi nedej spatřiti nikdy!

Býváme tak dobří! Tak měkkého citu jako onen pan

důchodní, který vzdor tomu, že pečená kuřata a špikovanou svíčkovou vášnivě rád, přec by byl kuře nebo svíčku nepodřezal sám za žádnou cenu! Ale teď to nějak do nás vjelo. Sbíráme na Husův domek a za krátkých jen čtrnácte dní sebrali jsme už půldruhé stovky. Dáváme se zvat do koncertu Ženského výrobního spolku — ale nerádi — tuze nerádi —

Pardon! Při tom slově vskutku přestává humór i satira! Alespoň u mne. Vyhýbám se vždy rozpravě o spolku tom — máť celé jeho činění a konání — řeknu to přímo — něco tak elegického do sebe! Snad se mýlím, ale vidím v osudech jeho důkaz buď o té skutečné fyzické „slabosti“ ženského pohlaví, buď o tom, že žádoucí rozumná míra ženské emancipace daleko, daleko není ještě dosažena. Může-li pak být odstrkovanějšího spolku u nás, než je tento! A je-li pak vůbec důležitějšího!

Když se někde o spolku tom mluví, mluví se jen krátce. Když se o něj jedná, jedná se jen povrchně. Koncerty, divadelní hry v jeho prospěch pořádané bývají vzdor svým pečlivě sestaveným programům, vzdor nejpilnějšímu, nejnamáhavějšímu osobnímu zvaní prázdný — obecenstvo koncert Českého ženského výrobního spolku hází do téhož koše, do kterého celou smečku pražských, ovšem jen málokdy důležitějších koncertů vůbec. A když někde povzdech nad obtížemi spolkovými ozve se veřejně, je bojácný, nasmělý, co možná nenápadný. Věru že třeba mít úctu k šlechtným ženám, které vzdor nepřizní času a lidí přece neunavně a po řadu let věrně myslí na ten spolek svůj! Jsou jako bylina se pnoucí, která nemůže-li se opřít o živný kmen, alespoň do kamenů a zdí zapouští kořínky své.

Četli jste tu skromnou, petitovou zprávu včera v časopisech o loterii spolku toho? Do pěti tisíců dáreků na výhry sešlo se teprv 1751. Člověk by myslil, že pět tisíc vskutku lepších, cennějších dáreků mezi našimi dámami v Praze a po venkově sebrat musilo by být zrovna hračkou! Či je připravují teprv samy a vlastníma rukama upravují? A z celého sta tisíce losův, nota bene jen *dvacetikrejcarových*, prodáno během více než dvou let teprv 15 127! —

Je pravda, myšlenka loterie té vznikla zrovna v nejhorší době moderní naší letargie. Také je pravda, že loterie Ženského spolku, jakmile se začaly hýbati zase sbírky na Národní divadlo, ustoupila sama dobrovolně a s uznáníhodným vlastenectvím zatím stranou. Tím spíše bychom se jí měli ale ujmout teď zas my všichni. Co nám to udělá, vezmem-li losů těch každý po pětce na odbyt mezi známými, a — necháme-li si je popřípadě sami!

Či je potřebí teprv rozkládat o důležitosti spolku toho? Jediného, který stará se u nás vůbec o blaho ženské chudiny, v národě našem přec jen tak důležitý? Z té chudiny může síla i slabost, čest i nečest vzrůsti nám — máme přihlížet nečinně?

Ale — dostal bych se do tónu kazatelského! A tomu nechci, vážená paní nebo slečno L. A. — vážená anonymko, která jste mne tento týden poctila tak dlouhým psaným kázáním. Tážete se mne následkem onehdejší mé poznámky o Dušičkách, zdali to myslím doopravdy, že dámy chodí na hřbitov jen tenkrát truchlit, když mohou smutkem svým si trochu zakoketovat? No tak trochu — trošinku — vážená paní nebo slečno L. A.

Vidíte, je to divné, ale pravda je to přec, že smutek, pohnutí dámám někdy jak náleží sluší. Ještě divnější pravdou je ale, že dámy o tom vědí. Vidíte, dříve bývalo módou, že v divadlech byly řady sedadel umístěny i na jevišti samém, podél kulis. Obyčejně sedávali na místech těch mužští, aby se bavili s herci a také dobře viděli po celém divadle. Ale když byly takhle truchlohry dávány, v nichž hlavně vše vypočteno na pohnutí divákův, tu byla ta místa na jevišti obsazena vždy jen dámami. Ty nechtěly se bavit s herci, ó ne!, nechtěly se dívat po celém divadle, ó ne!, ale chtěly být viděny — od celého divadla. Tak se dělo prý, jak nám Le Sage vypravuje, také při truchlohře Judith, jižto byl sepsal pan páter Boyer. „Pomyslete si,“ praví, „asi dvě stě dam, které mají všechny kapesní své šátky připraveny v klíně. Ve čtvrtém aktu daly se všechny do pláče, a říkalo se té scéně vůbec jen ‚scéna kapesních šátků‘. Parter ale posmíval se těm dámám nahlas.“

Tedy plakaly ty dámy snad jen pro lóže. Necitelný parter! Ale myšlénka není zlá a mohla by se snad, kvůli dosažení četnější návštěvy, zase opakovat. Pomyslem si takhle kousek jako Dva sirotci. Když slepá dívka zpívá. Když děsná, stará Frochardová ji štípá do ramena. A dvěma sty dámami to škube, aby Frochardovou pleskly přes ruku.

Zato by — opět kvůli zvýšení divadelní návštěvy — mohl při jiných kusech francouzských být pořádek zase jiný. Já myslím při těch jistých. Tu by mohli všichni mužští být posazeni v parterních sedadlech do lavic předních, a dámám by zůstaly řady ostatní. Nemusely by se pak ostýchat pranic, když — — ačkoliv, přísně vzato, teď se neostýchají taky, je pravda, a smějou se od srdce. Kdož by jim toho také nepřál!

NÁRODNÍ LISTY 14. listopadu 1880

△ V Praze 20. listopadu

Dostal jsem krásně vyvedené pozvání k Melantrichově slavnosti. Kvituju s vřelým díkem a přijdu se podívat. Vždyť pro spisovatele ani nemůže být větší rozkoše nežli postavit se před velký, krásný dům a s radostně tlukoucím srdcem sobě zašeptat: „Vidíš — a takových velkých krásných domů měl ten knihtiskař a nakladatel celou řadu!“ Člověk spisovatel nabývá takovým pohledem milého přesvědčení, že hned od prvopočátku, hned od vynalezení toho černého dáblského umění tiskařského bylo božím určením, aby jen nakladatelé musili z něho bohatnouti a tíží statkův vezdejších býti navštíveni, — a člověk spisovatel cítí se šťastným, jak náleží lehkým, a velebí boha.

Proto přece nejsme nepřáteli pánů knihtlačitelů, ó ne! Byliť konečně už zcela slušní lidé mezi nimi. Například Angličan Samuel Richardson, který také psal, svůj proslulý román *Clariissa Howard* v časopise uveřejnil a tím základ položil k nynějšímu modernímu, téměř všemohoucímu fejetonu. Nebo Francouz Didot, který vymyslel nejvybranější tisk, nejskvostnější vazby a překrásný papír, pode jménem „velínový“ známý, na němž my teď svoje nesmrtelné básně tisknem. Také uznáváme, že mnozí z nich měli snahu stát se něčím „vyšším“, a také že se jim to povedlo, Brun například stal se za Napoleona generálem, Franklin stal se diplomatem, Proudhon socialistou, a jsme tomuto podnes vděční za to, že řekl: „Moderní svoboda, jak jí naše parlamenty rozumějí, je švindl!“ Ano někteří — arcizje namáháním nejspíš až nadlidským — povznesli se z kněhtlačitelství skutečně vysoko, úžasně vysoko, ba až na samo spisovatelství, jako Béranger, Taylor, žurnalista Horace Greeley, romanopisec Howells, Bret Harte a ještě jiní. —

Typografická beseda uspořádá tedy zítra v Městanské besedě výstavu děl, kteráž vyšla z tiskárny Melantrichovy. Vstup bude zcela volný, zdarma, a lze tedy po pražském způsobě očekávat, že tam nepůjde živá duše. Přec jen budou ti svědkové dávného kněhtlačitelského umění podávat obraz vysoce zajímavý! Krásně se u nás tisklo — bohužel bylo pak kněhtiskařství zaraženo v rozvoji svém naprosto a u nás také v tomto směru „vyššího průmyslu“ nevyvinula se žádná zvláštní „česká škola“, žádný samostatný český ráz. Můžem se tím třeba těšit, že Melantrich náš svého času se vyrovnal Manutiovi v Itálii, Elzevirům v Holandsku — takzvaná „elzevirovská vydání“ tisknou se ale dnes ještě po celém světě, také u nás, a platí za typ rozhodně elegantní, o nějakém „rázu Melantrichově“ není dnes ovšem bohužel ani stopy!

Mimoto — latinka se položila mezi nynějšek a minulost jako hustý šlojíř, a duchové naši s duchy našich praotců dobře na sebe nevidí. Zítra, až přijde duch Melantrichův do výstavy (upozorňuju ho, že výstava je v I. poschodí a vchod že je z Vladislavské ulice), bude v ní arci jako doma a bude si spokojeně hladit ty své dlouhé vousy. Ale pak, až vyjde zase na ulici, aby se podíval na tu tabulku, kterou mu na dům zasadili, a cestou ze zvědavosti se zastaví před skříní některého kněhkupce, pohladí si as vousy zase zcela jinak a zabručí: „U čerta! Jakkak mi vypadají ty knihy české — zpropadená latinka! Pořád je mi, jako bych tu knihu musil si teprv do češtiny přeložit, nebo jako bych ji držel nožičkami vzhůru!“

Jako bych ho slyšel! Já totiž — jakož merčivý čtenář snad už pozoroval — stojím teď v řadě spiritistů a rozumím duchům. Mám právo na to. Koupil jsem si za 11 německých marků a 75 feniglů spiritistických spisů, a za 11 m. 75 f. mám přec právo věřit, co v nich stojí?

Věřím, že skládáme se z kusů dvou, z těla a z ducha, kterýžto duch, když například spím, může vylézt a zatím chodit po pokoji — však už jsem ho často ze spaní slyšel!

Věřím, že po naší smrti duchové naši žijou dále mezi

námi, bydlejí v našich domech, stojí teď, co toto píšu, za mou židli a nejspíš se štouchají.

Věřím, zcela tak, jak to v těch překrásných spisech psáno, že jim často překážíme, že jsou ale většinou příliš apatičtí, než aby dovedli se bránit.

Že ale je také mezi nimi pravá pakáž — račte odpustit tomu nesalónnímu výrazu, ale já si nemohu pomoci, když čtu, že nově mezi ně příslého ducha obyčejně *štípají*, až bolestí vřeští, že vagabundují světem, flamendrují, lidi k zlému navádějí, fejetonistům špatné vtipy našeptávají, zkrátka že kdo v tělnatém svém životě nestál už za nic, že také v životě duchovním nestojí za nic.

Je to bolestné. Zvláště když člověk ani sám o sobě neví zcela jistě, bude-li pak patřit mezi ty duchy dobré nebo — —

Kdybych byl měl i po přečtení přesvědčujících těch německých spisů ještě nějakou pochybnost, *dnes* by byla zmizela nadobro! Stalo se následující — řeknu to, proč bych to neřekl!

Vandrovník — nebo muž aspoň moc zvandrovale vypadající — šel ulicí. Měl nesmírnou touhu zajít někam „na za dva samožitné“, dosud měl ale vyžebnaný krejcar teprv jediný. I vzdychal si cestou a přál si v duchu rady a pomoci. A zželelo se ho nějakému duchu dobrému, kteříž „čtou v myšlénkách našich jako ve knihách odevřených“. Sám mu ovšem nemohl dát krejcar, ale v jeho moci zato je, aby k takovému daru pohnul některého dobrého člověka. Tak došli až k domu, kde já, člověk dobrý, bydlím v patře druhém. A duch přiměl vandrovníka či zvandrovale vypadajícího, aby vešel a šel vzhůru.

Co jsem až dosud vypravoval (zajímavé, co?), je ovšem jen domysl, avšak založený na soudu, jak myslím, neklamném. Vždyť najednou jsem slyšel trhnutí zvoncem a ihned mne projela myšlénka: „Aha žebrák — dáš mu krejcar!“ *Patrně* už vliv toho dobrého ducha. Odevru a sáhnu do kapsy. Ale vandrovník na mne pohlídne, zapomene žádost svou první a vyhrkne: „Prosím-ich, darujou mi nejaký stary boty!“

„Nemám!“ zabručel jsem nevrle, neboť to byl dnes muž již třetí, který chtěl ode mne staré boty. Bouchnul jsem dveřmi — muž nedostal krejcaru, nedostal bot.

A teď — *já na to přísahám, že je to nejsvětější pravdou!* — jsem slyšel za dveřmi zcela jasně a zřetelně slovo: „Hlupáku!“

Patrně byl výše zmíněný dobrý duch dopálen hloupým kouskem vandrovnickovým, nemohl se zdržet a řekl mu takto svoje mínění zcela nahlas.

Je možno, že někdo naposled řekne, tato povídka má že je — *hloupá*. To je mi jedno, já ho jen prosím, aby jí věřil. Ubezpečuju ho, že v dotýčných německých spiritistických spisech jsou steré „zaručené“ povídky — *stokrát hloupější*, a že jim přece lidé věří.

Naše česká šlechta pěstuje teď spiritism a čte spisy spiritistické.

NÁRODNÍ LISTY 21. listopadu 1886

△ V Praze 27. listopadu

Já mu to řekl, hned jak k nám přišel. „Satyre,“ povídám po uvítacích formulích, které jsou ostatně mezi vzdělanci po celém světě stejny. „Satyre,“ povídám tedy, abych mu tím slovem hned tak naznačil, že jsme my Čechové národ vzdělaný a že dobře víme, starý Plinius že svým vypravováním o „satyrech indické hory obývajících“ nemínil praniho jiného než právě jen orangutány. „Satyre, u nás dlouho nevydržíš! U nás je už po humóru i po satíře. My jsme teď mužové činu, mužové držící obrovské koště v ruce a zametající po Čechách od Liberce za Budějovce dolů, abychom odstranili všechno smetí nahromaděné za dobu nečinnosti desetileté. Uvidíš — nevydržíš!“

Bylo to ode mne slovo poctivé, jak se na muže sluší, — ale teď mne přece jen mrzí. Snad jsem mu ublížil, ranil jemnou duši jeho — on byl tak cituplný! Když jsem přišel do Kaufmannova zvěřince podruhé, podal mi orangután přední pravici svou a vzdychl: „Já mám v Praze strašně dlouhou chvíli!“ A když jsem přišel potřetí, setřel si zadní pravici bohatou slzu s tváře a pravil štkaje: „Ti lidé zde se mi všichni smějou do očí. Předevčirem řekl tu jeden, že prý na mně nic není, že on sám už měl jinačejší opice, nežli já jsem. A včera v noci tu docela někdo zrovna před boudou zpíval: ‚Takovou opici — najdu na ulici!‘ Ne — ne — já to nevydržím!“ A když jsem tam přišel počtvrté, ležel už na marách a nesli ho na pražskou universitu — převzácný kus „importované vědy“. — Měl jsem pravdu, ale přece mne to teď bolí.

A on, ta duše dobrá, měl také pravdu. My máme v Praze strašně dlouhou chvíli! Mdle přebíhá zrak můj pražskými časopisy, ani na široce roztaženém oznámení „Spoluobčané!“ nezůstává už lpít. Mám prý teď přijít a zvolit nových

31 otců města! Copak jsou mně ale všichni ti tatínkové platní, a byť byli sebehezčí! Je pravda, mnohý mezi nimi je už otec vyprubovaný, pravý arciootec. Také je pravda, že mnohý z nich má dva tři domy, — ale dá mi některý z nich něco? Mohu některému padnout kolem krku a beze lži zvolat: „Můj zlatý otče!“? Nejsem egoista. Víím, že básník praví: „Není ve světě pocitu slastnějšího nad pocit otcovský!“ A také bych jim té radosti přál — ať si mne milují! Ale kdyby bylo při tom jen trošku, trošinku juxu! Aspoň při těch volbách tedy! Když tak člověk čte o právě odbytých volbách v Novém Yorku a má jen trochu vlasteneckého citu, slzy by prolil!

Od rána do půlnoci sto tisíc lidí na jednom fleku. Někdy všichni v taktu dupají, někdy všichni mňoukají, pak zas štěkají, pak kokrhají. Kolem narychlo postavených dřevěných bud, v nichž se kandidátní cedulky rozdávají, tlačenice a pračky. Množstvím se tlačí posluhové, nesoucí na dlouhých žerdích oznámení, který felčar nejlíp sešívá rány a hojí boule. A pak, kvečer, přijde mládež, rozbije boudy, rozbije přivalené sudy, rozbije přinešené bedny, zapálí obrovské hranice šlehající nahoru až ku hvězdám — krása, krása!

U nás také bývalo při volbách pěkně, ale je tomu už dávno, brzy dvacet let. Z těch dob mi ještě tane na mysli hrdinná postava Zelinkova, který po celý den volební chodil po Židovském Městě — se sirkou mezi zuby, aby prý „jim nahnal strachu“. Na radnici plno lidu, na náměstí plno lidu, a lid zpíval. Někdy také chytil policajt někoho neposlušného za límec a dal mu třeba i pohlavek, až mu hlavu ke zdi přirazil — a občan cítil, že má nějakou „konštituci“, a zvěděl, nač platí daně i „s přírážkami“. Ale teď! Na radnici pusto. Na náměstí nikdo! A policejní strážníci jsou zdvořilí! Copak je do toho! —

Všechna města na světě jsou pokročilejší než Praha a Vídeň — Vídeň také nemá nic zvláštního. Vezmém například rozdíl mezi okrádáním listonošů u nás a takhle ve Francii, v Paříži. Francesconi listonoše škrtil, střílel, řezal — pravý pohodný! Ten novější lupič zas opil listonoše kořalkou, slivovicí — jak sprosté! A v Paříži? Tam si také dopřejou

občas nějakého listonoše; ale listonoš klidně jde, ani necítí žádnou bolest, není v nejmenším inkomodován — a když přijde k adresátovi, schází mu přece 600 000 franků. Je to elegance!

Nežli přijde něco rozumného z Paříže takhle až k nám! Už je tomu čtrnácte dní, co povstala v Paříži nová móda: dámy nosí na kloboucích soví hlavy a celé netopýry. Oči jsem si mohl vykukat — po celých Příkopech dodnes sova ani jediná! Neusmívejte se nedůvěřivě — vskutku ne!

Prozatím se lidé jen hádají, je-li v těch sovích hlavách snad něco symbolického. Jeden poukazuje k tomu, že prý sova má „kočičí“ oči. Druhý míní, že se ty soví hlavy budou nosit jen navečer, poněvadž sovy nemohou denního světla snést a jenom v noci — honí! Třetí poučuje toho druhého, že užívá se sov k honbám i ve dne — hned prý je celé hejno křičících ptáčků kolem, z nichž ale myslivci jsou nejmilejší havrani pro svůj žlutý, skoro zlatý zobák.*

Na všechn způsob, jakmile přijde ta móda do Prahy, bude náramná honba za sovami i netopýry. Hezká ta móda zrovna není — ale kterápak žena módě odolá! Věděl Goethe — jehož spisy ostatně dle nejnovějšího zkoumání Francouze Barbeye jsou pravá „fenoména blbosti“ —, že přijde jednou zrovna tahle móda, když napsal o samé bohyni Minervě:

*že Minerva klidná, tichá,
by se v módě sdílela též,
zabije svou vlastní sovu? —*

Ó — bible o té módě věděla najisto, bible ví o všem!

Nestojí tam u Izaiáše, XIII, 22: „Vaše domy budou plny sov“?

Není tamtéž, u proroka tohotéž (II, 20), s patrným vzhledem na kapsy pánů manželů psáno:

* Pozoruju, že dnes slovo „zlatý“ všude podškrtnávám. Domnívám se, že to musí nějak souviset s blížícím se koncem měsíce. Vždyť nás vskutku moderní věda učí, že měsíc má na pozemské věci daleko větší vliv, než domníváno se vždy dříve.

„Téhož dne hodí lidé své stříbrné a zlaté modly netopýrům v pospasy?“

Obdivuhodné — veliké — člověku se zaráží dech! — Když zná člověk dobře biblí, ví všechno a všechno napřed. Také skutečně vím já všechno a všechno napřed!

Já odvírám teď ústa svá a pravím k vám, vy ženy a dívky české: Chcete-li hospodařit, drahotě předejít, kupujte hlavy ježčí. Chcete-li včas se zúčastnit módy, která teprv se dovršuje, teprv dozrává, kupujte hlavy ježčí! Neboť vězte: nesetrvá móda ta jen na sůvě a na netopýru, nýbrž dostoupí do trojice a přibere ježka ještě.

Což nestojí u téhož Izaiáše (II, 14): „Ježkové budou herberčiti na makovicích jejich“?

NÁRODNÍ LISTY 28. listopadu 1880

△ V Praze 4. prosince

Ne, nezačnu zase s bibli! Ačkoli bych mohl právě dnes zcela směle nahoru na svou kazatelnu, odevřít bibli zrovna zas u svého zamilovaného Izaiáše, na kapitoly 24 verši 23 přečíst hlasem slavným: „Měsíc červenati se a Slunce stydět se bude,“ dodat pak k zbožně poslouchajícím: „O čemž dnes tedy rozjímati spolu budem —“ a nato spustit kázání krásné, tuze krásné! Ne, neučiním toho.

Ale ať mi někdo ještě přijde a řekne, že oba, Slunce i Měsíc, nejsou nám Čechům přidány co strážé! Co soudruhové cítící vše živě s sebou. Co přátelé, kteří jsou pyšní na to, učiníme-li přece někdy něco rozumného, a tvář si zahalují studem, když nám „to nejde“. Nekruť se, čtenáři, a neškleb, nestahuj své nedůvěřivé rty! Prosím, podívej se jen na *letošek*. Pročpak po celých jedenácte již uběhlých měsícův nezatměly se Slunce a Měsíc ani jednou, he? Proto, že chtěly pořád vidět, co my Čechové za celý rok tedy v politice, tam na té říšské radě vyvedem. A proč je zatmění Slunce i Měsíce konečně teď, v prosinci? Proto, že se nemohou na naši politiku už ani koukat.

A kdyby byl přece ještě někdo nedůvěřivý, poukazuju prostě k tomu: Dne 16. prosince je zatmění Měsíce, a sice úplné; proč? protože naši budou ve Vídni právě ještě „v plné práci“. A dne 31. prosince bude zatmění Slunce, ale už jen dvoucoulové; proč? protože říšská rada bude už mít férie a naši nebudou moci dělat žádnou politiku. Byl by k politování, komu by ani takové zatmění nebylo jasné!

Že prý je říšským radům rozdán už státní rozpočet. A v tom rozpočtu není prý o české universitě zase ani muk, o výdajích na německé školy, na německá muzea však ukrutně mnoho muků. Naši prý mají ale zase to „zadostučinění“ zato, že „mají většinu“, a že směji tedy dát Něm-

cům peníze na všechno a rovněž že *smějí všemi svými českými hlasy schválit, že na českou universitu se nedá nic.*

Já umím jednu pěknou pohádku:

Šel jednou kdosi kolem obce, která se jmenovala Našovice. A když tak jde, vidí najednou Honzu, a Honza jde zrovna z lesa a nese na zádech otep čerstvě nařezaných holí, tak velkou, že sotva pod ní leze.

„Komupak ty hole neseš, Honzo?“

„I sousedovi Němečkovi.“

„A tak mnoho!“

„Ó — on jich spotřebuje do roka tuze mnoho, a já mu je tedy řezu a nosím.“

„A nač jich potřebuje?“

„On mne jimi tluče.“

„Cožpak tě ty výprasky těší?“

„Ach ne, po čertech mne bolí.“

„Vždyť mu ale tedy ty hole sám dodávat nemusíš!“

„To je pravda.“

„A když mu jich nedáš, nebude tě moc jimi bít.“

„To je pravda.“

„Tak si to pamatuj — sbohem! — Kam tedy teď jdeš, Honzo?“

„Inu nesu sousedovi Němečkovi ty hole.“

Tuze pěkná pohádka, jak? A umím jak náleží vypravovat, je-li pravda? — Jako že je taky pravdou, svatou pravdou, že český národ o veškeré pouze aritmetické „většiny a menšiny“ tohoto světa ukrutně se málo stará a že myslí jen na „většinu“ svých neukojených potřeb a nesplněných práv!

Tak! Teď jsem to řekl, moudře a jasně, a teď ať se tam ve Vídni dle toho řídí! Oni ale, bojím se, ponесou zas jen „sousedovi Němečkovi ty hole“ — a já...

...alespoň jsem takto z událostí posledních dnů vytloukl kus fejetonu. Strašná fadеса toho dobíhajícího roku! Jako by mu to na sklonku jeho dnů už ani za to nestálo, aby něco pořádného vyvedl! Či mám psát zase o reformách nového našeho policejního ředitele? O tom, že zamezí teď kolportáži oblíbených „krvavých románů“? Že nedovolí už ani,

aby Pražan nějakého cizince, slouže mu naoko co „průvodce“, si trochu svlíkl? Ten pan ředitel mne už disgustuje. Jen ať pokračuje ve svém odklizování takzvaných nešvárů! Jen ať dává napořád po Praze ty takzvané „podezřelé existence“ schytávat, postrkem odvádět atp. Však uvidí, kam to naposled přivede. Naposled ani žádná taková existence o Prahu ani víc nezavadí, každý jen trochu sebevědomější darebák Praze se vyhne — mají mezi sebou spolek, rozumějí tajným, po domech udělaným znamením! A pak to bude. Na trestnici svatováclavské zpočátku vystrčí ještě bílý prapor, ale ten tam bude viset týden, měsíc, až bude celý černý, — škandál! Pak prapor spadne, svatováclavská trestnice zpustne, novoměstská radnice se rozpadne, Fišpanka se zanese rumem jako dávný Řím a pověstnou „Trojku“ koupí a odveze nám nějaký Angličan. Ach, pak bude velmi těžko, ba snad již i nemožno volat ty zpátky, které teď odvádíme postrkem, jako by byli zrovna k ničemu!

Ale nejen v Praze — fadesa je i jinde. Odnikud ani sebe-menší zábavná, pikantní zpráva. V Anglii panuje prý teď zvláštní mánie: ženění a vdávají se tam samí sedmdesátiletí. Co je nám po tom, nám, kteří jsme v takzvaných „nejlepších“ letech a posud svobodni? Nás se ta mánie netkne. A až my budem sedmdesát, bude pak třeba mánie ženění a vdávání panovat zas jen mezi mladými, a člověk nepřijde pořád k ničemu.

V Paříži zas mají jedinou novinku tu, že do divadel se tam zavádějí místo klakérů teď klakérky. Jako by se ženské k plácání musily teprv zvlášť najímat!

Jediná konečně zpráva, trochu aspoň potěšitelná, přichází z Říma. Tam zavádějí do hostinců obsluhu ženskou, sklepnice, kelnerky — „kelerine“ nazývá je Říman. Je tam sice od nás z Prahy daleko, ale člověk nesmí být pořád jen egoistou — přejme jim, Italům, vždyť zkusili na světě také už dost!

U nás v Praze bohužel sklepnic pořád jen ubývá — ubývá — až vyhynou zcela. Bude jich velká, rozhodná škoda. A bývalo jich všude jako květů. Všude žerty, smích, veselost, veselost opravdová.

Když si tak vzpomínám zpátky, na dřívější leta svého „hospodaření“. Celá řada luzných ženských postav kmitá se paměti mou. Byly to holky! Ta tlustá Andulka, která mi vždycky k večeři schovala dršťkovou polívku s knedlíčky, ledvinkami, mozečkem, žaloudečky a jinými ještě zázračnými věcmi. Nebo suchá Dorotka, kterou bylo pořád po místnosti slyšet, jenže se nevědělo, haraší-li jí to kosti v těle nebo je-li to škrob na šatech. Nebo líná Cecilka, která, byla-li unavena, sedla si jednoduše některému hostu na klín. Nebo Markytko, která se tak zvonivě smála, tak zvláště, jako by smích její byl vždycky běžel až do třetího poschodí nahoru a pak přes schody cupity-cupity zase dolů až do průjezdu. Nebo ta malilinká Zuzanka, která nosila sklenice vždycky nad hlavou a do mne byla zamilována — už je taky na pravdě boží, snad jí to pánbůh přece už odpustil!

To si myslím, že se takového něco v Římě líbí! Vsázím se, že se to zalíbí i samým pánům kardinálům. Ale až si pak pan kardinál zasedne a Andulka mu přinese schovanou dršťkovou s knedlíčky, nebo Markytko před ním se zasměje, nebo Cecilka s andělskou důvěrou k němu se pronese: „To jsem dnes zrovna nějak jako ztlučená — dovolte trochu!“ — to může pak papež dlouho z Vatikánu volat a sám všemi zvony zvonit — kampak!

NÁRODNÍ LISTY 5. prosince 1880

△ V Praze 11. prosince

Věru jsem se už doopravdy bál o naše ministerstvo — byla to nějaká bouř v tom našem českém klubu vídeňském!

Nejsem sice snad naprosto proti vši opozici činěné slavné naší vládě. Ba jsem i přímo sám pro nějaký občasný slušný výbuch, už kvůli tomu, aby se přec někdy pan hrabě Taaffe trochu pobavil, — copak je do poddaných, kteří nikdy nebručí, „copak je do oře, který nehryže svou uzdu“! Ale tohleto, co se dělo ve vídeňském klubu, sahalo přece jenom už přes všechnu dovolenou míru! Přiznám se, že jsem přes *celých dvacet* tiskových řádek upřímně trnul, hrůzou se svíjel, — tu přišla ale řádka dvacátá první, bouř se ve mně rázem ztišila, čelo se vyjasnilo, milý úsměv spokojenosti zakroužil kolem mých rubínových rtů — buď klidný, pobouřený duchu můj, ve zvolené komisi zasedají také „elementy dobré“, povahy vzorně tichoucké, ty neublíží slavné vládě — ne, nikdy! — nejméně ale kvůli nějaké české universitě nebo podobné maličkosti! Či neosvědčily se v záležitosti české university už *několikrát*?

A vskutku — synovská důvěra má měla být odměněna krásně a rychle. Již za 24 hodin přišel telegram: „Usnešeno v otázce universitní zachovati *umírněnost největší*.“ — Pusu! — Teď jen ať honem naši hlasují pro celý budžet a jednomyslně tím hlasováním *schválí*, že se na českou universitu nedá nic, a pak ať jedou spánembohem zase domů. Ale radil bych: oklikou, například přes Bosnu, Dalmatsko, Řecko, Sýrii, Palestinu a sousední země, aby nám nepadli do náruče snad příliš záhy! —

Takto bych se měl ještě ucházet — děkuju za poptávku. Jenom ta nastávající konskripce mi dělá trochu starosti. Kvůli vyplňování konskripčního archu totiž. Letos tam bude také rubrika čili otázka, jaké kdo je národnosti. To

mne ale neleká. Uvidíte, já tam napíšu zcela zřejmě „Já jsem Čech!“ (s výkřičníkem), ať to ví celý svět a na pražském magistrátě ať se zlobí pro to na mne jak chtějí! Také do rubriky „náboženství“ napíšu s upřímnou pýchou „katolík“. Ale ty ostatní rubriky!

Nejprv: ono je jich tuze málo. Nežádám zrovna, aby tam bylo tolik otázek předepsáno, mnoho-li je prý například v německých nemocnicích: 51 hlavních a 47 vedlejších, takže i nejtíž nemocný na zodpovídání potřebuje několik dní, a nemůže tedy tak hned umřít. Ale víc otázek, než tam je, mohlo by na těch arších našich přece jen být, už kvůli statistice co vědět: jaké máte oči? (co do barvy) — jakého druhu nos? (je dvanáct druhů) — jak velké uši? apod. A i ty otázky, které na našem archu již jsou, mohly by být položeny *jasněji* — člověk neví často, co s nimi. Ba i *slušněji* mohly by být položeny. Proberme je trochu!

Rubrika I: *Jmeno a příjmení pohlaví mužského i ženského.* — Mám tam tedy napsat: „Pohlaví mužského jmenuju se Jan Neruda, a jak se jmenuju pohlaví ženského, — to já nevím!“ —?

Rubrika II: *Důstojnost, charakter, hodnost vojenská, živnost, zaměstnání, vůbec způsobilost čili kvalifikace.* — Spletenější rubriky už není v širém světě, páté přes deváté, šest velkých otázek v otázce jediné, na kterou mám odpovědět jedinou zas řádkou, — copak se to nemohlo rozdělit, abych mohl věc promyslet, řádně pak zodpovídat? Například takhle:

a) *Důstojnost.* — Nevím. Úsudky budou o tom u lidí asi rozličné. Sám sobě jsem nepřipadal nikdy *příliš* důstojným, já se přiznám.

b) *Karakter.* — Učiněný dobrák. Někdy mně to až škodí.

c) *Hodnost vojenská.* — Ještě žádná. Ale teď, co dostal p. Steffek čtyřnedělní výpověď, očekávám deputaci.

d) *Živnost.* — (Odpověď je lechtiva, když člověk neví, jak slavný magistrát smýšlí o stavu českého spisovatele. Buď řekne: „Spisovatelství není žádná živnost — to člověka neuživí!“ a vřadí mne mezi proletáře, nebo řekne: „Spiso-

vatelství? Ó spisovatelství — to je věc velice výnosná! Teprv nedávno stálo v novinách, že například francouzský spisovatel už musí mít velkou smůlu, když si nevydělá alespoň 20 000 franků ročně. Ti prý papají, ti spisovatelé! Daudet prý například víc dbá slávy svého kuchaře než slávy své vlastní. A má v Paříži dům, u Paříže vilu a na břehu mořském zámek. Mnoho-li pak platí daní, ten pan J. N.?" — Ano, tak by mohl magistrát mluvit! Nejlíp tedy rubriku tu polít ingoustem a pak by na magistrátu mysli, že tam něco stálo.)

e) *Zaměstnání.* — *Hlavní zaměstnání:* já nedělám nic. Kdykoliv se mne zeptá některý známý: „Co děláte pořád?“, řeknu vždycky: „Nic.“ Také nemám děti, sic bych snad jako ta vdova maminka napsal do rubriky Zaměstnání „Dvě malé děti“. — *Vedlejší* pak zaměstnání možno je všelijaké, každý den jiné. Včera jsem se například od rána do večera divil té zprávě, že k sultánu v Cařihradě dobyli se zloději. Tam musí být ukrutná bída, když neboží zloději dobývají se už i k sultánovi, ačkoliv přec vědí, že u něho nic není! A předečtírem jsem pil pořád plzeňské pivo. Bylo dobré.

f) *Vůbec způsobilost.* — Ano, a skoro ke všemu. Snad bych dovedl i 200 000 marků defraudovat — ale nechci se přechválit.

Rubrika III: *Rok narození.* — Náramně zbytečná rubrika! Vždyť je to věc přece zcela nahodilá, kdy se člověk narodí? Nebo platí z toho roku daň? Nehledě ani k tomu, že můžeš přijít do let, kdy je ti abych tak řekl i zcela nepohodlně mluvit o nich. Snad by se to dalo obejít nějakou tedy šikovnou stylizací, naznačit nějak zcela všeobecně? Já bych například řekl: „Dostával jsem, slavný magistráte, dříve skoro obden nějaký milostný lístek — teď už přichází sotva za půl roku jeden, na mou čest!“ Nebo jinak, *ještě* ducha- plněji.

Rubrika IV: *Stav svobodný, vdovec aneb ženatý.* — „Aneb ženatý“ nejsem; „stav vdovec“ taky nejsem; „stav svobodný“ — to ještě tak nejspíš, ale mrzí mne to už. Co dělat, slavný magistráte, — je to kříž!

Náramný kříž to bude, s touhletou konskripcí! Já vím —

známí svou důkladnost ve všem —, že s tím vyplňováním archu strávím dobrých čtrnácte dní. Dnes máme 11. — to bude tedy už po — —

Ne — nevyslovím slovo Štědrý večer! Co je mně platen sv. Mikuláš, co Štědrý večer, co ještě celá řada „štědrých“ dnů! Čtenářové se zajisté pamatují, že jsem mival nejpoctivější vůli dát se jednou o Štědrý večer národem obdarovat, třeba sebehojněji. Upozorňoval jsem vždy národ na blížící se den i na svou ochotu, pokaždé v *pravý* čas a zcela *jasnými* slovy. Vytiskl jsem pak ukrutnou lamentaci, když nic nepřišlo, v té přece tajné naději, že snad aspoň dodatkem přece něco přijde, — ale žádný kreditní lós, ani kousek zlaté renty, ani památky po sebevětším brillantovém prstenu — národ mne zklamal.

Dnes neočekávám už ničeho. Pozbyl jsem důvěry v národ svůj. Ztratil jsem nadobro víru v srdce svého lidu.

Bolestné!

NÁRODNÍ LISTY 12. prosince 1880

△ V Praze 22. ledna

Jinochu čechoslovanský! Mluvím totiž jen s tebou, který pilně, ano doufám co nejpilněji již navštěvuješ všechny ty skvostné, drahé, tisíce tisícův pohlcující plesy, které teď v Praze dává ten náš chudý, zubožený národ český, — těch drobnějších jinochů čechoslovanských ani si ještě nevšímám.

Jinochu čechoslovanský! Nedělej si pranic z toho, pozoruješ-li k nemalému svému překvapení pojednou na plese, že jsi hlup! Víím, že to bývají okamžiky až děsné, když člověk si vede svou tanečnici sálem nebo při čtverylce stojí vedle ní, tak rád by spustil nějakou rozprávku hravou, duchem šumící — ale na mozku jindy přec tak činném leží fošna, slovo vázne v hrdle, a dostane-li se přece ven, zní vlastnímu původci tak neskonale prázdně, tak dokonale hloupě...! Setři si, jinochu, z čela perlící se pot rozpaků a věz, že tyhle ty zoufalé okamžiky budou jednou náležití k nejpříjemnějším vzpomínkám tvého života, — praví ti to člověk zkušený. Ach, také já jsem přistupovával směle a pln ducha sebevědomého k tanečnicím svým, ale sotvaže jsem promluvit chtěl, cítil jsem už, že nevím nic, pranic na světě, co by vůbec za pronešení stálo, a mlčel jsem a byl jsem sám sobě tak směšný, tak protivný — rozkoš!

Jen nebuď tak hlup, abys chtěl na plese mluvit rozumně! Rozum svůj a vtip svůj nech si pro pozděj, až budeš sedět někde v kanceláři, až budeš mít mluvit na radnici, nebo — máš-li rozumu *neobyčejně* mnoho — až budeš říšským radou. Na plese buď dnes „plesově“ hlup — vždyť to není žádná hanba. A ženské milují jinochy hloupé. Vidíš, mohl bych ti dát několik praktických pokynů, jak rozpravy začít — neboť jen vždy o začátek se vlastně jedná. Například mohl bys říci, že teď teprv pochopuješ Renanova slova o „lilích,

keré mluví, a o růžích, které tančí“ (Renan vlastně praví: „des roses, qui chantent“, ale to neškodí). Nebo že když Hájkovo elektrické slunce osvěcuje Žofin při každém plese, nemá to pak už žádného zvláštního půvabu, jako že vůbec lidé přílišným atd. Nebo bys mohl začít o tom „moderním ukrutenství“, že lidé nechávají při plesích po celou noc venku v mrazu čekat kočího s koňmi. Nebo bys mohl podotknout, že je dnes zde nápadně málo vskutku hezkých a příjemných tváří — čímž zajisté činíš tanečnici poklonu — vždyť bys to přece neřekl, kdyby ona nebyla hezka a příjemna. Item, že málokterá umí se vkusně obléci. Item, že si slečna vzdychla, a že zde tedy patrně „něčeho“ postrádá. Item, že si slečna nevzdychla, že je nějak zamýšlena — proč? — dalo by se to uhodnout? — Ale ne, nenamáhej se — takhle je to hezcí!

Ostatně tak příliš zvláštní asi ty letošní plesy nejsou! Soudě alespoň dle novinářského popisu. Přečti si podrobný, téměř nadšený popis plesu nejskvělejšího, co je to naproti popisu paláce pařížské zpěvačky Schneidrovny, který novinami vandroval minulý týden, proti vandrujícímu právě po novinách popisu obydlí teď zemřelé italské tanečnice a milionářky Boschettiovy, proti „Skvostné novele“, kterou především můj kolega na tomto místě uveřejnil, líče patrně v ní byt některé z českých hereček našich, — musím se ho zeptat které! U nás na Žofině zrcadla, která byla už před dvaceti lety skvostna, — u Schneidrovny jediné zrcadlo obrovské, před nímž splášili se všichni koně po ulicích a jež stálo 50 000 franků! U nás na Žofině deset květináčů s dětsky maličkými palmičkami a po stěnách dvoubarvá drapérie — u Schneidrovny celý rozsáhlý palmový les a za ním velká dekorace, malovaná od proslulého Almy-Tademy.

Ani si z těch novinářských popisů nemůže člověk učinit poutavý pojem o toaletách dámských. „Vlečky byly vesměs dlouhé; dekolté živůtků à la Maintenon mírné“ — co je to! Z toho vysvitá leda zlost referentova, že — nahoře i dole bylo těch šatů příliš mnoho. Pořád se ty bálové toalety dámské pohybují v dávných kolejkách, nic nového, nic překvapujícího! Právě pro ples nemají dámy žádné vyna-

lezavosti, kdežto pro toalety vycházkové mají každý okamžik nápad nový. Teď například přijde k nám móda vskutku rozkošná, v Paříži už bují. Říkají jí „harlekýnová“. Živůtek samý malilinký kousek a každý kousek v jiné barvě — je to velkolepý nápad, jak? Jen kdyby dámy myšlenku provedly dál. Ale objevily nějakou konsekvenci například při módě „makartovské“? Nenáležejí k makartovskému klobouku rozhodně šermířské rukavice? A ještě rozhodněji také řasnaté jízdecké boty, sahající až přes kolena, s pořádnými dlouhými ostruhami? Dá se tedy teď při těch harlekýnských živůtcích myslet, že budou dámy k nim důsledně také nosit ty kratičké vystříhané sukýnky, ty obnažené k ramenou ruce, ten vysoký klobouk, pěkný jak cukrová homole? Že půjdou pak v lužných těch myšlénkách dál a uvedou kohoutí kokrhele „policinelské“? Nebo plátěnou uniformu „pierota“? Není naděje — není!

Ples a ples — toť jediný u nás „fyzikální účinek zimy“, která prý vše smršťuje, sobě sblízuje. My nemáme a nejspíš už také nebudem mít života květnatě společenského; bavících se „společností“ — jaké za zimní doby bývají všude — u nás není. Leda trochu v besedách, v Měštanské a Umělecké. Ale teď mají mnozí strach, aby prý se i té naší Umělecké besedě neublížilo. Ne ne, nebojte se, z těch sedmadvaceti spisovatelů, kteří se ozvali proti části jednatele zprávy, nenapadne ani jedinému, aby naší Besedě ublížil dost málo, — naopak! A teď je myslím už vše zase vyrovnáno, a to je dobře!

NÁRODNÍ LISTY 23. ledna 1881

△ V Praze 29. ledna

Prší na mne opravy. Že prý se Praha baví a že prý to není pravda, co jsem minule řekl. Smršťující, sblíživí síla zimy vyvolává prý v Praze ještě jiné společnosti a zábavy než jen plesy. To prý „by bylo ovšem smutné, kdyby byly vskutku jen ty plesy“, — míní jeden z anonymních korespondentů. Na galeriích sálu je fadesa, to se rozumí. V garderobách dole je teprv k ránu, a to jen v sokolských šibřinkách a to jen jednou za dvacet let pořádný jux. A v sále — vždyť všechny ženské dle Goethových (autorita!) Mignonek, Markétek, Klárek atd. jsou si podobny až navlas, a mužští zas dle dámského (znaleckého) úsudku „nestojí všichni za nic“, jsou tedy také jeden jako druhý — jakápak zábava!

Ale Praha prý se baví ještě jinde, schází se ještě v jiných společnostech než sezvaných plesových. Máme tu například oblíbené nyní „společnosti košíkové“ — „společnosti nemluviťat“ se jim také říká. To je takhle: Kruh lidí, sezvaných někam ku kávě nebo na večeři, řekne si pojednou: „A teď ticho!“ Už tu jsou na stole pěkné košíčky, a v košíčkách plno nastříhaných, potíštěných papírků. Soused se ukloní susedce vedlejší nebo protější a podá jí košíček „otázkový“. Dáma si vytáhne z košíčku papírek nazdařbůh, přečte si na něm vytištěnou otázku a podá „tazateli“ pánovi zas některý z košíčků „odpovídavých“. Pak si pán a dáma papírky vzájemně vymění, a svedla-li náhoda na papírcích vtíp, vyprsknou v smích, nesvedla-li náhoda vtíp, nevyprsknou v smích. Což je zábava hravě pochopitelná, pranic namáhavá a dostatečně hloupá.

Nebo někde jinde ulovili kresliče a sezvali si honem společnost na „zábavu kaňkovou“. — Druhá společnost sorta. Po kresličích je nyní v Praze náramný shon — běda

tomu, kdo je viděn, že čmárá tužkou, třeba jen po zdi. Načež se děje následující:

Jak známo, dovede každý člověk na světě vyvést ňáskou kaňku. Rovněž je známo, že těch věcí, pomocí kterých se kaňky vyvádějí, je náramná síla. Dobře. Vezme se tedy — ne česká politika, ne — například jen černá nebo hnědá káva a udělá se pomocí její na bílý papír kaňka. A teď přistoupí kreslič. Podívá se na kaňku, zavrtí hlavou — jednou — dvakrát — a pak — třeba jen sirkou — udělá z rozplízlé, rozstříklé kaňky obraz — krajinku, obličej, cokoli. Teď právě jsou obličejové v módě. A sice portréty našich říšských radů. Velmi jemné naznačení jich činnosti — z kaněk dělat říšské rady! —

A pak jsou ještě jiné společnosti, ještě jiná hra! Ne — ne! — to není vlastně hra — to je věda — je náboženství — nazvete si to, jak chcete! Je to konečně také třeba jen zábava, ale člověk visí při ní mezi nebem a zemí — ano mezi nebem a zemí!

Kdo by si to byl pomyslel na počátku let padesátých! Ach už nás podnes zbylo velmi málo, kteří jsme viděli tenkrát první ty zábřesky nové velké doby, kteří smíme říci: „Byli jsme vašeho pokroku pionéři první, odvážní!“ S pýchou mohu říci: byl jsem mezi nimi.

Ano, sotvaže roku 1852 přišel ten nesmysl z Ameriky do Evropy, už jsem stál také já u stolu nepolírovaného, jen tak ohoblovaného, s nataženými rukama, s roztaženými prsty. Držel jsem ruce na stole, který se točit měl, ale netočil, a přivazoval jsem tužku a podkládal bílý papír pod nožičku stolní, která na tom papíru psát měla, ale nepsala. Jinde však prý po Praze stoly se točily a nožičky psaly. My znali ty domy, kde stůl dle zcela zaručených zpráv smýkal celou společností z kouta do kouta a fortepiana lítala ke stropu, a chodili jsme s obdivem kolem.

Věc zase brzy usnula — vůči přání pražských truhlářů snad až příliš brzy. Byla se dotkla jen nás nejinteligentnějších a nejvyvolenějších, do lidu nevnikla. Jen odjinud, zpovzdálí přilétaly napotom zprávy. Že v Americe „spiritism“ čítá již věřících na milióny, má tam již celou literaturu

a časopisy čtené a četné. Že povstali ve světě proroci Fox a Davenport, Fay a Hume, Güldenstübbe a Owen a ještě jiní. Že kytary zvučí a zouváky jim dávají takt. Že se objevila zvláštní lidská média, klepavá, psavá, mluvná, léčivá, prorocká, kreslící, tančící. A ušklíbili jsme se zprávě každé.

Ale uplynulo čtvrtstoletí. Sedím ve své domácí samotě — anachoret v duševní poušti — a přijde návštěva. Dáma. Sotvaže usedla, začne:

„Tak tedy už zdrav?“ a skrčí ukazováček pravé ruky a zaklepe kloubem třikrát na můj stolek.

„Ještě ne zcela, ale...“

„Ale už dobře vypadáte, dobře (klep, klep, klep)... Zdraví jde nade všechno (klep, klep, klep)... Také my jsme chválabohu zdraví... (3× klep) muž můj tloustne (3× klep), kluk je jako buk“... (3× klep).

A klepklepklep — klepklepklep šlo to po stole pořád, dokud tu byla.

A vyšel jsem ven na ulici, již schopnější, abych porozuměl novému lidstvu a pokroku jeho. Viděl jsem — vždyť to ale znáte! Dvě dámy se potkají. Jsou-li spolu známy a chtějí si něco říci, honem k domu, honem, kde je oknice krámu, výkladní skříň, nebo vůbec něco dřevěného. Mluví spolu a růžové kloubky pracují po dřevě; a jsi-li náhodou v krámě uvnitř, zní to, jako když do oken bijou velké kroupy. — Ty doby minuly, kdy duchové klepali si na lidi, teď lidé jim rozumějí a klepou na ně. Neboť je známo, že je těch duchů po zemřelých osobách báječně mnoho, že všude na nás hledí a nás poslouchají, že je ale mezi nimi dle všech spiritistických spisů až úžasně mnoho zcela sprostých lumpů. „Aha, člověčku,“ myslí si takový poslouchající duch darebák. „Ty si to a to chváls? Nu počkej!“ — „Oho,“ myslí ale zas chytrý člověk, „však dám pozor!“ a naznačuje duchovi klepáním, že tento na něho nevyzraje.

Boj — jako jiný boj.

To je ale prozatím spiritistické vzdělání tříd našich středních. Třídy vyšší pokročily ovšem již mnohem, mnohem dál. Ti umějí duchy točit! A duchové poslouchají jako jehňátka. Zavoláš Michelangela, a ihned umíš kreslit, třeba

bys byl dříve o kresbě ani zdání neměl, zavoláš Paganiniho, a umíš housle hrát, Taglionku, a umíš tančit.

Ano, může se jít ještě mnohem dál, a také se jde. Prorok Güldenstubbe položil zvečera na královské hrobky v Saint-Denis bílý papír a tužku — a ejhle — hrdí Kapetovci mu do rána papír popsali!

„Počkejme,“ řekli si naši říšští radové, když byli teď zas na prázdninách v Praze, „to můžem udělat taky! V mauzoleu u Sv. Víta leží pohromadě hned několik moudrých králů českých. Zeptáme se Poděbrada, co myslí o té naší politice české, a Karla IV., jak to s tou českou universitou tedy tento!“

A šli před černou půlnocí na osamělé Hradčany. Neboť naši poslanci mají heslo: „Nedejme se!“, a tedy se nebojí skoro ničeho. A položili papír a tužku pod kamennou podobiznu Poděbradovu a napsali tam tu otázku stran té své politiky české.

Ale druhého dne tvrdili, že prý se stala tam nějaká mystifikace. Neboť o Jiřím Poděbradovi udržela se nám přece zvěst, že byl náramně zdvořilý, — a na tom papíru byla slova...

Karla IV. se ale stran university pak už ani neptali. Neboť o Karlovi udržela se zase zvěst jiná, že byl totiž náramně od plic.

NÁRODNÍ LISTY 30. ledna 1881

△ V Praze 5. února

Velice by se mýlil, kdo by myslil, že masopust se mne ani netkne. Dotýká se mne téměř každé noci a oplítá ducha mého nejbujnějšími kvapíkovými a polkovými rytmy — ano! Bydlím totiž poblíž tanečního, velmi pilně užívaného sálu, ba v sousedství jeho nejbližším, a sotvaže se po ulicích rozhostí trochu poklidu, sotvaže umlkne ruch a šum vnitřních pražských měst, tu pojednou zatřepetá se vzduchem hejno zvuků melodických — umlká — vynikne zas, až pak zvoní a bije do okna skoro napořád až do živého rána. Mimovolně jsem zatažen do masopustního reje — jako trucovitý člověk, který přes půl plesu nečinně v koutě stál, a před nímž při „volence“ najednou stojí pěkná holčička, s dovádivým úsměvem a se zdvihajícím se ramínkem.

Natáhnu se na posteli, opru loket o polštář a mám vztek. Ne na to, že netančím, — kdopak by mně mohl zabránit, abych vstal a při jasných těch zvucích prováděl půvabné a elegantní pohyby po pokoji svém, kolem dokola psacího stolku? Vždyť není tanec, přísně vzato, ani hanbou — tančil sám Zeus a byl pánembohem a tančil Sokrates do nejvyššího stáří a byl ještě víc: byl filosofem. Také by se mně to bez vstupného, bez lakýrek a škrobených límců tančilo doma dosti dobře, ale — polka, kvapík — polka, kvapík — donekonečna polka, kvapík — však už víte, co myslím. Vpíjím se duševním svým zrakem vedle do taneční síně, dívám se tanečnickům do obličeje, je-li v něm mimiky, na šaty, je-li v nich rázu, na nohy, je-li v nich umění, — nic, pranic, poušť, barbarství — ach ty můj bože! A moudrý Sokrates řekl, že „výborní tanečníci jsou také výborní vojáci“, a moudrý Moltke řekl, že vojna ve světě musí být, a náš národ by i bez vojny konečně už potřeboval lidí — Vidíte někde ale u nás například „tanec válečný“, jaký se

tančil v Spartě, Aténách? Při němž řinčely meče a zvonily štíty? Leda na divadle, od dvanácti baletnic! A ty se přitom zubí, jako by chtěly říci: „I už jsme taky v Čechách ty poslední!“

Žádné „vyšší motivy“ nemá pro tanec už naše mládež! Jeden tančí, aby dobře trávil a tancem nahradil nedostatečný za zimy tělesný pohyb. Druhý, aby se sešel s „předmětem“ a směl ho vzít kolem boků, čehož jindy by maminka přec nedovolila. Na umění, na krásu nemyslí nikdo — naši jinoši mají s Faeackými, jimž se sám Odysseus při tanci obdivoval, jen to společné, že ušpiní mnoho prádla.

Co už jsem se jim nakázal, rok co rok! Mám začít znovu? Poukázat k příkladu Helady? Řekl bych jim: „Spojte s tancem zase zpěv — náš národ při tanci vždycky zpíval — starým Řekům skládali i Pindarové a Korinny taneční písně, naši Vrchličtí a Čechové a Heydukové také to učiní,“ — ale český jinoch už nezpívá, český jinoch má zašitou hubu, český jinoch je začínaje od čtrnácti let už výtečníkem, a pro výtečníka by to byla hanba, kdyby zpíval. — Nebo bych jim řekl: „Víte co, tančíte příliš subjektivně, hleďte být objektivnější — toho docílíte snadno: tančte odděleně, ženské pro sebe zvlášť a mužští také pro sebe zvlášť“ — ale český jinoch by vykřikl: „Ale jeje! Vždyť já nechci být objektivní, nechci tančit ‚odděleně‘!“

Už musím počkat na Národní divadlo. To musí dle náhledů mnohých lidí nám *všechno* na světě spravit. Povznést dramatickou poezii a literaturu vůbec. Přivést k rozkvětu herecké umění, deklamaci, mimiku, tedy i tanec. Rozbujet hudbu a zpěv. Atd. Že prý se budou přibírat k součinnosti na jevišti také zpěvácké spolky, čímž chuť ku zpěvu zase se snad trochu v lidu zotaví, navrátí. Také prý tělocvičné spolky. Snad by se mohlo jít ale ještě o krok dál: mohly by se dle starého způsobu zase zavést chóry, ku tragédiím, k veselohrám — hlavně k veselohrám, „s laskavým spolučinkováním“ obecnstva. Znam jeden politický sbor — ne, ne — nebojte se, já o politiku ani nezavadím — máte pravdu: ta historie s universitou už se beztoho člověku hnusí! Teď teprv rozumím, co znamená u Ěrbena výraz

„zimnice nahlídvá“. Naši poslanci tu nemoc mají. Nahlížejí, že to má nesmírné obtíže, rozdělit universitu pražskou. A rovněž nesmírné obtíže nerozdělit ji. Že jsou nesmírné obtíže s rozdělením jmění. Item s nerozdělením jmění. S názvem čili firmou university české. S čepicemi pedelů co do barvy a formy. S rektorovou čamarou při promociích. Nebozí lidé — oni nahlížejí všechno, a jsou prý už zapatřeni „poslední svátostí“ — tak mladí!

Vraťme se raději zase k tanci. Nejlepšími tanečnický jsou prý — co národ — teď Němci, tedy také nejlepšími bojovníky. Nu — kdoví na jak dlouho! Potřebuje se národu podeťnout jen jeden z jeho kořenů hlavních, „bytných“, a ostatní kořeny už uschnou samy sebou. Je známo, že Bismarck jim vnutil teď „zákon proti pijáctví“, — co bude teď z Němců!? Němci už byli Tacitem obdivováni, jak pijou. Staří Italové říkali jim jen „Trinkesvino“. Jejich Luther, náboženský reformátor, tvrdil zcela přímo, že kdo „neměl nikdy opici, nemůže být ani rozšafným člověkem“. Jejich velký Lessing řekl rovněž upřímně: „Nevím, budu-li zejtra živ; ale že budu pít, budu-li zejtra živ, to vím.“ Jejich národní věrouka tvrdí, že v „pašijích“ je jen výrok „Žizníml“ pravý, výrok „Odejmi tento kalich ode mne“ že je ale podvržen. Jejich literatura pijáckých písní — jak Otto Girndt se chlubí — je největší ve světě. A teď zákon o velkém pití, aniž by mu byla dána spravedlivá protiváha nějakým zas zákonem o veliké žízni! A ten zákon dán Bismarckem, jenž sám tak pověstně rád „plzenské“, knížetem Bismarckem, ačkoli knížata měli vždycky Bakcha rádi, stokrát radši než Apollina, než — ó to se nesetká s dobrým koncem! Němci přestanou pít, dobře. Ale pak přestanou také zpívat a tančit a být bojovnými. Půjde to rychle z vrchu dolů. Dnes přijímají dle nich i „piklhaubny“ všude po světě, v Americe, na Sandvišských ostrovech — zrovna tak jako také od nás za doby naší statečnosti celý slovanský svět přijímal sokolské čapky, kdežto teď — — tak, už jsem zase v tom!

Pročpak ale stane se také každý týden něco, co pamatuje zpět, na doby minulé! Umřel Kadeřávek. Šťastný překla-

datel, málo šťastný člověk, ještě nešťastnější vynálezatel. Pamatuju se tak dobře na tu dobu, kdy Kadeřávek domníval se, že létací stroj má už jakoby hotový. Je tomu dávno dost. Ale právě jsme hnali na život prvním, nejsilnějším útokem, přesvědčení, že každý z nás způsobí nějakou renesanci veškerého lidského ducha. Kadeřávek vyhledával pilně kruh náš literární. Vykládal o svém vynálezu, kreslil po kavárním stolku a slabá jeho postava se pnula do výše a zimničné vždy oko jeho planulo.

Tu se mu stala nehoda. Nevím pomocí koho poštěstilo se mu sestavit alespoň část svého stroje. *Jedno křídlo*. Ale pak pomoc přestala, vlastních prostředků Kadeřávek neměl, a stroj zůstal pouze začatý. Tak to trvalo půl roku, rok, ještě dýl. Jakkoli jsme plně věřili ve vynález Kadeřávkův, bylo nám to „jedno křídlo“ ovšem komické. Hlavně ale se líbilo Hálkovi, na němž Kadeřávek visel celou duší svou.

Jednou sedí zas Kadeřávek v kavárně a kreslí mlčky po stole. Naproti němu Hálek — v hnědých veselých očích jeho jako by se byl sbíral smích.

Kadeřávek učinil najednou dvě čáry přes kresbu. „Jen peníze — jen peníze! Zdalipak se nám Čechům povede jen jednou jedinkrát něco zcela!“ zavzdychl zhluboka, s výrazem neskonaleho smutku. „Vy se mně smějete, Háčku?“

Hálek ale najednou byl zopravdovněl. Smích mu mžikem prchl. „Máte pravdu. Nám Čechům schází při všem a na všem — *to druhé křídlo!*“

NÁRODNÍ LISTY 6. února 1881

△ V Praze 12. února

Myslím, že je na mně už zdaleka vidět, proč dnes přicházím. Černý oblek, bílá hedvábná kravata, elegantně našedlé rukavičky — a tvářičky studem jako plamenné, zralé broskve — k líbání! — já nevím, co to je, že se vždycky tak stydím, když mluvím s dámami. Ale já se za otce všech ctností, za bratra nevinnosti, za ten stud nestydím. Vzdor tomu, že příznakem přílišného studu bývá žebrácká hůl. Držím ji pevně v ruce, hůl tu žebráckou.

Přicházím dnes k českým ženám a dívkám s prosbou, vlastně s 4000 prosbami. *Ženský výrobní spolek český* nemůže s loterií svou z místa. Už ji chudák — vždyť si ho skoro nikdo nevšímá, tedy je chudák — poodložil dva- nebo docela už třikrát. A teď ji má konečně mít o blížícím se sv. Janě a pořád ještě nerozprodal dost losů, ba nemá ještě pohromadě ani dost výher — scházíť jich na 4000. Tomu by člověk ani neuvěřil. Člověk by si myslil, při té vůbec známé dobrotě českého srdce, při tolika tisících českých vlastenek že ani není možná, aby byl nedostatek slušných výher. Že ani není možná, aby naše dámy nadšeně se neujímaly spolku, který jediný pomáhá ženské naší chudině k výživě, jediný odchovává dívky k samostatnému životu, jediný pracuje k časovému ideálu všech žen, k rozumné emancipaci žen. *Dívky a ženy české*: ujměte se věci té! Budete hodny — ne, hodny jste beztoho, budete hezk — ne, hezky jste už, že to člověku až překážívá, — zkrátka andílkové budete!

Ani není možno, aby každá česká žena a dívka neměla v domácnosti, v majetku svém nějaký předmět, který by se za číslo výherní hodil. Nějakou číš, vázu, zdobnou sklenici, zdobný koflík, okrasu toaletního stolku, bižutérii v zasklené skříni, šperk, vůbec nějakou maličkost, kterou má sice

ráda, ale ještě raděj ji obětuje věci dobré. A bude-li některá v rozpacích při výběru mezi maličkostmi, ať sáhne — k něčemu většímu, cennějšímu. Uvidíte, jak vám bude hezky, jakou budete mít radost, až to zabalíte, napíšete adresu: „Praha, Bartolomějská ulice, číslo 7.“ A pak si můžete provolat slávu, že to zatřese celými Čechami jako diškantový hrom!

Anebo zasedněte, plette, háčkujte, vyšivejte samy nějaké výherní číslo. Vždyť máte „čarovné ruce“, umíte „čarovat“ vůbec. Ta vaše ručka, která dovede hravě vše si podmanit, a na níž i ten růžový, hezounký malíček má více síly než celé rámě nějakého Žižky nebo jiného takového obra! Bude gusto pro nás muže něco vyhrát, na čem s chutí pracovala ručka ta, na co se pilně upíraly holubičí očka vaše, k čemu se v lásce klonila půvabná vaše hlavička. Za to vám budu upřímně přát, abyste na tu ručku dostaly vždy rukavičky, které by seděly jakby ulity, aby ta očka viděla vždy jen samé příjemné, hezké muže, a na té hlavičce aby vždy seděl klobouček — no feš! tuze feš! Budu vám sdělovat a popisovat všechny nové módy, a všechny chválit, i ty nejhoupější.

O prodej losů nebude přec pak už starost žádná! Načpak máte otce, bratry, milence, manžely, přátele a jiné otroky! Načpak jste se učily ve škole časovat — „kup!“ — „kupte!“ — „koupil!“ — a otrok musí.

Vidím vás v myšlenkách, jak už sedíte u pracovního stolku. Přisedám k vám, abyste měly společnost. Nebojte se, že si snad zapálím havanský doutník — ačkoli je pěkně točený, vzorně, podívejte se — a je z tabáku loňské sklizně — tuze vonný — ne? — nu tak ne! Beztoho by mně pořád zhasínal, vždyť vás chci při práci bavit. Jen mne neproste, abych vám něco zpíval, — mně se teď hlas nějak láme — a pořád jsem se ještě nerozhod, mám-li bas, baryton nebo tenór. Budu vám ledacos vypravovat, a unaví-li vás trochu práce a budete-li toužit po změně, nastavím ochotně tvář, abyste mne mohly hladit. Budu povídat anekdoty, hodně staré, abyste se proto mohly mírně zlobit, což je zdravé. Pak velice zajímavé, skoro pravdivé historky z pražského

života. Budem pomlouvat lidi, hlavně mužské — že raděj slyšíte pomlouvat ženské? — nu, já na mou duši také! Ó je, ó je — ženské! Ani ty na nebi nejsou tento! Dnes jsem slyšel o jedné z nich pěknou věc — zrovna o té nejkrásnější, o Venuši — povídává se vždycky o ní, že má „nejčistší světlo“ — hehehe! Lidé zcela poctiví, takoví, kteří neřeknou, když něco nevědí zcela jistě, pozorují ji už delší čas. A paní Venuše koketuje teď s dvěma najednou, s Jupiterem a Saturnem. Mrká na ně, blíží se jim — běhá za nimi! A už se ví, že bude dne 22. února po celou noc u Jupitera — načež 2. března zase celou noc u — proč mne tlučete?! Abych raděj zůstal na zemi a vypravoval něco o svých cestách? O kterých? O blízkých, například po pražské tramvaji, kde deset cestujících jde na zlatku? Či o zemích hodně dalekých? Například o Norvéžsku? Považte si, milostivá, jaké tam mají při selských svatbách divné zvyky. Sedí, jedí, a pak zpívají. A víte, jakou píseň nejdřív? — vlasteneckou, na oslavu Norvéžska — považte si! A pak pronášejí přípitky. Víte, jaký přípitek nejdřív? „Gamle Norge!“ — „Ať žije Norvéžsko!“ Četl jsem to, já tam nebyl — do tak hloupých zemí nejezdím. My v Čechách — my jsme jiní! Přece jste slyšela — časopisy to tvrdily — že prý klub českých poslanců na říšské radě není proti tomu, aby v Praze byl postaven Schillerovi pomník? Nesmějte se — prosím, prosím, nesmějte se — to bolí! Když už i ženy se budou našim poslancům smát!

Vidíte, já Schillera nemám rád. Napsal dobré věci, vskutku velmi dobré — to já mu co spisovatel neodpustím nikdy! Však vy také nebudete pro něho a jeho pomník! Do Panny orleánské napsal, že „ženy povinnost je věčné poslušnost“, — považte si! A v Stuartce zas stojí, že „žena tvor je nedokonalý“ — a že prý „nikdy žena nemá patřit sama sobě“, praví zas ve Valenštýnu — nikdy! Tedy žádná emancipace, nikdy! V Don Carlosu pak — ale neračte se proto na mne hněvat — opovažuje se docela tvrdit, že — no já to řeknu, že „Pomluva je pravé jméno ženy“ — ano! A v Siegesfestu, že žena je „falešna“ veskrz naskrz —! — On ovšem také řekl: „Nejvznešenější ze všech statků

je krása žen“ — a také: „Ctěte ženy! Vplétajít v život
vezdejší nebeské růže nám!“ — ale — věříte mu? —
Němec!

Pardon — to jsem se lekl! V ohni svém jsem škrtl sirkou
— je to krása kouře — je to vůně — no račte odpustit, já už
jdu —

Prosím jen: Bartolomějská ulice č. 7 —

NÁRODNÍ LISTY 13. února 1881

△ V Praze 12. března

Je veselo — jako v Macbethu: „Kdo hlásá neštěstí, jež před hodinou se zběhlo, hlásá něco už starého: každý okamžik rodí neštěstí nové.“ Tuze veselo! Člověk ráno si zasedne k vonné kávě, a sahá-li po oblíbených novinách, je už napřed bezpečen, že mu sdělují několikero zas zcela pěkných neštěstí: zemětřesení u Neapole — 200 lidí mrtvo; povodně v Uhrách — šest měst zatopeno; sněhové bouře v Skotsku — také několik lidí tento — pokaždé jiná pěkná scenérie, obdivovaný záliv neapolský, rázovité pustý uher-ské, romantické hory skotské atd. Nikdo nesmí říci, že ne-snášíme neštěstí svých bližních s oddaností vzornou! Ba my jsme přitom až „bohorovni, neboť snášíme to neštěstí přímo *vesele*“. Je vidět pravda slov, že neštěstím se ocelují povahy! Jsme už věru tak vyocelováni, že nějaká rusko-turecká válka s 300 000 mrtvých působí nám nepohodlí už jen zcela nepatrné, zrovna ani za řeč už nám ta maličkost nestojí! Zdalipak také letos pánbůh popřeje nám a dobrému stařečkovi Moltkovi dobrodiní nějaké válčičky? Už jsme ovšem trochu pokročili do jara — není právě mnoho na-děje — ale doufejme, možno!

Živme se zatím menšími nepříjemnostmi svých bližních. Já například už se těším, jak se vysměju našemu pražskému policejnímu řediteli stran toho jeho „zostřeného“ zákazu, namířeného proti chytání zpěvného a užitečného ptactva. Pane řediteli, pane řediteli, — jste patrně mlád a nezkušen — dejte si radit ode mne, „pražsky“ zkušenějšího! Takové zákazy „zostřené“ byly v Praze dávány rok co rok, a rok co rok nebyly nic platny! Copak si dají ptáci nebeští, zvyklí neobmezené svobodě, úplné volnosti osobního jednání, něco poroučet? Zákon dá se pro věčné časy, zákaz se „zostří“ každého jara, a za týden jsou opeřenců u ptáčníků zas plné

klece a oškubanců na trhu zas plné ošatky. To je těch ptáků dávno právo a oni si je nedají vzít.

Tak se těším na novou nynější dobu koncertní. Ne snad že bych sám do koncertů chodil, mne i nejlepší koncert přivede už „do kalupu“, a například koncert na piano, ten by mne, kdyby nebylo jiného z něho spasení, přiměl snad, že bych vskutku vynalezl plavbu vzduchem. Ale kvůli tomu, že koncertní doba přináší obecenstvu tak mnohé a vybrané trápení. Také jsem to trápení prodělal všechno, také. Ó, já jsem býval výborný „koncertista“! Ne snad že bych hudbě dost málo jen rozuměl, ó ne, já jí nerozumím pranic a počítám si tu neznalost mezi nejpěknější duševní své dary, ale koncerty jsem uměl navštěvovat jak málokdo, to musím sám říci. Stálo to čas, několik let, ale přivedl jsem to vysoko. Při orchestrálních skladbách, když například přišel najednou pořádný tuš a zvukový hřmot, uměl jsem tak, jako bych ani nechtěl, aby to někdo slyšel, jako bych byl unešen krásou, už říkat: „Výtečná tónomalba — výtečná!“ Při pianu-pianissimu uměl jsem dát hlavu stranou a s úsměvem nejvyšší blaženosti kejnout na někoho, o kom jsem věděl, že hudbě vskutku rozumí. Při přednesu nějaké písně uměl jsem dokonce říkat: „Ach Jenny Lind — když tohleto zpívala Jenny Lind!“ — a to jsem říkal a obrněl tím každého, i když píseň byla zcela nova. Že jsem sám ovšem Jenny Lindovu jakživ ani neslyšel, to přec nevadilo? Později ale už jsem chodil jen a jen na symfonie. To proto, že jistá panička chodila do koncertů také jen tenkrát, když čtla na nároží slovo „symfonie“, a že ta panička uměla vařit přímo znamenité ragú z kuřat. „To je pravda, milostivá paní, kdyby vás chtěl člověk hledat, potřebuje jít jen, kde se provozuje něco klasického!“ — „Ano, ano, to je můj život! Vy jste ale už dávno u nás nebyl, pane N., přijďte v neděli k obědu, jak? Udělám vám vaše zamilované jídlo!“ — „Ó prosím, rád přijdu, abych se ve vzácné vaší společnosti pobavil. Budem trochu zas mluvit o hudbě.“ — Arci jsme o hudbě nemluvili pak nikdy, neboť ona jí rozuměla zrovna tak jako já. Teď však už nechodím ani na symfonie. Panička se odstěhovala z Prahy

— co bych tam vyzískal? — Ale neumí každý zažívat písně s Jenny-Lindovským humorem a symfonie s rozsekanými kuřaty, k tomu je potřebí už síla vzdělanosti, suma zkušenosti — lidé do koncertů chodí, nudí se tam k smrti, trápí se k umření — a to dělá člověku dobře.

Pak mám také napořád ještě radost z té zahrady zoologické, která prý bude ve Stromovce, a z toho ústavu psího, který prý bude někde u Libně. V jaképak asi „směru“ budou se tam pejskové vychovávat! Doufám, že v rozumném. Že se bude více hledět na čistotu plemene — chci říci kmene, rodu, na ušlechtilost krve, na slavné předky než na takzvanou stránku duševní. Ta stránka duševní má beztoho své meze — uzeninu jíst pejska neodvykneš, rodit slepá štěňata také ne, a hrubé české pořekadlo docela dí: „Byť psa nejvíce kořenil, nebude z něho zajíc.“ Co je pejskovi platno, naučí-li se vodit slepé jako pejsek Tobiášův, hledat pomrzlé jako bernardýn, lovit tonoucí jako pes londýnských nábřeží, aportovat, stát na stráži a třeba být u opičího divadla „prvním milovníkem“, — je-li proletářem, nevypadá-li nóbl, nevšimne si ho přece nikdo! Chce-li urozený pejsek stát se slavným, však on toho dovede i bez učení se! Například slavný Berezillo, kterého Španělé na Indiány švali a který měl za to žold „půldruhého muže“, — do světových dějin je zapsán, a provždy!

Zdalipak těm chovancům z libeňského konviktů ukážou někdy Prahu? Jako dle Storma Bedřich Velký dával svým pejskům ukazovat Berlín. Na kozlíku kočí, uvnitř otevřeného vozu pejskové, vzadu lokaj co stráž a obsluha, kteréž příkázána nejvybroušenější zvořilost.

„Afinko, račte zůstat po koních — prosím!“

„Ale Diano, sedněte si přec zrovna, vždyť Vandame nemá už ani místa!“

„Pročpak pořád dnes tak štěkáte, Lione? Tamhle kouká Belinka pana generála z okna — copak si pomyslí?“

Ó — pes za to stojí, aby člověk s ním — nezacházel jako se psem. Snad není šíře známa anekdota, kterou němečtí životopisci vypravují o našem Bendovi. Týž měl psa.

Kdysi vešel do jeho bytu přítel. „Pozor, pozor, příteli, na mého psa,“ napomenul ho honem Benda. „On je úskočný, zrovna jako člověk!“

NÁRODNÍ LISTY 13. března 1881

△ V Praze 9. dubna

Trvat tohleto rozechvění déle než osm dní — člověk by se snad rozstonal! Ovšem máme to v Praze jen dvakrát do roka: „meeting dubnový“ a „meeting říjnový“, a pak, když předchodzí osmidenní napnutí už přešlo a „meeting“ konečně nadešel, ty krásné arci, překrásné dva dny, ta neskonalá, vznešená, báječná radost! Po osm dní chodím ale zcela zkroucený — ať jdu kudy chci, hlava se mi pořád točí po Císařské louce za Smíchovem — našem „Ěpsomu“, našich „Longchamps“, našem „Rákošově poli“ — dnes a zejtra budu zato od rána do večera jako nejrovnější struna.

Trochu drahá radost, je pravda. Chci-li mít jen trochu slušnou „maštal“, deset plnokrevných koní je dost málo. K nim platit dobrého „trainera“, pečlivého „managera“, několik „jockeyů“ a „groomů“. Mít také své „zkušební“ pozemky, tedy vlastní statek, řekněm panství. A připlácet, i když je rok nejprůzračnější, vždycky ještě několik tisíc zlatých. Ale kdo to nemá, ať to nedělá!

Také jsem dříve býval demokratem, také, a jsem jím v jistém ohledu až dosud, mluvím i na veřejné ulici dosud s každým, třeba byl jen zcela obyčejným domácím pánem nebo universitním profesorem nebo tak jenom něčím. A co demokrat jsem se tedy také posmíval koňským dostihům, „choutkám aristokratickým“. Ale ty můj bože, člověk přec jen pokračuje v letech, rád by se konečně-konečně něčeho dodělal, a stát se „turfmanem“, tj. mužem o koňské dostihy zasloužilým, je pro neurozeného našince dosud jediná cesta „do vyšší společnosti“. Je nás bohudík teď už celý kroužek českých turfmanů: kněhkupec Dattel, umělci Pulda, Šamberk a já. Říkáme jeden druhému „kapitáne“, jakož mezi turfmany obyčejem.

Dnes budem už od desíti hodin zrána pohromadě. Na-

snídáme se a pak pojedem. Jak známo, jsou pro jízdu k závodům zcela zvláštní ekypáže, takzvaná „mail-coach“ (vyslov: měl-koč), čtyřspřežní vůz s místy pro deset asi nás pánů nahoře a pod námi zavřené místo pro služebníky; na koních je plno rolniček. My čtyři ale v takovém povoze nejedem, nevím proč, snad z falešného studu, my si prostě sednem všichni čtyři do jedné drožky a „jedem“ konečně taky.

A za čtvrt hodiny jsme v nejlepší společnosti. Kníže A., hrabě B., baron C., rytíř D., několik set nás „kapitánů“ a padesát „generálů“ (majitelů závodních koní). Chodíme sem tam, pozdravujeme kamarádsky vpravo vlevo, a prohlížíme si koně. Zde také co kůň, to aristokrat. O každém koníčku zde musí být známo, jak se jmenoval jeho otec a jak jeho matka — skutečný otec, ne snad jen tento. Každý musí se vykázat svou listinou rodnou, jak my říkáme svým „pedigree“ (vyslov: pedigri), vytaženým z přísně vedeného „studbook“-u (v.: bůk). Také ty koníčky známe my všechny osobně, ano mnohého z nich znali jsme už v těle mateřském. Například při „Triennial-Stakes“, k němuž musí být tříletý koníček přihlášen už před třemi lety, tedy ještě nenarozený.

„Podívejte se na černého z Kladrub — to je ‚crack‘ (chlubič, slibný kůň), he? Pravý ‚Derby-crack‘, na toho bych vsadil! Zato vedle něho ten A-ův hnědouš, hotový ‚outsider‘ (bez výhlídky),“ — praví kapitán Šamberk.

„Trochu tělnatý, jako všechna hřibata z ‚Kettledruma‘, to já znám!“ míní na to kapitán Dattel.

„Ba,“ přisvědčuje kapitán Pulda, „ten asi stál trainera času, než ho vypracoval.“

„No no,“ odpírám znalecky zase já, „má přec jen patrné své ‚racing-points‘, vsázím na něho! Chcete?“

A tak se bavíme před prvním „item“ (= číslo programu). Ovšem se opatrně chráníme, abychom se nepřiblížili snad divákům obyčejným. Člověk má po Praze tolik známých, a ti pak svou čirou nevědomostí dělají člověku jenom ostudu. On je takový — takto snad dosti slušný, ale na turfě dokonale hloupý muž s to a mluví zcela nahlas

o „kazajce a čapce jockeyově“, místo aby řekl prostě „dres“. On se ptá pořád „co“ a „copak“, a natahuje hned při prvním zvonění krk, ačkoli je výjezd vždy o celou čtvrt hodiny později. On neví, že „startér“ dává znamení praporem, neví, že dohlížitelé říká se „steward“, sekretáři „clerk“, a věru že snad ani nerozezná nás „gentlemany“ od „maquignona“ (handlíře). On běží ještě po třetím zvonění k „totalisatoru“, aby si vsadil na koně, a utrží si už jen smích. A když jockey „se oddělí“ od koně, vykřikne on, že jockey „spadnu“, — propánaboha! zrovna horký stud člověka poleje!

Třetí zvonění. My čeští kapitáni ženem se k ohradě. Ještě snad deset minut — dyl není startér povinen čekat — a první item začne. Avšak již jedou jockeyové v krátkém cvalu — „preliminary-canter“ — k výjezdnímu kůlu a sestavují se dle čísel soudci jim přiřčených. Pozorujem cval jejich, jejich „akci“, napnutě.

Prapor sklesl, vyjeli. Divadelní kukátka letí k očím. Pět koníčků v plném dlouhém cvalu, jako by se ani země nedotýkali.

Díváme se, ještě dosti klidni. Sdělujem si své, ostatně nápadně souhlasné poznámky.

„Vyrázil kupředu — věru už o čtyry délky — ale bude to jen ‚letoun‘, nevydrží.“

„Zato černý a violet praví ‚stálci‘, pořád stejný trysk, jak by vycirkloval!“

„Přísámboh, ‚velcí‘ koně! Ale violet se mně zdá přece ‚větší‘!“

„Jen jestli se ‚nevypumpuje‘!“

„Propána, to je ‚rush‘ — a zase ‚rush‘ (reš = když kůň náhle vyrazí kupředu).“

Černý a violet jsou už tak v čele, že sobě ostatních ani více nevšímáme.

„Černý ‚pulluje‘! (chce rychleji, než se jezdcí uzdá).“

„Achich, a violet je ‚rogue‘! (nekoná, co by mohl).“

Ale černý a violet jsou už zase stejní. A teď mimovolně umlkáme. Oba se již blíží kůlu, kde počíná „distance“ čili posledních dvě stě metrů. Už minuli kůl — „finish“!

„Černý — he! — hec!“ — „Violet — hecehé!“ řveme, až jsme celí červení.

„Černý!“ volá kapitán Šamberk, vystoupne na prsty, zavejskne — a sklesne, citem přemožen, kapitánu Puldovi kolem krku.

„Tip! (pouhé štěstí),“ tvrdím mrzutě.

Černý už jede ve cvalu zase dle předpisu kolem soudcovské lóže zpět. Přelézáme bariéru — k černému se nedostanem, to víme, jsou tu ještě větší páni než my sami — ale snad budem moci poplácat violeta — nebo snad alespoň hnědouše, který přece se držel a objevil dosti slušnou „performanci“.

Není to rozkoš? Může inteligentní člověk žádat ještě něčeho víc? Nemám pak po takovém meetingu zúrodněného ducha a osvěžený cit zase na půl roku?

A teď už první zimnice minula a z ostatních itemů sajem rozkoš již co nejčistší. Ba skoro si přejem k tomu nektaru pak už také nějakého příkusu. Jdem, abychom si vsadili. Vyhledáme si „bookmakera“, který pod širým nebem přijímá sázky „jedna proti desíti“, nebo „totalisatora“, který pod krytbou spočítává a pak rozděluje hromadně všechny sázky. Zde může člověk založit si kus života.

Předloním jsem tu měl „koňské štěstí“. Vyhrál jsem tolik, že po zaplacení čtvrt-drožky a po odečtení hotových výdajů (2 párky uzenek, 2 slané rohlíky, 1 preclík a 1 otýpka ředkviček) zbylo mně celých 1 zl 57 kr. Měl jsem z toho následujícího dne ještě na oběd a na večeři.

NÁRODNÍ LISTY 10. dubna 1891

△ V Praze 7. května

Nevím — musím se jednou přesvědčit — ale zdá se mi, že mám vnitřní stěny své lebky vyloženy poklídzeným papírem. Alespoň pozoruju ve své lebce týž úkaz, jaký se vyskytuje v pokojích, jichž stěny jsou pokryty papírovými tapetami: když je pošmurno, vlhko, ošklivo, zkrabatí se stěny a jsou plny malých mráčků; když je krásno, je stěna hladka. Však už byl ale také čas! Krápe-li pořád zima a dešť z nebe, stává se člověk nadmíru „občanským“, sedí doma, má pořád hlad, jí, a tloustne, náramně tloustne — už Jean Paul tak tvrdí a s povzdechem mu to dosvědčuju. Je-li ale nebe jarně modré, lesklé, je pojednou člověk „světoobčanem“, spěchá ven, rád by do světa co nejdál, a má arci zas velkou žízeň, což ale není žádná hanba. Už byl nejvyšší čas, aby bylo tedy krásně, neboť o světoobčanství a o žízeň máme my Čechové náramnou nouzi!

Jen aby to vydrželo přes ty dny svatojanské, přes ty další slavnostní dny májové! Dny svatojanské budou tedy přece jen zase velice živý, což je také dobře, jsou vždy kusem českého života. Zase je tu Akademie českých žurnalistů se svým impozantním programem, dle něhož možno měřit obrovité naše pokroky v umění, — rostem, pánové, rostem úžasně vzdor vši nepřízni časové, jen si pomyslem dvacet let nazpět, kdy naším nejlepším hudebníkem byl solidní, dobrý, ale přec jen skromně si vedoucí Zvonař, a podívejme se na Akademii s jejími jmeny zvuku již světového! A pak tedy zas Hlahol s velkou, vzornou produkcí svou. Jindy bychom na jediný koncert podobný byli potřebovali příprav pětiletých a dnes vykvetou jakby samy ze sebe hned dva pospolu, tak lehce, tak přirozeně, jako zjara vykvétá bez a keř růžový.

A o necelé dvě neděle později, a Praha bude samý fábor

a samý věnec. Již nyní rostou přípravy všude po ulicích ze země až ku třetím patrům vzhůru. Jen tedy pěkné počasí, a to závisí hlavně — na pánech manželích a p. t. otcích povyroslých dcerušek! Pěkně poslouchat, čeho si dámy přejou, a bez reptání a zbytečných odkladů všechno hezky hned vyplnit — sice se začnou pozemská ta „sluníčka“ kabonit, tvář jejich chladne a zasmušuje se, pak začne slzavý dešť, pak zafičí ledový vítr, přijde bouř, a už národní česká píseň praví, že ani to velké slunce na nebi nehledí na takovou věc lhostejně, a vidí-li „děvčátka uplakaná“, že samo se dá do brekotu a pláče. Copak chtějí tak hrozného, abyste jim nemohli vyhovět? Člověk to slyší ze všech stran — pravou maličkost. Jedny dvoje slavnostní šaty — naše vlastenky mají pro ně už také jméno české, jmenují je „cour-roben“ — šaty to, které popisuje teď každý vídenský časopis, i ten *nejchudší*. Jsou jenom z atlasu, ovšem z nejtěžšího. „Tabliéry“ na nich jsou dobrým zlatem a stříbrem vyšity a nejdražšími krajkami obsazeny. Přes šat ten splývá čtyry metry dlouhý „manteau de cour“ tvořící obrovské vlečky, v ceně tři — nanejvýš pěti tisíců zlatých. Pak už jenom spodní šat s trochu dražšími krajkami a zlatými květinami a pak už skoro nic víc — ovšem mimo šperk, krásný šperk rozumí se sám sebou. Zato ale nebudou dámy o návštěvě lázní, o letních bytech a podobných věcech přepychu letos ani mluvit, leda až po slavnostech, aby se trochu zotavily.

Zároveň bude tedy odevřeno to naše Národní! Už se těším! Pak nebude z roku do roku o zábavu prázdná nouze, člověk žurnalista bude mít plnou a zajisté pěknou zábavu, kdykoli se mu zlíbí. Napíše si o divadelní správě a o výkonech umělců divadelních fejetonek, a uslyší hned „divadelní“ ozvěnu, že mu srdce bude radostí skákat. — Že prý je vyměřena cena lóže teď pro jeden večer na sto zlatých, cena křesla jenom na dvacet — s čímž je všeobecný souhlas, ceny ty jsou na nás Čechy věru jakoby ulity! Jenže se bojím, že divadelní naše správa nebude důsledna, že pak v cenách zase trochu popustí, — naše divadelní správa učinila už leckterý chvályhodný náběh, bohužel ale pak vždy hned zase ochabla. Víc energie, pánové, více mravní síly!

A pak — a pak už bych neměl snad pranic více co podotknout, leda to — ale zcela doopravdy! —, aby sobě povšimnuli lidé vyzvání, vyšlého z více stran, a chtějí-li za příčinou slavností obětovati část přebytku svého, obětovávají ji účelům skutečně dobročinným. V Haliči se usnesli, že založí celou řadu ústavů nových, země a národ budou míti prospěch trvalý — mohli bychom i v tom ohledu následovat příkladu bratří Poláků. U nás byl také už popud dán, rytíř Doubek dal velkomyslný základ k zaopatřovacímu ústavu pro zestárlé služebné, paní Pešková dala základ k fundaci „pro sirotky po hercích českých“, urozená zakladatelka pražské útulny vyzvala k novým příspěvkům pro vysoce důležitý ústav ten.

Vskutku se na něj zapomíná, a učinil přec už tolik dobrodiní! Myslím, že vina leží v tom, že ti, kteří užili dobrodiní útulny, nepřicházejí pak ráno se dobrodincům svým poděkovat, — kdyby to učinili v slavném průvodu, před četnými co možná svědky, dobrodinců nových by se jen hemžilo! Nasytit tisíc hladových, jak se stane nyní v dnech slavnostních, je zajisté dobrá věc, rovněž dobrá věc je podělování chudých penězi — ačkoli peníze jsou vždycky trochu nebezpečným „lékem metalickým“; ale ještě spásnější by bylo přispět útulně tak, aby byla provždy pojištěna, co možná rozšířena, filiálkami po Praze obdařena atd.

Člověk by neuvěřil — ale slyšel jsem sám, jak jistí lidé smýšlejí. Že prý „většinou“ útulnu vyhledává přece jen lid divný, a že prý když tam nevlídnou zimní noc přespějí a večer a ráno se najedí, o půl hodiny později už ani ničeho o tom nevědí — „je to vláha, která prší na kameny: jak slunko vyjde, vláha se odpaří!“ — Tu lze jenom říci: „Taky stanovisko!“

Jako by sobě prška vybírala jen skály a kameny a nepadala také na zprahlou, ale vnímavou zem, v níž pak klíčí a bují zas život nový!

NÁRODNÍ LISTY 8. května 1881

△ V Praze 14. května

Je dovoleno ohlédnout se trochu zpátky? Nečiním to právě rád — fejetonista je náramně subtilní, jemný tvor, jako nejněžnější kytička, ba skoro tak jako krásná dáma, a ta rovněž nerada vzpomíná a zrovna smrti se jí podobá, slyší-li pak v odpověď: „A jeje! To vy pamatujete už všechno?“ Ale nechtě! Co také dnes jiného činit! Upozornit venkovské hosty naše na to, že už „zase jednou“ Nebozízek se prodává? Že vodíme pejsky na provázku? Že pořád ještě nemáme kýženého „parku pro děti“? Že budem teď „už“ mít dvě fakulty universitní a že jsme je dostali, jako dostává mladý koníček, když se počíná plašit, dvě klapky na oči? že — —

Búhví, já se již od několika let našich venkovských hostů výročně bojím! Míval jsem je rád, k hubičkování rád, teď se jich bojím jako hříšný člověk svědomí. Mají tak tázavé pohledy, tak vyčkávavý hlas, jako by se celou bytostí svou Prahy ptali: „Nu jak? Dovedla jsi nás za ten rok přece o krok dál? A kam až jsi nás dovedla, náš národ mladý, bujný, silný, za těch celých dvacet let?“ — Praha mlčí, a člověk Pražan klopí zrak, zajikne se a uhne se svému svědomí z cesty.

Ba vždyť je tomu právě již dvacet let, co jsme poprvé uvědomělou svatojanskou poutí oslavili své české znovuzrození! „Historií svatojanských dnů“ lze nazvat celou nejnovější historií českou. Ta jarní naše slavnost svatojanská je nejuvěrnějším zrcadlem českým, oním kouzelným zrcadlem z báje, jež ukazuje pánu svému vždy jen pravdu. Stáli jsme poctivě při národní své práci, zářila slavnost vždy jako nejčistší benátské zrcadlo, s rubínovým nádechem a ze skvoucího zlatého rámu; jindy ale bylo zas jen zašlé, omdlelé sklo, ověšené šedým pavučinovým cárem. Naše svatojanská slavnost nesnese strojenosti, ani té nejmenší.

Lež to byla, když tvrdili naši nepřátelé roku 1861, že my, „tajní husité“, pokrytecky volíme církevní slavnost svatojanskou, abychom počet zbožných poutníků přičísti mohli k počtu navštěvovatelů slavnosti národní. Slavnost naše květnová vykvetla přirozeně, jako s jarem vykvétá kytice luční. Jako má Paříž v Bois de Boulogne svůj první květen a jako má Petrohrad na Něvském prospektu svůj den prvního sněhu, má Praha svůj květen šestnáctý. Ovšem není ani možno volit dne šťastnějšího, a přenést slavnost tu výroční a národní na jinou dobu v roku, ukázalo se již co zhoľa nemožné. V tu dobu žije venkovan v nejslibnějších nadějích svých a má čas i chuť podívat se na Prahu. V tu dobu také Pražan se stává člověkem, shodil svoji zimní městskou uzavřenost a touží ven k přírodě, po splynutí s venkovem. V tu dobu je krásná Praha také nejkrásnější. Zlaté paprsky snují se po sterých báních, širá Vltava je samá drobná, jarně rozehraná vlnka, zelené ostrovy v ní lesknou se mladě jako v diadémě drahokamy. Byl 16. květen národní slavností už před rokem 1861. Venkované přicházeli houfně. Ale přicházeli jako ve snách, jakoby puzeni neodolatelnou mocí, jako by se tázati chtěli: „Což pořád ještě nejde to *velké české jaro*?“

Přišlo. Slunko svobody políbilo tu z kovu ulitou sochu utrpení, tu sochu Niobinu, již nazýváme „českým národem“. A kov věkům vzdorující se jitrním políbením rozechvěl, rozechvěl až do zvuku, až do zpěvu. Ranní písní byl první dech uvolněného národa. Mohutný, širý hlahol vlnil se celým národem — zpěváci, magnetickým kouzlem vábeni, přicházeli sobě blíž a blíž, až se sešli v srdci země, v Praze — první slavnost, slavnost *Hlaholu*.

A mladé tělo počalo se cítit — cítili jsme, jak krev v nás bujně víří, jak sval ocelově již se vzpružil, cítili jsme, že máme mladé perutě, jichž třeba zkusit k novému, slavnému letu — ze všech stran, ze všech, i z nezapadlejších českých hnízd rozlétli, rozkroužili se mladí sokoli, až se slétli na těch zvoucích, lesklých, sterých báních našich, v Praze — slavnost druhá, slavnost *Sokolu*.

Rychle zmizela i poslední stopa těžkého snu, oči hleděly

jasně. Na mysl nám vstoupil den český včerejší — vzpomínka na čarovně jasný rok 1848 — na předního jeho bojovníka, na *Karla Havlíčka*. Slavnost *borovská*, slavnost *pražská* — tisícové lidstva na *Žofině*, tonoucí při společném „Kde domov můj“ v slzách, přísahající sobě s hlasem zájímavým, že splní všechny, všechny povinnosti k národu a vlasti! A vstoupila hned vzpomínka na jednu z povinností, převzatých z toho včerejšího českého dne. Ano, českému probuzení má býti postaven pomník, jemuž není rovno, — zároveň chrám umění náš budoucí, vysoká škola českému duchu! Ejhle — zde na březích Vltavy dnes již stojí, zbudován českým národem, českým géniem! Kdybychom šli denně kolem něho a v hodině každé, vždy se po něm točí zrak náš, jako květina otáčí se za sluncem.

Od toho okamžiku byl již směr jarních slavností našich určitý. — *Výstava národní loterie*, *Bazar ve prospěch divadla*, slavnosti na *Žofině*, v *Novoměstské zahradě* atd. Až pak přišel památný rok 1868, slavnost *základního kamene* — dnes ještě se chvějem při vzpomínce na den onen. Ne nachem, ne zlatem, ne dithyrambou dá se o tom dojmu psát, nevím vůbec čím dosti skvostným, snadže jen mladou krví štěstím prochvělého národa! Tenkráté byl *každý* šťasten, tenkráté jsme ani nevěděli, jak kdo zabočit zas do obyčejného života.

A pak, v porozumění, čeho vyžaduje tedy ta nová doba českého umění, o rok později *hudební a plastická akademie* *Umělecké besedy*, a pak —

A pak ta léta — kéž by jich nebylo bývalo! Kde jsme mohli být! Není nic platno žalovat a vytýkat, vždyť národ, pokud vinu měl, pyká sám dodnes, a ti jednotlivci, kteří viny měli úděl hlavní, nosí štíry v prsou. Není ale vůči vzpomínce také vyhnutí — proti té vzpomínce bolestně pravdivé, nalahavě varující. Jarní slavnosti byly pohřbeny — zašlé sklo s pavučinovým cárem.

Ovšem se národ zase vzpamatoval — není také jinak možno, strom, pokud vůbec žije, vždy zas žene mízu novou. Ústa byla naplněna ještě trpkostí, ale mysleli jsme přec pak zase na práci. Na cesty praktické. Byly pak

výstavy *hospodářské*, výstava *časopisů*, konečně akt vděčnosti, slavnost *Jungmannova*. Toho muže, jenž nám ze strnutí vybavil jazyk náš, z obrnění vysvobodil české *slovo*. „Od slova k činu!“ znělo ale po národě celém. — „Již čas, abychom zvolati směli, že *slovo tělem učiněno jest!*“ Zimničná všude touha po práci, po činnosti — touha zvítězit musela. Nejblíže ležela nalehavá píle, aby ukončeno bylo tedy to naše velké Národní. Sbírký se děly s vzorně vlasteneckým chvatem — konečně vloni ještě slavnostní časopis *Národ sobě*, letos už divadla *dovršení*.

Na dráze činnosti musíme pokračovat. Zbývá ještě přemnoho národní práce, ale *snad* jsme se již naučili, že nám nepomůže nikdo cizí, že musíme vše a vše vykonat *vlastní silou*. A také nás v tom počínání nikdo nezarazí — ne-li zas my sami. Porostem v šíř i výš — dle nezměnitelného, věčného zákona přírody. Příští naše slavnosti májové budou svědky pokroků našich. Doufejme, vlastně číňme se, aby vždy potěšitelné, třeba střízlivější než slavnosti ty naše první.

Jaká to bohatost vzpomínek! Celý pro česká srdce ráj, z něhož nemůže nás vypudit nikdo — vždyť „ani první naši rodiče nemohli z ráje *vzpomínek* býti vypuzeni!“

Ovšem jsou to již jen vzpomínky. Tenkrát jsme měli celou slasti chuť, dnes máme už jen vůni z ní. Ale je osvěžující jako ranní vůně čerstvě zaroseného bezu, jako vůně čerstvě rozkvětlé narcisy. Bože — taková jedna slza, tenkrát náhle a tak maně vyprysklá!

Často si myslívám, zdali bych chtěl být ještě jednou zcela mlád. Ach — *česky mlád* bych chtěl být ještě jednou!

NÁRODNÍ LISTY 15. května 1881

△ V Praze 25. května

Kdybych zde teď mluvit chtěl s Mojžíšem „Jak dešť plyn dnešní moje řeč!“, mohlo by se zázračně snadno stát, že bych byl bit jako o posvícení. Neboť —

Ale pardon — tak jsem nechtěl začít! Tu je vidět, že je začínání náramně těžká věc, vzdor tomu zcela zvláštnímu půvabu, jakýž prý má do sebe začátek každý. Chtěl jsem prostě říci, že včera a dnes máme v Praze zcela novou, ve svém způsobě a průběhu naprosto neočekávanou národní slavnost. Praha je vyšperkována a „tisíce tisíců“ venkovských hostů proudí se jejími ulicemi. Ještě nemá jména, ta naše slavnost nová, už v tom je zvláštnost. V Americe vycházejí teď „bezejmenné“ časopisy, nám v Čechách stvoří náhoda docela pak už velké „bezejmenné“ slavnosti! Jmenujme ji tedy slavností „anonymní“. Nebo „oktávní slavností svatojanskou z roku 1881“. Nebo „slavností sv. Johany“, kteréž se letos v den její, 24. května, dostalo oslavy nikdy ještě nebývalé.

Avšak beze žertů. Lze vidět, jak obrovité rozměry by bylo mělo v tyto dny uvítání našich královských novomanželů, kdyby nebyla se dostavila nahodilá choroba vznesené choti mladé. A lze soudit, jaké rozměry budou tedy mítí dny ty slavnostní, až teď skutečně přijdou, — Praha a Pražané mohou dle toho vše si zříditi. Mnozí z těch, kteří osudným omylem přibyli nyní, nebudou asi moci znovu cestu vážit; avšak ochotných náhradníků bude opět dosti.

Přes dvacet tisíc hostů venkovských přibylo během několika hodin, víc než tu bývá o slavnosti svatojanské. Ulice jsou plny. Všude vidíš šedivé letní kabáty, pestré venkovské šátky a fěrtochy ženské, hospodáře s hospodynkami a dceruškami, matky s malými pacholaty, a každý okamžik

klepne tě přes nohu nějaký „spěchající“ kufřík, nešený člověkem, který celou svou bytostí svědčí, že tomu nevěří, že *nebude* teď ten vjezd slavnostní. Vždyť nestálo nic „v novinách“! Vždyť současně se lepil velký plakát, oznamující změněný pro ty dny „jízdní řád“, a malý plakát, oznamující odročení. „Bude to v sobotu, vidíte?“ táže se tě jeden a odvrátí se od tebe se zřejmou osobní nedůvěrou, když se vyjádříš, že nevíš. — „No víš, v sobotu nebo v pondělí — teď už je to jedno, a když jsme přijeli, zůstanem tedy u tebe“ — rozhoduje se zas venkovský strýc, přibylý se čtyřmi členy rodinnými — „snad ti nepřekážíme? Víš co, dělej, jako bychom tu ani nebyli. Mý jen se přijdeme najíst a vyspat, a celý den nás takto neuvidíš!“ —

Přibyli ze všech končin českých vlastí, ale „český typ“ je nějak pojednou změněn, všichni ti přibylí mají náramně dlouhé tváře! Chodí bezúčelně sem tam, dívají se trochu na dekorace dokončené, ještě častěji se ale dívají vzhůru k nebi, jako by se ptali se žalujícím Jobem: „*Kdeže* jest otec deště?“ Nahoře je, nahoře, moji draží, tadyhle nad těmi šedivými oblaky, ten, jenž „vylévá přívaly ku podobenstvu potoků“! A dopřává vám dnes a včera všechny druhy nebeské vláhy, od lehýnké, hravé pršky přes hustý dešť do nejplácavějšího lijáku. Ještě štěstí, že k modernímu slavnostnímu českému kroji národnímu patří předně a hlavně široký, pěknou tkaničkou omotaný deštník! Ty deštníky našich bodrých venkovanů! Kdysi jsem měl zde hosta z Polsky. Vyvezl jsem ho také ven, aby se podíval na náš lid, napřed do některých vesnic, pak do malého města. Byla právě neděle, když jsme přijeli do městečka. Den jako vyhejčkaný, slunce se smálo, nebe se čistotou lesklo — a kohokoliv jsme z mužského pohlaví potkali, každý nesl velký deštník. „Vy jste nějaký zmoklý národ!“ soudil přítel Polák. Myslím, že jsem s ním souhlasil.

Ve vzduchu všechny druhy dešťů, na zemi všechny druhy bláta a v obličejích všechny druhy zklamání. Jen dva obličejje jsem viděl „nezklamané“. Náležely hezounké venkovské slečince, tak asi šestnáctileté, a mladému studentovi — možno, že byl také hezký, já mužské kráse nějak

nerozumím. Tatínek slečnin šel napřed a za ním vykládal student slečince něco o „věrnosti, která sáhá až nad obla-ky“. Podíval jsem se vzhůru — mohla mu věřit, obla-ky nebyly tak přespříliš vysoko. Ba možno říci, že visely se vzácnou ku všem přísahajícím milencům ochotou až zrovna k smíchu nízko. —

Přišli, aniž by se byli nadáli, že se jim zdaří zrovna biblicky a že „v krůpějích deště veseliti se budou“. Dar- mo se usmívají na ně polychromní brány a pylony leskem nejslibnější duhy, dar- mo se rozestírají nad nimi Mysl- be- kovi géniové se zlatými věnci v rukou a zvu- je Seelingovi géniové triumfální svými antickými pozouny ku radosti. Za dvě za tři hodiny je už každý dokonale unaven. Ledaže jen tak mimochodem podotkne: „Zapomněl jsem se po- dívat na paláce ‚našich šlechtců‘ — zdalipak přec dali paláce své upravit tak, aby se manifesto- vali co česká šlechta?“ — Nebo že si druhý vzdychne: „Alespoň kdy- bych zde měl některého z ‚našich‘ říšských radů, abych mu stran té školské otázky řekl svoje mínění!“ — Nu, my bychom těm „svým“ radům mohli to mínění napsat. Jenže jak? Česky už nejspíše neumějí. Latinsky už nejspíš neznají, snad vůbec už žádné písmo „živé“. Musili bychom asi sáhnout k nějakému písmu už mrtvému. Snad —

Vida, vida, kam člověka tak rozprávka o počasí strhne. Zrovna skoro až ku politice. A já chtěl jenom říci, že člověk si rád ze slavnosti odnáší nějakou radost, na posilně- nou, a že bych přál, aby se za několik dní našim venkov- ským hostům vydařila slavnost naprosto jinak. Což tedy říkám!

NÁRODNÍ LISTY 26. května 1881

△ *V Praze 28. května*

Jako na vlnách pohybuje se letošek celý! Zdalipak jen jeden jediný náš program, co jich letos už naděláno, mohl být dodržen? Zrovna abychom, když si něco předsevzeme nebo něco strojíme, počínali si jako v korábu na nepokojném moři: hezky upevnit všechny talíře mezi natažené provazy a dřevěné špejly, aby člověku, kdy zasedá za stůl, neskočily na klín. Abychom o jiném nemluvili, vezměm jen Národní divadlo. Bude odevřeno až o sv. Václavě — nebude vůbec ještě letos odevřeno — bude odevřeno už hned v březnu — ne, až v červnu — přece dřív, v květnu — ó ne, někdy v červnu tedy — bylo by zajímavé, aby nějaký technik vypočetl tíhu toho našeho kamenného velikána, té skořápečky sem tam zmítané!

Sám pánbůh ví, co, kdy a jak se stane! Rozpomínávám se na tak mnohé, kteří celou duší viseli na pyšném podniku národa, celou duší vpíjeli se již zpředu ve velký národa okamžik, kdy divadlo bude odevřeno, a jichž život při plíživém kroku stavby vyhasl dříve, než byla splněna touha jich nejkrásnější. Snad odejde takto ještě několik duší českých. Teď právě šel starý Pisařovic, „otec orchestru“, jak mu svého času říkali. „Jsem žádostiv, budu-li udávat, a' také ještě tady,“ říkával, ukazuje s úsměvem na zvolna se zdvihající zdi divadelní budovy. Hrátl profesor Pisařovic v českém orchestru a udával tomuto oboem před operou „a“, kvůli ladění. Je tomu poměrně ovšem již dosti dávno — tenkrát nás zajímalo v českém divadle ještě všechno, každý pohyb, i to ladění v orchestru — od té doby jsme nějak trochu vystřízlivěli. Ne přesyceností, ne unaveností, ale mnohým zklamáním — chmura obestřela mysl naši nad tím, jakouže cestou bralo a beře se divadelní umění české k žádoucí výši, a chmurou nehledí se do budoucnosti jasně.

Nu, neztráceli jsme také naděje v té jisté době české politiky, očekávající konečný obrat cestou zcela přirozenou, a jsme přesvědčeni, že toutéž cestou půjde také divadlo konečně k dobru. Neopustíme ho do posledního dechu, budem střežit každý krok jeho, měřit každé jeho oddechnutí — byli bychom také divný národ, kdybychom jednali jinak!

Pražský vtip tvrdí, že nově odročené zahájení divadla nejtíž nesou šlechtici čeští. Se skromností snad až přehnanou stáli prý po celý čas sbírek v koutku, nedávající ani známky života, zato teď musí a musí být hned při představení prvním. Nemohou se dočkat, jak bez nich a vzdor nim vypadlo divadlo krásně. Snad aby do každé lóže, v níž bude sedět takový šlechtic český, dalo se tedy po exempláři tištěné Historie českého divadla, ve skvostné vazbě — tolik ještě může obětovat národ český. Budou mít alespoň památku na to divadlo, do něhož později beztoho mnohý z nich ani nepřejde víc. Také — co je jim literatura česká, umění české — Ne, nebojte se, nebudu zde mít kázání o tom, že „šlechtictví obyčejně znamená i vyšší stupeň vlastenectví“. Nebudu mluvit s Rückertovým občanem k šlechtici: „Máš-li výsady, buď jich hoden. Byli-li všichni otcové tvoji šlechtetní, nebuď jich horší. Byli-li k národu nespravedliví, buď ty spravedlivější. Atd. atd.“. Chci jen říci, že máme my prostě hlíněné, na kámen vypálené nádoby české svůj kříž s tím svým šlechtickým porculánem, je v něm trochu vlasteneckého kazu. Ba víc než jeden kříž. Kdyby mistr Smetana měl naši českou šlechtu vsadit do not, myslím, že by ji vsadil do A-dur, aby mohl hned napřed udělat tři křížky.

No — dej osud rozkvět českému umění, ať už se šlechtou nebo bez ní! V operní produkci první květ už se dostavil — opera nám jaksi vždycky ležela blíž, a mezi těmi 40 000 operami, jež svět už napočítal, je zcela hojně plodů českých, třeba nebylo dříve českého divadla. A v dramatech — rozkvěte-li život národní, rozkvěte i drama. Je tomu zrovna sto let, co chodil po německých kněhkupcích mladík, nabízející rukopis k tisku; ani jediný německý nakladatel ho

nevyslyšel. A v tom rukopise bylo drama Loupežníci a ten mladík se nazýval Schiller: Pozor, nakladatelé čeští — znám vás, a proto pozor! —, snad už beře ten budoucí Schiller český u vás za kliku a —

Tak — tak! Pořád jen o divadle! Jsme divadelními záležitostmi prosáklí skrz naskrz a nevyschnem z toho tak brzy, ani za léta ne! Když zavíří divadlo, zapomene český člověk na všechno a nevidí nic jiného kolem sebe. Není ostatně tak zvláště mnoho vidět. Že na výroční znamení blížící se letní únavy plní se sloupce našich časopisů vraždami a samovraždami. Že naše dámy nosí na svých šatech co ozdoby vždy větší a vždy lesklejší knoflíky, že ale nedošly ještě tak daleko jako dámy pařížské, které nosí knoflíky již velké jako dlaň a v každém z nich fotografii svého manžela — dvacet, třicet manželů, trochu mnoho, ne? Že jsem — buď chvála nebesům — konečně došel cíle svých tužeb a spatřil, o čem jsem už tak mnoho četl, teď na vlastní oči a v samé vlasti drahé: živého koně — se skutečnými brejlemi na nose.

Ano, už to není žádná báj! Stará povíadačka o zelených brejlích, které se dají koni, aby dřevěné tříšky v jeslích žral za seno, zvrátila se už v skutečnost, koníčekové se budou okovávat už také na očích! Tím se to zvířátko nám lidem náramně sblíží. Jako my lidé máme sedm úhlných hříchů, má zas koníček sedm úhlných chyb, mezi nimi kompletní nebo částečnou slepotu. Té částečné teď lidstvo odpomáhá, třebaže zůstanou „copaři“ — například drožkáři, kteří považují oči u koně za směšný luxus — as dlouho ještě v opozici. Mohu říci, že se mně obrejlený ten koníček jak náleží líbil. Vypadal tak moudře, skoro učeně. Nevím, byl-li krátko- nebo dalekozraký, ale lesklá jeho skla byla dobře třikrát tak velká, jako bývají naše, a péra jejich byla z elegantní, tenké ocele. Byl „brunet“, proto měl obrubu ocelovou, „blondýn“ by měl snad brejle zlaté, kvůli harmonii barev. Jen si račme povážít, jakých se teď dožijeme dojmů! Když zvítězí při dostihu oř nasadí si pak cvikr a zacválá si kolem tribun nazpět. Když elegantní hříbě vtiskne si skýlko do oka. Když v letě budou mít brejle

modré, šedivé, v zimě sněhové. Snad budou už brzy také
užívat očí umělých, kvůli kráse. Snad si malovat obočí.
Zázračný pokroku tvorstva!

△ *Na horách 26. srpna*

Ano — o čem psát! O čem pořád ještě psát!

To nebyl jen požár, jen pospas zuřícího ohně, toť ta stará sopečná půda česká znovu se odevřela, po tisíciletích znovu zabouřila, a zatřásla zemí i lidem daleko, daleko kolem! Co nám několika to bylo platno, že jsme v dobu tu dleli vysoko na horách, — plameny šlehalo až k nám a olizovaly nám srdce! Co platno, že jsme stáli na samém temeni prahory a pod nohama svými měli žulu do tisíců stop, — hora se chvěla a my po ní se potáceli jako zmítaný list!

Bylo to děsné ráno a člověk se cítil jakoby ztracen mezi ztracenými lidmi. Druh druhu nepohlédl do očí. Co žena, to pláč. Co muž, to sloup. Slovo vázlo v hrdle, a když pracně se ozvalo, znělo jako chrapot dušeného. A pojednou se ruka zdvihla k hrdlu a prsa pracovala — vždyť prý muž ani nesmí si zaplakat!

Prvního dne přál jsem si orlích křídel, abych přibyl a pomáhal. Dne následujícího přál jsem si zas býti posunut dál o tisíce mil, abych Prahu ani tak brzy nespátřil. Bojím se prvního pohledu jako uštknutí. Jaká to retroperspektiva! Třicet let v sutinách. Nadšení a radost celého pokolení troud a popel. V divoké směsici mihají se myslí obrazy a dojmy minulosti. Slyším ještě ty první zápasy, má-li nemá-li se vůbec podniknout to dílo obrovité, snad nad síly naše sahající. Vidím, jak mozolovité ruce, třesoucí se rozechvěním, zanášely do sběracích listin první příspěvky své. Hlavou mi zvoní ta sterá, tisícera veselost, sprovázející příspěvky ve společnostech skládané den co den, po dvacet let den co den. Zřím ještě — vždyť mně do smrti není lze na ni zapomenout! — tu velkou slzu, kanoucí po bledé tváři Sladkovského, když požár náruživostí hrozil divadlu zhoubou první. Zřím a slyším lesk a zvuk přepamátého

velkého průvodu — cítím to krásné teplo, rozestřené tenkrát celou přírodou, sálající z každého oka, prochvívajících každým zvukem, vždyť mne hřeje podnes, kdykoli sobě v dobách mrazných na den ten vzpomenu. Naslouchám, opakuju si ty steré plány do budoucnosti, čímžže vše bude nám to divadlo naše, co vše třeba na jeho zdar ještě učinit, — vždyť jsme vykládali sobě plány ty ještě téhož večera, když divadlo obemknuto již žíravými plameny — —

Ne a ne a nesmí se nám z našich poctivých snů přec jen zmařit ani jediný! Zcela zbytečné, pouhou jen formalitou bylo svolání kvůli novým sbírkám. Co činit, bezodkladně, bezohledně, to cítil a cítí každý Čech. Jedinou minutu nezahálet, nemá-li být ztraceno minulých i budoucích let čtyřicet. Druhý šíp vystřelit, aby nebyl ztracen šíp první. Rána bolestná — bolestnější as nežachvěla českou zemí od bitvy bělohorské! — zatata nám do živého — ale my s pýchou pravíme dnes, že vskutku „do živého“. Do živého těla, do zdravého organismu, jenž rychle hojí, jehož hojivý spěch praví: „Čekají na mne v životě ještě *velké práce jiné!*“ S lesklým zrakem pohlížíme dnes na ty nové sbírky své. Němci, kdykoli podnikají nějakou sbírku národní, musí sami sobě se vysmát nad výsledkem. Ve Francii, sebere-li se na něco milión franků, platí to za důkaz národního bohatství, a celý svět jmenuje pak národ francouzský národem velkým. My, národ chudý, sebrali jsme obratem ruky také ten milión.

Ale nedomnívejme se, že jsme proto v čemkoli národ velký! Ze spáleniště vyvstává dosud puch — my pak musíme se sklopenou hlavou říci: „Vlastní byla chyba naše!“ Chyba založená v české povaze, v naší lehkomyšlnosti, zázračné nedbalosti. My podnikáme vše se zápalem posvátným, ale zápal chladne druhého dne a mrazne dne třetího; myslíme na vše a tak často nedomyšlíme ničeho; přebíráme povinnost s úmyslem nejkrásnějším a za bolestně málo času ani více na ni nevzpomenem; budujeme, ale nestřežíme; bijme se do prsou — jsme všichni stejní! V posledním okamžiku, zcela nepatrnou snad maličkostí zmařeno dílo veliké. Pracovali jsme s velkým nákladem

času, peněz i lidského intelektu, všechny síly duševní i síly živelní musily nám pomáhat při práci té, ale my nestřežili živelních pomocníků svých, až jeden z nich náhle vzrostl a nás pohltil. Střežme teď i v jiných směrech co nejnedůvěřivěji spojenců svých — ať náhle nepohoříme, ať ve světě nezhyne!

Ovšem, co teď platná spousta slov, dnes třeba činu. Myšlénka Národního divadla vznikla z jeho potřeby. U nás nebylo a nikdy nebude divadlo v tom smyslu „národním“, v jakém je v Itálii nebo Francii, ale musí být *národním* tím, co pro národ vykoná. Má být semenišťem všeho českého umění. Tříbitelem českého ducha. Strážcem českého jazyka. Krystalizačním bodem společenského českého života. Znakem, že stojíme na kulturní výši s národy jinými. Dnes pak jako před třiceti lety zůstala důležitost jeho stejná a význam jeho týž. Ale mysleli jsme, že je hlavní, nebo řekněm základní starost o ně již odbyta, a rozhlíželi se po nedozírné řadě úkolů svých dalších. Vždyť víme dnes již najisto, že ve všem a všude půjde to jen „vlastní silou“. A v tom ohledu způsobil nám požár ztrátu dosud nezměřitelnou, vůbec nenahraditelnou, spoutal ruce, požehl příští léta. A z vědomí toho zas povstal nynější pohnutlivý spěch. Co do peněz: my potřebu uhradíme mžikem. Co do času: my zmenšíme ztrátu na míru nejmenší. My si to divadlo vystavíme znovu, rychle, krásně — ale budeme s ním pro budoucnost pojištění proti zcela takovým zas pohromám novým?

Často se tvrdí, že my Čechové mezi Slovany reprezentujeme co do povahy jakoby živel italský. A věru, kdo zná národy oba, ve mnohém ohledu přisvědčí. Také my dovedeme s blaženým úsměvem na včerejší zemětřesení hledět co na poslední možné ve světě a stavět bezstarostnou Resinu nad lávou, v níž pohřben herkulánský lid. Z minulosti — ne, z té se nedovedeme naučit pranicemu!

Avšak — také vady celého národa lze zmírnit, časem zcela odstranit. Srovnejme mužného Itala posledních desítiletí s Italem věku minulého, srovnejme Čecha nynějšího s Čechem z let padesátých! Jak to řekl básník kdysi o ná-

rodu svém? Myslím, že doslova: „Žaluju na tebe dnem nocí, národe plný vad a nedokonalostí, a přece tě miluju k šílenosti!“ Jakž jej nemilovat, když je ten náš národ přec jen krásný! Přišla na něj teď doba pašijová a on v ní obstál, že se mu poklonit musí i ten, kdo jeho nepřítel. Hravost ustoupila mužné opravdivosti, loudavost rozhodnému kroku, neurčitost pevné vůli — svaly naše se napínají, krok duní.

Stal se zázrak: my cítíme, že jeden druhého máme doopravdy rádi.

NÁRODNÍ LISTY 28. srpna 1881

△ *V Praze 3. září*

Sbohem, brčálový Špicberku, modré nebe a šampaňský vzduchu, sbohem, milý přátelský kroužku u Prokopa, sbohem i vy, vířivá mračna, skotačivé deště, strašidelné mlhy, sírové blesky a dlouhánké hromy, sbohem — „Johan jde a víc se letos nenavráť.“ Čili abych to řekl jiným ještě, „nepanenským“ citátem:

*Ó zvučte, nebes písně, zvučte blíže,
mé slzy tekou, Praha zas mne víže!*

Ano, zas jsem v Praze, kolébce své, a uprostřed svých drahých druhů a družek z prvního mého mládí! Jakkak bych také mohl vydržet bez nich příliš dlouho! Narodili se zároveň se mnou, krátce přede mnou nebo krátce po mně, vyrůstali jsme pospolu, vespolný návyk byl naší chůvou — my už jeden bez druhého nebudem. Ani jsem jim nepodal o svém příjezdu zvláštní zprávy, a přece přišli ke mně hned zrána prvního dne, hned ku snídani a zároveň s novinami. Pozdravil jsem je, jak se pozdravují staří kamarádi: „Ale pranic jsi se nezměnil — jen jsi trochu ještě ztloustl!“ Vůdce jejich a nejlepší z nich přítel můj, chvalně známý „pražský vzduch“, padl mně pohnut na prsa, až jsem se zakuckal.

Ostatní snad tedy už znáte, ty mé známé? Jsou většinou ženského pohlaví, pikantní krásky, plny kudrlinek. „Jednokolejová tramvaj“, „otázka vodní“, „otravování vody pražskými továrnami“, „ústřední jatky“, „aleje na Václavském náměstí“ a jak se ještě jmenují — pranic se nezměnily, jen „trochu ještě ztloustly“. Pánbůh nám je zachovej! My nemůžeme žít bez nich — nějaký Vídeňák, Mnichovan, Pařížan by zas považoval za nemožné žít s nimi. Tak je to:

to „nemožné“ stane se člověku zvykem, pak náturou a pak rozkoší. A pro nás Pražany je největší rozkoší dýchat mizerný vzduch a pít hanebnou vodu, a já si myslím, kdyby se opovážil v Praze někdo mně podat například sklenici skutečně dobré vody, že bych se s pohrdáním odvrátil a byl s to jít — k „Donátovi“ na plzeňské.

Jsem rád, že jsem zase v Praze. Beztoho — kdo ví, nebudu-li dosti brzy znovu někde „na zdravém vzduchu“. Člověk žurnalista je dnes například redaktorem v Kolíně — a člověk žurnalista zejtra například už není redaktorem v Kolíně. To je to, že člověk žurnalista je zpravidla přírodou poškozen, že je buď ošklivý jako Sokrates, nebo protivný jako Mefisto atd. A pak se týž člověk na celém světě mstí svým duchem a svými vtipy, někdy i silou svého přesvědčení a povahy své, a to se přece nemůže trpět. Neznám osobně toho kolínského kolegu, ale myslím si ho ošklivého jen což! Nikdo by takovému redaktoru nepokládal zajisté za zlé, kdyby si psal své noviny a sděloval čtenářům svým novinky vskutku důležité, jako že například teď papež zaměstnává se právě lovením ptáků, nebo že v Anglii vrazil si kdosi celý nůž do lebky a neměl z toho ani nejmenších následků, nebo že v Siamu našli právě nového pámbičkového slona, celého bílého, atp. On ale český redaktor zpravidla odvažuje se kritizovat, poučovat — a koho? pány městské radní, purkmistry, poslance na sněmě zemském, ano i poslance na říšské radě! Turek je pokročilejší než takový český redaktor, Turek ví, čeho je pánům dlužen, a má své trefné přísloví: „Na neúrodné stromy nehází se kamením!“

Nu přiznám se, že také jsem člověk někdy zlý. Již jsem se dost nazlobil pánů městských radních pražských, a mám-li být upřímný, řeknu, že na blížící se sněmování české jsem se skoro již až škodolibě těšil. Ale trest mne také nemine, to se rozumí. Jenže je mně to teď jedno, kamže mne z Prahy tedy vypovědí.

Ono je teď po Čechách všude krásně. Takové nějaké krásné, sluneční teplo se rozproudilo krajem, jarní dech nám zahrává kolem skrání, krev se vzpružuje. Hlavně mlá-

dež česká — to už není ta mládež minulých desíti let, tichounká, takřka bezdechá! Kraj český je teď radostným svědkem, že studentstvo naše se jakoby kouzlem změnilo, že nadšení opravdové, a tedy slibné, je teď soudruhem všech kroků jeho, strážcem všech jeho tužeb a myšlének. Nadšení to nové přišlo nebuzeno, nevyvoláno uměle, vyniklo silou přírodní. Byl jsem náhodou těch letošních studentských sjezdů vzdálen, lituju toho opravdově, — nadšení mládeže, tak vždy upřímné, tak horoucí, dovede mžikem překonat i pesimistu nejkrajnějšího. Popisy, třeba věrně podané, nemohou nahradit dojem bezprostřední. Již velmistr Goethe srovnal entuziasm mládeže s živou ústřicí, jižto však třeba požit, dokud je zcela čerstvá.

Změnili jsme se teď již značně, není prazádné pochyby. Také generace naše dávněji dozralé byly podrobeny zkoušce. Velké divadlo uložilo národu „zkoušku ohněm“ a národ v ní obstál. Ten požárem rozvalený kámen stal se jakoby polštářem měkkým, na němž lze české hlavě s důvěrou spočinout — s důvěrou do budoucnosti.

A v tutéž dobu význačnou náhodou spadá odhalení pomníku u Lipan! Pomníku české slávy, nejslavnější doby české —

*nebo v jmenu Prokopovu
dřímá slávy celý svět,*

jak Vocel píše.

Na lipanskou mohylu hledíme naprosto jinak než na veškeré téměř ostatní pomníky české. Myšlenka její nevyklíčila z místní snad jakés jen samolibosti — kdyby podobně malý motiv byl původem býval, nebyla by mohyla došla zajisté svého dokončení a Čechové kolem Lipan bydlící byli by také nadál zůstali spokojeni pouhým vědomím, že pole jejich jsou zapsána do dějin a pověstný „Prokopův smrk“ že vyznačuje místo, kde prý Prokop Velký pochován. Také nepovstal pomník snad co jakés „vyrovnání se s českou historií“ a „vyrovnání se potomstva se slavnými předky“ — aby potomstvo to, uznávajíc činy minulé, nemuselo samo nic více konat. Pomník vyšel z plného historického vědomí českého lidu, a nikdo na něj

také nepřispěl než lid sám. Je to pomník jednoho z oněch velkých mužů našich, kteří „jako blesky žili a jako blesky zanikali“. Pomník Prokopa Velkého, o němž jmenovaný básník tak trefně a krásně děl:

*Bez rakve a zpěvu leží
sláva jenom s Prokopem —
bez rakve? Ne, rakví tehdáž
byla celá česká zem.
Nebyl bez pohřebních zpěvů
vůdce velký pohroben —
národem zpěv hrobní jemu
zvučí až po dnešní den.*

A z toho zpěvu zní *jasné* vědomí velkého našeho národního neštěstí — neštěstí, jemuž nebylo v světě rovno. Čech že padl jen Čechem a národ vlastní vinou. Dějiny naše učí marnost všech takových útěšných náuk, jako že není žádného vlastního neštěstí na světě a štěstí s neštěstím že vždy je v rovnováze, nebo že bývá pro národ pravým dobrodiním, upadne-li v neštěstí, atp. To zaúpění skleslého tenkrát českého národa taktéž „národem zvučí až po dnešní den“.

„Nedůvěřuj, národe, že neštěstí je syto,“ volá k nám pěvec jiný — Kollár. Pomník Prokopův je věru vtělením připomínky té věštecké. A dovedem-li být na stráži, dovedem-li cenit sobě naučení z vlastních dějin tak draze váženého, bude pomník lipanský pevnou skalou, celou obrannou pevností budoucího našeho bytí!

NÁRODNÍ LISTY 4. září 1881

△ V Praze 1. října

Podzim je zde, přijel na té své strakaté klisně, o kteréž vypravovaly už naše prababičky.

Vzduch je mrazivý, země hnědne a scvrká se, list se potácí se stromu, a člověk — člověk? — ach ten nebohý „pán přírody“! Mrzne, hnědne, scvrká a potácí se s sebou, divný záchvěv lomcuje mu hrudí, a člověka napadají slova Máchova, že podzim je „učitelkou, která nás nejlíp přivádí k víře, že stává ještě života jiného, než je ten nynější“. Ach ano! — a člověk ten na víru obrácený pozdraví za dne co nejuctivěji souseda obchodníka s uhlím, zasedne si v hostinci navečer s nejsladším úsměvem svým vedle obchodníka s dřívím, a napíše — aby pak nezapomněl — hned dnes gratulační lístek „paní Terezii...“, choti zimního svého krejčího, ať už se jmenuje vážená paní ta třeba Gertrud. Ono ji to vždycky těší, on těší i pozdrav a úsměv muže opravdové, a třeba by vzdor tomu 50 kilo kusového uhlí stálo napořád 56 kr a pořádné zimní kalhoty nebylo lze pod 14 zl ani dostat, člověk nese nepřijemnosti veškeré přece jen snáze, když zůstane za ně dlužen.

Povídám: Mácha má pravdu. On *jest* ještě jiný život než ten náš *nynější*, a důkazem toho je, že s tím *nynějším* jsme nespokojeni téměř všichni, šmahem! A kdybych byl spokojen v jaře a po celé léto, jakmile přijde podzim, přiznám se, že se mně pojednou ve světě nelíbí skoro pranic. Ano že naschvál nelibé věci vyhledávám a libé že obracím tak dlouho, až na nich něco najdu. Že prý jste měli tento týden fejeton „Příspěvky k Studii svatováclavské“? A že prý v té studii — já jí nečetl, číslo bylo konfiskováno — stálo, že svatý Václav je náramně v Čechách a v české zemi ctěn? Ano jmenuje-li nás cizina „Wenzelskinder“, že prý my se k tomu názvu hlásíme s velikou

pýchou? Nu, nechci se hádat se spisovatelem článku ani s redaktorem vašeho fejetonu, ale ptal jsem se po té veliké pýše celé řady lidí, a nikdo jí neznal. Ba odpovídali tak nějak divně a mnohý věšel hlavu. Zdálo se mně rozhodně, že jsou se svým patrónem nějak nespokojeni — —

Věřte mi, věřte — je nám podzimně nějak všechněm. Jako bývá, když se vidí, že už „pro letošek“ není lze něco kloudného podniknout a že vše budoucí musí se už zůstativ nějakému příštím jaru. Když se vidí, „že pěkný čas“ odešel, aniž bychom byli dovedli ho použít, a že sklizeň není žádná, ano že je zmařeno i obilí na výsev obětované.

Zdá se nám, jako bychom si měli sesednout teď a mnoho, velmi mnoho si povídat. Ale ne tedy mnoho veselého — čas nám pro letošní naše „podzimní táčky“ snesl materiál zcela jiný, než v jaký jsme doufali! Jak krásným jsme sobě mysleli ještě donedávna ten letošní český podzim!

Brány Národního divadla viděli jsme v duchu již otevřeny. Divadlo bylo ve všem všudy již dovršeno a ze své prozatímnosti vyvedeno, odbyta byla národní slavnost zářijová, při níž zas jednou vlály prápory nad hlavami hrdě vzepjatými, zněly písně z prsou nadšených a leskly se oči slzou radostnou, a po veškerých vlastech roznešeno pak nadšení to, a kde jaký Čech, s pýchou hleděl ku Praze a k dílu národa svého. Také ale mohl být pyšen na dílo to, v němž všechny Múzy květly tak mladistvě! Kde jaká výborná síla naše dotud byla se mořila v cizině, přivábena zpět, aby přispívala ku zdaru českého umění; výkony českého jeviště zdokonalovaly se ode dne ke dni a překvapovaly přímo svými pokroky. A kde jaká domácí síla tvůrčí, každá hleděla celou duší svou přispět, co nejdokonalejší výtvořiny přinášet v říš sladkých tónů, v říš vznešené poezie. Co ale vážilo při tom nejvíce, bylo, že vše se neslo proudem naprosto českým. Hudba dramatická měla nepopíratelný svůj ráz český, drama historické bylo oslavou českých dějin, drama sociální bylo vychovatelkou nového našeho života. Vše se neslo jen směrem tím národním, ano i ten balet pohrdaný byl pojednou zjevem zcela novým, vyrůstal z ná-

rodních našich báchorek, z národních krásných tanců našich — —

A odevřeny byly v ten čas brány české university. Časopisy byly na čtrnácte dní před počtím škol sdělily v čele listů svých a písmem zdobným celý seznam prvních přednášek českých, a byl si jej přečetl do poslední písmeny i ten z nás, kdo o rozmanitých družích vysokého učení nemá ani zdání. Nával studentstva byl nesmírný, byliť přišli nejen junioři z Čech, Moravy a Slezska, ale téměř z celého světa kruhu, kdekoli rozseto rodin českých. Slavnost zahajovací byla jednoduchá, tichá, ale dojemná. Do přednášky první nahrnulo se posluchačstva všech společenských tříd, že nestačily ani sály, a přišli i posluchači stříbrovlasí, kmetové třesoucí se, a slzeli radostí, že nesešoupí do hrobu, aniž by byli pocítili ještě tu radost svého života největší. Kam přišel student český, plný poctivého nadšení, dům každý byl mu dokořán a vítali ho, jak vítán voják jdoucí ve svatý boj. A z budoucnosti jako by byl pojednou sfoukl veškeré chmury šedé — jen jsme se usmívali obavám dosavadním — kdož může ještě citelně poškodit nás, když duch národa vznáší se na výši času, když vzdělanost nejpokročilejší pojí se s národním vědomím — —

Ano i suchopar české politiky byl pojednou a rázem změněn. Nebyl pokryt pojednou snad cele brčálem, nehonosil se ještě kobercem květů, ale první úspěch se byl *dostavil*; víra zaklícila se pak v úspěchy další, pevná víra. Zase se vracela důvěra ve schopnost vyvolených — zase se mohla ovšem vracet, vždyť byli dokázali, že cesta jich nynější není smutně neplodná, naprosto pusta, a národ dokázal zas jim, že mohou tedy spoléhat na něj — — —

A on je ten podzim dnes zcela — zcela jinaký! Z divadla zní ostré svištění pil a těžké bušení kladiv a místo vesele hrčících ekypází drkotají se tu nečisté rumařské káry. O školách vysokých není nikde zdání. A o politice naší — ani z nás samých už nikdo nemluví. Píše-li se o ní, — kdož to čte; sněmují-li náhodou poslanci, — kdož si toho všímá!

Je nám divno, podzimně divno. Smutno, nechť pohléd-

nem v stranu kteroukoli. Ale přec ne smutno, až na nějaké truchlé „Dobrou noc!“

Divná, přepodivná doba! Teskníme, ne že se bojíme noci nadcházející, — ale že ta posavadní noc *ještě trvá*. Mrazí nás, ale jinak, než když zima má pokrýt všechno ledem, — mrazí nás jako před *blížícím se ránem*.

Seznali jsme neúspěchů velkých. Ale jednu část jich nám způsobila nešťastná náhoda a nezkrotitelná živelní síla, a teprv druhou — třeba větší — částí jsme vinni sami.

Právě však to neštěstí, v něž uvrženi jsme byli bez vlastní viny, dovedli jsme opravit téměř mžikem. Není v tom důkaz, že dovedeme, že můžeme vyrovnat i neúspěchy, jimiž jsme vinni?

My potřebujeme škol — dobře, starejme se sami my český národ o ně, jako by ani nebylo možno, aby nám v tom pomáhal ať již kdokoli jiný a způsobem již jakýmkoli, a třeba-li, postarejme se sami, přímo ze svých peněz o školy *nejmenší i největší!*

Máme ještě jiné duševní velké potřeby národní — dobře, jiní nám jich neopatří, opatřme je rovněž sami! Kde se sebral za měsíc na divadlo milión, sebere se za rok na školy, na spolky milión druhý. A budem-li národ takto činný, všestranně uvědomělý, ve všech směrech bdělý, máme již tím samým i svou rozhodnou také, velkou *váhu politickou*, jsme co národ silný politickým faktorem, před nímž smeknout musí každý.

Dech nynějších dějin ovanul nás mrazivě, ale mráz ten způsobil vzpamatování se — důvěra je *všeobecná*.

Nuže, sesedněme tedy k „těm podzimním táčkům“. Celý národ k velikým, důvěrným táčkům — mysleme zde, mluvmе, pracujme — *a my se musíme dopracovat nového českého jara!*

NÁRODNÍ LISTY 2. října 1892

△ V Praze 22. října

První zatopení v kamnech a první „volnou taneční zábavu“ jsme už překonali. Děvčátka poprvé se v této sezóně proskočila — poprvé a jen tak trochu a přišlo jich ještě málo —, ale hudba neumkla, víří a láká dál, houšť, ze všech stran, a přijíždějí vyslanci pekel po dvou v jednom voze, v černém šatě a bílých glacé — pravý obraz oulisného hříchu, a přicházejí přemlouvající „přítelkyně“, a v krámech vyvěšeno plno bálových cetek a šatů, a v mladých nožičkách to škube a hraje — ach, je těžko odolat, velmi těžko, uznávám to a pranic se ti nedivím, holčičko osmnáctiletá, že oko ti mře tesknou, že spínáš ruce ke mně a úpěnlivě, zoufale voláš: „Ty jediný poctivý člověče v Čechách — smím? nesmím? — *smí křestanka vůbec tančit?*“ — Duše se mi v základech otřásá, srdce sebou v prsou škube, slzy mně vyhrkly jako láva žhavé!

Pojď sem blíž, dušičko osmnáctiletá. Usedni zde vedle mne — ještě blíž — tak, a polož hlavičku na přátelská prsa má. Jak se ti nádra zdvihají a vlní — z pouhého strachu, rozumím. A copak to máš na té šňůrce za nadry — dovol — ne? ach nejspíš křížek — jsi hodné dítě, tuze hodné. Nemohlas líp ani zvolit — ty upřímně se mne ptáš, já upřímně odpovídám: Ne — *křestanka nesmí nikdy tančit!* Nikdy a nikdy, povídám, nebo *skoro* nikdy. Tanec musíme zatratit naprosto, vždy a všude. Nepřísluší nikomu, ani mladým ani starým, ani ženským ani mužským. Vskutku: ani mužským! — ostatně, o mužských já ani nemluví. Věř mně, kdyby mně nějaký mužský předložil otázku jakou ty, že bych si ho věru neposadil vedle sebe, nepoložil si hlavu jeho na prsa svá a neptal se ho, cože má na šňůrce! Takový sotvaže metle otcově odrostlý a už pod hůl ženinu spěchající muž! Kterýž, kdybych mu řekl, kolikže už Hero-

diasek kolik Jeníků připravilo o hlavu, hlavou by si snad jen takhle hodil. A kterýž, kdybych mu uvedl slova Širachova: „S tanečnicí nebývej ustavičný, aniž ji služ, abys snad nezahynul oučinností její“ —, by mi naposledy třeba odpověděl: „Já mám zrovna ty oučinnivé nejradš!“ —

Jakou ty máš sněhobílou pleť, kadeřavý černý vlas, pěknou, podlouhlou tvář a — i ty — nu ale tento! — Ovšem řekl lidem sám Kristus Pán, „aby se těšili a *poskakovali*, když světští lidé je pronásledují“. A je arci pravda, že vás osmnáctiletá děvčátka světští lidé pronásledují ukrutně, až hrůza, — pojd' ještě trochu blíž! Ale tím zajisté nemyslíl mazurový krok a kvapíkové tempo a tak něco. Věř mně — jak se jmenuješ? — hezké jméno! — věř mně, že je počínáním naprosto hříšným, chce-li někdo z písem svatých vyložit sobě oprávnění k radovánkám a plesům světským. My ovšem nevíme, tančilo-li se například při svatbě kanánské nebo nic. A také je arci přímo známo, že David vskutku tančil, už se namluvilo beztoho o tom dost a dost: ale počínání jeho bylo *modlitbou*, tancem náboženským! Tenkráté byly samé jen tance náboženské, to je to. A mužští tančili zvlášť, a ženské také zvlášť, naprosto pro sebe.

Jakpak je to dnes?

Jsou ty světlé, veselé, hluboko vystřižené, falešnými květinami a hříšně průhledným flórem pokryté šaty rouchem pokory a kajicného ducha? Dodávají lustry, zrcadla, křiklavé dekorace taneční síně snad nálady modlitebné? Točí se mužský s mužským? Nechává děvče na taneční pořádek svůj zapisovat se jen kamarádky své?

Ach ono je to všechno, všechno jinak! Jako luňák na holubici, tak střelí hned při prvních hudebních taktech tanečník na tanečnici, chytanou se, oplítají rukama, tisknou k sobě, víří kupředu, pozpátku, oči jim sálají, prsa těžce pracují — a když se konečně pustí, nemají ani dechu.

Sotva ale pustil holubici luňák jeden, střelí po ní již druhý — nové objímání — nové víření — hřích — hřích a hřích! Jak as musí být té nebohé, dobré, zbožné matce při tom! Odchovávala si dcerku svoji v zásadách jen mravných, po osmnácte let střežila ji úzkostlivě před každým

dechem hříšným, ještě dnes jí nedovoluje odpoledne nikdy ani k oknu, když chodí pan Votýpka, kandidát profesury, kolem, a tady — za půl hodiny zničeno, zbouráno, v prach obráceno, co budovalo rokův osmnáct! Už doma, než k vozu sestupovaly, žehnala svou, dosud tak hodnou dceru křížkem — v předtuše, že se něco stane. A zde, sotva vešly, odtržena mžikem dcera od boku matčina — a nebohá, nešťastná matka sedí pod galerií nebo podél stěny nebo někde v koutku, kloní se k sousedce vlevo, kloní se k sousedce vpravo a třepá bradou — patrně z nevýslovného strachu. Byl jsem, děťátko, na mnoha a mnoha plesech, a vždycky jsem tam viděl maminky třepat bradou!

Vždyť já neříkám, že děvčeti nemá být do skoku *naprosto* nikdy!

„Kterýžpak křesťan štilil by se například s dětmi svými vesele poskakovat a si proskočit!“ volá zbožný pastor Arnošt Mühe. Dobrá, ať si panna doma ve světnici se svými dětmi tedy poskakuje jak chce!

Také Mirjam, 93letá sestra Mojžíšova, tančila pilně — počkej tedy, děvčátko, těch pár let, a pak už máš volno. Ano, může se někdy stát, že si zatančí docela i osoba mladší. Mladá Jeftovna například tančila radostně vstříc otci vracejícímu se vítězně z boje za vlast a národ. Až se budou naši poslancové vracet vítězně z boje za vlast a národ, můžeš jim, děvčátko, také ty a se vši kuráží tedy tančit vstříc. Jenže — teď jsi 18 — pak už budeš také 93.

Ach — je velmi, velmi málo případů těch, kdy člověk smí upřímně říci: Křesťanko, jdi a skoč si! Ovšem když je například bál ve prospěch chudých, ve prospěch slepých a jiných lidí trpících, kdož by se nesdílel, už z lásky křesťanské! Když zas dávají medikové nebo filosofové, vojáci nebo úředníci, kominíci nebo hrnčíři „odborný bál“ svůj, kdož by tam nešel! Ti dobří lidé chtějí dokázat, jakže svazky přátelství tuze je pojí, jakže se mají vespolek rádi, a to je zajisté hezké a musí se podporovat.

Čti, děvčátko, zkrátka lokálky Národních listů, čti inzerty v tomtémž listu výtečném, a čteš-li, že se tam „zajisté“ chválí a odporučuje bál ten onen, směle tam můžeš jít! Nebude

jich mnoho, bálů těch, dva tři denně, ledaže pak o maso-
pustě trochu víc.

Neboť mám já sám v časopise tom čin a oučast, a protož
ani není možno jinak, než že je to časopis dobrý a ctnostný
naveskrz.

A nechceš-li přece jen na bál pro úzkost mnohou a ne-
bezpeč přčetnou, a chceš-li sobě jen ideální cestou inzertní
opatřit pro život soudruha dokonalého a vzorného, upřím-
ného a bohabojného, my počítáme dvakrát zlomenou
petitovou řádku lacino, že zrovna až k smíchu.

NÁRODNÍ LISTY 23. října 1881

△ V Praze 29. října

Berlín je v rozčilení, Vídeň rovněž, Praha item. Berlín a Vídeň kvůli politice, my ne — my takových hloupostí už dávno nechali být. Zcela dle vznešeného pravidla slavných poslanců českého národa: „Jenom žádné rozčilení!“ — Máme také dobře, že se ve všem řídíme dle výtečných poslanců svých, važme si jich! Četli jste už o tom „němém kvartetu“ v Americe, v Alabamě? Nezpívají, nemají také pražádných hudebních nástrojů, jen tak posuňky naznačuje každý z nich zvláštní hudební nástroj svůj, jen tak všichni „dělají, jako by hráli“, to ale „mistrně a tak jasně“, že obecenstvo mimovolně na to hvízdá melodii. To je toho! — čtyři! — my máme na Pětikostelním náměstí celý „němý sbor“, osmdesát českých muzikantů, kteří také jen tak všichni dělají, jako by hráli, a celý národ jim už na to hvízdá! — Povídám: važme si toho, co máme!

Také proto není Praha snad v rozčilení, že je zítra valná hromada výboru divadelního. Že divadlo znova stát bude, to víme, a klepem si přitom co nejsamoliběji na kapsu. A co se týká výboru — pražský vtip to rozhodl: 12 svatých Floriánů, patrónů ohně, do výboru, a 4 svatí Mikuláši, patróni vody, co náhradníci k nim.

Nýbrž proto je Praha, my všichni Pražané a já Pražan nejjobzvláštněji v rozčilení, že boj v karlínském cirku je již rozhodnut na čest statečnosti české. Ovšem teprv dnes to oba atléti mezi sebou „dodělávají“ — jak se jeden z nich vyjádřil —, ale nechť již dnešní boj dopadne konečným svým výsledkem tedy tak nebo onak, pražský řezník pan Karel Vaněk, soupeř Francouze pana Christola, osvědčil se v dosavadních obou zápasech již tak skvěle, že bychom mu milerádi na důkaz plného svého uznání zaklepali na rameno, kdybychom se nebáli, že on nás — klepne taky.

Nechť se mluví co chce proti projevům síly „jen fyzické“, ona bude mít zcela přirozeně vždy nadšené ctitele své. Měl se někdo podívat na ty dlouhé průvody mladých a starých, mužských a ženských v oba ty dny zápasu ke karlínskému cirku! A má někdo poslouchat ty rozpravy a popisy! Drobná mládež si hraje v písku městského parku po celý týden už „na atléty“. Větší mládež plundruje celý Rukopis kralodvorský, mluví jen o „silném Záboji“ a „silném junosi“, jakže jeden vyniká „silnú pěstú“ a druhý na „přesilné ruce“, a když ti dva tam venku v Karlíně se do křížku chytanou, že „obě strany jarobujnou silú druha družie postupati branie“. Dorostlí mužové pak mluví, jako by každému z nich bylo pouhou maličkovitostí povalit dva tři atléty denně, a starší lidé vypravují zas celé kroniky o bojích s atléty v dávném cirku Beránkově, v Konviktském sále, v jízdnárně Valdštýnské atd. Je tomu všude tak, v Praze jako ve Vídni, v Paříži jako v Berlíně, a kdyby v Praze se produkoval silák třeba jen z nedaleké Zbraslavi a nějaký silák náš „domácí“ by obstál v zápase s ním čestně, ihned se rozjasní a rozkvetne „patriotism lokální“.

Z let čtyřicátých se udrželo v Praze ještě pořekadlo z jednoho takového boje. Byl tu návštěvou atléty, jenž povalil každého zápasníka hravě. Tu prý nějaký aristokrat povolal na něho dva kováře ze svého panství, otce a syna. Boj se děl v soukromí před kruhem šlechticů a za bojiště propůjčena jízdnárna hrabat Valdštýnů na Malé Straně. „Honzíku, jdi na něj napřed ty, a nesvedeš-li ničeho, přijdu já!“ pravil otec. Ale nebylo prý ho zapotřebí, statného otce, syn stačil. Zpráva se pak rozlétla, lidé putovali po celý týden houfně do Valdštýnské ulice, dívali se na zavřená vrata zavřené jízdnárny, neviděli sice nic, usmívali se ale blaženě a říkali si: „Honzíku, jdi na něho napřed ty!“ A posud to říkají v Praze ti, kteří — nemají kuráže, aby šli sami napřed.

Skoro vždycky se najde pro putující atléty dobrovolných zápasníků dost a dost. U nás je to zpravidla některý mlynář, kovář nebo řezník. Řezníci patří ale i beztoho k rozhodným miláčkům české Prahy. Mnohé rodiny řeznické čítají se v měšťanstvě pražském mezi rodiny patricijské,

po staletí zde usdlé a známé. V novodobém boji našem národním osvědčili se pak řezníci všude vlastenectvím živým a obětovným. A kdekoli při slavnostech národních objeví se jich statný, svižný cech, ze všech stran vítá jej úsměv přátelský. Neměli sice nikdy na praporu svém velký „řezák“ s děsícím nápisem „Třeste se, aristokraté! Tady jsou tovaryši řezničtí!“ jako roku 1790 soudruhové jejich pařížští, ale jejich „širočina“ měla vždycky zvuk zvonivý a jasný, kdykoli se jednalo proti zevnějším nepřátelům o zachránění matičky Prahy.

Dávné satiry české ovšem nezacházejí s cechem řeznickým jemněji než s cechy jinými. Vytýkají jim žertovně celou řadu děsných vad: že prý když zvířata kupují a nekoupí, jim ihned udělají, že prý prodávají „kozínu za skopcevinu“ a „býkovinu za nejlepší hovědinu“, a slibují jim za to maličkost — peklo. Také novější píseň národní není k nim laskava příliš zvláště. A přece přišli řezníci u nás dříve k všeobecné vážnosti než všude jinde. Dlouho byli jinde považováni za cech ceny nižší a přímo týráni různými městskými řády. Ačkoli z cechu toho vyšli mužové slávy světové: *Defoe*, spisovatel *Robinsona*, *Shakespeare*.

Defoe při zabíjení padal do mdlob a musil vždy být odnášen, *Shakespeare* zas prováděl při tom vždycky deklamace „velké a patetické“, jak *Aubrey* praví. Takhle nějakého českého *Shakespeara* bychom skutečně už potřebovali! Měl bych snažnou prosbu tedy k pánům řezníkům pražským, aby totiž dobře dávali pozor, cože který učedník jejich při zabíjení dělá. Jakmile některý z nich padne do mdlob, ať ho donesou honem do kněhkupectví *Grégra* a *Dattla*; jakmile některý začne deklamovat, ať ho ihned a možná-li co nejrychleji v drožce dodají k řediteli *Maýrovi*. My pánům řezníkům také něco za to uděláme. Oni potřebují už tak dávno nějaké pěkné a slušné ty „ústřední jatky“ — dobrá, za jednoho *Defoe* a jednoho *Shakespeara* jim je vystavíme, tuze pěkné, z mramoru, jako byla proslulá římská „*macella*“, nebo ještě hezčí. Navrhuji k tomu účeli veřejnou národní sbírku a doufám, že sobě tím získám upřímný dík národa, po nových sbírkách přímo žíznícího.

Vždyť jsme řezníkům všichni zavázáni vděčností velkou. Já dnes za to, že jsem se mohl — vyhnout rozpravě o valné hromadě Národního divadla. Ostatní Praha za to, že pány Vaňkem a Christolem přišla na čtrnáct dní do rozechvění co nej příjemnějšího. Teď už to arci nějak vydržíme do konce roku. Kynout nám letos ještě některá krásná jubilea, nejprve nutné přípravy k nim, pak slavnosti samy.

Nejprv máme jubileum rýmy, která právě teď dodělává první století svého pobytu v Evropě západní. Přišlať zajímavá ta družka naše z Ruska na počátku roku 1782. Jakkoli do té doby nebyla známa, dovedla sobě přece velmi rychle získat uznání kruhů všech, i nejvyšších. Brzy se seznámili po Evropě všude s jejími příznaky: lechtáním v nose, „hloupou bolestí v hlavě“, těžkostí v nohou atd. A ctěná jubilantka těší se podnes plné síle své a má právě teď na podzim zas nesčíslný počet přívrženců nových a vskutku horlivých.

Druhé jubileum pak má ovšem jen ráz místně pražský, čistě rodinný, bude zato ale tím dojemnější. *Dlaždičky* na rohu Františkánského náměstí byly právě teď *letos* vytrženy už *popětadvacáté*. Vypoehopitelné radosti své podaly k pražské městské správě žádost, aby směly krásnou událost tu zvěčnit přiměřenou slavností. Městská správa jich také neodmítla, ale upozornila je, že máme do konce roku skoro ještě devět neděl, aby tedy počkaly, že budou zajisté moci slavit vytržení *třicáté*. Městská správa má pravdu.

NÁRODNÍ LISTY 30. října 1881

△ V Praze 12. listopadu

Umí-li někdo líp hubovat než já, prosím ho snažně, aby mně vzal péro z ruky a huboval za mne. Umí-li ale někdo vypravovat něco zrovna pro dnešek zajímavého, prosím jeho laskavost, aby tak učinil, neboť to, co zde řeknu, není ani dost málo zajímavo. A právě proto prosím také rozmyslného čtenáře, který fádí věci nerad, aby neutrácel času a šel raději na procházku.

Vždyť chci mluvit dnes už o vánocích — trochu předčasně, řekne čtenář, snad přece už pozdě, řekl bych já. Ovšem je do nich skoro ještě osm neděl, ale „stíny“ jejich kladou se přece již na naše dny. Prodavači mají s přípravami plné ruce práce, krámy a výlohy mění se znenáhla na „sváteční“ a také putující lid staví se již před nimi, vybírá očima, co as by hodilo se nejlíp pro tu drobotinu v rodině, a sestavuje finanční rozpočet.

Rozumný člověk, který je náhodou přitom Čechem (odvolávám se na výrok Päumannův: „Vy se hlásíte k Čechům? — copak jste při rozumu?“), myslí si tu věc asi náramně jednoduchou; asi následovně: Pán a paní vejdou do krámu, těmitěž skleněnými dveřmi, na nichž denně se z ulice přioplácává sto dětských nosíků, jako by alespoň pohledem duše se napojila z té „jeskyně Sezam“, z té „studny Golkondské“, z toho „Safirového údolí“, kde nahromaděno pokladů víc než ve všech orientálních pohádkách dohromady. A teď se vyvine tedy scéna.

„Rádi bychom hračky, pro šestiletého hochu a sedmiletou holčičku,“ praví pán.

„Ó prosím!“ odpovídá prodavač s úsměvem sebevědomého bohatce. A vykládá: rozkošnou uniformu francouzského voltizéra z barevného sukna a lesklého papíru; škatulku vítězných pruských pěšáků s adjutanty na koni, s ně-

kolika padlými a raněnými, s několika střílci, celou olovenou bitvu; středověký hrad z lepenky — z brány právě vyjíždí plechový rytířek v plném brnění; model selského švábského statku se stromy, zvířátky, lidmi; štýrský salaš —

„To je pěkné — ale všechno je tak cizí!“ praví pán.
„Nemáte něco pro české dítě?“

„Jak to?“

„Například cvičící se sokoly. Českou chalupu —“

„Českou chalupu —“ opakuje pomalu prodavač a po jeho tváři rozestřel se prapodivný výraz udivení — „ne!“

„A přec by to bylo tak pěkné — figurky v národním kroji — zvláště ty kroje moravské —“

„Zajisté — ale to se nedělá —“

„A proč? Přec by vám v Norimberku, Bamberku nebo odkud ty věci berete, na objednání udělali všechno. Také v minulých stoletích měli jsme tovary z Němec, světské i náboženské, ale dělali nám je podle českých názorů a českých potřeb. Musili je tak dělat, chtěli-li výdělku.“

„Když toho ale nikdo — pranikdo v Praze nežádá!“

„Pranikdo!“ vzdychne pán zhluboka. — „A jakpak, máte nějaké společenské dětské hry?“

„Zajisté — a tuze pěkné! Zde ‚das Wettrennen‘ — nebo ‚das Kampfspiel‘ — ‚Würfelspiel‘ — ‚Hammer und Glocke‘ —“

„S německými nápisy, německými popisy a návody — ženuško, my sobě musíme nějak už jinak pomoci — otravovat děti své nebudem!“

Vyšli ven, kráčejí chvíli mlčky vedle sebe. Pak — ale já to popisovat nebudu, jak se jim dařilo — dle onoho rozumného člověka, náhodou Čecha — tedy u kněhkupce, kamž pak hned rozhodli se zavítat. Zde jim skutečně předloženo as dvacatero kněh, zvláště sepsaných pro děti. Pán čte v knihách sem tam veršiky, plny prázdné, strojené titěrnosti, — obrací listy povídek, plných nechutné sentimentálnosti, — konečně si přece vybere dvě tři knihy dobré. Náhodou jsou spisovatelé těchto dobrých kněh na titulu jmenováni — a jsou to skutečně „dobří“ spisovatelé čeští.

To zavdává pánu podnět, aby rozpředl s kněhkupcem, známým svým, o té věci hovor.

„Ku sepisování kněh pro mládež,“ praví pán, „měli by se vyzývat nebo sami mít vždy jen spisovatelé dobří. Cituju slova cizí, pravím-li následující: Spisovatelem pro mládež může být skutečně jen poeta celý a pravý. Kdo pro mládež píše, musí dovést sestoupit až na samé dno dětské duše, naplněné tolika předtuchami, aby dovedl pak vykouzlit radostnou jiskru z mladounkého oka. Vždyť je přec jenom jedna jediná poezie, a žádná snad mimo ni poezie ‚druhé třídy‘, která by byla pro mládež ‚dosti dobra‘. Co nevyhovuje krasochuti nás dorostlých, vzdělaných a myslících, nehodí se teprv pro mládež, nemající úsudku. Němci například mají celou řadu spisovatelů výtečných a ti psávají pro děti velmi pilně. Já bych na vašem místě hleděl získat z našich také vždy jen spisovatele dobré.“

„Jsou mně příliš drazí,“ odpověděl kněhkupec chladně.

Tázavě pán pohleděl na něho. Pak ukázal na knihy, jichž byl odmítl: „A ty děsné obrazy — ty ukrutné indiánské výjevy! Copak není lze dosíci něčeho lepšího původního?“

„Drahé!“ pokrčil kněhkupec rameny. „Špekulace — a snad by se nevyplatila. To zde dostaneme lacino z ciziny — podívejte se: německé podpisy na obrazech českých kněh — a text už se nějak k tomu přisije. Ostatně — obecenstvo se mnoho po tom neptá. Když není nic vhodného českého, koupí se pro dárek jednoduše věc německá.“

„Vezmu si raděj věc třeba méně pěknou, ale naši,“ poroučel se kupec.

A tak zůstanou českému národu alespoň peníze v kapse! libuje si přitom zmíněný „člověk rozumný“.

Ach ty tvé hloupé ideály, člověče rozumný! Tím by ovšem byla pomoc snadna — hračkár by letos nic neprodal, musil by přemýšlet, objednávat, a napřesrok by tu už najisto byly věci české; kněhkupec by jen po několika rozpravách takových také už nabyt rozvahy. Ale on ten „ideální“ pán *neodejde s prázdnem z krámu*, to je to! On sebere „švábské hospodářství“ a sebere „Ringelspiel“ a „Wettrennen“, aniž by si na cos jiného jen vzpomněl!

Neboť ten pán náleží k české inteligenci a ta je nad takové maličkosti „povznešena“. — „Nesmíme být úzkoprsí!“ — „To já ponechávám jiným — vzdělanec beře, kde co dobrého najde.“ — „Jen mírně — aby se neřeklo!“

A ona je starší česká a pak mladší česká inteligence. Poslednější — studentstvo — množí prý se každým dnem, zrovna zázračně. Škoda, že je jí tak málo vidět. Potkávám třicet mladíků s trikolórou německou a pak teprve jednoho s trikolórou slovanskou. Snad — „aby se neřeklo“. Nebo se tomu onomu říká doktor, profesor, a pak by se vidělo, že je ještě student. Nebo je hodnostářem některého spolku, nebo se přednášel od něho někde již proslov, on byl jmenován v novinách, patří k vyšší inteligenci, a přenechává „ty demonstrace“ už jiným.

Ano, ano — když se tak hodně samolibě prohlížíme, musíme si vskutku pak říci, že nestojíme — já neřeknu zač, ale nevyjímám nikoho, také ne sebe. Jsem také náramně vzdálen toho obrazu, jak si myslím celého Čecha, a už leckdy jsem se přistihl, že jsem „učinil koncesi“, která věru nemusila být.

Jsme tuze divní. Nějaká kapela nám v Čechách odpírá zahrát české písně. My si postěžujeme, my si zavzdchneme, že tedy „bude asi odňata možnost“, aby tatáž kapela hrála na velkém plesu českém. „Asi!“ Maďaři by na našem místě honemhonem sezvali ples velikánský, nejnádhernějších toalet, nejpřednějších rodin, vzali si čtyry piana, nebo flašinet, nebo zavolali strakonického dudáka, nebo by si prostě polku hvízdali a klepali k tomu džbánovými víčky takt — a přitom by plesali, jásali, že by to zvonilo až o klenby nebes. A cítili by se národem.

Fyziologie teď učí, že člověk, když stojí, se stlačuje a scvrká o čtyry centimetry za den. My stojíme pořád — a brzy nás už nebude nad zemí vidět.

Měli bychom sobě dát nápis staroegyptský: „Totot jest to pravé mystérium, kterému nerozumí na tom světě žádný.“

△ V Praze 19. listopadu

I řekl jsem: Ah, ah, ah, Pane Bože!
Jeremiáš 14, 13

Kámen se mi svalil z prsou — děkuju ti, všemohoucí pane! Naši se ve Vídni usnesli, přišla o tom už spolehlivá zpráva, že nebudou klást „pokojnému rozvoji“ překážky pražádné. Že budou podporovati slavnou vládu, aby se neřeklo. Že jisté naše chvalně pochybné spojence nebudou dráždit ani tím nejmenším. Že i s úhlavními nepřáteli budou žít v svatém míru. A co se týče ústupků, že se třicet mužů spokojí s tím, co by unesl muž jeden v kapsičce u vesty. Proniknutí křesťanským duchem, jenž se vznáší nad nimi ve způsobě hraběcí koruny, řídili se věrně dle slov Písma: „Do kteréhožkoli domu vejdete, rcete nejprve: Pokoj domu tomuto.“ — Když si tak ale pomyslíme, jak snadno se mohl strhnout pravý opak! Sílu k tomu mají. Rozhodnost vyprubovanou. Obratnost — darmo mluvit! Mohli opovědět celé sněmovně boj zuřivý — oni ale udělali rukou jen takhle a řekli ne! A naši nepřátelé tomu mohou věřit.

Jak vidíte, kouřím z dýmky míru a bafám, že modré oblaky krouží se až k nebesům. Vždyť jsem šťasten, co Slovan, co Čech. Ti se asi teď ve Vídni koukají! Triumf Vereščaginova slovanského umění. Triumf české zdrželivosti národní. Triumf našeho krajana a krejčího Záhuby, jenž spolkl čtyry kravatle — čin tak nový, tak úžasně velký, že o něm mluvila celá Vídeň, ano, že i veškerá vídeňská žurnalistika, k nám tak základně nespravedlivá, musila propuknout v slova: „Tohleto snese vskutku jen žaludek český!“ Jsem šťasten a chci si své štěstí chránit, chci míru nabytého užít nadlouho — nadlouho. Prosím tedy obecnost českou, aby mne v tom podporovalo. Aby mne ani neposlechlo, kdybych se stal recidivním a sám snad zase

ponoukal k zlému. Já se znám, někdy to mnou cuká — zrovna teď to už zase mnou cuká! Když má ale člověk věru ve světě příklady tak špatné! Právě teď přichází zpráva z Paříže, že tam kolují směnky splatné „Po dodláždění Paříže!“ Jak lákavo by bylo podepisovat směnky, po dodláždění Prahy! Ale já k tomu nevyzývám, já prosím vlastence naše co nejsnažněji, aby směnek svých nepodpisovali takhle. A kdyby přece, prosím vlastenecké židy, aby směnek těch nepřijímali, — tuze prosím.

Pročpak bych také proti naší slavné městské správě popuzoval! Vždyť mně udělala právě velkou radost, koupila zelený Nebovídek. Kéž by mohla zakoupit celý ten zelený Petřín! My ani tak zcela dobře nevíme, co na něm máme. Kdysi jsem „zase jednou“ vodil doporučeného mně cizince Prahou. Vodím ty pány rád napřed nahoru na Hradčany, aby odtud pohlédli dolů na moře budov a na steré věže, vyčnívající z něho jako krásné korálové útesy; a pak se zase procházíme dole po nábřeží, aby cizinec pohlédl vzhůru na bohatý profil hradčanský a na rozkošnou stěnu petřínskou. Nemohu si pomoci — já mám Prahu tak rád — vždycky se při tom blaženě usmívám. A cizinec si toho všimnul. „Snadno by se vám zkazila ta pyšná radost vaše — zastavit Petřín budovami a je po všem!“ Měl pravdu! Ještě štěstí, že jsou ostatní části Petřína tedy v dobrých rukou. Ale už se naň učinilo útoků několik. Chtěli jej zastavit. A hledali v jeho opuce — mnohý to snad neví — ložiska uhlí. Pomysleme sobě tam nahoře uhelné šachty, vyčnívající komíny, po stráni rozestřený dým — —

Ne, já o naší městské správě nepromluvíím alespoň po čtrnáct dní jinak než chvalně. Nechce-li, aby tramvaj šla z Malé Strany do Stromovky, — dobře. Chce-li, aby vruťtické prameny zkoumaly se několik dalších let, — dobře, zajisté tuze dobře. Jen se vším pomalu! Zrovna jsme proto trnuli, když se tento týden roznesla zpráva, že prý se bude v (minulý) úterý poprvé v městské radě naší jednat o osvětlení elektrickém. Naštěstí se zpráva nepotvrdila, ale už to leknutí z ní! Vždyť už to nám nahání husí kůži, že prý se v Praze zcela doopravdy zřídí teď telefon. Odvážné podniknutí!

Že ve Francii zařizují už i telefony podmořské? Copak je nám do toho! Že v Libni, „na Švábkách“, teď telefon bude? — nu ano, v pokročilých místech taková věc snad jde. Ale v Praze!

Copak mají jinde ze všeho toho spěchu a věčného štou-rání? Vezměme například otázku potravin. Co je jinde zkumných komis, lučebního rozbírání. V Berlíně přišli na to, že jejich med je vlastně zcela obyčejný škrob. V kuřla-vém tabáku že je skoro samé lesní dříví, v skořici nastrou-hané škatulky z cigár, v tlučeném koření železitá hlína, v másle — to ani nechtějí říci, co je v másle. A volají, aby všechny obchody, kde se takové falzifikáty najdou, byly po městských nárožích udány s jmenem a plnou adresou. To by se ti snaživi páni obchodníci pěkně asi poděkovali! V Paříži přišli na ještě jiné věci. Mezi 133 vinnými vzorky nalezena například jen troje vína zdravá. A tam prý se užívá k ledačemu i jedů, ničí žaludek, ničí mozek. A Alfons Karr zvolal žalobně: „Kdybych otrávil já svého kramáře, dají mne do káznice; když můj kramář otráví mne, dostane 15 zlatých pokuty!“ Inu, když je v tom zákon boží! My se o takové hlouposti nestaráme, my spokojeně jíme, vesele pijeme, a když se z toho zblázníme, dobře, zavrou nás, a když z toho umřeme, dobře, dají nás do šachty. Alespoň nemáme mrzutostí a udržíme si dobré sousedství.

Jen mír, jen mír! Zdá se skutečně také, že celý svět má už potřebu míru, že touží po přátelství vzájemném. Velocipedisté celého světa chystají velký kongres mezi-národní (čtenář snad neví, že z celého Rakouska má Praha velocipedistů nejvíc — a nemají ani svůj „orgán“!). Kuleč-níkáři budou mít už dne 22. t. m. velký mezinárodní turnaj. Bruslaři budou dne 14. ledna ve Vídni slavit na ledě „sbratření všech sklouzajících se národů“ — jakpak by-chom právě my tam nešli, na led! Národové se seznají, naučí se vzájemně milovat, bude mír. Zcela jak jej Schiller popisuje: Roztomilý hošík, ležící u klidného potůčku. Sladce bude hrát na flétnu a budit ozvěnu hor. A kolem něho, po slunečně zlaceném drnu, budem se pást a si poskakovat my, my jehňata.

Budem bratři. Jeden druhému roveň. Naposledy se už vyplní také ideál socialistů a budem jeden bohat jako druhý. Velkým událostem předcházejí jich stíny. Tyto dny vyhrál kdosi třicet tisíc zlatých a časopisy přinesly zprávu, že ve dvou dnech obdržel přes dvě stě dopisů, v nichž ho lidé upozorňovali, že by jim mohl něco z toho dát, — zkrátka: nabízeli mu dělení zcela bratrské.

Ty velké výhry, ty hlavní trefy! Jak rozdílné slyší o nich člověk náhledy. Jókai praví: „Nejhorší kompliment, který milý pánbůh může člověku učinit, je, nechá-li ho vyhrát ve velké lutrii; jako by mu říci chtěl: „Ty osle, jinak ti už pomoci nemohu!“ Člověka, který má rozum, nenechá pánbůh v lutrii vyhrát.“

Inu, pánbůh má zajisté právo říci nám, co chce. Jsem oddán do jeho vůle svaté. A kdyby se mu zrovna ulíbilo říci mně jednoho krásného jitra: „Ty osle, jinak...“

NÁRODNÍ LISTY 20. listopadu 1881

Rok 1848. Slunečná hodina dopolední. Bylo ticho, že slyšels bzučení mouchy, že sebemenší pohyb nesl se již jizbou celou a dýchání prsou se odlišovalo jako cvakání hodin.

A přece tu v gymnasijsní jizbě byla teď katedra prázdná a sedělo zde přes šedesáte hochů v stáří 13 až 16 let, o jichž bujnosti věru po celé Malé Straně nebylo pochyby! Praví se, že „chce-li mluvit duch, vysloví se tichem“, — a možno, ba jisto, že zde leckterý ten „mladý duch“ vyslovoval tím vnuceným mu tichem zcela pořádnou nenávisť svou a celou řadu nadávek, ale nahlas nesměl. Bylať se veliká výprasková exekuce odbyla tak as čtvrthodinku předtím a při nejmenším pohnutí hrozila exekuce nová. Čtyři samozvaní exekutoři stáli na místech svých, obráceni zády ke školní tabuli a dávali pozor. Byli to Eman Chocho-loušek (bratr romanopiscův, nyní inženýr), mrtvý teď už Tollmann, rovněž mrtvý Hartmann, a pak moje osůbka rvavá.

Vždyť měla být teď první, ta nejprvnější naše hodina česká! Prsa nám poskakovala, ruce se chvěly, tepny litaly — tak svátečního okamžiku nebylo ještě v celém tom krátkém živobytí našem! Nu a tu se přece nemohlo trpět, aby snad — —

Vtom se ozvaly zrovna přede dveřmi hlasy. Dveře se otevřely dovnitř, na okamžik jsme spatřili od kliky ven zase do chodby coufající ruku v bělostné rukavičce a černém rukávě — ruka zmizela a místo ní objevil se starý náš prefekt. Celá škola povstala se šramotem vojensky úsečným, jako když setnina jediným tempem do svých ručnic udeří. A za prefektem vstoupil mladý svěží muž, v černém oděvu salónním.

Prefekt Janda sňal malou černou čepičku s lysiny své, což nebývalo jeho zvykem; učinil to ovšem, aby vzdal poctu nové učební síle. Vystoupil na katedru a mladý muž pevným krokem za ním.

„Zde pan suplent, pan dr. Květ, bude vás laskavě vyučovat česťině,“ pravil prefekt po německu; „buďte hodni, nebo —“ Uklonil se doktoru Květovi, přiklopil si čepičku a odešel.

Bodejt — my neznáme toho hezkého mladého muže zde, ne?! Cožpak jsme v tmavohnědých, červeně a bíle premovaných čapkách svých neběhali po ulici za každým dellurionem a centurionem a nesalutovali jim? A nebyl tento hezounký muž — hezký byl věru! — centurionem kohorty humanistické? Nemůsili jsme do malostranského gymnasia chodit průjezdem škply normální, a nebyla v tom průjezdě nade dveřmi tabulka s nápisem „Inspektor“, a nebyl tím inspektorem starý, ušnupaný Květ, otec tohohle hezkého Květa? Týž starý Květ, který s námi v normálce „opakoval čtení a krasopis“, — chudáček? To jsme arci nevěděli, že syn jeho je doktorem, ba že je tak náramně učeným, že nás dovede až učit i česky!

Jediný pohled z jeho dobráckých očí, a měl nás. Hlavně mne. Když jsem později četl jeho básně „Slzy“ a našel jsem tam místo:

*Touha má ve výši bloudí,
svět ji více nebaví!
Nuže! — zboř ho svou bolestí,
duch si jiný vystaví. —*

věřil jsem mu z plné duše; vždyť byl v mých očích titánem. A když jsem tamže četl:

*Vždyť já na té celé zemi
krom té, děvo, nic nemám!*

byl bych se uplakal a všechny ženské ztlouk.

Jak nezvykle vypadal tenhle Květ. Zcela jinak než například starý, tlustý Svoboda-Navarovský, jehož latinské

překlady jsme musili při mši zpívat a jemuž věčně kapička vandrovala od nosu k ústům. Nebo tlustý, starý Mühlwenzel, jenž nás tituloval „Mamutknochen“. Nebo kousavý prefekt. Květ nám připadal jako nějaký bůh. My Čecháčkové se dívali na něho i na sebe, přikyvovali si úsměvně — měli jsme ústa pootevřená a dolejší ret se nám radostí třásl.

Květ kývnul a usedli jsme. „Budeme se spolu obíratí tedy s krásným jazykem českým. Nemáme pro dnešek žádné pomůcky po ruce — do příští hodiny přinesete si již z Hessoва skladu po malé čítance.“ (Uvedl titul.) „Pro dnes napíšeme sobě na tabuli některé věty.“ — První to česká slova, jež jsme zaslechli z katedry.

Svléknul bílé rukavice a vzal křídu. Zas ji položil, díval se na své prsty, jako by si nechtěl znešvarit hebkou ruku svou, a pak se zeptal: „Nechce nikdo nějakou větu na tabuli napsat?“

Zraky všech spočívaly na mně, cítil jsem to. Vyšel jsem tedy ze škamny.

„Tedy napište nějakou větu českou — jakoukoli!“

Rozpaky! Tak jsem to nemyslíl! Byl jsem se domníval, že pan doktor mně zadiktuje. Přešlapoval jsem a nevěděl jsem, co honem činit. Zrak můj bloudil po stěnách, až instinktivně sklouzl k příteli Tollmannovi. A Tollmann hledí na mne a máchne sevřenou pěstí do vzduchu, jako by někoho praštil. Myslíl jsem si, že mu rozumím.

Vzal jsem křídu — zaskřípalo to — a už stálo na tabuli: „Hrom a peklo, marné vaše proti...“

„Ne, to přece ne!“ zvolal Květ, „něco jiného!“

Ale co! Dívám se zase na Tollmanna. A ten znovu jen pěstí do vzduchu. Aha! — takhle děláme vždycky, když zpíváme tu svou píseň „Český lev má ocasy dva“ — melodie z polky od Procházky, text od Tollmanna.

„Mohu napsat: Český lev má ocasy dva...?“

„Ne, to také ne,“ usmál se Květ. „Víte co, zůstaneme při oné písni. Napište Jazyka dar svěřil nám bůh! —“

„Tak dobře! Usedněte zase!“

A teď začal vykládati o jazyku českém — krásném jazyku

slavného národa. O výhodách mateřštiny vůbec. O bohatosti češtiny zvlášť.

Bylo nám, jako bychom se houpali na zlatých oblacích. —
Hodina skončena a Květ odešel.

„Vypadal, jako když jde do bálu,“ podotknul Němčík jeden.

Zcela nevinná slova, zajisté. Ale copak nám byl tenkrát bál! My slýchali jen o bálech na „Závěrce“ a v „Širokém dvoře“ a tam tehdy chodili opilci a pokaždé se prali.

Tedy pohlavek! A pračka. Nesmírná pračka. Čela se modrala a z nosů tekla krev.

„Poslouchej, jinak to nepůjde — my je budeme musít mlít den co den!“ pravil pak Tollmann ke mně na cestě a hleděl si černé své kadeře vměstnat pod fez. Tollmann z nás jediný těšil se červenému fezu.

Podívali jsme se na sebe a zdvihli oba němě prsty k nebi.

A věru, že jsme němé své přísaze dostáli poctivě! Na malostranském gymnasiu musili rozdělit vyučování na dvě skupiny: na českou a německou. Ne tak z pedagogických příčin, jako spíše kvůli rvavosti nás vlastenců ze syntaxe a z gramatiky.

Zrovna jako teď se musilo rozdělit pražské studium universitní. Jenže ne kvůli rvavosti studentů českých.

Hloupá historka, neobsažna a já se za ni stydím. Když mně ale napadají jen samé „vzpomínky“ ještě horší, ne lepší!

Ovšem jsme my drobní osmačtyřicátníci od oné doby tuze zmoudřeli, náramně zestárli a teď už se nepereme.

Tak celé studentstvo české od oněch dob náramně zmoudřelo. Má snahy jen vážné a zakládá spolky vědecké a veskrz opravdové. Ty spolky mají své stanovy, c. k. úřady v dobrotě schválené, a každý spolek má předsedu, místopředsedu a jednatele. Noviny to chválí a uvádějí hodně často jména předsedy, místopředsedy a jednatele. Neboť kdyby jich noviny nejmenovaly, zajisté že by to předsedu, místopředsedu a jednatele bolelo.

Ani mně nenapadne, abych to neschvaloval taky. Vždyť bych byl jediný; pravý siroteček.

Je to zrovna tak, jak to je. Studentstvo každé země má zvláštní zvyky své.

Český student má svůj vědecký spolek, polský svůj literární kruh, ruský svou občasnou vzpouru, italský své tajuplné spiknutí, španělský svou kytaru, francouzský svou grizetu a německý svůj džbán a ocelový svůj špadón. Kterýžto špadón dá mu sebedůvěru a neústupnost pro život celý.

Neříkám, cože je ze všeho toho nejlepší. Ale bojím se, kdyby naši studenti měli pořádný spolek šermířský, že by se mi spolek ten ze všech spolků líbil nejlíp.

HLASY Z VYSOKÝCH ŠKOL dne 5. února 1883

△ V Praze 17. února

Obdrželi jsme dnes následující přepis:

Milí kolegové!

Prosím, dejte tento můj fejeton jistě, a sice najisto hned dnes! Přinesli jste zprávu mezi lokálkami, že přesrok bude odbýván také ples českých žurnalistů. Náramná neopatrnost! Nechci vás poučovat, ale takové věci mají přece zůstat redakčním tajemstvím až do okamžiku nejposlednějšího! Jakpak jestli nás některý jiný list pražský předejde teď referátem o tom plese? Trnete, běží vám mráz po zádech! — No — nebojte se. Toho bohdá nebude, aby někdo Národních listů překonal! Zde ten referát máte. Vrhli jsem se do vln budoucnosti a vynesl jej na povrch.

Učinil jsem jen svou povinnost. Neděkujte se mi, nestojí to věru za to.

Váš vzorný

J. N.

*** *Ples českých žurnalistů dne 17. února 1884* —

Excelentní, excesivní, exemplární, exemptní, expresivní, exkvizitní, extrémní, extravagantní!

Náramné, ukrutné, obrovité, zdrcující!

Avšak nepředbíhejme!

„Co toto píšeme“ — ale začneme raději od konce!

Tedy: Dlouho a dlouho před hodinou pro počátek plesu ustanovenou sjížděly se na Žofině šesti-, čtyř- a dvou-spréžní ekypáže, jakož i přímo nesčetné množství pražských, vídeňských a pešských fiakrů. Povozy tyto cizí objednal Spolek českých žurnalistů extra k včerejšímu dni, byly by fiakry pražské ovšem nestačily. Transmise z tiskárny Národních listů na Žofin vedená samočinně otvírala vozy a vyhazovala hosty do předsíně, kdež z nich řada novinář-

ských roznášečů a skladaček co nejúslužněji a s bleskovou rychlostí strhala oděv svrchní. Pak je s onou hbitostí a elegancí, která jmenovaným těm sluhům časopisův bývá jakoby vrozena, házeli ihned ku vchodu sálu a do rukou pánů výborů. Zde čekalo na slíčné tanečnice již první překvapení krásné: skvostné a přitom něžné taneční pořádky ve formě malých kašen, v nichž se máčí papír pro tisk.

Oba sály skvěly se krásou báječnou. Byly s dojemnou jednoduchostí dekorovány novinářskou makulaturou, velký sál listy ranními, malý v Praze vycházejícími večerníčky. Ve velkém sále zářilo dvanáct elektrických sluncí tak intenzívně, že když vzal tanečník tanečnici kolem pasu, bylo vidět i nejmenší chybu tiskovou. V malém sále obstarávalo tutéž službu dvanáct elektrických měsíčků. Mezi velkým a malým sálem skrývala se v stinném bosketu laškovně socha pana státního návladního.

Za čtvrt hodiny byly oba sály jak by je nabil. Honem se musela zavěsit po celé jich šířce a délce prkenná palanda, opatrným výborem k tomu účeli již připravená. Za další čtvrt hodinu pak palanda druhá, za hodinu zas třetí, takže se tančilo pak ve čtyřech patrech nad sebou. Ačkoli plesový výbor co nejpřísněji si byl počíнал a lístky vydával jen na řádně prokázaný křestní list, šlechtický diplom atd., ačkoli také cenu lístku určil na 250 zl, přece takový nával! Ažiotáže s lístky byla za posledních dnů nesmírná! Platily se ceny báječné. Neapolský Rothschild například musel dát 12 000 zlatých. K neuvěření!

Ples zahájen polonézou, jaké arci ještě nebylo, co svět světem stojí. První tři páry byly: kolega Nedoma s H. M. anglickou královnou, kolega Barák s dceruškou presidenta severoamerické republiky, kolega Turnovský s bývalou francouzskou císařovnou Eugeníí. Pak hned přišel Bismarck, za ním nynější císař francouzský (dřívější princ Plon-Plon), dále král Cetewayo, sultán Rum Wehok, Victor Hugo, Gounod, Moltke, Sardou, Dumas atd. atd.

Na galerii pro diváky určené pozorovali jsme hraběte Chamborda, Menottiho Garibaldi, knížete Kropotkina, Grévyho, Edisona, Mark Twaina, Carducciho, Tamberlíka,

Bret Harta, Rossiho atd. Kropotkin pořád vystřeloval nějaké patrony, Tamberlík bral vysoké C, Mark Twain dělal vtipy, až se za břicho popadali, Rossi hrál Othella, scénu, kdy Jagovou hlavou o zem tluče, — zkrátka boží dopuštění, rámus, že někdy nebylo hudbu slyšet. Policejní komisař tam musil dvakrát nahoru na ně. Výtržnost ostatně jediná — takto se chovalo obecenstvo ještě dosti ctnostně.

Dole mezitím za zvuků výtečné kapely, kterouž osobně z Ruska přivezl a dnes sám řídil slavný Rubinstein, vesele se tančilo dál. Když Emil Zola komandoval šestou túru kadrily, když hrabě Andrassy tančil sólo čardáš, rozjařovalo se obecenstvo víc a víc. Nejmocnější dojem ale byl, když Δ fejetonista Národních listů tančil s velkokněžnou Eudoxií Pavlovnou Petrovnou velký mazur. Velkokněžna nad tím vyznamenáním radostí zářila. Skoro každý to chudince přál.

Ano, taková společnost byla v bále, jejíž pořádali „jenom žurnalisté“! Lidé, kteří dle běžné fráze „minuli se s povoláním svým“ a stali se — milionáři duchem. Pouzí „proletáři“ — kteří se stali „šestou velmocí“, již se koří svět. Co tu bylo řádů, démantů, lesku! Nemůžem v tom směru všechno zevrub udat, neboť „co toto píšeme“, není vrchní odhadce pražské zastavárny, výborem pro ten ples získaný, se svou adicí ještě hotov. (Pouhé boty lorda Dudleye ocenil např. 22 $\frac{1}{2}$ miliónů; „to na ně dáme u nás od fleku,“ pravil.) Lze jen říci: krása, *nesmírná* krása! Když se člověk na to podíval, zrovna facku to člověku dalo!

Nanejvýš že bychom z přečetných jednotlivostí zde snad hned uvedli, že poměrně největší furore učinil president guatemalské republiky se svou mladistvou chotí. Objevilí se v kroji tamějších domorodců. Úsudek všeobecný zněl, že krojem tím krása lidského vzrůstu a luzné jednotlivosti těla vynikají vskutku co nejprospěšněji. President a presidentka byli totiž nazí.

Zábava — ty můj bože, co říci o *téhle* zábavě! Zrovna ve vzduchu to viselo. Potřebovals odevřít ústa a už jsi měl na jazyku plno vtipů. Mluvilo se jenom německy, z úcty k přítomnému p. doktoru Riegroví. Byl tím jemným ohledem patrně dojat. Úznávalo se vděčně, že nejen v nynější

otázce universitní ujal se němčiny, nýbrž že už před dvaceti lety, sotvaže bylo české divadlo z podruží německého vybaveno, jakožto intendant svolil, aby se v tom divadle českém ihned zase zpívalo německy. Bohužel bylo naše obecenstvo tenkrát ještě takové, že němčinu z českého divadla vypískalo. Kde jsme mohli dnes už být!

Střediskem veškeré pozornosti byli ovšem žurnalisté čeští. K těm se tlačilo všechno. Bismarck se neustále dotíral k našim článkářům a vyzvídal na nich — protivný člověk! Sardou, Dumas, Augier obtěžovali sterými otázkami divadelní naše referenty. Redaktoři lokální části byli napořád obklopeni kopou samovrahů, kteří si hodlají letos vzít život a proto do zásoby diktovali své životopisy. Nejneodbytnější byla malá hezká jedna brunetka, která hodlá z vyšehradské skály skočit dolů, a mladý kupčik, který se hodlá pak pro ni zastřelit. „Pisatel těchto řádků“ zkusil zas nesmírně od holek. Rozneslo se, že on píše o bále referát, a každá chtěla, aby řekl, že ona byla nejhezčí. Slibovaly pánbůhví co všechno. Pak od diplomatů. Celá smečka jich se dotěrně nabízela, že ponесou rukopis do tiskárny. Ale „pisatel těchto řádků“ úmysl jich prohlíd!

Obecenstvo se rozpalovalo víc a víc. Výborem najatí lékaři, kteří chodili po sále s teploměrem v ruce a měřili vnitřní teplotu každého jednotlivce, konstatovali až 38° Celsia. Výše povážlivá! Ale ještě měla vystoupit o něco, když mezi tisíci a tisíci došlých telegramů objevil se také telegram z Vatikánu. Svátý otec se děkoval za vzácnou pozornost plesového výboru, který byl pro tuto noc dal zřídít telefonní spojení mezi Žofínem a Vatikánem, prosil žertovně, aby dali teď zahrát sousedskou, že prý by se „také rád otočil“, a poslal pak všem pozdrav a požeňání.

Byl už nejvyšší čas, aby se šlo k večeři. Nad jídelnou skvěl se nápis: „Pracuj každý s chutí (úsilovnou)“, kterýžto citát svou vhodností a zároveň novostí vzbudil všeobecný obdiv. Kuchyně tuze uspokojovala, bylť jí výbor podržel v režii vlastní. Hlavním jídlem byly kachny. Kdo se vykázal celoročním abonentním lístkem některého českého časopisu, dostal k tomu zdarma redakčního zelí.

Mezi večerí odbyly se dvě důležité věci. Předně velká loterie ve prospěch penzijního fondu českých žurnalistů, o kteréž senzační události jednaly časopisy celého světa už po nějakého čtvrt roku. Jak známo, byly předmětem loterie hezké dívky. Kdo vyhrál, mohl zůstat svobodným; kdo prohrál, obdržel na jeho číslo připadající dívku, s kterou se musil zasnoubit ihned. Dlouho nevěděl loterní výbor, dovede-li sehnat potřebný počet proher. Ale musí se říci, že i mnohé takové rodiny, o jichž vlastenectví se posud pochybovalo, věnovaly dcerky své co nejobetovněji.

Pak se odbýval kongres dam. Použito nevidané posud příležitosti, že se tu sešla dámská inteligence celého světa, a porokováno o nalehavé již otázce: mají-li ženské nosit tedy „spodničku dvoudílnou“ (divided skirt) a tím se přiblížit mužskému kroji. Za generálního řečníka zvolen bohužel anglický ministr Gladstone. Pán ten může být snad dobrým politikem, ale přírodopiscem *není!* Hned na počátku tvrdil, že prý ženské mají vlastně také dvě nohy, skoro tak jako mužští! Dámy významně mlčely. Mužští ale se nensmyslu tomu hlasitě smáli a odešli s pískotem. Otázka kalhot není vyřízena.

A pak se tedy zase tančilo, tuze tančilo. „Co toto píšeme“, je už skoro ráno a pořád se ještě tančí. Bálovníci nechtějí odejít, dokud prý nevyjdou ranní listy; vyprosili si, že se jim dovolí, aby je roznesli po abonentech. Počihá-li si tedy abonent za dveřmi, může někoho vidět.

△ V Praze 24. února

Přiznám se, byl jsem trochu rozmrzen na český národ; najednou se mně, vlastenci, už nelíbil, jak se líbival. Nejsem snad vlastencem přemrštěným, ó ne! Snad vás to překvapí, ale já například našim politikům nepřikládám ani té nejmenší ceny — na mou čest ne! Já o naší národní statečnosti mám ponětí dosti mizerné. Já ani sama sebe nemám za spásitele českého národa, a to vás nejspíš překvapí už zas.

Ale ledacos se mně líbí na českém národě přec. Předně jeho jazyk. A v tom jazyku některé fráze obrovité síly. Kdykoli jsem například slyšel pronést: „Ani v botě nemám vodu rád, jakžpak teprve v žaludku!“, byl jsem pokaždé u vytržení. Jak se tu pojí významný žert s hlukou pravdou, trefné slovo s důležitou věcí, jasná myšlenka s formou přímo průzračnou! Ano: jazyk takto řízný je jazykem budoucnosti, lid, který oplývá mudroslovím tak, tak krásným, je povolán k věcem ještě velkým!

A probírám se tyto dny stoletím sedmnáctým — náhodou německým stoletím sedmnáctým —, a najdu u Johanna Burcharda Mencke verše:

*Ich lasse nicht gar gern das Wasser in die Schuhn,
geschweige denn in Leib —*

Jako by hrom byl do mne vjel — eh co hrom! — hrom je cukrlátko naproti tomu! Byl jsem zničen, podetnut ve své národní pýše — snad si někdo všiml, jak jsem po tři dny chodil s hlavou sklopenou.

A snad mne někdo viděl zas včera a dnes — rovný jako šňůra, pyšný, zářivý — he? Pochopitelně: vynálezce viksu, leštidla na boty, je nalezen! Jmenoval se Urban, byl švec z Budějovic, rozumí se Čech. Musil být Čech, vždyť se

choval ten švec zrovna tak jako naši nynější čeští profesori universitní: vydal o své věci spis německý! Ano, Čech — lefte, tepny, vlňte se, prsa, — ústa, jásejte, pějte!

Urban se jmenoval, švec byl, žil na sklonku minulého věku — více téměř o něm nevíme. Měl předchůdce, jichž činnost pátrává, po staletých snad zkouškách, jeho, našeho Urbana, přivedla na vynález tak skvělý? Zdá se. Žádná myšlenka velká nedozrála najednou, každý vynálezce je synem doby své. A tolik je jisto, že to byla velká doba, která lidstvu darovala leštadlo na boty! Narodil se Urban tak asi současně s filosofem Kantem. Když Lavater na lidských hlavách, konal Urban své studie na lidských nohách. Když ve Francii vynalezena Velká revoluce, vynalezen v Čechách viks. Pak teprv přišel Napoleon I.

Ano, teprv po Urbanovi přišli Puškin, Moore a Byron. My sice nevíme, proč přišli teprve po něm, ale faktum je to. A teprv po něm začali Puchmýr a Hněvkovský české verše skládat, začal Dobrovský jazyk český sestavovat, hodlali se naroditi Klicpera, Turinský a jiní. Urban byl nejen první, on byl také největší Čech celé pohusitské doby. Jeho vynález, jeho viks je nejjasnější politickou pravdou, je nejpoctivějším pokynem, jaký nám kdy dán. On nám zřejmě praví: zdola nahoru se vyvinuj, národe český; dbej vlastního lidu, vrstev nejnižších, a zaleskneš se světem. Pány kopni.

Tolik je jisto, že švec Urban dodal českému národu více lesku než celá naše nynější delegace na říšské radě!

Co as přivedlo oslavence k tomu, aby vynalezl leštadlo na boty!?! Láska, zajisté jen láska! Ta láska, která je matkou vynálezů všech, matkou všeho umění krásného. Která učila první děvku kreslit dle stínu milencův obraz na stěnu. Která Pygmalióna přivedla k tomu, aby do mramoru vdechł žhoucí duši, nebo jak to bylo. U našeho Urbana to byla ovšem láska k vlasti. Jak často asi kráčel on, Budějovičan, v smutku po břehu Vltavy, v roztoužení po březích Malče, s hlavou svěšenou, s okem upřeným na botu! Snad skanula mu kdysi ze zaníceného oka náhle slza, snad se zaleskla na botě té — — ejhle — —!

Viks a poezie! Obé je jako zlato: malý drobet stačí, aby se

zalesklo kolem vše. Obé mluví k člověku za rána, v době červánků, nejvroucněji. Obému rozumí lidstvo po celé zeměkouli stejně.

Dnes — copak dnes už! Dnes už je viks něco zcela obyčejného, něco, co lze koupit. U Biningra na Betlémském náměstí* dostane toho člověk dvě škatulky za tři nové. Ale ještě před čtyřiceti lety, když každá domácnost si vařila viks svůj sama! Když otec rodiny se na ten děj připravoval jako dnes ještě venkovská hospodyně na pečení chleba. Když v určitý den nakoupil vitriolu, pálené moučky z kostí, kousek cukru a kapičku vína. Když s tím šel pod širé nebe ven na dvůr, my děti usedly na bobky kolem a po celém domě sousedé rychle pozavírali okna, kvůli smradu. Ano, tenkrát v tom byla poezie!

Tenkrát měl každý, komu se říkalo „pán“, dvanáct párů bot a ty se musily vesměs přešetřit den co den. Tenkrát spěchali ulicemi časně zrána hbití cidíčové bot, v zelených fracích, s lahví tekutého leštidla v ruce, s kartáči v modrý šátek svázanými, s rákoskou v botě. Chodili po příznivých jim rodinách, klepali šaty, cítili boty a v „lepších domech“ napráskali popřípadě i dorostlejší synům, s kterými se pan otec nechtěl sám už díť. Ach ty krásné časy! Věřu že jich vzpomínám zcela nezištně, bez nejmenší sobeckosti! Vždyť jsem já ani nebyl z „lepšího domu“.

Nu — dobrý Urban za to nemůže, že délkou času také jeho viksu ubylo poezie. Naší všeobecné vážnosti a nějakému monumentu přece neujde. Ale nejsem pro velký pomník, to ne — už vypadá ta nebohá země česká samými pomníky jako ježek a český národ přece pořád ještě nemá nic! Jsem jen pro monumentální pamětní desku — „Zde žil, myslil a působil švec Urban, vynálezce leštidla na boty.“ Člověk jde městem, dívá se po oknech, kde je jaká hezká holka, čte přitom — aby holky jako neutekly — pamětní tabulky, a rozmnožuje takto svoje topografické vědomosti, bystří svou krasochuť a sílí na vznešeném příkladu velkých mužů mysl svou vlastní — všechno zároveň.

* Reklama nezaplacená.

To bude zase pak slavností „urbanovských“ po celých Čechách! Je sice pravda, jak jsem již řekl, my pořád něco a někoho slavíme a pořád nemáme nic. Ale z těch slavností má alespoň naše mužská mládež něco. Po celý rok nedostanou se naši mladíci nikam „do domu“, nejsou zváni do žádných společností, nenabývají o nějakém společenském životě českém ani poněti — když se chtějí trochu jinak pobavit než hospodsky a kavárnický, musí si věru něco zaranžovat sami! Kde se má náš mladík například jinde naučit přiblížit se děvčeti, oslovit je, bavit se s ním? A přece to není maličkost. „Snáze jest napadnout sám a sám celou tlupu ozbrojených Arabů než oslovit děvče hezké,“ učí praktický Francouz.

A propos — zdalipak jste si všimli toho nového pronásledování děvčat? Četli jste, že litoměřický biskup p. Schöbel zapovídá pánům farářům mít mladé hospodyně? Odvážné podniknutí! Mně sice do toho nic není, na mé slovo se nic nedá — ale kdybych směl slůvko promluvit, radil bych zcela upřímně, aby pan biskup pánům farářům na ty mladé hospodyně nesahal!

Nebývá to vždycky spojeno se žádoucím výsledkem. Kdysi jezdil — není tomu ani tak příliš dávno — jistý duchovní hodnostář po farách ve východních Čechách; konal inspekci. A přišel kamsi a viděl u pana faráře osmnáctiletou hospodyňku, tak hezkou, že z ní sám nemohl ani oči spustit. Přece ale chtěl něco říci a opatrná řeč se zapředla následovně:

„Krásná ženská — pravidelně krásná — až přílišně krásná!“ děl dobrý hodnostář a zdvihl výstražně prst.

„Nu — při ženské ani tak na pravidelné kráse nezáleží, jako na tom, zdali je příjemna,“ děl farář, muž zkušený.

„Nebylo by ale přece líp, kdybyste si místo té dívčinky vzal sem nějakou — už zralejší krásku?“

„I — tahle žába je pro mne dosti hezká!“

△ V Praze 24. března

Máme to neveselé velkonoce — jak? Lidstvo opravdoví, lidstvo smutní, lidstvo kostnatí. Kdopak dnes ještě se vlastně na svátky těší? Kdopak dnes například v Čechách má z velkonoc radost? Ledaže jeden kluk si točí řehtačkou, a druhý kluk si tluče klapačkou, až dostanou oba po pohlavku za to. Nebo že jeden kluk v nekavalírském jazyku zpívá svoje: „— dejte vajíčka malovány, nedáte-li malovány, aspoň mi dejte bílý“ — a druhý „in der Staatssprache“ zase:

*Hoite kum'ch sun Gründorstche,
ös ha ne grüne, ös ha ruth,
gat mer ä husbacken Brut —*

což je ovšem nepoměrně hezcí.

Ale copak máme *my dorostlí*? My abychom leda na Zelený čtvrtek vyháněli ze stavení blechy; abychom šlehali svěceným klokočovým proutkem po posteli a po podlaze až ke dveřům a říkali: „Ven, hosti bez kostí!“ Nebo abychom na Velký pátek o půlnoci, při čtrnácti stupních mrazu, šli bosí a košilati na zahradu a tam odříkali: „Modlím se tobě, strome zelený.“ — Bůhví že tyto dvě milounké zábavy nepodceňuju! Jsou vskutku hezky, tuze příjemny, velmi rozčilující — ale málo je jich na nás, málo!

Achich — jakž se naši praotcové všude po Evropě o velkonočních bavívali? Na Zelený čtvrtek natlouk muž ženě. Na Velký pátek natloukla zase žena muži. To ovšem proto, aby se v ty svaté dny co nejdůkladněji nenáviděli a druh druhu tedy k hříchům nesváděl. A po vzkříšení byly městem odbývány obrovité průvody — „magna tripudia“ čili „velké tance“, jak je nazývali.

A což teprv o Boží hod — ty moje nebel! Když přivedli

žida do kostela, postavili ho doprostřed a dostal facku za to, že jeho předkové byli zradili a ukřižovali Krista Pána! Ano, tenkrát se uměli lidé ještě bavit! Roku 1312 byl vikomt z Rochechouardu zrovna o velkonocích v Toulousu hostem. Byl pozván, aby v kostele sv. Štěpána židovi tedy tu facku dal. A dal mu ji, až židovi mozek z hlavy vylít. „Nebohému“ židovi, jak estetik Flögel praví.

Vy říkáte, to že bývalo tedy ve Francii, ne u nás? A což je tedy to, že naši kluci o Velký pátek podnes „honí Jidáše“ — chytanou si nějakého zrzounka, nabouchají mu, a v spravedlivém svém křesťanském rozhořčení vyškubou mu třeba vlasy? Arci to už jen skromný, velmi skromný zbyteček starých slavných dob, ale není lze z něho soudit na bohatství našich otců? Mne, to se rozumí, ani nenapadá, abych žádal dnes snad za obnovení dávného onoho zvyku. Bylo by to nepokročilé. A není toho také dnes ani více zapotřebí. Dnes už nás Čechy žurnalističtí a jiní židé fackují sami, po celý rok, den co den.

Nebo když naši předkové jinde, například v Halberstadtě, vyháněli „starého Adama“. O Popeleční středu vzali totiž toho souseda, který se těšil pověsti, že je největším darebákem z celého města, zavlékli ho násilně do kostela, pojmenovali ho Adamem a natloukli mu. Pak musil bos běhat až do Zeleného čtvrtku, chodit v tu dobu vždy teprv po půlnoci spat, mlčky pojídat jídla mu darovaná, a o Zelený čtvrtek mu tedy dali peníze a nejen on, nýbrž celé město s ním bylo pojednou prosto všech hříchů. Náramně pohodlné! — Ale také zavedení či obnovení tohoto hezounkého zvyku nežádám. Dnešního dne jsou města už lidnatější, a nalézt největšího darebáka například v Praze — těžko, tuze těžko!

Nebo když slavili slavnost Oslí. Když vybrali holčičku, která byla ze všech nejhezčí, posadili ji na vyšperkovaného osla, zavedli ho do kostela a zde v šestiosmičkovém taktu zpívali na něho latinskou písničku: „Orientis partibus adventavit asinus — asinus egregius, asinorum dominus“ — od východu přišel osel, osel výborný, ano hlava všech oslů! A pak:

*Aurum de Arabia,
thus et myrrham de Saba
tulit in ecclesia
virtus asinaria*

čili: zlato z Arábie, kadidlo a myrhu ze Sáby přinášela do církve ctnost oslí. Atd.

A vidíte, ani o znovuzavedení této slavnosti nežádám! Těch „nejhezčích“ holčiček by se našlo v Praze arci dost, což o to. Také o osly, kteří by je na zádech nesli, nebyla by konečně nouze. Ale kdopak mně stojí za našich časů za to, že by se v tom nespátrovala už zase jenom politická satira? Že by v tom oslu výborném, přinášejícím zlato a kadidlo, v té hlavě všech oslů, neviděl někdo naposled — — já trnu hrůzou! — naposled nás Čechy?! A my Češi jsme teď „při vládě“, jak známó, a pan hrabě Taaffe by se po čertech divně podíval na toho, kdo by takhle urazil nás, český národ! Člověk by mohl mít mrzutost, povídám.

Eh — je to nesmírně těžká věc! Nevíme si rady. I kněžstvo naše nás už opustilo — a bývalo dřívě tak, *tak* ochotno! Jakž se upřímně starávalo, aby lidstvo po dlouhém postě zase okřálo, aby po týdnech smutku rozlehl se třeba i chrámem řehtavý „*risus paschalis*“ — smích velkonoční! A dnes? „*Fletus*“, jen „*fletus*“, pláč, bekot a vzlyk.

Jeden vypravoval z kazatelny, jakž prý Kristus, když rozrazil brány pekel, urazil přitom zároveň dvěma čertům nosy — chlapíci byli nosů užili co závor. A „smích se rozléhal, až se okna třásla“.

Druhý (ve Waiblingen) vyzval přítomné muže manžely, kterýže je v domě svém opravdu pánem, aby tedy zanotoval „*Vstalt jest*“. Všichni muži mlčeli jako zařezaní. Konečně se jeden rozzlobil a začal zpívat. Ostatní měli náramnou radost, vedli ho pak do hostince a bohatě obdařili. Doma byl ale za to od své ženy bit, to se rozumí.

Jiný mnich roku 1506 v jistém „moravském klášteře na Dunaji“ vyzval zase ženy, která by v domě vládla, aby atd. Vtipný čtenář ví už, že se nato ihned daly do zpěvu ženy všechny.

Týž mnich začal vzhledem k minulému právě postu, kdy se jedlo mnoho ryb, hlavně tresek, a vzhledem k nastávající obměně s masem hovězím své velkonoční kázání slovy: „Sbohem, hňupe, vítám tě, vole!“ — Vtipné, vskutku vtipné!

A dnes? Dnes fadesa, smutek, bekot — fletus, ploratus paschalis!

Jakpak nemáme plakat? Zčehopak se máme radovat? Z těch velkonočních vajíček? Věru že nám nezbyvá jiného pranic!

Kdybychom byli alespoň dost ještě naivní. Když vidíme teď v krámích velkonoční vajíčka šokoládová a marcipánová, hedvábná a dřevěná, dragantová a slaměná, abychom otevřeli udivením ústa a přemýšleli, jak as vypadají matky vajíček těch, ty slepičky šokoládové a slaměné, hedvábné a dragantové! Ale my jsme už náramně moudří! My už také víme, že se z všech těch vajíček velkonočních líhne nanejvýš několik bonbónů, nějaký náprstek a jehelník nebo tak něco.

Mne například by zajímalo nanejvýš vajíčko takové, z kterého by se ulh silný, rvavý, štípavý, škrabavý nějaký kohout český. Ale kde to vajíčko vzít? A kdyby bylo, kde je podložit?

Podlož české kvočně co chceš, ona už teď vždycky vylihne jen putičku hloupou.

My jsme bohužel pořád stejní, rok za rokem, z období do období, půst nepůst.

Jak to řekl ten mnich? — Vtipné, vskutku vtipné!

△ V Praze 21. dubna

Bojím se, že čtenář není si toho ani vědom, jaké výhody má právě co čtenář, recte abonent kteréhokoli denně vycházejícího českého časopisu. Čtenář je člověk dobroučký, neupírám, je také v leckterých věcech snad ještě dost chytrý, ale na všechno přece nemyslí, ó ne! Ach, kdybych já nebyl sám novinářem, — čtenářem bych chtěl být, ničím jiným na světě než čtenářem! Když to ale nejde!

Čtenář vezme jeden zlatý třicet krejcarů, donese je do administrace a je od téhož okamžiku den co den „ctěným čtenářem“ a „spanilomyslnou čtenářkou“ po celé čtyry neděle! A když připlatí si měsíčně šesták, je „ctěným čtenářem“ už i s donáškou do domu. Notabene: hned od *sedmé* hodiny zrána. Když někdy ne, může jít do administrace a žalovat, že dnes do půl osmé postrádal navyklé cti. Tam se to vezme ihned do protokolu.

A je to také vskutku pokročilé a zcela rozumné. Může-li se na abonmá denně až do domu dodávat radnické uhlí, košíček čerstvých květin a hovězí maso, pročpak ne zdvořilost a pocta! A prosím — ta výhoda je už při časopise zcela obyčejném, jen tak občanském; jakpak teprv, je-li ta zpráva pravdiva a budou-li staročeši vydávat teď nový časopis český, zvláště pro šlechtu určený! Gratuluju českému čtenářstvu vůbec a sobě zvláště, neboť *zde* půjdu také já mezi abonenty.

Jakpak nám asi bude redakce říkat? Přinejmenším „urozený“, myslím. No, já nesáhám nikdy nad to, co mně patří. Hrabě nejsem, kníže mně se zdá také ne, princ — můj tatínek sice říkával: „Tadyhle jde náš princ,“ snad to ale nemyslel zcela doopravdy; „urozený“ však jsem, to vím, a chci to jednou také číst černé na bílém. „Urozený čtenář“ — to to bude člověka škrabat pod bradou.

Konečně! Totiž — ten výkřik platí šlechtě, ne mně! Přiznám se: při vzpomínce na naši šlechtu mne už často polily slzy. Kdykoliv jsem vzal do rukou časopis pro české dělníky, pro české hostinské, pro české mlynáře, pro české muzikanty, pokaždé jsem si vzdychl: „Pro každý kšeft je u nás už něco, jen pro kšeft šlechtický není a není nic!“ Kdykoliv jsem po obědě nad některým ze svých nejoblíbenějších časopisů usnul a pak zase posilněn procitnul, pokaždé jsem zívaje a hluboce pohnut zabědoval: „Věčný bože — jen on, jen český šlechtic nemá, kam by hlavu složil!“ —

Jsem žádostiv. Velínový papír, to se rozumí. Titulkové písmenky sesazeny ze samých erbíčků, jež pod drobnohledem rozvinou se co úplný, „černý, ale věrný“ obraz pobělohorské naší šlechty. Psán pak bude ten časopis české šlechty ovšem německy. Budem-li na to hubovat, řekne nám doktor Rieger, že jsme hloupi. Jemu že to pranic nevadí.

Zdalipak by mne tam mohli potřebovat za redaktora? Jsem milovníkem „tiché, malé práce“, a snad bych tam ztloust. Náramně rád byl bych prvním českým spisovatelem, který ztloust. Tadyhle jsem četl, jak se Francouzové v celém jednom článku chlubí, cože měli už tlustých spisovatelů. Dumas starší byl prý tak široký, že kdyby byl měl jít třikrát pěšky kolem sebe, byl by unavením pad. Pak je ovšem i při nejlepší vůli těžko francouzskou literaturu „jen tak obejít“, jak to chtěli učinit Němci. A rovněž je pak pochopitelné, že českou literaturu „obchází“ snadno celý svět. Když jsme my čeští spisovatelé jako třístky!

Rád bych věděl, jak to dělají čeští herci, aby tučněli. Dnešní Humory mají obraz: „Velké stěhování z divadla Prozatímního do velikého Národního — a to cestou přes Nové české.“ A na tom obraze je skutečně několik herců tučných. Z čeho?

Po čertech málo bujnosti jimi ale šije! Rád bych viděl, kdyby se stěhovali herci například pařížští, co by na tom obraze všechno stálo! Kde za herečkou Leou d'Asco při každém kroku jde mouřenín a slečna si za měsíc jednou s větroplavcem „svým“ vyletí někam do povětří. Kde slečna Charretova vodí s sebou na řetízku lišku a doma si

vychovává šest medvědů. Kde slečna Colombierova vydává romány tak — cudné, že se nad nimi až i mužští červenají. Kde herec pan Turbot má dvacet čtyry koně v stáji svém. — A na tom našem českém obraze — ty „extravagance“! Jeden pán jede na velocipédu, druhý nese hrnek „guláše“, třetí má buldoga, čtvrtý docela papouška — ukrutné! A jedna dáma si nese dětskou panenku a druhá obraz sv. Antonína Padovanského — to je zas toho! Nehledě stran toho sv. Antonína ani k tomu, že do něčí soukromé pobožnosti nikomu vlastně nic není!

Nadpis praví, že beže každý s sebou, co mu nejdražšího. My vidíme, že dáma si nese vavřínové věnce, pán úlohy, druhý pán noty, třetí divadelní hry, jež sám napsal, — nu, buďme rádi, že takové věci jsou našim hercům „nejdražší“.

Ne, ne — bujni nejsou. Snad tomu nevěří ještě zcela tak pevně, že Nové české je už najisto štací poslední do ráje Národního, nebo snad že pořád není ještě úplně jisto, bude-li v tom velkém Národním tedy ráj nebo co.

Přáli bychom jim a české dramatické múze a českému národu, aby v Národním došli všichni už tvořivého poklidu. České herectvo prodělalo s národem poctivě trnitou cestu svou, ne tak dlouhou jako spisovatelstvo, také již poměrně větším výsledkem hmotným ukončenou, ale trnitou dost a dost, chudobnou až běda.

Nu — mají to překonáno. Vlastně se musí říci: národ má to překonáno. Na tu výši skvělých finančních poměrů, jakými oplývají umělci velkých národů, ovšem se naši herci nevyšinou tak brzy. Jim nebude hned tak dopřáno, aby si jako Haase a Geistingrová zajížděli do Ameriky pro bedny dukátů. Aby si nějaká česká slečna Bianca Bianchi z gáže jediného roku koupila elegantní velkou vilu a česká Sára Bernhardtova z jediné pohostinské hry velkostatek s třemi dvory. Copak si asi čeští herci myslivají, když čtou a slyší o těch velkých gážích v cizině? Nejspíš asi tolik co český spisovatel, když čte o honorárech Sardouových a Daudetových: nic — a pracuje klidně dál.

Před čtvrt stoletím bylo pro české herce hůř. Určitou, ač dosti malou nějakou gáží měli jen as tři pánové a dvě

dámy — ti, kteří byli zaměstnáni také ve hrách německých. Za české hry neměli vlastně ani tito určitého pranic, nýbrž jen jako všichni ostatní půl benefice ročně. Což dělalo v šťastném případě někdy až dvě stě zlatých.

Dvě stě zlatých ročně! Jakžpak neměl pak český dramatický umělec vedle „chrámu Múz“ pěstovat si také krám nitařský, zanášet se živnou krejčovinou, vyrábět výtečné uzenky, hotovit nové a spravovat staré stoly!

Arci, obyčejně byl výsledek benefiční hezky nižší než dvě stě zlatých. Průměrně sto dvacet až sto padesát, takže přišly pak na týden asi dvě zlatky. Z čehož musil si herec kupovat také ještě rukavice, líčidla, paruky, trikoty atd.

Je známa odpověď, kterou dal Stöger jistému mladému českému „milovníku“, žádajícímu, aby mimo benefici byla mu vyměřena gáže alespoň dvacet zlatých měsíčně.

„Ne, můj milý, — ani krejcaru. Jste mlád, moh byste zpejchnout, a to já nechci mít na svědomí!“ —

Od té doby se už gáže upravily. —

Beru ještě jednou Humóry do ruky a dívám se na tváře stěhujících se herců. Ne — z těch nezpejch přece ještě žádný!

NÁRODNÍ LISTY 22. dubna 1883

△ V Praze 9. června

V době, kdy nebe je plno nejjasnějších úsměvů, vzduch plný zpěvu a vůně, a celá příroda rozkvětlá v barvy veselé, stala se tvář česká opravdovou, oko se rozhlíží zkumně a po čele běží vrásky. Přemýšlíme, neboť cítíme, že přiblížili se nám dnové vážní. Po mnoholetém úhorování, dumání a nečinném vyčkávání přistoupila k nám zase politická práce, a není snad Čecha, aby necítil velkou důležitost její pro všechnu budoucnost. Národ musí dokázat, že nespolehá na jiné, že myslí sám a sám že chce se státi podkladem svých osudů příštích, bohdá lepších.

Od roku 1860 prodělali jsme velkou školu. Vystupujeme z ní, abychom vstoupili — vedle do školy hned nové. Vidímeť jasně, že dnes jsme pořád ještě jen — politickými učedníky. Je to pramály výsledek za dvacet čtyry roky, za tolik časů pro život malého, v boji se nalezajícího, zlými živly obklopeného národu předúležitých, ale — jakáž pomoc! Jaký to rozdíl mezi tehdejší nadšeností a dnešní chladnou zkumností, tehdejší jásavou troufalostí a dnešní nedůvěrou ve vlastní zdatnost, tehdejšími skalopevnými nadějemi a dnešní neurčitostí vůle! Žili jsme tenkrát se sen mládí, byli jsme obaleni růžovými obláčky prvního rána — růže rozplynuly se v denním parnu a my stojíme před zprahlým polem: první žeň je ztracena.

Nebyl tím vinen nedostatek národní síly. Té bylo dost, a někdy se podobala až horskému vodnímu přívalu. Jakž také jinak při probouzejícím se, nadaném, několikamiliónovém národu! A také celý svět ostatní nám sílu tu přiznával, bylo to vidět i na jeho důvěře v nás i na jeho obavě z nás. Ale neměli jsme dosti umělosti, abychom síly své využítkovali. Třeba odpovědnost byla různě velká, vinu jsme měli všichni: všichni jsme se mylili. I ten, kdož byl mezi námi

pesimistou největším, přece si myslil rozvoj politických událostí snazší, než jaký se pak ukázal. Sama ta naše slavná minulost česká nás mýlila: domnívali jsme se, že jen potřebujeme chtít, a samo sebou že již dostaví se pyšné pokračování minulosti té. A také cesty, jimiž se ubírali jiní národové malí, nemající ale za sebou děsný spánek dvoustaletý, nás sváděly. Tak se stalo, že horský příval odhučel, politické proudy se změlčily, vysychaly a nastalo ticho.

Teď nám začíná svítat nové ráno a přišla doba setby nové. Ztratili jsme mnoho času, zmařili mnoho síly, pozbyli mnoho nadšení, ale díky nebi, že můžeme říci: v některém ohledu jsme přece zas mohutnější, než jsme byli. Třeba ne ve směrech politických, jež přenechávány několika jen rukám, zato ale ve směrech jiných, jimiž pracoval náš národ, *celý národ mnoho*. Přirozeno: strom, pokud žije, *někam* růsti a šířiti se musí. Národní naše uvědomění, třeba se již neosvědčovalo tak jásavě, stalo se hlubší, širší, řekněm nezdolnější. Česká inteligence vzrostla na celou, mocnou již hradbu. Organizace českého společenského života rozkvétla a zapevnila se v směrech mnohých. *To vše si učinil národ sám, přihlížeje sám k životním svým potřebám, obětuje jim péči, lásku a značné hmotné oběti*. Vzpomeňme si, co učinil národ český sám pro své školství, Národním divadlem pro veškeré své umění, jakou si vyvinul bohatou literaturu, jak četnou třídu inteligentní, jak krásným životem spolkovým sepal všechny své členy takřka v obruč jedinou atd.

A z toho je již také patrné, jakže se máme dát do nové své setby. *Celý národ* je to, jehož činnosti vyžaduje politika. *Národ sám* a *celý* musí stejnou péčí, jakou dosud věnoval jiným svým potřebám důležitým, věnovat také politice, potřebě své nejdůležitější. Národ sám musí sledovat politické běhy se zájmem co nejživějším, sám je uvažovat, sám vyhledávat pomůcky ve věcech a osobách kolem spočívající, sám být činný a čilý, sám trpělivě a ochotně vykonávat veškeru politickou svou práci a sám být jejím ředitelem. Z té *stálé* součinnosti všech, ze stále živého zájmu všech vzroste pak silný, zdravý a unášející politický proud,

přestane posavadní křečovité vzepnutí se a zase ochabnutí, ukážou se pravé potřeby naše, najdou se pro ně vždy praví lidé a pomine zhoubné spolehání se na zázračné talenty jaksi z nebe nám seslaných jednotlivců. Ano, někdo nás musí vést: a sice *jasný rozum* náš a naše *láska k vlastnímu životu*. Nechť národ pravý talent takto uzná, kde a kdykoli se tento *osvědčí*, nechť každou radu přijme, ukáže-li se jeho chladné rozvaze býti dobrou, nechť je vděčen mužům, již národu dovedli vydobýt skutečných úspěchů; avšak přitom pravíme z plného přesvědčení, že náš národ *jen tenkrát* vzroste, když *celý* a *trvale* se zasadí o politické zájmy své. Nekážeme tím žádnou revoluci proti poměrům u nás stávajícím, nedát se celý způsob politického života přeměnit za den ani snad za rok; ale jakmile celý národ věnuje se také politice, jak se věnoval dosud důležitostem jiným, stane se přeměna znenáhla a přirozeně sama sebou.

A ze společné té živé politické činnosti vzejde národu síla a z té náležitá ve světě úcta. Svět se kloní vůbec jen síle. Od slabocha jednotlivce se odvracíme, ale můžeme mu někdy pomoci; celý národ slabochů budí však nechuť a pomoci mu není žádné, tomu jsme se naučili z dějepisu. My Češi slabochy nejsme; dokázali jsme to v jiném, dokažme to i v politice. Omlazující sílu bude nám dodávat práce vzájemná a také ta krásná, nenahraditelná naše vzpomínka na slavnou českou minulost. Kdo nám sahá jakkoli na minulost tu, třeba z vlastního našeho tábora, považujeme ho za svého nepřítele. A také cesty jiných vůkolních národů *mohou* nám býti příkladem: netřeba, abychom se zcela dle nich zase řídili, ale abychom zkumně soudili a na horlivosti jiných měřili horlivost vlastní.

Jakže dosáhnout politického toho osvěžení, nedá se věru podrobně říci. Generálním slovem je *živý zájem*, nechť se pak jeví politickými spolky, politickými schůzemi, činností při volbách, součinností ve věcech veřejných vůbec, jakkoli. Avšak ztratit se nesmí ani minuta.

Nastala nám například doba *nových sněmovních voleb*. Máme do nich čas až podezřele krátký, ale přece se musí při nich zjevit již věc dvojitá: předně, že voliči dokážou svůj

zájem a dostaví se všichni, a pak, že budou volit jen muže pravé. Zajisté nebude zde toho jásavého nadšení, jaké bylo v letech šedesátých; zato nastup tím hlubší opravdovost.

Úvahu, kohože volit, tu úvahu považuj každý za svatou svou povinnost. „Starší zásoby“ našich poslanců poněkud prořídly. Mnohý as sám cítí, že nemá dosti síly, aby začal ve mnohém zase „znovu“; bude mu as jako lučině při třetí seči: „tráva na ní jemnější a tenčí, ale beze síly“. A o některém rozhodnou v téměř smyslu snad voliči sami. Komu ale voliči darují svou důvěru poprvé, nechť si ho všimnou dobře, hodí-li se nám zcela; nežijemť sta mil od sebe, abychom se nemohli poznat. Mezi voličem a zvoleným panuj týž poměr, jaký mezi čtenářem a knihou: čtenář je nejspokojenější tenkrát, když z knihy vyčte — sama sebe. Ve svém poslanci viz každý vlastenecký volič pravý obraz vlastních svých citů, snah a tužeb.

A poslanec rovněž považuj voliče své za knihu. Ale za knihu, do kteréž jemu třeba se zase večíst. Aby poznal veškeré potřeby a sny národa, všechny jeho radosti i žaly.

Na nejpřednější místo kladme ale všichni a vždy národa svého prospěch. Zcela dle pravidla, jemuž nás naučila moudrost jiných: „Staráš-li se věrně o krb domácí, jsi rozumný. Pomýšlíš-li přitom i na jiné, nazvou tě dobrým; škodíš-li jiným, prospívaje sobě, řeknou, že jsi zlý. Ale neprospíváš-li sobě vůbec, dí každý právem, že jsi hloupý.“ A hloupým být je v politice — to nehloupější.

△ *V Praze 16. června*

Boj, nic než boj! Dnes mluví Knoll, zejtra Šmejkal, pozejtří Plener, pak Rus a jiní a jiní, a všichni ohlašují boj — komu? Nu Čechům, to se rozumí. „Věčně v útok znějí fanfáry,“ v útok na český národ — a jsou to ty samé zvuky, které už za Sába plašily zvěř a lid po českých hvozdech, které se ozývaly proti rozvoji českého ducha za Václava, které doprovázely Husa na hranici, které hučely v 15. věku proti náboženské svobodě v Čechách, které jásaly po bitvě bělohorské, které přehlušit měly roku 1848 hlas národu volajícího o život, které od těch dob jsme slyšeli rachotit rok co rok, skuhrat den co den a které vůbec znějí nám v uších a bijí do našich prsou po celé tisíciletí, po všechny časy, jež zná česká historie. Ty samé zvuky, které zněly po věky od českých hranic až k Baltu, po věky, až tam nastoupil klid hrobu — slovanského hrobu. Které ještě dnes někdy zatřesknou nad dokonávající Lužicí, posměšně zalehají v Poznaň atd. atd.

A přece by mohl být tak krásný, tak zlatý, tak lidský mír mezi českým a německým lidem v Čechách! Potřebovala by ho ta věčně se chvějící země, potrebovala ze všech stran dušená svoboda, potrebovala sama ta svatá myšlenka lidská. Také jsme ho již tolikrát poctivě nabízeli, bůhví že poctivě! Jednou se jak známo oni i tvářili — ale jen jednou jedinkrát sáhli alespoň ku přetvářce té — jako by také národnímu smíru chtěli. Šel jim tenkrát co posel náš vstříc Sladkovský, ideál přímosti, muž, jemuž viděli až na dno křišťálové jeho duše.

Ani s ním nemluvili. A když se jich slibu dovolával, vysmáli se mu jako bláznivému dítěti. Pamatuju se podnes, jak zdrcen přišel Sladkovský! Žádná pohroma jeho drsného života nepobourala mu tak říš jeho ideálů jako tato.

A my jim mír nabídneme zase, zase poctivě a zase bez vší naděje. Oni to vědí, že nabízíme poctivě, že musíme tak poctivě nabízet, i kdyby neplynula upřímnost ta ze samé povahy české. Ale již nyní na nás řičí: „*Ne a ne, ani slova nechceme slyšet!*“ Vždyť my vám rozumíme, pánové. Vy nás vůbec nemůžete potřebovat na světě. Proto voláte stále: „Boj! — Boj!“, doufajíc v jakoukoli budoucí náhodu, která nás skosí. Ztratit nemůžete nic, vyhrát všechno; my zas můžeme ztratit všechno, výhrou pak je sám život našeho národu. Proto také boj přijímáme, my jej *musíme* přijmout, když vy *chcete*. Dnešního dne už na nosném moři lidstva nezahyne nikdo, kdo se neopouští sám. A národní samovraždy se u nás nedočkáte.

*To nejbožštější svobodnému muži,
ba nebe pozemské jest jemu vlast —*

praví německý básník. Němečtí básníci, němečtí spisovatelé druhdy, dokud se také Němcům dařovalo bídne, vůbec pronášivali věci divné, ideální; praktický Němec musí je proto dnes až příliš často korigovat. Český Němec například zajisté nemůže trpět, aby česká vlast byla „*pozemským nebem*“, a proto míchá občas, totiž kdykoliv možno, smolou a sírou. Nějaký čas byl teď zdánlivě mír, stálit nám, menšina většině, opatkem hezky na krku. Ačkoli i v té době, odkudkoli mohli, od Chomútova nebo od Vídně, věrně nám každý štulec do boku vrazili. A kdekoliv se co urvat ještě dalo, jako v páté čtvrti pražské při volbách sněmovních, nečinnými a neochotnými věru nebyli. Nyní prý budou, tak oznamujou, činní i v ostatních čtvrtích, vůbec všude, všude! Byli jsme dlouho nečinnými, myslíjí tedy, že jsme zas dost slabi. Naši přímo znamenití vůdcové ututlávali, ubíjeli každou, každičkou samočinnost národu; pánové myslíjí tedy, že jsme jak náleží pro volební porážky připraveni.

Jeden jich harcovník vystupuje po druhém z řad, máchá kopím a provolává: „Boj!“ Nejprve, již 20. března, když naši vůdcové ještě dlouho klímali v křeslech svých, vystou-

pil prof. dr. Knoll s účelnou stran voleb přednáškou v německém kasině; přednáška ta vyšla teď komisí *Dominicusovou*. Přednáška se nazývá *O německu v Praze*. Do kasina chodí prý vzdělání Němci — je to úžasné, co všechno vzdělaný Němec dnešního dne už snese!

Praha je město krásné, dí dotýčný Knoll, už proto, že skrz naskrz má znak německého ducha. Začíná být Prahou teprve od onoho okamžiku, když „moudrá“ knížata česká povolávali sem Němce; po tu dobu byla jen tak nějakým „chudým podměstím“. Nejprv zvelebili Němci okolí Týnu, pak obdrželi svou kolonii na Poříčí, pak vystavěli Nové Město, a dnes, když se z německého Starého Města přes německou Malou Stranu podíváš na německé Hradčany a odtud zpět přes německý Smíchov až na německý Vyšehrad, musí ti srdce v těle radostí zrovna německý valčík tančit. Praha byla až do našeho věku veskrz naskrz německá, a pojednou byla pak česká a Němci se ztratili někde v písku; tím byla ale vinna historicky známá německá „Gemütlichkeit“ — je to až zázračné, z jakýchžto až směšných maličkostí přes noc někdy vyrostle celý národ.

Ale dříve ještě, než zmizeli, vystavěli „Němci“ honem všechny železnice a pražské mosty, předtím už založili konzervatoř, malířskou akademii a muzeum, ještě předtímžto zbudovali veškeré chrámy, kde který je hezký, namalovali do nich obrazů, natesali soch atd. Vedle toho pracovali Němci v Čechách po několik století pro svobodu, pořád jen pro svobodu. Když viděli, že Češi nemohou kupředu, pomáhali jim i při zakládání Matice české a Hartmannové, Meissnerové atd. napsali o nich tuze pěkné písničky. Jmenovitě Hartmann citem zrovna se až rozplýval, když zřel do hasnoucích očí českého národu — „té srny dokonávající v lesní samotě“. Škoda, že si to Češi zkazili! Pojednou se ukázalo, že ta srna byla vlastně mladým junem, který počal leckoho už i na parohy brát, a pak ovšem začali mu Hartmannové atd. ihned pořádně nadávat. Kdyby si chtěl český národ lehnout zase někde do lesa a tam skomírat, oni by na něj psali nové písničky pěkné.

Jenom německá literatura pomohla duševnímu životu

v Čechách z bahna, jenom — ale nebudu více uvádět z famózní přednášky. Aby tak Francouzi začali vypočítávat, co francouzská literatura, francouzské umění, francouzský duch vůbec vyvolaly všechno v Německu! Abychom jen my sami vypočetli nepřehlednou řadu svých učenců a umělců, kteří působili mezi Němci a pro ně, promluvili o české reformaci co o matce reformace německé, o vlivu rudolfínské doby na vědu německou, o Čechu Komenském co otci evropského školství. Ten pustý smích, že mluvíme o věcech „minulých“, že se chlubíme součinností na kultuře evropské, kteráž „součinnost rozumí se u evropských národů přec sama sebou“, — vždyť jsme jej slyšeli, když Rieger dobromyslně zavadil o stavbu vídenského svatoštěpánského chrámu, a zas teprv před několika dny, když se mluvilo o Čechách Škodovi a Rokytanském, a slyšíme jej u příležitosti každé! Ovšem, prof. dr. Knoll zato vypočítává každý hřebík zaražený Němcem někde v Praze — což Němci! My kvitujeme při každé příležitosti vděčně, čemu jsme se kdy od Němců učili; aby učinili Němci některému národu totéž, ani je nenapadne.

Po válce roku 1871 napsali Němci celou řadu spisů dokazujících, že veškerý národ francouzský je národem šilenců stonajících slavomamem. Hned tenkrát jsme si dovolili poukázat, že veškeré uváděné jich důvody hodí se stejně na ně zpět; ale nepoukázali jsme na to posměšně, nýbrž varovně. Německé sebevědomí je věru až děsné. *Jahn* ve svém *Deutsches Volkstum* zná jen dva národy „svaté“: Řeky a Němce; ostatní jsou tedy hříšná smeť, s kterou nejlíp do moře — ale do německého, kvůli očistě.

Němci mají svou spoustu hotových frází, jež opakuje beze všeho přemýšlení jeden po druhém. I nejvzdělanější a poměrně objektivní ti například řekne: „Ale to přec připustíte, Němec že je k jiným národům vždycky *spravedlivý*.“ A když si dovolíš zeptat se po důkazech, neuvede se ti ovšem ani historie německá, ani události našich dnů. Že prý překládají Němci ze *všech* literatur, řekne se konečně. My Češi překládáme z němčiny stokrát více než oni z češtiny, jsme dle té logiky k nim tedy „stokrát spr-

vedlivější“. Německé divadlo žije z produkce francouzské, němečtí kněhkupci přinášejí den co den z franštiny nějaký překlad — francouzskému národu a francouzskému duchu posmívají se a spílají Němci přitom rovněž den co den. Velká část beletrie přichází Němcům z literatury ruské — ale „Rusové jsou posud barbaři“. To je spravedlivost.

O tom vlastenectví, kteréž by se chvělo radostí nad každým pokrokem vlasti, tedy i neněmeckých krajanů, není v přednášce pana Knolla arcí ani tuchy. Vždyť zde beztoho udělali všechno Němci. Česká literatura vyluzuje mu jen úsměšek. Česká hudba vzrostla cele z německé. Nejhůře ale se daří české žurnalistice. Je hruba, surova. Bohužel má pan Knoll v tom trochu pravdy; naučili jsme se od německé, jmenovitě vídenské žurnalistiky už hrubosti, že se za ni někdy věru stydíme. Až se naučíme od ní také ještě trochu prolhanosti a úskočnosti, budem pak už mít dost vlastností, aby nás za ně nenáviděl národ ve světě kterýkoli, — budem prosáklí „německým duchem“.

Ach ano, pan Knoll je nanejvýš „spravedliv“. Vždyť uznal tedy i „moudrost“ některých českých knížat, těch, kteří volali Němce do Čech. A uznává trochu i Sladkovského, za to, že tento řekl, Němci že v pražském obecním zastupitelstvu mají být číselně silnější. Aby pak spravedlivost Sladkovského tím více vynikla, neuvedl pan Knoll ani jediného z českých Němců, který by se byl podobně ujal Čechů.

Jsme panu Knollovi za jeho přednášku přece jen povděční.

Praví, že Praha není slovanskou, ba „ještě ani ne do slovanštiny přeloženou“. Nu tedy se musíme vynasnažit, aby veskrz slovanskou co nejdřív byla!

Směje se nám, že naši šlechtici mluví jen německy. Nechť sobě toho posměchu páni šlechtici dobře všimnou!

Směje se dále, co všechno pro Prahu z Němec práce přišlo. Jasný, námi už tak často a bohužel bez náležitého povšimnutí daný pokyn, aby se žádné práce více z Němec neobjednávaly. Dají si je dobře zaplatit a pak se nám ještě vysmějou.

Vytýká pražským paničkám Němkyním, že ve své domácnosti mluví se služkami česky. Nový pokyn těm paničkám českým, které po ulicích a v krámech štěbetají německy.

A volá vůči nastávající období politické ku svým národním spoluvěrcům, aby každý z nich byl politicky činným, každý aby dostavil se v řadu — „v našich poměrech záleží *na každém!*“ Jistě; u nás ale *ještě jistěji*. Nechť se při nastávajících volbách nevymyká z české strany muž *ani jediný*, nechť každý staví se v řady bojovné, nechť *celý národ účastní se politické práce!*

NÁRODNÍ LISTY 17. června 1883

△ V Praze 23. června

Nechte mne, ať se vypláču, — prosím vás pro všechno, nechte! Cožpak je to hanba, když muži propukne pláč? — Ach kaňte, vy rosné krůpěje díků, leskněte se, vy mokré démanty citu, běžte přes mou planoucí tvář, vy poselkyně srdce! — Vždyť to není věru tak veliká, neslýchaná věc, když rozpláče se jednou muž! Nemusí se také muž občas prochvít, protřást až na grunt své duše? jako se musí občas proklepat kabát? a někdy i celý národ?

Očekával, ano prorokoval jsem sám, že zahlaholí od nás slovo míru. Ale že uslyšíme tak široký, tak mohutný šalmajový tón, nenadál jsem se ani ve snu. Ti byli asi ve čtvrtek ráno v německém kasině překvapeni, když jim naše kapela pod okny spustila tu „českou nejnovější“. „Politická retiráda čili Bývávali bývávali nebo Od desíti k pěti“ jmenovala se ta výtečná skladba a provedla ji dle všech pravidel pro svátky a posvícení složená česká „muzika“: šalmaj — dr. Rieger, bas (bombardón) dr. Trojan, dva lesní rohy — Zeithammer a dr. Jeřábek, dva klarinety — dr. Mattuš a dr. Žák, dvě tenórové křídlovky — dr. Milde a dr. Žák, dvě flautny — dr. Kaizl a dr. Čelakovský. Josef Jireček byl také při tom, ale nefoukal. On jenom, čistotně oblečen a roztomile učen, stál mezi nimi, jeho příjemná tvář se usmívala do oken prvního patra, jeho krásné oči svítily do výše, tak luzně, tak sladce — — To tam asi bylo bekotu a slzí, v tom německém kasině!

A teď, zcela dle receptu klasikův, ulehne tedy Čech Němec k mumlavému potoku, obklopeni hopkujícími jehňaty, na slunnou trávu. Společnými písněmi budeme budít ozvěnu hor, a když nám vyschne, napijem se mléka ze společného džbánu. A při svítu večerních červánků obvineme si vroucně ruce kolem vzájemných krků a tak nás uspí potok ten mumlavý — —

Ale to všechno jsem trochu očekával, to přece ještě není to, co mne pohnulo přímo až k slzám. Ach — mne pohnulo, že jsem byl zahanben, překonán. Že jsem pojednou nalezl u našich politických vůdců, co bych byl nikdy u nich nehledal, bůh ví, že ne —: „moudrost“. Nesmějte se. Ovšem ještě ne moudrost v činech, to se rozumí, to nemůže nikdo hned tak očekávat, ale v slovích. V tom volebním provolání totiž, a sice hned dvakrát, nebo docela třikrát. Stojí tam, že prý dojdeme šlechetného cíle svého „moudrým užitím“ všech svých sil a že prý máme do sněmu volit si zastupitele „moudré a statečné“. A vskutku, hned nato se uvádí seznam těch poslanců příštích, vždycky jeden moudrý a hned za ním jeden statečný, a zase jeden moudrý a zase jeden statečný, takže bude každých tak asi polovic.

To se koukáte! Ano, mně dne 21. června, o 9. hodině ranní, také vypadly noviny z ruky. Jaktěživ na ten okamžik a na to příjemné leknutí nezapomenu! „Moudrost“ — ten drahokam! A našli jsme jej zrovna jako to chvalně známé slepé kuře.

Jen abychom nezpejchli! Abychom raděj snad trochu počkali, až jaká ta moudrost tento — ne? Nebude-li to naposled ona moudrost vznešená, která člověku „nedává ani nádheru, ani bohatství, ani jakoukoli radost, nýbrž jen sílu, — aby toho všeho postrádal“. Tu už bychom arci tak ňák znali. Tatáž jediné privilegovaná firma, která už od let řídí náš obchůdek s českou politikou — — Ale nechme toho!

Dějou se vůbec věci k neuvěření. Ve Vídni je teď zas šílený rámus kvůli české škole, vidíte? Z toho byste soudili, že jsou Němci zásadně proti podobným národním školám v „cizině“, vidíte? Nu a vidíte, právě čtu, že v Londýně Němci si vydržují hned čtyry, to se rozumí, že německé školy pro své děti, a musím dát právě svědectví, že jsem nenalezl ani jediný časopis německý, který by kvůli těm školám proti londýnským Němcům zuřil, naopak že *všude* podnik ten schvalují a podnikatele velebí, ne snad jen co Němce, nýbrž co *pravé a vzorné humanisty!* Vidíte tedy, že

Němci v zásadě proti takovým národním školám v cizině nejsou!

V Čechách teď hlásají němečtí vůdcové boj proti Čechům, vidíte? Z toho byste zas soudili, že Němci, kdekoliv sídlí pohromadě s jiným národem, jsou nesnášliví, vidíte? Nu a vidíte, teď bude ve Švýcarsku velká národní střelecká slavnost, švýcarští Němci rozesílají pozvání a tam stojí věta: „Švýcarsko dává důkaz výmluvný, že tři různé národové bratrsky mohou sídlit pohromadě všichni hotovi prolít krev svou na obranu společné vlasti.“ A veškeré časopisy německé to provolání otiskují a ještě Švýcarům takovou řeč chválí! To čuprníte!

Ach ano, od toho okamžiku, kdy jsem u českých politiků našel moudrost a u Němců spravedlivost, věřím už ve světě všemu. Totiž od předvčerejška. Všechno — všechno na světě se konečně změní a zdokonalí, jenom třeba vyčkat času, jen trpělivost, občane! A jmenovitě ty, Pražane zkoroučený, trpělivost!

Stěžuješ si, že máš tou věčnou „vodní otázkou“ už celá ústa zkřivena? Že už se s ní taháš deset let, že jsi kvůli ní nadělal až po krk dluhů? Jen tiše, Pražánku milý, trpělivě; uvidíš, že neuplyne ani rok a že v té příčině bude „už zase“ alespoň jedna komise svolána! Já sám ti za to stojím.

Hubuješ, že to s „ústředními jatkami“ nejde nijak a nijak kupředu? Nehubuj, dušičko, nehubuj! Půl roku je krátký čas, a snad ani ten neuplyne, a budeš v pražských časopisech o ústředních jatkách najisto číst zase někdy zprávu nějakou.

Chvěješ se, že může se na starém Řetězovém mostě pojednou stát velké neštěstí? Vrtíš sebou, jakže to možno, když už před desíti lety byla úředně přikázána oprava, že po deset let úřad na provedení příkazu ani nepřihlídl? Nevřf sebou, koťátko, nevřf! Ono je ovšem možno, že most potrvá v nynějším bídném stavě vzdor všemu našemu hubování bez oprav ještě nějakých po sobě jdoucích deset let. A rovněž je možno, že jej to samotného už omrzí a on že jednou za klidné, jasné půlnoci ponoří se zemden do

pěnivých vln šumné Vltavy. Ano, pravdě nejspíše je, že se jím náhle stane přece nějaké to neštěstí hrozné, jemuž několikrát již ušli jsme zrovna jenom zázrakem. Ale tolik je zcela jisto, drahoušku, že nadejde dřív či pozděj přec jednou památný ten den, kdy ustrnulí zrakové naši spatří na mostě takzvané dělníky a děti se budou na chorých údech jeho takzvané správký.

Mrzíš se, že je dávno také úřední příkaz, aby kvůli obrovskému pražskému obecnstvu, hlavně ale kvůli trmáceným dělnickým třídám, vystavena byla z Hybernácké ulice přes státní dráhu na Florenc pohodlná lávka, že ale státní dráhu ani nenapadá, aby na to myslela? Nemrz se, hlavičko milá, nemrz, vždyť ten příkaz „žije“ teprv několik let, dopřej mu ještě trochu toho mladého života! Jakkak trvá ještě tohleto století dlouho? A v století příštím ať se děje také něco!

Hartusíš, že člověk z Poříče nedostane se ani na Štvanici pro bláto nebo prach a že by ten ždíbek silnice čtvrtka, nejvyšš půlka nádeníka dovedla udržet v pořádku pravém? Škubesh sebou, že ta praza... tramvaj pražská nepřijde do Stromovky až někdy za pár let, a ta krásná Stromovka že je pořád jen pro ty, kteří mají svou ekypáž? Látroníš, že je ve všem a ve všem nepořádek, na trzích, na dláždění, a dodáváš kousavě, že se nedivíš, když máme jen as 500 úředníků a zřízenců obecních?! Ptáš se jízlivě, zdali bychom neměli prodat polovici obecních starších a koupit za ně polovic jiných úředníků? Neptej se, bratříčku v jedu (pusu!) — neprodávej — nekupuj — mír vůkol všem lidem. —

Mír hlásá po celé zemi provolání naše, mír hlaholí česká muzika — lidé se na potkání hubičkujou (např. Němci s Němci), oči všem se lesknou, tepny letí. —

A proto to není pranic hezké, že zrovna nyní, v tom okamžiku posvátném, zrovna nyní před volbami pan Staněk „naproti Platejzu“ v českých a německých inzertech oznamuje svůj „přímý import japonských a čínských holí“!

Teď bych jen rád věděl, je ten pan Staněk Čech —

a mohou tedy Němci začít světový rámus kvůli „štvaní“?
Nebo je Němec — a můžeme rámus spustit tedy my?
Už odvíráme na obou stranách ústa —

NÁRODNÍ LISTY 24. června 1883

△ V Praze 30. června

Bývají k tomu různé dny. Básník Heine tlouk svou ženušku Matyldku vždycky v pondělí — tedy v den, kdy se také v českých domácnostech odbývá „prádlo“; vařil-li se v týž den u Heinů také jako u nás hrách, literární historie nám nesděluje. Ve Skotsku obrali sobě neděli a věnují celý ten den střídavě odzpěvování náboženských písní a pračkám s policií. V Rakousku nad Enží vyhlídli sobě hospodáři sobotu a neopomenou nikdy v týž den, když navečer přijdou od vína, zpráskat v domě všechno od hospodyně až k nejmenšímu dítěti dolů. My Češi zas, pokud nám kvetly ty nezapomenutelné krásné, veliké boje mezi staro- a mlado-, prali jsme se den co den, ráno i odpoledne, pořád. Ach — taková věc se nesmí podceňovat! Jakmile Američané pozorovali národní svůj nezpůsob, že mužští drží totiž pořád ruce v kapsách, začali nosit hole. A dokud my Češi jsme se oháněli holemi, měli jsme své ruce také alespoň k něčemu — teď máme ruce pořád jen v kapsách.

Krátkou výminkou, úsměvnou a plnou slunečního jasu, bývají ovšem ty doby větších voleb. Tu pak se zas vskutku po novostaročesku (jak známo je mezi „staročesky“ a „novostaročesky“ takzvaný „světový rozdíl“) nadává, kopá, láteří a v Čechách je zase jednou krásně. Příliš krátkou dobu! — co tyto cituplné řádky píšu, je teď například už zase po volbách, novostaročeští klubovníci mají své mandáty v privilegované kapse, a my mladočeši od pozítřku už zase nebudeme „rušiteli míru, hlupáky, zlosyny, vlastizrádci“ — praničím na světě nebudeme více! To je smutné.

Vidíte, a přece jen jsem rád, že doba ta, třeba tak luzná, již odkmitla. Kdykoli totiž v české veřejnosti nastane taková

shoda okolností, za které může pan doktor Rieger snadno vyvést zase nějaké velké osvědčení nebo nějakou programní řeč, přijde na mne pokaždé nesmírný strach a třesu se po všech údech. „Uvidíš, no uvidíš,“ říkám pak důvěrně sám sobě, „že zase něco tento!“ A vyzývám tímto sama sebe slavně, abych před tváří celého světa dal sobě svědectví, že jsem sebe v té věci neklamal nikdy! Ne vloni — viz záležitost německých zkoušek na české universitě. Ne letos — slyš řeč semilskou a její ozvěny. Pan doktor Rieger bránil prý v Semilech právo českých rodičů posílat děti do škol německých. Od pondělka sedím večer co večer u svého stolku a mačkám oběma dlaněmi hlavu svou po celé dvě hodiny, abych na to přišel, proč pan doktor Rieger tak mluvil. Budu mačkat ještě dnes a zítra — ale už si zoufám. *Proč jen — proč!*

Napadlo mně — snad že on, předseda České ústřední matice školské a jiných ještě pětačtyřiceti nebo kolika spolků a korporac, chce se stát také předsedou „Schulvereinu“. Až pak bude držet veškeré nitky schulvereinské činnosti v ruce, že najednou vezme nůž — ne, ne, takového úskoku není schopen! Ihned jsem ho v duchu zase odprosil.

Nato mně zas napadlo — snad je přece jen nesmírně ctižádostiv? Snad se chce stát hejtmanem u sboru pražských granátníků? Ale zase jsem zapudil i myšlenku tu — vždyť pan dr. Rieger je „mužem míru“, a nikoli krvavého válečného řemesla.

Kdykoli učenci, jazykozpytci nebo starožitníci, na něco přijdou, čemu nerozumějí, řeknou, že je to „keltické“. Nu, snad byla tedy ta páně doktorova řeč v Semilech keltická. Česká nebyla. —

Odpusťte, že dnes a na minulou neděli a na předminulou neděli píšu o politice. Nehněvejte se, vždyť já budu zase hodným. O čem ale v těchto právě dnech psát? O pražských Příkopech? Už tam nechodím. Bolestně, nevýslovně bolestně dotklo se mne tam chování se našich mužských. Považte si, tito „pánové tvorstva“ — a ten titul je přece zcela oprávněný, vidíte? — dívají se se zjevným obdivem a s otevřenými ústy za každou krasotinkou, za bílého dne,

přede všemi lidmi! Zrovna tak, jako by hezká ženská byla také něco! Sluší se to na „pána tvorstva“? A nejhorší při tom je, že ti a takoví dávají pak i nám nevinnějším špatný příklad, ba že jsem i sám na sobě s hrůzou zpozoroval — a od té doby na Příkopy nejdu.

Arci není řeč o politice zábavná, alespoň ne u nás. Napadne někdy našim zákonodárcům, aby starali se také trochu o naši zábavu? Aby udělali zákon, z něhož po všech dědinách, po všech rodinách jásavá radost? V Anglii teď například v sněmovnách rokováno, že prohlášen bude zákon, vdovec že si smí beze všech rozpaků vzít sestru své nebožky ženy. Dosud Angličan nesměl se na svou švagrovou ani podívat. To se rozumí, že po celé zemi náramná radost, velebení parlamentu, vynášení života ústavního atd. My ovšem takového zákona nepotřebujeme. Sám jsem znal na Malé Straně muže, který si vzal tři sestry za sebou. Tchýně ho nosila zrovna na rukou, ačkoli měla na zadání ještě čtvrtou dceru — nebo snad právě proto. Já sice nežádám, abychom si směli u nás brát například své babičky nebo i prababičky (raďte si sami sfouknout prach s toho starého vtipu), ale o nějaké vůbec veselejší zákony měli by se nám naši poslanci přece jen postarat!

Přece mne ale tyto dny potěšilo něco upřímně, *doopravdy!*

Naproti takové věci byla by ovšem každá ironie, všechno vtípkování hotovým hříchem, i kdyby člověk *nemusel* přilnout k ní hned celým srdcem! Mním ty *České feriální osady pražské*, na prospěch chudých školních dětí našich. V té myšlence květe skutečně celé jaro!

Feriální osady byly u nás hned vloni, v míře skrovné, praskrovnícké. Letos pak jim nedbou některých pánů hrozil již zas zánik úplný. Kdo ví, kdy by se byly znovu vzmožily a zdali vůbec myšlenka ta nebyla by dřímala desetiletí celá. Čilejší ruce se věci ujaly a již nyní je pro letošek zajištěna. Arci pořád ještě v míře *velmi* skrovné.

Jakž snad každému našemu čtenáři známo, mají „feriální osady“ ten účel, aby hodným dětem rodičů chudých, zvláště dětem slabým a chorobě náchylným, dána byla možnost, by v době školských prázdnin pobytem na ven-

kově se zotavily, snad pro celý další život svůj platně se vzkřísily.

Myšlenka „snad“ není naší původní myšlenkou. Kdežto jinde vzrostla do velkolepé již organizace, u nás pokouší se teprv o první krůčky, slabé a ostýchavé. „Dětské osady“ jsou téměř již po celém světě. V Itálii jsou pro ně na březích mořských vystaveny celé domy a 10 000 dětí nalezá tu ošetření rok co rok. V Anglii znají je již od roku 1796 a přemnohý anglický továrník vysílá děti svých dělníků do lázní mořských s celým zaopatřením na několik neděl. V Belgii jen spolek „školního krejcaru“ stará se o 6000 dětí. V Americe mají i velké parníky, po nichž si děti s opatrovnicemi vyjíždějí do mořského vzduchu vždy na celý den, atd.

* Náš spolek sbírá dobrovolné příspěvky, z nichž vloni zřídil osady tři, a hledí také najít dobrodince venkovany, kteří by alespoň po jednom dítěti přijali na nějaký čas k sobě. Přispívejme na ty osady, seč jsme!*

A vy, hodné naše venkovské hospodyňky, přihlašujte se za laskavé pěstounky — prosíme, přihlašujte! Takové jednotlivé dítě je ovšem jen „feriálním poustevníčkem“, ale budete mít radost z něho, jak zamlklý zpočátku poustevníček roztaje záhy na švitořivé poupě, jak bledé zpočátku líce mu rozkvetou, rty se zbarví a oči zaplanou!

Ze strany rodičů pak dětí těch nemůže falešný jakýs stud mít pražádného místa. Vždyť ani by nebyla rodičům prosba žádná zde platna a učitelé vybírají a navrhují sami děti ty feriálnímu spolku.

Stále se naříká na hrozivý vzrůst otázky sociální. *Dělejme* něco pro dělnictvo své a otázka pozbude záhy své hrozivosti.

Jen se podívejte na dělníka obědvajícího o poledni před továrnou, jak pospíchá s chudým obědem svým, aby si alespoň na chvílečku pohýčkal, pohoupal své dítě, jež mu žena přivedla s sebou!

* Příspěvky a přihlášky přijímá a veškeré dotazy ochotně zodpovídá pan F. Urbánek, kněhkupec v Praze. — Děti pro osady se vybírají v stáří od 8 do 14 let.

Jen postujte v nedělní podvečer u pražských bran a
hledte, jak znavený dělník otec nese si z procházky pečlivě
dítě své, jak je u vědomí toho živého pokladu zářivě
šťasten!

Jen si vyjděte o sváteční odpůldne na městský hřbitov
a popatřte na ty dělníky stojící u malých, chudých rúvků —
zachvějete se před tím chmurným výrazem otcovské tváře!

A takový dělník otec, kterému vrátíte dítě jeho zdravé
a statné, ten že nebude pak s lidskou společností spokojen,
lidstvu vděčen?

NÁRODNÍ LISTY 1. července 1883

△ V Praze 7. července

Kdo si teď navykl vstávat v deset hodin (o deváté je ještě příliš horko), nasnídat se své každodenní zmrzliny, jít pak lehce oděn na procházku (není ani třeba, aby šel zcela nahý, punčochy např. může vždycky mít), takhle o půlnoci pak požit druhou snídani někde v řece mezi nábřežím a Střeleckým ostrovem, o třetí hodině k ránu v lednici Šárovské se naobědvat atd., může v Praze přece ještě žít.

Takto je Praha ovšem hotová výheň. Ohnivá pec, v níž leda nás několik pravých a tedy bohulibých mládenců chodí ještě svižně sem tam a hvízdá si veselé písně. Ostatní všichni se potácejí už jako pitomí, ostatní — ach, kdyby to zlaté sluníčko slyšelo, jak se mu nadává! Ihned by zahalilo lesklou tvář svou, rozplakalo by se do usedava, týden by se ani nepodívalo na nás, hubovné a ošklivé lidi, až bychom se zase my roztoužili velice po něm, aplaudovali, volali: „Sluníčko, ven! — ven!“, a konečně by přece jen zase mračná opona se vznesla a sluníčko by vystouplo znovu před nás, děkujíc se a usmívajíc, ale se slzičkou ještě v lesklém oku!

Tuže krásně to povídám, překrásně — a při *takovém* horku! Arci — to jsem já — ale zato ti ostatní! No já nechci o ostatních Pražanech říci něco snad zcela ošklivého, ale dejte si na ulici sami pozor a poslouvejte teď ty řeči! — „Litr“ ... „půllitr“ ... „pivo“ ... „ležák“ ... „pojďme na skleničku od ledu“ ... „...se dám dovést vždycky do hospody drožkou, abych se nerozvařil, a pak tam sedím tiše několik hodin za sebou. Beztoho žádný rozumný člověk dřív než po půlnoci na ulici ne...“

„Vždyť my jsme včera jen na večer spotřebovali doma čtyry litry piva! — všichni dohromady, ovšem — Je arci

pravda — moje žena pivo nepije — služka dostala skleničku — a děti už spaly...“

„...dal jsem vyhodit zlaté rybičky i se sklenicí. Bodejť, já se mám na ně dívat, jak se po celý den povalují ve vodě, kdežto já se potím jako...“

Jsou to řeči, které se sluší na velkoměšťáky? A to v době, kdy v Praze zasedá jednou zase sněm „skutečně“ český?

Člověku ovšem v tom parnu jazyk trne a člověk jím pak nevládne, jak by chtěl. A ono je možno, že děsné parno bude mít vliv i na jazyky těch našich sněmovníků, že jim v nejrozhodnějším okamžiku otrnou...

Že prý dá ta nynější česká většina Němcům půl miliónu na druhé německé divadlo v Praze. To by byl sněm s německou většinou udělal také!

Že prý česká většina přijme zákon o nutném vyučování němčině na reálkách českých. Ten zákon by byl sněm s německou většinou přijal také!

Že prý bude sněm s českou většinou vůbec „nanejvýš spravedlivý“ a dá i v zemském výboru Němcům více míst, než jim patří. Nu — více míst, než jim patří, byl by sněm s německou většinou Němcům dal také!

Propánaboha — načpak vlastně bude ten sněm s českou většinou?! Aby se v tom parnu potil za Němce?

Nebozí poslancekové! Děkujeme my ostatní nebesům, že nás osud podobně děsný minul. A hledme jim ulehčit jich potíží co možná. Dělejme jim alespoň novinami trochu „větru“. Kropme jim cestu svými slzami. A sebeřme se k četné deputaci a jděme k panu hraběti Clam-Martinicovi snažně, co nejsnažněji prosit, až dá svým „nejvěrnějším“ mezi poslanci ušít livrej, aby milostivě ráčil dát koupit na ni jen lehký „satyngl“. Chladí, může se prát, snadno záplatovat a sluší taky pěkně.

Jednu výhodu opatří ta česká většina arci přece. Že českému národu mezi tím sněmováním a po něm bude „jako by ho polil“. Což při panujících vedrech bude působit „zajisté“ příjemně.

Ale — hrajme si s něčím jiným! Dejme tomu, že uplynulo asi osm neděl a já sedím venku na svém zámku.

Tuze pěkný zámek, v svěžích horách, na bystré říčce. (Abych upokojil hned své drahé přátele, podotýkám, že to je jen „hra“, fantazie, já že dosud zámek *nemám!*) Dívám se ze své pisárny oknem do stinného velikánského parku. Je tam právě veselý rej. Moji hajní honí po stromech a v křoviskách děti. Mají rozkaz, aby je dnes už schytali a zejtra že s nimi, s „feriální osadou“, pojedou zase do Prahy. Měl jsem ty pražské děti zde šest neděl. Teď právě píšu přípis k výboru Spolku pro české feriální osady pražské, a ten přípis půjde s sebou. Zní:

„P. T. — Dne 15. čce t. r. ráčili jste mně zaslati deset kusů pražských dětí v úhrnné délce 12 metrů, úhrnné prsní šířce 3,50 m a úhrnné váze 2,7 metr. centů; příjem jsem tenkrátě řádně kvitoval. Odesílám tytéž dnes, v den sv. Rajmunda, zase zpět ve stavu správném a počtu plném, čistým vzduchem vyprané, mlékem a masem pečlivě protkané a spravedlivým sluncem vybarvené. Podotýkaje, že jim úhrnně přibylo 25 cm délky, 16 cm prsní šířky a 31 kg váhy, prosím, aby přebytek ten laskavě mně byl připsán k dobrému. S úctou... Dáno na Δ -ově dne 31. srpna 1883...“

Šest neděl jsme tady s tou bandičkou strávili pospolu. Bavili jsme se dobře, čas nám uplynul jako voda, my unikli i těm pražským obavám před cholerou...

Hrome, přece jsem teď o ni zavadil! Ale — jaképak strachy! Naše pražská obecní správa by jí dala! Odkudpak by sem přišla — co? Jakpak by se do Prahy dostala — he? A nevyhodila by jí naše slavná obecní správa ihned zase ven — že ne? Taková cholera po čertech dobře se vypťá dřívě na obecní správu, než někam vejde!

Vždycky jsme hubovali, co je komis stran „opatřování Prahy dobrou pitnou vodou“, — nu a dnes, v tom parnu, není dobrá pitná voda pravým dobrodiním? Ať řekne někdo, že *není!* A kdyby měla nějaká epidemie hrozit nám skutečně, hodlá prý obecní naše správa docela dát protokoly těch komis vytisknout a *zdarma* rozdávat mezi lid! Ano!

Ale ani tím nehodlá se neunavná obecní správa pro

případ nebezpečí obmezit. *Ještě* jiná opatření hodlá učinit. „Vyšplichování — mytí — karbol!“ huboval včera muž z lidu přede mnou. „Kdyby obec dávala pozor, aby nebylo mléko špatné a maso zkažené a máslo a tvaroh a bůhvíco! Z toho se dělají nemoce.“ — Nechme ho mluvit, dobrého mužíčka z lidu! Copak takový tvůrek ví! Četl, že bude zvolena komise, která se bude najisto radit o zřízení „zdravotních stanic“, jen až se vrátí jistý pán, který hodlá se vydat na cestu do Berlína, kdež hodlá konat studie? Četl, že teprv tyto dny byla jisté mlékařce na Oujezdě vylita putna špatného mléka? A že je to *letos* v Praze již putna *druhá*? He? —

Nebozí Berličané! Tamější listy mají *stále* výkazy o činnosti zdravotních úředníků. Minulý měsíc událo se tam 99 konfiskací masa, kuřat, vajec, mléka, všeho! Jen celých vepřů sebráno prodavačům 39! O takové děsné nezdravotě potravin u nás se ani neslyší. *Ještě* jednou — nebohý Berlín! Tu je ale vidět, kam vede přísnost přílišná! Neboť — čím větší přísnost, tím více špatného se najde, to se ví!

A kousek dobroty srdce má přec jen při všem být! „Nechat člověka žít — a tasemnici také žít!“ Proto se taky chovu tasemnic daří v Praze daleko líp než jinde!

Když se při nějakém zákazu hledí přísně na to, aby se ho dbalo, přestává z něho všechna zábava. My v Praze máme chválabohu zákazů také dost, ale ze špásů s nimi ani nevyjdem.

Že prý teď například přísně se bude hledět k dezinfekci veřejných míst, jmenovitě stanišť fiakristských atd. Hehehe, to bude juxu! Copak se posud k tomu „přísně“ nehledělo? Ondy jsem šel jen od rohu voršilské školy k Národnímu divadlu a věru že nezapomenu, jak jsem se na krátké té procházce bavil. Užije-li čtenář kapesního šátku, může jít v myšlenkách se mnou. Od školy až ke kostelním dveřím smrděly fiakry, odtud až ke klášternímu vchodu smrděl potok jakés husté barvy, jižto snad renovatěři z kostela vynášeli a prostě vedle chodníků lili, odtud až po konec kláštera smrděly drožky, a pak, až k divadlu, smrdělo to ostatní. Právě vyšla z jednoho tamějšího krámu žena se

škopkem, kráčela vážně až ke kraji chodníku, naklonila se a vylila obsah škopku hned vedle. Zamyšleně hleděla pak na honící se, tlačící se vlnky černé.

Přiznám se vděčně, že jsem se zasmál nahlas. Jsem arci náramný smíšek! Jen několik kroků odtud stál strážník, díval se také na to, a nasmál se. Snad ale tomu vtipu hned neporozuměl.

Nedivil jsem se mu pranic, kdopak by zde, v nejbližším sousedství policie, takový vtip na pražskou čistotu očekával! Ale přestal jsem se hned zas sám také smát, neboť strážník počal si mne již prohlížet. Jeť známo, že u nás na ulici zpívat, hvízdát a smát se je zapovězeno co nej-přísněji. Snad kvůli zdraví.

△ V Praze 14. července

Nebudu už hubovat! Atsi třeba velectění naši pravnu-
kové v příštím století řeknou: „Byl to moudrý muž, tenhle
△, jak náleží moudrý; ale důsledný nebyl. Jeden týden
na českou politiku huboval, druhý týden ji zas chválil.“ —
Atsi! Já se řídím dle svého srdce a to teď patří našim
poslancům.

Ať smiřujou, jak chtějí, já už se jim nesměju. Ať dají
Němcům ještě jednoho, ať jim dají ještě dva, tři „zemské
výbory“, já jim to schvaluju. Ať jim dají půl miliónu, celý
milión, dva milióny na německé divadlo, dobrá! Ach —
jaké blaho spočívá v dávání! Dávejme, dokud můžeme,
a teď můžeme. Já jsem zrovna takový, jakoví jste vy,
dobří, hodní poslanečkové čeští: pěkná nějaká věc mne
těší teprv pak, když ji někomu daruju, když jí zas někomu
jinému „udělám radost“. Teď máme například tedy mož-
nost a moc učinit něco pro český národ; pěkná věc, tuze
pěkná — ale co s ní? Darujme ji Němcům, udělejme jim
chudáčkům „radost“!

Je pravda, Němci tak nečinili. Ani je nenapadlo. Bodali
nás po dvacet let, kde jen mohli. Čeho ale docílili? Jsme
jako ta perlová škeble: tam, kde nás nepřítel bodnul, my
zacelující usazujeme perly — vemte si je, ty české perly,
drazí němečtí krajané naši! Vemte si proboha už nás Čechy
raděj všechny, se všemi dětmi, s celou naší budoucností! Vy
ještě váháte? Ach jen kdyby přišla už nějaká ta „vláda
doopravdy česká“! Hned by bylo po českém národě, hned
by byl mír a poklid v zemi. Snad by arcí ještě několik
Čechů zbylo těch tvrdších, kteří nevolají pořád „českým
vůdcům sláva!“, — ale s těmi už by se zatočilo.

Poetičtějšího sněmu ještě v Čechách nebylo. Láska —
snášlivost — smíření — smíření! Jen aby to dodrželo!
Je něco krásnějšího než smíření?

„Buďme smířliví — odpouštějme chybným,“ praví mudrc.

„Žádný člověk nemá zcela nepravdu, žádný zcela pravdu,“ praví jiný mudrc.

„Nic nepohne srdcem tak jako pohled na nepřátely se smířující,“ praví ještě jiný mudrc.

Mé oči jsou plny slz. Nemohu pro slzy ani psát — nejraději bych hodil péro někomu na hlavu.

Ach — jak krásně je teď ve sněmovně! Jako v přírodě po bouři. Ještě v dálce brouká hrom. Ještě se někde v koutku zaklikatí blesk. Ale duha klene se již až ke stropu. A každý náš poslaneček září jako „deštěm napojená květinka, vysílající omamnou vůni“ k lavicím vlevo, kde sedí Němci.

Oni ovšem Němci ještě jako by nechtěli. Ještě má pravdu ten, který poukázal k zajímavému faktu, že literatura zná sice už Rozmluvy Čecha s Němcem, o nějakých rozmluvách „Němce s Čechem“ že není ale dosud praničeho známo. Však ono to přijde!

Teprv včera jsem se potkal s Němcem jistým.

„Co je pravda, to je pravda,“ pravil uznale, „na vás Češích se to přec jen dobře jede.“

„Ano, ano,“ odvětil jsem hluboce pohnut, „ani největší náš nepřítel nám neupře, že jsme hloupi.“ —

Aťsi tedy velectění pravňukové mně jednou vytýkají, že jsem nebyl důsledný. Dopálí-li mne, řeknu jim ještě do očí, že nejsem ani moudrý! — Už je to venku — nejsem! Nebo to obraťme jinak: jiní jsou ještě moudřejší. Přesvědčil jsem se o tom. Mám u pražských šarfšiců známého. Známe se proto, že on mně dělává — ale já neřeknu, cože mně dělává; každý by dle toho poznal, čím je, a nebývá v obyčejí politiků prozrazovat své prameny.

Potkali jsme se tedy před třemi nedělemi. Můj známý byl v uniformě. Já nevím, co to je: ale když je v uniformě, vždycky se mně nějak vyhýbá. A nevím, co to je, že se mu pak vždycky schválně nějak blížím.

„No, vy gardo boží, vy stotřiadvacátý kúre andělský, vy chloubu pražských ulic a náměstí,“ povídám, abych

se mu jako zalichotil, „co tedy bude s tím českým velením?“

Zatáhl za řemen své pušky, což znamená pozdrav. „Nejde to...“

„A proč to nejde, gardo?“

„Vyšší pokyn — vždyť tomu rozumíte.“

„Nerozumím.“

„Vždyť jste také pražský měšťan.“

„Ne — jsem jen příslušník pražský.“

„Jen příslušník!“ a ustoupil o krok nazpět. „No — snad tomu rozumíte přec,“ a pozdravil a šel.

Zůstal jsem strnulý. Je pravda, já jsem jen příslušník. A on je náramný rozdíl mezi měšťany a jen-příslušníky — vždyť i u Sv. Bartoloměje ještě jsou „měšťané“ uraženi, že mají bydlet pospolu s „jen-příslušníky“. Ale že ten rozdíl má vliv i na duševní chápavost, přece jsem nevěděl.

A tento týden jsem se setkal s uniformovaným svým známým zase. Hvízdal si marš, ale zarazil a usmál se na mne.

„No — už cháпáte?“

„Ne.“

„Inu, měli jsme dobré zprávy. Dalo se nám vědět, že se bude ‚smiřovat‘. A když se nahoře ve sněmovně smiřuje, my dole před sněmovnou přec nemůžeme mluvit česky? Prosím, cožpak by řekli nahoře Němci, kdyby najednou pod okny zaznělo české: „Do zbraně!“ — he? Když jsme tedy dostali pokyn, nechali jsme českého velení zase hezky být — něco musíme udělat českým vůdcům k vůli — jsou taky chudáčkové — už se jim všude smějou zrovna jako nám.“ —

Ach — smíření — jen smíření! Dejme jim všechno, co chtějí, a ať to chtějí nebo nechtějí. Neboť „jediná kapka záští zbylá v kalichu svornosti“ zbrzdá zas celý kalich. Proto se mně také pranic nelíbila ta žádost, aby země dala 800 000 na letní české divadlo. Já vím, že nedá, vždyť to má být divadlo české, a také milerád věřím, že celá žádost je jen tak naoko, aby ti Čecháčkové v Praze a po venkově nehubovali pro ten půlmiliónek na německé, pak že se

prostě řekne: „Na všechno nemůžeme dát!“ a dá se jen na německé; ale — už to žadonění není pěkné!

Což o to, my budeme letního divadla vždycky potřebovat. My budeme potřebovat i jiných pro divadlo ještě věcí, neboť konkurence bude velká. A země platí na české divadlo bagatýlky teprv po dvacet let a na německé divadlo sumy už po sto let. A my bychom potřebovali ještě tak mnohého jiného, jmenuju zas jen muzeum. Ale cožpak to Češi nám Čechům dají? Já bych arci věděl pomoc — někdy mívám totiž také nápad. Kdyby takhle Herbst se ujal českého muzea. Nebo Plener žádal 800 000 na české divadlo. Hned bychom oboje měli. Ale Herbst a Plener nebudou snad chtít!

Nesmírně se všude líbí nejnovější vtip pana hraběte Taaffeho. Privil kdesi v Celovci: „Choleru sice nemáme, ale máme český sněm.“ Hehe — hehe — tuze dobře! Já přec jen myslím, že je pan hrabě tajný Čech, — ten jemný cit pro každou bolest českou!

Jak ale tomu uniknout? Stávám uprostřed nejšířší třídy pražské, točím se sem tam a přemýšlím. Mám — nemám odejet? Je to nóbl, opustit teď ještě Prahu, nebo nóbl zůstat teď už zde. Před měsícem bylo ještě nóbl odejet; ale teď už! Je zde nyní „v některé příčině“ i dosti příjemno. Lidí málo, skoro ani ne vidět, za tři čtvrtě hodiny potkáš půldruhého člověka. Žebrák tě neobtěžuje žádný! Jde klidně kolem a na jeho soucitné tváři čteš zřejmé: „Chudák — nemá asi taky nic — nedřepěl by zde v Praze!“

Jak teď musí být po venkově krásně! Když se studenti rozjeli a všude po celých Čechách bude plno krásných slavností — oslavování činů, které jsme zapomněli vykonat, jubilea velkých okamžiků, kterých jsme neměli.

Jak silní, jak zcela jiní než ještě vloni jdou studující letos z Prahy! Je pravda, klímali dosti dlouho. Nic je nebudilo. Ani ty německé zkoušky na české universitě jimi mnoho nehnuly. Ale — rázem to bylo jiné! Přijela k nám slavná italská zpěvačka. Líbila se, roznítla nás — a naše statná mládež nebyla pojednou k udržení, vypřáhla umělkyni

koně a táhla ji s unášejícím jásotem sama z divadla až do hotelu.

Zachvěl jsem se, když jsem to četl. Ano: my vychováváme pokolení reků!

NÁRODNÍ LISTY 15. července 1883

△ V Praze 21. července

„Prosím, musíte si koupit nové kapesní šátky; posavadní už se třepí,“ pravila mi má služka zrovna před pěti minutami.

„Nekoupím.“

„Ale když jsou tyhle už tak —“

„Vím já, jaké ty kapesní šátky teď budou?“

„Jaképak mohou být —“

Ani jsem už neodpověděl. Nu ano — vím já, ví ona, ví laskavý čtenář, co se teď vlastně z kapesních šátků vyvine? Však on si každý všimnul té zprávy o libenské továrně, která hodlá vydávati — chci říci tisknouti teď kapesní šátky s vyobrazením Národního divadla! Zná ale jeden jediný takový všímavý člověk přirozené nadání kapesních šátků? Ví někdo, kam to šátky přivedou, když bude talent jich rozumně podporován?

Neříkám, že přišla továrna v Libni na něco zcela nového. Byl jsem ještě zcela malý hošík, když jsem vídal už obrázky na kapesních šátkách: podobizny různých monarchů, „Schlacht bei Austerlitz“, „Erdbeben in Lissabon“ apod. Pak ale ten způsob na čas zaniknul, zase se objevil, zase zaniknul — už to tak bývá při velkých myšlénkách a důležitých zjevech, že ťukají několikráte na duši lidskou, než ta se jim otevře dokořán. A teď už tisknou venku v Německu (že prý také už v Rakousku) kapesní šátky zcela účelné, a když vojín pohroužuje obličej svůj za přirozenou potřebou do pestrých jich záhybů, čte zároveň předpisy vojenské, o chování se k představeným, o konstrukci ručnice, o povinnostech na stráži, a stává se z něho vojín znalý a dobrý. Jistý berlínský kolega („Naso“ se jmenuje) napsal o budoucnosti kapesních šátků co vzdělavacího prostředku někdy před půlrokem celý fejeton; ale fejeton je ještě něco zpola

žertovného, zábavného, a tyto moje řádky, diktované nejčistším vlastenectvím, jsou už opravdovy zcela a myslují to, co povídají, náramně upřímně.

Není pražádná pochybnost, že plátěným tím prostředkem, jemuž se říká šátek kapesní, pošine se lidská vzdělanost kupředu s rychlostí úžasnou. Nu ano, když se dělá z hadrů papír a na ten se pak teprv tiskne, pročpak by se nemohlo tisknout hned na sám hadr? A jakým je kulturním prostředkem dnešního dne tisk, ví přece každý. Ale já mám například vtip nebo vznešenou myšlenku a dám ji do fejetonu — mohu čtenáře nutit, aby ten fejeton četl? Když ji však dám čtenáři na kapesní šátek, může se jí čtenář vyhnout? Nemusí pak do ní takřka „nosem vrazit“?

Ach, naši praotcové byli duchaplní a tušili budoucnost kapesních šátků! Teď teprv porozumíme tak mnohým říkadlům jich. My pochopíme, že „nos všude strkati“ jen během neblahých století nabylo významu posměšného, původně že to znamenalo nejvznešenější touhu po vědě a umění. Že „za nosem jíti“ znamená jíti za nejvyššími cíli lidstva. Atd. „Nosem psáti“ bude arci snad posměšné také nadál, ale „nosem čísti“ — aha! to se bude poslouchat už jinak!

Neodvážím se poukázat k tomu, jaký vliv systematické pěstování kapesních šátků bude mít na krásnou literaturu českou. Kdož také by si dovedl pomyslet *dnes*, jak rozkvetle literatura, až z kněhkupčků Ottů a Valečků, Kobrů a Urbánků přejde nakladatelství na několikapatrové, obrovské *fabriky kartounové!* Ach — a jak mně bude, až vytisknou několik nejněžnějších lyrických písní mých na ženský facalík a já poprvé z povzdálčí uvidím, jak se tvářička české krásy stahuje jako ku kýchnutí, jak ručka její honem-honem facalík roztahuje, povyšuje — — — „Kýchám vám na vaše básně!“ — bože, jaká to bude sladká poklona, jaké štěstí!

Spíše už bych si dovedl pomyslet, jaké as důležitosti nabude kapesní šátek ve škole, ve vychování české mládeže vůbec. Myslím, že smíme najisto doufat, že naše vlastenecká šlechta neobmezí se návrhem na zavedení němčiny

jen do našich škol středních, že navrhne ještě, aby němčina byla zavedena i do nižších a nejnižších škol českých. Je to svatá povinnost té naší vlastenecké šlechty! Vždyť jsou mezi ní synové oněch otců, kterým po bitvě bělohorské vzdor nejlepší vůli jich přece jen se nepovedlo zničit celý český národ, — a povinností zdárných synů je zajisté, aby pokračovali tam, kde otcové byli nuceni ustáti, aby zničili tedy český národ teď, když to nešlo tenkrát!

Nu dobrá! Ona ale němčina těm českým klukům přec jen do hlavy dosti rychle nepůjde. Dá se jim tedy na šnuptychle. „Die Mutter, der Mutters, dem Muttern“, — „die Weib, des Weibs, dem Weiben“ a jak se to ještě dále skloňuje, a pak zajisté nebude smít žádný takový prokletý kluk říci, že mu němčina „nejde pod nos“! — „Vezmi se za nos!“ houkne učitel, když kluk nebude honem vědět, říká-li se angreštu po německu „Johannis-“ nebo „Wacholderbeere“. — „Ta má nosíček,“ řekne učitelka pochvalně, když zcela malá slečinka dovede už dobře časovat „ich liebe dir“. — „Gesehen und richtig befunden. Schulinspektor Clam-Martinitz“ — bude stát dole u obruby kapesních šátků, českou zemskou vládou pro školy schválených. Němčina je arci nejpřednější věcí na světě; ale ostatní vědy: náboženství, zeměpis, počty atd. dostanou totiž také po šnuptychlu. Zcela malý prádelník pak školáčkovi stačí na celý učební den. Matky budou mít po celý týden dosti příjemné zaměstnání se „školským prádlem“, a otcové, když jim peníze na učební prostředky už nestačí, budou se moci některým tím šátkem zcela zas pohodlně pověsit někde na půdě. Dosavadní „předepsané“ čtené a drahé písanky a podobné školské „nutnosti“ sice chudší otce už také k tomu vedou, ale neposkytují jim dosud přece dostatečných zakončujících pomůcek. — Nesmím zapomenout, že rýma může se státi také předůležitým prostředkem vychovávacím, — nu, vždyť lékařská věda umí dělat už i rýmu umělou!

Čím ale bude kapesní šátek v politice, nu — to „leží před nosem“! Agitačním prostředkem nejprvnější třídy! Upozorňuju na to veškeré naše přirozené a nepřirozené

vůdce. Chtějí-li tito ještě nadál lid český „vodit za nos“ a obden mu něco „pověsit na nos“, bez těch kapesních šátků už se neobejdou.

Proto myslím: honem vydat zákon, aby na kartounu směli ode dneška tisknout jen staročeši. Monopol.

Pro mladočechy se budou tisknout šátky také, ale arci v některé fabrice staročeské. Dá se jim doprostřed vyobrazení svatováclavské trestnice, do každého rohu úhledná šibenička a kolem dokola těch několik jejich titulů: vlastizrádce, škůdce, arcičech, boucharon, a je to — jaképak rámusy s nimi! Ty šátky jejich budou mít ostatně svůj užitek i pro lidi jiné, například pro staročeské žurnalisty: žurnalista rozestře takový šátek před sebe, opíše ty nadávky, a má úvodní článek; lepšího by ani nedoved.

Pro staročechy musí být ovšem šátky zas zcela jiné. Doprostředka dá se veliký prázdný kruh, čistoučký, běloučký; ten bude jako věrným vyobrazením politických úspěchů, jichž nám obratní naši vůdcové během nějakých třiceti let vydobyli. Do čtyř rohů vytiskne se: „Sláva!“ Na druhou stranu pak kratičké politické poučení. Už je ho nalehavě, co nejnalehavěji potřebí! Už sebou lidé škubou: „Cožpak těmi českými šlechtici šijou čerti, že místo o *práva českého lidu* starají se zase už jen o němčinu?“ Ano, tak rebelantsky a bohaprázdně lidé mluví! Proto honem nějaké to poučení: krátký výtah o právech českého lidu, ale také o povinnostech českého lidu.

„*Předním právem každého Čecha je, že se smí učit němčině.*“

„*Přední povinností každého Čecha je, že se musí učit němčině.*“

Ať každý staročekáček, když ráno vstane a tělo své čistí, ihned se řádně poučí! Sic upadne věru už i ten do myšlének samostatných — —

A pak se tam mohou vytisknout ještě jiné moudré věci. Ale — opatrně! Jen propánaboha žádný staročeský „politický program“ ne! Vždyť nemůžeme přece každých čtrnáct dní pro celý národ dát dělat vždycky zas nové šátky? —

Také jednotliví poslanci mohou kapesních šátků při

nových svých kandidaturách dobře užít. Dát na ně například volební řeč. Ale opět opatrně, tuze opatrně! Český občanek se změnil, dnes už je naprosto jiný — dnes nejen šátek, nýbrž už celého pana kandidáta „strčí do kapsy“.

NÁRODNÍ LISTY 22. července 1883

△ V Praze 4. srpna

To musel být v české sněmovně okamžik velebný!

Němec dr. Russ odvážil se žádat, aby Češi na českém sněmě nemluvili více česky, nýbrž ovšem — německy.

Ale také se dostalo Němčikovi hned pořádné odpovědi! Arci mohl národ náš směle očekávat, že všech sedmdesáte poslanců jeho vyskočí zlostně jako jeden muž — o naši, v národních věcech zrovna divoké šlechtě ani nemluvím; ale oni — nevyskočili — byli všichni tou smělostí nejspíš zkoprnělí. Vyskočil z nich jeden jediný, hlásil se ihned o slovo, šlehnul po dr. Russovi rozohněným zrakem svým a spustil vskutku — jak si toho byl přál dr. Russ, *ihned* německy.

Dojem byl nesmírný. Ani jediný Němec nerozchechtal se do hlasitého smíchu. Čtyry pětiny z nich pokryli si kapesními šátky rychle tvář a — drželi šátky tak dlouho, dlouho! Když je pak zase sundali, vypadali v obličejích celí utrápení. Byli zničeni. Leckterému se v očích leskly až slzy. —

Začátek je učiněn, teď jen rychle pokračování. Teď jen ať podají Němci hotový návrh zákona, že pro český sněm platí pouze němčina za jazyk parlamentární. Velkostatkáři budou beztoho pro to. V českém poslaneckém klubu bude sice trochu řečí, ale — — A pak už vyjde národní manifest, že „beztoho“ každý český poslanec umí německy, staro-české listy se rozepíšou, že „to není tak zlé“ a jenom ti „štváči a vlastizrádci“ že pořád tento a — — —

Hezky s námi mluví už naši němečtí krajané! Je někde ve světě některý Čech, kterému při té řeči páně Russově neustoupla všechna krev až do srdce? Který by při dalším o tom přemýšlení až nešlel? —

Ó ano! Hned tady u mého psacího stolku sedí člověk jeden, píše nedělní fejeton a odbývá celou událost

„lehkou satirou“. A ostatní čeští lidé čtli sněmovní zprávu, přečtou si tu „lehkou satiru“, přečtou ještě nějakou lokálku a pak si zívnou a řeknou: „Inu — inu!“ — a bude po všem.

Kdo si tak vzpomene o dvacet let zpátky na ten národ plný bujnosti a síly, z něhož jen poněkud obratné ruce mohly učinit všechno — všechno! A kdo se na nás podívá, čím jsme učiněn! Jen si to řekněm: *ničím!*

A přece pořád nad něčím jubilujeme a někoho slavíme. Za měsíc slavíme památku alespoň dvou „buditelů“, činí do roka alespoň tedy 24, za deset let 240. — Věru že mně nenapadne, abych ubíral komukoli na lesku jeho, — ale buďto to naši géniové neuměli, nebo jsme my, když vypadáme takhle po svém probuzení, za celou obrovskou práci ani nestáli.

A bude tomu všemu v budoucnosti jinak? Příliš lacino odpovídá se na takovou otázku odpovědí: „Doufejme!“ Budoucnost bude spočívat na ramenou dorůstající generace. Svou mládež, ten „bílý květ na zeleném stromě“, sobě chrání, ji jakožto „zelený štít svých nadějí“ vysoko si nese každý národ. Také my si svou mládež, svou „zelenou čáku“, chválíme stále jako Tyrolák svůj zelený klobouk. Nu chvalme — ale nepřechvalme; a když vychováváme, vychovávejme rozumně. Především — neokřikujme ji pořád, kdykoli se v ní jeví nějaké skutečně mladé hnutí a trochu zakypí ta přirozená bujnost její. „Plesání mládenců jest síla jejich.“ Nechtějme mít rok bez jara, příští muže bez kypícího mládí. Však ona příliš bujnosti beztoho nemá, ta mládež česká, a je to přirozený následek naší historie, našich poměrů, nestatečnosti pánů otců, měkké české povahy vůbec. Nevolejme stále na ni: „Vy mladší poddáni buďte kněžím!“ a „Mezi množstvím starců stůj a k moudrosti jejich připoj se!“, vždyť je ta mládež naše už beztoho tichounka jako pěna a vypadá dojemně jako jinoch se šedinami. Činí dojem starobnosti. Chceme-li a musíme-li už vychovávat, vychovávejme příkladem, vlastní statečností, ryzostí, nadšením. Ach bože — arcit, kdybychom my starší nebyli sami tak mdlí, tak beze všeho nadšení, tak slabí!

Nejlíp aby nás všechny, staré mladé, vzal někdo do vychování. Kdo?! — to je to! Němec Heine měl pro svůj národ známé to svoje sarkastické přání, ale my nemůžeme děsný ten jeho sarkasmus o „národní káznici a společném bičí“ ani opakovat. My jsme i beze vši národní viny své prodělali už poroby a kruté kázně dost a na nás má osud pořád nějaké společné biče. Jsme jim už tak navyklí, že užíváme chvílí oddechu jen k tomu, abychom si sami — napletli nových.

Seděl jsem tyto dny chvílí v hostinci ve společnosti jistého starého vlastence. Přistoupil k stolu cestující agent a nabízel ku koupi jakýs přístroj: „Můžete se jím zcela bezpečně holit sám.“ — „Ach, my Čechové holíme se odevždy nejlíp sami,“ odmítl jej vlastenec a s povzdechem obrátil se pak ke mně: „On je cizinec, on neví, že jsme už dávno na holičkách!“

Ano, ta budoucnost! Ta mládež! Kdo by byl dosti mudrcem, aby dal pravou radu! Já jím nejsem, říkám to upřímně. Mládež dle mé chuti by nebyla asi dle chuti jiných, alespoň dnes. Ona ta naše dnešní mládež ostatně není zlá v podstatě své, ba řekl bych, že je na mládež příliš dobrá. Má celou řadu vlastností pěkných, je duševně čilá, studii opravdově milovná, pro literaturu a vědu zanícená. To je tuze pěkné. Ale je mi tak nějak zaleklá — arci jako celý národ; trochu výtečníkující, samý předseda, místopředseda, jednatel; málo praktická a příliš mnoho se za literární slávou pachtící, samý novelist, veršovec, fejetonista atd. Neříkám, že má snad sama „dělat“, řídit politiku, byl by to nesmysl; ale zcela nevšimavou nemá také být, u všech národů je student v politickém ruchu jakous garniturou. Arci byl náš student tak dlouho okřikován, až se stal zamlklým, jakým je. Rovněž neříkám, aby nezaujímal důstojné sobě místo v rozkvětlém našem spolkovém životě; náš život potřebuje i činnosti té. A docela už mne nenapadne, abych chtěl zamezovat tu všestrannou snahu literární. Ta se vůbec zamezit ani nedá. Těch studujících, kteří by sami nebyli někdy spáchali nějakou báseň, novelu atp., není v Evropě snad ani deset percent, nu,

a když je spáchali, chtějí je mít také vytištěny, to je přirozeno; mimoto setkala se česká literatura s úspěchy, květe a úspěch mládež láká: ale máme poměrně *příliš* mnoho těch mladých sil, které v literatuře hledají své životní povolání. Řekl bych zkrátka, že je u nás *příliš* mnoho studijního, „pokojíčkového“ života, mnohem *více*, než je potřeba.

Vždyť jinde vědy a literatura také květou! Anglickému studentu vytykají se četné, prarůzné sporty jeho — ale anglická věda a literatura je první ve světě. Francouzskému studentu vytyká se život dle společenských našich pojmů až neslušný — ale francouzská civilizace je pořád příkladná, francouzské básnictví vévodí divadlům celého světa, a odevři konverzační slovník kterýkoli, francouzských jmen tam nalezneš nejvíc. Německému studentu vytykají se od nějakých už sto let buršácké jeho spolky; ale německá literatura květe, německa politika vítězí, a nebylo snad jediného slavného jich literáta nebo politika, aby nebyl býval těch „zhoibných“ spolků živě účasten. Tyto dny jel Bismarck městem, v němž byl konal universitní studia svá. Na nádraží vítali ho studenti v spolkových svých barvách. Ihned se hlásil k bývalé „barvě“ své a měl upřímnou radost z toho, že nynější „senior“ její měl tvář po šermu celou sflastrovanou. Ta děsná hrůza, jaká by pojala českého politika z pohledu na takového „rvavého“ českého studenta! Noviny by na toho studenta ihned vychrlily národní kletbu svou. Neboť — náš národ se jakživ nikdy s nikým nerval!

Nepatřím k těm, kteří vidí při „vlastních dětech“ samé jen vlastnosti dobré, na „sousedově synu“ ale vše špatné. Arci mně nemohou například němečtí studenti pražští být sympatičtí, to je až tuze pochopitelné; ale závidím jim jich turnéřskou pilnost, jich šermířské cviky. Když vidím takového studenta s obličejem plným švů, vždycky si pomyslím: Ten bude jednou náš *tuhý* nepřítel. Vždyť to vidíme již z praxe. Od roku 1860 uplynulo již čtvrt století a několik studentských generací přestouplo do praktického života. Život ten přirozeně přibral jimi trochu rázu. Ně-

mecké kraje staly se tvrdými, německý profesor, doktor, úředník vystupuje tam agitačně, rázně, řekněm třeba neurvale; české kraje zemdlely, ztichly, český profesor, doktor, úředník jen se plíží, jen se životem prosouvá, prostrkuje.

Abychom si rozuměli — býváť u nás i k jasné myšlénce výkladu třeba! Nepřeju si anglických sportů, francouzských výstředností, německých buršensšaftů — ale přeju českému studentu výdatné živosti. Jak toho docílit, nevím. Ale tolik vím, že například náš Sokol nenalezá v českém studentstvu té opory, kterou by přirozeně naléztí měl. A v tom Sokole že mezi členy studenty nekvěte například zas umění šermířské, jak by kvěsti mělo. A dále vím, že kdo je zdatný turnéř, bývá po celý život zdatný muž, a či ruka za mládí dovede rázně se chopit špadónu a či oko dovede srdnatě pohlížet v tvář soupeřovu, že podrží ráznost a srdnatost pro celý svůj život.

△ V Praze 11. srpna

Co dělat — když už jsme se jednou do smiřování dali, smiřujme vesele dál! Hloupí Němci se náramně mylí, myslí-li si, že to mají Šmejkalovou odpovědí na Riegrův list teď snad už odbyto. Ohó! my potomci táboritů se hned tak nedáme. Vyhodí-li nás Čechy dnes někdo oknem, my přijdeme dveřmi zas — my neutečem, nikdy!

To bude tyhle dny podívaná — od posledního moru v minulém století neviděla Praha tak pěkného kajicného průvodu, jaký spatří teď! Sto čtyřicet poslanců, jak šlechtických, tak jen-tak-lidských, k nimž se přidá ještě několik set jiných výtečníků a pyšníků českých, půjde boso, prostovlaso a v dlouhých, bílých „holblajvantových“ košilích z Měšťanské besedy do německého kasina vyprosit nám Čechům milost. Půjdou Širokou, Ovocnou ulicí a přes Příkopy, zamkne, tiše. Původně sice se mělo cestou zpívat „Svatý Václave“ — ale sv. Václav „padl“ ze dvou příčin: za první, že v té písni je něco jako „Vyžeň...“, a za druhé, že vzdor chvalitebně přísným stanovám Českého klubu nejsou přece ještě poslanci na kvarteto dosti sestudováni. A všichni kajicníci budou číslováni, což má svou hlubokou politickou důležitost. — Vejdou tedy do kasina na dvůr a spustí: „Miserere!“ Venku ale zůstane stát několik důvěrníků a dá pozor. Němci, to se rozumí, začnou Čechy vyhazovat. A teď důvěrníci přihlídnou: bude-li mezi vyhozenými kajicníky scházet číslo jen jedno jediné, je to znamení, že Němci snad přece jen to nemyslejí zcela tak zle a že se může v šťastně započaté smiřovací akci co nejrázněji prosebnými listy, kajicnými průvody atp. pokračovat. Povídá se také o jisté válečné lsti. Totiž — kdyby se tam v kasině vidělo, že je už tuze, už příliš zle, jeden z kajicníků že se bude tvářit, jako by mu bylo z toho

letošního počasí nanic, „někam“ se tam schová, a pak arcí „nebyli vyhozeni všichni“ a může se pokračovat — jak už praveno. Ale poněvadž je to válečná lest, nesmí se o tom prozatím veřejně mluvit. Pst!

Však my na ně vyzrajeme. Možná, že ne hned, ale snad nám přece jednou dobrácky odpustí, že jsme Češi. Nesmíme se unavit. Kdypak asi ráčí mít Jeho Vznešenost, nejmilostivější náš pán a pan dr. Šmejkal svátek? Nebo narozeniny? Národe, pozor! Arcí není snad právě teď dosti důstojných a slavných gratulantů v českém národě. Aby takhle nebožtík Žižka vstal a šel s bukýtkem v ruce!

A my neunavíme! Veškeré obecenstvo, celý národ pomáhají ve vlasteneckém nadšení. Na koho se podíváš, každý smíruje. Zrovna před témdním, o desáté hodině ranní, a bylo to ve Vodičkové ulici, ozářila páně N. N-ova ducha poprvé velikost smiřovací politiky, a on zašel si ihned do kloboučnického krámu ke „Třem Francům“, aby si koupil cylindr. To je vždycky počátek. Nasadil ho a šel. Věděl, že se budou jeho známí trochu koukat a trochu smát. Ale než došel na roh Václavského náměstí, měl pomocí cylindru už „vyšší“ stanovisko. „Man muß politisch sein,“ smiřoval v duchu nejprv sama sebe — a ejhle, on cítil, že to jde zcela dobře. Dostal kuráž. „Kommen Sie her!“ zavolal hned nato na veřejného posluhu stojícího u kandelábru. A vida, posluha, ačkoli patrně žid, vskutku přikročil, mluvil s panem N. N. a přijal od něho i tři šestáky. A od té doby smiřuje pan N. N. každého sklepníka, každou krámskou, večerní svou hospodskou společnost, svého holiče, své známé na procházkách — a tak lehce, zrovna hravě, jenom němčinou!

Ach bože — mám Čechousa* pana N. N. líčit dál? Ano, ano, my Čechové máme i svou mužskou demi-monde! A proti ní je ta ženská demi-monde, kterou policie chytá po ulicích, zrovna bílou lilíí a skvoucím andělem. Pročpak chytá policie jen tu jednu? Pročpak nepodrobuje také tu druhou pravidelnému lékařskému dohledu?

Taková zřejmá, po nejveřejnějších místnostech se rozta-

* Čechous, vzorně tvořené slovo podle *mrkous* = nepovedená mrkev.

hující národní nemravnost, a žádná proti ní zákonná ochrana, žádná! Teď, říká se, prý se ovšem na něco pomyslí a chce prý se učinit zákonodárský návrh. Aby byl národ před tím jedem jist, má prý se jím totiž — očkovat celý národ!

Zrovna jako někteří lékaři navrhovali, aby jistý jed jiný — méně nevinní čtenáři vědí, jaký — také se kvůli jistotě každému naočkoval. Jiní zas lékaři nato ale dokazovali, že by ve třech generacích bylo pak — po celém lidstvu.

Trnuli jsme hrůzou a děkujeme nebesům, že je po „zákonodárné sesí“. Že prý skutečně ten návrh zákona už měl přijít. A vystávali už i moudří někteří pánové, kteří nám dokazovali přímou výtečnost jeho. Ne, ne, pánové, neračtež dokazovat ani dnes, ani budoucně. „Nasypat mu řezanky a dokazovat, že je to oves, nesmí se ani oslu,“ praví přísloví. Za osly nás můžete mít, máte k tomu některé důvody dobré; ale kdybyste nás měli za ještě hloupější, to by nás skoro už urazilo.

Ba, už je po „sesí“. Koprněli jsme mezi ní nad ledačím, zcela neočekávaným. A já, poněvadž mám svůj mozek zcela osobní, koprněl jsem nad ledačím zcela osobně. Například nad debatou divadelní.

Bylo by tuze zajímavo prozkoumat, kdy my Čechové, když něco tvrdíme, máme vlastně pravdu a kdy vlastně nemáme pravdu. Po třicet let, když národ tak trapně, tak těžce sbíral si na své divadlo Národní, křičeli jsme pořád, že vystavět divadlo to je povinností země. A když po vyhoření národ dal nový milión, volali jsme zase, že dát jej je povinností země. Z čehož by mohl každý tedy směle soudit, že země je našemu národu teď penězi, a to velkými penězi na jeho divadelní potřeby povinována. A když přicházíme se skromným požadavkem na divadlo letní, že radostně nám ten požadavek splní? — To je to! „Logika je zcela jiná,“ tvrdíme roku 1883 zase my! Když se nedalo českému národu dosud nic, nemá se mu dát prý také nadál nic. Nu — to jsme v tom dobře! Tedy: dokud měli většinu Němci, nedali oni nám nic; a když máme většinu my, nedáme my si nic.

„Pořád starat se o divadlo,“ to prý beztoho nejde. Bože, jak jsme my hned unaveni, když se máme o něco svého starat! Ještě jsme ruce ani nezdvihli, a už je máme jako přetlučeny. Ještě jsme práci ani nezačli, a už: „Navrhuju přechod k dennímu pořádku!“ Padla — pojďme domů!

Chci ochotně věřit, že páni řečníci byli o vlastních důvodech plně přesvědčeni. Ale to bych myslil, že se zas jednou dokázalo, jakže nejjasnějšími hospodářskými pravdami a nejpresnějšími ciframi — nedokáže se pranic. „Na chrám *ský dáváme jen tolik a tolik, na akademii *skou jen tolik, na ústav *ský jen tolik — a na divadlo máme dát *tolik!*“ — Copak je to prosím za důvod? Dejte tedy také na chrám *ský, na akademii *skou „*tolik*“, mnoho-li je právě *potřeb!* — Takový důvod se dá zrovna hravě obrátit na všechny strany. „Jak? Na divadlo, na tento chrám umění, na tu duševní baštu našeho národa, dáváme jen tolik a tolik, a na — — máme dát *tolik!*“ A nebudeme mít pořád nic.

Ještě kdyby to mělo do budoucnosti nějaký praktický výsledek! Ale cožpak Němci *nebudou* mít velké své letní divadlo? Budou je mít *najisto*. A když oni, *musíme* my je mít také. A to ne někdy o dvacet let později! Má snad národ zase zařídit „dobrovolné sbírky“?

A kdyby ani nebylo toho, ostatně naprosto nutného velkého divadla letního, peněz značných bylo by na divadlo přece zapotřebí vždy. Považuj si někdo divadlo za luxus, za holou zbytečnost — dnes si je pěstuje a chrání každý vzdělaný národ a každý nakládá na ně mnoho. A my budeme musít je pěstovat a chránit a na ně nakládat zrovna jako jiní.

Člověk by se mohl stát zrovna zvědavým na příští sese českého sněmu, aby viděl, jakže se z toho vypletem.

Ovšem, kdyby nevěděl, že budou, jako hned ta první, všechny do *A-dur*, a nedělal tedy už dnes před nimi „tři křížky“.

△ V Praze 1. září

Už to nebylo k vydržení. Nejen obyvatelé Václavského náměstí, ale také všichni ti, kdož se denně tam alejemi procházejí, aby se nalokali čerstvého kouře „od Primasů“ a „od Štajgrů“, chodili zrovna už jako pitomí. „Ale lidičky — lidičky,“ říkal jsem jim třikrát denně, „jen buďte spravedliví! Copak může naše obecní správa dát rozkopat celou Prahu najednou? Je pravda, že dlážděním zde na Václavském náměstí nebylo hnuto už od nepaměti, snad už nějakých celých sedm neděl; ale oni na radnici mají jistě svůj plán — za rok se najisto čtyřikrát rozkopá celá Praha —,“ a bral jsem je za hlavy, hladil, líbal jsem je.

Ale mluvmе se zoufalými! Že prý na ně už na radnici zapomněli! Že prý tam panuje protekce a Pasífská ulice například překopává se letos už posedmé atd. Nu — zato teď ta radost! Pojednou přišli kopáči a Václavské náměstí je už týden rozrýpnuto přes *celou polovinu délky!* Lidé se kupili kolem, každý se díval dolů do jámy, jen aby viděl, že je to skutečně pravda, a teď chodí úsměvní a šťastní sem tam, pořád sem tam, a dýchají vůni vznášející se nad vykopanou hlinou jako oblak růžový. —

Všechno jde — všechno ve světě, povídám, — jenom trpělivost, netrpělivostí kazí se i nejlíp vypočtená „akce“. Proto také nechápu — račte mi ten lyrický skok odpustit —, jak můžete to nynější počínání si takto ovšem velectěných našich bratří Chorvatů obdivovat! Strhovat maďarské nápisy! Stavět si hlavu proti „slavné vládě“. Ach — jsou chudáci jako sirotkové, nemají tam nikoho — nikoho, kdo by jim moudře poradil, to je to! Schází jim duchaplná žurnalistika, která by dokazovala, že to s těmi maďarskými nápisy „není tak zlé“! Nemají odhodlaného „přirozeného vůdce“, který by jim do očí řekl, že umět maďarsky je po-

vinností každého slovanského vzdělance. Nemají žádného Clama-Martinitze, který by navrhl, aby maďarština byla na všech středních školách chorvatských předmětem obligátním. Nemají nic, pranic nežli bystrou hlavu, politicky ostrý čich, odhodlanost, jednodolitost, neústupnost — kampak s tím!

Člověk zrovna trne, když si pomyslí, co by se stalo v Chorvatsku, kdyby tam měli slavnost havlíčkovskou a nějaká „Severozápadní“ dovolila si s nimi přitom zahrát jako s malým, hloupým dítětem! Nebo kdyby tam byla takhle slavnost Božího těla, vyrukovaly k ní ozbrojené sbory měšťanské a záhřebský dr. Klaudy by jim začal komandovat maďarsky! Takové porovnání teprv nám jasně ukazuje, jak jsme my už politicky „zralí“. Jak dobře mají naše časopisy, když užívají denně několikrátě fráze „o zcela *neobyčejné* umírněnosti“ našeho lidu.

Ovšem — my máme výtečné vůdce, kteří dovedou lidem zatočit. Někdy se arci také u nás ozve něco jako vlastní vůle, zahlesne i nějaké vzpurné slovo, jako například o poslední paradě měšťanských sborů prý chtěly si některé kumpanie přímo vynutit, aby se velelo jim česky, — ale dr. Klaudy by nemusil být „český vůdce“, aby tím nedovedl zatočit. Pohrozil zkrátka těm vzpurným, že si nebudou smít při dešarži vystřelit, a bylo po revoluci. Krutý prostředek, tuze krutý, naproti nebohému „ozbrojenému“ měšťánkovi skoro až nehumánní, ale pomohl. Nesmít si o slavnosti ani vystřelit! Rozumím tomu citu velmi dobře. Pamatuju se živě na své dětství, když jsme si co drobní hoši opatřili nějakou kapsli, položili si ji na kámen, hezky oklepali a s tlukoucím srdcem už zdvihali kladivo — ne ne! o milión se mohlo přitom jednat, my bychom si byli přece klepli! Dítě je dítě.

Ale to je tak nějak ve vzduchu. Revoluční hnutí chvěje celým lidstvem a není jediného oboru, aby jím nelomcovalo. Naše dámy mohou být připraveny, že příští zimu spatří na českém jevišti toaletní divy. Vzepřelať se revoluce již i do roucha divadelních dam a nikdo věru dnes nemůže vědět, jakže to skončí.

V Paříži vypukl boj. Na jedné straně Dumas, na druhé Sardou, dva velikáni; každý má své žurnalistické voje, každý svá divadla k vojenským experimentům. Dumas chce divadlo „zjednodušit“. Dle něho příliš lpí dnešní jeviště na věcech zevnějších, na lesklé úpravě, dekoracích, drahých toaletách, a to prý básnickému dojmu škodí. Sardou zase chce nejen vše dosavadní podržet, nýbrž úpravu celou ještě zrafinovat, tak aby jeviště co nejúplněji se srovnávalo s lesklým životem. Když nějaký Montjoy pečeti na jevišti list, má mít na stolku obálky s M., ne snad s K. Když Fernanda osušuje sobě slzící oči, má na šátečku zřejmě být vyšito F., a ne O. S. - M. Když herec vystoupí s kloboukem v ruce, má být na přihnědlé podšívce klobouku napsáno jméno dle úlohy, a ne Bittner.

Bůhví jak to skončí. Tolik je jisto, že my půjdeme za stranou vítěznou; jeť francouzské divadlo pánem světa a „my“ ostatní divadla jen jeho otroci. Zvítězí-li Sardou, bude elegance na jevišti trvat dál, ba ještě se výšit, okouzlovat veškeré divačky a vymožovat kapsy manželů a otců. Zvítězí-li ale Dumas — ano, zde třeba se zastavit! Jaké to bude pak? Co se bude dít na jevišti? Co pak v životě?

Berlínský Ulk přinesl už ukázkou z divadelního referátu, jaký v případě tom bude se psát za příští zimy. Není pochyby, že pro naše referenty domácí je důležitě také zvědět, jakými cestami berou se dramaturgie a kritika německá, a sledujeme-li zde na ukázkou blysknavé myšlenky berlínské, že získáme sobě tedy díky žurnalistiky české.

Dejme tedy tomu, že například slečna P. hrála úlohu velkou a že v ní vynikla jak původním pochopením, tak pěknou toaletou à la Dumas. Svědomitý referent sledoval ovšem sice obě, toaletu kvůli novému směru přece ale trochu víc než to ostatní, a následujícího dne pak sobě přečte obecenstvo, jak následuje:

„...Slečna P. vypadala vzdor své skutečně pohnutlivě jednoduchosti rozkošně. V prvním aktu měla přilehavý živůtek z pytlového plátna, velmi vkusně kapkami pečeti vosku a konečky špagátovými dekorovaný. V aktu druhém vzbudila všeobecný obdiv zase kazajkou z červeného papíru

pijavého, ozdobeného výstřižky ze starých novin. Pěkně z jablkové slupky upravený náramek a klobouček slepičím peřím ozdobený doplňovaly půvabný ten kostým.

V třetím aktu objevila se slečna P. v obleku návštěvním, tak laciném a původním, že dobrý nápad její pomůže našim dámám k nové asi módě. Oblek ten skládal se totiž z ubrusu kávového, bohatě obsazeného krajkami, jakých se v lepších kuchyních našich užívá na ozdobu skříní s nádobím. V bohatých vlasech naší umělkyně lesklo se několik bílých fízulí a ruce její, vápnem až přes lokty natřené, činily dojem, jako by byly v rukavičkách à la Sarah Bernhardt. — V rukou měla slečna bukýtek z papírových kytic, jež jí byl jistý urozený ctitel její sám sestříhal. Všeobecné ah! ozvalo se však obecenstvem, když slečna P., opouštějíc salón, vzala na sebe mantilu z obyčejné manilové látky záclonové, prostě zhotovenou vystřížením kulatého otvoru. Kypré formy slečniny vynikly rouchem tím nevýslovně luzně.

V aktu posledním byli jsme ale překvapeni znovu: spatřili jsme slečnu P. v domácnosti. Měla na sobě župan věru důmyslný, sešpendlený z několika čísel Prager Zeitungu, a kdo dobře pozoroval významné pohyby, jež prováděla kapesním svým šátkem, poznal zajisté, že to byl jen jednoduchý ubrousek papírový. — Jak se nám z hodnověrného pramene sdělilo, stály veškeré ty toalety něco k šesti zlatým.“ — — —

Ovšem se hlásí teď — a to z Anglie — ještě nový směr třetí. Angličtí puritáni totiž navrhují, aby na našich divadlech zavedl se způsob starořecký, „ženské síly“ aby byly z jevišť vyloučeny a jich úlohy aby byly prováděny mladými muži.

Vypadá na první pohled hloupě nápad ten. Ale není tak příliš hloupý. Může-li se „někde“ dělat politika — bez mužů, může se také hrát komedie — bez dám.

△ *V Praze 7. září*

Pomník bratří Veverkových, rodáků rybitevských, neměl by stát na náměstí venkovském! V Praze, v srdci země a na náměstí nejpéknějším měl by se zdvihát obrovitý, krásný fontán, z něhož by šuměly proudy vodní dnem nocí, jako šumí proudy lidských dějin, a uprostřed něhož by stáli oba bratří rolníci vedle pluhu svého, — obraz českého národa. A kolem fontánu by mělo být malé políčko, na němž by ročně se rozvlnilo zlaté žito a modrý len, abychom my Čechové nezapomněli nikdy svého původu rolnického, své síly z lidu vyrůstající, z věčných, věčně nevyčerpatelných zdrojů přírodních se obrozující.

Jako jednomu národu znakem je mořský koráb a druhému útočná zbraň a třetímu kočovnický stan, je našim českým znakem pluh. Po celém světě je známa překrásná naše národní báj, že když vedl Libušin bílý kůň posly k oráči Přemyslovi, našli ho u pluhu bílými voly orajícího a bílý orel mu kroužil nad hlavou. Oráč byl předním mužem, nejvyšším hodnostářem českého národu, z rolnictva vyrůstala nám všechna světská moc, a knížata naše zůstala srdcem svým ráda připoutána k lidu svému oráčskému — „Raději se chci s českou selkou snít než královnou německou za ženu mítí,“ jak rýmuje Dalemil. A když na české, pilně vzdělávané půdě postupem přirozeným zakvětla i nejvyšší, nejsamostatnější vzdělanost ducha, český rolnický cep to byl, který vymlátil nepřátely duševní svobody a rozbouchnul vrata kovová, aby jimi národ, provždy již slavný, vešel do chrámu lidských dějin. A když pak utýraný, k smrti v bojích umdlený národ do věkového spánku klesl, žilo české slovo jako plaché ptáče ve brázdách našich rolí dál, kryla se česká píseň v haluzích venkovských sadů, a pje-li dnes nadšený básník o znovuzrození Čechů, obrací

se usazený zrak jeho vděčně zas k těm chudým a tichým, k těm snivým, drahým „chaloupkám českým“!

Ano, v těch žije Čech. V těch hlaholí ryzé české slovo, z něhož vykvétá celý krásný jazyk náš a roste a rozkládá se mladobujný zase strom našeho ducha. Na tom upřímném rtu venkovana chvěje se píseň ta, z níž vyklíčilo celé naše nynější, obrozující se umění české — české básnictví, česká hudba. Poslechněte si při žetí obilí v starém našem Prachensku „hlásání“ žneček, když starobylý nápěv jejich končí v „dodrženou“ notu, a náhle vám to k srdci sáhne, celé tisíciletí se před vámi rozevírá a pojednou porozumíte tomu, co je *českost*. Naslechněte v hrdém Plzeňsku dvěma třem slokám té divukrásné písně „Daleká, široká pole“, nad jejíž melodii nevynikla a nevynikne veškerá síla byt sebegeniálnějších skladatelů, a mžikem porozuměli jste *slovanskosti*, před vámi slunečným bleskem rozzáří se chrám budoucího umění a slyšíte již šumět velebný, úchvatný sbor slovanských duchů. — ❧

„Každé pole má dějiny své; kdyby se znaly proměny, jež je převáděly z ruky do ruky, osudy a city těch, kteříž na něm pracovali, měli bychom dějiny lidstva, jako kdybychom sledovali útvar jeho až ku středu země, měli bychom zas dějiny naší zeměkoule.“ Tak praví všeobecně básník jistý. Což by nám vše mohla vypravovat teprve ta pole a políčka česká, ba každá lícha polí těch! Co je v nich nezměrné práce, nezměrného utrpení, co ale v nich zase nadějí! Byť i národ poklesnul, a hluboko poklesnul, dokud má roli svou a na té roli pracovníky, — vždyť nad hroudou i nad její lidmi vane svěží „boží vzduch“ a svítí to „boží slunce“, a stále vyrovnávající příroda hojí zázračně rychle a z kořene vyvrací vše, co do těla vloudilo se zlého! A ta ruka, která pluhem hroudy drtí a pěstí junce krotí, má vždy zase dosti síly, aby pokořila škůdce a národ znovu vedla k slávě.

„Jisto jest, že vzdělanost lidská začíná teprve rolnictvím.“ — „Rolnictví je základem veškeré vzdělanosti, ale rolníci mají z toho nejméně výhod.“ Tak praví týž mudřec zase jinde. Ach ano! Dnes bychom my Čechové zajisté neměli vzdělaných takzvaných středních stavů, aniž četné zase již

inteligence, kdyby také novodobý ruch náš nebyl vyšel „zdola“, ze sedlači; a bude-li kdy naše šlechta vůbec proniknuta duchem vskutku českým, co možná prostým cizoty a prázdnoty, i ona obdrží ten dar „zdola“. A co měl a má náš rolnický lid z toho? — *Jest* vždy jako to pole: vydalo hojnou žeň a vítr pak po něm, po drsném strništi chladnou písni hvízdá a posměšné provádí reje. A *byl* vždy opakem slov biblických: on sil dobré a klidil zlé.

Kdykoli jsem na venkově šel kolem vesnického hřbitůvku, pokaždé jsem se zachvěl. Jeden ten hřbitůvek jako druhý: čtyry nízké zdi v pravých úhlech, prostá vrátka černá, uprostřed rudý kříž a kolem v řadách hnědé, obyčejně ani jmenem neoznačené hroby. Vždyť tu spějí jenom skromní, „prosti“ vesničané! Ejhle zde „matku zemi“ — „matrem dolorosam“ — chovající mrtvoly upracovaných, uhnětených dětí v truchlém lůně svém! —

Píšu to dnes o bratřích Veverkových? Zajisté — vždyť mluvím stále jen o nich! Práví se, že odhalen bude v čtyřmécítma hodinách pomník „vynálezčům ruchadla“ — přiznávám se, že nerozumím zcela vynálezu tomu, a věře ve výtečnost jeho, že mám jaksi za věc přirozenou, došel-li pluh v lůně národu tak eminentně rolnického také nejvyššího zdokonalení svého; že kloně se s úctou opravdovou před myslí bystrou a vynalezavou přece jen souhlasím s vysoce trefným výrokem, pronešeným včera v listech těchto: slavnost rybitevská že je vlastně slavným důkazem *uvědomělosti českého rolnictva*. A když rolnictva, tedy *uvědomělosti celého českého národu*.

Při každém slově myslím dnes na bratry rybitevské. Poznávám v nich, jak nám je životopis ličí, pracovní, bystré, nezištné, neskonale dobré, obraz pravý českého národu. A slyším stále ten fontán vysněný, jak z něho se valí a šumí proudy živých českých vod. Vidím kolem něho ročně se vlnit zlaté žito a modrý len, každým jarem vyrůstající a každým letem dozrávající nám na radost všech. A jako by nade vchodem veského onoho hřbitůvku dobře mohl stát podobný, ovšem obdobný nápis k známému bolestnému: „*Vos omnes, qui per viam*“... takž by měl se na fontánu

tom skví zlatý, leskle vábný nápis: „Vy všichni, kdož zde cestou jdete kolem, přihlídněte a zřete, v čemže jsou prameny českého života a české síly!“

Smekejme před sedlačí svou. Ctěme českého rolníka. Chraňme si venkovský náš lid. Ztratíme-li jej, pozbude-li on své národní ryzosti, jsme národ ztracený. Je naším jediným, ale skalopevným štítem, pluhem naší budoucnosti; všechny jiné pluchy a štíty — „spíše vlkem pole zoráš a vrabcem ryby zlovíš!“

My všichni, kterým popřáno dosíci vzdělanosti širší, duševních zbraní rozmanitějších, hledme si českého svého venkovana, pracujme pro něho, braňme ho. Kdo učitelem a knězem, udržuj lid v ryzosti a čistotě jeho. Kdo spisovatelem a umělcem, přiváděj krásu českého ducha lidu k plnému vědomí. Kdo úředníkem, průmyslníkem, obchodníkem, pracuj poctivě k jeho blahu. Kdo učencem, hled, aby ze semene lidských věd přicházelo k nám čisté a bezpluché, co se do české půdy hodí.

Náš národ pluhotil odevždy, pluhofme my celou silou dál. Jsme ještě na počátcích; tak mnohé je před námi ještě zalehlé pole, jež třeba znovu zkyprít, tak mnohé pole širé, dosud ani nedotknuté, do něhož třeba se teprv pluhem zakrojit.

Pracujme!

NÁRODNÍ LISTY 8. září 1883

Achich — kéž už píšeme rok 1900! Každého rána, když beru do ruky kalendář, abych věděl, ke kterému svatému se dnes modlit, zachvěju se zrovna hrůzou, jakže ten čas pomalu ubíhá. Ještě 18 let do konce tohoto století — osmnácte let — propánaboha, my Čechové vyvedeme za tu dobu asi ještě kouskú!

Totíž v politice myslím, v životě veřejném. Máme pro ten život talent naprosto zvláštní, všichni, do posledního — byl bych blázen, abych vyjímал snad sebe, a sebe jediného líčil naposled netalentovaného. Sotvaže zavadáme o veřejnost, už jsme něco vyvedli! A jediná spása je: nedělat nic, naprosto se vyhnout veřejnosti, žít a týť jen v soukromí. Proto se také nejspíš vzdám teď fejetonizování. Co podniknu, arci ještě nevím. Snad založím nějakou „Akademii na vychovávání slavnostních řečníků českých“ a vyplním tím mezeru skutečně citelnou. Nebo si zavedu handl s obnošenými hesly, historickými právy, deklaracemi, fundamentálkami atd. Beztoho jsem býval vždycky milovníkem starozitností. A snad mně také můj skromný kapitálek k tomu stačí: vždyť jsou ty věci teď za pac.

Ano, ano, to bude něco pro mne. Rozumím těm věcem a to je hlavní. Ba mám pro ně báječně bystrý zrak. Už před čtyřmi lety jsem si například dovolil přátelsky našeho „přirozeného vůdce“ upozornit, že jeho heslo „Nedejme se!“ více mu nesluší, že už z něho vyrost, že by si měl opatřit nové, ne ale zase negativní, nýbrž už pozitivní, a dovolil jsem si zároveň z vlastní své zásoby nabídnout mu heslo jedno zcela pěkné, nové a trefné: „Vařme kaši!“ Myslel jsem už věru, že moje nezištné nabídnutí naprosto tenkrát zamítnul. On si je ale jen trochu dlouho rozkládal. — Když si tak pomyslím, co by si teď chudáček bez mé pomoci začal! Ale já to neříkám ze žádné chlouby.

Vždyť my Čechové podporujeme jeden druhého, staročech mladočecha a zase naopak; kam bychom také došli, když se na nás takto hrne celý svět ostatní? A já se milerád přiznám, že jsem našemu „přirozenému vůdci“ také za ledacos vděčen. Například za ten myšlenkový blesk, kterýmž v Pardubicích ozářil minulost českou, bitvu bělohorskou. Jak trefně přirovnal tehdejší přední politiky české k těm našim „nerozvázným mladíkům z roku 1848“! Těch dvanácte pánův tenkrát na náměstí Staroměstském popravených počítalo dohromady — co do stáří — ovšem asi devět set let a kronikáři vypravují, jakže se špalku koulela se jedna šedivá hlava za druhou; ale tenkrát se lidé nejspíš nevyvíjeli tak rychle jako my teď. Teď když je politik šedesát let stár, může o sobě říci, že je „už padesáte let činným“, a nejen to, on může směle i dodat, že za celé to půlstoletí vyhýbal se politickým úspěchům s úspěchem rozhodným! To není maličkost.

Pakli se tuze nemýlím, způsobili nerozvážní oni mladíci z roku 1620 celý ten šramot kvůli jakýmsi takzvaným historickým právům českým, dále proti zavádění němčiny, proti uvádění jezovitů atd. A prohráli. Historická práva šla přece vandrem, němčina se přihrnula, jezovité opanovali. Tak nač ta nepředloženost! Podobného výsledku domůže se moderní pokročilé státnické umění české už bez rámusu a hladce.

Přijde na pravé pojmutí věcí historických a k tomu je potřebí talentu. Jeden jej nemá, druhý jej má. A někdo ho má zrovna nadbytek; říkáme mu pak vyvolenec a miláček přírody. Takovým je například vyšehradský pan probošt Štulc. Již před třiceti lety kolportován znamenitý jeho výrok: „Kdykoliv pohlédnu na Bílou horu, polijou mne slzy radosti.“ — Nelichotím, ale tento vyšehradský výrok zdá se mi být ještě geniálnější než výrok pardubický. To je už naprosto dokonalé pojmání věcí českých. Tak, ano tak pohlížeje již na celou svou českou minulost! K místům, kde jsme byli my Češi bití, obracejme se se zrakem vděčným a radostným; od míst, kde my jsme natloukli jiným, odvracujme se s trpkostí a ošklivostí. V čemž nás milostivé nebe račiž posilňovat.

Bez zcela obzvláštní pomoci shůry bychom toho beztoho nedokázali. Nejsmeť všichni vyvolenci a nemáme všichni talent. Arci — co je talent? Snad také nemoc, o níž lékaři dokážou, že ji způsobuje ten a ten druh baktérií. Už prý dokázali, že i erotománie (přílišná náchyllost k lásce) pochází z těch zvířátek, a sice z druhu „bacillus micrococcus“, a že se dá těmito erotománie i naočkovat. Až najdou lékaři tedy baktérie politické, dovedou nám snad naočkovat také politický talent, totiž konzervativnost, klerikálnost, pokrokářství — ne, pokrokářství ne, baktérie pokrokářské odevdají se policii, „zur weiteren Amtshandlung“. A pak to bude na té české půdě skutečně vypadat jako na nějaké spořádané, úrodné vinici. „Vinice“ — tuze dobré slovo! Už teď vypadáme jako vinice. Krok za krokem bidýlko, samé bidýlko. Réva ovšem ještě u těch bidel schází.

A pak bude arci všeobecné a veskrz vzorné porozumění, jak minulosti, tak přítomnosti české. Ti „hrdinové“ a „velikáni“, z nichž skládá se ta historická, takzvaná „česká sláva“, objeví se nám pojednou v celé své nahotě a holé bezcennosti. Ano i takzvaní „buditelé a křisitelé“, kteří během posledního věku volali český jazyk z hrobu, hodí se k „nerozvážnému“ haraburdí. Načpak ho volali, když je němčina lepší! Vždyť už je snad i čas, abychom přemýšleli zcela vážně, je-li zapotřebí češtiny ještě vůbec! Teď, když „už je existence zabezpečena“.

Copak se stane asi pak například s pomníkem Jungmannovým? Nezmerčili jste ničeho na něm? Pozoruju Jungmanna už delší dobu a věru — já se nemýlil: náramně se změnil! Zpočátku byl tak leskle úsměvný, tak zářivý — nu ano, pěkné místo, trvalé jak se zdálo zaopatření slávou, mohl být spokojen. Ale krátká čtyry leta a drsné naše podnebí změnilo ho nadobro. Četní naši pochlebníci říkají ovšem, že ho pokryla patina, aerugo nobilis; ale já povídám, že je to strach — nic než praobyčejný, šedivý strach! Jen se podívejte, jak se choulí, jak zapadá stydlivě do ramenou, jako by chtěl říci: „Uf“ — čti životopis, on říkal „uf!“ — „to jsem tak nějak na světě zbytečný!“ — ostatně mu takové poznání slouží jen ke cti.

Achich — kéž už píšeme 1900! Ta věc je ovšem vlastně takhle: ono není ani pravda, že máme letos 1883. Profesor Sattler dle některých herodiánských mincí dokázal, že Ježíš, ukřižovaný 7. dubna 783 po zbudování Říma, narodil se 749 po zb. Ř.; že berouce tento rok za první rok letopočtu svého, máme tedy počítat a psát letos už rok 1888. Tím bychom my Čechové získali arci pět let. Zaplať pánbůh za ně, ale otázka — měli bychom si pak tedy přát, aby odpadlo těch právě minulých, posledních pět let, nebo těch pět let teď po sobě budoucích? A pak vybývá do plného století pořád ještě dvanáct — příliš, přespříliš mnoho na vyvádění „kousků“!

To nastávající pětiletí může být pro mnohého náramně zlé. Zvláště dostanou-li se, jak doufáme, naši „rozvážní“ politikové čeští k moci. Za „nerozvážný“ úvodní článek pět kartouzských let. Za „nerozvážný“ fejeton, jaké já tak někdy psávám, — občan Piperger.

Co dělat! Jindy bych byl křičel: „Dejte mi popravčího Čecha — Čecha chci!“ Teď bych mlčel. Ještě v posledním svém okamžiku bych zkroutil slastně oči a skončil bych blahými, z plného přesvědčení se řinoucími slovy: „Vždyť máme k německým krajanům svým povinnosti a ohledy!“

△ V Praze 13. října

Smutná je duše má! Ono to přece jen je asi pravda, že vše, co v Čechách dobrého, učinili Němci, věda, umění — ach to vše že je jenom z nich a jejich.

V městě Mostě právě vyšly „Gedichte von K. Bernth“. Když jsem ty gedichy otevřel, jako by byl hrom do mne udeřil — ne, ach ne! — spíš jako by se bylo přede mnou dosud nevidomým náhle otevřelo celé moře světla — blahý kraj lidského poznání — ráj rozumu, ráj srdce. Veškeré básně novy, pranovy: *kuchynské recepty* ve verších a v slokách!

Když si člověk pováží, že člověk všechno ve světě vaří, peče a jí a že každý člověk jednotlivý má téměř při každém jídle svou zvláštní chuť, svou nuanci, — jaké to nové, světově nedozírné pole pro vzlet poetický; co tu příležitosti pro každou individualitu básnickou!

Co my nebozí, droboulincí poetkové čeští se napachtíme po nových básnických zdrojích! Hledáme je v bibli a védách, na Nilu a Gangu, v tisíciletých mýtech slovanských a v hloubi české duše — a zatím: „Sieh, das Gute liegt so nah,“ jak říkáme my vzdělanci à la Rieger.

Nu — co platno! Ale — když nemáme dar vynalezavosti, mějme alespoň dar chápavosti a svět ať neříká, že myšlenku chápeme teprv někdy za sto let a na čin že se nevzmůžeme ani! Před týdnem vyšel z města Mostu popud, opakuju: teprv před týdnem — a ejhle, zde po něm již *dílo české*:

SKOPOVÉ S MARJÁNKOU

Vezmi maso skopcem dané,
„vysoký ocásek“ zvané
čili „šrůtka“; je to zkrátka
od žebírek vzatá částka.

Vem též brambory ze sklípku,
česneku vem stroužky dvoje,
jíšku z hovězího loje,
vonné marjánky též žďibku.
A teď kuchařka nechť hledí,
ať se masu v teple daří,
pak ať polívku z něj scedí,
brambory v ní poovaří,
a pak — ale nepospíchej! —
zapraž, znovu vše to smíchej
s masem — v krásné snaze tejně,
by vše vřelo v chuti stejné.

Pochutnáš si: v mísy lůně
rozloží se oblak vůně.

Nevím ovšem, zdali se mi podařilo klokotavému svému citu, celé té bouři své myšlenkové, dát zde výrazu náležitěho. Znímám dobře, že v jednom okamžiku básník se v horoucím zanícení oplodí, v druhém pak teprve, a sice v okamžiku úplného již klidu, že smí přistoupit ku tvorbě umělecké. Ale já nechtěl nechat horoucí ve mně žár dříve hasnout — jak to ve mně vřelo, tak jsem to podal, dobře věda, že vystydlé skopové nestojí za nic.

V duši básníkově má se to však s lyrickými písněmi jako s hříbky v lese. Když najde babička hříbek jeden, hledá hned někde vedle jeho „bratříčka“ — a sotvaže z duše mé vytryskla píseň jedna, ejhle již za ní tryská:

HUSÍ KREV

Jsem Čech, můj znak je lev!
Jsem Čech, chci krev, jen krev!
Však moderní Čech jinak na to musí:
Čech moderní když krev chce, chce — krev husí.

Ta lahoda, ta chuť —
ach srdce, klidné buď!
ať mluví jen, kdo zkusí!

Vem po třech krejcařích krev ze dvou husí
 a měj se k činu!
 Na kastrol másla čerstvého tři loty dej,
 pár k tomu kmínů,
 a cibulinku pěkně nakrájej,
 ať jemná je, droboulinkatá.
 Když pak je cibulka už „zlatá“,
 (jaký libý zjev!)
 dej tam tu hezky rozmačkanou krev.
 A když se to už, jak se říká „dělá“,
 by nezůstala krev snad přec zas celá
 a nevypadala jak hlíny kousky,
 dej ještě trochu nastrouhané housky.
 A má-li to pak příliš suchou líci,
 dej dobré polívčičky k tomú lžici.

A — ah! To mne tenhleten druh poezie ještě namáhá!
 Není také divu, každý okamžik volat skrz dvěře na kuchařku:
 „Jakpak je to?“ — „Nu tak počkaj! —“ a já mám mezi-
 tím frkajícího, tepajícího Pegasa držet na uzdě! Až člověka
 ruce bolí!

Zato arci, když si člověk pomyslí na lehce spojující vtíp,
 na smělou fantazii básníků — co tu bude nových jídel,
 nepoznaných chutí, netušené lahody! Nikdo pak už nebude
 smít šosácky naříkat na neplodnost snah básnických, umění
 prosákne se veškerým životem, poezie vnikne nám až do
 žaludku. Šťastné generace příští!

Budeme šťastni, budeme spokojeni, mírní a například
 pro politické události nebudeme se ani dost málo zlobit. Já
 už teď jsem mírný, cítím to. Jenom jsem se trochu pousmál
 — vidíte: takhle! —, když jsem četl, že pan profesor doktor
 Randa nechtěl českým studentům trpět, aby němčinu nazý-
 vali jazykem „cizím“, že to zkorigoval a nazval ji jenom
 jazykem „jiným“. Vždyť má pravdu! Můj bože, jak teď
 přicházejí staré anekdoty zase ku cti — ale to proto, že je
 v nich mimo vtíp také vždy po zlatém zrnku pravdy! —
 Synek se ptal otce, jakáže je to řeč, ta němčina. „Vidíš,“
 poučil ho moudrý otec, „nic lehčího pro Čecha než mluvit

německy. Ty chceš například říci „pec“; nu tak řekneš „Ofen“ a už je to.

A tak je to s ostatními slovy:

vše holt se zrovna tak, jenže holt jinak poví —

končí ta povídačka stará a dobrá. — Ano, ano, němčina je jenom jazyk jiný — rozhodně jiný.

A jenom jsem se pousmál, když jsem četl teď ty nové české strachy před nejbližším zasedáním říšské rady. Máme s tou říšskou radou arci kříž, naši poslové jsou v Praze plni kuráže, a jakmile přijdou do Vídně, — nu vždyť víme! Ale je tím jenom vinen Jan Václav Myslbek, český sochař. Má pro vídeňskou říšskou radu zhotovit „Stálost v smýšlení“ a „Oddanost“; zhotovil ale teprve „Oddanost“. Mohou naši poslové tedy za to, že nevědí, jak vypadá „Stálost v smýšlení“?

A item jsem se jenom pousmál, když jsem četl, že česká fakulta medicínská nemá práva na české děti z českého nalezince. Je to arci mrzuté, ale co dělat!? — nezbývá než „sich strecken nach der Decken“, jak říkáme my vzdělanci à la Rieger. Chladně počítat! Dejme tomu, že schulvereinské školy spotřebují ročně 50 000 českých dětí, německá fakulta medicínská ročně 3000 českých nemluvňat, Vídeň například ročně 7000 českých učedníků atd. atd., — řekněm ročně 100 000 dětí pro německé účely dohromady. Přitom ovšem potřebujeme pořád dál určitý počet českých dětí také pro sebe. Co z toho následuje? Že se prostě musí výroba českých dětí zvýšit, to z toho následuje!

Jak to udělat, arci nevím. Mám sice myšlenku —

Ale cítím, jak se mi krev žene ze srdce vzhůru — jak se mi tváře zapalují — hoří — Nepříjemný pocit!

Abychom to honem nějak zamluvili — poslouchejte, páni statistikové, je to pravda, že měsíc říjen je na svatby nejbohatší? Po něm že přijde hned duben, na třetím místě že je listopad, na čtvrtém teprv máj, na nejposlednějším únor?

To mne nesmírně zajímá — poslouchejte!

△ V Praze 20. října

Jakmile řeknu, s čímže dnes chci začít, zavzdychne si každý: „Ten zas bude hubovat!“ Chci začít o nejnovější módě, o nejmodernějším šperku našich dam. Naše dámy nosí teď totiž co okrasu — pavouky; ze stříbra a ocele. Opakuju: pavouky, nebo pauky, nebo babouky, nebo jak si to kdo vyslovujete. Vyvedené v přirozené, polopřirozené a nadpřirozené velikosti, zcela věrně a úchvatně pravdivě.

Nu a vidíte — já ani muk! Božítku, nač bych se přemáhal, přetvařoval a neuznal, co je vskutku krásné! Kdybychom si všichni my mužští — kolik je nás miliónů? — rozlámali pyšné hlavy své, řekněme to upřímně: příhodnější, výmluvnější ozdoby dámské, nežli je pavouk, nevylomíme z nich věru jaktěživ!

Jaký to dojem, když člověk pohlédne na dámský klobouk a tam, zrovna nad spánkem, sedí obrovský pavouk křížák, s břichem nafouklým alespoň jako vlaský ořech! Jaká to lahoda, když zrak náš sklouzne přes bílé čelo, milostný nosík, korálová ústa a laškovnou bradičku dolů a na coul pod bradičkou spočine na pavouku kováříku, dlouhanskými nohami stojícím tu široce jako přes celou dlaň! Lidská řeč věru že nemá ani dosti výrazných slov, aby vyznačila celou něžnost dojmu. Pavouček jako andílek, osmi nožičkami „stanká“ na místečku svém, dvanácti očičkami „kukučkuje“ laškovně do světa, a zadeček jeho je s předečkem spojen tak nevýslovně, tak lajtnantsky štíhle! Nemluvě ani o jeho chlupech, ostnech a štětinách, o té čarovné bradavičce vzađu na milém tělíčku jeho!

A ten hluboký význam myšlenkový! Co říká Theophrastus? „Právo je jako žena.“ A co čteme o tomtěž právě zase v české Rýmovní knížce z roku 1626? „Sekundus mudřec otázan jsa, co by bylo *právo*, dal podobenství na

pavouku.“ Tedy: žena = pavouk! Načež ale tatáž Rýmovní knížka pokračuje dále v přirovnání svém, řkouc: „Co mdlého přijde, v pavučině uváže; ale silná moucha díru prorazí dále táhne; hned pak pavouk hledí tu díru znovu zahraditi.“ — Jen jdi si, jdi, hrdopýšku, který jsi pavučinou na tebe na Příkopech hozenou prorazil, — o mužské mouchy není nouze, však ona přijde nějaká „mdlá“!

Celou knihu bych dovedl o těchto zdobných pavoucích napsat. Ale ještě jsem je dost neprostudoval. Ještě nevím, jsou-li ti stříbrní také „různého pohlaví“ jako v přírodě. Mají-li mládata živá, která se po těle hned rozlezou, nebo kladou-li například do krčního důlku své dámy zatím jen vajíčka. Jsou-li mladí nebo staří — ale myslím věru, že jsou už samí dorostlí, staří, takže i my lidští „staří pavouci“ máme naději, že se nám — chcí říci, že si nás nějaká pěkná ženská pověsí ještě na krk.

Nehledím ani k praktické stránce nového toho šperku. Ulomí-li si pavouk například stříbrnou svou nožičku, nemusí s ním majitelka ani k stříbrníkovi. Počká, až pavoučkovi nadejde doba, aby si výročně svlékl svou kůži, a pak si obratně to zvířátko dle zákonů zcela přirozených nahradí scházející mu částku už samo. Ale co musí každého na našich dámách při tom upřímně potěšit, je jejich přilnutí k přírodě vůbec. V posledních letech nosily a nosí samou jen přírodu: žabičky, ptáci, netopýři, sovy, ano i stříbrná prasátka už se vystřídala na vkusných šatech jejich. Mimo falešné vlasy, falešná ňadra, falešné boky, falešná lejtka atd. jsou naše dámy věru už samá, ale samičká příroda!

A prosil bych je pro to pro všechno, aby na pavoucích „nezůstaly ještě stát“! Upozorňuji jejich nyní tak zbystřenou krasochuť také ještě na jiná zvířátka, jmenuju zatím jen stínky, šváby, rusy, škvory, berušky či „sviňky“, stonožky, škrkavky — samá zvířátka zajisté zdobná!

Jak luzně se to pak zahemží na plesích! Jak rušně a pestře se to rozleze po všech místnostech divadla! A jak to bude vypadat v projektovaných nyní „hotelích pro dámy“! Zrovna „hýbat“ se bude takový hotel!

A nestačí-li dámám zvěřena živoucí, upozorňuju je na

přebohaté, přímo netušené formy tvorů dávno sice již vyhynulých, ale zachovaných nám v kamení, uhlí a písku. Načpak máme v muzeu svém oddíl paleontologický? A pročpak by předně krásnější část naší společnosti neměla těžit z přeskvělého daru Barrandova?

— — — — —
Jáchym Barrandel

Zavadil jsem o jmeno Barrandovo — a péro mi kleslo.

O tom muži vznešeném ovšem se nesmí psát hravým způsobem fejetonistickým!

Veškeré časopisy naše mají úkol, aby význam učence toho naprosto neobyčejného, toho kavalíra cizince a velkomyslného přítele českého národa, uvedly v plné a trvalé vědomí národa toho. A učenci mají povinnost, aby nám podali životopisný jeho, velký a spravedlivý obraz.

Znal jsem ho od nejtěplejšího mládí svého. Hned tenkrát — jest tomu tedy hezky dávno — činil na mne dojem muže již starého, což způsobila asi jeho lysá hlava a jeho vážnost a opravdovost.

Byl vysoké, přímé postavy; teprve v letech nejpozdějších, ale spíše studiemi než stářím, šíje jeho se poněkud naklonila, tělo však zůstalo přímé, krok jeho pevný a rychlý. Nejnovější číslo Vesmíru přineslo jeho vskutku věrnou a zdařilou podobiznu.

Líc Barrandova, výrazuplná, nevýslovně klidná, měla cosi velebného. Vidal jsem ho od dětství svého po mnohá a mnohá léta den co den, mluvil s ním často, ale úsměv na tváři jeho, třeba jen lehýnký, postihl jsem jen málokdy. Podnes, kdykoli sobě myslím muže naprosto opravdového, cílů svých sobě plně vědomého, myslitele velkého, tane mi na mysli tvář Barrandova. Znáám rysy Jungmannovy, vidím před sebou tvář Palackého, byl jsem s to v Universitní knihovně přes vypůjčenou knihu svou po celé hodiny hledět v Šafaříkovu klidnou, jakoby ze žuly vytesanou tvář, kdykoliv ale se vmýšlím v duševní práci velkých mužů těch, co do hloubky jich, do ohromující váhy, vždy mi znenáhla se na mysl vynořuje hned také tvář Barrandova, až skví se v stejném lesku a stejné síle. Jsou to tváře nesmrtelné

Mužové, kteří sobě obrali úkoly velké, kteří jsou sobě vědomi, že je jim každé a každé myšlenky jich, každé životní vteřiny třeba na provedení obrovité práce, mají výraz stejnorodý: na jich tváři trůní velebnost lidská.

Dojem ten naprosté opravdovosti a vznešeného myšlenkového klidu pocítil as každý, kdo Barranda poznal. Necht ho jen potkával na osamělých, kvapných jeho procházkách za městem, nebo mu byla popřána příležitost vidět Barranda v studijním domácím sídle jeho, upjatého do dlouhého, přílehavého kabátu šedého s nizounkým límcem a hlubokými kapsami, do nichž kostnaté ruce své schovával jako pro ohřítí se, písíciho u vysokého stolu, na němž stával také Jungmannův slovník, nebo protlačujícího se úzkými uličkami svých skříňových a hromadřových sbírek.

Avšak osobně znalo Barranda v Praze jen málo lidí. Nezúčastnil se nikdy zábav, pracoval od svítání, a teprve pozdě odpůldne vycházel na osamělou svou procházku nebo trávil nějakou hodinu v kruhu přátelském, aby zase pookřál z namáhavé své práce. Několik měsíců žil vždy v Praze, několik zase v Paříži, kdež měl své zatiší v postranní ulici poblíž náměstí sv. Sulpice.

Velkolepý výsledek životní jeho práce je dnes každému Čechu znám alespoň ve všeobecných obrysech svých.

— — — — —
Mám psát dnes fejeton nedělní, zábavný.

Nemusím se naštěstí omlouvat, že jsem věnoval také několik opravdových slov dobrodinci českého národu a též osobnímu dobrodinci svému.

Avšak — píšu fejeton nedělní —

Dvě bolesti mně přece způsobil Barrande. Vlastně jednu bolest a jedno spletení myšlenek, ale velké spletení.

Byl jsem zcela malý studentík, když jsem se vybral na prázdniny do Berouna k jakémusi Markovi, jenž byl ve službách Barrandových a pro tohoto pracoval a hledal v berounském okolí. Musel jsem být tenkrát ovšem velmi malý, neboť se pamatuju, že jsme se my mládež tam koupávali v Lítavce ještě „bez rozdílu pohlaví“, což bych byl později snad neučinil. Ale svou sbírku zkamenělin jsem si

přece již přivezl z prázdnin do Prahy. Vyložil jsem ji v kuchyni u Barranda a dal pak tohoto pozvat, aby se jí obdivoval. Vyšel, díval se a kývnul hlavou. „Přineste mně prkýnka z pokoje.“ Radostně jsem je přinesl a očekával s dychtivostí, co se stane. Rozložil kameny, dal pak jedno prkýnko mně, nesl sám dvě ostatní a šli jsme do jeho pokoje. „Tak!“ pravil, když jsem byl prkýnko opatrně položil na stůl, a kývnul rukou, že jako mohu už zase jít. Se slzami v očích jsem šel. — Zbyly mně ze skvostné mé sbírky všeho všudy dva kousky. Letěly ihned oknem ven do oujezdských městských příkopů. A díval jsem se za nimi s živou nadějí, že tam zabijou alespoň několik lidí. Bohužel nezabily.

A když jsem vyrostl, vyžrál a první svou sbírku básní tiskem vydal, nesl jsem ovšem exemplář také Barrandovi. Za několik pak dní mně řekl: „Nu — četl jsem a některé se mně líbily. Ale víte — básně psát, to není nic pro váš národ. Snad vám vaši kamarádi připíjejí teď šampaňským (Barrande si to myslel po francouzsku); chcete-li však národu svému opravdu prospět, nechte veršů a chopte se některé přísné vědy.“ — Byl jsem zničen. Tím jistěji, že jsem Barrandovi z plné duše věřil. Také jsem vskutku přemýšlel, do které vědy že se mám honem pustit. A od té doby jsem už přemýšlel několikrát znovu. Ale podnes jsem se nějak nerozhod, kterouže tedy vědu — —

— — — — —
Snad posloužím vědě až po své smrti. Bude to teď beztoho honba! Němečtí profesoři medicínští chtějí mít mrtvolky ze Všeobecné nemocnice a čeští profesoři je chtějí také.

Nejlíp asi bude, když se lékaři každého nemocného, hned jak přijde do nemocnice, otáží, od kohože chce být po smrti rozřezán, zda od Němců, či Čechů. Každý at učiní v tom smyslu hned a zcela dle své chuti tedy svou poslední vůli. To je věc jednoduchá a lze napřed uhodnout, jak dopadne.

Staročesi se dají co nejochotněji Němcům pod nůž, to se rozumí.

My mladočeši pak zůstaneme zase pro Čechy. My jsme beztoho už zvyklí, že se do nás vrážejí české nože.

Tělo bude takto tedy obstaráno. Až ale bude také bohoslovecká fakulta rozdělena na českou a německou a bude se jednat o to, komu odkázat svou duši, — to bude teprv kříž! Čert aby to pak rozhodl!

NÁRODNÍ LISTY 21. října 1883

△ V Praze 24. listopadu

Jako sen přeletěly ty národní dny přes mou hlavu. Aby mi byl někdo kdykoli za těch třicet let toužebné práce řekl, že dožiju, ale neužiju, že slavnost našeho Národního odhluší, odzvučí, aniž by zlatý lesk její dotknul se alespoň jediným paprskem mých skrání! Že nesprovodím slovem svým český lid až k odvírajícím se branám velechrámu jeho! Že nezasednu k první hned hře a nebudu o ní chvějícím se perem podávat zprávu! Že ale přece jen nebude dojem toho strádání tísnivý, umoňující. — Ano, ano — třicet let jsme s ním už prožili, s tím svým divadlem Národním, ono bylo podstatnou částí veškerého našeho života, vzpružovalo naše myšlenky, hrálo naši hrud, kouzlilo úsměv na tváře naše, dojívalo nás až k slzám — co na tom, přibude-li k tisícovým dojmům jednotlivcovým ještě dojem jeden nebo odvané-li mu jej dech náhody někam za hory! Vždyť do divadla snad přece vstoupím, nu a pak si je „slavnostně odevru“ pro sebe a podám třeba o činu tom ctěnému obecenstvu patřičnou zprávu. Hlavní věc je: mít je, to Národní divadlo, a my je už máme!

Stál jsem v neděli večerem u okna a tiskl čelo na jeho pláště sklené. Před vnitřním zrakem mým se klenuly a vyšly velebné štíty našeho divadla a myšlenky přebíhaly jeho šerými obrysy a jako by hladily každou tu jeho zdobu, již sobě chtivá paměť naše byla vštípila pro dobu celého života. Chtěl jsem se vpravit do vznešené dumy, do zcela neobyčejného, opravdového nadšení, ale nálada ta se nedostavovala — zdálo se mi, jako by jen smavá záře hrála po sloupech a sochách, jako by z lyr Lumíra a Záboje linuly se veselé zvuky, jako by Múzy kolébaly do tance hlavy a údy a Chrudoš se Štáhlavem z kamenných prsou svých přes šepotavou Vltavu vysílali stříbrné písně. Upínal jsem mysl na

opravdovou postavu dramatu, ale postava ta se mi rozplývala a místo ní usmívala se na mne hra veselá, s komickou maskou v ruce.

Teď asi — myslil jsem si — a přikyvoval spokojeně hlavou — je kolem divadla už plno lidu. Hukot jich radostí prochvělých rozprav mísí se s rachotem přijíždějících povozů a nese se bouřně k nebesům. Jak veselo je asi mezi tím lidem!

A teď jsou už všichni šťastní uvnitř a opona se za hudebního hlaholu zdvíhá. Pramaminka Libuše sprovází první krok nás pranemlůvat písněmi — hodná, pravá česká pramaminka! A nato vztáhne věstnou ruku svou a zaprorokuje nešeným hlasem: „že drahý český národ její krásných dnů se ještě dočeká!“ — Pak prý jsme politicky nepokročili, my český národ, když takového něco se nám smí už zcela veřejně slibovat!

A zítra přijde poprvé Saloména s výborným naučením pro pány manžely, že je v tom nerozum, chtít být žárliv.

A pozítří myslím podnikneme už Zkoušku státníkovu. Snad trochu brzy, ne? Divadelní pan referent třeba řekne, že jsme na ni nebyli ještě dost připraveni, na tu zkoušku. Že co státníci ani v komedii ještě neobstojíme.

A pak —

Náhle jako by se byl vtom oblak přesunul přes protější dům — oblak zvuků! — Naslouchám — zpěv, opravdovský zpěv! „Kde domov můj“ — houfně, pod širým nebem kdesi zpívané — jako před dvaceti lety, když jsme byli ještě mladi! — Co se to děje? Copak jsme „nepokročili“?

Smeknul jsem, to se rozumí, zcela upřímně. To bude teď pěkná mela! Co platno nám teď dokazovat, že zpěv se ozval jen z okamžité, zahajovací nálady slavnostní! Že byla nešťastnou náhodou také právě neděle, tedy dobrý oběd, a už starý Veleslavín že řekl: „Čechové tehdaž zpívají, když se najedí.“ Marně — ach marně naši přední političtí vůdcové (čti v té příčině staročeské časopisy) dokazují pořád a pořád slavné vládě, že český národ je od úplné spokojenosti vzdálen ještě několik set poštovských mil, darmo chrabří ti vojínové národní činí vládě opozici tak

tuhou, tak vzdornou — naši nepřátelé mají teď vyhráno, po celém světě se rozltnou telegramy: „Čechové jsou zasypáváni koncesemi — Čechové vyhrávají na celé čáře — po Praze proto zpěv, šumot, veselost, jásání!“ — Kdopak nám chudákům bude věřit, že ne!

Povídám tedy v ten nedělní večer smutně k sobě: „Ne, ne — tenhle zpěv nebude našim pánům vonět!“ — A voněl? — *nevoněl!*

Ale v tomtéž okamžiku jsem udělal radostí v myšlenkách kotrmelec. Nad naší mateřtinou, nad tou duchaplnou, zkoumavou, hlubně myslivou, zářně vynalezavou češtinou. Vždyť my Čechové jsme přece jediným národem ve světě, který dovede říci, že mu zpěv „voní“ nebo „nevoní“! A vždyť je tomu věru už brzy tři stá let, co náš Komenský napsal: „Zpěv jejich voněl kadidlem“ — a jakpak je tomu dávno, co učený Němec dr. Jäger teprve jal se rovněž dokazovat, že tóny mají svou vůni, tenor že zapáchá zcela jinak než alt, trylek že lze dle čichu výborně rozeznat od staccata a housle že vydávají zcela jinou vůni než fagot? — čtyry měsíce — opakuju čtyry mizerné měsíce!

Nu — já proto doktoru Jägrovi slávy neubírám. Jsem přesvědčen, že ta čichová nauka jeho zrovna tak slavně se osvědčí, jako se osvědčují jím vynalezené košile z ovčí vlny, jichž dle nejnovějšího výkazu pan doktor prodal dodnes už přes 400 000. Ale nerad bych, abychom my Češi přišli přitom o prvenství svoje.

Upozorňuju na tu novotinu předně tedy naše pány divadelní recenzenty. Když je v tom našem Národním všechno a všechno nové, — ať je také kritika!

Už se nebude mluvit jen o „hudebním sluchu“, nýbrž také o „hudebním čichu“, opery užijem nejen ušima, nýbrž i chřípěmi, a odkašlávání si a vysmrkávání se p. t. obecnstva, „když má velká árie přijít“, bude mít *konečně* svůj pravý smysl!

Dejme tomu, že se bude dávat například *Trovatore*, částečně v novém obsazení. „Referát budoucnosti“ bude tedy znít — recte „páchnout“, jak následuje:

„Třetí pohostinská hra slečny A. přinesla nám opakování

Trovatora od Verdiho. Bylo by věru těžko nalézt v operním našem repertoáru něco očuchanějšího, než je toto dílo jarmarečného italského voňavkáře; ale host má právo své a smí si volit. Je nám však líto, že o slečně A. co Leonore nemůžeme dnes změnit soud již dříve pronešený. Její soprán působí na nosové nervy zrovna jako ostrý šňupací tabák. České pořekadlo dí: „Host a ryba třetí den zavání“, a to pořekadlo má věru pravdu — nemůžeme slečně pomoci. Sprovázející ji Inez, slečna B., také arci neučinila dotýčné scény snesitelnější; ačkoli zpívá jen několik taktů, přece jsme měli tentýž nepříjemný dojem, jako když si člověku sedá moucha na nos. — Zato jsme si upřímně povoněli na naší Azuceně. Jen pravdě svědectví: alt slečny D. je jako růže; jeho vůně je vonnosti nevystižitelné, omamující; dlouho jej poslouchat, a umřeš, jako ta Freiligrathova dívka umřela z vůně květin, nebo si alespoň odneseš bolení hlavy. Skvostná síla! Leží to před nosem, že hlas pana E. nestačí na tak vysokou partii; také skutečně veškeré vyšší tóny, při nichž si pan E. pomáhal kozmicí (fistulkou), zasmrádaly co nejrozhodněji. Jen více ještě pilnosti, pane E., abyste brzy dozrál; nedozrálý chmel má také vonnosti málo! Talent máte. Že ale přezrálost může činit dojem ještě nepříjemnější, přesvědčil nás pan F. svým Fernandem; — nic platno, pan F. voní už zvěřinou. — Večeru toho použilo také ředitelstvo, aby nám jakožto Lunu předvedlo jakéhos pana G. Slavné ředitelstvo nevyniká příliš jemným čichem, toho je důkazem opět tento pan G. Sotva jsme v prvním aktu k němu přivoněli, řekli jsme ihned: Ne, pane řediteli, toho nám nepověsíte na nos — ó ne! A veškeré naše obecenstvo, jak známo velmi tenkého čichu, bylo stejného s námi mínění; po celém divadle nebylo jediného posluchače, aby nebyl měl nos s dirkama dolů. Dle Jungmanna to znamená dopálenost. — Ansámby byly však dobré a nesly se vskutku někdy jako oblak apatykářského prachu; zvláště orchestr vydával ze sebe zápach líbezny. Až na ty plechové nástroje v 2. aktu — to byl po tři celé akty puch, že mohla hůl v něm stát! Sbory byly výborné a trousily mezi posluchače vůni co nejpří-

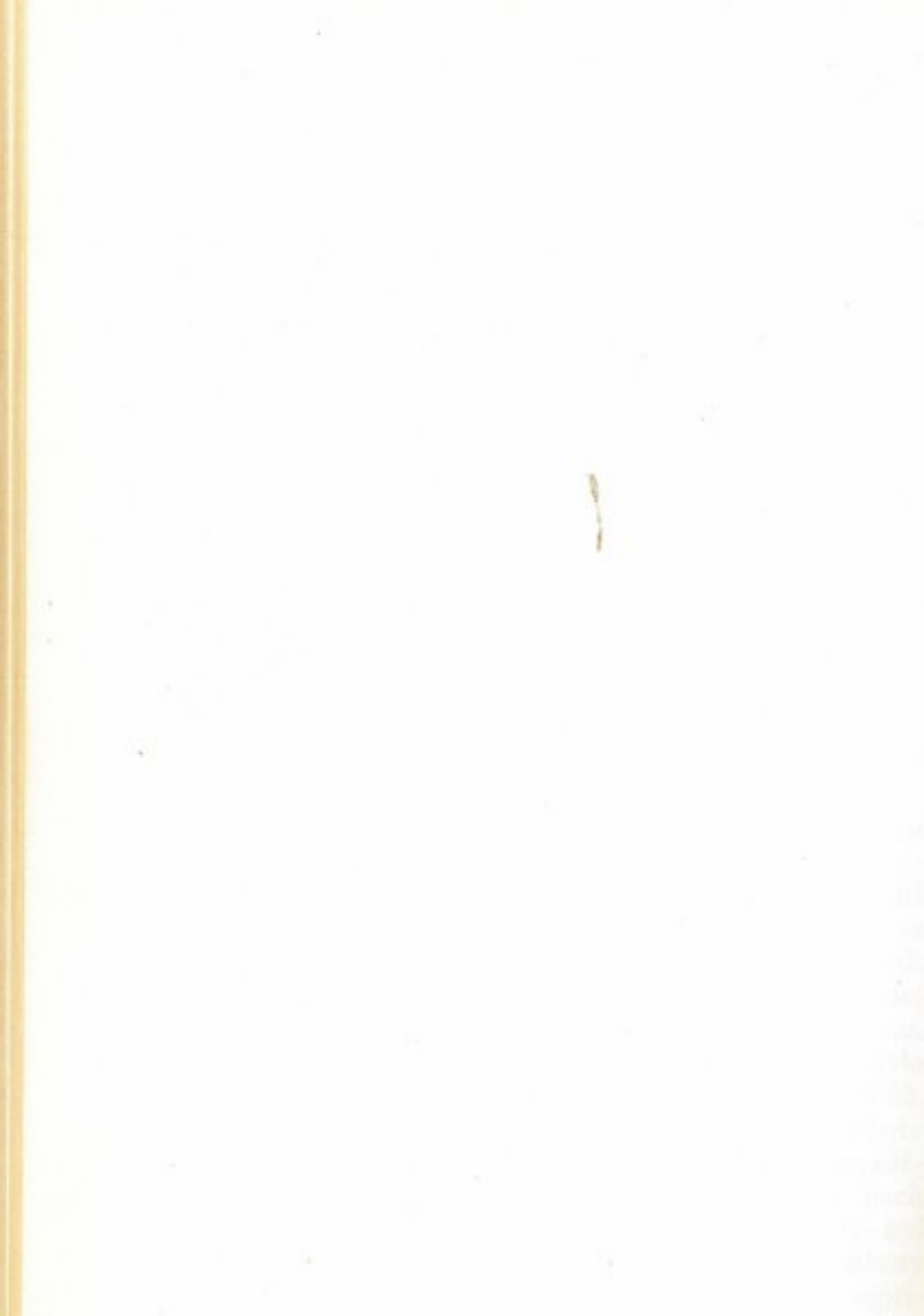
jemnější, vpravdě kořenitou. Jen trochu víc myrhy do prvního sopránu — víc myrhy!“

Myslím, že jsem tímto dal příklad opravdu chutný a krásný.

Kritik by pak mohl v pravém slova smyslu svým miláčkům „kadidlo“ trousit, a páni operisté, kdyby nemohli některého pana kritika zrovna „cítit“, nebo kdyby jim jeho písmo právě „nevonělo“, měli by nejspíše alespoň proč.

Referent činoherní by mohl zase, aby měl také něco nového, mluvit například o barvách — „modrý Hamlet“, „žlutý Othello“, „růžová Julie“.

A referent choreografický čili baletní — ale ať si vybere sám, co se mu hodí! Já zde podal dobrý návrh a skromně se odmlčuju.

Svazek Česká společnost IV zahrnuje Nerudovy fejetony z let 1876 až 1883, týkající se českého i evropského společenského dění. Lokální protějšek k nim tvoří svazky Drobné klepy III a IV. Historickou osou svazku je jednak boj balkánských Slovanů v letech 1876—1878, jednak vnitropolitické události jako např. konec pasivního odporu české politiky v roce 1879 a vstup českých poslanců na říšskou radu, a zejména kulturně politické úsilí vrcholící na počátku osmdesátých let zápasem o osamostatnění českého vysokého školství a otevřením Národního divadla, jímž je svazek časově zarámován.

Do svazku byly zařazeny vesměs šifrované fejetony s výjimkou čtyř prací nepodepsaných, a to fejetonu ze 7. května 1876 (To bylo vidět...), 3. a 4. dubna 1877 (V týdnu krejčí a ševců), 1. ledna 1878 (Z prorockých zápisků Trojanových) a 16. ledna 1879 (Dvě věci, ovšem vedlejší). Jejich autorství lze však doložit odkazy k jiným podepsaným pracím nebo věcnými souvislostmi s nimi. Do svazku nebyl pojat nepodepsaný fejeton z 26. ledna 1876 (Hřeben! Hřeben!) a politické zprávy nad čarou ze 17. září 1877 (Z Vídně) a z 3. října 1877 (Maďarské listy ujišťují...) šifrované Δ, protože Nerudovo autorství zde není prokazatelné.

Základem vydání je znění časopisecké, u fejetonů z 4. března 1877, 21. října 1877 a 29. března 1878 srovnané s rukopisy uloženými v Lit. archívu PNP. Příprava textu se řídila stejnými zásadami jako u předchozích svazků Spisů.

Textové úpravy byly provedeny na těchto místech:

- 10: o půl čtvrté listek m. o půl čtvrté odpůldne listek;
- 27: *honem* se zase vystěhovali m. *horem*...;
- 82: to *vysvětluje* vše m. to *vysvětlují*...;
- 111: za zelených... noci m. na zelených...;
- 113: Zdobíme *klenotem* tím m. ...*klenot* tím;
- 140: z *horských* výšin m. z *horkých*...;
- 151: bylo to přesvědčení klidné m. bylo přesvědčení klidné;
- 346: blížící se sněmování m. blížící sněmování;
- 414: „přísně“ nehledělo m. „přísně“ k tomu nehledělo.

Str.

- 7: *Když se roznesla zpráva, že Jeho Eminence...* — V polemice proti pasivní politické taktice poukazovala mladočeská strana na to, že kardinál arcibiskup kníže Bedřich Schwarzenberg (1809—85) a hrabě Lev Thun (1811—88), představitelé české státoprávní šlechty, opustili trpný odpor a dostavili se do panské sněmovny, kdykoliv se projednávaly otázky církevní. Počátkem ledna 1876, kdy se v panské sněmovně říšské rady jednalo o návrhu zákona o zevních právních poměrech klášterních společenstev (který sněmovna poslanců už přijala), mluvili proti osnově mj. Schwarzenberg a hr. Lev Thun, panská sněmovna však zákon 18. ledna 1876 schválila; arcibiskup pražský ráčil... *typovědití veškeré příspěvky* — oznámil městské radě, že roční příspěvek 1200 zl na pražské chudé a 2000 zl na chudobinec u Sv. Bartoloměje nebude dále platit pro zvýšení daní z důchodů; *co napsal...* Št. Pollach — arcib. rada Pollach ve zprávě o příjmech a vydáních kard. Schwarzenberga uvedl: roční příjmy 115 000 zl, udržování konzistoře, daně, správa panství, služebnictvo, koně 63 000 zl, příspěvek k náboženskému fondu 43 784 zl, k osobní výživě arcibiskupa a k udílení podpor 8216 zl; *Neue freie Presse* — vídeňský list nacionalistických liberálů, vych. od 1864; *když...* *vešel poprvé do Prahy* — kníže Bedřich Schwarzenberg pocházel z Vídně, od r. 1835 byl arcibiskupem v Solnohradě, od r. 1850 v Praze;
- 8: *Anežka Česká* (1208—82), dcera Přemysla Otakara I.; blahoslavenou prohlášena 3. 12. 1874, k svatořečení nedošlo. O připravované fotografii nejnovější české „svaté“ a o agitaci klerikálního deníku Čech viz NL 27. 1. 1876; *podobizna Jiřího Poděbrada* — k čtyřtému výročí úmrtí J. z P. (22. března) připravovala Umělecká beseda velkou národní slavnost v květnu 1871 při obvyklých oslavách svatojanských. K slavnosti nedošlo, neboť zastupitelstvo pražské obce odmítlo dát namalovat podobiznu Jiřího a městská rada zamítla zasazení pamětní desky;
- 9: *Pius IX. ... památnými slabými a dogmaty* — r. 1864 vyhlásil papež Pius IX. (1792—1878) sylabus, seznam hlavních novověkých bludů. Vatikánský koncil uveřejnil počátkem r. 1870 jedenadvacet kánonů týkajících se církve. Mnohé z nich musily být opraveny pro protesty některých vlád a pro silnou církevní opozici na koncilu, zejména proti dogmatu o papežské neomylnosti. Přes všechnen odpor bylo toto dogma 18. 7. 1870 vyhlášeno; *nastávající městský park* — dnešní Vrchlického sady, založené r. 1876 na místě někdejších novoměstských hradeb; *František Dedk* (1803—76), maď. vůdce liberální

opoziční strany; měl velké zásluhy o vyrovnání rakousko-uherské v r. 1867; rok po smrti Napoleona III. — bývalý franc. císař zemřel 9. ledna 1873;

- 11: *Dávali Škroupova Dráteníka* — 3. února 1876 v Král. zemském českém divadle (benefice herečky Maislerové-Sákové); *Ať je rád, že není živ* — František Škroup zemřel 5. února 1862 v Rotterdamu; *Máme teď Smetanu, ... mluví se o něm jinak než s úšklebkem?* — viz např. anonymní fejetony staročeského deníku *Politik* z 12.—26. září 1874 „O českém divadle“, v nichž byl Smetana napadán, že má velkou gáži jako skladatel, první kapelník, umělecký ředitel a ředitel operní školy (Spol.* III, 416), nebo nájezd Hudebních listů na Smetanu, že se dožebává podpory (viz *Umění*, 241); „*Kde domov můj*“ — ještě r. 1860 byli stiháni účastníci manifestace o svatojanských slavnostech za to, že zpívali písně *Hej Slované a Kde domov můj?* (DK I, 19);
- 12: „*vídecké lidu*“ — čeští představitelé tehdejší národní strany, především F. L. Rieger; „*naives Volk!*“ — „naivní národ!“; *cyklindr na hlavu* — v pražské společnosti šedesátých let bylo nošení cylindru považováno za projev německého smýšlení (srov. DK I, 276); *Pester Lloyd* — něm. liberální deník v duchu maďarském, vydávaný od r. 1854 v Budapešti; *Cimbál a husle* — sbírka vyšla v r. 1876;
- 13: *maďarská svoboda, která netrpí slovenských škol* — po provedení dualismu v r. 1867 nastala na Slovensku maďarizace úřadů a škol. Slovenská gymnasia byla zavřena, r. 1875 byla zrušena Matica slovenská, její sbírky a jmění zabaveny; *Maďaři... se nanovo s říší vyrovnají* — Maďaři žádali na vídeňské vládě svobodnou tržbu, zrušení dovozních cel, náhradu potravní daně z cislajtánských výrobků, které se prodají v Uhrách, a samostatnou uherskou cedulovou banku. Jednání o nové „vyrovnání“ s Vídní se táhlo několik měsíců a bylo pro Maďary úspěšné; *J. Hrudka, krejčí... v Carréově cirku* — nizozemský cirkus Oscara Carrého hostoval tehdy u Státního nádraží (dnešní nádraží Praha-střed). Ke konci představení byla pořádána anglická honba na jeleny, které se zúčastnilo 40 jezdců a jezdkyň. Mezi ně se přihlásil i pražský krejčí J. Hrudka (viz DK III, 71); *Jezdec na rychlém oří...* — obměněné verše z 11. výstupu Schillerovy hry *Valdštejnův tábor*;
- 15: *Krásné, teplé dny!*... — V r. 1875 bylo povoleno českým sněmem k dostavění Národního divadla 300 000 zl. Na sklonku r. 1875 bylo vyplaceno 60 000 zl, zbytek měl být poukázán až po řádném stanovení právního poměru českého národního divadla k zemi. Zemský výbor potvrdil v sezení 29. 3. 1876, že ND bude po dostavění odevzdáno do zemské správy. 4. dubna 1876 byl schválen návrh

* Zkratkami Spol., *Umění*, *DK*, *Div.*, *MC*, *Žerty*, *Lit.*, *Stud.*, *B.* odkazujeme na svazky *Česká společnost*, *Výtvarné umění a hudba*, *Drobné klety*, *České divadlo*, *Menší cesty*, *Žerty, hravé i dravé*, *Literatura*, *Studie*, *krátké i kratší*, *Bdsně ve spisech Jana Nerudy*.

komise, aby zbytek subvence byl vyplacen ve třech ročních lhůtách. Proti hlasoval ústavověrný Němec Heinrich, který nesouhlasil s tím, aby na české divadlo platili němečtí poplatníci. Uváděl mj., že většina českého národa subvencí opovrhuje. Mladočeský poslanec Sladkovský hájil české požadavky a obvinil z bojkotu subvence staročechy, ačkoliv zpočátku staročeští předáci se odvolávali na potřebu podpory ze zemského fondu; *aby národ měl své školy vysoké* — staročeská žurnalistika bojkotovala rovněž mladočeskou petiční akci na podporu žádosti o zřízení české university. Žádost byla v jednání sněmovní komise v dubnu 1876 pohřbena;

- 16: *Lichtenberg* — Georg Christoph L. (1742—99), něm. fyzik, filosof, satirik a překladatel; *Francouzi ... mohou mít od Němců ... pokoj* — v r. 1875 bylo Německo připraveno začít novou válku s Francií, jež se začala vzpamatovávat z porážky v l. 1870—71. Rusko a Anglie daly však Bismarckovi najevo, že nedopustí novou porážku Francie;
- 17: *městský náš park* — viz vysv. k str. 9; *Jakýsi spolek* — „Jízdecký a jezdecký spolek pro Království české“ (NL 5. 4. 1876); *Posavadní družstvo ... skládá si svoje věcičky* — počátkem dubna 1876 došlo ke změně v družstvu Čes. zem. divadla. Odešel též dosavadní ředitel staroček Jan Nepomuk Maier (1818—88), v l. 1862—66 první kapelník Prozatímního divadla; ve své funkci (od 2. 11. 1874) proslul velkou šetrností. Z obecenstva dostal Maier při odchodu úmrtní věnec „v černé roušce“, prý od vdovy po zpěváku Juliu Součkoví, který spáchal sebevraždu po Maierově výpovědi (v prosinci 1874). Předseda nového, mladočeského družstva dr. Jan Strakatý (1835—91, v l. 1870—72 umělecký ředitel Proz. div.) představil nového ředitele Rudolfa Wirsinga (1814—78), bývalého ředitele něm. divadla v Praze; *doktor Dašek* — JUDr. Josef D. (1841—89), advokát v Praze; *Arénu přenesou ... k Volšanám* — v NL ze 7. 4. 1876 bylo oznámení, že Aréna na hradbách je na prodej; koupil ji za 1500 zl člen staročeského družstva;
- 18: *tiše odchází pan Maier* — viz fejton „Pan Maier se loučí“ v NL 7. 4. 1876 (Div. V); *Vděční divadelní dělníci ...* — narážka na Maierova úsporná opatření po nastoupení ředitelské funkce, o nichž přinášely zprávy mladočeské listy; v prosinci 1874 strhl dělníkům při divadle po 15 kr a odepřel štedrovečerní dárek;
- 19: *aniž by byl velký žoldán dekretoval* — týká se pověsti, že turecké vojsko vtrhne do Černé Hory; *nadávky na svobodomyšlnou stranu* — staročeské listy *Politik* a *Pokrok* útočily na svobodomyšlnou stranu pro změnu v divadelním družstvu, kritizovaly jmenování nového ředitele, žádost o zemskou podporu, soustavně bojkotovaly činnost českého divadla. *Politik* přinášela od 16. dubna 1876 jen repertoár německého divadla, *Pokrok* rovněž přestal oznamovat představení českého divadla. Přitom se *Politik* snažila zdržet milovníky českých her od návštěvy českého divadla i zprávami o chystaném vybudování

- „arény proti Pštrosce“, která měla být „jediným pravým národním“ divadlem;
- 20: Na Smíchově si uspořádali koněčkové ... závod — dostihy ve dnech 17. a 19. dubna na Císařské louce; pražští holubi — šlechtické závody ve stělbě na Císařské louce na Smíchově 18. dubna (na ohrazeném závodisti). Vklad pro stěelce byl 20 zl; 78 holubů zastřelených uvnitř závodisti obdrželi chudí města Smíchova;
- 21: Rieger ... byl ... intendantem — Prozatímního divadla v l. 1862—66; Troje rozchuravění se zarazilo proud repertoáru — 20. 4. 1876 pro ochuravění Betty Fibichové se dávala místo ohlášeného Verdiho Troubadoura komická opera Giroflé-Giroflá od Charlese Lecocqa na slova od A. Vanlooa a E. Letteriéra; 22. 4. pro ochuravění Julie Šamberkové a Marie Bittnerové místo Nejnovějšího škandálu, komedie od Theodora Barriéra, Dumasův Pan Alfons;
- 22: veškerá politika velké goethovské „pfuj!“ — výrok opilého studenta v Goethově Faustovi: „Šeredná pšeň! Politická, fuj! Ohavná!“ (v překl. Ot. Fischera); Durch der Politiker schiefe Brille... — Pro křivě brýle politiků je morálka fraškou; Seume — Johann Gottfried S. (1763 až 1810), něm. spisovatel, viz MC, 163;
- 23: Nebohý, pomilovánhodný Bismarck — v berlínském parlamentě se v dubnu 1876 projednávala železniční předloha o převodu pruských státních drah do vlastnictví něm. císařství. V parlamentní debatě vystoupil i říšský kancléř Bismarck. Pro nesouhlas s návrhem zákona o říšských železnicích a pro jiné neshody s kancléřem odstoupil náčelník kancléřství, státní ministr Delbrück, dlouholetý Bismarckův spolupracovník; Co vše se teď například namluví zas o Uhřích! — viz vysv. k str. 13; nebude-li válka — viz vysv. k str. 16; v Berlíně se koncem dubna rozšířily pověsti o chystaném vojenském zásahu Německa na Balkáně ve prospěch Ruska;
- 24: českému národu už není potřeba českého divadla — viz vysv. k str. 19; Teatro Averino — Teatro salone italiano, dřevěná aréna na Vinohradech, zal. r. 1875 italským impresáriem a ředitelem pantomimické a baletní společnosti Eugeniem Averinem. Na počátku r. 1876 se o arénu zajímal F. L. Rieger, neboť staročeské divadelní družstvo uvažovalo o vybudování konkurenčního divadla. Tajemník Averinova divadla W. Fingerland, osobní přítel politika a novináře J. S. Skrejšovského, vedl se staročeským družstvem tajná jednání, k dohodě však nedošlo. Budova byla r. 1880 zbořena;
- 25: s třemi sty ... podpíší ... — výbor Měšťanské besedy pražské zastavil na žádost svých 320 členů odbírání NL, poněvadž „napadají čest mužů o vlast naši nejzasloužilejších“ (Pokrok 4. 5. 1876). Důvodem byl kritický postoj a výtky NL k oslavě F. Palackého na Žofíně 23. dubna 1876, jež se stala „výlučnou staročeskou manifestací“, poněvadž účast mladočeských osobností na ní byla odmítnuta. Odběr NL odhlásily i jiné besedy, např. Malostranská a Občanská beseda na Smíchově; Neue freie Presse — viz vysv. k str. 7;

- 26: i loterii ve prospěch národního toho ústavu mafili — Sbor pro postavení ND v čele s dr. Sladkovským byl počátkem r. 1874 v těžkých finančních nesnázích. Aby zajistil náklady na dostavění ND, vyzval národ k novým sbírkám. Proti tomuto návrhu vystoupily staročeské listy;
- 27: z českého divadla ... do německého — viz vysv. k str. 19; Maticе lidu — lidová knihovna stejnojmenného spolku pro vydávání laciných českých poučných knih, zal. r. 1867 Ed. Grégrem; umlčovat i titule českých spisů — např. Vítězslava Háška, člena redakce NL; srov. Spol. III, 430; proti pasivnosti vůči školství českému — poněvadž důvěrníci českých poslanců došli r. 1872 k názoru, že setrvání na pasivním odporu ve školské otázce je pro český národ škodlivé, ponechali okresním zastupitelstvům na vůli, zda budou do školních rad volit či nikoliv; viz Spol. III, 280—282; nikdy se starat o českou universitu — viz vysv. k str. 15;
- 29: Stojíme pořád na prstech... — V červenci 1875 vypuklo v Hercegovině povstání, jež se rozšířilo na všechny turecké provincie slovanské. Rakousko, Rusko a s výhradou i Anglie předložily 30. ledna 1876 Turecku nótu, v níž se žádaly důkladné opravy ve veřejné správě vzbouřeného území. Sultánovým slibům z 11. února 1876 povstalci nevěřili a pokračovali v boji, rozdmýchávaném zejména z Černé Hory a ze Srbska. Místní povstání mezi Sofií a Plovdivem Turecko krutě potlačilo v několika týdnech bašibozuky. Rakousko, Německo, Rusko, Francie a Itálie hodlaly podat v Cařihradě ostrou nótu, k níž se Anglie nepřipojila, ale mezitím došlo v Turecku k palácovému převratu. 29. května donutila nová vláda sultána Abdula Azize (1830—76), přívržence pokrokových snah, pak strany staroturecké, k abdikaci; později byl A. v palácovém vězení popraven. Nástupcem se stal jeho synovec Murad V. (1840—1904, vzdal se trůnu ještě v r. 1876), ve skutečnosti však vládl Midhat paša, představitel mlado-tureckého hnutí. Ohlásil změnu ústavy, zároveň se však postavil proti požadavkům vzbouřených krajů křesťanských i proti jejich chráněncům. Zástupci velmocí od podání berlínské nóty upustili; most Sirath — v muslimském náboženství most užší než vlas a ostřejší než meč, který vede přes pekelnou propast a po němž musí jít všichni zemřelí; přejdou ho jen spravedliví; *Monker a Naker* — podle islámského učení posmrtní soudci činů člověka; jak *Andrássy říká* — hrabě Julius A. (1823—90), maď. státník, po rakousko-uherském vyrovnání ministerský předseda, stál ve vnitřní politice na stanovisku rozdělení moci v habsburské říši mezi Maďary a Němci, v zahraniční politice byl pro sblížení Rakousko-Uherska s Německem. Když se ho jeden z uherských delegátů v cislajtánské delegaci zeptal po berlínské konferenci, na níž jednalo Německo, Rakousko a Rusko o východní otázce, na jak dlouho je mír zajištěn, odpověděl, že na rok. Na otázku, co potom, Andrássy odpověděl: „Tak zcela určitě nikdo nemůže předvídati budoucnost. Avšak moci

- shodnou se vždycky od případu k případu." (NL 23. 5. 1876); *šofta* — softa, posluchač vyšších škol v Turecku; po dlouhém studiu arabštiny a koránu se stává hodžou, chodžou (učitelem); *ulem a mollach...* — ulemové, muslimští náboženští učenci, vykladači náboženského zákona; *mollach*, čestný titul správců vysokých úřadů, které jsou ve spojení s bohoslužbou nebo svatým právem; imámové zastávají vlastní funkce bohoslužebné. V NL ze 7. června 1876 byla otištěna vysvětlení některých tureckých jmen;
- 30: *co se týče těch překladů Sandových děl do češtiny* — Konsuelo a Hraběnka z Rudolštatu (Ž. Podlipská, 1864), Markýz Villemer (B. Záleská, 1874), Nalezenec (1876) aj.; „*Was lärmst du...*“ — „Proč tak povykuješ, vždyť přece víš, že spím?“; *spolek Čechů v Sasku* — 10. 6. 1876 přinesly NL zprávu, že československý spolek v Berlíně věnoval 27 marek a Česká beseda ve Stuttgartě 22 marek na zřízení náhrobku spisovateli Karlu Herlošovi (Jiří Karel Reginald H., vl. jm. Herloszsohn, 1802—49, německočeský spisovatel; pro své romány německy psané čerpal látku z českých dějin, z doby husitské a pobělohorské) v Lipsku. Zároveň vyzvaly vlastenecké spolky v Čechách, aby také na dohotovení náhrobku přispěly;
- 31: *„braceletpénitence“* — le bracelet — náramek, la pénitence — pokání;
- 32: *„casus belli“* — důvod k válce; *Rusové ... utrhli do dunajských zemí* — po porážce Ruska spojenými evropskými velmocemi a Tureckem v r. 1854 a po pařížském míru r. 1856 poklesl vliv carského Ruska v Evropě, Turecko se stalo ještě závislejší na Anglii a Francii. Rakousko bylo za krymské války neutrální; *Vysoká porta* — dř. název turecké vlády; *dnes je Turecku úzko* — viz vysv. k str. 29; *zprávy ... o Prusácích* — válka Rakouska s Pruskem v r. 1866; viz Spol. II, 39—122; *Všude se debatuje jen o Srbech, Černohorcích a Turcích* — viz vysv. k str. 29. Na počátku června 1876 Srbsko ultimativně žádalo, aby mu bylo svěřeno uklidnění Bosny, Turecko stejně důrazně vyzvalo Srbsko, aby odzbrojilo. Spor vedl k vypovězení války 30. června 1876 mezi Srbskem a Černou Horou na jedné a Tureckem na druhé straně;
- 33: *Přispějme sbrčkami* — „dary na podporu rodin bojovníků slovanských za samostatnost a svobodu“, odevzdané redakci NL do 7. 7. 1876, činily přes 7500 zl; *pohled na žurnalistiku videnskou a peřtskou!* — vystoupila jednoznačně na podporu Turecka; *sirotek Louisa-Malá* — 27. 6. 1876 ve franc. hře Dva sirotci od d'Enneryho a Cormona představovala sirotka Louisu tragédka Otýlie Sklenářová-M. (1844 až 1912), členka Proz. div. od r. 1863;
- 34: *Frochard-Hynková* — Magdaléna Hynková, roz. Nikolaiová (1815 až 1883), česká herečka charakterních úloh, hrála žebračku La Frochard; *Pierre-Slukov* — Pierra, syna žebračky La Frochard, předvedl Vojta Slukov (vl. jm. Jakub Vojta, 1847—1903), český herec Proz. i Nár. div., představitel rolí hrdinných a charakterních; *Henrietta* — hrála ji Marie Bittnerová (1854—98), česká herečka, v Proz. div. v l. 1873

až 1877; *Denney* — Adolphe Philippe d'Ennery (1811—99), franc. dram. spisovatel; *Ambigu* — Ambigu-Comique, pařížské divadlo (zal. r. 1769) pro melodram a vaudeville, na němž se dříve hrály veselohry, výpravné kusy, pantomimy a komické opery; *Saint Martin* — Porte S.-M., pařížské divadlo; balet *Sylvia* — *Sylvia* neboli *Dianina nymfa* od franc. skladatele Léo Delibes (1836—91); premiéra v pařížské Opeře 14. 6. 1876; „*sans-culotte*“ — „bez kalhot“, Sansculottes, bezkalhotníci, na počátku Velké revoluce franc. označení pro příslušníky chudých vrstev a radikální revolucionáře; *tylézt ... za Jakubem do nebe* — podle biblického vyprávění viděl patriarcha Jakob ve snách žebřík sahající od země do nebe, po němž vystupovali a sestupovali andělé; *budem přítomni Hálkově oslavě* — pomník Vítězslava Háška byl slavnostně odhalen 2. července 1876. Háškov pomník s básníkovou bystou v Praze od B. Schnircha (z r. 1881) stojí na Karlově nám.;

- 36: *po onehdejším mém fejetonu* — z 1. července 1876 (str. 32—35); *čtíte Hamra-Purgstalla* — Josef von H.-P. (1774—1856), něm.-rak. orientalista a dějepisec; „*karaul*“, tur. opevněná strážnice, srub; na *Václavském náměstí* „*u Turků*“ — dům na místě č. 817, pojmenovaný podle majitele Jana Turka z Rosenthalu; „*u 3 Turků*“ — č. 94 ve Valentinské ul.; u „*mouřenína*“ — č. 282 v Mostecké ul.; u „*2 nebo 3 mouřenínů*“ — „*U dvou mouřenínů*“ v Jungmannově ul. č. 21—13, „*U tří mouřenínů*“ na Staroměstském nám. č. 931; u „*2 nebo 3 divých mužů*“ — na Staroměstském nám. býval dům č. 24 U dvou divých mužů, na Malostranském nám. hostinec v č. 1—18 U divokého muže (U divokých mužů); „*3 divé*“ — *Retězová 224/7*; *ariérgarda* — zadní voj;
- 37: „*Jeruzalém*“ — v Konviktské ul. mezi domy čp. 294 a 293 bývala ulička do Jeruzaléma. Bylo to místo v zákoutí, na němž Milíč z Kroměříže vystavěl r. 1372 kapli a při ní domek pro kající ženy a druhý pro sebe. Později dostali kapli cisterciáci; „*babylónská věž*“ — Šlikův palác na nároží Ferdinandovy (dnešní Národní) tř. č. 61—24; dříve se tu říkalo U Zutru nebo Babylónská věž; *pašalik* — tur. území spravované pašou; *pražský šematism* — adresář z roku 1875;
- 38: *Milan* — Milan Obrenović (1854—1901), kníže a král srbský. Vedl dvě války s Tureckem (1876 a 1877), r. 1882 prohlásil Srbsko královstvím; *Nikita* — bratr srbského knížete Milana, vůdce Černohorců; *Fliegende Blätter* — ilustr. humoristický týdeník mnichovský, zal. 1844; *Pester Lloyd* — viz vysv. k str. 12; *Ch. D. Grabbe* — Christian Dietrich G. (1801—36), voj. auditor; *Neue freie* — viz vysv. k str. 7; *Fremdenblatt* — víd. vládní list, vycházející od r. 1847, do r. 1849 jako list „hlavního a sídelního města Vídně“; *Čerňajev* — Michajl Grigorjevič Č. (1828—98), ruský generál; vyznamenal se při hájení Sevastopolu v r. 1855. R. 1875 vystoupil z armády a stal se novinářem. Později vstoupil do srbské armády a velel jí r. 1876

ve válce proti Turkům, byl však 30. září u Alexince poražen. Na propagační cestě přijel 12. ledna 1877 do Prahy, ale téhož dne byl vypovězen;

- 39: *Mučet el Nebi* — inzert v NL 7. 7. 1876;
- 40: *Srbové bijí se výborně* — po bojích 9. a 10. července se nejvýznamnější úspěch jevil na bojišti armády timocké; *Vlajković* — Đoko V., nar. 1831, srbský bojovník, 1854-9 ve službě ruské; *Čolak-Antić* — 13. července 1876 přinesly NL zprávu, že Č.-A. pronikl se svou armádou až k Novému Pazaru a odstřeluje už město; *Lešjanin* — Miloško L. (1833-96), srbský generál, r. 1880 ministr vojenství; *Alimpić* — Ranko Alimpić (1826-82), profesor a ředitel vojenské akademie v Bělehradě, v l. 1863-74 ministr války a veřejných staveb. Když vypukla válka Srbska s Tureckem, byl A. postaven v hodnosti plukovníka v čelo drinské armády. Tato armáda překročila 3. 7. 1876 řeku Drinu a několikrát Turky porazila. Alimpić byl za statečnost jmenován generálem; *Čerňajev* — viz vysv. k str. 38; *Gacko* — osada v Hercegovině, kde v té době stála větší část černohorského vojska, jemuž velel kníže Nikola, proti turecké armádě pod Muktarem pašou; „*Haben's kan Türken g'sehn?*“ — „Neviděl jste nějakého Turka?“; *kníže Nikita* — viz vysv. k str. 38; *Srědec* — starší název Sofie. Podle zpráv hodlalo Turecko vytvořit ve Srědci a okolí rezervní armádu 40 000 mužů. Jen za týden tam bylo dopraveno po železnici 25 praporů a 10 baterií; *insurgovati* — vzbouřit; *Brána Trajanská* — Červená věž, průsmyk v Sedmihradských Alpách;
- 41: *Zach* — František Alexandr Z. (1807-92), nar. v Brně; r. 1848 se zúčastnil svatodušních bouří v Praze, r. 1849 odešel do Srbska, založil tam vojenskou akademii, později se stal srbským generálem a několikrát se vyznamenal v bojích proti Turkům;
- 42: *jistí pánové ... sítě rozbrojil zandšejí také na Moravu* — po smrti historika Františka Palackého (26. května 1876) došlo k pokusům o smír mezi stranou mladočeskou a staročeskou. J. S. Skrejšovský, považovaný zvláště od Moravanů za hlavního strůjce rozbrojů, však počal se svými přáteli útočit na moravské národní poslance pro jejich aktivní politiku a tvrdit, že jim jde hlavně o smír s Vídní; J. S. Skrejšovský ... *co „Václav Tříštka“* — viz Spol. III, 433-436;
- 44: *Budítovj* — zprvu nepolitický, od r. 1868 politický katol. list, vych. od r. 1864 v Čes. Budějovicích;
- 45: *Také české studentstvo zase se hýbe* — na maďarské protislovanské demonstrace odpověděli čeští studenti obsáhlým osvědčením (NL 4. 11. 1876);
- 46: „*pereat!*“ — „ať zhynel“, tehdejší obvyklý výraz pro projev nespokojenosti; *ochotnické představení divadelní* — čeští ochotníci volkovití na západní Rusi uspořádali 21. 11. 1876 české představení frašky *Zlý duch Lumpacivagabundus* aneb *Ludrácký trojlístek* od něm. komika a dramatika Johanna Nep. Nestroye (1801-62); „*Johann Wetzko aus Prag in Österreich*“ — „Jan Vecko z Prahy v Rakousku“.

Jde pravděpodobně o Josefa Vecka (1843—97), člena něm. zem. divadla; jeho bratr Čeněk Vecko (1834—74), tenor Proz. div., odešel z finančních důvodů v r. 1865 k něm. divadlu; *resurs* — beseda, bu-dova spolku; „*Ja — das ist interessant!*“ — „*Ano — to je zajímavé!*“; *Policejní strážníci obsadili i letos ... Bílou horu* — Bílá hora byla střežena 8. 11. 1876 policií zbytečně; k žádné národní demonstraci nedošlo;

- 47: *Pamětní večer Purkyňův* — byl uspořádán Spolkem českých mediků 17. 11. 1876 v Konviktském sále. Předtím (1. 11. 1876) byl Janu Purkyňovi odhalen na Vyšehradském hřbitově pomník (nákres od prof. české techniky Pacolda, kamenickou práci provedl smíchovský kameník Koutek); *pamětní deska na rodný dům Vítězslava Háška* — podle NL z 19. 11. 1876 chtěl odhalit na rodném domku V. Háška v Dolínku Spolek akademiků severozápadních Čech Říp v r. 1877 pamětní desku; *pomník Fügnerův ve velkém parku* — v dnešních Vrchlického sadech (viz vysv. k str. 9); k realizaci pomníku nedošlo; *pomník Jungmannův* — byl odhalen 17. 5. 1878 (společně dílo A. Barvitia a L. Šimka); *pamětní den Míkovcův v divadle* — Ferdinand Břetislav M. (14. 12. 1826—62), dram. spisovatel; bojoval za zvýšení úrovně českého divadla a za pochopení tragédií W. Shakespeara; *200leté jubileum ... Václava Hollara* — Václav H. (1607 v Praze — 25. 3. 1867 v Londýně), český grafik; *Svatobor* — spolek k podpoře českých spisovatelů a umělců, zař. r. 1861 z podnětu Fr. Palackého; *roku 1623 první úplné sebrání děl Shakespeareových* — v Londýně pod názvem „Komédie, historie a tragédie pana Williama Shakespeara. Uveřejnění podle věrných původních opisů“; dramatikův obraz byl doprovázen několika vzletnými projevy, mj. od oxfordského matematika Leonarda Diggese, příbuzného Thomase Russella, který měl podle Shakespeareovy závěti dozrát nad splněním poslední vůle; viz též Div. II, 272;
- 48: *Levý* — Václav L. (1820—70), sochař; *Ecce homo* — Ejhle člověk. Podle biblického vyprávění slova Piláta, když ukazoval Židům zmučeného Ježíše s trnovou korunou na hlavě; *Františánské náměstí* — nyní Jungmannovo v Praze 1;
- 49: *Knihy přísloví, Kazatel, Kniha moudrosti, Jesus Sirach, Žalmy* — části a apokryfické knihy Starého zákona; *Hermann* — Arminius, vůdce germánských Cherusků, vítěz nad Římany v bitvě v Teutoburském lese r. 9 n. l.; *Shakespeara jsme slavili* — velké slavnosti v Praze v r. 1864 k třístému výročí narozenin W. Shakespeara (viz Div. II, 297—299); *Ferdinand Kürnberger* (1823—79), něm. spisovatel, novinář a kritik, žijící od r. 1867 v Rakousku;
- 50: *návrh, aby radnice byla vyzdobena podobiznou Jiřího Poděbrada* — viz vysv. k str. 8; *Gutzkow* — Karl Ferdinand G. (1811—78), něm. básník, romanopisec a dramatik, člen družiny Mladého Německa;
- 51: „*Když růže zdobí...*“ — verše od perského básníka Háfise, chodži Šems-ud-dín Mohameda (zemřel 1389); *Shakespeare do Macbetha*

- napsal — „Ještě zde to páchne krví; všechny vůně arabské nenapustí tuto malou ruku.“ (Macbeth, V/1, překlad J. V. Sládka); „every inch a king“ — každým coulem král; „Rast' ich, so rost' ich“ — „Když odpočívám, rezavím“;
- 52: *František Haisz* (1818—99), lidový písničkář pražský (viz *Žerty*, 183); od roku 1862, — „když byla ta velká voda“ — DK I, 120;
- 53: *komparserie* — souhrn komparsů n. režie komparsů; *Gesslerovi žoldnéři* — Gessler, císařský náměstek ve Švýcarsku v Schillerově hře *Vilém Tell*; „*Švédové v Praze*“ — hist. zpěvohra od J. Pečírky a E. Züngla, hudba od J. N. Škroupa, poprvé v Proz. div. 22. dubna 1867; *Cesta kolem světa* — román J. Verna, zdramatizovaný franc. dramatikem d'Ennerym; v úpravě A. Puldy poprvé v Nov. čes. div. 28. 9. 1876. Hra byla provedena s velkou výpravou, při pohřbu ind. knížete bylo na scéně na 200 osob. Jde o scénu, kdy Adoua, vdova po knížeti, měla být po indickém způsobu upálena a je zachráněna Phileasem Foggem (NL z 27., 28. a 30. 9. 1876); *Vlast* — hist. drama franc. spisovatele Victoriena Sardoua (1831—1901);
- 54: v *Konviktském sdle „pašijové hry“* — hry Schneiderovy společnosti, která napodobovala pašijové hry v Oberammergau v Bavorsku; v Praze byly zahájeny 26. 2. 1874 v někdejší zábavní a přednáškové síni v Praze 1, Bartolomějská ul.;
- 55: *je nds Čechů sedm miliónů* — Alois Vojtěch Šembera (1807—82), čes. kulturní a literární dějepisec a filolog, od r. 1850 profesor české řeči a literatury na vídeňské universitě, dokončil podle zprávy NL (2. 3. 1877) sčítání československého národa, jež uveřejnil v *Muzejníku* jako „příspěvek k etnografii československé“: Čechů 4 895 404, Slováků na Slovensku 1 756 267, v Uhrách vůbec 1 951 125, židů mezi Čechoslovany bydlících 203 300; *Thorwaldsen* — Bertel T. (1770—1844), dán. sochař; *Oehlenschlaeger* — Adam Gottlob Ö. (1779—1850), dán. básník a dramatik, prof. estetiky v Kodani; *Holberg* — Ludwig H. (1684—1754), dán. polygraf a dramatik, prof. filosofie a historie v Kodani; *Ewald* — Johannes E. (1743—81), dán. spisovatel, dramatik; *Beshow* — Bernhard von B. (1796—1868), švéd. básník, psal dramata ze švédských dějin; *Bjoernson* — Björnsterne B. (1832—1910), nor. spisovatel; *Selské novely* vyšly v překl. H. J. Mejsnara v Táboře 1875;
- 56: *Bergsoe* — Wilhelm B. (1835—1911), dán. přírodovědec, básník, novelista a romanopisec; *Oersted* — Hans Christian Ö. (1777—1851), dán. fyzik, od r. 1806 prof. na universitě, od r. 1829 řed. polytechniky v Kodani. Český výtah z jeho spisu *Aanden i Naturen* (Duch v přírodě) vydal Jakub Malý v ČČM 1853; *Tegnér* — Esaias T. (1792—1846), švéd. básník, autor hrdinského eposu *Píseň o Trithiovi*; *Almqvist* — Karl Jonas Love A. (1793—1866), švéd. spisovatel; kromě pedagogických, historických a náboženských studií psal básně, dramata a povídky; *Wetterbergh* — Karel Antonín W., pseud. Onkel Adam (1804—89), švéd. básník, novelista a romano-

- pisec; *Bremerová* — Fredrika B. (1801—65), švéd. spisovatelka; *Knorringová, Carlénová, Schwarzová* — Sophie Marg. K. (1797 až 1848), *Emilia C.-Flygaré* (1807—92), *Marie Sofie Schwartz* (1819 až 1894), švéd. spisovatelky, známé hlavně sociálními romány;
- 57: *kadet-feldvébl* — kadet šikovatel, rotmistr; *portepé* — poutko s třapcem na jilci poboční zbraně jako odznak vojenské hodnosti; „*Du, Kamerad!*“ — „*Ty, kamaráde!*“;
- 58: *Tacitus o starých Němcích* — římský dějepisec Publius Cornelius T. (55 — asi 117 n. l.) ve spise *Germania*; *krajtlová poltuka* — zelná; *Kašpar Hauser* (asi 1812—33), něm. nalezenec, pocházející patrně z aristokratických kruhů německých a vychovaný v podzemní úzké místnosti o vodě a chlebě; jeho životní osudy budily v třicátých letech minulého století v Německu velkou pozornost;
- 59: *sfolie* — kambala; *víc než pětatřicet krejcarů* — v r. 1873 propukla v Evropě hospodářská krize, která se nejsilněji projevila v Německu a Rakousku; trvala do r. 1879; *dominikánský kostel* — kostel sv. Jiljí v Husově ul. na Starém Městě; *stavme si domy z papíru, jak v Americe již činí* — podle zprávy NL z 26. 3. 1877; *Schliemann* — něm. archeolog Heinrich Sch. (1822—90), objevitel kultury mykénské; přispěl též k objevení kultury egejské; „*sě v črn les tamo...*“ — počátek zpěvu Oldřich a Božena RK;
- 60: „*z črna lesa vystupuje skála*“ — úvodní verše zpěvu *Záboj a Slavoj* RK; „*ach vy lesi, tmaví lesi, ...*“ — verše první strofy písně *Opuštěná* RK; *plumzok* — pytel, ranec; *hrát „na krále“* — na peška; *desky pravdodatné* — *Libušina soudu* RZ;
- 61: *krejčt ... inzerter hlásá* — *Jakub Rothberger*, Nové Město, Ovocná ul. 767; *Fidlovačka* — v r. 1877 se jí zúčastnilo na 20 000 lidí;
- 62: *Jan Bockelson* (Jan z Leydeny, 1510—35), hol. krejčt, vůdce novokřtěnců. Opanoval Münster, prohlásil jej za říši síónskou a sebe za krále. R. 1535 dobyl münsterský biskup města, J. B. byl zajat a popraven; *Weitling* — *Wilhelm W.* (1808—72), něm. socialistický teoretik, pův. krejčovský tovaryš;
- 63: *hrabě Stadion* — *Rudolf von Stadion Warthausen* (1808—82), místodržitel v Čechách v r. 1848; *macherlohn* — mzda; *Ehret die Schneider ...* — Ctěte krejčt, šijí a zhotovují nádherné šaty pro pozemské hňupy; obměna *Schillerových* veršů; *Thorwaldsen* — viz vysv. k str. 55;
- 65: *Jifí Fox* — *George F.* (1624—91), angl. kazatel; *Jakub Boehme* (1575 až 1624), zhořelecký švec, něm. myslitel a teosof; *Augusta* — *Jan A.* (1500—72), vyučený kloboučník, biskup jednoty bratrské; *od Zlaté štiky* — *Nerudův omyl*; v *Karlově ul. 180/20* na Starém Městě byl hostinec *U modré štiky*; *dům U zlaté štiky* stál v *Praze 1, Dlouhá tř. 705/16*; *palác Clamův* — *Clam-Gallasův* v *Husově ul. 20* na Starém Městě;
- 66: „*siemandl*“ — *das Siemandl*, dobrák, bačkora;
- 68: *píseň politická píseň ošklivá* — viz vysv. k str. 22; „*Vyšel už carův*

manifest?" — Ve válce s Tureckem (viz vysv. k str. 32) měli sice Černohorci u Trebinje a Podgorice úspěchy, Srbové však byli odražení, poněvadž se na ně soustředil hlavní útok a poněvadž chtěli zároveň zasáhnout do Bulharska i do Bosny. Po porážce u Dunaisu musili ustoupit do údolí Moravy. Srbsko se obrátilo 28. srpna 1876 k velmocem s prosbou o pomoc. Turecká vláda na jejich žádost zastavila svůj útočný postup, ale když kníže Milan nepřijal těžké podmínky pro příměří, udeřila na Srbsko znovu. Po dobytí Deligradu a po vítězství u Kruševce 29. října 1876 měla otevřenou cestu na Bělehrad. Na nátlak Ruska povolilo Turecko dvouměsíční příměří, později ještě prodloužené. Srbsko z obavy, že bude ponecháno bez pomoci, uzavřelo s Tureckem 1. 3. 1877 mír na základě stavu před válkou. Jednání s Černou Horou o podobný mír se nesetkalo s úspěchem pro neústupnost Turků. Dne 24. dubna 1877 vydal car Alexandr II. v Kišiněvě manifest, jímž vyhlásil Turecku válku. Porta přinutila přivoláním posil generála Gurka k ústupu na severní svah Balkánských hor a k obtížnému hájení tamních postavení, zvláště průsmyku Šipky;

- 69: *Když začla válka mezi Pruskem a Francouzskem* — r. 1870, viz Spol. III, 56; *Geibel* — Emanuel G. (1815—84), něm. básník; *Und wenn die Not ...* — A neláme-li nouze železo, láme železo nouzi; *ten řecký kalendář* — juliánský, užívaný východní církví; *Šumen* — město v sev.-vých. okraji Bulharska; od konce 18. stol. turecká pevnost, již Rusové nikdy nedobyli; *Bismarck tedy ... neodstoupil* — podle zpráv něm. listů požádal B. 1. 4. 1877 (při svých 62. narozeninách) císaře o zproštění ze svých úradů (byl říšským kancléřem, předsedou státního ministerstva pruského a ministrem zahraničních věcí). Jako důvod odstoupení uvedl oslabené zdraví, ale v novinách se psalo o různých důvodech politických, např. o jeho požadavku provést velké opravy a o otázce rusko-turecké. Vídeňské listy projevíly nad ohlášeným Bismarckovým odchodem politování;
- 70: *náš vlastenecký pan kardinál* — 8. dubna 1877 vyzýval na valné schůzi Katolické jednoty pražský arcibiskup Schwarzenberg přítomné, aby se účastnili pouti do Říma k oslavě padesátiletého biskupství Pia IX. Když mluvil o „degradaci“ Říma na hlavní město národní, prohlásil také, že „všechny věci křesťanské a božské obětovány byly modle nové doby — modle národnosti“ (NL 10. 4. 1877). Schvaloval papežův boj proti procesu sjednocení Itálie, probíhajícímu od padesátých let 19. stol., v němž nejvýraznější postavou byl Giuseppe Garibaldi a jenž byl ukončen 20. 9. 1870, když po vítězství Prusů nad franc. císařem Napoleonem III., papežovým ochráncem, obsadila vojska italského krále Viktora Emanuela II. Řím, stejně jako to, že se Pius IX. prohlásil vatikánským vězňem a odmítl tzv. garanční zákon z r. 1871, jímž mu italský parlament přiznal právo suveréna, ponechal Vatikán a určil roční dotaci 322 500 lir. NL z 10. 4. 1877 reagovaly na kardinálovy výroky hlavně úvodníkem

„Národnost modla nové doby“ bráncem národní individuality proti středověkému univerzalizmu; *chystají ... adresu českých dětí* — viz zprávu NL z 13. 4. 1877; *pražská úmrtnost* — na interpelaci NL z 8. 4. 1877 k pražskému zastupitelstvu ve věci pražského zdravotnictví Rieger prohlásil, že argument vysoké úmrtnosti v Praze je „většinou jen pouhý švindl; na koho prý dojde, ten umře, ať žije v Praze nebo v lese“;

- 71: „*Starý Dunaji! Slovanská feko!*“ — citát z románu Kirdžali od Michala Czajkowského (1804—86), pol. historického romanopisce, který se zprvu pohyboval ve společnosti ruské; po listopadovém povstání, jehož se zúčastnil, odešel do emigrace. — Rusko, sledující na Balkáně své imperialistické cíle, vystoupilo na ochranu slovanských národů, které povstaly proti turecké feudálně absolutistické nadvládě. 24. dubna 1877 vyhlásilo Turecku válku. První podstatné úspěchy měli Rusové v Arménii: v polovině května se zmocnili Ardahanu a mířili k Erzerumu. Na evropské frontě překročilo ruské vojsko, v jehož čele stál bratr cara Alexandra II. velkokníže Mikuláš, ke konci června Dunaj u Zimnice a Svištova; předvoj pod vedením gen. Gurka dospěl v polovici července až k Balkánskému horstvu, překonal slabě chráněná sedla a ohrožoval Plovdiv a údolí Marice. Situace se změnila, když Osman paša obsazením Plevna ohrozil pravý bok ruského postupu a když Turci novými posilami donutili gen. Gurka k ústupu na severní svah Balkánských hor a k obtížnému hájení průsmyku Šipky. V Asii Rusové musili upustit od hájení Karsu a ustoupit až na ruskou půdu. Po tuých bojích se ruské vojsko zmocnilo 10. prosince 1877 Plevna, 3. ledna 1878 gen. Gurko porazil druhé hlavní vojsko sultánovo, 16. ledna byl ruský předvoj u Plovdiva, 20. ledna obsadil Drinopol. V Arménii gen. Malikov dobyl Karsu a postupoval na Erzerum a Trapezunt. Turecko začalo vyjednávat s velkoknížetem, který s ohledem na Anglii neobsadil Cařihrad, o příměří; bylo podepsáno v Drinopolu 31. ledna 1878;
- 72: *Walhalla* — panteon něm. slavných mužů na východ od Donaustaufu nad Dunajem (nedaleko Řezna); *Břetislav* — Bratislava; „*kavas*“ — ozbrojená stráž; *čarda* — krčma v pustě;
- 73: *Vloni ... znovu válka* — viz vysv. k str. 32;
- 74: *Derster* — Silistria, město v rum. Dobrudži, na pravém břehu Dunaje, býv. silná turecká pevnost; *S. P. Q. R.* — zkratka lat. senatus populusque Romanus; *Poldci opět se ... staví v řady nepřátel Slovanstva* — polská emigrace vydala přes varování Čzasu a jiných polských listů provolání, jímž volala polské legie do boje proti Rusku; *Čajkovský odpykal ...* — viz vysv. k str. 71. Cz. později přestoupil k islámu, přijal jméno Mehmed Sadyk paša, za krymské války organizoval pluk otomanských kozáků. Na konci života přijal občanství ruské a vrátil se na Ukrajinu; skončil sebevraždou;
- 75: *Papež požehnal tureckým zbraním* — 30. dubna 1877 papež v řeči k savojským poutníkům zaútočil na Rusko jako na bludařskou, roz-

- kolnickou moc; poželhal zbraním francouzským — Napoleon III. poskytl papeži v r. 1867 pomoc proti Garibaldiho útočícímu na Řím, zbytek papežského státu; *Itálie byla poražena u Custozy* — r. 1848 zvítězil u ní Radecký, r. 1866 arcikn. Albrecht; u *Králové Hradce* — porážka rak. vojsk pod Benedekovým vedením ve válce s Prusy 3. července 1866; *zadouky* — po porážce v r. 1866; „Dieses muß ich ... lassen!“ — „Toto už musím říci po pravdě!“;
- 76: *hrají „suspendu“* — odkládají; *velkoknížecí ředitel* — velitel ruských vojsk velkokníže Mikuláš; *Mürzzuschlag* — lázeňské město ve Štýrsku;
- 77: „o čase“ se stěhujícího — viz vysv. k str. 105;
- 79: *že jsem „frivolní“*, *že si ... tropím žerty „i z praotce Čecha“* — viz DK III, 189; *adresy papežovi* — nepřátelské stanovisko papežovo k Rusku (viz vysv. k str. 75) vyvolalo v Čechách četné demonstrace proti papežovi a proti adrese papežovi, na niž sbírala podpisy Katolická jednota; *že jsem vydal nějaký nový spis* — *Zerty*, hravé i dravé; „ve Francii ... obrat ve prospěch ultramontanismu“ — prezident MacMahon, strančí klerikálům, povolal za min. předsedu vévodu Audiffreta-Pasquiera, představitele orleanistických reakčních politických sil;
- 80: „Diese Annahme ...“ — „Toto pojetí je velmi obtížné, ale obtíž zmizí, když se ho vzdáme.“; *Proutkové aleje na Svatováclavském náměstí* — 5. 5. 1877 bylo ukončeno vysazování stromů na Václavském náměstí. Poslední dva pajasany zasadil u býv. Koňské brány pražský purkmistr Skramlík;
- 81: *nad klášterem voršilek* — mezi Národní třídou, ulicí Voršilskou, Ostrovní a Divadelní; *Jiřík Lobkovic* — viz vysv. k str. 199; *hardinl Schwarzenberg* — viz vysv. k str. 7;
- 83: *homines rerum...* — lidé v politice nejzkušenější; „u Charouzů“ — v Praze 2, Václavské nám. 834/23; *návrh, aby prý všem rakouským úředníkům stvrdlo se* — podle NL z 25. 5. 1877; *bez Proutkových alejí!* — viz vysv. k str. 80; „Spießbrutenlaufen“ — běhání uličkou, trest mrskáním;
- 85: *Pius IX. už zase slaví něco* — 50. výročí biskupské hodnosti (3. 6. 1877); *přítele, který zpívá krásně baryton a také pořád něco slaví* — Josef Lev (1832—98), operní pěvec; 1. května 1877 slavil 35. narozeniny, 11. května 1877 dávana v jeho prospěch opera Vilém Tell; „Evviva Pio Nono!“ — „Ať žije Pius Devátý!“;
- 86: *královna Isabela ... dvacátý milión* — Isabela II. Maria Luisa (1830 až 1904), špan. královna; r. 1868 byla vypuzena ze země. Údaj o 20 miliónech uvedl ve svém spisku o papeži amer. spisovatel Vilém Howitt; *Antonelli* — Giacomo A. (1806—76), kardinál, od r. 1848 státní sekretář; *monarchou pozemským ale už není* — viz vysv. k str. 70; *Ugo Bassi* — Giuseppe Ugo B. (1801—49), it. vlastenecký kněz, garibaldián;
- 87: *dal přivést z Paříže ... pěknou gilotinu* — podle NL z 8. 2. 1878;

- Ze stěch klášterů voršilek ... — podle NL z 2. 6. 1877 ozdobilily pražské voršilky kostely papežskými žlutobílými prapory, aby vyvolaly demonstrace na oslavu papeže Pia IX.; *klášter šedivých panen* — Praha 1, Bartolomějská ul. 1; *Proutkové aleje* — viz vysv. k str. 80;
- 92: *Háfis* — viz vysv. k str. 51; *Hrajme si s rúžemi, ...* viz. vysv. k str. 68 (o balkánských událostech);
- 93: *zajata armáda dvou set tisíc mužů* — franc. armáda v Metách ve válce s Prusky v r. 1870; *do povětří vyhozený monitor* — viz NL 19. 6. 1877; *o asijské bitvě u Zejdekkanu* — 16. června 1877; *redakce Čecha ... spořádal si dva ... sbory, jeden „revolverový“ a druhý „torpédový“* — nepřátelské projevy proti papeži pro jeho stanovisko k Rusku (viz vysv. k str. 75) byly uveřejňovány jak v časopisech mladočeských, tak i staročeských. V polemice s nimi dokazoval klerikální deník Čech, že papežova slova se netýkala Slovanstva a slovanské myšlenky, nýbrž krutého pronásledování katolíků ruskou vládou. 2. června 1877 byla na hranici na Žižkově spálena podobizna papeže, text jeho dogmat a časopis Čech. V noci z 19. na 20. června byla uspořádána demonstrace před redakcí Čecha v Řetězové ul. 5. NL, Politik a Brousek nebraly událost vážně, zato podle Čecha z 21. 6. 1877 bude proti takovému „rotám“ „pouhý revolver nedostatečný obranný prostředek. Pomalu budeme nuceni redigovati ... pod ochranou dotýkacích torpéd na vratech“; „*damenstift*“ — ústav šlechticů;
- 94: *prý máme českou šlechtu* — Riegrova a Palackého konzervativní politická koncepce spolupráce se šlechtou, která vedla k rozštěpení národní strany; *Bedřich Velký psával* — B. II., pruský král v l. 1740—86, „filosof ze Sanssouci“, byl od mládí ve stycích s Voltairem; psal filosofické, historické a politické spisy;
- 95: *Já a pan páter Nykles jsme ... proti ... vyučování zdarma* — 27. 6. 1877 byl ve sboru pražských obecních starších předložen návrh, aby od školního roku 1877/78 bylo na pražských obecních školách občanských a měšťanských vybíráno školné. Odpůrci návrhu dokazovali, že je v rozporu se zákonem o povinné školní docházce a že se přičl usnesení obecních starších města Prahy z r. 1873, kdy bylo v Praze zrušeno školné a marně se očekávalo, že tak učiní i jiné obce. Farář Nykles mluvil o bezplatném vyučování jako o plané frázi. Proti návrhu hlasovalo jen šest obecních starších, z nich jen jediný Čech (dr. Škarda); „*Nejlepší, co víš ...*“ — z Goethova Fausta I;
- 96: *Michelet* — Jules M. (1798—1874), franc. filosof, dějepisec a spisovatel; „*L'éducation du garçon...*“ — „Vychování chlapce znamená organizovat sílu, pěstovat pěstitele“; *nádeník přec nepotřebuje šesti škol?* — na býv. triviálních školách byla školní docházka od 6 do 12 let. Teprve říšský zákon o obecných školách stabilizoval osmiletou školní povinnost; *kvinkvendální* — pětiletý; *Penn* — William P. (1644 až 1718), kvaker a lidumil;
- 98: *Cože je poezie?* ... — od 12. 7. 1877 byl hlavní stan vrchního velitele velkoknížete Mikuláše v Trnově, jehož Rusové dobyli proti velké

přesile po krátkém boji. Trnovo bylo v l. 1186—1393 hlavním městem středobulharského carství. V bitvách na řece Marici (1371) a na Kosově poli (1389) a dobytím podunajských pevností (1393 až 1396) bylo Bulharsko podmaněno Turky;

- 100: *ulevujem raněným jižním bratřím* — dary raněným Jihošlovánům podle výkazu NL činily 21. 7. 1877 přes 16 000 zl;
- 101: *Pio Nono* — viz vysv. k str. 9 a 85; *Brigham Young* (1801—77), vůdce a organizátor sekty mormonů. Působil jako kazatel v USA a v Kanadě, od r. 1835 jeden z 12 apoštolů a r. 1838 jejich předseda; podle NL z 30. 9. 1877 zanechal 17 žen a 86 dětí; „*halífe*“ — petruský haléf, peněžní sbírka na papeže, zal. r. 1859; *Josef Smith* (1805—44), zakladatel sekty mormonů; jejich učení je směs názorů přejatých z různých náboženství; *kardinal Antonelli* — viz vysv. k str. 86;
- 102: „*zjevení*“ — zakladatel sekty mormonů J. Smith tvrdil, že se mu dostalo zjevení na mosazných deskách, jež našel s pomocí anděla na pahorku Cumorah u Palmyry; *Elohim* — mocnosti, v bibli bůh; *Lichtenberg* — viz vysv. k str. 16; *naše chroby finanční* — státní dluh Rakousko-Uherska během r. 1876 vzrostl o 57 miliónů zl. Na říšské radě se projednávala v září a počátkem října 1877 tzv. berní oprava, znamenající ve skutečnosti zvýšení daní. Byla zavedena mj. nová osobní daň z příjmů k úhradě státního deficitu;
- 103: *padělané čtyrkrejčary* — zpráva NL ze 4. 10. 1877; *Tagesbote ... přinesl ... zprávu* — týká se lokálky z 5. 10. 1877 v T. aus Böhmen, pražském něm. deníku, vydávaném od r. 1852 Davidem Kuhem (1818—78, poslancem něm. liberální strany), o divadelní ceduli žižkovského spolku Olymp; *Bezovka* — býv. hostinec s velkým sálem na Žižkově v Prokopově ul. čp. 586;
- 104: *Člověk věru neví, kam teď hlavu obrátit.* — Gen. Schilder-Schuldner, velitel 1. brigády 5. divize, spoléhaje na malý počet Turků v Plevně a na jejich špatné zásobování, dal příkaz k útoku na vršky plevenské, jež velitel IX. armádního sboru Krüdener opomenul obsadit. V bitvě u Plevna 20. 7. 1877 byli Rusové přes velké hrdinství se značnými ztrátami poraženi. Po nezdaru útoku na Plevno byl vrchní velitel plevenské armády Zotov nahrazen generálem Totlebenem, proslavivším se za krymské války, a za náčelníka štábu měl být povolán jeden z nejstarších ruských generálů, Kotzebue; šéf dunajské armády Lewicki byl v nemilosti a čekalo se, že bude co nejdříve odvolán. — V Sedmihradsku bylo odhaleno tajné organizování dobrovolnické legie, která měla vpadnout Rusům do zad. Koloman Tisza (1830 až 1902, od r. 1875 ministr vnitra a min. předseda, bezohledný maďarizátor) v dolní sněmovně popřel, že jde o vnitřní revoluci, připustil však, že pod cizími jmény byly do Maďarska dopravovány zbraně. — V Paříži v téže době vrcholilo napětí mezi republikány a monarchistickými vládními kruhy, které chtěly zajistit MacMahonovi (viz vysv. k str. 79) vítězství při volbách. Vzdor rozsáhlému teroru, zatýkání republikánů a vojenské pohotovosti zvítězili republikáni a tím

- padla naděje monarchistů; „*Allons, enfants de la batt'rie!*“ — „Již vzhůru, děti baterie!“, obměněný začátek Marseillaisy; slovní hříčka s la batterie a la patrie (vlast); *napoleonovská tragédie* — porážka Francie ve válce s Pruskem v l. 1870/71; *et tutti quanti* — a všichni ostatní;
- 105: *Nepokojčický* — nar. 1813, náčelník generálního štábu armády dunajské; *dvě velkoknízata* — Mikuláš a Michal Nikolajevič; *svatý Havel, čínže!* — platila se kolem 6. ledna (na Tři krále), 24. dubna (na sv. Jiří), 25. července (na sv. Jakuba) a 16. října (na sv. Havla);
- 106: *novou daní „z přijmů“* — viz vysv. k str. 102; *svatý Colomannus ... oběšen* — pro podezření ze slovanského vyzvědačství, zemský rakouský patron;
- 107: „*Je ku podivu, jak velkého... dojmu... docílil spisovatel ...*“ — V říjnu 1877, v době, kdy se vedlo vyšetřování sedmihradské rebelie (viz vysv. k str. 104), projednávala říšská rada vyrovnání s Uhry (viz vysv. k str. 13). Podle pešských novin Maďaři hrozili, že uherské ministerstvo K. Tiszy odstoupí, nebude-li dosavadní základ vyrovnání od Cislajtánie přijat. Noviny též oznámily, že v polovině listopadu se odeberou rakouští ministři do Pešti, aby za císařova předsednictví jednali o všech otázkách vyrovnání. Přitom mělo být zároveň rozhodnuto o celní a obchodní smlouvě s Německem. Stále více se počítalo jen s provizóriem pro nemožnost projednat všechny předlohy o vyrovnání do konce r. 1877; *kujekr* — módní mužský kabát;
- 108: „*La Bourette*“ — druh hedvábné látky; *Akademický spolek* — Akademický čtenářský spolek v Praze, zal. r. 1849; přestěhoval se z Ferdinandovy (nyní Národní) tř. 26 na Perštýn 13; *Merkur* — Obchodnický spolek Merkur přestěhoval do Kožné ul. v Praze 1; *Remeslnická beseda* — Remeslnicko-živnostenská beseda pražská se přestěhovala do Havelské ul. 496 na Starém Městě; *jičínská záložna ... odmítla i prodej losů na Národní divadlo* — ve prospěch ND byla v září 1877 povolena věčná loterie (slosování 31. 12. 1877). Bylo vydáno 100 000 losů po 3 zl; jejich prodej převzala Živnostenská banka pro Čechy a Moravu v Praze. Jejím prostřednictvím bylo rozesláno po 50 a 200 losů členům divadelního sboru, dále velké množství losů záložnám a jiným úvěrním ústavům, okresním zastupitelstvům a obecním radám a jednotlivým šlechticům. Ti, kdož losy vrátili, byli v novinách jmenovitě uváděni a kritizováni; *Maticе lidu* — viz vysv. k str. 27;
- 109: *máme-li budoucně být činni* — mladočeši zesílili agitaci proti politice trpného odporu (srov. např. řeč Jul. Grégra v Rakovníku 23. 9. 1877, NL 25. 9. 1877). 15. října 1877 otiskly NL „Otevřený list vůdcům národních stran českých“, v němž se vystupuje proti staročeské politice ve jménu české veřejnosti; *na našeho divadelního referenta se herci hněvají* — Neruda vytýkal (NL 17. 10. 1877, viz Div. V) hrubé jazykové poklesky Šamberkovi a Šmahovi a zvláště Gabriele Ůchsové (Exové); *Záviš z Falkenštejna* — historicko-romantická opera od Jindřicha Böhma s hudbou Jos. Rich. Rozkošného, pre-

- miéra v Zemském českém divadle 14. 10. 1877; und herbstlich scheu — slovní hříčka ze sloves scheißen a säuseln;
- 110: *Aman Ekmeke* — Jednou z největších událostí rusko-turecké války bylo vítězství Rusů u Plevna; bojovalo se o ně téměř pět měsíců (viz vysv. k str. 104). Velitel tureckého vojska Osman paša vybudoval z Plevna silnou pevnost. V říjnu 1877 se podařilo gen. Gurkovi Osmanu pašu obklíčit. Pokusy Mehmeda Aliho a Sulejmana o jeho osvobození se nezdařily. 10. prosince byl Osman hladem a zimou donucen k výpadu z pevnosti. Při něm byl sám raněn a Plevna bylo dobyto;
- 111: *Marko král* — syn krále Vukašina, vládl 1371—94, hrdina jihoslovanské národní epiky; *Rada* — Arda, pravý přítok Marice u Drinopole; *Tundza* — levý přítok Marice; *poslední Paleolog* — Konstantin XI. Dragades (1405—53), od r. 1448 byzantský císař z poslední dynastie byzantského císařství; bránil Cařihrad proti přesile Turků, padl 29. 5. 1453 a s ním východní říše římská; *Atmeidan* — Atmaydan, závodistiště; *kaiky* — malé turecké lodi nebo ozbrojené bárky mořských loupežníků; *Kiblah* — kibla, v islámu směr, jímž se muslim při modlitbě obrací (k svatyni v Mekce);
- 112: *Murad III.* (1546—95), tur. sultán, vládl od r. 1574; *Josua* — izr. vůdce, nástupce Mojžíšův, dobyvatel Jericha a Palestiny;
- 113: *J. Trojan, filosof a prorok německý* — Johann T. (1837—1915), něm. spisovatel, humorista, polit. satirik, od r. 1862 spolupracovník časopisu Kladderadatsch; „*Jo, in Beneschau, do ist der Himmel blau*“ — „Jó, v Benešově, tam je nebe modré“;
- 114: *Kolem svatého Jana Křtitele* — 24. června;
- 115: *Papež a Turek budou ... potřebovat ... mnoho peněz* — viz vysv. k str. 71, 85—86, 101, 104; *České divadlo obdrží definitivního ředitele* — r. 1877 se stal po Wirsingovi ředitelem Král. zem. čes. divadla dr. Josef Dašek (viz vysv. k str. 17). Artistická stránka byla však svěřena Frant. Kolárovi (viz vysv. k str. 140), Daškovi ponechány jen otázky ekonomické. Koncem r. 1877 věnovaly denní listy značnou pozornost definitivnímu obsazení místa ředitele českého divadla. Dašek vyvracel domněnky, že by se o toto místo ucházel; připomínal svoje říjnové prohlášení, že by je natrvalo nepřijal. Ve veřejné hovorně NL (22. 12. 1877) vybízelo 85 členů české činohry a opery Daška, aby i nadále zůstal v nejužších svazcích s divadlem. Dašek navrhl spojenému družstvu, jehož byl místopředsedou, jako kandidáty na místo definitivního ředitele J. Maiera, P. Švandu ze Semčic a J. Lukeše. Byl zvolen J. N. Maier (viz vysv. k str. 17); ředitelského místa se opětně ujal 1. 2. 1878;
- 116: *za Tiberou leží mrtvola* — Pius IX. (viz vysv. k str. 9) zemřel 7. února 1878 ve věku 86 let; „*de mortuis*“ — De mortuis nil nisi bene — O mrtvých jen dobře; *Volali ho ... třikrát jmenem* — podle zprávy v NL 9. 2. 1878; „*orbi et urbi*“ — „všemu světu a městu (Římu)“;
- 117: *dal popravovat, věznit* — viz str. 86 a 87 a vysv.; *svými dogmaty* —

- viz vysv. k str. 9; Arbuez — Pedro Arbuez (1441—85), předseda inkvizičního soudu v Zaragoze ve Španělsku, zavražděný za protinkvizičních bojů; za svatého prohlášen r. 1867; *vyslovil heslo: „Necítím s nikým!“* — srov. NL 9. 2. 1878; *šehnat zbraním otrokářů* — za občanské války v Sev. Americe (1861—65) byl Pius IX. první, kdo uznal vládu jižních států; *zbraním Turků* — viz vysv. k str. 75; *Rehoř XVI.* (Bartolommeo Cappellari, 1765—1846), papež od 2. 2. 1831 do 1. 6. 1846; *za posledního koncilu* — vatikánského (1869—70), viz vysv. k str. 9; *Pius ... si dal ... postavit pomník* — Pius IX. je pochován podle své poslední vůle v chrámě sv. Vavřince v Campagni na silnici vedoucí v Tivoli. Pius IX. dal kostel opravit, okrášlit velkými freskami. Nad sarkofágem je nápis papežem samým stanovený: „Zde odpočívá Pius IX., papež, narozený 13. května 1792, zemřel ... Modlete se za něj.“; *umřel první italský král* — Viktor Emanuel II. (1820 — 9. 1. 1878), od r. 1849 král sardinský, od r. 1861 král italský;
- 118: „*Marné volání*“ — verš Máchova mota k Máji a k Cikánům; „*Rusové jsou už v Cařihradu*“ — podle telegramu z Londýna 7. 2. 1878. Ve skutečnosti ruské vojsko Cařihrad neobsadilo; poražené Turecko uzavřelo s Ruskem mír. Koncem března 1878 navštívil vrchní velitel ruský velkokníže Mikuláš tureckého sultána jen se svou družinou;
- 119: *když se papež pochovává* — při pohřebním obřadu v chrámu sv. Petra byli přítomni jen kardinálové, papežské dvořanstvo, diplomatický sbor, celkem asi 400—500 osob. Hlavní vchod chrámu byl z obavy před nepokoji uzavřen; *camerlengo* — komoří, přednosta apoštolské komory; *několik miliónů* — v psacím stolku zesnulého papeže Pia IX. byl mimo poslední vůli nalezen malý balíček s nápisem „Mému nástupci“ a dva milióny franků v papírech francouzské banky; *kardinál Schwarzenberg* — viz vysv. k str. 7; *porfyrovou dlaždičku v Svato-peterské bazilice* — srov. Spol. III, 203;
- 120: *Enedš Silvius* — E. S. Piccolomini (1405—64); jako zástupce kurie u císaře Fridricha III. dlel r. 1451 v Čechách na benešovském sněmu, v l. 1458—64 byl římským papežem s jménem Pius II. Napsal protihusitsky zaměřenou českou kroniku (*Historia Bohemica*); *pro samý Bospor* — zprávy o obsazení Cařihradu Rusy (viz vysv. k str. 118) a vplutí anglického válečného loďstva do Bosporu; *Šest lidí otráveno na Smíchově* — podle lokálky NL z 15. 2. 1878 byl v domě č. 30 na Smíchově otráven kávou s falšovaným mlékem dělník z Ringhofferovy továrny se svou manželkou a čtyřmi dětmi;
- 121: *nynejšího pana měšťanostu nepozoruju* — purkmistra Emiliana Skramlíka; bydlil v Eliščině (nyní Revoluční) tř. čp. 1082 na Novém Městě; *J. Neruda v Konviktské ul. 28 na Starém Městě*; *Hrozí nám mír* — z Trnova bylo 13. 2. 1878 oznámeno, že do Drinopolu byli pozváni turečtí plnomocníci, aby pokračovali v jednání o mír; *ani mezi Němci a Francouzi* — viz vysv. k str. 16; *Hermann Sallmayer* — rak. básník, nar. r. 1823;

- 122: *panu Jáchymovi, toho času Lvu XIII.* — 20. 2. 1878 byl zvolen novým papežem kardinál, papežský komoří Gioacchino Vincenzo conte Pecci (1810—1903), rodem Ital; jako papež přijal jméno Lev XIII.; *teď je na české falzifikáty doba nějak zlá!* — v l. 1875—86 třetí období bojů o Rukopisy. J. Gebauer po r. 1877 odlišuje jazyk RKZ od ostatních staročeských jazykových památek. Jagič výkladem o povaze epiky u národů slovanských (1876) rovněž zvikal četné důvody obránců pravosti Rukopisů. Ad. Patera podal r. 1877 důkaz, že Hanka je autorem většiny českých glos v *Mater verborum*. Na základě toho vyloučil A. V. Šembera Rukopis zelenohorský ze svých Dějin řeči a literatury československé; *Pražské noviny* — vládní deník (od 1786 do 30. 6. 1864); *maršál Pelissier ... Peltšek* — Jean Jacques Aimable P., vévoda z Malakova (1794—1864), franc. maršál, za krymské války r. 1855 velitel I. sboru; tvrzení o českém původu (Pelíšek) zaznamenal Neruda už v *Hlasu* 6. 9. 1863, *zrov. Lit. I*, 359;
- 123: „*Vaterland*“ — vídeňský deník, založený (r. 1860) a financovaný Lvem Thunem; *Lev Velký* — sv. Lev I. Veliký, papež v l. 440—461, z Tuscie, církevní spisovatel; *Zahodí syllabus, svlékni neomylnost* — viz vysv. k str. 9;
- 124: „*Staří*“ se už s „*mláďými*“ neperou — důvěrníci strany staročeské a mladočeské se dohodli koncem r. 1877 na podmínkách míru a vytvořili státoprávní klub; *Zato se perou „staří“ mezi sebou* — 1. ledna 1878 uveřejnil staročeský novinář J. Š. Skřejšovský v *Brousku* článek „*Co dělat?*“, v němž vystoupil proti taktice pasivní opozice. Na základě tohoto článku se rozvinula polemika, která vyústila ve skandální aféru, při níž byl Skřejšovský donucen odstoupit časopis *Politik* družstvu. V redakci došlo ke konfliktu Skřejšovského se zástupcem družstva arch. Tierhierem, jenž se těžce zranil pádem ze schodů. Skřejšovský byl předvolán k soudu, ale byl osvobozen; *proč nejsou Rusové už v Cařihradu* — viz vysv. k str. 118. Ruské listy žádaly obsazení Cařihradu i za cenu války s Anglií. Podle telegramu z Londýna (23. 2.) oznámil car Alexandr telegraficky sultánovi, že přeručí vyjednávání a dá obsadit Cařihrad, nebude-li rychle uzavřen mír (NL 24. 2. 1878); *jaké máš asi příjmy* — podle NL z 12. 2. 1878 odkázal Pius IX. svému nástupci na uhrazení výdajů papežské stolice roční důchod třiapůl miliónu lir a určitou každoroční částku pro bývalé papežské úředníky; viz i vysv. k str. 119; *nemluvíme teď o ničem jiném než o daních, o dani z květy ...* — ke krytí schodku ohlásil rak. ministr financí de Pretis zvýšení cel a zavedení nových cel na potraviny. Na Předlitavsko připadlo zvýšení daní o 9 1/2 miliónu zl;
- 125: *sokolské šibřinky* — 2. 3. 1878 v místnostech Sokola pražského, dnes Sokolská tř. 1437/43 na Novém Městě;
- 126: *Mír tam dole je už uzavřen* — válka rusko-turecká byla ukončena 3. března 1878 mírem v San Stefanu. Turecko postoupilo Rusku Kars, Bajazet, Batum a Ardagan, uznalo úplnou nezávislost Rumun-

ska, Černé Hory, Srbska a zavázalo se dát úplnou samostatnost Bulharsku. Rusko získalo zpět jižní Besarábii, odtrženou od Ruska po krymské válce; *kdože bude tím novým bulharským knížetem* — Alexandr Battenberský, synovec ruského cara Alexandra II.; knížetem od 1879 do 1886. R. 1866 byl zajat, vyvezen ze země, vzdal se trůnu; zemřel jako rak. generál (hr. von Hartenau); *jakou as vypíše první daň* — viz vysv. k str. 124; *ministr Crispi* — Francesco C. (1819—1901), ital. státník, stoupenec Mazzoniho, spolubojovník Garibaldiho. V l. 1861—65 vedl v italské sněmovně republikánskou levicí, pak stranu radikálně monarchistickou; r. 1876 jmenován předsedou sněmovny, později ministrem vnitra a min. předsedou. V zápase o státní moc v r. 1878 byl obviněn z dvouženství. Crispi uzavřel r. 1854 na Maltě pouze církevní, a tudíž dle tehdejšího občanského zákona právně neplatný sňatek a r. 1878 se podle zákonných předpisů znova a platně zasnoubil. Musil však odstoupit; s ním padlo celé ministerstvo Depretisovo; *nejmenovaný „silný švec“* — výtržnost 4. 3. 1878 v Slupské ul., viz NL z 6. 3. 1878; *místo hovězího ... koňské maso* — podle zprávy NL z 9. 3. 1878; *„Z toho času dívky okročně na koních jezdíce“* — z tzv. Dalimilovy kroniky z počátku 14. stol.; *degout* — nechut, odpor;

- 127: *Veuve Cliquot* — značka franc. šampaňského vína; *Kniha moudrosti* — viz vysv. k str. 49; *kniha Genesis* — v Starém zákoně první kniha Mojžíšova;
- 128: *sanctuarium* — svatostánek;
- 129: *rada Jonas* — Emil Jakob J. (vl. jm. hr. Löwenbalk von Hohenthal, nar. 1824), žurnalista, vstoupil do holštýnských služeb, autor novel a cestopisů; *Bellucci* — Giuseppe B. (1827—82), it. malíř; v r. 1860 bojoval jako dobrovolník za nezávislost Itálie;
- 130: *hrabě Onofrius* — Antonio Onofri (1759—1826), it. politik, má hlavní zásluhu o zachování nezávislosti San Marina; *hrabě Borghese* — Marcantonio B. (1814—86), podporovatel umělců a známý mecenáš; jeho salóny v letech třicátých až sedmdesátých byly střediskem římské šlechty, učenců a umělců; *consiglio* — rada;
- 131: *I daně jsou směšně nízké* — nářezka na zvýšení daní v Rakousku, viz vysv. k str. 102 a 124;
- 133: *Pofíšká brána* — stávala v místě dnešní křižovatky Na počítě; *na staveništi Národního divadla* — ve prospěch Národního divadla byla pořádána národní loterie (slosování 30. 6. 1878); vynesla přes 100 000 zl (v polovině dubna 1878 asi 76 000 zl). Kamenické, truhlářské a jiné práce byly konány mimo divadlo; v jeho prostoru bylo v té době zaměstnáno asi 90—100 dělníků;
- 134: *práve teď se chystáme „oslavovat“ Jungmanna* — viz vysv. k str. 47; *znějí na Sekvaně fanfáry* — Světová výstava francouzské republiky v Paříži byla otevřena 1. května 1878; *pokoušení mnohem bližšímu, roku 1873* — Světová výstava ve Vídni, viz Stud. II, srov. též Spol. III, 285; *Při zahájení výstavy hrdla jejich hudba* — při zahájení Svě-

tové výstavy v Paříži byli v rakousko-uherském oddělení, vyzdobeném sochami od vídeňských umělců, shromáždění všichni hodnostáři a členové rak. komise, vyslanecský personál a uherská kapela v stejnokrtoji. Po ukončených obřadech se seřadil průvod v čele s prezidentem MacMahonem a procházel výstavou. U rakousko-uherského oddělení byl průvod uvítán rakouskou hymnou a hlučným, napřed Maďary smluveným Eljen! Po skončeném představení hráli maďarští hudebníci uherskou hymnu;

- 135: *uzdor roku 1871 národ nesmírně pokročil* — porážka Francie ve válce s Pruskem v l. 1870—71; *République française* — franc. republikánský list; citáty jsou z úvodního článku 1. května 1878; *Komenského Orbis pictus* — Svět v obrazech (1657);
- 136: *svatojanská akademie žurnalistická* — akademie Spolku českých žurnalistů v Novoměstském divadle 16. května 1878; Neruda organizoval její kulturní pořad; *o jubileu paní Malé* — Otýlie Sklenářová-Malá, viz vysv. k str. 33. Jako slavnostní benefiční představení byla hrána 6. května 1878 v Novém českém divadle Panna orleánská; před 15 lety (3. 5. 1863) v ní Malá zahájila svou uměleckou dráhu na českém divadle; *duševním otcem Besedy byl jsem já sám* — Beseda byla sestavena koncem r. 1862 na podnět J. Nerudy tanečním mistrem K. Linkem z prvků národních tanců; poprvé 13. listopadu 1862, viz Dop. I, 581 a Umění, 422;
- 137: *z Vídně ... zvěsti ... nadšené* — v r. 1861 vystupovala Otýlie Sklenářová-Malá s velkým úspěchem v Josefském divadle ve Vídni v úloze Mílady v Töpfrově *Duchu času*; *Přál bych, aby jich přišlo moc...* — podle NL z 16. 5. 1878 přibylo do Prahy drahou 29 900 osob (kromě návštěvníků z pražského okolí); *brouk kolorádový* — mandelinka bramborová;
- 138: *že se mně ten park ... nelíbí* — viz str. 132; *někdo z kmene Árón nebo Levi* — Árón, podle bible z kmene Levi, bratr Mojžšův, první velekněz. Levité, izraelský kmen, potomci Leviho, syna Jakubova. Nerudova nechuť k židům byla zaměřena proti příslušníkům buržoazie, většinou politickým stoupencům něm. liberálů;
- 139: *je po slavnosti* — odhalení pomníku J. Jungmannovi, viz str. 134 a vysv. k str. 47; *čtyřmécíma* — čtyřadvacet; *Mnoho hostí letos v Praze nemáme* — viz vysv. k str. 137; *slavili základ pomníku* — 14. července 1873, viz Spol. III, 324—326; *odhalení pomníku Hermannova* — viz vysv. k str. 49; *imponderabilie* — nevažitelné, nepostížitelné věci nebo vlivy; *Jahn* — Friedrich Ludwig J. (1778—1852), „otec německého tělocviku“; založil pro mladé muže první letní cvičiště u Berlína r. 1811. Autor spisu *Das deutsche Volkstum* (Německá národnost), 1810;
- 140: *akademie českých žurnalistův* — viz vysv. k str. 136; *Bendl ... Černohorci* — dvě scény opery Černohorci sklad. Karla Bendla (1838—97) na slova J. O. Veselého; *Duofák* — viz str. 142; *deklamace ... básně Záboj* — báseň „Záboj, Slavoj i Luděk“ z RK přednesl český herec

- Jakub Seifert (1846—1919), člen Proz., později Nár. divadla. Uspořádání živých obrazů řídil František Karel Kolár (1829—95), herec, ředitel Královského zemského českého divadla; z jeho kreslířské tvorby byly oblíbeny politické satiry v Hum. listech; *hudební pozdrav ... zasláný ... Bellou* — Shledání, koncertní ouvertura pro velký orchestr, od Jána Levoslava B. (1843—1936), slovenského cfrk. skladatele; *Výstava umělecká* — na Zofině od 14. dubna do 4. června 1878; viz Umění, 310; *výstava živého ptactva* — v Měšťanské besedě, uspořádaná Českým spolkem k ochraně ptactva v Praze od 15. do 17. května 1878;
- 141: *výstava českých knihkupců* — Výstava českých knih, časopisů, hudebnin, map a zeměkoulí v letním salóně Střeleckého ostrova od 14. května 1878; speciální výstava 18 knihkupců; *biblický zebřík* — viz vysv. k str. 34; „*Serpens si non ...*“ — srov. B. II, 45, Kosmické písně, báseň č. 27;
- 142: *Pívodova skladba národní* — „Lásky spor a smír“, chorální výjev z národních písní pro smíšený sbor a sóla s průvodem orchestru od Františka Pivody (1824—98), hudebního pedagoga, majitele pěvecké školy v Praze, odpůrce B. Smetany;
- 143: *Včera měli čeští knihkupci ... u Meningra banket* — 17. 5. 1878 se konala na Střeleckém ostrově schůze 35 českých knihkupců za předsednictví Jar. Pospíšila; byl založen Spolek českých knihkupců; *přibýlo cylindrů* — viz vysv. k str. 12; „*Chapelier de Paris*“ — pařížský kloboučník;
- 144: *doktor Feistmantel* — MUDr. Otakar F. (1848—91), od r. 1874 geolog v Kalkutě, od r. 1883 prof. mineralogie a geologie na české technice. Ve dnech 16.—18. května uspořádal v Průmyslovém muzeu (U Halánků) na Betlémském nám. výstavu indických rukodělných výrobků, které nashromáždil na svých výzkumných cestách po Indii;
- 145: *Tak je mně nějak smutno.* — V červnu 1878 vyšla vlastním nákladem staročeského žurnalisty J. S. Skrejšovského česky a německy brožura „*Skrejšovský a družstvo Politiky*“. Skrejšovský v ní dokazuje, že se zadlužil ve volebních zápasech z ohledu na staročeskou stranu. Vypravuje historii své tiskárny, družstva Politiky, polemiky s Riegrm, případu arch. V. Tierhiera (viz vysv. k str. 124). Skrejšovský byl do 16. dubna 1878 ve vyšetřovací vazbě. Po propuštění chtěl zaujmout znovu místo hlavního redaktora Politiky, ale družstvo mu oznámilo, že už s ním nepočítají. — Proti Skrejšovskému vyšly dvě brožury: kanovník Karlach vydal spisek „*Dr. Karlach a Skrejšovský*“ a z tábora dr. Riegra vyšla s podpisem „*Z konsorcia*“ v německém jazyce brožura „*Das Konsortium der Politik und J. S. Skrejšovský*“. V první brožurě bylo vypsáno finanční jednání mezi Skrejšovským a dr. Karlachem, ředitelem Svatováclavské záložny, od r. 1873. V druhé spisku — *Družstvo Politiky a J. S. Skrejšovský* — se vyvracejí tvrzení Skrejšovského. Mj. se mu vytýká, že začal vydávat

Epochu, třebaže se zavázal, že po dobu vycházení Politiky nebude vydávat po deset let politický list v něm. jazyce; *Poslanec Istoczny ... na uherském sněmě* — ve schůzi 12. 6. 1878; „*Dobrá, vyhodme je!*“ — o vztahu J. Nerudy k židům viz vysv. k str. 138;

- 146: *Loterie ve prospěch Národního divadla* — viz vysv. k str. 133;
- 147: *legát* — odkaz; *kongres diplomatů v Berlíně* — Rusko, znepokojené demonstrací angl. válečného loďstva před Cařihradem, posunulo své pozice až do San Stefana; tam byl uzavřen 3. března 1878 s Turky mír; Turecko uznalo nezávislost Rumunska, Černé Hory a Srbska a zavázalo se dát Bulharsku úplnou samostatnost. Pro Bosnu a Hercegovinu zajišťoval mír samosprávu pod dozorem Rakouska a Ruska. Anglie, Rakousko a Německo přiměly Rusko k revizi sanstefanské mírové smlouvy na kongresu v Berlíně (trval od 13. června do 13. července 1878). Berlínským kongresem byl značně zmenšen válečný úspěch Ruska. Ministr Andrassy dosáhl, že Rakousko-Uhersku bylo přiznáno právo obsadit Bosnu a Hercegovinu, Anglie získala Kypr. Srbsko a Černá Hora byly značně poškozeny, místo velkého bulharského státu vzniklo malé knížectví. Východní otázka nebyla berlínským kongresem trvale rozřešena, naopak vztahy mezi zúčastněnými velmocemi se silně zhoršily;
- 148: *vomitivní* — dávicí;
- 149: *Jedno — dvě — tři jubilea* — 29. června 1878 oslavila Česká beseda liberecká 15 let svého trvání, kolínský Sokol pořádal slavnost k dokončení stavby spolkové budovy, započaté před 5 lety, v Dolínku byla odhalena deska na rodném domku V. Háška; 30. června desítileté jubileum založení Dělnické besedy karlínské; *taž loterie pro velké Národní divadlo* — viz vysv. k str. 133; *musíme žebrot* — podle NL z 22. 6. 1878 zbývalo ještě 26 000 nerozprodaných losů; *Husův den* — v Kostnici byla 6. července 1878 odhalena M. J. Husovi deska. Z Čech bylo návštěvníků poměrně málo, zastoupeny však byly zahraniční spolky. Slavnostními řečníky byli dr. Strakatý a farář Pospíšil z Humpolce. Oslavu Husovy památky zakázali okresní hejtmani Plzně, Rakovníka, Turnova, Slaného; *Nekropolis* — „město mrtvých“; na valné hromadě Svatoboru 16. 6. 1878 podal dr. J. Jireček návrh, aby na Vyšehradském hřbitově byla část pozemku rezervována pro zemělé členy Svatoboru;
- 150: *montura* — služební oděv, uniforma; *pamětní desku na hrob Augustina Smetany* — na evangelickém hřbitově karlínském byl 7. července 1878 ozdoben hrob Augustina Smetany (1814—51), doktora a suplenta filosofie, katolického kněze exkomunikovaného z církve pro filosofické názory, pamětní deskou od A. Sandtnera. Policie shromáždění zakázala, mladočeský novinář J. Barák nesměl pronést řeč;
- 153: *srdce onoho pruského faráře* — jistý pruský farář choval jako rodinnou relikvii péro, jímž král Bedřich IV. podepsal poslední rozsudek smrti. Farář poslal nyní toto péro korunnému princí, aby ho použil k pode-

- psání rozsudku smrti nad atentátníkem Hödlem, klempřem, popraveným 16. 8. 1878 za výstřel na císaře 11. 5. 1878. Korunní princ dal dar uložit v hohenzollernském muzeu a vyslovil faráři poděkování za jeho „vlastenecký“ úmysl; *ortel smrti pro Nobilinga!* — Karl Eduard N. (1848—78), něm. anarchista, spáchal 2. 6. 1878 atentát na císaře Viléma I. a sám se zastřelil; *Hödel* — atentátník H. při večeři před popravou připil na zdar Komuně; *Jean Paul* — vl. jm. Jean Paul Friedrich Richter (1763—1825), něm. romanopisec, satirik; *Čech ... sděloval ... výtah z taxy v pražské porodnici* — taxy uveřejnily později (27. 12. 1878) i NL;
- 154: *tituly celé řady skluzkých německých spisů* — 13. 8. 1878 uveřejnil kat. deník Čech seznam „nemravných“ německých knih ve výloze jednoho pražského židovského knihkupectví; slíbil, že sbírku časem ještě rozmnoží; „*pan rada Dederer*“ — František D. (1816 — 17. 8. 1878), od r. 1868 policejní rada; měl na starosti oddělení pro věci tiskové, spolkové a divadelní; u *lože Havlíčkova* — v noci z 15. na 16. prosinec 1851;
- 155: s *hercem S.* — s Jakubem Seifertem (1846—1916), hercem Proz., pak Nár. divadla; *slavnost borovská* — konala se 19. srpna 1862 v Borové. Neruda pro ni napsal báseň Karlu Havlíčkovi Borovskému (B. I, 383) a byl redaktorem brožury „Na památku Karla Havlíčka a slavnosti borovské dne 19. srpna z r. 1862“ (Praha, Slovanské knihkupectví); *Tonner* — Emanuel T. (1829—1900), spisovatel a politik, zprvu mladočech, později staročech, první ředitel Československé obchodní akademie v Praze; *policejní rada Weimann* — Karl W. (1804—1866, kdy se oběsil);
- 156: *na sochu Jungmannovu* — viz vysv. k str. 47; *o krvavém pankráčím tábore* — v den císařových jmenin 4. října 1868 byl uspořádán na Pankráci tábor lidu, na němž volalo dvacet tisíc účastníků po uskutečnění české korunovace; tábor byl rozeznán vojskem, přitom postřeleny dvě osoby; viz Spol. II, 456—458;
- 157: *Hlavní rána už tam dole padla...* — 29. července 1878 zahájilo rakouské vojsko pod velením barona J. Filipoviče okupaci Bosny a Hercegoviny, které dostalo do správy berlínským kongresem (viz vysv. k str. 147). Obsazení země narazilo na silný odpor moslimského obyvatelstva, které se obávalo ztráty svého privilegovaného postavení. Turecký velitel v Bosně usiloval o to, aby se k moslimským povstalcům připojilo i křesťanské obyvatelstvo. Rakousko-Uhersko diplomacií hr. Andrassyho bylo zataženo do zdlouhavé gerily, v níž povstalci byli podporováni Tureckem, avšak bez vypovězení války. Rakouská vojska obsadila Brod, 19. srpna se zmocnila Sarajeva, ale pro velký nepřátelský odpor musila být posilována, takže v Bosně a Hercegovině bojovalo 160 000 dobře vycvičených a vyzbrojených rakouských vojáků, z velké části slovanského původu. V našich novinách otiskovány stále výzvy k obyvatelstvu, aby pomohlo dary raněným krajanům na frontě a jejich rodinám ve vlasti.

- Okupace Bosny a Hercegoviny byla skončena koncem října 1878 — do té doby stála 60 miliónů zl —, ale úplný klid v zemích nenastal a také Turecko proti ní protestovalo; *Minulý týden pan Dedera* — viz vysv. k str. 154; *Pan Daňek zemfel* — Čeněk D. (1826—93), průmyslník; 19. srpna 1878 věnoval 25 000 zl na založení německé vyšší dívčí školy v Praze. Noviny připomínaly i to, že Daňkovi agenti přemlouvali rolníky k stavbě cukrovarů i na nevhodných místech, poněvadž Daňkův závod do nich dodával stroje;
- 158: *Po venkovských městech ... němčoufi všechno* — srov. úvodník NL z 20. 8. 1878 „Kapitola o renegátství“, kritizující, že na pražských ulicích, ve veřejných místnostech, na obecných a středních školách, v divadle se ozývá němčina; „českým zdjímům sloužící“ časopis — staročeský list Politik, vycházející v německé řeči (viz Spol. III, 28—31); *ti, kteří odsoudili český národ ... k nečinnosti* — viz vysv. k str. 124; *do Paříže* — viz vysv. k str. 134;
- 160: *oslava Karla IV.* — slavnost na památku pětistého výročí úmrtí Karla IV. 29. listopadu 1878 za účasti spolků; spis „Karel IV.“ — od dr. Josefa Kalouska (1838—1915), prof. českých dějin na pražské universitě, zemského poslance, staročecha; vyšel tiskem nákladem Jos. R. Vilímka pod názvem „Karel IV., otec vlasti. Ku pětistoleté památce jeho úmrtí, jejíž oslava dne 29. listopadu 1878 pojí se s otevřením mostu Palackého v Praze, sepsal dr. Josef Kalousek...“;
- 161: *V pondělí byly volby* — v doplňovacích volbách do zastupitelstva pražské obce 25. 11. 1878 zvítězili za Staré Město staročeští kandidáti JUDr. Karel Leopold Klaudy, advokát v Praze, zemský a říšský poslanec, v l. 1867—69 starosta Prahy, a Karel Kleinberg, továrník a majitel domu, za Malou Stranu JUDr. Karel Seeling, advokát; *dle obrazu Petra Meixnera co Gambri* — Petr Meixner (Maixner, 1831—84), český malíř historický, mj. autor obrazu Karel IV. co dítě v žaláři (*Gambri-nus, báječný král ve Flandrech, patron pijáků, prý dal první vařit pivo*); *Otakar Zeithammer učinil prý ... otce vlasti sám* — 19. 11. 1878 byla v staročeských listech uveřejněna kandidátní listina pro doplňovací volby do pražského obecního zastupitelstva. Výbor pod vedením O. Z., náměstka starosty, jmenoval především kandidáty staročeské; poněvadž kandidátní listina vyšla příliš pozdě, nemohly být zorganizovány veřejné schůze pražských voličů; v druhých a třetích sborech Starého a Nového Města byla aspoň na protest sestavena samostatná kandidátní listina. Vesměs však byli zvoleni kandidáti staročeští; *providence* — prozřetelnost, opatrnost;
- 162: *při ... volbách nechtěli volit* — ze 4755 voličů při doplňovacích obecních volbách se dostavilo pouze 1564; *v Americe ... se topí ... parou* — viz NL z 27. 11. 1878; *pivo se teď bude prodávat na váhu* — podle zprávy NL z 15. 11. 1878 se usnesli hostinští v Teplicích, že podají říšské radě žádost, aby se pivo od sládků kupovalo jen podle váhy a tak se zabránilo ztrátám při odbírání piva; *Karlíček Bum — ještě neumfel* — lokálka NL z 15. 11. 1878 „Ubohý Karlíček!“ vyvracela zprávu o smrti „Karlíčka

- bum", vl. jm. Rud. Kadlečka, syna domácího pána, nedostudovaného gymnasisty, velmi dobrého pianisty, který se pomátl z nešťastné lásky. Po letech se vrátil do Prahy, živil se hrou na piano v hostincích. Pro zhoršení choroby byl dán do ústavu na Karlov; *při pohřbu přítele Ruffra* — Eduard R. (1835—16. 11. 1878), něm. spisovatel, od r. 1864 žijící v Praze; psal též česky a francouzsky;
- 163: *At jak chci napravo šife hledím* — obměněný verš z Předzpěvu Kollárovy Slávy dcery („Napravo šife hledím, nalevo zrak bystře otáčím“); *Jugurta* — numidský král, popravený v Římě r. 104 před n. l. po prohrané válce s Římany v l. 111—105; *Němec Schliemann* — viz vysv. k str. 59; *pan K.* — Knobloch na Betlémském nám., Nerudova hospůdka; *Timon aténský* — ve prospěch Spolku českých žurnalistů 30. 12. 1878 v Král. zem. čes. divadle;
- 164: *komediantství meiningské* — herecká družina vévody Jiřího II. z Meiningen v Durynsku; koncem sedmdesátých let 19. stol. hráli i v Praze; srov. (Div. V) J. Neruda, Herci majninkští, Lumír 1878; *přednášku Brehmovu* — Alfred Edmund B. (1829—84), něm. přirodozpytec a cestovatel, od r. 1863 ředitel zoologické zahrady v Hamburku, přednášel v prosinci 1878 v žofinském sále v Praze; *Překlad* — první souborné vydání Shakespearových dramát v češtině bylo vydáno nákladem Matice české v l. 1854—72; překl. J. J. Kolár, Jakub Malý, Jos. Čejka, Fr. Doucha a Lad. Čelakovský; *staletá oslava ... v Praze* — slavnosti v r. 1864 k třístému výročí narozenin W. Shakespeara (Div. II, 297—299);
- 165: *několik ... pochvalných dekretů ... Posla z Prahy* — pozvání ku předplacení na denní noviny Posla z Prahy na rok 1879 (27. 12. 1878); otištěny dvě strany „úryvků z přátelských dopisů o Poslu z Prahy“;
- 166: *pozornost žurnálů k popravě Španěla Olivvy Moncasího* — 4. 1. 1879 byl popraven v Madridu O. Moncasi, který se pokusil o atentát na španělského krále. V zamítnutí žádosti o milost se uváděla jako jeden z důvodů potřeba výstrahy sociálním revolucionářům; *garotta* — železný kruh ke škrcení; *Citovaný již spis manželů Düringsfeldů* — Ethnographische Kuriositäten v Nerudově fej. z 9. 1. 1879 (NL); Ida von D. (1815—76), něm. spisovatelka, autorka četných rodinných a historických románů; překládala české písně a pověsti, se svým mužem (Otto von Reinsberg) vydávala národopisné práce; *Giuseppe Pitré* (1843—1916), it. lékař, prof. demopsychologie na univ. v Palermu, zakl. it. folklóru. Výtěžky národopisných studií jsou uloženy v 25 sv. Biblioteca delle tradizioni popolari siciliane (1871—1913);
- 167: *Trapani, Marsala, Paceco, Noto* — přístavy a města v záp. a jižní Sicílii; *boje s vojskem bourbonským* — království Obojí Sicílie získali Bourboni r. 1735, ztratili je r. 1860, kdy Garibaldi porazil král. vojsko a donutil je ke kapitulaci;
- 168: *sv. Jana Křtitele, jenž sám byl stat* — viz vysv. k str. 353;
- 170: *v Praze narodil se ... Číňan* — čínskému dvornímu umělci Vay-Dhele-Arr-You, který zavítal do Prahy, se narodil syn Otokar; *Lev XIII.*

nemá peněz — peníze po zesnulém papeži, které byly uloženy v cizině, zmizely. Aby se papež Lev XIII. dostal z finanční tísně, rozhodl se pořádat v římských kostelích sbírky petrského halife; *Národní divadlo bude mít ... tolik míst k stání* — výbor Sboru pro zřízení ND schválil počet míst: 1619 sedadel, 531 místo k stání; *dohodil dvě děvčata do „veřejného domu“* — ve Velké Kaniži v jihozáp. Maďarsku byly dvě sklepnice v stáří 16 a 18 let pro dluh 40 zl donuceny zastupcem městského hejtmana vstoupit do „hanebného ústavu“ v jeho domě. O koupi děvčat byl uzavřen úřední protokol (NL 1. 2. 1879); *zapovědit polským židům příchod do lázní* — podle NL 1. 2. 1879; o Nerudově poměru k židům viz vyav. k str. 138;

- 171: *Rebeka u studny* — podle vypravování Starého zákona našel Abrahámův sluha pro syna svého pána Izáka manželku Rebeku u studně; Rebeka porodila po dvacitileté neplodnosti dva syny, Ezaua a Jakoba; *dcera faraónova ... Mojžíška* — podle biblického vyprávění našla dcera egyptského krále v rákosí u břehu řeky ošatku s tříměsíčním hebrejským dítětem; dala je vychovat pod jménem Mojžíš;
- 172: *Westermanns Monatshefte* — W. Illustrierte deutsche Monatshefte, rodinný časopis beletristického a populárně vědeckého obsahu, zal. 1856 nakladatelem Georgem Westermannem (1810—79) v Brunšviku; *Ausland* — „týdeník pro vědu zabývající se duševním a mravním životem národů“, ve Stuttgartu - Augsburgu od 1826; *Deutsche Revue* — Německá revue „o veškerém národním životě přítomnosti“, v Berlíně od r. 1876; *Neue freie Presse* ... začíná psát — o smíření s Čechy! — V doplňovacích volbách do říšské rady v říjnu 1878, v nichž se shodli staročeši a mladočeši na společné kandidátce, se vyslovily některé volební skupiny pro vstup do říšské rady za určitých podmínek. V té době byl učiněn i pokus o smíření Čechů a Němců v Čechách, tentokrát ze strany německé na poradách v Emmersdorfu u Wörthského jezera; za Čechy vyjednával dr. Rieger, za Němce dr. Fischhof a Etienne, hlavní redaktor víd. listu Neue freie Presse (viz vysv. k str. 7). Emmersdorfské úmluvy byly předloženy důvěrníkům ústavověrné německé strany, zvl. Herbstovi. Ten byl pro ně nejprve získán, ale pak je příkře odmítl. Etienne uveřejnil 25. 12. 1878 a 1. 1. 1879 v NFP články, v nichž doporučoval dohodu s Čechy a vyslovoval přesvědčení, že čeští poslanci po vstupu do českého sněmu obešou i říšskou radu. Myšlenka o možném vyrovnání Čechů s ním. burž. liberály našla odpůrce ve vládě (Presse) a zpočátku také v maďarském táboře (Pester Lloyd). Náhlým úmrtím Etiennovým byla jednání rozbita;
- 174: *Po šlesvické válce* — v r. 1864; Dánsko v ní bylo poraženo Rakouskem a Pruskem a musilo se zřici Lauenburska, Holštýnska a Šlesvicka; *Po válce francouzsko-německé* — v l. 1870—71;
- 175: *oběti trubčenského svatebního moru* — viz fej. 16. 3. 1879, DK IV; *nešťastný Segedin* — při projednávání segedinské katastrofy (12. 3. 1879) v uherské sněmovně vyšlo najevo, že se už 14 let poukazovalo na

nedostatečné zabezpečení města před záplavami. Ani záchranné práce nebyly řádně organizovány. Na Segedinské se sbíralo po celé Evropě, v Římě, v Paříži, v Londýně, v Berlíně. Cislajtánii zachvátila úplná sběrací horečka. Ve Vídni zástupci šlechty rodové a finanční (a žurnalistiky) se radili o plánu velké loterie, z níž by připadlo půl miliónu Segedinu. Velkou pomoc slíbil majitel bankovního domu Rotschild a kněžna Metternichová;

- 176: *jakous zdbavu* — uspořádal ji výbor maďarského výpomocného spolku vídeňského, srov. NL 26. 3. 1879;
- 177: *Jsou teď dvě strany ...* — Šest jičínských porotců podalo stížnost k ministerstvu spravedlnosti proti předsedovi krajského soudu dr. Ellenbergrovi-Röthleinovi. Žádali zadostiučinění proti Ellenbergrovu obvinění z nespravedlivého rozhodování. Rovněž pět jičínských advokátů a trestních obhájců podalo memorandum k pražské advokátní komoře pro omezování práv a činnosti obhájců;
- 179: *Divíme se u Renze miss Lurlyně* — od 19. 3. do 21. 4. 1879 hostoval v Teatro italiano v Praze cirkus Arnošta Renze. 21. 3. vystoupila poprvé americká „vodní královna“ Miss Lurline z Bostonu. Nákladem V. J. Jelínka, knihkupce na Vinohradech, vyšla franc. polka Lurline od Karla Schulze; *Divíme se Národnímu divadlu* — v druhé polovině r. 1878 byly pronášeny stížnosti na pomalý postup prací, ačkoliv byly potřebné peníze po loterii ve prospěch ND po ruce, a na neopatrnost při uskladňování materiálu;
- 180: *za nynějšího moru* — v té době se objevovaly časté zprávy v novinách o moru v Číně, na Rusi a jinde. V Čechách byl rozšířen dobytčí mor;
- 181: *Prager Abendblatt* — večerník úředního listu Prager Zeitung; vycházel od r. 1867;
- 182: *podobizna „Turnvatera“ Jahna* — viz vysv. k str. 139; *Figaro* — vídeňský satirický časopis; *Kikeriki* — vídeňský humoristický časopis; *Co říkáte té schůzi v Linci?* — Sjezd ústavověrných poslanců v Linci 31. 8. 1879 se konal po všeobecných volbách do říšské rady v červnu 1879, po nichž německé buržoazní liberální levici hrozila ztráta vládní pozice ve prospěch konzervativců, s nimiž se hodlali spojit čeští poslanci. Na sjezd v Linci se dostavilo 74 poslanců, 49 pozvaných nepřišlo. Sjezd projednával otázku další taktiky, vyslovil se na obranu rakouské ústavnosti a kritizoval svízelnou hospodářskou situaci, způsobenou militarizací státu (výdaje na okupaci Bosny a Hercegoviny); *Suetonius* — C. S. Tranquillus (asi 70—160), tajemník císaře Hadriana, římský dějepisec, životopisec císařů od Caesara po Domitiana;
- 183: *Slezsko — tomu natluku* — narážka na slezské války, pro Prusko vítězné (první v l. 1740—42, druhá 1744—45, válka sedmiletá 1756—63); *jak Tacitus praví* — viz vysv. k str. 58; *„Deux Furians ...“* — Dva furianti od Antonína Dvořáka (1841—1904); *„Réves par Smetana“* — klavírní skladba Šny, 1874—75;
- 184: *co nově zvolený důvěrník svobodomyšlné strany* — 14. září 1879 se

konal v Praze třetí sjezd národní strany svobodomyšlné. Za předsedu zvolen zase dr. K. Sladkovský, za místopředsedu znovu dr. Prav. Trojan; *velký vojevůdce Taylor* — Zachary T. (24. 9. 1784—1850), prezident USA; od r. 1838 byl generálem, vyznamenal se ve válce s Mexikem r. 1847; *Anglie uznala neodvislost Severní Ameriky* — Versailleskou smlouvou z 3. 9. 1783; *Theofrastus Paracelsus Bombastus de Hohenheim* — Philippus Aureolus Th. B. de H. (1493—24. 9. 1541), švýc. lékař a chemik, v l. 1526—28 prof. lék. fakulty v Basileji; *Pro dnešek se ale ujímám jen pražských holubů* — v NL byla 21. 9. 1879 zpráva, že divocí holubi mají být vypuzeni z Prahy; byla vyslovena naděje, že magistrát tento záměr neprovede;

- 186: 200 000 „pamětníků“ — Praha měla na počátku r. 1879 bez předměstí (Karlína, Smíchova, Vyšehradu, Vinohrad a Žižkova) asi 179 000 obyvatel (včetně 7000 voj. posádky);
- 187: *přípravy na říšskou radu* — viz úvodní vysv. k str. 188; *Vídeňdci ... skvěle ... uvítali Bismarcka* — 22. září 1879; do hotelu Imperiálu, kde byl ubytován, ho přišel navštívit sám rak. císař. Rovněž český tisk věnoval návštěvě B. ve Vídni značnou pozornost (např. úvodníky NL 23. 9., 25. 9. a 28. 9. 1879). Za důvod k návštěvě uváděly noviny především německo-rakouskou koalici v zahraniční politice proti Rusku a Francii. Víd. list *Neue freie Presse* vysvětloval nadšení vídeňského lidu nadějí, že Bismarck pomůže ústavověrné straně zase k nadvládě nad Slovany v Rakousku; *Rakousku ... roku 1866 uspořádal Sadovou a o Benátky je připravil* — po prohrané bitvě u Sadové r. 1866, která znamenala porážku Rakouska ve válce s Pruskem, odevzdal František Josef I. Benátsko franc. císaři Napoleonu III.; ten je mírem vídeňským (3. 10. 1866) postoupil Itálii; *Půjdu se na to také podívat* — viz MC, 343; *Byl jsem ve Vídni roku 1861* — viz Spol. I, 50—63; *svatý Marek* — jeden ze čtyř evangelistů;
- 188: *Začíná se deváté sese schůze první...* — R. 1863 se většina českých poslanců nedostavila do zasedání říšské rady, poněvadž viděli, že se jim nejen nepodaří změnit Schmerlingovu únorovou ústavu z r. 1861 a získat rakouskou vládu pro federalismus, ale že se rodí program na přetvoření rakouské monarchie na stát dualistický. Ohrazení českých poslanců bylo čteno ve 4. schůzi říšské rady (25. 6. 1863); nebylo uznáno za dostatečnou omluvu neúčasti, poslanci byli proto zbaveni mandátů. Politikové české buržoazie nastoupili cestu pasívní opozice. Nejostřejším projevem českých politiků proti dualismu byla tzv. deklarace z 22. srpna 1868, v níž čeští poslanci odůvodnili nemožnost své účasti nejen v říšské radě, nýbrž i na českém sněmu. — Vleklá vládní krize v Rakousku byla rozřešena v únoru 1879, kdy padlo ministerstvo Auerspergovo. Do přechodného ministerstva dr. Stremayera se vrátil hr. Eduard Taaffe (1833—95), od 7. 3. 1867 ministr vnitra, po vyrovnání s Uhry náměstek min. předsedy a správce policejního ministerstva v „občanském ministerstvu“ (24. 12. 1867 — 12. 4. 1870), v němž vláda složena převážně z centralistických

liberálů většiny poslanecké sněmovny — dr. Herbsta, Leop. Hasnera a dr. Giskry; v l. 1869—70 jako min. předseda usiloval o dohodu mezi Čechy a Němci v českých zemích a v říjnu 1879 se stal předsedou vlády definitivní. Němečtí liberálové, kteří se oháněli liberalistickými a demokratickými hesly, avšak svou politickou praxí se zdiskreditovali, byli zatlačeni do opozice. Vláda hr. Taaffeho, jejímž programem bylo ukončit období státoprávní opozice a udusit lidové sociální hnutí, nepatřila formálně k žádné straně, ale ve skutečnosti se opírala o konzervativní a reakční koalici šlechty a buržoazie, zvl. slovanské, již slibovali ústupky v ohledu národnostním. — Počátkem srpna 1879 vyjednávali čeští zástupci ve Vídni o vstup do říšské rady. České listy vítaly, že v nové vládě je Čech dr. Alois Pražák (1820—1901), vůdce moravských poslanců jako ministr krajan (v l. 1881—88 ministr spravedlnosti). Ministr zahraničních věcí hr. Andrassy odstoupil, pozice maďarské byly tím oslabeny; jeho nástupcem se stal baron Heinrich Karl Haymerle (1828—81, od r. 1869 vyslanec v Aténách, 1872—76 v Haagu, od 1877 velvyslanec v Římě). Strana mladočeská na valném sjezdě 14. září 1879 stanovila zásady pro své poslance, jimiž se mají v říšské radě řídit. Klub strany staročeské se rozhodl 5. října opustit pasivní odpor. Z českých a moravských poslanců (vstoupili na říšskou radu již v lednu 1874) ve Vídni byl vytvořen „Český klub na říšské radě“. Hr. Taaffe sliboval Čechům za jejich upuštění od trpného odporu příznivější volební řád pro český sněm a provedení jazykové rovnoprávnosti v úřadech. Říšská rada byla svolána na 7. říjen 1879 (zasedala do 25. května 1880). Při vstupu do ní odevzdala česká deputace (dr. Rieger a hr. Jindřich Clam-Martinič) císaři státoprávní ohrazení, v němž se tvrdilo, že česká delegace i nadále hájí svůj starý státoprávní program; lid měl být přesvědčen, že spolupráce české buržoazie s reakční rakouskou vládou je pouze taktický manévr. Dne 8. října přivítal císař v trůnní řeči poslance „milého Království českého“ a nabádal k všeobecné shodě, smíření a umírněnosti. Osvědčení českých poslanců bylo přečteno v poslanecké sněmovně 9. října, souhlasné vyjádření v panské sněmovně téhož dne. Za těchto podmínek skončili čeští poslanci 7. října 1879 vstupem do vídeňského parlamentu období trpného odporu; *absistence* — neúčast; *Hein* — Franz von H. (1808—90), moravský politik, něm. centralista, od r. 1861 předseda poslanecké sněmovny říšské rady; *Kuranda* — Ignaz K. (1811—84), německorakouský novinář a liberální politik, od r. 1867 říšský poslanec; krajní centralista, nepřítel Čechů a ostatních Slovanů; *Tinti* — Karl Wilhelm T., nar. 1829 ve Vídni, poslanec dolnorakouského sněmu a člen poslanecké sněmovny rak. říšské rady; *Figuly* — Ignaz Karl F. (1807—75), rak. právník, politik; *Kotz von Dobruží* — Kristian Kotz von Dobruch (1806—83), zemský a říšský poslanec, vicepresident místodržitelství v Košicích, pak v Brně;

189: *Wolfrum* — Karl W. (1813—88), průmyslník, něm. liberál, poslanec

českého zemského sněmu za Ústí a Teplice, v l. 1867—83 říšský poslanec; *Kronauvetter* — Ferdinand K. (1833—1913), rak. politik, od 1873 člen poslanecké sněmovny rak. říšské rady, výmluvný řečník; *Brestl* — Rudolf B. (1816—81), rak. státník, vynikl jako řečník na sněmu kroměřížském, zemský a říšský poslanec, r. 1868 ministr; *Beer* — Adolf B. (1831—92), něm. historik, člen panské sněmovny; *Gyulay* — Ferenc hr. G. (1798—1868), rak. generál, r. 1859 vrchní velitel rakouského vojska ve válce proti Francii a Sardínku. Po porážce 4. 6. 1859 u Magenty se vzdal velitelství; *Benedek* — Ludwig von B. (1804—81), ve válce Rakouska s Pruskem v r. 1866 vrchní velitel rakouského vojska. Utrpěl porážku u Hradce Králové 3. 7. 1866; po ní upadl v nemilost; *Figaro, Kikeriki* — viz vysv. k str. 182; *Táborskou linií* — nářezka na karikatury ve víd. humoristických listech, viz též MC, 343n.; táborskou linií je asi míněna dráha přes Čes. Budějovice; *Ziemiakowski* — JUDr. Florjan Z. (1817—1900), pol. politik; pro politickou činnost 1840 vězněn, 1848 zvolen do rakouského říšského sněmu, na němž postupoval s německou levicí 1863—65 vězněn, od 1867 haličský zemský a říšský poslanec; na říšské radě pracoval pro politickou kooperaci s Němci, 1873—88 ministr krajan pro Halič; *Praždk* — viz vysv. k str. 188;

190: *hrabě Taaffe* — viz vysv. k str. 188; *Beust* — Friedrich Ferdinand B. (1809—86), saský diplomat, od r. 1866 rak. ministr zahraničních věcí, hlavní strůjce vyrovnání rakousko-uherského v r. 1867. Od 7. 2. 1867 do 24. 12. 1867 min. předseda. R. 1871 se přičinil o zmaření vyrovnání s Čechy na podkladě fundamentálních článků. 6. 11. 1871 propuštěn, jmenován vyslancem v Londýně (do r. 1878), pak v Paříži (1878—82); *Giskra* — Karl G. (1820—79), moravský Němec, advokát, jeden z vůdců nacionalistických německých liberálů a mluvčí proti české politice. Od r. 1861 moravský zemský a říšský poslanec, v l. 1867—70 ministr vnitra. Jako předseda centralistických a liberálních Němců měl podíl na prosincové ústavě z r. 1867; *Reichsratsalmanach* — Almanach říšské rady; byl vydáván německy Sigmundem Hahnem. První ročník (pro sezení 1867) vyšel v Praze, další (1873 až 1874, 1879—80 etc.) ve Vídni; obsahuje životopisy členů říšské rady; „*Staatspreis*“ — „státní stařec“; *hrabě Hohenwart* — Karl Siegmund hr. H. (1824—99), rak. konzervativní státník, 4. 2. — 28. 10. 1871 jako min. předseda ztroskotl při pokusu o státoprávní vyrovnání s českými politiky. Po svém pádu vůdce strany práva v říšské radě, od r. 1897 člen panské sněmovny; *monsignore Negrelli* — Nikolaus N., nar. 1801, r. 1824 vysvěcen na kněze, prof. na orientální akademii ve Vídni, knihovník cís. Ferdinanda, říšský poslanec (od 1877), člen tyrolského zemského sněmu (od 1878); *dr. Fandlerík* — JUDr. Josef Fandlerík (1839—95), právník a moravský politik, od r. 1871 moravský zemský poslanec strany staročeské, v l. 1873—91 říšský poslanec, od r. 1884 předsedící moravského zemského výboru; *Sám jsem si zajel sem* — viz MC, 343;

- 191: *panská sněmovna* — říšská rada se dělila na sněmovnu panskou a poslaneckou; v panské byli zástupci vysoké aristokracie a kléru, jmenovaní doživotně panovníkem, v poslanecké zasedali zástupci volení zemskými sněmy; *velká kniha* — misál, velká mešní kniha; *Kutschker* — Johann B. K. (1810—81), arcibiskup ve Vídni v l. 1876—81, kardinál, spisovatel; *arcibiskup Wierzchlejski* — Franz Xaver Ritter von W. (1803—84), polský metropolita Lvovský, odpůrce papežské neomylnosti; *hrabě Taaffe* — viz vysv. k str. 188; *za Skotskou branou* — ve vídeňské sněmovně; *Sembratowicz* — dr. Josef S. (1836—98), haličsko-ruský metropolita uniatský, prof. bohosloví na Lvovské universitě, kardinál; jako arcibiskup byl členem panské sněmovny a haličského zemského sněmu;
- 192: *v ceně za několik Zbirovů* — o Zbirovu n. Zbirohu (u Rokycan) se v té době mnoho psalo ve spojitosti s Bethelem Henrym Strousbergem (1823—84), pruským finančníkem a železničním podnikatelem. R. 1868 koupil Zbiroh a v jeho okolí chtěl vybudovat hutní průmyslové centrum. Strousbergův finanční úpadek v r. 1875 byl dlouho soudně projednáván; *Bývalého předsedu pana Heina* — viz vysv. k str. 188; *kníže Adolf Auersperg* (1821—85), rak. státník, něm. ústavověrný velkostatkář, 1867—70 nejvyšší zemský maršálek v Čechách, 1871—79 min. předseda; viz vysv. k str. 188; *Stremayer* — Karl Ritter von S. (1823—1904), od r. 1850 suplent římského práva na universitě ve Štýrském Hradci, 1870—79 rak. ministr kultury a vyučování, president nejvyššího soudního dvora. Po pádu Auerspergovy vlády na krátký čas min. předseda; *Rechberg* — Johann Bernhard Graf von R. und Rothenlöwen (1806—99), rak. diplomat a státník, 1859—60 min. předseda a min. zahraničí, do r. 1864 min. zahraničí. Ve šlesvické válce v r. 1864 (viz vysv. k str. 174) se zúčastnil uzavření míru mezi Rakouskem a Pruskem na jedné straně a Dánskem na straně druhé. Spor o společně spravované území Holštýn-Šlesvik byl Prusku záminkou k válce s Rakouskem v r. 1866;
- 193: *Tschechischer Dreschflegelstyl* — český klackovský, obhroublý sloh; výraz poslance Giskry (viz vysv. k str. 190) o české deklaraci v šedesátých letech (viz vysv. k str. 188); *Plener* — JUDr. Ignaz P. (1810 až 1908), něm.-rak. státník; 1860—65 min. financí, od r. 1867 min. obchodu, v r. 1870 min. předseda, od r. 1873 člen panské sněmovny; nacionalista, liberál; *Herbst* — Eduard H. (1820—92), prof. trestního práva na universitě v Praze, něm. liberální politik ostře protičeského zaměření, v l. 1867—70 min. spravedlnosti. Později se pokoušel vytvořit uzavřené území německé v Čechách, v němž by se úřadovalo výhradně německy. V osmdesátých letech ustoupil z politické činnosti; *Schmerling* — Anton Sch. (1805—93), rak. státník, tvůrce únorové ústavy z r. 1861, v l. 1861—65 min. předseda. Od r. 1867 byl vůdcem ústavodárné strany v panské sněmovně a opozice proti hr. Taaffemu a zejména proti jazykovým nařízením Pražákovým; „*Wir können warten*“ — „Můžeme čekat“; Schmerlingův výrok při

vyhlášení pasívního odporu (viz vysv. k str. 188); *Banhans* — JUDr. Anton B. (1825—1902), rak. státník, něm. ústavověrný velkostatkář, zemský a říšský poslanec, 1870 min. orby, 1871—75 min. obchodu; *Beust* — viz vysv. k str. 190; kníže *Czartoryjski* — Jerzy Czartoryski (1828—1912), vůdce haličských federalistů, stoupenec slovanské vzájemnosti a dohody rusko-polské; v l. 1869—91 vůdce klerikálů v rak. poslanecké sněmovně; spisovatel a kritik; *od pohřbu ... Jaroslava Čermáka* — čes. malíř J. Č. (1831—78) zemřel v Paříži 23. dubna a byl nejprve pochován na hřbitově Père Lachaise. Později (7. 7. 1878) byly jeho pozůstatky převezeny do Prahy a pohřbeny do rodinné hrobky na Olšanech. Na přání knížete Jiřího Czartoryského, Čermákova švagra, byl sarkofág opatřen deskou s nápisem: „Milovanému bratru — slavnému mistru — Jaroslavu Čermákovi.“ (srov. NL z 9. 7. 1878); *hrabě Trautmansdorff* — Ferdinand z T. (1825—96), rak. státník, diplomat; 1868—72 velvyslanec ve Vatikánu, od 1872 člen, od 1879 předseda panské sněmovny; *hrabě Lev Thun* — viz vysv. k str. 7; *J. J. Krasník* — vld. žurnalista;

194: *Také se tomu říká „bankl“ nebo „ládl“* — o vstupu českých poslanců do říšské rady viz vysv. k str. 188;

195: *Takový čestný ... parlament* — od r. 1873 rozmnožen počet poslanců z 203 na 351; *kordiální* — srdečný; *hrabě Taaffe* — viz vysv. k str. 188; *hrabě Hohenwart* — viz vysv. k str. 190; *s doktorem Pražákem* — viz vysv. k str. 188; *Trojan* — Alois Pravoslav T. (1815—93), doktor práv, mladočeský politik, v r. 1848 člen deputace k císaři (ve Vídni měl podíl na stylizaci kabinetního listu z 8. 4. 1848), člen prvního říšského sněmu; od r. 1867 říšský poslanec, 1878 zvolen místopředsedou společného klubu poslanců; *Rieger* — Fr. L. R. zažil počátek revoluce 1848 v Itálii; vrátil se do Vídně, tam se setkal s českou deputací svatováclavského výboru a účastnil se její činnosti; *Brauner* — František August B. (1810—80), advokát, staročeský politik. Od něho pochází první formulace českých požadavků na schůzi 11. března 1848, měl podíl i na přípravě zákona o zrušení roboty (7. 9. 1848). Po vydání Říjnového diplomu r. 1860 zemský i říšský poslanec; v l. 1868—79 hájil pasívní opozici Čechů, v r. 1879 hlasoval proti vstupu do říšské rady; *barón Haymerle* — viz vysv. k str. 188; *Hübner* — Alexander H. (1811—92), rak. diplomat. V prosinci 1848 působil v Olomouci při nastoupení císaře Františka Josefa I., 1848 až 1859 vyslanec v Paříži, 1859 min. policie, 1866—68 velvyslanec v Římě, 1879 konzervativní člen panské sněmovny; *Negrelli* — viz vysv. k str. 190; *dr. Fandrlík* — viz vysv. k str. 190;

196: *Giskra* — viz vysv. k str. 190; „*Dreschflegelstyl*“ — viz vysv. k str. 193; *česká koruna* — dr. Giskra prohlásil v říšské radě 22. 7. 1861 při projednávání osnovy zákona o zrušení a vykoupení manských statků: „My jsme v jednotě rakouské, ... nepotřebujeme ... mystického vynálezu nového věku, takzvané koruny české, domnělé koruny sv. Václava, jako on by byl někdy nosil korunu královskou ... My

nechceme žádné koruny české, a dokud mi v žilách proudí kapka krve, koruna česká nebude onou, na kterou přísahám... a dáme na titul krále českého tak málo jako na titul krále jeruzalémského.“; *Berger* — Johann von B. (1816—70), rak. státník, zemský a říšský poslanec, r. 1867 ministr; „*belcredinismus*“ — narážka na Richarda hr. Belcrediho (1823—1902), rak. státníka, od 1848 v politické službě, 1864 místopředseda v Čechách, 1865—67 min. předsedu; byl federalista, nakloněný státoprávnímu vyrovnání s Čechy; *Primus Sobotka* (1841—1925), překladatel, redaktor, kulturně historický sběratel. R. 1879 vydal spis *Rostlinstvo a jeho význam v národních písních*;

- 197: kniha *Genesis* — viz vysv. k str. 127;
- 198: „*Vůdcové lidu z roku 1848*“ — viz vysv. k str. 195; *Bach* — dr. Alexander B. (1813—93), rak. státník, strůjce absolutismu v l. 1851 až 1859, oprávcího se o dynastii, vojsko a katolickou hierarchii; po abdikaci jmenován vyslancem v Římě; *Coronini* — hr. Rudolf C. Cronberg (1731—91), rak. politik, spisovatel, člen strany ústavo-
věrné;
- 199: *historii té „třicetileté války“* — narážka na Schillerovu dramatickou trilogii z třicetileté války *Wallenstein* (Valdštýn); *Thiers* — Louis Adolphe T. (1797—1877), franc. konzervativní státník a dějepisec; dr. *Grégy* — JUDr. Julius G. (1831—96), politik, spoluzakladatel strany svobodomyšlné, zakladatel *Národních listů*, deklarant. R. 1879 přijal mandát do Vídně, ale r. 1880 se ho vzdal; *páter Greuter* — Josef G. (1817—88), tyrolský kněz, politik, historik; *Kuranda* — viz vysv. k str. 188. Jeho truchlohra *Die letzte weiße Rose* (Poslední bílá růže) se setkala s úspěchem. V l. 1841—48 vydával v Lipsku *Grenzböten*. R. 1848 pracoval o vytvoření Velkého Německa, byl vyslán do Prahy, aby přiměl Čechy k obeslání frankfurtského sněmu, ale setkal se s odporem. R. 1871 zvolen do dolnorakouského sněmu a odtud do říšské rady; dr. *Kuzý* — Wolfgang K. (1842—86), mor. politik, advokát v Brně, zemský a říšský poslanec; *Liebig* — Franz Ritter v. L., továrník v Liberci; od 1866 člen čes. zem. sněmu, od 1869 říšský poslanec; *Liechtenstein Alfred* (1842 až 1907), rak. politik, od 1879 říšský poslanec, v l. 1881—86 předseda klubu něm. poslanců křesťanskosociálních; *Liechtenstein Alois* (1846 až 1920), rak. politik; do r. 1889 stál v čele Klubu středu; *Lienbacher* — Georg L. (1822—96), rak. politik a publicista, 1868—70 v min. spravedlnosti, 1880—87 dvorní rada při nejvyšším soudu ve Vídni. Od 1873 říšský poslanec, nejdříve za katol. stranu práva, pak člen Klubu středu, nakonec něm. centralista; zastávce němčiny jako státního jazyka; *Lobkovic* — Jirí Kristián z L. (1835—1908), stoupenec státního práva českého, zemský poslanec, člen panské sněmovny; r. 1879 podepsal s českými poslanci ohrazení při jejich vstupu do říšské rady, obhájce rovnoprávnosti obou jazyků v Čechách, po 24 let nejvyšší maršálek Království českého; *Klíč* — Karel K. (1841—1926),

malíř, karikaturista a grafik, od 1889 ve Vídni, výtvarný spolupracovník humoristického časopisu *Der Floh*, vyd. vlastní *Die Humoristischen Blätter*; dr. František Smolka (1810—99), advokát ve Lvově, odsouzený k smrti pro velezradu, pak amnestován; r. 1848 v čele haličského autonomistického hnutí, od 1861 haličský zemský a říšský poslanec, 1881—93 předseda poslanecké sněmovny; zastánce federalismu, autonomie Haliče;

- 200: *Gödel-Lannoy* — baron G.-L., slovinický poslanec;
- 201: *Lha! bych, kdybych řekl, ...* — Ve schůzi poslanecké sněmovny 14. října 1879 došlo při volbě předsednictva k prvnímu měření sil politických stran. Strany autonomistické, třebaže měly většinu, prokázaly snášenlivost, ale liberálové při volbě místopředsedů navrhli své kandidáty, byli však poraženi. Při volbě členů komise, které byly přikázány adresní návrhy, volily strany autonomistické i ústavověrná podle dohody po 10 členech, o šest zbývajících členů šveden zápas, v němž byli ústavověrní poslanci poraženi. Octli se tak poprvé v rakouské poslanecké sněmovně v menšině. Do adresní komise zvoleni z českých poslanců: hr. Clam-Martinič, dr. Rieger, dr. Šrom, prof. Zeithammer. V panské sněmovně byli autonomisté v menšině, měli také menšinu v adresním výboru; „*Einlauf*“ — došlé dopisy, pošta;
- 202: *přítel Skřejšovský* — viz vysv. k str. 145. Brzy po procesu s arch. Tierhierem přesídlil do Vídně. Ve svých listech *Époche*, *Parlamentär*, *Tribune* a *Věstník* agitoval pro aktivní politiku českých poslanců (byl obviněn z přijetí vládních peněz) a pro podporu slovanických národů; *dle urozenosti své* — narážka na Libušin soud z RZ; *Skéne* — Alfred Skene (1815—87), rak. politik skotského původu, moravský zemský a říšský poslanec, předák německých liberálů, v l. 1864—65 brněnský purkmistr, průmyslník ve Vídni; *Skopalík* — František S. (1822—91), moravský národohospodářský pracovník, zemský a říšský poslanec, autor vlasteneckých básní a tendenčních povídek; dr. *Pražák* — viz vysv. k str. 188; *Stremayer* — viz vysv. k str. 192; *hrabě Taaffe* — viz vysv. k str. 188; baron *Haymerle* — viz vysv. k str. 188;
- 203: *Blondin* — Charles B., vl. Gravelot (1824—97), franc. akrobat, pověstný svými přechody Niagary po provaze; „*Wieder um zwanzig Stimmen! Da können wir ...*“ — „Zase o dvacet hlasů! Na to vskutku nestačíme!“ Narážka na většinu autonomistické strany o dvacet hlasů v adresní komisi (viz vysv. k str. 201); „*Wir haben die Pflicht der Abwehr!*“ — „Máme povinnost se bránit!“;
- 204: *Sirach* — Jesus Sirach, viz vysv. k str. 49; *jablko Parisovo* — Paris, syn trojského krále Priama; rozhodl o kráse tří bohyň podáním jablka; únosem Heleny, ženy spartského krále Menelaia, vyvolal trojskou válku; *jablko Tellovo* — Vilém Tell, švýcarský národní hrdina; na příkaz habsburského místodržitele ve Švýcarsku musil sestřelit jablko s hlavy svého syna. V. T. zastřelil místodržitele a tím

- dal podnět k vítěznému boji Švýcarů za svobodu; srov. Schillerovo drama; *jablko Newtonovo* — Isaac N. (1643—1727), angl. fyzik a matematik; zákon o rychlosti pádu těles prý objevil při pádu jablka se stromu; *Jean Paul* — viz vysv. k str. 153;
- 205: *Hamering* — Robert H. (1830—89), něm.-rak. básník; *galonovaný* — přemovaný;
- 206: „*Pluslajtanie*“ — podle Cislajtanie a Translajtanie. O okupaci Bosny a Hercegoviny srov. úvodní vysv. k str. 157; *O alianci mezi Rakouskem a Německem* — kancléř Bismarck sledoval dlouhou dobu sblížení s Rakouskem, proto již na berlínském kongrese Německo podporovalo rakouské požadavky. První podmínky smlouvy mezi Německem a Rakousko-Uherskem, která zajišťovala vzájemnou pomoc obou říší při napadení Ruskem, byly dohodnuty mezi Bismarckem a Andrássem v Gastýně koncem srpna, přesně formulovány Bismarckem 21. září za osobní přítomnosti císaře Františka Josefa I. Smlouva byla uzavřena 7. října 1879, když byl pro ni získán i císař Vilém I., který se zpočátku stavěl proti ní pro sympatie k petrohradskému dvoru. Rakousko-uherský spolek byl posílen v r. 1883, kdy se přistoupením Itálie rozšířil na trojspolek;
- 207: *Bůh ví, nejsem neskromný, ...* — Adresní debata se konala ve dnech 29. až 31. října. Probíhala na ní diskuse o stanovisku autonomistické většiny a ústavověrné (něm. liberální) menšiny k trůnní řeči, kterou bylo zahájeno nové parlamentární období. Menšina vystoupila s názorem ostře namířeným proti autonomistům; „*Zvěstuju vám pověst ...*“ — začátek básně Jaroslav z RK; *trochu šelestění podzimního listí* — viz str. 107; *ří bibličtí v peci* — podle biblického vyprávění o zázračném zachránění tří Židů, které dal babylónský král Nabuchodonozor uvrhnout do ohně pro náboženskou přesvědčení; „*chvalné*“, „*nechvalné*“ — z Libušina soudu RZ; *leta šedesátá, kdy tu také seděli „naši“* — říšská rada se sešla poprvé 29. dubna 1861; bez zastoupení zůstaly Uhersko, Charvátsko, Sedmihrady a Benátsko. Čtyřl poslanci, vedení F. L. Riegrem, protestovali proti stanovisku Schmerlingovy vlády, která zastávala výhradně německé zájmy. Jejich protesty byly umlčovány procedurálně předsedou sněmovny, kdežto němečtí liberálové měli volnost slova (viz vysv. k str. 188 a 196);
- 208: „*dluhým tahem tahu*“ — z básně Beneš Heřmanův aneb O pobití Sasíkův z RK; „*die Lust zu reden kommt ...*“ — „*Chuf k mluvení přichází v pravý čas*“; *dr. Eduard Süß* (1831—1914), prof. geologie na universitě ve Vídni; vydal knihu *Der Boden der Stadt Wien*; 1863—73 člen obecní víd. rady a referent v komisi pro vodní otázku; od r. 1873 říšský poslanec; „*Almanach říšské rady*“ — viz vysv. k str. 190; *v tom ohledu ... také Praze* — viz vysv. k str. 230; *David Kuh* (1818—78), něm. redaktor *Tagesbote aus Böhmen*, od r. 1862 člen zemského sněmu, poslanec něm. liberální strany. O jeho nepřátelství k čes. národu a urážkách na českém sněmu v r. 1863 srov.

Spol. I, 180—218; Raupach — Ernst R. (Benj. Salomo, 1784—1854), něm. dramatický spisovatel, u nás známý hlavně hrou Mlýnář a jeho dítě;

- 209: Kowalski — Vasil K., vrch. zem. soudní rada ve Lvově, člen haličského zemského sněmu, říšský poslanec; *uzvěk té nesvornosti, která ... dělíla nás ... Čechy i od Moravanů* — např. v otázce trpného odporu: čeští poslanci odešli z říšské rady r. 1863, moravští až r. 1864, moravští se vrátili do zemského sněmu r. 1873, mladočeši 1874, staročeši 1878, poslanci moravští vstoupili znovu do říšské rady 1874, čeští až r. 1879; Schar Schmid — Maximilian Sch. von Adlertrou (1831—1905), rak. politik, něm. liberál, 1871—97 říšský poslanec. Navrhl úpravu jazykové otázky v Rakousku. Němčina by měla být řečí státní; mimoněmecké řeči by se mělo užívat jen v těch okresech, v nichž jí mluví víc než polovina obyvatelstva; Lustkandl — prof. rakouského práva; František Dedk — viz vysv. k str. 9; Dunajewski — Julian rytíř D. (1822—1907), polský státník, prof. politické vědy a statistiky, od r. 1864 zemský haličský poslanec, od r. 1873 říšský poslanec, v l. 1880—91 ministr financí; Clam-Martinić — hr. Jindřich C.-M. (1826—87), český politik, vůdce tzv. historické šlechty, klerikál, 1879 vstoupil do říšské rady (byl rozpočtovým zpravodajem a členem výkonného výboru pravice); kníže Adolf Liechtenstein — Nerudův omyl; projev pronesl kníže Alfred L. (NL 30. 10. 1879); viz vysv. k str. 199;
- 210: *Ne, příjemno zde čloučku není.* — Při adresní debatě (viz vysv. k str. 207) útočil Plener (viz vysv. k str. 193) proti českým poslancům; v polemice o reformu volebního řádu a pravomoci zemských sněmů se střetli Rieger a konzervativci s něm. liberály. Zpravodaj hr. Hohenwart (viz vysv. k str. 190) obhajoval autonomistické požadavky osnovy konzervativní většiny. Návrh většiny byl přijat 176 hlasy proti 162; *lůže pražská* — v českém sněmu na Pětikostelním nám. v tzv. Zemském domě; „*Není potřeba, abych šel...*“ — obměněný výrok římského vojevůdce a státníka Pompeje, když vstupoval za bouře na loď, aby opatřil Římu postiženému hladomorem obilí: „Je nutno, abych šel, ale není nutno, abych žil!“; srov. Shakespeare, Coriolanus; „*sádné děvy*“ — z RZ; Bareuther — Ernst B. (1838—1905), něm. liberální, pak vñeněmecký politik, advokát ve Vídni, 1871—99 zemský poslanec v Praze, od 1873 říšský poslanec;
- 211: Friedmann — Alexander F. (nar. 1838), technická studia absolvoval ve Vídni a v Karlsruhe, byl ve službě státní dráhy, člen víd. obecní rady, od r. 1879 říšský poslanec; *kmetové ustávali a hladli ruce* — z Jobovy knihy v Starém zákoně; *zvolal s Jobem: „Kéž jsem zase...!“* — obměněná slova Starého zákona; Herbst — viz vysv. k str. 193; narodil se ve Vídni;
- 212: Martinić — hrabě Clam-Martinić, viz vysv. k str. 209; *řterý* — druhý;
- 214: *Útulna poustala...* — byla založena 19. listopadu 1879 v den jmenin císa. Alžběty baronkou Webrovou z Ebenhofu;

- 217: *ušichní umřem hladý* — viz zprávu v NL 14. 12. 1879 „Nouze na celém světě“. Příčinou byla neúroda v r. 1879 a narůstání agrární krize. Nejhorší zprávy byly hlášeny z Horního Slezska, kde hlad byl provázen nemocemi. Nepříznivé zprávy docházely i z Paříže, Berlína, Itálie; *syllabus* — viz vysv. k str. 9; *na školství* — viz vysv. k str. 95;
- 218: *Šafařík* — Vojtěch Š. (1829—1902), prof. chemie na české technice a universitě v Praze; *Štolba* — František Š. (1839—1910), prof. chemie na české technice v Praze;
- 219: *Münchhausen* — Karl Friedrich Hieronymus M. (1720—97), něm. důstojník z Hannoveru, 1740—41 v ruské armádě, autor vyhlaných, chvástavých historek; *M. americký* — Artemus Ward (vl. jm. Charles Farrar Browne, 1836—67), humor. spisovatel;
- 221: *Abych vám řekl, milí kolegové redakční, ...* — Dne 17. listopadu 1879 podalo předsednictvo Českého klubu na říšské radě — dr. Rieger, kn. Lobkovic a dr. Šrom — císaři obšírná memoranda, v nichž se žádala rovnoprávnost češtiny v úřadech, na pražské universitě, na státních školách a na vzdělávacích ústavech živnostenských. Vládní průtahy projednání memoranda vyvolávaly v Čechách roztrpčenost a vedly i k rozporům mezi poslanci českými (vedenými dr. Riegrem) a moravskými (vůdce byl dr. Šrom). Němečtí poslanci podali proti českým požadavkům svůj pamětní spis. Po delší době se objevila v novinách zpráva, že memoranda byla předložena k prozkoumání zvláštní komisi pod předsednictvím ministra Pražáka (viz vysv. k str. 188). V NL 17. 1. 1880 psal G. Eim o pochování českých memorand. Naproti tomu Pokrok (20. 1.) tvrdil, že se věci obrací k lepšímu; *doktor Robin* — postava stejnojmenné veselohry franc. dramatika J. Prémaraie (Jules Régault, 1818—68), upravená Jakubem Počáteckým (vl. j. Jakubem Škodou, 1835—85), řed. gymnasia a organizátorem národního života v Přerově;
- 222: „*numera exhib.*“ — čísla v jednactm protokole;
- 224: *Čech* — v literatuře: Leander Č. (1845—1911), lit. kritik a estetik, Svatopluk Č. (1846—1908); ve světě divadelním: Adolf Č. (1842 až 1903), kapelník Prozatímního, pak Národního divadla, Karel Č. (1844—1913), zpěvák; v časopisectví: Vladimír Č. (1848—1905), vydával se svým bratrem Svatoplukem měsíčník *Květy*;
- 225: „*Svatá Agda...*“ — 5. února; „*Svatý Petr...*“ — 22. února;
- 226: *o české nemůže být přec ani řeči* — narážka na dlouholetý boj českého národa za českou universitu; viz též vysv. k str. 221 a vysv. k str. 261 ve Spol. III;
- 227: *2. února 880 byli Němci od Normanů bití* — za Karla Tlustého, který neuměl zemi uhájit proti loupežným útokům Normanů, napadajících západní Francii a severozáp. Německo po celé 9. stol. Teprve nástupce K. T. Arnulf porazil Normany v bitvě na řece Dyle r. 891; *17. února 1855 byli Rusové u Eupatorie bití* — u Eupatorie (Jevpatorie) na jihoz. břehu Krymu se vylodila vojska anglo-franc. a turecká

- v krymské válce (1853—56). V lednu 1855 byla E. obsazena Turky; zůstala v jejich moci až do pařížského míru (1856); *nějaké miliardy peněz a nějakého miliónu mladých lidí* — narážka na prodloužení militaristického branného zákona, stanovícího sílu armády na 800 000 mužů na dalších deset let. O osnově zákona se debatovalo v poslanecké sněmovně od 1. do 20. prosince 1879; čeští poslanci hlasovali pro předlohu, odmítali však tvrzení německé strany, že by tím chtěli získat ústupky v ohledu národním; *Weckenstedt* — Weckenstedtova sbírka dolnolužických bají a pověstí; *Žižkova smrt* — hist. tragédie od Josefa Jiřího Kolára (1812—96) ve prospěch Karla Šimanovského 30. 1. 1880 v Král. zemském českém divadle;
- 228: *nějaký Němec z Chomátova* — dr. Russ (viz NL z 12. 6. 1883), něm. ústavověrný politik; srov. i str. 182;
- 230: *dánský doktor Hansen ... zajímavé experimenty* — 31. ledna 1880 vystoupil ve vídeňském Ringtheatru poprvé magnetizér prof. H. Při vystoupeních docházelo i k četným výtržnostem. O Hansenových pokusech jednala 13. 2. 1880 vědecká komise; rozhodla, že jsou zdraví a životu pokusných osob nebezpečné, jsou-li vyvolávány umělým působením strnutí; *magnetizér Mesmer* — Friedrich Anton M. (1734—1815), něm. lékař, předpokládal, že celý svět je vyplněn fluidem, jímž je možno působit na zdraví lidí. V r. 1877 musil opustit své působení ve Vídni, později i Paříži; „starší“ v Praze hrajou si ... s vodou — po několik let se zabývali obecní starší zásobováním Prahy dobrou vodou. Vodární komise byla pro vodu z pramenů vrutických. Prof. Jan Krejčí však tvrdil, že nejsou dost vydatné; doporučoval upravit staré pražské vodárny a zachycovat dobrou pramenitou vodu, která prýští v samém řečišti Vltavy. Dr. F. Vejdovský navrhoval využít pražských studní. Návrh na vedení vody od ústí Jizery byl zatím pomlčen;
- 231: *hrabě Clam-Martinič do Vídně...* — parlamentu říšské rady byla v polovině ledna 1880 dána k projednání vládní předloha o dotacích katolickému duchovenstvu. Hr. Clam-Martinič vystoupil při rokování v rozpočtovém výboru 5. února 1880. Pokroková česká veřejnost byla pobouřena nejen stanoviskem hr. Clam-Martiniče, ale zejména memorandem českých biskupů z 1. 2. 1880, v němž žádali vládu o poskytnutí vlivu katolické církvi na školách. Proti biskupskému memorandu se vyslovily NL 6. února; *Také já jsem byl na Svatej Hoře* — viz MC, 377;
- 235: *nebožtík Štrauch* — Antonín Š. (1831—77), čes. spisovatel a novinář, za absolutismu vězněný jako redaktor *Humoristických listů*. Od r. 1854 vydával *Rachejtle*, 1855 satirického *Diblíka*, pak byl redaktorem NL; *nebožtík Slavík* — Jan Nep. S. (1810—58), mlynář a měšťan pražský, podporovatel vlasteneckých snah; *nebožtík Lapil* — Jan L., vl. Roštlapil (1816—67), od r. 1842 člen Stavovského divadla, později působil v Prozatímním divadle; *sokolské šibřinky* — v tělocvičně Sokola pražského 7. 2. 1880; „říšská nemluvíata“ — poslanci

na říšské radě; *jak Národnímu divadlu pomoci* — na výroční schůzi Sboru pro zřízení Národního divadla 25. ledna 1880 bylo zjištěno, že k dobudování ND je ještě třeba 200 000 zl; *zlatková sbírka* — „starý, poctivý vlastenec“ poslal Nár. listům návrh, aby každý vlastenec dal na dobudování ND do konce roku poslední obět, zlatku. Podle NL z 8. 6. 1880 sešlo se za čtyři měsíce na dobrovolných přispěvcích na ND 150 000 zl; *reorganizování „sboru...“* — 22. 2. 1880 se usnesl Sbor pro zřízení Národního divadla na změně stanov: Počet členů bude napříště neomezen. Přispívající člen složí ročně 10 zl, činný 20 zl, skutečný jednou provždy nejméně 100 zl, zakládající jednou provždy 500 zl. Na základě změněných stanov se sešlo na přispěvcích od 25. ledna do 6. června přes 87 000 zl; *Vrchlického Panteon* — výtěžek básně Panteon k oslavě ND činil 8. června 1880 přes 1600 zl; byla tištěna zdarma, knihkupci se zřekli provize; *časopis à la Paris-Murcia* — *Národ sobě*, vydaný ve prospěch ND péčí Umělecké besedy 16. 5. 1880; redaktořem literární části byl Jan Neruda; viz Dop. I a III; *Pygmalión* — krétský sochař; podle pověsti se zamiloval do krásné sochy, kterou sám vytvořil; bohyně Afrodité ji k jeho prosbě oživila;

- 237: *Napsal jsem před osmi dny ...* — Aby českou akci zmařili nebo aspoň poškodili, usnesli se něm. zemští a říšští poslanci 9. února 1880 na memorandu (viz vysv. k str. 221), v němž se rozhodně stavěli proti českým požadavkům rovnoprávnosti obou zemských jazyků u soudů a úřadů, proti rozdělení university a proti jazykové rovnoprávnosti na středních školách a vzdělávacích ústavech živnostenských. Císaři bylo německé memorandum odevzdáno hr. Mansfeldem, Wolfrumem a dr. Schmejkalem 9. února 1880. Hr. Mansfeld v oslovení panovníka zdůraznil rakouskou státní myšlenku. Císař slíbil, že memorandu bude věnována velká pozornost při zkoumání memoranda českého. Obě memoranda způsobila v Čechách velký rozruch. Ve prospěch českého memoranda byla v různých krajích podávána osvědčení, k německému „vzdormemorandu“ se přihlašovala německá města (Liberec, Česká Kamenice aj.); „O, du Medium, du!“ — „Ó ty médium!“ *Narážka na Hansenovy pokusy*, viz vysv. k str. 230. Hansen připomněl, že ne všechny osoby jsou jeho vlivu podrobeny, ale podařilo se mu předvést úplné strnutí mužského média;
- 238: *Teď tedy se vrátí naši zas z Vídně* — viz vysv. k str. 221; *Jiveček* — Josef J. (1825—88), právník, dějepisec a filolog, novinář a politik; 1871 v kabinetě Hohenwartově ministrem kultu a vyučování; zemský poslanec, od r. 1879 říšský poslanec;
- 240: *Sladkovský* — zemřel 4. března 1880. Na počátku revoluce r. 1848 se Sladkovský vrátil z Vídeňského Nového Města, kde působil v soudní službě, do Prahy. Účastnil se Slovanského sjezdu, svato-dušních bouří, spisoval různé revoluční proklamace. Po porážce revoluce odjel do Vídně, psal do vídeňských novin, kritizoval postup

českých poslanců vedených dr. Riegrem. 12. října se vrátil do Prahy, vymohl zastavení trestního řízení, jež bylo proti němu zavedeno pro pobuřování. V r. 1849 byl získán pro Bakuninovo povstání organizované bratry Strakovými. Po prozrazení spiknutí byl 9. 5. 1849 zatčen a pak vyšetřován u vojenského soudu na Hradčanech. 20. srpna 1850 byl odsouzen pro zločin velezrady k smrti provazem; trest změněn cestou milosti v těžký žalář 20 let. Byl převezen na olomouckou pevnost, kde pobýval šest let v kasematách u brány sv. Kateřiny. Dne 13. května 1857 byl po amnestii propuštěn na svobodu;

- 242: *po husinecké slavnosti* — slavnost 500. výročí Husova narození 6. 9. 1869 v Husinci, viz MC, 261; *roku 1861* — viz Spol. I, 7—12; *korunní klenoty svatováclavské* — převezení korunovačních klenotů svatováclavských z Vídně do Prahy se stalo demonstrací státoprávního stanoviska české politiky. Zemský výbor vyslal své členy, dr. Sladkovského a dr. Kopce, do Vídně; dne 28. srpna 1867 byly jim klenoty vydány. 29. srpna 1867 dojel vlak provázený nadšenými ovacemi do Prahy, kde byla uspořádána velká manifestace; viz též Spol. II, 305; *u společného nám redakčního stolku* — Neruda byl od r. 1861 se Sladkovským v redakci Hlasu; r. 1865 přešli s redakcí do Nár. listů. Sladkovský psal do NL do r. 1877 úvodníky;
- 244: *Vídeňské časopisy ... psaly hymny* — Presse i Neue freie Presse vyzdvihly zesnulého především jako představitele politického liberalismu proti klerikálně feudální reakci. Ve vídeňské sněmovně požádalo 38 německých poslanců dr. Schmeykala v Praze, aby jejich jménem položil na rakev zesnulého Sladkovského vavříňový věnec; *Ohlásili se Němci, ... přátelé do roku 1848* — na studentská léta ve Vídni vzpomínal např. ve fejetonu v Presse O. B. Friedmann;
- 245: *Hartmann* — Moritz H. (1821—72), něm. básník svobody, přítel Meißnerův, Heinův, Havlíčkův; r. 1848 zvolen za Litoměřice do frankfurtského sněmu, od r. 1850 žil v Paříži, později v Ženevě, od r. 1868 ve Vídni jako redaktor listu Neue freie Presse. Prvá sbírka básní *Kelch und Schwert* (Kalich a meč, vyd. v Lipsku 1845) oslavovala husitské hrdiny; *Meißner* — Alfred M. (1822—85), něm. básník z Čech; v mládí se stavěl k českému vlasteneckému hnutí příznivě (epos *Žižka*, 1846), později zaujal k Čechům postoj něm. nacionalisty (viz Spol. III, 313—316);
- 246: *příspěvky prší* — viz vysv. k str. 235; na zlatkové sbírce jen v administraci Nár. listů sebráno od 3. 2. do 13. 3. 1880 takřka 25 tisíc zl, nových členů Sboru pro zřízení Národního divadla přibýlo do 12. 3. 1880 537 s úhrnným příspěvkem na 30 tisíc zl; *základní balvany* — o slavnosti k položení základního kamene k Národnímu divadlu 16. května 1868 viz Nerudův fejeton z 20. 5. 1868 (Div. II, 336);
- 247: *Muž, který jej psal* — Boleslav Jablonský, vl. jm. Eugen Tupý (1813 až 1881), básník a spisovatel; jeho *Tři zlaté vlasy* vyšly v Květech 1835; r. 1847 odešel jako farář do Zvěřince u Krakova a tam r. 1881

- zemřel. Jablonský hrával jako ochotník pod ředitelstvím Tylovým v Kajetánském domě a později za Štěpánka v českých představeních ve Stavovském divadle; *Smrt Sladkovského* — viz str. 240—246 a vysv. k str. 240;
- 248: *do holomúckých kazamat* — viz vysv. k str. 240;
- 249: *Přijel přítel* — bratři Strakovi: dr. Adolf Vilém S. (1825—1872) a Gustav S. (1824—1909). Za studií evangelického bohosloví v Lipsku se seznámili s Bakuninem, v Praze založili r. 1849 revoluční výbor, který připravoval květnové povstání. Po jeho prozrazení a po vyhlášení stavu obležení uprchl Adolf do Lipska, byl odsouzen k smrti in cont., žil v Londýně. Gustav byl zatčen, odsouzen k smrti, trest přeměněn v žalář; v r. 1857 byl amnestován;
- 250: *ameublement* — nábytek;
- 252: *národ... přestoupil k pravoslavi* — Sladkovský přestoupil na pravoslavi v době růstu rusofilských tendencí za války rusko-turecké. Pohřeb Sladkovského se konal z pravoslavného chrámu sv. Mikuláše;
- 253: *Už starý Ovid* — báseň *Ars amandi* (Umění milovat), *Remedia amoris* (Jak léčit lásku), *Amorum libri III* (Knihy lásek, III) od římského básníka Publia Ovidia Nasona (43 před n. l.—17 n. l.);
- 255: *Dotzauer* — Richard D., pražský velkoobchodník, dlouholetý funkcionář Jednoty pro povznesení průmyslu; *J. S. Skřejšovský* — viz vysv. k str. 145 a 202; *probošt Štule* — Václav Svatopluk Š. (1814 až 1887), kanovník na Vyšehradě, zpátečnický katolický spisovatel;
- 256: *přiváží... slavné hosty do českého divadla?* — v Král. zemském českém divadle měl 6. dubna 1880 první pohostinské vystoupení Jindřich Polák z městského divadla v Augsburgu, 11. dubna Raverta z divadla Scala v Miláně, 20. dubna první pohostinské vystoupení Eugenie Pappenheimová, primadona z divadla Her-Majesty's v Londýně; teprve 24. dubna byla návštěva větší než v předchozích pohostinských představeních;
- 257: *standrle* — zastaveníčko; *A pozvi si ... říšské rady* — viz vysv. k str. 221; *sbírký na Národní* — viz vysv. k str. 235;
- 258: *boj 108 ženichů „o Penelopu“* — Penelopa, věrná manželka Odysseova, vytrvale odmítající četné nápadníky; *Wuotan* — Wodan, nejvyšší pohanský bůh Germánů, bůh bouřky a hromu; „*puď*“ — chybný hod; „*ole-najne*“ — všech devět (kuželek sraženo);
- 259: *Hálek, jehož letos oslavíme* — 5. dubna 1880 k počtě 45. narozenin V. Hála v Král. zem. čes. divadle hráno jeho drama *Záviš z Falkenštejna*; 16. května na akademii českých žurnalistů v Novém českém divadle jako 5. bod pořadu „Živé obrazy k básnickým dílům Vítězslava Hála“;
- 260: *Alexej* — Carevič Alexej, v Proz. divadle poprvé 11. 3. 1860; viz Div. I, 70; *honér* — druh hry v kuželky;
- 261: *Dotzauer* — viz vysv. k str. 255; *policejně zapovězených „špačků“ a „háč“* — podle zprávy NL z 28. 4. 1880; *navržená nyní taxa za ušetřenou daň z krve!* — koncem dubna 1880 se projednávala v posla-

necké sněmovně říšské rady osnova zákona o vojenské taxy, povinné pro neodvedené brance od 20. do 32. roku ve výši od 1 do 100 zl podle zařazení do 10 tříd. Už v branném zákoně z 5. 12. 1868 bylo ustanovení, podle něhož měly osoby nepostižené všeobecnou brannou povinností odvádět zvláštní poplatek k podporování zmrazčených branců a jejich rodin. Poněvadž „fond vojenských zástupců“ měl přes 20 miliónů z doby, kdy se bylo možno z vojny vykoupit, nevyužívalo se po 12 let zmíněného předpisu. Fond byl úplně vyčerpán za bosenské okupace. Z výnosu nové vojenské taxy měly asi tři čtvrtiny tvořit zvláštní zálohu pro případ mobilizace, bylo to tedy opatření posilující militarizaci Rakouska. V průběhu jednání o návrhu se 27. dubna podařilo liberálům, zejména dr. Herbstovi, pozdržet schválení; osnova byla přijata teprve 11. května;

- 262: *Falstaff* — sir John F., chlubitý tlachal v Shakespearových dramatech Jindřich IV. a Veselé windsorské paničky. Citát je z Jindřicha IV., IV/2;
- 263: *Seume* — viz vysv. k str. 22;
- 264: *asentýrka* — vojenský odvod; *Marie Stuartka* — Marie Stuartovna, drama Friedricha Schillera;
- 265: *fekl jsem...*, *že tě nemám rád* — viz str. 256;
- 267: *svatojanská akademie* — akademie pořádaná Spolkem českých žurnalistů, jehož předsedou byl Neruda, 16. května (na svátek Jana Nepomuckého) 1880 v Novém českém divadle; „*Národ sobě*“ — almanach k dokončení výstavby ND, viz vysv. k str. 235; *dle „iure primae noctis“* — podle „práva první noci“;
- 269: *Byla by z toho celá „malostranská povídka“* — Po vydání Stremayerových jazykových nařízení, zrovnoprávňujících částečně češtinu v úředním styku v českých zemích, vyvolali něm. liberálové hysterickou nacionalistickou kampaň mezi Němci v Čechách, v jejímž čele stál dr. Herbst; mladočeši v odpověď vybědli české spolky a zastupitelstva k manifestační protiakci; *o sv. Jiffi* — 24. dubna; viz vysv. k str. 105; *Renthauz* — dům čp. 250 na Malé Straně v Nerudově ul.; jméno má od cís. rentmistra Tomáše Volfa ze Zwingendorfu, který jej koupil r. 1580;
- 271: *na říšské radě nedobudou praničeho* — viz vysv. k str. 221; *na blížícím se sněmě* — po téměř dvouleté přestávce se český sněm opět sešel 8. června 1880; *zvýšení říšského budžetu* — rakouské státní výlohy na r. 1880 byly podle generální zprávy rozpočtového výboru o 4 $\frac{1}{2}$ miliónu zl větší než předešlého roku (i po odečtení mimořádných výdajů na bosenskou okupaci); příjem se snížil naproti tomu téměř o 6 miliónů; *nové pronásledování křesťanů... na Balkáně* — poněvadž Turecko neprovedlo usnesení berlínského kongresu (viz vysv. k str. 147) a poněvadž ani velmoci nesledovaly stejné cíle, trval nadále na Balkáně neklid. Otázku měla definitivně vyřešit mezinárodní konference, svolaná z podnětu Anglie na počátek července r. 1880 do Berlína. Ve sporu černohorsko-albánském nastal koncem

května 1880 příznivý obrat, když se Černá Hora dohodla se Srbskem na spolku proti Albáncům, kterých využívalo Turecko k hájení svých pozic proti Černohorcům. Noviny v té době přinášely zprávy o pronásledování křesťanů; viz NL z 27. 5. (vraždění křesťanů v jižním a severním Bulharsku) a 16. 5. 1880 (o náboženských represáliích v Srbsku); půl... „izraelity“ — o Nerudově poměru k židům viz vysv. k str. 138;

- 272: *Pouzdech v letním parnu...* — 5. června 1880 konala Pražská advokátní komora mimořádnou valnou schůzi, v níž se jednalo o dobrozdání ministerstvu o návrzích dolnorakouské advokátské komory týkajících se reformy advokacie v Rakousku, spočívající ve stanovení nepřekročitelného počtu; pro každé soudní místo měl být pevně stanoven počet místních advokátů podle stavu z r. 1879. Výbor advokátní komory v Království českém se naproti tomu usnesl, aby se počet advokátů neomezoval. Pražští kandidáti advokacie projevíli souhlas s výborem. Na mimořádné valné hromadě advokátní komory 11. června byla však zásada „numeru clausu“ přijata. Mladočeši se ve schůzi stranického klubu vyslovili proti této zásadě. Dne 17. července byl ve valné hromadě advokátní komory podán návrh na odvolání usnesení předešlé valné hromady zavádějící omezený počet kandidátů, ale propadl 59:60;
- 273: *Karel Grün... ve svém Leitfaden für Reisende* — Karl G. (1817—1887), něm. spisovatel, v Rukověti pro cestující; *někam ven z Prahy* — Neruda odjel na Šumavu. Na zpáteční cestě onemocněl ve Vlachově Březi u příbuzných Tichých zánětem žil (srov. Dop. I, 483n.);
- 274: *na uvedení rovnoprávných korespondenčních listů* — Neruda německé korespondenční listky několikrát kritizoval, viz Spol. III, 90—92; *Vočadlo* — Jan V. (1814—1885), právník, od 1849 docent francouzštiny na universitě, autor spisu *Český sekretář* (1849);
- 275: *novinka Napoleonův svitek* — dramatický žert v jednom jednání; podle něm. vzdělal Emanuel Züngel; v Novém českém divadle poprvé 3. 7. 1880;
- 276: *Nesmějte se mi, že chodím...* — týká se polemik NL (8. 7., 9. 7., 11. 7. a 14. 7.) s advokátem Hauerem, obecním starším, kterého NL obvinily z promeškání rekursu proti stavbě chemické továrny na Zlíchově, znečišťující vltavskou vodu; *Sirach* — viz vysv. k str. 49;
- 277: *po zboření bašt* — s bořením pražských bašt bylo započato r. 1874; *věčně vytýkaná „úmrtnost“* — viz vysv. k str. 70; *požehnal Sémovi* — Noe měl tři syny: Séma, Cháma a Jafeta; *doktor Thomayer* — Josef T. (1853—1927), prof. lékařské fakulty university v Praze, spisovatel (pseud. R. E. Jamot); *teorie medicínské* — Neruda trpěl v té době očním katarzem;
- 278: *Chám... Chus... Nemrod* — synové Chámovi: Chus, Mizraim, Put a Kanán; jedním ze synů Chusových byl Nimrod, „silný lovec před

- Hospodinem“; na *Betlémském náměstí* svolali mladí lidé slávu Husovi — 6. 7. 1880 po půlnoci svolávalo asi 40 akademiků slávu památce J. Husa za zpěvu hymny Hej Slované; policie zástup rozehnala a zatkla šest osob;
- 279: u soudu podat si záležitost svou po česku — některé soudy v Čechách odmítaly plnit Štremayerova jazyková nařízení (viz vysv. k str. 269); tak krajský soud v Chebu nechtěl koncem května 1880 přijmout české podání, až byl k tomu přinucen rozhodnutím vrch. zemského soudu; rovněž krajský soud v České Lípě odmítl přijímat české žaloby (NL 9. 7. 1880);
- 280: *Prosim, nemlujte mně už proti diurnistům* — Městská rada zvýšila na podzim 1879 některým diurnistům plat, ale řed. Aulehle jim přídavek zadržel. Spolek písařů Koldín konal 16. října 1880 schůzi, na níž se mj. jednalo o oficiálních akcích na podporu diurnistů; o „nutné“ opozici proti *Taaffemu* — Neruda vychází z úvodníku NL z 22. 10. 1880 „Jak se postaví česká delegace k vládě?“, vyzývajícího české poslance na říšské radě k ultimativnímu stanovisku vůči vládě *Taaffových*; o *německých razítkách českých poštovních* — NL zvláště v říjnu 1880 upozorňovaly na poštovní úřady v ryze českých městech, které užívají jen německého razítka (Jistebnice, Netolice, Soběslav, Sedlec u Písku, Rokycany, Písek, Terežín atd.); *Zádejte... na telegrafu... správným českým pravopisem* — srov. noticku NL z 23. 10. 1880 stěžující si na špatný pravopis telegramů; *úvodní článek: „Zachraňme Slezsko!“* — v NL 21. 10. 1880, reagující na zprávu některých vídeňských listů, že parlamentární pravice bude požadovat na vládě znárodnění Slezska, což v ústavní mluvě znamená potlačení německého občanstva na území slovanském. Úvodník zdůrazňuje, že znárodnění je opakem odnárodnění, a vyzdvihuje význam Slezska jako hradby proti pruskému pangermanismu; „*telefon*“ — amer. vynálezce Alexander Graham Bell (1847—1922) přihlásil telefonní přístroj k patentování r. 1876; „*mikrofon*“ — objeven r. 1878 angl. elektrotechnikem a profesorem fyziky Davidem Edwinem Hughesem (1831 až 1900); „*fotofon*“ — přístroj Bellův a Taintorův;
- 281: *J. S. Skrejšovský* — viz vysv. k str. 145 a 202; *V Písničkách kosmických* — báseň 32, B. II; „*Eigenari*“ — zvláštnost, svéráznost; *Ugolino* — truchlohra něm. básníka, kritika a dramatika Heinricha Wilhelma von Gerstenberga (1737—1823); *Société d'autopsie* — Spolek k pitevnímu ohledání mrtvol;
- 282: „*200 zlatých odměny*“ — viz NL 22. 10. 1880; „*500 zl. tomu...*“ — viz NL 16. 10. 1880, nabízeno 600 zl; vodička na zuby a na ústa od lékárníka Grimburga; *byl jsem několikrát ve vlášských Benátkách* — v r. 1868 a 1870; *všechny operní Alfonsy* — Němá z Portici, historická opera od E. Scriba a A. Delavigne, hudbu složil franc. skladatel Daniel François Esprit Auber (1782—1871); *Alfons v Zampě* — syn neapolského mistokrále v opeře Zampa čili Mramorová nevěsta od Duveyriera-Melesvilla a franc. skladatele Louise Hérolda (1791 až

- 1833); Alfons v Lukrecii Borgii — sicilský důstojník v opeře Lucrezia Borgia od it. skladatele Gaetana Donizettiho (1797—1848); Alfonso d'Este, manžel L. B., vévoda z Ferrary;
- 284: *až teď zase přijdem na říšskou radu!* — viz vysv. k str. 221; na podzim začala zasedat od 30. 11. 1880; „pan ministr bohdá se přesvědčí“... — vztahuje se k úvodníku NL z 10. 11. 1880 „Starý dvojit loket“, v němž byl kritizován postup min. vyučování bar. Conrada, který zakročil proti účastníkům sjezdu čes. učitelů v Praze 4.—6. srpna 1880, ale ponechal bez povšimnutí nacionalistické výroky na sjezdu něm. učitelů v Litoměřicích; *Jireček* — viz vysv. k str. 238;
- 285: *Sbíráme na Husův domek* — ve valné hromadě Českého klubu 17. 10. 1880 bylo přijato usnesení, aby rodný dům M. Jana Husa v Husinci byl zakoupen a učiněn majetkem národa. Zvolen výbor ke koupi Husova domku (za 3800 zl) a k jeho opravě. Podle NL z 13. 11. 1880 sebráno k 10. 11. 1880 teprve 154 zl; *Ženský výrobní spolek* — zal. r. 1871 K. Světlou; jeho úkolem bylo pomoci nemajetným dívkám ke vzdělání a k samostatné obživě; měl zpočátku dvě školy, obchodní a průmyslovou; *petitovou zprávu... v časopisech* — v NL 12. 11. 1880 pod názvem „Pomáhej, kdo můžeš“;
- 286: *jakmile se začaly hýbatí... sbírky na Národní divadlo* — viz vysv. k str. 235; *poznámky o Dušičkách* — v Nerudově fejetonu ze 7. 11. 1880 (DK IV); *Le Sage* — Alain René Le Sage (1668—1747), franc. spisovatel; *páter Boyer* — l'abbé Claude (1618—1698), franc. dramatik; truchlohra *Judith* byla složena pro Saint-Cyr r. 1695;
- 287: *Dva sirotci... stará Frochardová* — viz vysv. k str. 34;
- 288: *k Melantrichově slavnosti* — Jiří Melantrich Rožďalovský z Aventina (1511—19. 11. 1580), čes. knihtiskař, nakladatel a vydavatel. Výstava Typografické besedy zahájena 21. 11. 1880 byla čteně navštívena (3000 návštěvníků za den). Na počest J. M. byla uspořádána 21. 11. na Zofině akademie. J. Malý napsal slavnostní brožuru. 21. 11. 1880 byla též J. M. odhalena na domě U červeného srdce v Širkové (nyn. Melantrichově) ul. č. 471-10 pamětní deska; *Samuel Richardson* (1689—1761), angl. romanopisec, tiskař v Londýně; jeho nejlepší román *Clarissa Harlowová* (1747—48) je psán v dopisech; *Didot* — François Ambroise D. (1730—1804), člen rodiny franc. knihtiskařů, vynálezce výroby velínového (jemně hlazeného) papíru; *Brun* — Vilém Brune (1763—1815), studoval práva, byl před Revolučí spisovatelem, r. 1790 si zařídil tiskárnu, na něž prodával peníze; dobrovolník, nakonec maršálek franc. císařství; *Taylor* — Richard T. (1781 až 1858), angl. knihtiskař a spisovatel. R. 1803 si zřídil se svým otcem knihtiskárnu, z níž vycházela téměř všechna důležitější přírodovědná díla a spisy klasiků; sám se zabýval filologickým a biblickým badáním; *Horace Greeley* (1811—72), severoamer. publicista; učil se knihtiskařství, pak se stal žurnalistou; r. 1841 založil *New York Tribune*; *Howells* — William Dean H. (1837—1920), severoamer. romanopisec a dramatik; po 12 let byl sazečem v otcově dílně; *Bret*

- Harte* — Francis B. H. (1839—1902), amer. básník a spisovatel románů ze života kalifornských zlatokopů;
- 289: *Manutius* — ital. též Manucci, jméno slavné ital. rodiny knihtiskařské. Aldus M. st. (1450—1515) zal. 1489 v Benátkách tiskárnu řeckých a latinských klasiků; nahradil frakturu latinkou (antikvou a kurzívou). Jeho syn Paolo M. řídil tiskárnu od 1533 do 1574, dočasně i tiskárnu v Římě. Jeho syn Aldus ml. vedl tiskárnu dor. 1585, kdy zanikla; *Elzevírové* — hol. knihtiskařská rodina v Leydenu a Amsterodamu. Zakladatelem byl Ludvík E., největšího rozkvětu dosaženo za Bonaventury (zemřel 1583). Tisky (elzevirky) nejstarších klasiků, historické spisy a tzv. republiky proslavily tiskárnu po celém světě;
- 292: *starý Plinius* — C. Plinius Caecilius Secundus Maior (asi 23—79), římský přírodopisec a odborný spisovatel, autor díla *Naturalis historia* v 37 knihách; *My jsme teď mužové činu* — viz vysv. k str. 188; *do Kaufmannova zvěřince* — v prostranství za býv. Koňskou branou (v místech Nár. muzea) od počátku října 1880. Praha tehdy ještě neměla zoologickou zahradu; *Mám... zvolit nových 31 otců města!* — doplňovací volby do obecního zastupitelstva pražského 29. 11. 1880 za malé účasti voličů. Všech 31 navržených kandidátů zvoleno;
- 293: *o prdův odbytých volbách v Novém Yorku* — 2. listopadu 1880; prezidentem zvolen James Abraham Garfield, jeho náměstkem Arthur, kandidáti republikánské strany; rovněž v obou sněmovnách kongresu získali republikáni většinu; *postava Zelinkova* — Karel Z. (1835 až 1865), pražský žurnalista, Nerudův redakční druh z *Hlasu*; srov. Nerudův nekrolog z 25. a 26. 5. 1865, Lit. I, 490—495, a článek v Švandův dudákově 1886, str. 688 (Lit. III); *Francesconi listonoše škrtil...* — viz DK III, 134;
- 294: *Barbey* — Jules Amadée Barbey d'Aurévilly (1808—89), franc. romanopisec a kritik; spis Goethe et Diderot vyšel r. 1880; *Izaidů* — starozákonní prorok, jenž podle bibl. podání vystupoval v 2. pol. 8. stol. před n. l. v Jeruzalémě proti politice judských králů;
- 296: *Ne, nezačnu zase s biblí!* — NL přinesly 4. 12. 1880 úvodník „Jak se vyřádily rezoluce parlamentu o českém školství“, v němž je napadána germanizační školská politika min. Conrada a kritizována smířlivost a ústupnost českých poslanců; *říšská rada bude už mít férias* — císařským rozhodnutím z 26. 12. 1880 byla říšská rada odročena do 17. ledna 1881; *říšským radům rozdáno už státní rozpočet... o české universitě zase ani muk* — 30. listopadu 1880 se sešla poslanecká sněmovna říšské rady po sedmiměsíčním odmlčení. Nově jmenovaný ministr financí Dunajewski předložil osnovu rozpočtu a finančního zákona na r. 1881. Na uhrazení předpokládaného schodku byly vypsané nové daně (z petroleje, z plynu, daň burzovní, z budov, opravená daň živnostenská a z příjmu). Opozice kritizovala, že státní správa nebyla zjednodušena a že loňské sliby o rovnováze ve státním hospodářství nebyly splněny. Česká politická veřejnost byla novým rozpočtem zklamána hlavně proto, že náklad na střední školy byl

zvýšen jen nepatrně, kdežto o české universitě nebylo v novém rozpočtu ani zmínky, třebaže vláda byla k tomu vázána přijatými rezolucemi. Z těch byl vzat zřetel jen na několik německých škol a na vídeňské a technologické muzeum. Někteří liberální čeští politikové navrhovali, aby Český klub, nesplní-li se požadavky, při schválení rozpočtu hlasoval proti vládě;

- 297: *Či mám psát... o reformách nového našeho policejního ředitele?* — z podnětu polic. řed. rytíře Stejskala se konaly na místodržitelství porady, aby z kolportáže byly vyňaty spisy a časopisy odsouzené veřejným míněním, uveřejněné ve zvláštním seznamu pro knihkupce a kolportéry. K stížnostem, že pražští průvodci nemají potřebné vzdělání a vyžadují od cizinců velkou odměnu, zavedl polic. řed. Stejskal autorizované průvodce po Praze (se zkouškou z místopisu a dějepisu); byla stanovena i výše odměny;
- 298: *Na trestnici svatováclavské* — poblíž kostela sv. Václava na Zderaze. Byla vystavěna r. 1822 z býv. augustiniánského kláštera, r. 1889 zbořena, když byla postavena trestnice na Pankráci; *novoměstská radnice* — na Karlově nám.; po sjednocení pražských měst byl v novoměstské radnici umístěn kriminální soud a věznice; byli v ní vězněni čeští vlastenci v r. 1848 i v letech pozdějších; *Fišpanka* — býv. městská věznice v Trojické ul. na Novém Městě; „*Trojka*“ — separace pražských věznic, viz Stud. I, 91 n.; *nám, kteří jsme v... „nejlepších“ letech* — Nerudovi bylo 46 let;
- 300: *Věru jsem se už doopravdy bál o naše ministerstvo* — 3. prosince 1880 došlo v Českém klubu na říšské radě v přítomnosti ministra Pražáka k bouřlivé debatě o dalším postupu českých poslanců proti vládnímu bojkotu požadavku jazykové rovnoprávnosti a zřízení české university. Jul. Grégr doporučoval přechod do opozice, nebude-li vláda k českým požadavkům přihlížet. Debata však vyústila v návrh dr. Riegra, jenž prosadil do zřízených komisí, soudcovské a školské, konzervativní poslance, Clam-Martince, Jiřího Lobkovice, Riegra, Jirečka aj.; *naši hlasují pro celý budžet* — viz vysv. k str. 296;
- 301: *„Já jsem Čech!“* — „Já jsem Čech a kdo je víc“, vlastenecká báseň z Deklamovánek, které vydával v l. 1837—44 František Jaromír Rubež (1814—53); *Ale teď, co dostal p. Steffek čtyřnedělní úpověď...* — rytíř Karl Steffek, velitel pražských ostrostřelců, který se přičinil o zamítnutí návrhu na české velení, byl koncem listopadu 1880 ze sboru ostrostřelců vyloučen, protože sesadil purkmistra měst pražských z důstojenství „skutečného“ plukovníka a protože zavínil různé nepořádky v účetnictví ostrostřelců. Pro formální nedostatky bylo vyloučení ryt. Steffka o čtyři neděle oddáleno;
- 303: *vůli dát se jednou o Štědrý večer národem obdarovat* — NL 19. II. 1878, DK III, 63;
- 305: *„des roses, qui chantent“* — „růže, které zpívají“; *Hájkovo elektrické slunce* — elektrické osvětlení Zofina obstarával universitní mechanik Hájek; *zpěvačka Schneiderova* — Catherine Jeanne Hortense Schnei-

derová (1838—1920), franc. herečka a zpěvačka; proslavila se zejména v Offenbachových operetách; *Boschetti* — Amina B., it. tanečnice, nar. 1836 v Miláně; *proti „Skvostné novele“* — fejeton v NL 21. 1. 1881 od ABCD; *Alma-Tadema* — Laurence A.-T. (1836—1912), angl. malíř nizozemského původu, proslul obrazy z antického života; *deholté živůtká ...* — ze zprávy o plese Akademického čtenářského spolku v NL 21. 1. 1881; *Mainteson* — pův. Françoise d'Aubigné (1639—1719), tajná manželka Ludvíka XIV., franc. spisovatelka, přísná moralistka;

- 306: *při módě „makartovské“* — Hans Makart (1840—84), něm. malíř žijící ve Vídni, autor obrovských pláten dekorativního účinku, tvůrce společenského salónu-ateliéru; podle něho Makartova kytice; „*poličinelské*“ — Policinell n. Pulcinella, veselá mužská postava it. commedie dell'arte;
- 307: *Ženské dle Goethových... Mignonek, Markétek, Klárek* — Mignon — postava it. dívky z románu Viléma Meistra učednická léta; Markétka — postava svedené dívky v tragédii Faúst; Klárka — milenka hr. Egmonta v tragédii Egmont;
- 308: *portréty našich říšských radů* — viz vysv. k str. 188; *roku 1852 přišel ten nesmysl z Ameriky* — spiritismus vznikl v Americe r. 1848 v Hydesville v státě New York. Do Evropy přišel 1851, v Čechách se knižně začal šířit kolem 1880 z Čes. Budějovic a praktickými seancemi z Trutnova;
- 309: *Fox* — viz vysv. k str. 65; *Davenport* — John D. (1597—1670), amer. puritánský kněz, zakladatel biblického „státu“ v tehdejších britských koloniích v Americe, v okolí New Haven; *Fay* — Theodore Sedgwick F. (1807—98), amer. spisovatel, diplomat, v Berlíně 1837 až 1853, v Bernu 1853—61; *Hume* — David H. (1711—76), angl. filosof, historik a státník, ideolog třídního kompromisu šlechty a buržoazie; *Owen* — Robert O. (1771—1858), angl. továrník a národohospodář, propagátor družstevnictví, utop. socialista; *anachoret* — poustevník;
- 310: *Taglionka* — Marie Taglioni ml. (1833—91), it. tanečnice; na motivy z jejich baletů složil Strauss T. polku; *Kapetovci* — třetí francouzská dynastie (987—1328); *jak to s tou českou universitou tedy tento* — viz vysv. k str. 300 a 330;
- 311: *Bydlím... poblíž tanečního... sálu* — Neruda bydlil v Konviktské ul. 28 poblíž Konviktského sálu (viz vysv. k str. 54);
- 312: *s Faeackými, jimž se sám Odysseus... obdivoval* — Faiakové, u Homéra obyvatelé ostrova Scherie, žijící v blahobytu a rozmařilosti; Odysseus byl hostem u jejich krále Alkina; *Pindaros* (522—442), řecký lyrický básník; *Korinna* — K. z Tanagry, řecká básnířka kolem r. 500 před n. l., psala písně; byla prý učitelkou a úspěšnou sokyní Pindarovou; *český jinoch... výtečníkem* — o pojmu výtečník viz DK II, 29; *Už musím počkat na Národní divadlo* — viz vysv. k str. 458; *ta historie s universitou* — viz vysv. k str. 300;

- 313: *Otto Girndt* (1835—1911), něm. spisovatel novel, lehkých veseloher a humoristických povídek; *Umfel Kadeřavek*. — inž. Václav K. (1835—2. 2. 1881); do němčiny přeložil Hálkovy Večerní písně a mnoho básní Heydukových, Čechových aj.;
- 315: *Ženský výrobní spolek* — viz vysv. k str. 285;
- 317: *Siegerfest* — Oslava vítězství;
- 319: „*Kdo hlásá neštěstí...*“ — *Macbeth*, IV/3; *rusko-turecká válka s 300 000 mrtvých* — viz vysv. k str. 68, 104, 110; *stran... „zostřeňého“ zákazu... proti chytání zpěvného a užitečného ptactva* — polic. nařízení z 11. 3. 1881;
- 320: *Jenny Lind* (1820—87), švéd. zpěvačka a pianistka;
- 321: *mdm... radost z té zahrady zoologické* — s návrhem vystoupil hr. Špork: pozemky měla darovat obec, ostatní náklady by uhradily akcie a loterie; *Tobiáš* — podle bibl. vyprávění zbožný žid, který oslepl a po letech nabyl zázračně zraku. Kniha Tobiášova je považována za apokryfní knihu Starého zákona; *dle Storma* — Theodor S. (1817—88), něm. lyrik a novelista; *Benda* — Karel B. (1838—97), hud. skladatel, v l. 1865—77 sbormistr Hlaholu v Praze;
- 323: „*Epsom*“, „*Longchamps*“, „*Rákošovo pole*“ — angl., franc. a maď. střediska dostihového sportu; „*groom*“ — čeledín; *Dattel* — Ferdinand D. (1842—82), knihkupec a nakladatel; r. 1869 založil s Ed. Grégrem firmu Gréger a Dattel na býv. Ferdinandově, dnešní Národní tř. 365/43; Nerudovy spisy vycházely v tomto nakladatelství; *Pulda* — Antonín P. (1848—94), herec a režisér Proz. a Nár. divadla; *Samberk* — František Ferdinand Š. (1839—1904), herec a dramatik;
- 324: „*mail-coach*“ — poštovní kočár; „*pedigree*“ — rodokmen, starobylý původ; „*studbook*“ — stájová kniha (čistokrevných koní a jejich rodokmenů); „*Triennial-Stakes*“ — dostihy tříletků; „*racing-points*“ — závodní vlastnosti kladně bodované;
- 325: „*rogue*“ — kůň, který vyběhl z trati;
- 326: „*performance*“ — výkon;
- 327: *Jean Paul* — viz vysv. k str. 153; *Akademie českých žurnalistů se svým impozantním programem* — program akademie Spolku čes. žurnalistů 15. května 1881: 1. Tragická ouvertura. Op. 1. — Antonín Dvořák. 2. Fantazie dle Máchova Máje. F. Z. Skuherský. 3. Valdštýnův tábor — B. Smetana. 4. Lumír — J. R. Rozkošný. 5. Tarantella — Karel Bendl. 6. Drama a opera vstupují do Národního divadla. Velký živý obraz pořád. Frant. Kolárem. Hudba: Zd. Fibich; *Zvonaf* — Josef Leopold Z. (1824—65), hud. skladatel a teoretik, spřátelený s Němcovou, Barákem, Hálkem, Nerudou aj.; měl účast při založení pražského Hlaholu, Sokola, Umělecké besedy, byl hudebním referentem Pražských novin, NL a Nerudových *Obrazů života*, spoluredaktorem hudebních časopisů *Slavoj* a *Dalibor*; *Hlahol s velkou, uzornou produkcí svou* — Oslava dvacátiletého trvání Hlaholu se konala ve dnech 14.—16. května 1881; koncert spojených jednot

pěveckých byl pořádán 16. 5. 1881 v Novém českém divadle. Proslav od Ad. Heyduka (přednesen Otýlíí Sklenářovou-Malou), skladby Smetany, Bendla, Dvořáka, Tovačovského, Pally, Knittla. Mimoto přednesl Hlahol sám velkou skladbu *Noc duchů* od Ambr. Thomase; *Praha bude samý fábory a samý věnec* — k slavnostnímu uvítání novomanželů prince Rudolfa a korunní princezny Stefanie, dcery belgického krále; mělo se stát manifestací sympatie k následníku trůnu, do něhož čes. burž. politika vkládala naděje na realizaci státoprávních požadavků. Z obavy před demonstracemi byla návštěva odvolána — „pro nemoc“ princezny Stefanie;

- 328: „*cour-rozen*“ — dvorní šaty; „*tabliéry*“ — ozdobné zástěrky; „*manteau de cour*“ — dvorní plášť; *Zároveň bude tedy odeřveno to naše Národní!* — počítalo se s prozatímním otevřením 28. května při vjezdu korunního prince Rudolfa do Prahy, definitivně na sv. Václava (28. září). Na 28. květen stanovena slavnostní valná hromada v Nár. divadle se slavnostní řečí předsedy Sboru pro zřízení Národního divadla, banket pro 300 osob v žofinském sále; spolkům a korporacím se ponechalo na vůli, chtějí-li 28. 5. uspořádat slavnostní průvod; *cena lóže* — na první tři představení stanoveny zvýšené ceny;
- 329: *rytíř Doubek dal velkomyslný základ* — ve schůzi sboru obecních starších 20. 4. 1881 byl čten příspěvek o daru 1000 zl od Ferdinanda D., velkostatkáře a majitele domu Platýzu. Na památku návštěvy korunního prince Rudolfa pojmenována útulna „Azyl korunní princezny Stefanie“; *paní Pešková* — Eliška P., provd. Švandová ze Semčic (1833—95), herečka a spisovatelka; *urozená zahradatelka pražské útulny* — viz vysv. k str. 214;
- 330: *Je dovoleno ohlédnout se...* — Dlouholetý boj o samostatnou českou universitu v Praze pokračoval po vstupu českých poslanců na říšskou radu r. 1879. Rozpočet na rok 1881 musil být doplněn dodatečným úvěrem pro ministerstvo vyučování, aby byly splněny požadavky českého národa o zřízení pražské university. Boj českých poslanců, profesorů a studentů probíhal za živého zájmu veřejnosti. Universitní otázka se přiblížila ke konečnému řešení 11. dubna 1881, kdy vyšlo císařské rozhodnutí, že „universita Karlo-Ferdinandova má být zařizena tak, aby budoucně byly v Praze dvě university, jedna s vyučovací řečí německou, druhá s vyučovací řečí českou“. Němci se snažili, aby německá universita zdědila po společné universitě takřka všechno universitní zařízení. Předloha, zachovávající společenství jmění i nadání oběma universitám, byla v poslanecké sněmovně přijata. V panské sněmovně přišla na pořad až v únoru 1882. Česká universita měla při otevření jen dvě fakulty, právnickou a filosofickou; lékařská fakulta byla zřízena po roce, teologická až po deseti letech;
- 331: *Bois de Boulogne* — Bouloňský lesík; *sochu Niobinu* — Nioba, v řeckém bájesloví pyšná matka, potrestaná smrtí sedmi synů a sedmi dcer; *bolestí zkameněla*; *slavnost Hlaholu* — viz vysv. k str. 327; první veřejné vystoupení Hlaholu bylo 16. 2. 1862 na zábavě v žofin-

- ském sále; slavnost Sokolu — svěcení praporu Sokola pražského 1. června 1862 (viz Spol. I, 136—139);
- 332: slavnost borovská — viz vysv. k str. 155; chrám umění... již stojí — Národní divadlo, viz vysv. k str. 328; národní loterie — ve prospěch Zdeňky Havlíčkové, osiřelé dcery K. Havlíčka Borovského, 17. května 1862; Bazar ve prospěch divadla — r. 1866; Neruda byl ve výboru (viz Div. III, 221); slavnost základního kamene — viz vysv. k str. 246; hudební a plastická akademie Umělecké besedy — viz Umění, 146;
- 333: výstavy hospodářské — viz např. DK III, 221; výstava časopisů — viz vysv. k str. 141 a Lit. II, 263; slavnost Jungmannova — oslava stého výročí narozenin v červenci 1873 (Spol. III, 324—326); viz i vysv. k str. 47; slavnostní časopis *Národ sobě* — viz vysv. k str. 235;
- 334: velké „bezejmenné“ slavnosti — slavnostní uvítání královských novomanželů, viz vysv. k str. 327;
- 335: velký plakát, oznamující... „jízdní řád“ — polic. vyhláška o úpravě provozu mezi dnešním Hlavním nádražím a nádražím Praha-střed; venkovský strýc — Al. Tichý z Vlachova Březí (viz Dop. I, 567); se žalujícím Jobem — viz vysv. k str. 211; Job — symbol křesťanského fatalismu;
- 336: polychromní — mnohobarevný; Myslček — Josef Václav M. (1848 až 1922); sochy Dramatu a Opery na západním průčelí Národního divadla; Seeling — Bernard Otto S. (1850—95), čes. sochař; stráně školské otázky — viz vysv. k str. 330;
- 337: Zdalipak... jediný náš program... letos... mohl být dodržen? — viz vysv. k str. 327 a 328; Písařovic — Julius P. (1811—81), čes. hudební umělec, člen Stavovského divadla, profesor na konzervatoři v Praze; zemřel na Zbraslavi po delší nemoci;
- 338: po exempláři tištěné Historie českého divadla — NL oznámily 26. 5. 1881 několik slavnostních spisů (vydaných naklad. J. Otto) k otevření ND: první sešit „slavnostního a pamětního spisu Národní divadlo v Praze, dějiny jeho i stavba dokončená“ od F. A. Šuberta. (Vyd. výbor Sboru pro vystavění Nár. divadla v Praze. Redaktor obrazové části prof. S. Pinkas.) — „Almanach Matice divadelní. Red. Turnovský a Jos. Frič.“ (Vyd. Matice divadelní.) — „Upomínka na slavnostní otevření Nár. divadla v Praze. Menší slavnostní spis. Sepsal Ad. Srb.“; Rückertův občan — Friedrich R. (1788—1866), něm. básník a novinář, překladatel z orientálních jazyků; sto let, co chodil po německých leněhkupcích mladík — Schiller dokončil drama Loupežníci r. 1780, vydal je r. 1781 anonymně vlastním nákladem; na scéně dvorního divadla mannheimského 13. ledna 1782 měla hra skvělý úspěch;
- 341: To nebyl jen požár — ND vyhořelo 12. 8. 1881; vysoko na horách — Neruda byl v době požáru ND na Špičáku na Šumavě (viz MC, 459). O neštěstí ho uvědomil telegraficky Jakub Arbes; má-li nemá-li se... podniknout to dlo obrovité — česká politická veřejnost se v otázce ND rozdělila na dva tábory: konzervativci v čele s F. L. Riegrem se chtěli

spokojit s divadlem prozatímním, mladí pokrokoví umělci (Neruda, Hálek, Smetana aj.) se obávali, aby provizóriem nebyla pohřbena idea reprezentativního divadla národního; *po bledé tváři Sladkovského* — srov. Spol. III, 381; *lesk a zvuk přepamätného velkého průvodu* — položení základního kamene, viz vysv. k str. 246;

- 342: *pouhou jen formalitou bylo provolání kvůli novým sbírkám* — výbor Sboru pro zřízení Národního divadla se obrátil na Čechy, aby obětavými sbírkami pomohli k novému životu ND. Provolání je datováno „V Praze po velkém požáru Národního divadla“ a bylo otištěno v NL 14. 8. 1881; už 13. 8. 1881 však přinesly NL zprávu o prvních darech;
- 343: *stavět bezstarostnou Resinu nad lávou* — Resina, it. město částečně postavené nad římským městem Herkuláneem, zničeným r. 79 n. l. výbuchem Vesuvu;
- 345: *Sbohem, brčdlový Špicberku, ...* — viz vysv. k str. 341. V NL 14. 8. 1881 byla otištěna zpráva: Ze Špicberku na Šumavě. „Upisujeme pro Národní divadlo: Paní Růžena Fričová 100 zl, slč. Josefina Švagrovská 100 zl, Jan Neruda 100 zl, dr. Vejdovský 20 zl. Mimoto sebráno v hostinci p. Prokopa na Špicberku ihned hotově 81 zl.“; „*Johan jde a víc se ... nenavrdí!*“ — obměněný citát ze Schillerovy Panny orleánské, jejíž hrdinkou je Jeanne d'Arc, s narázkou na Nerudovo křestní jméno; „*jednokolejová tramvaj*“ — v lokálce NL z 2. 9. 1881 se žádala volná dráha pro tramvaj, aby se zrychlila doprava; „*otázka vodní*“ — viz vysv. k str. 230; „*otravování vody pražskými toudrny*“ — v NL z 3. a 4. 9. 1881 zpráva o činnosti komise, která prohlížela závody, z nichž se vypouštějí jedovaté a znečišťující výkaly do ramene Vltavy mezi Židovským ostrovem a smíchovským nábřežím, kde byla městská vodárna zásobující vodou Malou Stranu a Hradčany. Šlo hlavně o plynárnu, závod Kintzelbergrův a zejm. o smíchovskou továrnu na výrobu kartounů, dř. Porgesovu; „*ústřední jatky*“ — noticka NL z 3. 9. 1881 se zabývala plánem pražské obce na zřízení ústředních jatek místo soukromých, roztroušených po celé Praze. Jako vzor se doporučovaly právě dokončené jatky mnichovské; „*aleje na Václavském náměstí*“ — stromové výsadbě na Václavském nám. se nedažilo. Za příčinu se považovala špatná kvalita pražské půdy prosáklé chemikáliemi;
- 346: *k „Dondovi“* — ve Spálené ul. 53 na Novém Městě; *Člověk žurnalista je dnes například redaktorem v Kolíně* — sbor obecních starších v Kolíně vypověděl z obce redaktora Kolínských novin Baláka pro „směr a působení tohoto listu“ (NL 15. 7. 1881); *blížící se sněmování české* — zahájeno 24. září 1881;
- 347: *Byl jsem... letošních studentských sjezdů vzdálen* — v srpnu 1881 konáno několik sjezdů studentstva (např. v Hořovicích, ve Vodňanech, v Chrudimi). Nejvýznamnější sjezd československého studentstva ohlášen na dny 4.—6. září 1881 do Brna; *odhalení pomníku u Lipan* — 4. září 1881 se konalo na Lipanech slavnostní odhalení mohyly

- Prokopa Velikého. Dr. Ed. Grégr nemohl slavnostní řeč pro zákrok okresního hejtmana dokončit; *jak Vocel pje* — Jan Erazim V. (1803—71), básník, archeolog a kult. dějepisec (v básnické skladbě *Meč a kalich*, v básních „Boj a láska“ a „Lipany“);
- 349: *gratulační listek „paní Terezii...“* — svátek Terezie je 15. října; *Ze prý jste měli tento týden fejeton* — Nár. listy z 28. 9. 1881 byly na rozkaz státního zastupitelstva zabaveny pro úvodní článek „Škraboška padla“. V zabaveném čísle byl fejeton „Přispěvky k studii svatováclavské“; „Wenzelskinder“ — Václavovy děti;
- 350: *národní slavnost zdřívjoud* — ND mělo být definitivně otevřeno 28. 9. 1881 (viz vysv. k str. 328); *Hudba dramatická* — Smetana; *drama historické* — Bohumil Adámek, Saloména; *drama sociální* — František Venceslav Jeřábek, Služebník svého pána;
- 351: *brány české university* — ve skutečnosti bylo vyučování na české universitě zahájeno až od stud. roku 1882 — 83, a to na fakultě filosofické a právnické (viz vysv. k str. 330), když zákonem z 28. února 1882 byla dosavadní pražská universita „přeměněna“ na německou a českou universitu Karlo-Ferdinandovu; viz NL z 10. 2. 1882. Němci kladli provozu české university četné překážky. Napomáhala jim v tom ústupnost českých konzervativců, např. i prvního rektora V. V. Tomka. Německá universita např. odmítla zapůjčit insignie; došlo proto k instalaci rektora až 19. 12. 1882, když si česká universita opatřila insignie nové; *Z divadla zní ostré svištění píle* — viz vysv. k str. 341;
- 353: *kolikže už Herodiasek* — podle bibl. vyprávění navedla Herodias, žena galilejského vládce Heroda Antipy (4 před n. l. — 40 n. l.), svou dceru Salome, aby si tancem vyžádala od otce hlavu Jana Křtitele, který káral Heroda pro cizoložství;
- 354: *Sirach* — viz vysv. k str. 49; *David uskutku tančil* — podle bibl. vyprávění tančil izraelský král David před archou po vítězství nad Filištínskými;
- 355: *Múhe* — Ernst M. (1831—1901), něm. teologický spisovatel; *Jeftovna* — podle bibl. vyprávění dcera izraelského soudce Jefta; byla podle otceva slibu obětována Hospodinu za vítězství nad Ammonitskými; *Až se budou naši poslancové vracet* — viz vysv. k str. 365;
- 356: *mám já sám v časopise tom čin a oučást* — Neruda byl redaktorem NL od r. 1865 do konce svého života;
- 357: *máme na Pětikostelním náměstí celý „němý sbor“* — zasedání pražského sněmu od 24. 9. do 25. 10. 1881 dosvědčilo upadající politický význam této přežitě instituce a přitom výsledky byly ještě méně uspokojivé než jindy pro ústupkové, pasivní stanovisko českých poslanců. Na sněmě byly projednávány namnoze takové otázky, jež by byla mohla vyříditi okresní zastupitelstva. Z důležitějších předmětů se jednalo o zemském rozpočtu, o zákonu o okresních záložnách hospodářských. Zato nebyly projednány takové důležité otázky jako oprava volebního řádu, oprava veřejné správy, reorganizace zemské

- školní rady. Viz úvodník NL z 26. 10. 1881 „Po sněmu“; *valná hromada výboru divadelního* — na valné schůzi Sboru pro zřízení Nár. divadla 31. 10. 1881 se mj. projednávaly příčiny požáru 12. srpna. Při volbách bylo zvoleno — kromě předsedy dr. F. L. Riegra, místopředsedy dr. Jakuba Škardy a dvou revizorů — dvanáct členů a čtyři náhradníci; v *karlínském cirku*... — 27. a 29. 10. 1881 se konaly v Karlíně v cirkuse Ed. Wulffa z Bruselu zápasy franc. atleta Christola s Karlem Vaňkem; skončily nerozhodně;
- 358: *Konviktský sál* — viz vysv. k str. 54;
- 359: roku 1790 *soudruhovité jejich pafžšťi* — za Velké revoluce francouzské; *Dávné satiry české* — Satiry o řemeslnících v Hradeckém rukopise (2. pol. 14. stol.); *Aubrey* — John A. (1626—1700), angl. starožitník, folklorista; *kněhkupectví Grégra a Dattla* — viz vysv. k str. 323; *ředitel Maýr* — Jan Nepomuk Maier, viz vysv. k str. 17; r. 1881 odešel na odpočinek; *ústřední jatky* — viz vysv. k str. 345; „*macella*“ — tržnice na maso;
- 360: o *valné hromadě Národního divadla* — viz vysv. k str. 357; *Františkovské náměstí* — viz vysv. k str. 48;
- 361: *Päumann* — pražský polic. president (viz Spol. III, 20—23); *voltižér* — pěšák;
- 362: *das Wettrennen* — dostihy; *das Kampfspiel* — válečná hra; *Würfelspiel* — hra v kostky; *Hammer und Glocke* — kladivo a zvon;
- 363: „*Ringelspiel*“ — kolotoč;
- 364: *Nějaká kapela*... v *Čechách odpírá zahrát české písně* — český kapelník kapely 74. pěšího pluku Komzák byl pokárán generálem Binde-rem za to, že hrál píseň „Kdybys měla, má panenko, sto ovec“. V Tůmově kavárně voj. kapelník Šmíd odmítl hrát národní písně a odvolával se na zákaz. Když se kavárník Tůma rozhodl, že najme kapelu civilní, byl zákaz zrušen;
- 365: *Jeremidě* — starozákonní prorok; věstil zkázu Jeruzaléma; *Naši se ve Vidni usnesli* — zasedání říšské rady bylo opět zahájeno 14. listopadu 1881. Čeští poslanci viděli hned při projednávání rozpočtu na r. 1882, že se nic nezměnilo na nepřízni vlády k českému národu. Nepostavili se však proti ní; poslali deputaci k ministru Conradovi se žádostí o nápravu, ten slíbil, že učiní vše „dle možnosti“; *Triumf Vereščaginova slovanského umění* — ve výkladní skříni knihkupce Ehrlicha na Malém náměstí upoutávaly v té době velkou pozornost fotografie obrazů Vasilije Vasiljeviče Vereščagina (1842—1904) s protiválečnou tematikou;
- 366: *dodláždění Prahy* — viz str. 360; *zelený Nebovidék* — ve schůzi obecních starších král. města Prahy 14. 11. 1881 byla podána zpráva, že byl zakoupen „Nebozízek čili správně řečeno Nebovidy“ k zřízení veřejného sadu (NL 15. a 16. 11. 1881); *už se naš učinilo útoků několik* — r. 1873 pomýšleli někteří spekulanti na parcelování části Petřína a postavení soukromých domů. Finanční krize r. 1873 tomu zabránila. R. 1881 vyjednávala pražská obec s rodinou Koesovou

o koupi petřínských pozemků; aby tramvaj šla z Malé Strany do Stromovky — ve schůzi obecních starších města Prahy 14. 11. 1881 se projednávala zpráva o další výstavbě tramvajových linek. Podnikatelé odmítali výstavbu nevýnosných tratí; *vrutické prameny* — viz vysv. k str. 230; k situaci pražské vody se nově vyjádřil ve Spolku architektů a inženýrů Království českého prof. Ant. Bělohoubek (NL 17. 11. 1881);

- 367: *Alfons Karr* — Alphonse K. (1808—90), franc. spisovatel, hlavní redaktor *Figara*;
- 368: *Jókai* — J. Mór (1825—1904), maď. romanopisec, básník a dramatik, poslanec a žurnalista vládní liberální strany;
- 369: *Eman Chocholoušek* — Emanuel Ch. (nar. 1834 v Sedlci u Tábora), Nerudův spolužák na malostr. gymnasiu; *Tollmann* — Antonín T., Nerudův spolužák a přítel; předčasně zemřel před r. 1857; *Hartmann* — Antonín H., Nerudův spolužák na Akad. gymnasiu v Praze, hosp. ředitel; zemřel před r. 1873; *první ... naše hodina česká* — prof. malostr. něm. gymnasia Fr. Mühlwenzel upozornil r. 1847 Nerudu na klementinské přednášky českého básníka Jana Pravoslava Koubka o českém jazyce a literatuře;
- 370: *dr. Květ* — František Boleslav K. (1825—64), český filolog, hist., pedagog a filosof, spisovatel, prof. české řeči a literatury ve Varšavě, básník (*Nauka prostonárodní o vychování*, něm. Leibnitz a Komenský, verše *Slzy*, *Žití básnické*); *dellurion, centurion, kohorta* — názvy hodností a útvarů akad. legie v r. 1848; *škola normální* — v býv. rakouském školství byla od 1770 do 1869 v hlavním městě každé země zřizována škola obecná jako škola normální n. vzorná; *Svoboda-Navarouský* — Václav Alois S.-N. (1791—1849), od 1821 prof. na malostr. gymnasiu, v mládí nadšený vlastenec a okázalý Slovan, později klerikál; překladatel, přítel V. Hanky;
- 371: *Mühlwenzel* — Franz M. (1793—1858), matematik a přírodovědec, viz i vysv. k str. 369; „*Mamutknochen*“ — mamutí kosti; „*Hrom a pehlo, ...*“ — z hymny *Hej Slované* od Samuela Tomášíka (1813—87), slovenského básníka a povídkáře; *Procházka* — JUDr. Ludevít P. (1837—88), skladatel, autor četných vlasteneckých sborů, organizátor českého hudebního života spolkového, spoluzakl. Umělecké besedy a Hlaholu, zakl. Hudební matice, přítel B. Smetany;
- 372: na „*Zdvéřce*“ — zájezdní hostinec na býv. vinici břevnovského kláštera; *syntax ... gramatika* — čtvrtá a třetí třída starého gymnasia; *teď se musilo rozdělit pražské studium universitní* — viz úvodní vysv. k str. 330; *spolky* — Akademický čtenářský spolek v Praze, viz vysv. k str. 108;
- 374: *Spolek českých žurnalistů* — viz vysv. k str. 267; z *tiskárny Národních listů* — tiskárna NL byla v Mariánské (nyní Opletalově) ul. č. 3;
- 375: *bosket* — skupina stromů, keřů; *ažiotáž* — spekulace s cenami; *Nedoma* — Václav N. (1836—1917), politik a publicista, od 1862 red. Politik, prchl před perzekucí do ciziny, 1880—86 zemský

- poslanec; *H. M.* — J. V. (Her Majesty — Její Veličenstvo); *Turnouský* — Josef Ladislav T. (1837—1901), spisovatel, herec a novinář, 1872—76 red. *Slovana*, od 1880 *Pokroku*; *Eugenie* (1826—1920), manželka franc. císaře Napoleona III., 1870 ujela do Anglie, kde žila pod tit. hraběnka Pierrefond; *rynější císař francouzský (dřívější princ Plon-Plon)* — Francie byla od 4. 9. 1870 republikou. Plon-Plon, přezdívkou prince Napoleona (Joseph Charles Paul Bonaparte, 1822 až 1891), syna vestfálského krále Jerome Bonaparta; byl vyhlédnut za dědice Napoleona III., kdyby neměl syny; *Cetewayo* — Cečwajo (zemř. 1884), poslední král Zulú (vládl 1858—79), svržený Angličany; *Sardou* — viz vysv. k str. 53; *hrabě Chambord* — Henri Bourbon, comte de Ch. (1820—83), vnuk franc. krále Karla X., pretendent franc. trůnu, kandidát legitimistů pod jm. Jindřich V.; od r. 1830 žil u Vidně, v l. 1832—39 vychováván v Praze; *Menotti Garibaldi* (1840—1903), nejstarší syn Giuseppa G., it. generál, účastník bojů za sjednocení Itálie, od r. 1876 poslanec; *Kropotkin* — kníže Petr Aleksejevič K. (1842—1921), rus. teoretik anarchismu; 1874—76 vězněn pro podvratnou propagandu, uprchl do ciziny, kde po celý život organizoval anarchistické hnutí; r. 1917 se vrátil do Ruska; *Grévy* — François Jules Paul G. (1807—91), franc. politik, advokát, v l. 1885—87 president franc. republiky, nebo Albert G. (1824—99), franc. politik, advokát, v l. 1879—81 gen. guvernér Alžírsko, od 1881 senátor; *Carducci* — Giosuè C. (1836—1907), it. básník, autor Ód barbarských; *Tamberlík* — Enrico Tamberlick (1820—89), it. divadelní zpěvák;
- 376: *Bret Harte* — viz vysv. k str. 288; *Rossi* — Ernesto R. (1829—96), it. herec, představitel tragických postav shakespearovských; hrál v hlavních městech evropských, též v Praze; *Rubinstein* — Anton R. (1829—94), ruský pianista, dirigent a skladatel; *kadrila* — čtverylka; *hrabě Andrássy* — viz vysv. k str. 29; *lord Dudley* — William Humble Ward earl of Dudley (1817—85); *Mluvílo se ... německy, z úcty k ... Riegrovi* — Na protest Akademického čtenářského spolku a spolku Všehrd proti nařízení o státních zkouškách na právnické fakultě v němčině F. L. Rieger přiznal, že je to porušení rovnoprávnosti, ale prohlásil, že vláda má na to právo a že znalost němčiny je nutná pro každého vzdělance;
- 377: *jakožto intendant* — viz vysv. k str. 21; *Augier* — Emile A. (1820 až 1889), franc. dramatik; *Svatý otec ... by se „také rád otočil“* — papež Lev XIII. poslal v té době několik vlastnoručních listů do Berlína, v nichž vyslovil přání o náboženský smír s Německem (NL 11. 2., 13. 2., 16. 2. 1883); „*Pracuj každý ...*“ — verš ze Slávy dcery;
- 378: *Gladstone* — William Ewart G. (1809—98), angl. státník, vynikající řečník, 1865—66 ministr, 1880—85 min. předseda;
- 379: *Johann Burchard Mencke* — J. Burkhard M. (1675—1732), něm. historik a básník (pod jm. Philander von der Linda); *Ich lasse... — Nemám rád vodu v botách, natož v těle;*

- 380: jako ... nynější čeští profesori universitní... — jde nejspíše o Masarykův spis o sebevraždě, který vyšel německy r. 1881 (*Der Selbstmord als soziale Massenerscheinung der modernen Zivilisation*); Lavater — Johann Kaspar L. (1741—1801), něm. básník, spisovatel a filosof, od r. 1769 kněz v Curychu, zaklad. fyziognomiky; Moore — Thomas M. (1779—1852), irský básník, přítel lorda Byrona, autor Irských melodií; Turinský — František T. (1797—1852), čes. básník a dramatik; Pygmalión — viz vysv. k str. 235; po březích Malče — Malše, narážka na F. L. Riegra, jenž měl statek v Malči;
- 381: Bininger — Praha-Staré Město, Betlémské nám. 12; *Vždyť jsem já ani nebyl z „lepšího domu“* — Nerudův otec měl kantýnu, pak hokynářství, od r. 1841 trafikou, matka posluhovala;
- 382: Schöbel — Emanuel Jan Sch. (1824—1909), profesor teologie na pražské universitě, 1879 velmistr řádu křižovnického, 1862 litoměřický biskup;
- 383: „in der Staatssprache“ — „ve státní řeči“; narážka na požadavek Němců v Čechách, aby němčina byla povýšena na jazyk státní, viz vysv. k str. 269; *Hoďte kum'ch sun!*... — Přicházím dnes na Zelený čtvrtek, nemáte-li zelené, máte červené, dejte mi třeba domácí chléb (náf.); „magna tripudia“ — u starých Římanů trojkrokový válečný tanec, jímž patricijští kněží saliové oslavovali v březnu boha války Marta;
- 384: z *Rochechouardu* — Hugues Chapellain d'Aymeric, vicomte z R., viz DK II, 174; Flögel — Karl Friedrich F. (1729—88), něm. literární historik a estetik; *žurnalističtí a jiní šidé* — mínění němečtí žurnalisté v Čechách a ve Vídni; o Nerudově poměru k židům viz vysv. k str. 138; *slavnost Oslí* — ve Francii v 9. stol. na památku útěku P. Marie do Egypta, srov. Stud. I, Osel;
- 385: *A my Češi jsme teď „při vládě“* — viz vysv. k str. 300;
- 386: *ploratus paschalis* — velikonoční pláč, nářek; *vajíčka ... dragantová* — z jedlé klovatiny;
- 387: *jeden zlatý třicet křejcarů* — předplatné na NL bylo 1 zl 30 kr měsíčně, s dvojnásobnou 1 zl 50 kr;
- 388: *řekne nám doktor Rieger* — viz vysv. k str. 376; *Dnešní Humory mají obraz* — od Františka Kolára (1829—95), herce Stavovského, Proz. a Nár. divadla, který se uplatňoval i jako malíř; zvláště byly populární jeho polit. karikatury v *Humor. listech*; *Lea d'Asco* (vl. jm. Emilie Giraud, 1849—1906), franc. herečka. Po návratu z Afriky, kde se svým pozd. mužem hr. Lagrandem zbohatla, zahájila v Paříži opět činnost divadelní, ale produkovala se i jako větroplavkyně, krotitelka lvů a spiritistka;
- 389: *Colombierova* — Marie C. (nar. 1842), franc. herečka a spisovatelka; *Nové české je už najisto štací poslední do ráje Národního* — 14. 4. 1883 poslední představení v Král. zem. čes. divadle v Praze (v Proz. divadle) — Prodaná nevěsta; první představení v Novém českém divadle bylo 15. 4. 1883, poslední 13. 11. 1883; *Haase* — Friedrich

- H. (1825—1911), něm. herec, režisér a div. ředitel; v l. 1849—51 působil v Praze; *Geistingrová* — Marie G. (1836—1903), vídeňská subreta; proslula jako interpretka titulních rolí v Offenbachových operetách *Krásná Helena* a *Velkovévodkyně z Gerolsteinu*; *Bianca Bianchi* (Blanche Schwarz, nar. 1858), něm. operní zpěvačka; zpívala též v ND; *Sára Bernhardtová* — vl. jm. Rosina Bernard (1844 až 1923), franc. herečka; byla i majitelkou divadla, psala divadelní hry. V ND hostovala v r. 1888 a 1892; *Sardou* — viz vysv. k str. 53;
- 390: *zandšet se životou krejčovinou* — Jan Kaška-Zbraslavský (1810—69), herec a spisovatel, vyučený krejčel, člen Ces. zem. divadla; také Eliška Peřková (viz vysv. k str. 329) vydržovala mladou domácnost hlavně šitím pro lidi, často do půlnoci (srov. její *Zápisky české herečky*, 1886, str. 28); *vyrběť výtečné uzenky* — Jan Lopil, viz vysv. k str. 235; *hotovit ... stoly* — Karel Šimanovský (vl. jm. Šíma, 1826—1904), vyučený truhlář, člen Proz. a Nár. divadla; v l. 1845—48 hrál v Růžové ul., přitom se zabýval truhlářstvím a řezbářstvím. Truhlářem byl vyučen i Josef Frankovský (vl. jm. Franěk, 1840—1901), člen Proz. a Nár. divadla; *Stöger* — Johann August S., vl. Althaller (1791—1861), něm. operní pěvec, v l. 1834—46 ředitel Stavovského divadla; vystavěl samostatné české divadlo v Růžové ul. (1842—43);
- 391: *V době, kdy nebe je plno nejjasnějších úsměvů* — 17. května 1883 byl rozpuštěn český sněm a vypsány nové volby. V nich měla naději na vítězství ve skupině velkostatkářů konzervativní, autonomistická šlechta, s níž byla česká buržoazní politika spojena. Konzervativní velkostatkáři vydali 29. května bezbarvé volební prohlášení, kdežto němečtí liberálové ve svém prohlášení z 3. června vystoupili s útočnými nacionalistickými požadavky; jejich rostoucí šovinismus byl vyvoláván ústupky Taaffeovy vlády českým požadavkům (soudní rovnoprávnost češtiny, universita atd.), jimiž si získávala podporu konzervativní pravice;
- 394: *„Starší zdsoby“ našich poslanců poněkud prořídly* — na Starém Městě nekandidovali dr. Klauďy a dr. Prachenský, na Hradčanech dr. Pollach, v Chrudimi dr. Čeněk Pacák, v Mělníce, Roudnici... dr. Adolf Skopec, v Hořicích a Nové Pace Dušek, r. 1880 zemřel dr. Šladkovský;
- 395: *Boj, nic než boj!...* — Na přednášku o německví v Praze, v níž MUDr. Filip Knoll, prof. lék. fakulty něm. univ. v Praze, štvál proti čes. národu a tupil české obyvatele Prahy, reagovaly NL 23. 3. 1883 úvodníkem „Na pošinuté stráži“. Podtrhly i Knollovo zdůrazňování, že „bratři v rajchu“ mnoho očekávají od „bratří v Praze“. Heřman Dominicus měl knihkupectví a obchod s uměl. výrobky a hudebninami na Starém Městě, Malé nám. 1; *mír mezi českým a německým lidem v Čechách* — po vítězných volbách do českého sněmu v srpnu 1870 chtěli se čeští poslanci narovnat s Němci v Čechách. Klub českých poslanců vytvořil s Klubem německých poslanců „smířlivou komisi“, v níž měly oba kluby po pěti delegá-

- tech; mezi českými byl dr. K. Sladkovský. Práce komise nebyla úspěšná;
- 396: v páté čtvrti pražské při volbách sněmovních — v dubnu 1872 v době tzv. chabrusu (viz Spol. III, 228—233) při Kollerových policejních opatřeních zvítězila v židovské čtvrti Josefově něm. ústavověrná strana. V r. 1883 zvoleni čeští kandidáti;
- 397: *Gemüthlichkeit* — dobrosrdečnost, bodrost; *Matice česká* — vědecko-literární spolek k vydávání českých naukových knih; byla založena r. 1831 z podnětu Fr. Palackého; *Hartmann* — viz vysv. k str. 245; *Meissner* — viz vysv. k str. 245;
- 398: *Rieger ... zavadil o stavbu vídenského svatoštěpánského chrámu* — zmínil se patrně o účasti čes. architekta Mockera na dostavbě svatoštěpánského chrámu; *Škoda* — Josef Š. (1805—81), rodák z Plzně, prof. lékařské fakulty ve Vídni, zakladatel metody poklepu a poslechu; *Rokytaňský* — Karel R. (1804—78), rodem z Hradce Králové, prof. patologické anatomie na universitě ve Vídni, doživotní člen panské sněmovny; *Po válce roku 1871 napsali Němci celou řadu spisů ...* — viz Spol. III, 255—262; *Jahn ... Deutsches Volkstum* — viz vysv. k str. 139;
- 401: *Očekdual, ano prorokoval jsem...* — Státoprávní klub vydal 19. června 1883 provolání k nadcházejícím volbám do českého sněmu. Proti německé útočnosti (viz úvodní vysv. k str. 391) byla v něm zdůrazněna zásada smířlivosti na základě rovnoprávnosti; *dr. Trojan* — viz vysv. k str. 195; *Zeithammer* — viz vysv. k str. 161; *dr. Jeřábek* — dr. Jan J. (1831—94), právník a staročeský politik, novinář, zemský poslanec, předsedci zemského výboru, intendant Národního divadla a předseda Jednoty pro zvelebení průmyslu v Čechách; *dr. Mattuš* — JUDr. Karel M. (1836—1919), politik strany staročeské, 1870—89 purkmistr v Ml. Boleslavi, 1866—70, 1873—93 zemský, 1879—90 říšský poslanec, od 1899 člen panské sněmovny; *dr. Milde a dr. Zák* — Nerudův omyl, v provolání je dr. Milde a dr. Šolc; JUDr. Josef M. (1839—1900), advokát v Praze, staročeský politik; JUDr. Jan Ž. (1829—96), notář, později advokát a starosta v Pardubicích, staroček, od 1861 zemský, v l. 1879—85 říšský poslanec; JUDr. Jindřich Š. (1841—1916), advokát, staročeský politik a redaktor, šéfredaktor deníku *Politik*, 1876—95 zemský poslanec, 1887—93 primátor m. Prahy a náměstek nejvyššího maršálka Království českého, 1895—96 předsedci zemského výboru a intendant ND; *dr. Kaizl* — JUDr. Edmund Břetislav K. (1836—1900), advokát v Karlíně a spisovatel; *dr. Čelakovský* — JUDr. Jaromír Č. (1846—1914), prof. čes. práv. dějin na universitě v Praze, mladoček, 1878—90 zemský poslanec, 1879—81 a 1907—11 říšský poslanec; *Josef Jireček* (1825—88), viz vysv. k str. 238; 1878 zvolen zemským poslancem, 1879 do říšské rady; *ulehneme tedy Čech Němec* — obměna Schillerových veršů, viz str. 367;
- 402: *Ve Vídni je teď ... rámus kvůli české škole* — 20. června 1883 bylo

projednáváno v dolnorakouském sněmu zřízení české soukromé školy ve Vídni na žádost spolku Komenský. Oprávněnost této školy pro děti Čechů ve Vídni obhajoval rektor university poslanec dr. Maassen. Jeho návrh vyvolal útoky dolnorakouských poslanců; byly též pobídkou vídeňským studentům k novým nacionalistickým demonstracím. Liberál Weitlof nazval vídeňské Čechy cizáky, kteří porušují domácí práva. Všechny hlasy byl přijat návrh výboru proti dr. Maassenovi (NL 23. 6. 1883);

- 403: „vodní otázkou“ — viz vysv. k str. 230; *že to s „ústředními jatkami“ nejde ... kupředu?* — viz vysv. k str. 345; v NL 12. 6. 1883 článek proti zamýšlenému zřízení ústředních jatek a tržiště v Rajske zahradě mezi Vinohrady a Žižkovem (pozemek ohraničený nyn. ulicemi Italskou, Vozovou a ul. U Rajske zahrady). Jako výhodné místo pro stavbu doporučována shodně s vyjádřením odborných znalců holešovická pláň; *Řetězový most* — v l. 1846—97 na místě dnešního mostu i. máje;
- 404: *tramvaj pražská nepřijde do Stromovky až někdy za pár let* — viz vysv. k str. 366; 15. 6. 1883 ve schůzi městské rady předneseny stížnosti na stálé odklady se zřizováním tratí; pan Staněk — V. S., obchod s čajem, rumem a ozdobným japonským a čínským zbožím na Novém Městě, Ferdinandova (nyn. Národní) tř. 32; v adresáři na r. 1884 má zkratku křestního jména V., na r. 1896 W.;
- 406: „staročesky“ a „novostaročesky“ — rozpory mezi oběma křídly české burž. politiky, které se od poloviny šedesátých let vyhrotily až k rozštěpení na dvě samostatné strany v r. 1874, trvaly i po společném vstupu čes. poslanců na říšskou radu. Mladočeští poslanci byli v Čes. klubu v menšině proti staročechům, kteří zůstali přes krach pasivní politiky v sedmdesátých letech nadále u moci;
- 407: *doktor Rieger ... záležitost německých zkoušek* — viz vysv. k str. 376; *doktor Rieger ... v Semilech* — dr. Rieger ve volební řeči v Semilech dokazoval, že jedině rodičům přísluší právo rozhodovat o tom, zda jejich dítě navštěvuje českou nebo německou školu. 29. dubna 1883 v říšské radě přijata školní novela, která mj. ustanovovala, že na neněmeckých měšťanských školách má být žákům poskytnuta příležitost, aby se naučili německy. Novela vzbudila v české veřejnosti rozhořčení; mladočeští poslanci, kteří pro ni hlasovali, se setkali při voličských schůzích s odporem a musili dokonce složit mandáty; *Česká ústřední matice školská* — zal. 1880 na obranu proti německému Schulverein, chránila ve vlastních i podporovaných opatrovních a školách děti českých hraničářů před poněmčením;
- 408: *České feriální osady pražské* — spolek založen v Praze r. 1882; předsedou komitétu byl knihkupec Fr. A. Urbánek;
- 411: *Kdo si teď naučí ustávat v deset hodin...* — Při zahájení sněmu 5. 7. 1883 zdůraznil nejvyšší maršálek kn. Jiří Lobkovic smířlivost a ústupnost českých poslanců, třebaže měli dvojnásobnou většinu. Prakticky se to projevilo při volbě členů zemského výboru. Němečtí

liberální poslanci nepřistoupili na smířlivé stanovisko. Ve volebních skupinách, kde měli většinu, byli zvoleni jen němečtí kandidáti (dr. Schmeykal a dr. Volkert). Při volbě dvou poslanců z celého sněmu nabídl čeští poslanci kompromis. Třebaže Němci kandidovali dva poslance a třebaže mohli Češi při své většině zvolit dva české kandidáty, postoupili jedno místo Němcům. — Ve sněmovně se sešlo pět petic o divadle: nevyřízená loňská zpráva o žádaných 800 000 zl na druhé německé divadlo; žádost o dalších 100 000 zl k loňským 364 000 zl na opravu dosavadního německého divadla, nová žádost auerspergovského spolku pro zbudování druhého německého divadla, žádost ND, aby ventilace, topení a osvětlování se opatřovalo zemským nákladem, a žádost o 800 000 zl na stavbu českého letního divadla; v *lednici Šárovské* — hostinec a pivovar Na Slovanech sládky Jana Michala Šáryho (1825—81); *Ohnivá pec* — viz vysv. k str. 207;

- 412: „satyngl“ — druh lehké látky;
- 413: *Spolek pro české feriální osady pražské* — viz vysv. k str. 408; *obavám před cholery* — v r. 1883 se objevila v Egyptě. Ve schůzi městské rady 3. 7. 1883 bylo jednáno o návrzích, jež pro případ vypuknutí epidemických nemocí v Praze vypracoval městský fyzik MUDr. Pelc; „*opatřování Prahy dobrou pitnou vodou*“ — viz vysv. k str. 230;
- 414: *komise ... o zřízení „zdravotních stanic“* — 4. 7. 1883 ve schůzi městské zdravotní rady byla na programu zpráva komise o zařízení zkušebních stanic k prozkoumání potravin. Zvolena zvláštní komise (prof. Bělohoubek, dr. Smoler, dr. Popper a dr. Pelc). Dr. Smoler informoval, že vypracování velmi obsáhlého elaborátu bylo odloženo, poněvadž dr. Pelc, vyslaný na hygienickou výstavu do Berlína, bude tam mít příležitost prostudovat otázku zařízení podobných stanic; *mlékařce na Oujezdě vylita putna špatného mléka* — podle lokálky NL 6. 7. 1883;
- 416: *to teď patří našim poslancům. Ať smířijou* — viz vysv. k str. 411; *Ať jim dají půl miliónu ... na německé divadlo* — viz vysv. k str. 411;
- 417: *literatura zná ... Rozmluvy Čecha s Němcem* — Jungmannovo dvojité rozmlouvání O jazyku českém; v prvním dialogu (z r. 1803) vystupují tři osoby: Veleslavín, odrodilý Čech a moderní Němec;
- 418: *s tím českým velením* — i po odstranění ryt. Steffka (viz vysv. k str. 301) nový velitel sboru, rodem Čech, zachoval německý ráz sboru. Byly rozšiřovány pověsti, že českému velení nepřeje ministr války nebo místodržitel v Čechách; *800 000 na letní české divadlo* — viz vysv. k str. 411;
- 419: *my bychom potřebovali ... muzeum* — Národní muzeum bylo umístěno nevhodně v býv. paláci Voračických z Paběnic, později Nostickém (na místě Investiční banky). O postavení budovy českého muzea jednáno na sněmě od r. 1864. R. 1876 darovala pražská obec z býv. hradebních pozemků na konci Václavského náměstí staveniště. 24. 10. 1881 zamítli Němci návrh přednesený dr. F. L. Riegrem.

V r. 1882 neměl sněm o nejasném návrhu už příležitost jednat. Teprve r. 1884 bylo počato s plány na muzejní budovu; otevřena byla r. 1891; *Herbst* — viz vysv. k str. 193; *Plener* — viz vysv. k str. 193; *Taaffe* — viz vysv. k str. 188; *Ani ty německé zkoušky* — viz vysv. k str. 376; *slavná italská zpěvačka* — Emma Turolla, primadona milánské Scaly; hostovala v Novém českém divadle od 6. 6. do 2. 7. 1883;

- 421: „*Schlacht bei Austerlitz*“ — bitva u Slavkova („bitva tří císařů“ 2. 12. 1805); „*Erdbeben in Lissabon*“ — zemětřesení v Lisabonu (r. 1755); *Jistý berlínský kolega („Naso“ se jmenuje)* — patrně v *Berliner Tagblattu*, který Neruda odebíral a z něhož často čerpal materiál (srov. Dop. I, koresp. s J. Grégrem);
- 422: *Otto* — Jan O. (1841—1916), knihkupec, nakladatel a nár. hospodář; *Valečka* — Eduard V. (1841—1905), spisovatel, nakladatel a knihkupec; *Kober* — Ignác Leopold K. (1825—66), nakladatel v Praze, jeho syn Karel Bohuš K. (1849—90), spolumajitel nakladatelství a knihtiskárny; *Urbánek* — František Augustin U. (1842—1919), nakladatel a bibliograf, od r. 1871 majitel knihkupectví a nakladatelství, v němž vydávány pedagogické spisy a hlavně hudební skladby českých skladatelů; *facalík* — kapesník; *zavedení němčiny ... do našich škol středních* — hr. Clam-Martinič podal návrh na zavedení druhého zemského jazyka jako povinného předmětu na středních školách. Rodiče gymnasistů a realistů se měli vyjádřit, zda si přejí, aby se jejich syn učil druhému zemskému jazyku; v praxi to znamenalo zavedení němčiny do českých středních škol;
- 423: „*Johannis-*“ nebo „*Wacholderbeere*“ — die Johannisbeere — rybíz, die Wacholderbeere — jalovcová bobulka, angrešt — die Stachelbeere; „*Gesehen und richtig...*“ — „Viděl a správným shledal. Školní inspektor Clam-Martinič“;
- 424: *svatotodclauská trestnice* — viz vysv. k str. 298; *boucharon* — křikloun, srov. Spol. III, 381; *místo o práva českého lidu starají se zase už... o němčinu* — v úvodníku NL z 15. 7. 1883 „Pravý úkol nynějšího sněmu!“ byl vysloven nesouhlas s politikou českých konzervativních velkostatkářů; viz vysv. k str. 411;
- 426: *To musel být v české sněmovně okamžik velebný!* — Ve schůzi českého sněmu 2. 8. 1883 si stěžoval člen správní rady vídeňské banky hypotekární a důchodkové a „národní hospodář“ dr. Viktor Russ na nesrozumitelnost jednání, když čeští poslanci při rokování (o otázkách domovského práva) mluvili česky. Poukázal na Belgii, kde se Flámové podrobují francouzské menšině. Zpravodaj dr. Albín Bráf odpověděl německy: „Jestli v té příčině... promluvíme chci srozumitelně, činím to z dvornosti, kterou naše strana vždycky osvědčovala, a ohražuji se proti tomu, co tvrdil předešlý pan řečník o srozumitelnosti.“ Po několika dalších slovech pokračoval česky. (NL 4. 8. 1883);
- 427: *neokřikujme ji ... skutečně mladé hnutí* — na studentském sjezdě Jizerana v Ml. Boleslavi 28. a 29. července 1883 zaútočil adjunkt

zemského archivu Dvorský na mladočechy; zástupce studentů promluvil o postavení a úkolech českého studentstva ve veřejném životě, nabádal ke svorné práci pro národ, k účtějšímu přesvědčení a k snášlivosti a odmítl národní štvánice;

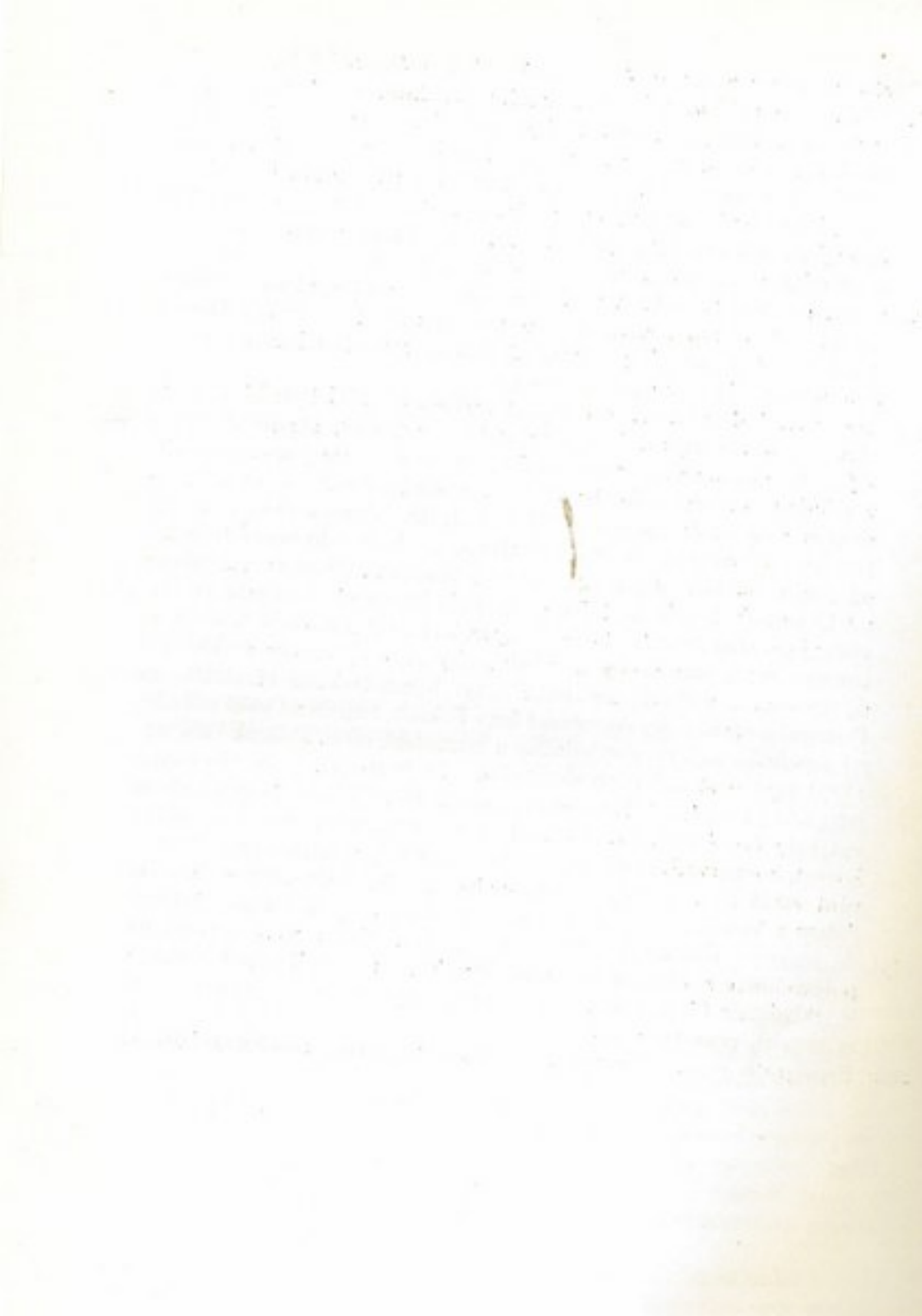
- 428: *ten jeho sarkasmus* — báseň Tannhäuser (Nové básně); H. žádá pro Němce „národní káznici a společný bič“;
- 431: *Co dělat — když už jsme se jednou do smířování dali...* — Z usnesení státoprávního klubu poslal F. L. Rieger předsedovi Klubu německých poslanců Schmeykalovi přepis, v němž navrhoval, aby z obou stran byli zvoleni důvěrníci k vypracování zákona na provedení rovnoprávnosti v naší vlasti. Schmeykal ve své odpovědi z 8. srpna 1883 návrh odmítl a hrozil požadavkem administrativního rozdělení Čech podle národnosti; „*holblajvantový*“ — z Halbleinwand, poloplátno; *do německého kasina* — Klub německých poslanců měl sídlo v kasinu, tehdejším středisku pražské německé buržoazie, v Široké (nyn. Jungmannově) ul. č. 27; *Ovocnou ulicí* — ulicí 28. října; „*Miserere!*“ — „*Smiluj se!*“;
- 432: „*Man muß politisch sein*“ — „*Člověk musí být politik*“; „*Kommen Sie her!*“ — „*Pojďte sem!*“;
- 433: *koprněl jsem ... nad debatou divadelní* — viz vysv. k str. 411. 7. 8. 1883 se na zemském sněmu projednávala zpráva rozpočtového výboru o petici německého divadelního spolku na 500 000 zl na stavbu německého letního divadla. Zpravodaj hr. Fr. Thun upozorňoval na velké zatížení zem. financí, bude-li dodržena zásada rovnoprávnosti podpory i pro české letní divadlo. Přes vystoupení něm. poslanců, kteří hrozili rozdělením Čech, byla petice zamítnuta. Rieger se pak zřekl i požadavku na české divadlo;
- 435: „*od Primasů*“ — na Václavském nám. čp. 796; „*od Štajgrů*“ — na Novém Městě ve Vodičkově ul. 34; *Pasířská ulice* — Palackého ulice na Novém Městě; *Strhovat maďarské nápisy!* — podle vyrovnání rakousko-uherského byla stanovena v Chorvatsku jako jedině úřední řeč chorvatština. Maďarónský ředitel finančních úřadů v Záhřebě David dal v noci 12. 8. 1883 odstranit na budovách finančních úřadů tabulky s chorvatskými nápisy a nahradit je maďarskými. Došlo k výtržnostem, štíty s maďarskými nápisy byly strhány a pošlapány; bylo povoláno vojsko. Konference většiny zemského sněmu se usnesla, že nebude podporovat vládu, která by trpěla porušení národnostní rovnoprávnosti; *Nemají odhodlaného „přirozeného vůdce“* — míněn F. L. Rieger; o jeho výroku o znalosti němčiny viz vysv. k str. 376;
- 436: *Nemají žádného Clama-Martinitze* — viz vysv. k str. 422; *slavnost havlíčkovskou* — odhalení pomníku K. Havlíčka Borovského v Kutné Hoře 26. 8. 1883 na býv. Rybném trhu, nyn. Havlíčkově nám. Politickou a národní manifestací se snažilo narušit vedení severozápadní dráhy. „*Zábavní vlaky*“ měly málo vozů, velké zpoždění, stanice vyvolávány jen německy. Účastníci se rozhodli žádat navrá-

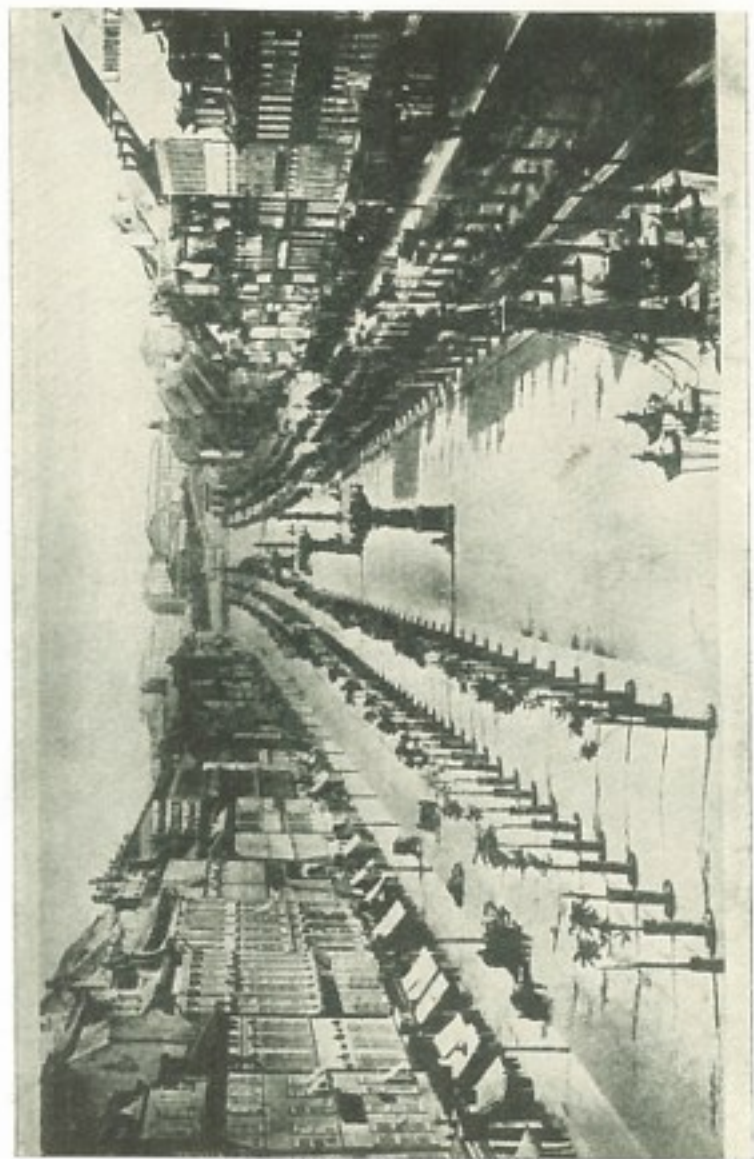
cení peněz ve prospěch Ústřední matice školské; o poslední parádě měšťanských sborů — při slavnosti k 50. výročí vysvěcení kardinála Schwarzenberga 15. srpna;

- 437: *Montjoy pečeti na jevišti list* — Montjoye, činohra od Octava Feuilleta (1821—90), franc. romanopisce a dramatika, přel. S. Zelenka; jako Raoul Montjoye vystoupil Kolár ml.; *Fernanda osušuje sobě slzíci oči* — Fernanda, činohra od V. Sardoua (viz vysv. k str. 53), překl. Em. Bozděcha; v titulní roli vystoupila Otýlie Sklenářová-Malá (viz vysv. k str. 33); *Bittner* — Jiří B. (1846—1903), herec, 1866—77 člen Proz. divadla, 1878—80 divadla vévody meiningského, 1881—99 Nár. divadla; *Berlínský Ulk* — polit. humoristická příloha deníku Berliner Tagblatt, založ. 1872;
- 438: *Sarah Bernhardt* — viz vysv. k str. 389; *Prager Zeitung* — ofic. vládní orgán, vycházející od r. 1744;
- 439: *Pomník bratří Veverkových* — slavnostní odhalení pomníku v Pardubicích 8. 9. 1883; hlavním řečníkem byl F. L. Rieger. Neruda považuje omylem Františka a Václava V., vynálezce ruchadla, za bratry, byli to bratřenci. Vlastním vynálezcem byl František V., nar. 1799 v Rybitví (zemř. 1849). Podle jeho návodu sestrojil Václav V. (1790 v Rybitví — 1849) ruchadlo; „Raději se chci...“ — z první české veršované kroniky, takřčené Dalimilovy, ze zač. 14. stol.;
- 440: *drahým „chaloupkám českým“* — z básně Chaloupky naše od Václava Šolce (1838—71);
- 441: „*matrem dolorosam*“ — „matku bolestnou“; s *vysoce trefným výrokem* — úvodní článek NL z 6. 9. 1883; *jak nám je životopis líčí* — prof. Fr. Vr. Sova v článku „Ze života vynálezcův ruchadla, bratřenců Veverků“, v knížce „Vynálezci ruchadla“, kterou vydal hospodářský spolek pro okresy pardubický, holický a přeloučský k odhalení pomníku bratřenců Veverků v Pardubicích;
- 443: *byl bych blázen, abych vyjímal snad sebe* — srov. Spol. III, 159; *handl s obnošenými hesly, historickými právy, deklaracemi, fundamentálkami* — viz vysv. k str. 7 a 165 Spol. III; *heslo ... „Vařme kaši!“* — Spol. III, 316;
- 444: *myšlenkový blesk ... v Pardubicích* — Rieger v řeči při odhalení pomníku bratřencům Veverkovým v Pardubicích odmítl názory, že naši poslanci nemají dost odvahy, ale varoval před „zbytečnou smělostí“. Vyzdvihl jako vzor vlastence Karla ze Žerotína proti „bojovnému“ „cizinci Matyáši z Thurnu, který zavedl národ na jatky“; *Štulc* — viz vysv. k str. 255;
- 445: „*zur weiteren Amtshandlung*“ — „k dalšímu úřednímu jednání“; *je-li zapotřebí češtiny ... , když „už je existence zabezpečena“* — F. L. Rieger v Pardubicích: „Když jednalo se pouze o to, zachrániti existenci, mohlo býti heslem našim: Nedejme se! Ale nyní, když v politice důležitější nastal úkol, třeba, aby na místo hesla toho nastoupila politická moudrost a rozvaha.“ (NL 9. 9. 1883); s *pomníkem Jungmannovým* — viz vysv. k str. 47; *aerugo nobilis* — vznešený,

- ušlechtilý rez, měděnka; životopis — Jungmannovy „Zápisky“, vedené od r. 1845 a uveřejněné teprve r. 1871;
- 446: profesor Sattler — Hubert S. (1844—1928), něm. lékař, prof. očního lékařství na něm. universitě v Praze, od r. 1891 v Lipsku; Piperger — vídeňský kat;
- 447: vše, co v Čechách dobrého, učinili Němci — viz úvodní vysv. str. 395; K. Bernth — Karl B. (1802—79), soudní adjunkt, žijící od r. 1858 na odpočinku v Mostě. Jeho sbírka Gedichte (Básně) vyšla r. 1883 ve 4. vyd. (1. vyd. 1863); „Sieh, das Gute liegt so nah,“ ... à la Rieger — „Na dosah je dobro, hled“; narážka na Riegrův výrok o němčině, viz vysv. k str. 376; dílo české: Skopové s marjánkou — Nerudovy verše; skopová s marjánkou bylo N. oblíbené jídlo; B. II, 236;
- 448: Husí krev — Nerudovy verše; B. II, 236;
- 449: profesor doktor Randa — v svolání, které výbor Akademického čtenářského spolku předložil k cenzuře rektoru prof. dr. Randovi (1834—1914), prof. občanského, obchodního a směnečného práva, od 1882 na české universitě; od 1881 členu panské sněmovny, v l. 1904—06 ministr krajan;
- 450: ty nové české strachy — týká se agitace něm. poslanců pro administrativní rozdělení Čech podle národnostních poměrů; Jan Václav Myslbek — spr. Josef V. M. (1848—1922); r. 1880 vytvořil skici k alegorickým postavám Oddanosti, Stálosti v smýšlení, Pilnosti a Spořivosti; první dvě byly provedeny r. 1884 v mramoru pro atiku vídeňského parlamentu; česká fakulta medicínská — česká klinika pro choroby kojenců žádala, aby byla umístěna v zemském nalezinci. Komise, složená většinou z něm. profesorů, žádost zamítla; něm. primář dr. Epstein chtěl kvůli hmotným výhodám zůstat v nalezinci sám; „sich strecken nach der Decken“ — žiti přiměřeně poměrům; à la Rieger — viz vysv. k str. 376; schulvereinské školy — viz vysv. k str. 407;
- 451: Theophrastus — Theophrastos (372—287), řecký filosof, žák a nástupce Aristotelův v Lykeiu; Rýmovní knížka — „Knižka rýmovní jest tato...“, v Litomyšli, r. 1626;
- 453: dar Barrandův — Joachim B. (1799—5. 10. 1883), franc. geolog. Podal přehled geologické stavby středočeského siluru a popis českých trilobitů. Své cenné vědecké sbírky, rukopisy, knihovnu a 10 000 zl na dokončení díla věnoval Českému muzeu; Znal jsem ho od nejútlejšího mládí svého — Nerudova matka Barrandovi posluhovala; Vesmír — „obrázkový časopis pro šíření vědy přírodní, země- a národopisné“, vyd. od r. 1871; Šafarik — Pavel Josef Š. (1795 až 1861) byl od r. 1842 kustodem, od r. 1848 bibliotékářem pražské Universitní knihovny;
- 455: první svou sbírku básní — Hřbitovní kvítí; vyšlo na sklonku r. 1857 s vročením 1858; Němečtí profesori medicínskí chtějí mít mrtvolu ze Všeobecné nemocnice — 17. 10. 1883 zemský výbor rozhodl, aby mrtvolu z porodnice, nalezince a blázince byly přenechávány k pit-

- vám českému a německému patologickému ústavu stejným dílem;
- 456: *Až... bude také bohoslovecká fakulta rozdělena* — třebaže většina posluchačů teologické fakulty byla národnosti české, zůstala tato fakulta podřízena rektorátu německé university. Po četných stížnostech ministerstvo vyučování ustanovilo za obcovací jazyk na teologické fakultě latinu; nařízením ministerstva zrušeno označení teologické fakulty jako „německé“. Akademický senát německé university podal proti těmto opatřením protest;
- 457: *slavnost našeho Národního odhlášení* — Neruda se nemohl slavnostního otevření Národního divadla pro nemoc zúčastnit; *z lyr Lumíra a Zboje* — v nikách po stranách lodžie sousoší od čes. sochaře Antonína Pavla Wagnera (1834—95);
- 458: *Libuše ... Saloména ... Zkouška státníkova* — ND bylo slavnostně otevřeno v neděli 18. listopadu 1883 o 12. hod. akademií, večer v 7 hod. prvním slavnostním představením Smetanovy opery *Libuše*, v pondělí 19. listopadu druhým slavnostním představením, historickým dramatem *Saloména* od Bohumila Adámka (1849—1915). Jako třetí slavnostní představení dávána 20. listopadu opera *Dimitrij* od Antonína Dvořáka (1841—1904); veselohra *Zkouška státníkova* od Emanuela Bozděcha (1841—89) byla hrána až ve středu 21. 11. 1883; *jako před dvaceti lety* — viz vysv. k str. 11; *staročeské časopisy* — rozpory mezi staročechy a mladočechy se projevovaly zvláště při doplňovacích volbách do říšské rady. Mladočeského kandidáta za Podřipsko označovaly staročeské listy *Pokrok*, *Politik* a *Česká politika* jako politika nejvýš výstředního a nespolehlivého. *Pokrok* (20. 10. 1883) psal o straně svobodomyšlné jako o straně, jejíž stoupenci jsou lidé přemrštěně bezectnosti, nepřátelé vůči kázně. Naproti tomu vytýkaly NL (např. 11. a 13. 11. 1883) staročeské straně nepokrokovost, konzervativnost, spojenectví s klerikály a šlechtou a přísluhování vládě i na újmu jmění a ducha národa; *Veleslavín* — Daniel Adam z Veleslavína (1546—99), knihtiskař, vydavatel a překladatel;
- 459: *dr. Jäger* — Gustav J. (1832—1916), něm. lékař a zoolog, prof. na polytechnice ve Stuttgartě, darwinista; *Trovatore* — Trubadúr, opera it. skladatele Giuseppa Verdiho (1813—1901); *Inez* (soprán), *Azucena* (alt), postavy z *Trubadúra*;
- 460: *Freiligrath* — Ferdinand F. (1810—76), něm. revoluční básník.

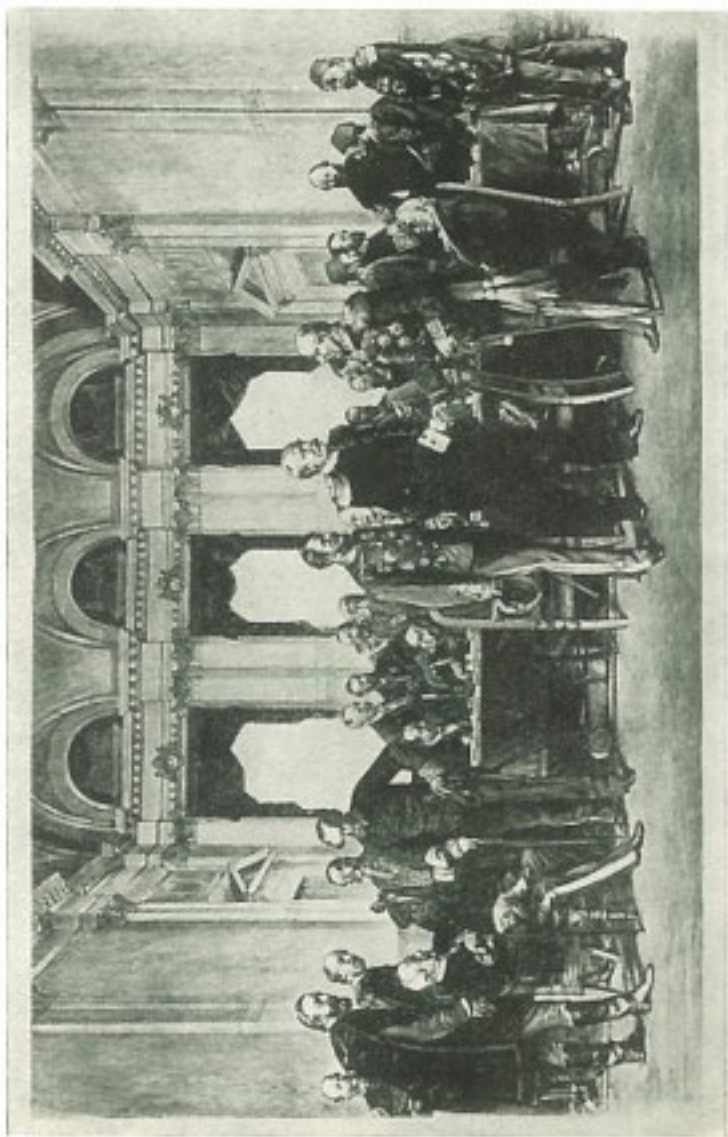
1. VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ ROKU 1877

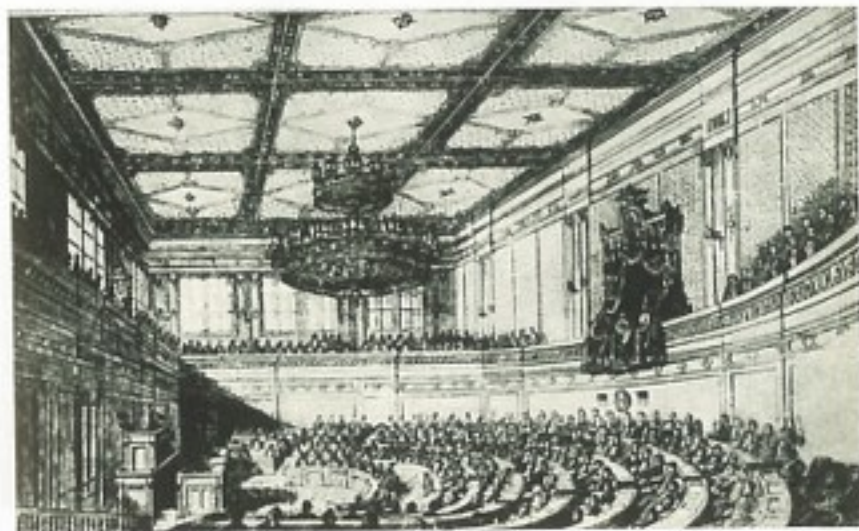
2. PAPEŽ PIUS IX.

3. RUSKO-TURECKÁ VÁLKA — BOJ O ŠIPKU

4. BERLÍNSKÝ KONGRES ROKU 1878

5 A, 5 B. STARÁ VÍDEŇSKÁ SNĚMOVNA ZA SKOTSKOU BRÁNOU

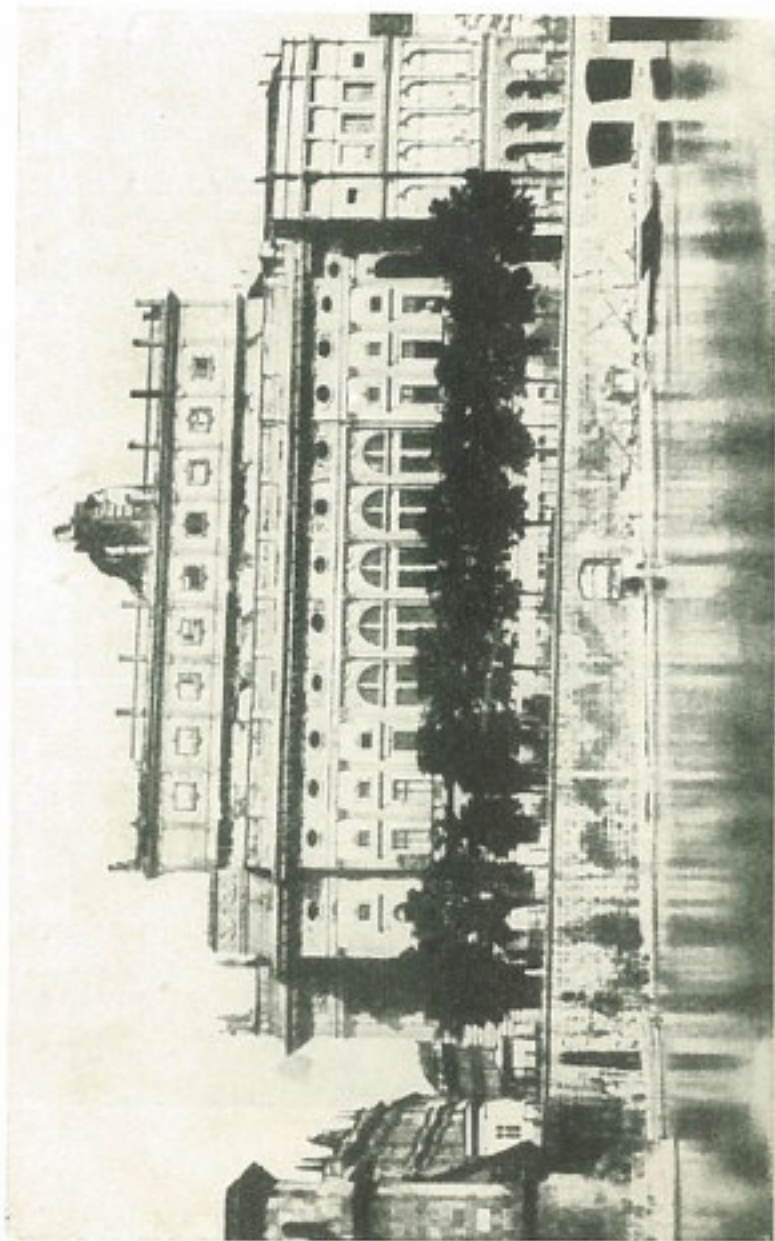
Giganti marně dobývají Olympu

6. DOBOVÁ KARIKATURA PARLAMENTNÍCH BOJŮ PO PORÁŽCE
NĚMECKÉ LEVICE

7. KAREL SLADKOVSKÝ

8. NÁRODNÍ DIVADLO PO POŽÁRU

Léta 1876—1883, jež zahrnuje tento svazek fejetonů, jsou v Nerudově životě obdobím vrcholného rozmachu tvůrčích sil. V průběhu těchto sedmi let vychází tiskem největší část jeho básnického díla, tvořící podstatu jeho literárního odkazu. Počátek plodné sklizně předznamenávají první svazky jeho vybraných fejetonů; v těsném sledu za nimi následují Povědky malostranské (1877) a úsilí autorovo dosahuje první kulminace této periody v Písniích kosmických (1878). Pak následuje chvilkový oddech, vyplněný 2. vydáním Obrazů z ciziny (1879) a Arabesek (1880), ale v závěru se křivka Nerudovy tvůrčí produkce znovu prudce vzepne: roku 1883 vycházejí dvě vrcholné a za básníkova života poslední dokončené sbírky — Balady a romance a Prosté motivy. Ovšem v této době, v prvních letech osmdesátých, vzniká také jádro jeho Zpěvů pátečních.

Sama tato velká umělecká bilance však nepostihuje zcela šířku a objem Nerudovy tvorby na přelomu sedmého a osmého desetiletí. Vždyť kromě toho, že vytvářel vrcholná básnická díla, rozvíjel také značnou aktivitu v společenském životě: působil k dovršení stavby velkého Národního divadla redakcí sborníku *Národ sobě*; stal se spolutvůrcem první zájmové organizace novinářů, Spolku českých žurnalistů, byl zvolen jeho místopředsedou a později předsedou a organizoval v jeho prospěch umělecké akademie, jež se měly stát manifestací národní kultury; dokonce na sjezdu mladočeské strany 1879 byl také zvolen za jednoho z jejích důvěrníků. Přitom stačil kriticky sledovat divadelní a výtvarný život v Praze a ve svých fejetonech glosovat veřejné dění v Čechách i za hranicemi.

Exponované společenské postavení mu přinášelo četné boje a nepřijemnosti. Na sklonku sedmdesátých let se

například přiosťřil vztah mezi ním a majitelem Národních listů Grégrem tak, že hrozil Nerudův odchod z redakce. Následky těchto rozbrojů a v neposlední řadě také vyčerpání z usilovné práce ovlivnily také fyzické zdraví Nerudovo. Počátkem osmdesátých let propukaly u něho první příznaky vleklé choroby, která ho po léta poutala s většími či menšími přestávkami na lože a omezila jeho styk s rušným životem. Často ho vyřadila i z pravidelné činnosti fejetonistické. Tak například za celý rok 1882 napsal Neruda jen dva fejetony na samém sklonku roku. A nadále pak psával fejetony už jen o nedělích, a to ještě s přestávkami. Choroba ho také vyřadila z činnosti divadelně kritické. A tak počínal ochabovat jeho vliv v redakci, podloměný už při roztržce na sklonku předchozího desetiletí. I nadále sice, jak svědčí grégrovská korespondence, přispíval radami k řízení listu, ale do redakce pozvolna přestával docházet.

Na sklonku sedmdesátých let se Nerudovy politické názory vyhranily v pocitu roztrpčení a znechucení z neschopnosti staročeských „vůdců“ národa, jenž přerůstal v obavu o samu existenci národa demoralizovaného politickou pasivitou. „Zlé, ukrutné časy postihly národ náš, horší všech předešlých; nebezpečí hrozilo sice vždy a důsledně, ale nikdy nebyl národ tak demoralizován, jak je nyní vlivem vůdcích sil. A co může malý národ, ovládla-li ho znemravnělost? Bez čistého nadšení není síly, bez síly není boje, je jen úpadek...“ píše v dopise A. V. Šemberovi v dubnu roku 1876. Toto přesvědčení v něm utvrzovala konfrontace domácích poměrů s národně osvobozeneckým zápasem Srbů a Černoorců. Vyvolávaly v něm směsici trpkého vědomí domácí malosti a nemohoucnosti a radostné sympatie se statečným bojem bratrských slovanských národů. Ani tu však nezapřel své demokratické stanovisko: „Celá válka je moc oficielní, vloni do Srbska za srbským vojskem byl bych šel, letos do Rumunska za ruským se mi nelíbí,“ sděluje příteli V. K. Šemberovi koncem dubna 1877, kdy se ruské armády chystaly překročit Dunaj a vpadnout do Bulharska. I jeho však později strhlo vítězné tažení Rusů,

jež v atmosféře národnostního napětí česko-německého chápal jako posilu slovanského, a tedy i národního uvědomění. —

Ruská vítězství a jejich ohlasy v Čechách měly nevraživou odezvu v rakouských vládních kruzích, které s obavami sledovaly jak ohrožení svých zahraničních zájmů, tak rozmach rusofilství a slavjanofilství v Čechách. V tomto smyslu byly i oficiální akce českých buržoazních politiků chápány jako postoj nepřátelský monarchii. Ale orientace na reakční imperialistické kruhy slavjanofilů v čele s Aksakovem značně oslabovala pokrokový význam těchto českých manifestačních projevů sympatií s národně osvobozeneckým bojem balkánských Slovanů. Liberální mladočeské křídlo vyzdvihovalo proto v Národních listech jako protiváhu rusofilství sympatií k ruskému spojenci, *republikánské Francii*, v níž byl spatřován příklad společnosti, jež vstoupila do fáze dovršené buržoazně demokratické revoluce. S tím jistě souvisí i Nerudův fejetonní obraz ideálního demokratického státu, Republiky sanmarinské, otištěný v té době v NL.

Ale i jinak se lišil jeho pohled na balkánské události od oficiálního stanoviska. Nepodléhal tirádám na carské Rusko, uchovával si kritický odstup — upozorňoval nejen na hrdinství prostých ruských vojáků, ale také na neschopnost carských generálů. Sympatizoval se slovanskou velmocí především tam, kde se dostávala do konfliktu se zájmy vládnoucích kruhů Německa, s pangermanismem, v němž viděl hlavní mezinárodní nebezpečí. Zájmy a potřeby národa tvořily myšlenkovou základnu stanoviska, jaké zaujímal v balkánské válce; a byly mu také východiskem ke kritice domácích poměrů. Úspěchy Slovanů na jihu byly mu měřítkem české ochablosti, pasivity a malosti.

Touto myšlenkou je nesena převážná část jeho fejetonů z konce let sedmdesátých. Výjimku tvoří — kromě lokálních „drobných klepů“ — takřka jen ty, které vyvolalo na počátku roku 1878 úmrtí neblaze proslulého papeže Pia IX. a volba jeho nástupce Lva XIII., v nichž Neruda proti klerikální ortodoxii a tmářství vyzdvihuje sociální

a demokratický obsah ideje křesťanství — „té nejvznešenější, nejlidštější a nejpokročilejší v jádru svém“ —, v níž vidí v duchu havlíčkovského liberalismu hlavní smysl působení pro lidský pokrok. V tomto pojetí objevuje se v jeho fejetonu věnovaném výročí Pia IX. také postava revolučního mnicha Uga Bassiho, jež přejde později jako motiv do jedné z básní Balad a romancí. Najdeme v jeho fejetonech také sociální motivy — třeba žánrový obrázek „Madony bídy“ —, letmo tu zavadí také o otázku židovskou, o problém sociálních zařízení pro dělníky, ale to hlavní, co vytváří patos myšlenkového směřování jeho díla v této době, je idea národa.

Těžiště Nerudova chápání lidu, vlastního jádra národa, se na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let přesouvalo k českému venkovu. Roku 1883 píše: „Dnes bychom my Čechové zajisté neměli vzdělaných takzvaných středních stavů, aniž četné zase inteligence, kdyby také novodobý ruch náš nebyl vyšel ‚zdola‘, ze sedlači... Smekejme před sedlači svou. Chraňme si venkovský náš lid. Ztratíme-li jej, pozbude-li své národní ryzosti, jsme národ ztracený.“ — Důkladné zdůvodnění tohoto posunu spisovatelova zájmu by si vyžádalo obšírného výkladu. Upozorníme tu aspoň na základní příčinu: agrární krize, proletarizace zemědělských malovýrobců vystoupila v tomto období jako velký společenský problém a posunovala opět do popředí rolníka jako představitele lidu a národnosti. Neruda a ještě spíše generace umělců, kteří přišli po něm, pohlíželi na tuto otázku ze svého zvláštního hlediska: pronikání kapitalismu na vesnici se jim jevilo jednak jako narušování mravní „čistoty“ venkovského lidu, jednak jako stírání svérázného životního stylu moderní uniformitou, v níž spatřovali nebezpečí pro národní svébytnost. Byl to tedy svého druhu protest proti formování života podle zákonů kapitalistické společnosti, jenž ovšem měl silné rysy romantické idealizace venkovského svérázu, pod nímž nezřídka zanikala sociální, ba filosofická podstata celé problematiky.

Neruda, na rozdíl od mnoha svých současníků, počítaje v to i Světlu, si byl v zestupného významu otázky sociální

vědom už od počátku sedmdesátých let, od doby Komuny. V roce 1878 dokonce přímo konstatuje růst její závažnosti: „Nejdřív námi zmítala otázka náboženská. Pak nás chytla do křížku otázka národní a drží nás s mladistvou silou dosud. A již nám sahá otázka třetí, otázka sociální, na límec.“ V jejím chápání však nepokročil spisovatel nad důsledný demokratismus, jenž kladl její vyřešení jako součást širšího cíle — dovršení národního osvobození. Nejzazší bod, k němuž Neruda došel, byl názor vyslovený ve známém prvomájovém fejetonu 1890, kde vítá dělnictvo jako spojence v tomto demokratickém hnutí za osvobození národa. Formování tohoto postoje lze sledovat už v době, kterou zahrnuje tento předposlední svazek jeho politických fejetonů.

Příspěla k tomu v podstatné míře i zpátečnická taktika buržoazních politiků, jež vyvolávala pro svou bezpátečnost a krátkozrakost odpor i u levicových liberálů, jakým byl například majitel Národních listů Julius Grégr. Tím spíše se Nerudovi už od počátku sedmdesátých let jevila česká politika jako nepřetržitý řetěz zklamání a potupy. Měl proto pro ni převážně slova pohrdání a úsměšků.

Za těchto okolností, po selhání politiků, se stala kompenzačním centrem ideového boje kultura, především literatura. Tato funkce dává českému umění této doby specifickou podobu. Umělci, literáti se považovali v této době buď za „svobodné“ tvůrce odpoutané od přizemní skutečnosti, anebo na druhé straně za oprávněnější mluvčí národa než politikové. Roku 1881 napsal Neruda: „Čeho jsme posud my Češi dosáhli, dosaženo literaturou: písemnictví české budilo, vydobývalo, vzdělávalo, povznášelo — ono jediné může se v národním životě vykázat úspěchy opravdovými, ano značnými.“ O dva roky později opakoval tento soud, rozšířený na celou kulturu, Sládek: „Naši hudebníci, sochaři, básníci a učenci, pokud jsou vpravdě našimi, učinili za posledních deset let pro náš národ více než všichni jeho politikové od nejvyššího k nejnižšímu.“ — Mladá generace literátů šla dokonce ve snaze rozejít se s politiky, včetně mladočeských nacionalistů, dále než sám

Neruda, připoutaný existenčně k Národním listům. Pomýšlela totiž dokonce na samostatnou politickou akci. I když k ní nakonec nedošlo, je to přesto důležité svědectví o tom, jak silná byla tehdy mezi mladými lumírovci snaha vyslovit své vlastní stanovisko. Jsou to první náznaky touhy po emancipaci od maloměšťácké společnosti — zprvu v oblasti politiky, kde úpadek byl nejzřetelnější. Na druhé straně byli ovšem tito umělci spjati se svou společností ještě mnoha dalšími pouty, z nichž nejsilnějším byla iluze „zdravého“, jednotného lidového jádra národa.

V literatuře našly tyto představy zvláště silný odraz. Do popředí tu vystupovaly především mravní problémy národní existence, otázka národního charakteru, jeho kladného obsahu a nositele. V umělecké odpovědi na tyto otázky a problémy byla spatřována cesta z politické a společenské krize.

Také Neruda viděl nejnaléhavější společenskou potřebu v řešení otázek národního uvědomění a charakteru a soustředoval na ně svou pozornost. Nutnost vyzdvihnout pokrokový obsah národního vědomí proti přízemnosti a omezenosti oficiální politické praxe se mu čím dále tím více jevila jako nezbytná podmínka dalšího rozvoje národa.

V časových fejetonech můžeme přímo sledovat, jak tento záměr nabýval konkrétní podoby. „Nejsme posud ničím a příčinou toho bude as známý ‚nedostatek národního uvědomění‘,“ poznamenává v jednom z nich roku 1877. A proto se stále a stále v jeho člancích pod čarou opakují kritické výtky malichernosti, přízemnosti, omezenosti, pohodlné bezmyšlenkovitosti a pasivity: „My, celek, budem radostně sledovat svůj vzrůst, budeme počítat osm, devět, deset miliónů a mít pyšné vědomí, že jsme ve světě tak důležití jako králíci, jejichž maso je živné a kůže v handlu velmi hledána.“ Hlavní předpoklad k překonání této morální krize a deprese vidí Neruda v upřímném odhalení skutečného stavu věcí, v odvaze říci nahlas reálnou pravdu o sobě samých: „Trvám, že není jediného poctivého muže mezi námi, který by, syt všech možných lží a prázdných, byt sebelesklejších frází, netoužil po tom, aby národem

zavládla všude a ve všem již pravda. Jsme-li v něčem choří, řekněm si to upřímně, jeť to jistý krok k uzdravení. Jsme-li v něčem slabí a nedochůdní, přiznejme se k tomu, již tím přiznáním nabýváme síly k mohutnějšímu. Vůdcové, střežte se klamat lid lži sebemenší a třebaš „dobře“ myšlenou, neboť lid je jako dítě; ztratí důvěru celou, jakmile seznal lež první... Národ pravdou ocelovaný překoná věky, jeho nezdrťí rána žádná.“ Neruda sám byl věren tomuto realistickému přístupu ke skutečnosti.

Pomineme-li jeho Povídky malostranské, kde pravdu o české společnosti vyjádřil v uměleckém symbolu, hlásil se k němu otevřeně ve svých fejetonech z parlamentu, kde po mnohaleté odmlce znovu zasedli čeští poslanci. Jeho zrak mezi nimi marně hledal muže šedesátých let. Nalézal většinou jen obratné advokáty a podnikatele, jejichž „činy“ ve Vídni se rozcházely s bouřlivými frázemi pronášenými v Čechách. Úmrtím Sladkovského, v němž Neruda viděl jednoho z posledních představitelů důsledného demokraticismu a politické poctivosti, a Baráka, jenž mu ztělesňoval obětavé nadšení, mizí z jeho okolí poslední vrstevníci, v jejichž zásadovost skládal své politické naděje. Z jeho článků to jasně vysvítá: osobnosti, jež reprezentovaly „heroickou“ dobu šedesátých let, umírají nebo odcházejí ze scény, jejich političtí nástupci jsou ubohé nuly; bilance čtvrtstoleté politické práce je zoufale neutěšená: na všech stranách se černají hrozivé stíny hmotné i morální krize společnosti, která se zmítá v rozporech úpadkového liberalismu.

Ale národ se přesto rozvíjí a roste. Na základě tohoto nezvratného přesvědčení utvrzuje se Neruda ve své koncepci životodárné úlohy kultury v národním životě. Tyto představy se mu ztělesnily v dovršení dlouholetého úsilí národa o vybudování reprezentativní národní scény. „Ba zdá se mi skoro, že národ si myslí: tihleti pánové (= politikové, A.H.), to už vidím, mně nepomohou — budu přec jen nějak musit si pomoci sám. A jako v těch krásných letech šedesátých, kdy nadšení šlehalo až k nebesům, kdy v každém oku byl oheň a v každé ruce vřelý záchvěv,

chápe se sám svého díla.“ Národní divadlo proto vyplnilo trvale Nerudovy fejetony z těchto let. A vzepětí národního nadšení, které umožnilo znovuvybudování vyhořelé budovy v nečekaně krátkém čase, chápal básník jako jasný důkaz správnosti svých názorů.

Vedle toho věnoval Neruda značnou pozornost také zřízení české university; i to se mu — v duchu jeho koncepce vyzdvihující stěžejní funkci kultury v národním životě — jevilo jako problém, jehož řešení mělo mít zásadní význam pro rozvoj národa.

To jsou konkrétní události, na nichž spisovatel sledoval rozvoj „národní práce“. Těmito podněty pak byla ovlivňována i Nerudova snaha zachytit podstatu životního dění. Neruda se zamýšlí nad charakterem a obsahem národního citu. V dopise Anně Tiché z roku 1879 vyvozuje vznik vlastenectví z nejméně intimnějšího citu rodinného, z lásky mateřské, a přirovnává ho co do intenzity k naivnímu citu náboženskému. Uvažuje o něm i ve stati O českosti našich herců (1881), kde stanoví rysy národní specifiky z krajinných a přírodních podmínek. Tu všude můžeme sledovat myšlenkové prameny, jež se pak slévají v proud básnických obrazů nejen v Baládách a romancích a ve Zpěvech pátečních, ale i v Prostých motivech, v obrazech české krajiny.

V Nerudově básnickém díle tak dochází dovršení mimo jiné i snaha, již byla nesena jeho publicistika a celá veřejná činnost těchto let, — snaha naplnit činem vztah tvořivého češství k světovému pokroku humanity, vztah, v němž spočívá smysl národní kultury a národní existence vůbec. Neruda nezvolil cestu nejsnadnější, jakou šli mnozí jeho vrstevníci a následovníci — nezveršoval prostě časové úvahy, které vyslovil ve fejetonech. Závěry, jichž se dobral v kontaktu s živou národní skutečností, mu byly pouze východiskem k vypjatému tvůrčímu úsilí o postižení její podstaty, o vyjádření životního pocitu individua toužícího překonat meze své subjektivity a splynout s kolektivním bytím národa, lidstva, světa. A proto umělecká tvorba těchto let je svrchovaným činem básnickým.

Požadavek činného a činorodého vlastenectví, v něž ústí

Nerudova publicistická činnost v období druhé poloviny sedmdesátých let, naplnil spisovatel především vlastním příkladem občanským i básnickým. Jeho veřejná činnost se dovršuje založením knižnice Poetické besedy; první knihou, která tu vyšla, byly *Balady a romance*. Neruda tím chtěl vědomě určit program české poezii, literatuře, českému umění. Jeho společenská aktivita tu vrcholí. V okamžiku, kdy zklamali politikové, spisovatel vytyčuje kultuře závažný úkol: být mluvčím národa. Význam tohoto činu nepochopíme, nepoznáme-li podmínky a podněty, z nichž se zrodil, — ubohost doby a *tragický* heroismus zápasu o její překonání. K tomu nám otvírají cestu tyto fejetony.

Aleš Haman

SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH

1. Václavské náměstí roku 1877
2. Papež Pius IX.
3. Rusko-turecká válka — boj o Šipku
4. Berlínský kongres roku 1878
- 5a, 5b. Stará vídeňská sněmovna za Skotskou bránou
6. Dobová karikatura parlamentních bojů po porážce německé levice
7. Karel Sladkovský
8. Národní divadlo po požáru

1876:

Když se roznesla zpráva...	7
Bylo to smutné podívání!...	11
Krásné, teplé dny!...	15
Nikdy teď nepíšu...	19
Již píšem konec dubna...	22
To bylo vidět,...	25
Stojíme pořád na prstech...	29
Za naší paměti to bylo,...	32
Především vřelé díky Vám, pane anonymo...	36
Poněkud jinak to jde,...	40
Řeknu-li, že kdo nečte,...	44
Pamětní večer Purkyňův —...	47

1877:

Pražští posluhové	51
Ze prý je nás Čechů sedm miliónů...	55
Rád bych věděl,...	58
V témdni krejčí a ševců	61
Pomozme si! ...	68
„Starý Dunaji! Slovanská řekol“ ...	71
Jen kdyby řeka už alespoň zamrzla! ...	75
Nadšení se nedá vynutit, ...	78
Dnes dopoledne svítilo slunce ...	81
V tom se lidská tvář hlavně liší ...	85
Je pravda, vysoce ctěná ...	88
Hej, šenkýři, teď víno sem — ...	92
Já a pan páter Nykles ...	95
Cože je poezie? — ...	98
Pio Nono má malér. ...	101
Člověk věru neví, ...	104
„Je ku podivu, ...“	107
Aman ekmek!	110

1878:

Z prorockých zápisků Trojanových	113
Jsme v rozpacích. ...	116
Římané jsou skrz naskrz nevděčný národ! ...	119

Tato cedulka náleží pánu a panu Jáchymovi, toho času Lvu XIII. v Římě ve Vatikánu v povědomosti	122
Mír tam dole je už uzavřen — ...	126
„Národ skutečně volný“	129
Pražané už začínají zase okna otvírat. ...	132
Čeští žurnalisté mají tento týden, ...	136
Dořečněno, dozpíváno, ...	139
Pokládám za svou povinnost ...	142
Tak je mně nějak smutno. ...	145
Jedno—dvě—tři jubilea ...	149
Jak asi muselo si včera radostně poskočit srdce ...	153
České matičky, sestřičky, ...	157
Slabnu. ...	160

1879:

At jak chci napravo šíře hledím ...	163
Dvě věci, ovšem vedlejší ...	166
Těším se už na zejtřejší noviny. ...	170
Se zvláštním zalíbením sleduju ...	174
Jsou teď dvě strany, ...	177
„Rádná rodina přijme ...“	181
Bylo to minulou středu, ...	184
Začíná se deváté sese schůze první. ...	188
Jen několik minut schází ...	191
Také se tomu říká „bankl“ ...	194
Napopřád ještě kniha Genesis, ...	197
Lhal bych, kdybych řekl, ...	201
Když chce člověk vidět ...	204
Bůh ví, nejsem neskromný, ...	207
Ne, příjemno zde člověku není. ...	210
Prosím snažně, ...	213
Takováhle suchá zima ...	217

1880:

Abych vám řekl, ...	221
Už je zde, ...	225
Lidstvo se teď dělí ...	229
Zima, ta věrná, ba nejvěrnější družka naše, ...	233
Napsal jsem před osmi dny ...	237
Co mám psát o Sladkovském! ...	240
Týden tam už leží. ...	244
Dva dopisy	247
Už zase z některé věže ...	252
Letošní jaro začíná ...	256

Rád bych se dnes zeptal ...	261
Fuj, jaro, ...	265
Byla by z toho celá „malostranská povídka“, ...	269
Povzdech v letním parnu: ...	272
Nesmějte se mi, ...	276
Prosím, nemluvte mně už proti diurnistům — ...	280
Vím, srdnatost je pěkná věc. ...	284
Dostal jsem krásně vyvedené pozvání ...	288
Já mu to řekl, ...	292
Ne, nezačnu zase s biblí! ...	296
Věru jsem se už doopravdy bál ...	300

1881:

Jinochu čechoslovanský! ...	304
Prš! na mne opravy. ...	307
Velice by se mýlil, ...	311
Myslím, že je na mně už zdaleka vidět, ...	315
Je veselo — jako v Macbethu: ...	319
Trvat tohleto rozechvění déle ...	323
Nevím — musím se jednou přesvědčit — ...	327
Je dovoleno ohlédnout se ...	330
Kdybych zde teď mluvit chtěl ...	334
Jako na vlnách pohybuje se letošek celý! ...	337
Ano — o čem psát! ...	341
Sbohem, brčálový Špicberku, ...	345
Podzim je zde, ...	349
První zatopení v kamnech ...	353
Berlín je v rozčilení, ...	357
Umf-li někdo líp hubovat než já, ...	361
Kámen se mi svalil z prsou — ...	365

1883:

Upomínka zcela droboulinká	369
Obdrželi jsme dnes následující přepis: ...	374
Přiznám se, byl jsem trochu rozmrzen ...	379
Máme to neveselé velkonoce ...	383
Bojím se, že čtenář ...	387
V době, kdy nebe je plno ...	391
Boj, nic než boj! ...	395
Nechte mne, ať se vypláču, ...	401
Bývají k tomu různé dny. ...	406
Kdo si teď navykl vstávat ...	411
Nebudu už hubovat! ...	416
„Prosím, musíte si koupit ...“	421

To musel být v české sněmovně okamžik velebný! ...	426
Co dělat — ...	431
Už to nebylo k vydržení. ...	435
Pomník bratří Veverkových, ...	439
Achich — kéž už píšeme rok 1900! ...	443
Smutná je duše má! ...	447
Jakmile řeknu, s čímže dnes chci začít, ...	451
Jako sen přeletěly ty národní dny ...	457
Ediční poznámka	463
Vysvětlivky	464
Aleš Haman: Doslov	533
Seznam obrazových příloh	542
Obrazové přílohy	za str. 532

KNIHOVNA KLASIKŮ
SPISY JANA NERUDY

Svazek dvacátý čtvrtý

ČESKÁ SPOLEČNOST

IV

*Text připravil Břetislav Štorek,
usměrňovatel František Štyblo
Doslou napísal Aleš Haman
Graficky upravil František Muzika*

*Spisy Jana Nerudy řídí Ústav pro českou literaturu Československé
akademie věd. Hlavní redaktor Jan Muškařovský. Redakční rada:
Aleš Haman, Miloslav Novotný, Miloš Peňorský, Rudolf Skřelec,
Felix Vodička. — Výhonní redaktori Aleš Haman a Jarmila
Víšková*

Vydalo Státní nakladatelství krásné literatury a umění, n. p.,
jako svou 1843. publikaci v redakci krásné literatury. Praha 1964
Odpovědný redaktor Jiří Šírotek

Vytisklo Rudé právo, tiskárna vydavatelství ÚV KSČ, Praha
29,39 autorských archů (text 28,82 autorských archů, ilustrace
0,57 autorských archů), 29,04 vydavatelství archů — 07*40090
Vydání první — Náklad 1100 výtisků

01 — 134 — 64
13/1 — Vázané 24,50 Kčs — 63/VIII-1

SPISY JANA NERUDY

vycházejí v tomto pořadí:

1. Básně I*	21. Česká společnost I*
2. II*	22. II*
3. Arabesky *	23. III*
4. Povídky malostranské *	24. IV*
5. Studie, krátké a kratší I*	25. V
6. II*	26. Drobné klepy I*
7. Žerty, hravé i dravé*	27. II*
8. Obrazy z ciziny*	28. III*
9. Menší cesty*	29. Podobizny I*
10. Divadelní hry*	30. II*
11. Literatura I*	31. III*
12. II*	32. IV*
13. III	33. Drobné klepy IV
14. České divadlo I*	34. V
15. II*	35. VI
16. III*	36. Aforismy a dodatky
17. IV*	37. Dopisy I*
18. V	38. II*
19. VI	39. III
20. Výtvarné umění a hudba*	40. Rejstříky, bibliografie a životopisná data

Svazky označené hvězdičkou již vyšly, a to v tomto pořadí: 1950 4, 8; 1951 1, 29, 15, 21; 1952 3, 30; 1954 7, 16, 38, 31; 1955 5; 1956 22, 2; 1957 11, 32; 1958 17, 26, 6; 1959 14, 27; 1960 23; 1961 9, 10, 12; 1962 20, 28; 1963 37; 1964 24.